UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Tertia, Qva Continentvr Hermiae Sozomeni Salaminij lib. 9. Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6

Christopherson, John

[Köln], 1569

urn:nbn:de:hbz:466:1-12718

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th. 5250.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sosomenus Nouatianus, si quid scribit quod Catho=
licę Romanę nō cōsonat, reijci merito debet, nā et
d. Grego. li 6 Regis. Epis. 36. dicit eius Historiā ab
Ecclesia Ro. non recipi iam ante 1000 ānos

HISTORIAE ECCLESIASTICAE PARS TERTIA, QVA CONTINENTVR

Ex legato Celmi Principis Ferdin: Epi Paderb: et Monaster. Ao 1683.

Hermiæ Sozomeni Salaminij lib. 9.

Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6.

Ioanne Christophorsono interprete.

Auxilium meum a Domino

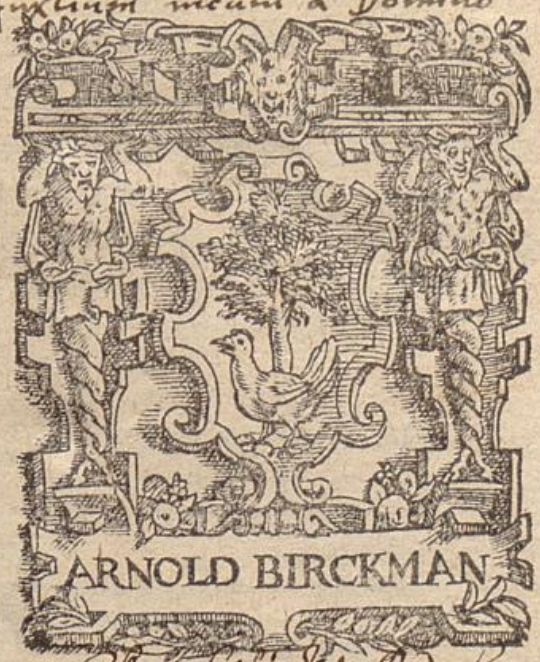

Collegij Soctij Jesu Paderb.

LOVANII,

Excudebat Seruatius Sassenus, sumptibus hæredum Arnoldi Birckmanni, Anno 1569.

Cum Priuilegio Cæs. M. ad decennium, & Christianissimi Galliarum Regis ad septennium.

INDEX IN SO-

SOMENI ET EVAGRII HISTORIAM ECCLESIASTICAM:

in quo a. prioris cuiuslibet paginæ partem superiorem: b. inferiorem: c. paginæ posterioris itidem superiorem: d. inferiorem designat.

In Sosomeno numerum 80. *mox sequitur* 88. *atque ita deinceps continuatur in folijs.*

IN EVAGRIO duo folia. puta Nn, & Oo. eosdem habeant nnmeros: itaq; lector si quid fortè in vno non inuenerit, quærat in altero: at tamen in folio Nn, pro 283. substituat 291. & pro 285. substituat 293.

A

ABacuc prophetæ reliquiæ ipso reuelante inueniũtur, 189.b,c

Abari qui sint, 296. a. mittunt legatos ad Iustinianum, ibid.

Abari aliquot Imperij loca expugnat, 311.a

Abasgi amplectuntur Christianismum, 292. d. eis prohibetur eunuchismus ibidem.

Abedechalaas præsbyter martyr, 34.c

Abraham vidit filium Dei, 3.c

Abrilius monachus, 65.a

Acaciani propria decreta damnant, 106.a. mutant suam fidei formulam, ibidem. non possunt se tueri, 106.b

Acacius Berręus episcopus, 188. d. omni tempore eius patet habitaculum, ibidem.

Acacius succedit Eusebio Cæsarienſ. 54. d. eius eruditio & scripta, ibid.

Acacius Cæsarienſ. episcopus cũ suis quæ egerit in Concilio Seleuciæ, 99. & 100.

& 100.a.&c.ité apud cõ
ſtantiũ pro errore ſuo tu-
endo, 101.a.approbat cũ
ſuis formulam fidei Ari-
mineñ. 101.c. diaconatu
abdicat Aëtium,ibid.ſed
non ex animo, ibid.quos
epiſcopos abdicarit cum
ſuis, 101.d.102.d.nititur
magnoperè abolere de-
creta Nicena, 104.a
Acacius epiſcopus Conſtã-
tinop.148.d.monachos
& populum Conſtanti-
nop. cõcitat in Baſiliſcũ
Impe.heræticum, 264.c.
libelli cõtra eũ oblati Fe
lici Papæ, 269.d. grauiſ-
ſimè taxatur, 271.a.mori
tur, ibidem,c
Acepſimas epiſcopus à ma-
gis dirè cruciatur,35.c.d.
perimitur, ibid.d
Aceſius Nouatianus epiſco
pus à Cõſtantino accerſi
tur ad Nicenam Sinodũ,
eiq́ue aſſentit,23.b,c.quę
ei dixerit Conſtantinus,
ibid.c
Adaarmanes Perſa ditio-
nes Romanas populatur,
300. c,d.301.a. Apa-
meam contra fidem da-
tam diripit & inflammat,
301.a
Addæus Senator necatur.
296.c
Aedeſius,pincerna regis In
dorum,44.fit presbyter,
ibi.b
Aegyptij indignè ferunt,
non licere ipſis ſub The
odoſio ſacrificare Nilo,
182. d. multi ab ethniciſ
mo ad Chriſtum conuer
tuntur, 183.a
Aegyptij quidam ſub veſpe
rum ſabato iam pranſi cõ
municant, 182.a
Aegyptus quando Roma-
no ſubdita Imperio,
281.d
Aetherius ſenator trucida-
tur, 296.c
Aëtiani cur dicti Eunomia-
ni, 151.c
Aëtius ſectatur pugnas ver-
borum, 67.a.eſt cha-
rus Gallo Cæſari, ibi-
dem,a,b
Aëtius palàm ſuum prodit
virus, 88.ſentit cũ Ario,
ibidem. 106.a.ab Aria-
nis eijcitur,eoſq́ue cur vi
tarit,ibidem. Conſtanti-
us & magiſtratus eius bla
ſphemijs grauiter cõmo-
nentur, 101.a
Aëtius diaconatu abdica-
tur, 101.c.libri eius con-
tentioſi, blaſphemi,ſedi-
tioſi, &c.ibidem. cur di-
ctus ἄθεος, 67.a.106.a.
à Iuliano ab exilio reuo-
catur, 112.d
Aëtius Romæ præfectus cæ
ditur,

ditur, 245.a
Agelius episcopus Nouatianus, 137. c. à Valente relegatur, ibidem. breui reuocatur, ibidem, b. obit, 175.d
Aiax in matrimonio continentissimus, & cætera, 189.a. fit monachus, item que Bitolij episcopus, ibidem.
Aithalas presbyter dirè torquetur, & cum eo etiam alij, 35.d,&c.
Alamundarus dux Scenitarũ affligit fines Romanorum, 289.a
Prodit Mauritium, 306.a. relegatur ab eo in Siciliam, 308. b
Alaphius monachus. 65.a
Alarichus Gotthorum dux oppugnat Romam. 216. d. dicit se nolentévrgeri, vt vrbem euertat, 217.a. soluit ad tempus obsidionem, ibidem, b. rursus Romam contendit, sed pœnitentia ductus, quid ab Honorio petierit, ibid. c
Alarichus cogit Romanos, vt Attalum creent Imperatorem, 217.d. fit dux vtriusque exercitus, ibid. Romam proditione captam diripit, sed San. Petri templum vult asylum esse, in quo plurimi seruati sunt, 219.a. abit è vita, 220.a
Alas monachus, 159.b
Alexander Constantinopo. episcopus Philosophum iubet obmutescere, 21.c. non vult recipere Arium, 49.c. ei minantur Ariani, ibidem. precibus Arium extinguit, ibid. c.d. abit è vita. 55.a. eius ætas, ibid.
Alexander magnus aquam oblatam in loco arido, in terram effundit, 2.c
Alexander episcopus Alexandrinus cur permiserit cum Ario disputationem suscipi, 18.c. Arium cum suis eijcit ecclesia, ibidem, c,d. scribit omnibus episcopis contra Arianos, 19.a. moriturus successorem designat Athanasium, 38.a
Alexandrini gentiles non ferunt haberi ludibrio sua mysteria, & simulachra proferri in publicum, 176.c,d. Christianos propterea immaniter cruciant, ibidem. eis veniam dari iubet Theodosius, vt faciliùs credant in Christum, 176.d
Alexandrini proni in seditiones, 245.c,d

Alexio monachus, 65.a.
Alleluia semel duntaxat Romæ cantatur, 181.d
Amalasuntha Theodorichi coniunx imperat Vandalis, 292.a
Amantius Eunuchus tollitur è medio, 285.a
Ambrosius adhuc catechumenus deligitur episcopus Mediolanensis, 148 b. at ille renuit, ibidem, iubente Valentiniano cogitur consentire, ibidem c. baptizatur & eam ecclesiam ad pacem catholicam reducit, ibid. ei Iustina infesta est, 174.d. Theodosium nō sinit templū ingredi, 185,d. non patitur Imperatorem consistere intra sacrarium, 186.c. quendam capite damnatum liberat, 186.d
Ammon monachus, & eius præclarè facta, 16. d. 17.a b. 152. a. eius multi discipuli, 17.a. 152.a. eius animā Antonius videt ferri in cælum, ibid.c
Ammonius monachus. 155 d. cur dictus παχώτης, 156.a.
Ammonius monachus ex pago Gazensi. 158. b
Amphilochius Sidę episcopus Synodum Chalcedonensis improbat. 248.a
Ananias presbyter martyr, 34.c
Anastasia templum insigne Constantinopoli, 169.b. crebra illic miracula eduntur à virgine Maria, ibid. cur ita sit appellatū, ibid.b.c
Anastasius Antiochię episcopus, 294.c. eius eruditio & integritas vitæ, ibidem. c. d. eum conatur Iustinus euerte, ibid. d. at ille liberè ei resistit, confirmatque omnes in recta fide, 295.a. cur sit Iustino iectus, 288.b. Turcæ affligunt Abaros, 296.a
Anastasius fit Imperator, 273 d. est pacis studiosus, 274 b. Concilium Chalcedonense nec prædicari nec damnari sustinet. ibid.c. quos episcopos ea causa expulerit, ibid. quid ab eo exegerit Euphemius, antequam susciperet imperium, 276. a. per insidias eijcit Macedonium, 276.b. quis sub eo fuerit ecclesiarum status. 274. 275. 276. 278.a. extruit mirum longum, opus eximiū. 279.a.b. tollit chrysargiensis tributum, ibi.b c.d. quæ fecerit reprehensione digna, 283.a. addens frisagio hymno quædā, grauissimā Cōstātinopoli sedio-

li seditionē excitat, 283.d eam sopit & abit è vita, 284.a.
Anastasius presbyter palam dicit, Mariam non vocandam Deiparam, 224.b. eū Nestorius tuetur, ibid.c.
Anatolius militū præfectus 234.b.
Anatolius vir scelestus. 304 b. cum socijs quibusdam sacrificat dæmonibus, ibi dē.c. ab eo se auertit imago Mariæ virginis, ibid. Constātinopolim ductus verberatur, ibi.d. eius horrenda supplicia & mors. 305.a.
Anomiani hæretici. 90.c. cur sic dicti. 106.a. 150.b.
Antiocheni per tumultū cō tumelijs afficiunt statuas Theodosij & coniugis eius. 184.d. gemētes & plorantes veniam impetrant ibid. ante eum tumultum quale spectrū illic visum 185.a. quàm fuerint studiosi Chrysostomi, 192.c
Antiochia, post dicta Theopolis, 224.d. quantū distet ab Epheso, ibi. 225.a quibus concussa terræmotibus, 248.d. 249.a
Antiochus episcopus Ptolemaidis, egregius concionator, 198.b. collectis cō stantinopoli pecunijs, redit ad suos, ibid.
Antonius quam visionē de sacris aris euertendis, &c. viderit, 134.d
Antonius vitæ monasticæ propagator, 15.a. quæ ad eum Constantinus scripserit. ibi. eius genus, &c. ibid. a.b. &c. eius permulti discipuli. 16.b. sæpè scribit Constantino pro Athanasio, &c. 50.d
Anthemius fit Romanorum Imperator. 250.a. occiditur, ibid.b.
Anthimus episcopus Constātinop. 288.a. vnam in Christo naturam asserit, ibid. eijcitur, 288.c.
Anthiopomochiani hæretici. 198.d
Anub monachus. 64.b.
Aones monachus primus apud Syros 158.d.
Apelles monachus. 152.b.
Apollinarius palam suū profitetur dogma, 149.a. multos euertit, ejus cātilenas cantillat vulgus. ibid.b. eius hæresis damnatur in Concilio Romano, 149. c. quæ illi causa fuerit hæresis fingēdæ, 149.c. fuit è clero, & patrem habuit presbyterū, ibi.d. eius errores exprimūtur. 151.a.b
Apollinarius Syrus doctissimus, 123.d. eius scripta, 124.a.b. eius quædā

librum vt irriserit Iulianus, ibid.b
Apollo obmutescit ad Babylæ reliquias, 125.c. eius delubrum ignis cælitus lapsus vastat. 126.c
Apollo monachus, 152.d.
Apollonius monachus, & eius res gestæ, 64.b. 153.c.d.
Aquilinus à medicis desperatus, vt miraculo curatus sit, 28.a.b.
Arbor insignis apud Hermopolim inclinat se christo infanti, 127.c. curat morbos, ibid.
Arcadius Imper. obit 212.d quas proles reliquerit, ibidem.
Argo nauis, 8.d.
Argonautæ, 8.d.
Armenia maior, postea dicta, Persarmenia. 299.b. à Philippo vt prodita Persis. ibid. vt eius regionis Christiani se Iustino subiecerint, 299.b
Armenia minor paret Romanis, 299.b
Armeni vt in Christum crediderint, 32.c
Arius res nouas molitur, 18.a. fauet Meletio, ibidem. fit diaconus, ibidem. eijcitur Ecclesia à Petro episcopo ibid.b. fit presbyter, ibidem. eius absurda dogmata, 18.b. eius fautores & symmystæ. ibid.d. excommunicatur ab Alexandro cum suis, ibidem. c. è populo multi eis assentiuntur. ibidem.d. episcoporum captant fauores, ibidem. damnatur Arius à Concilio Niceno, & eius liber, 22.d.
Arius mittit legatos ad quosdam episcopos, 19.b. ab ijs congregatis permittitur ei cõuentus agere cũ suis, ibid. vocatur ad Synodum Nicenam. 20.c. proscribitur à Cõstãtino 23.a. eius libri iubentur exuri, ibid. reuocatur ab exilio. 36.b. 47.b. qualem fidei formulam Constantino obtulerit, 47.b c. ab Arianis episcopis recipitur, & Cõstantino cõmẽdatur. 48.a. itẽ episcopis & ecclesijs Aegypti, &c, ibid. cum reuerso nõ vult cõmunicare ecclesia Alexandrina, 49.b. abit Cõstãtinopolim, ibi. impiam animam exhalat in cloacã, ibi.d. de eius morte variæ sententiæ. 49.b. quæ de eius apud Cõstãtinum periurio & subita morte scripserit Athanasius, 50.a.b. latrinę, in quibus perijt, sunt detestabiles, 50.c. mutantur in ædes à

ædes à quodam Ariano. ibidem.
Athanasius iussu Valentis iterum cogitur exulare. 139.c.sed id Alexandrini nõ permittunt. ibid. d.at ille in patris sui monumento latitat, 140.a. à Valente iubetur ad suam redire sedem, ibid. b.eum Ariani metuunt, ibid.b.c. eo viuente persecutionem Valentis Aegyptus euasit,140.c.migrat ad Dominũ, 144.a.
Attalus occupat tyrannidem, 217. d. quæ Senatui Romano promiserit, ibid. quid de Africa obtinenda falsò sibi persuaserit,218.a.vt Honoriũ ne consortem quidem Imperij habere voluerit. ibid. d. deponit Imperij insignia. 218.c.
Atticus succedit Arsacio Constantinopoli, 211.b qualis is fuerit, ibidem.b.c.
Attila rex Scytharum quæ gesserit. 233. c. d. eius res scripsit Priscus rhetor, ibidem.c.
Augustulus,postremus Romæ Imperator. 250. b.
Auitus octo mensibus imperans,peste perit,245.b.
Auxẽtius Addę Persæ filius vir insignis. 183.d.
Auxentius Mediolanensis episcopus, struit insidias Martino, 66.a.
Auxẽtius episcopus Mediolanensis quid de Dei filio & spiritu sancto senserit, 147.a.moritur,148.a
Athanasius in Synodo Antiochena ab Arianis exauthoratur, 56. intruso Gregorio abit Romã,57 c.excipitur beneuolè ab episcopis.ibid.d. restituitur à Iulio Ro.pon.58.d fugit,minas Cõstantij veritus.59.d.mittũtur Romam tres contra eum episcopi,sed nihil impetrant 60.b. reuocatus à Constantio, cũ literis Iulij Papæ venit ad Constãtium 71.a.b.non vult cõmunicare Leontio Ariano Antiochiæ episcopo. ibi.b. Constantio petẽti vnam Alexandriæ pro Arianis ecclesiam quid responderit.ibi.deponit Arianos, substituit catholicos episcopis,72.a. ab episcopis humaniter accipitur,72.b
Athanasius cogit Synodum Alexandrię.74.b.iterũse fugæ mãdat.75.a. Ariani episcopi circiter 30. Antiochiæ contra eũ cõueniunt,& quę cõtra eum scripserit,78.a,dãnatur in synodo Mediolanensi, à

multis,ibi.b.episcopos 5 & 3. presbyteros mittit ad Constantium, ibi. c.d accitus à Cõstãtio,nõ venit, 78.d. effugit militũ manus, 79.a.habuit prophetiæ gratiã,ibi. b.latitat ĩ terra.79.b.proditus ab ancilla,fugit.ibi.in flumine nauigãs eludit se in sequentes, 78.c.

Athanasius ab Arianis dicitur magus,79.c. quæ ethnicis ipsum irridẽtibus prædixerit,ibid.d.diu latitat apud pudicam & valde formosam virginé,113 a.apparet Alexandriæ prẽter omniũ expectationé, ibi.a.c. reddũtur ei eccle siæ, ibid.c. cogit concilium, & quæ ibi decreta sint. 118. b.iterũ iubetur exulare. 119.c.it ad Iouianũ Imper.134.b.restituitur ab illo, ibid.c.

Athalarichus (alij legũt Athanarichus) Gotthorũ rex dirè persequitur suæ gẽtis christianos.162.c.d

Athanasius alter episcopus Alexandriæ, 271. d.

Athanasius celebris est ĩ Cõcilio Niceno.20.d.fugit ne creetur episcopus, 38. a.succedit Alexãdro, ibi. puerulus puerorum episcopus aliquot pueros baptizat,38.d. fit scriba Alexandri.ibi.ab Antonio monacho prẽclara accipit suffragia,39.a. ab Arianis & alijs falsò insimulatur apud constantinum, 41.d 42.b.c.d.à constantino, eius comperta innocẽtia, egregiè commendatur, 42.b.43.a.b

Athanasius nouis appetitur calumnijs,44.c. cur non accesserit Synodum cẽsareæ.ibid.ac Tyri concilium venit, ibi. quæ illic crimina ei illata,ib.d. 45 a.b.vt se purgarit,ibid.b. q̃ iniquè in illũ gesta,44 &c.orat Cõstãtinum, vt eius acta concilij examinẽtur,48.a.relegatur Treuirim,39.b. quæ de Arij morte scripserit, 50.a.b. repetitur instanter ab Alexãdrinis,ibi. d, cũ literis cõstantini iunioris redit è Gallijs Alexãdriã,54.b infestos apud cõstãtium habet Eusebianos, 54.d

Ariani quæ de Ariminensi Synodo, & de Eusebio Nicomediẽsis, &c.cõfinxerint 70.b.c.d

Ariani sub Valente atrociter vexant à sua secta alienos 141,a.144.b

Arsacius creatur episcopus constantinop.207.b. nõ diu post moritur, 211.b.

Arsacius Persa, confessor sub Licinio, monasticam colit vi-

colit vitam, 91. d. prædicit terræmotum Nicomediæ, ibidem. extinctus inuenitur, 92. a. eius miracula, ibid. b.
Arsenius lapsus in graue crimen, ne puniatur ab Athanasio, latitat, 42. c. eum Athanasius fingitur occidisse, ibidem. interim mirè occultatur ab Athanasij calumniatoribus, ibid. d. 43. a. ab Athanasio viuus ostenditur, 45. b.
Arsion monachus, 155. d.
Arsisius monachus, 155. d.
Asclepas Gazæ episcopus fugit Romam, 58. à Iulio restituitur, ibid.
Asphalius presbyter, fautor Aëtij. 89. d.
Asterius sophista scribit Arianis cõsentanea, 52. c. interest concilijs, ibid.
Ariani cogunt in Bithynia cõcilium ante Synodum Nicenam, 19. a.
Ariani Constantinopoli ante mœnia conuentus vt egerint, 197. a. quæ alternatim cantarint, ibid. versi in pugnam, deinceps iubẽtur suos omittere conuentus, ibid. b.
Ariani Constantinopoli de Theodosio capto vanos spargunt rumores, 176. a. incendunt Nectarij domum. ibidem.
Ariani Constantinopoli in duas factiones abeũt, Psathyrianorum & Gotthicorum. 179. c.
Ariani cũ Meletianis communiter Clerum infectantur, licet alioqui inter se discordes, 41. a. Ariani, Meletianis illis accedentibus, de integro sua dogmata instaurant, 41. b.
Ariani & Eunomiani dum inter se dissident, multis dãt occasionem ad Ecclesiam se recipiendi, 190. c.
Ariani mortuo Constãtino, rursus fidem Nicenã exagitant, 53. c. d. 54. a. cogunt Antiochiæ concilium, 55. d. vt Synodũ Nicenam abrogent, 56. a. occupant primarias orientis ecclesias, 57. d. scribũt Iulio Ro. pont. mordaciter, 59. a.
Ariani omnes secum sentire nolentes, atrociter diuexant. 104. d.

B

BAbylas episcopus Antiochiæ, 125. c. martyr, ibid. eius reliquiæ trãsferuntur in Daphnem, ibidem. inde rursus Antiochiam iubente Iuliano, 125. d.
Bacchus quàm scelestus, 230. b.
Baptismũ nõ in trinitatem, sed in

sed in Christi mortẽ dan
dũ qui docuerint,150. c.
quid de tali baptismo sen
serit Sozomenus, 150.d.
Bardesanes, author sectæ,
67.d.
Barsanuphius insignis mo-
nachus, eiusque vita ad-
miranda, 290.d.
Barses monachus,creatur e-
piscopus solùm honoris
causa, 159.a.
Basilias, pauperum domici-
lium à Basilio magno ex-
tructum. 159.d.
Basiliscus cum exercitu mit-
titur cõtra Genserichum
250.b.
Basiliscus pulso Zenone,ar-
ripit Imperium, 261.d.e-
ius literæ circulares ad o-
mnes episcopos, quibus
damnat Leonis Papę epi-
stolam & synodum Chal
cedoneñ.262.a.b.&c. ijs
literis iubet episcopos o-
mnes subscribere, 263,a.
qui episcopi illis subscri-
pserint,ibi.c. rursus alias
scribit literas pro Conci
lio Chalcedoneñ. earũq;
exemplar, 264. c. d. cum
vxore & liberis trucida-
tur. 265.a.
Basiliscus quidam ex Cæsa-
re fit episcopus, 262.b.
Basilius Antyranus exauto-
ratur,101.d.quę illi obie-
cta crimina,101.d.102.a.b
Basilius Magnus in Ponto
vitam viuit cum mona-
chis seueram,141.c.eius è
Cæsarea dissessum indi-
gnè fert populus,nec vult
suo communicare episc.
Eusebio,ibid.d.redit Ba-
silius Cæsaream,& inanes
fiunt conatus Valentis &
Arianorum,ibid.obtinet
sedem Cæsareæ, 142. c.
ingenti constantia con-
tẽnit minas Valẽtis,142.
a.b.eum Valẽs alloquitur
& laudat,ibid. c. non diu
pòst iubet exulare,sed fru
stra. ibidem.
Basilius Magnus Gregorij
Theologi sodalis est,142
d.quibus disciplinis ado
lescens se tradiderit, ibi.
propugnat Nicenam fi-
dem,143.a.multa constitu-
tuit monasteria in Ponto,
ibidem.
Basilius presbyter & martyr
117.c.d.
Batthæus monachus,159.b.
Belisarius dux Romanorũ
pugnat contra Persas,289
a.item cõtra Scenitas,ib.
b. it contra Vandalos, &
capit Carthaginem,290.
d.291.a.quę spolia ex A-
frica reportarit,291.b.oc-
cupat sine pugna Romam,
292.b.eandẽ à Totila oc
cupatã recuperat,292.d.
Beniuolus scribarum præfe-
ctus non

fect⁹ nõ potest vllis promissis persuaderi à Iustina, vt legem iniquam condat. 175.a.
Beniamin monachus, 153.b.
Benus monachus, 152.a.
Bitus episcopus, 158. d. quæ de illo visio fuerit oblata Constantino Magno, ibi.
Britânio episcopus Scytharum, 145.d. non vult Valentis subscribere errori, ibid. eum populus sequitur, ibid. à Valente solum vertere iubetur, 146.a. reducitur inde, ibidem.
Britanio à militibus declaratur Imperator. 74. a. proditur ab exercitu, & supplex à Constâtio veniam impetrat, 75.a.b. viuit priuatus. ibidem.
Busiris Eucratita horrenda fert supplicia, 117.b. redit in viam. ibid.c.
Byzantium à Constantino Romæ æquatur, 27.a. mirificè amplificatur, ibi. b.

C

CAbades Rex Persarum 289.a.
Cabaones præfectus Mauruſiorum, licet infidelis, vt vicerit Vandalos, 289.d. 290.a.b.
Cœlestus Papa, 225. b. eius diuina epistola ad Nestorium recitatur in Synodo Ephesina, ibid. ab episcopis Synodi Ephesini vocatur pater ipsorum sanctissimus, 225.c.
Cæsarea priùs dicta Maza, 111.b.
Calandio fit episcopus Antiochiæ, 265. d. relegatur in exilium, 268.b.
Calixtus vir spectabilis, 234. a.b.
Callinicus præfectus Ciliciæ iniquè in crucem actus. 290.b.c.
Caluariæ locus ab ethnicis obrutus, 25. b. Veneris fanum illic conditum, ibidem. vt sit à Christianis repertus, ibid.c.
Canones Niceni seruandi, 210. d. ab hæreticis illis contrarij cõpositi respuendi, ibid. imò condemnandi. ibid.
Cataphryges vt puniti, 41.d quibus in locis frequentes extiterint. ibid. itemq; impunè vixerint, ibib.
Catholici quidam linguis excisis æquè vt antè loquuntur, 289. d. duobus cur ea gratia ablata, ibid.
Cellia à cellis monachorum sic dicta, 156. d. eius loci monachi quo viuant ritu. ibidem.
Chalcedon accipit ius metropolytanum, 260.b.
Chosroës Persarũ Rex bellum gerit contra Iustinianum,

num,293.c.d. quæ loca vastauerit,ibid. perstringitur ob sua scelera,294. c.frustra oppugnat Edessam,ibidem.c.d. 287.a.b abit cum ignominia,ibid. c. frustrà item Sergiopolim tentat,ibid. d. fertur tandem baptizatus, 288. a.eius superbia, 302.d.
Chosroës expugnat Daras, 302.d.inuadit Armeniã, ibidem.profligatur, ibid. Melitinam vrbem inflammat, multisq; è suis desideratis aufugit,303.a.b.eius thesaurus diripitur, ibid.miserè perit,legéque scribit de non inferendo Romanis bello, 303.c.
Chosroës iunior fugit ad Mauritium,313.c.d. ab eo humanissimè tractatur cũ suis, ibi.d.in regnũ suum eius ope restituitur,314.a. b. mittit crucẽ admodum preciosam Gregorio episcopo,ib. b.itẽ aliã,quam Sergio martyri vouerat, ibid.c.quæ alia dona miserit eidem martyri gratitudinis ergò,314.d.quãti illum martyrẽ fecerit,315. a.b.vt idem martyr illi apparuerit, ibid.b.
Chrysaphius aurum petit à Flauiano pro episcopatu, 238.b.quid ab eo acceperit,ibi.eius fraude Flauianus deponitur iniquè, ibi.
Chrysargyrum, cuiusmodi tributum fuerit, 279. b.c.
Christiani Alexandriæ dum gentilium statuas, &c. palam irrident, ab ijs crudeliter necãtur,&c 114.a.b.
Christiani sub Sapore dirè vexati,excruciati,cæsi,32. d.34.a.b.35.a.c.36.a.c.
Christus epistolam scripsit Abgaro, 294. c. ea quid Edessæ contulerit, ibidem.c.d.
Circesium vrbs, 300.a.
Claudianus Poëta, 234.b.
Claui crucis Christi vt à Cõstantino vsurpati, 26.b.
Clerici à constantio & constãte eximios honores & immunitatem adepti, 69.c.
clerici immunes, 11.d.
clerus,lege lata à constantino,ex vectigalibus ciuitatum sustentatur. 112.b.
cœlesyria tardius in christum credidit,159.b.eius regionis monachi inuisi incolis, & dira perpessi, ibidem.
cœlibes & puniti olim apud Romanos,11. b. vt à cõstantino Magno etiam priuilegijs aucti, ibidem.
cometa maximus constantinopoli, 194.b.
commentiolus dux cædit Persas, 313. b. capit Ocbas ar-

bas arcem munitissimam ibidem.c.
concilia multa habita in Aegyptio propter Arium, 19.c.
concilium Antiochenum ab Eusebianis habitum, 55. d. in excidium Nicenæ Synodi, 56.a. quæ illic fidei formula edita, ibidem.b. rursus alia, ibidem ei Synodo nec Roman. Pontifex, nec Italiæ episcopi, &c. interfuerunt, ibidem. nec Maximus Ierosolymæ Episcopus, ibidem.
concilium Antiochenũ sub Iouiano, 133. d. confirmat Synodi Nicenæ decreta, ibidem. eius concilij epistola ad Iouianum. ibidem.
concilium Arimini, 70. d. 93. a. quæ illic gesta sint, 93.a.b. eius concilij literæ ad constantium, 94.c. item qui secundò scripserint Episcopi ad constantium ipsos differentem, 96.a. episcopi nõ respondente cõstantio domum abeunt, ibidem.b. vt primò quidé suffragati sint decretis concilij Niceni, ibidem deinde fraude circunuenti formulæ fidei diuersæ subscripserint, vt quidam aiebant, 96.c. d.
Concilium cæsareæ Palestinæ. 44.c.
conciliũ chalcedoneñ. indicitur, 238.c. habetur in templo Euphemiæ martyris, 240.a. quæ ibi sunt gesta, ibid. &c. propter eius cõcilij decreta & acta qui tumultus excitati, 243. c. d. 244.a.b. in eo concilio actorum & decisorum epitome, 250. d. &c.
concilium constantinopol. 150. episcoporum, 170.c. approbantur ibi decreta Nicena, ibid.d. Nectarius declaratur constantinopol. Episc. 171.d. eius Synodi decreta, 172.a.
concilium Ephesinum primum, 225. a. b. quæ illic acta. ibidem. &c.
concilium Gangreñ. 65.c.
concilium Hierosolymitanum, 72.b. eius pro Athanasio epistola ad Aegyptios. ibidem.
concilium Lampsacenum, 136. b. quæ ibi decreta, ib.
concilium Mediolaneñ. 78 b. Athanasius ibi condemnatur, sed quidam episcopi contradicunt, ibidem. iubentur exulare, ibid.c.
concilium Melitineñ. 103, a. b.
concilium Nicenum, & qui interfuerint, 20.a.b. eius Episcopi quidã inuicem se accu-

se accusant apud Cõstantinum,& vt ab eo tractati sint,ibid.b.c. vt episcopi quidam inter se dissenserint,ibid.c.d. etiam Philosophi ethnici cur eò accesserint,20.d.vt episcopos irriserint,&c.21.a. vt episcopi admodum matutè Arij dicta excusserint, 21.d.consilij definitio,22 b.c.d item canones,23.d

Concilij V. œcumenicum indicitur Constantinopoli,292.d.qua de causa indictum sit, ibid. &c. quæ in eo actitata, 293.a.&c.

Concilij prouinciale Constantinop. contra Eutychetem. 228.d.

Concilium Romanum sub Damaso.147. a. quæ illic gesta. ibid. eius concilij exempla ad Illyrij episcopos,147.b.item aliud sub eodem, 149.c.

Concilium Sardicen. 60. d. ad id nolũt accedere oriẽtales, nisi excludatur Athanasius,&c.ibid.episcopi orientis Iulium Papam & alios occidentis episcopos abdicant,61.a. b. occidentales contra episcopi Athanasium,&c. defendunt, & oriẽtis episcopos multos abdicant, 61.c.d. fidei formulam qualem ediderint, eiusq; facti rationẽ scribunt ad Iulium Papã,61.d. quot episcopi ei Synodo interfuerint. 62.a.

Concilium secundum Ephesinũ,229.a.ei pręest Dioscorus,229.a.qui episcopi interfuerint,ibi.b. quæ illic gesta, ibid.

Concilium Seleuciæ,70.d. 98.c. episcopi in duas partes distrahuntur, ibid. d. & reliqua eius concilij gesta,98.c. d. 99. a. &c. Acaciani quæ illic moliti sint non rectè.99.&100. a. b. aliquot episcopi abdicati, 100.b.

Concilium Sirmij coactum, 76.a.tres discrepantes fidei formulæ illic conscriptæ. 76.b.

Concilium Tarsi ab episcopis Synodi Tyaneæ indicitur,139.b. illud Valens hortatu Eudoxij Ariani minis dirimit. ibid.c.

Concilium Tyaneum, 139. a.recitantur ibi literæ Liberij,&c. ibid.b.

Concilium Tyri,44.d.quæ ibi contra Athanasiũ iniquè gesta,44.d. 45.a.b. &c.46.a.

Confessio,quæ fit sacerdoti, minuit peccata, 178.b.

Conscientia bona, firmum in aduersis præsidium, 209.d.

Consuetudines diuersæ apud diuersas ecclesias, 181.c,d,&c.
Constás à Constantio episcopos vult mitti, qui respondeant de Athanasij, &c. abdicatione, 60.b. veniunt tres,& qua versutia sint vsi, vacuiq́ue remissi.ibid. eius in fide catholica constantia, 69.d erga ecclesias instaurandas, & amplificandas, extruendas studium, ibid. c. d. minatur bellum Constantio, ni restituat Athanasium, 71. a. occiditur à Magnentio. 74.a
Constantia Constantini soror, 46.d.apud eam presbyter Arianus Ariũ defendit, ibidem. quid moriens ipsa Constantino dixerit. 47.a
Constantinopolis à Constantino vt extructa, & miris modis illustrata, 27. a,b. & cætera, excellit Romam, ibidem,c.fidei incrementa in ea,ibidem, d
Constantinopolis quatriduano incendio immanissimè vastatur, 249.b,c
Constantinus iunior scribit Alexandrinis pro Athanasio, 45. b. quo in honore Athanasium habuẽrit,ibid.c.perit in bello, ibid.d
Constãtinus quidam in Britãnia tyrannus inauguratur, 219. c.occupat aliquot Galliæ loca, ibidem, Constãté filium creat Cæsarem, & is Hispaniam obtinet, ibidem d. eum Constantinus Augustum facit, 220.a.ambo fugiunt. ibidem, b.
Constantinus Francos & Alemannos vocat in auxiliũ,220.c.abdicat se imperio& fit presbyter,221. c.cæditur, ibid.
Constantinus videt in cælo crucis signum, 6. c. iubetur àChristo eiusmodi signo ceu præsidio in prælijs vti, ibidem. discit fidem Christi à sacerdotibus, ibid.d. signum crucis, dictum labarum, ipsum in bellis antecedit & ab exercitu adoratur, 7.a,b. qua occasione falsò dicatur factus Christianus, 7.c, d. vbi primum in Christum credi derit, 8.a
Constantinus vincit Maxẽtium, 8. d. item Licinium, 9.c. solus imperat. ibid. c. eius edictũ de colendo Deo, ibi. restituit Christianos à tyrãnis dã

natos, ibid. d. 10. a. Christianos præficit officijs publicis, 10. b. flagitia quædam nefaria tollit, ibid. b. c. domat Sauromatas & Gotthos, ibid. c. ecclesijs & clero certũ vectigal distribuit, ibidem. c. arma militum vult crucis effigie signari, ibidem. d

Constantinus etiam in bellis secum fert ædem portatilẽ, 10. d. item sacerdotes & diaconos, ibid. iubet feriari die dominico & sexta feria, 11. a. veneratur crucem, & eius signo suam imaginem vbique inscribi iubet. ibid. libidinosos concubitus vetat, ibidem, b. cælibes & virgines vt priuilegijs honestarit, clericos vult esse immunes, 11. d. permittit à iudicibus ad episcopos prouocare, ibidem. vult Conciliorũ decreta esse firma, ibi. ciues Romanos quos habẽdos decreuerit, 12. a. scribit Antonio monacho, 15. a

Constantinus per literas obiurgat Alexandrũ & Ariũ 19. c. mittit ad eos Osiũ, 20. a. indicit Synodum Niceæ, ibid. non vult iudex esse sacerdotum, ibi. c. interest Synodo, 21. d. eius oratio latina ad Synodum, 22. a. Arium proscribit, & libros eius iubet exuri sub graui pœna, 23. a. quæ contra Ariũ & Arianos scripserit ad episcopos & ciuitates, ibi. a. b. vt concilii Niceni episcopos conuiuio excepe rit, eosq; hortatus sit, 24. c, d. quæ ad ecclesias de Nicenæ Synodi decretis scripserit, ibid. d

Constantinus iubet Caluariæ locum repurgari, 25. c. templum illic magnificè constrŭi, 26. c. item per multis alijs locis, 27. a. Byzantium Romæ æquat, 27. a. diuinitus admonitus mirificè eam vrbem amplificat, ibid. b. & cæt. nouam Romam appellat, ibidem. c. Senatum ibi instituit, eiq; eximios decernit honores, ibidem. quercum mãbre ab idolomania purgari, & templo cohonestari iubet. 29. idolorũ statuas & delubra vbiq; demolitur, 29. c, d. 30. a, b

Constantinus simulachra ænea gentilium iubet Cõstantinopolim ad vrbem exornandam conuehi, 29. d. sub eo dilatatur Christiana religio, 30. c. d. scribit Sapori pro chri-

christianis,36.d. vult ne Athanasius quemque ad itu ecclesiæ prohibeat, sed id malè persuasus ab Arianis. 41.d. 42.a. Athanasium falsò accusari videns, eum honorificè Alexandrinis commendat, 42.b. item Athanasio humanissimè scribit, 43. a. b. iubet dedicari templum Ieroſolymæ, 46.a

Constantinus presbyterum Arianum à constantia sorore commendatum, habet familiarissimum,47. a.reuocat Arium ab exilio, ibid. b. eum episcopis examinandum mittit, id sibi minimè sumens, ibidem. d. eius literæ ad Tyri Synodum, 48.b.in citatur ab Arianis in Alexandrum constantino. episcopum,49.c. neque Alexandrinos, neque S. Antoniũ audit pro Athanasio deprecantes,& quę illis scripserit contra Athanasium, 50.d. 51. a. quam contra hæreses legem sanxerit, 51.b, c. filium Dei sentit patri cõsubstantialem, 52.a.filijs partitur imperium, 52. c.paptizatur Nicomediæ, ibid.d.Romæ & constãtinopoli largitur priuilegia, ibid. testamentũ suũ tradit presbytero Arianoibi.decedit è vita, ib. eius laudes eximiæ & prę clarè gesta. 53. a. loculo aureo incluſum eius corpus transfertur constantinopolim, ibid. ei eximius honos habetur, & tandẽ à cõstantio, regalibus celebratis exequijs,tumulatur, ibid. eo superstite nemo ausus fuit Nicenã reijcere fidẽ, 53.c. Athanasiũ ante mortẽ ab exilio reuocauit, 54. a, c.

constãtius adimit constantinopolitanisdimidiã frumẽti annui partẽ,58.b.aliquãdiu mãsit in fideNiceni cõcilij,sed postea inde deflexit, 69.d. ὁμοιὸσιον nõ ὁμοὸσιον, recipit,70.a. Athanasiũ reuocat,71.a.petitab eo pAri anis ecclesiã,71.b. q̃ scripserit pro Athanasio Alexandrinis, 71.d.72. a. solus regnat, 74.b

constãtius aliquot catholicos episc. rursus eijcit in exilium,74.b,c.cõuocat Sirmi cõciliũ cõtra Photinũ,76.a.it Romã,77.d. Occidentis episc.ad quę inducere conatꝰ sit, 78.a b.indicit concil. Medio

lani, 78.b. Liberiũ relegat in exilium, 80. c. 88. scribit contra Eudoxium literas, 90.a, b. qua fraude illi persuaserint Aëtij fautores, vt episcopos partim Seleuciæ iuberet cõuenire, 93.a.b
Constantius differt legatos Concilij Ariminens. 96. a. vt afflixerit eos, quòd eo inuito domum abijssent, 96.b. grauissima ecclesiarum perturbatio & calamitas eo consentiente excitata, 104.a, b. abit è vita, 107.c
Constantius Chlorus fauet Christianis 8. b. aulicorum suorũ animos vt explorarit, ibid.c
Constantius Honorij sororem ducit vxorem, 221. d. fit Imperator, ibid. moritur, 222.a
Cæpres monachus, 152.a
Cretenses quod munus in Homerum cõtulerint, 1.d
Crispion monachus, 158.a
Crispus Constantini filius quando mortuus, 7.d
Cronion monachus, 155.d
Cruce vt se olim Christiani signarint in periculis, 108.c
Crux à Constantino magno honorata, 11.a. eius supplicium tollitur ab eodem, 11.a
Crux aurea magni precij, 314. b. item alia ibidem, c. vtraque cum magna pompa in Sergij martyris templo reponitur, 314. d
Crux Christi admodum reuerenter ab Apameis adorata, cum mortem à Chrosoë timerent, 294. a, b. ingens circa illam sæpiùs tum visum miraculum, ibid.b
Crux Christi inuenta, 25. vt à latronum crucibus sit discreta, 26.a. partim Ierosolymis asseruata partim ab Helena Constantino allata, ibidem, b
Crux ingens & lucida in cælo apparet, 75. c. eares multos gentiles & Iudæos conuertit, ibidem, d
Crux in vexillo aureo & lapidibus precios is expressa, 7.a. iubente Constantino ante exercitum gestatur, ibidem, a, b. quanto in precio & vsu habitam, ibidem. milites eam gestantes vt diuinitus protecti, ibid. c
Ctesiphon, regia Persarum, 130.a
Cyprianus à Carthaginensibus præcipuè colitur, 290.d

290. d. eius festum Cypriana vocant, ibid. eius templum occupant Vandali, 291. a. Cyprianus per visum ea de re mœstos solatur Libyes, ibid.
Cyrilli Alexandrini epistola ad Nestorium partim habetur, 256, a
Cyrillus episcopus Alexandriæ Nestorium confutat per epistolam, 224. c. accedit ad Synodum Ephesinam, ibidem, d. agit ibi vices Cælestini Papæ, 225. a. à Ioanne Antiocheno deponitur, à Synodo restituitur, 225. d. redit cum Ioanne eodem in gratiam, & quæ illi scripserit, 226. a, b, c. eius epistolæ Synodicæ in Cõcilio Chalcedoneñ. approbãtur, 224. d
Cyrillus obtinet sedẽ Ierosolymitanam, 75. c. deponitur ab Acacianis, 103. a, b. in fame vendidit res ecclesiæ, ibid. b
Cyrillus episcopus Hierosoly. abdicatus quos habuerit interea successores, 106. c. restituitur, ibid.
Cyrinus Chalcedonæ episcopus conuitijs insectatur Chrysostomũ, 202 d. diuina eum vltio mox persequitur, ibid. 211. b
cyrus poëta, 234. b. fit aulæ præfectus, ibidem. b, c

D

Damasus Romanus pontifex creatur. 146. d. Vrsacium habet competitorẽ, & res vsque ad cædes progreditur, ibid. damnat hæresin Apollinarij, 149. c. confirmat electionẽ Petri Alexandrini episco. 164. c
Daphne suburbium ascribitur, 124. d. 125. a. quæ illic turpitudines gestæ, ibid.
Daras ex agro in ciuitatem mutatur ab Anastasio Imperat. 279 a. vt eam vrbẽ idem exornarit, ibid.
Decennius laqueo se necat, 77. b
Democritus cous multas peragrat regiones, 43. d
Demophilus Arianorũ cõstantino. episcopus, 240. 169. b. à Theodosio iubetur ecclesijs excedere, ibid. c
Diaconi Romæ septem dũ taxat, 181. c. apud alios eorum promiscuus est numerus, ibid.
Didymus Alexandrinus, & eius breuis historia, 66. c. d. quæ illi dixerit San. Antonius, ibid. d
Didymus quam visionẽ de nece Iuliani viderit,

131,d.132.a
Didymus monachus in Sceti, 155.d.
Dij gentium quales, 230. a.b.c.
Dioscorus monachus.152.b fuit presbyter, ibid.c
Dioscorus monachus, ex Longis fratribus, 155.d. episcopus Hermopoleos, 199.b
Dioscorus succedit Alexandriæ Cyrillo, 229.a. præest Ephesinæ prophanæ synodo, ibid.eum vicarij Leonis Papæ non sinũt assidere in Concilio Chalcedonensi, 240.a. accusatur ab Eusebio episcopo, ibidem. mira eius fraus in abdicatione Flauiani, 241.a. etiam Leonem Papam non est veritus excommunicare, 241 d.in eum Vicarij Leonis pronuntiant sententiam, Synodo eam approbãte, ibi.c.d.242.a. relegatur in exilium, 243.c.
Dominica Valentis coniũx, tuetur Cõstantinopolim à Gotthis, 167.d.
Domninus episcopus Antiochenus, 292.d
Donatus Epiri episcopus imanem draconem vt occiderit, 187.a. precibus suis fontem excirat, ibid.b
Dorotheus Arianorum episcopus Constantinopoli 176.a.
Dorotheus monachus.153.a
Dracontius episcopus loco mouetur, 102.c

E

EBodichus dux, 221.a. eius exercitus cæditur, ibid.b. ipse ab hospite obtruncatur, ibid.
Ecclesia catholica crescit mutuis hæreticorum dissidijs, 182.c
Edessa frustra oppugnata à Chosroë, 204.d. creditur nunquam ab hostibus subiuganda, ibid.
Eleusius episcopus Cyzici mittitur in carcerem Iuliani iussu, 119.d
Eleusius Cyzici episcopus compulsus consentit Valenti Imp. Ariano, 137.b sed mox pœnitens seipsum addicat. ibid.
Eleusina mysteria, 230.c
Elpidius episcopus deponitur, 193.a
Eulias monachus, 152.a.b
Emaus dicta Nicopolis, 127.b
Empedocles vt perierit, 43.c
Eortasius episcopus exauthoratur, 102.c.
Ephesus priuatur iure patriarchatus, 264.b
Ephraim Syrus, monachus,

chus, 97.c. eius eruditio, ibid. scripta, ibi. est polygraphus, ibid. d. à Basilio laudatus, ibi. d. eius discipuli, ibid.
Ephraim Syrus cuiusmodi carmina & hymnos cõposuerit, 68.a. eos cantarũt Syri, ibidem. vitat mulierum aspectum, ibid. b. vt à quadam fœmina tentatus sit, ibid. est domitor iræ, 68. b. petitus in episcopũ, furere se simulat, ibid. c. in magna fame eius factum memorabile, 68.d. 69.a
Ephiphanius monachus, 157. d. posteà episcopus Salaminæ, ibi. eius. à puero institutio, ibid.
Epiphanius Cypri episcop. viuus & mortuus claret miraculis, 187. d. 188. a. est largus in pauperes, 187. d. eccleſiæ pecunias vt expenderit, ibid. &c. eius dispẽsatori ab ignoto crumena aureis referta datur, 188. a. illusus à mẽdicis, qualem se gesse ibid. b. c. qualem de Deo opinioné habuerit, 200. d. eũ Theophilus Alexã drinus quo astu amicum conciliarit, ibid. dãnat in cypri episcoporum concilio lectionem librorũ Origenis, ibi. honorificè à chrysostomo acceptus, eius communionẽ vitat, 201. b. vt sit in chrysostomum incitatus, ibid. c. ab Imperatrice perstringitur ibid. d. fit placarior erga Longos fratres, 202. a. abiens quæ prædixerit chrysostomo, ibi. b. obit ibibem.
Epiphanius episc. constantinopolitanus, 288. 292. b
Episcopi Asiæ ex conuentu Ephesino quæ scripserint Basilisco Imperat. 263. d
Episcopi Asiæ libellũ supplicem, quo veniam petunt ad Acacium Constantinop. episcopum mittunt, 265. b. eius libelli exemplar, ibid. c. quid de eo sentiendum, ibid.
Episcopi catholici, ab exilio sub Gratiano reuocati, quàm fuerint pacis studiosi, 167. d. &c.
Episcopi etiã in pagis sunt apud Arabes & Cyprios, 181. c
Episcopi Occidẽtis cõstanter inherẽt Nicenę Synodi decretis, 146. d. 148. a
Episcopi Occidẽtis constã ter fidei Nicenæ adhæserũt, 57. d. 62 b. Athanasiũ libenter exceperunt, ibi. quàm cauerint sibi & suis ab Arianismo, 62. b
Episcopi Occidentis &

Oriẽtis poſt Sardicenſem ſynodum inter ſe cõmunicare nolunt, 62.a.b
Epiſcopi Orientis fidei formulam prolixam componunt, 60.c.eam mittunt ad Occidentis epiſcopos ſed ab ijs nõ recipitur, ibidẽ.eorum inſolẽtia cõtra occidẽtales, 60.c.d.61.a
Epiſcopi plurimi quas calamitates ab Arianis perpeſsi. 104.a.b.d
Epiſcopi propter dictionem homouſion, inter ſe diſſentiunt, 39.d
Epiſcopi ſub Anaſtaſij Imperio in varias diſtracti diſſenſiones, 274.c.d
Epiſcopi ſub Sapore necati. 36.a.
Epiſcopis inter ſe diſsidentibus, etiam res publicę perturbantur, 209.d.
Epiſcopus eſſe non poteſt, qui præter fas ſurrogatur 210.d.
Epiſcopus viuenti epiſcopo non ſubſtituendus, 210.c.
Euagrius fit epiſcopus Antiochiæ vnius partis catholicorum, 176.b
Euagrius fit epiſc. Conſtantinop. 140.d. eius promotores Ariani diuexant ibid. eum Valens trudit in exilium, 141.a
Euagrius monachus, 156. diſcipulus Gregorij Nazianzeni. ibid. item eius archidiaconus, ibid. mortis periculum præſens vt euaſerit. ibid.c. fit monachus, 156.c
Euagrij Scholaſtici apologia pro diuerſis Chriſtianorum opinionibus, &c. 229.c,d.&c.
Euchariſtiæ reliquiæ olim pueris Conſtantinopoli datæ, 292.b
Eucherius Stiliconis filius interficitur, 216.a
Eudocia nubit Theodoſio, 234.c. it Ieroſolymam, & habet illic orationem ad populum, ibid. Antiocheni ſtatuam illi æneam ponunt, ibid.d. it ſecundò Ieroſolymam, 235.a extruit illic monaſteria, ibidem. 236.c. quibuſcum monachis ibi locuta ſit, 236.c. Ieroſolymę inſtaurat mœnia, ibid. ædificat ſplendidiſsimum S. Stephani templum, in eo quę ſepelitur, ibid. d.
Eudocia Eudoxiæ filia datur coniunx Honorichо 245.b.
Eudoxia Theodoſij iunioris filia nubit Valentiniano Imper. 234.c. eam Maximus ſibi cogit nubere, 245.a.
Genſerichum vocat ad capien-

capiendam Romam, ibi. ab illo captiua ducitur,& mittitur ad Martianam, 245.b.
Eudoxia Augusta decedit 211.b
Eudoxius sibi arripit sedem Antiochenam, 88.d.sentit idem cum Aëtio.ibid. palam eius opinionem defendit, ibid.mentitur episcopos Occidentis secũ sentire,89.a. Aëtium &eius sectatores fouet,89.b condemnatur à constantio, & quæ is contra eum scripserit, 89. d. obtinet sedem constantinopolitanam, 103.c.
Eudoxius episcopus Cõstãtinop.impiam de Deo vocem promit, 103.d.summoperè laborat abolere decreta Nicenæ synodi, 104.a.quãtã omnibus ecclesijs calamitatẽ attulit, 104.a.b.moritur,140
Eugenius occupat tyrannidem.184.b. cuius persuasione id fecerit, ibi.occupat alpes Iulias,ibi.caput illi à milite Theodosij amputatur, 185.d
Eulalius Amasiæ episcopus Ariano sedẽ ipsius occupanti quid obtulerit pacis causa, 168.a
Eulogius monachus,creatur episcopus solùm honoris causa, 159.a
Eulogius presbyter communicãtium inspicit mẽtes, & vt erga eos se gesserit, 152.c.
Eunomiani alias Anomiani 150.d.sunt disputãdi auidi, primasq; tribuũt cõtẽtiosis disputatorib⁹,ibi.c
Eunomiani quos non admittant in orationis communionem.179.b.inter se diuiduntur. ibid.
Eunomius fit episcopus Cyzicenus, 103. d. 137 . b. 150.b.nouam fingit hæresin, 150.b. est auidus disputandi, ibi.c.d.suis clericis accusatur,150.c.cur se ab Arianis separarit, ibid. d. de baptismo quid docuerit, 150. b. d. &c. magistrum habet Aetium ibi.d.non vult redire Cyzicum, ibid. eius sectatores rebaptizant, 151.a. Aetij hęresin propè extinctã renouat, 151.c
Eunomius è regione Constantinopolis priuatus degit, 170.a. multi ad eum confluunt.ibid. Theodosius senior eius conueniendi cupidus,ab vxore distinetur, 170.a.multos euertit, 178.d.à Theodosio extorri exilio cõdẽnatur, ibi.moritur, ibid.
Euphemiæ martyris templũ descri

describitur, 238.d.&c.ei⁹ reliquię in longa argętea capsa conditę, 239.b.eius miracula & apparitiones, ibi.c.vt plurimus sanguis ex eius capsa extrahatur, ibidem. c.odor mirabilis ex eius reliquijs, 239. d.
Euphemius episcopus constantinop.271.d.reijcitur 272.a. quid ab Anastasio egerit. 276.a
Euphraimius Orientis prefectus instaurat Antiochiam, 286. b. creatur ibi episcopus, ibid.
Euphrasius obtinet sedem Antiochiæ, 285.d. obit 286.a
Eusebia diaconissa Macedoniana. 213. d. asseruat reliquias,40.militum martyrum, ibid. moritura reliquit locum suæ sectæ monachis, ibid.
Eusebia vxor Constantij, 109.veniam petit pro Iuliano, ibid.
Eusebius Emesenus. 56. d. eius præceptores, studia, &c.ibid.designatur Alexandriæ episcopus,sed renuit.57.a.fit Emesæ episcopus, ibid. fugit inde sed restituitur,ibi.est charus Constantio.57.b.claret miraculs, ibidem.insimulatur Sabellianismi, ibidem.
Eusebius episcopus Cæsareæ Cappadociæ, 141. c. quædā ei itercedit discordia cum Basilio Magno, ibid.ea sopitur, ibid.d.
Eusebius eunuchus cæditur à Iuliano, 112.d
Eusebius martyr crudelissimè necatur, 114.d.&c.
Eusebius monachus, 155.d
Eusebius episcopus Doryłæensis accusat in synodo chalcedonensi Dioscorum Alexandrinum, 240.a.b.eius libellus supplex ad Imperatores, ibi. b.recitatur i Synodo,ibi.
Eusebius Nicomediensis restituitur, 37. b. libellus pœnitentiæ ab eo episcopis oblatus,ibid.est infestus Athanasio.39.b. 41. c.ob quam causam à Cōstantino proscriptus fit, 41.c. in Athanasium incitat Meletianos. 42.a.minatur Alexandro constātinopolitano, ni Arium recipiat, 49. c. innouat formulam fidei Niceæ editam. 52. a. admodum studet Arianismo prouehendo, 53.d. Constantij coniugem & multos aulicos corrumpit, ibidem. intruditur in sedē Constantinopolitanam. 55,c. moritur, 58.a.
Eusebius Pamphili vt subscri-

scripserit Niceno Concilio. 22. d. quid in Eustathio Antiocheno reprehenderit, 39. c. ab Arianis creatur episcopus Antiochenus, sed renuit 40. a. eo nomine plurimum à Constantino laudatur, ib. a. b. moritur, 54. d.
Eusebius Vercellen. redit ab exilio, 118. a. Alexandriæ cum Athanasio cogit Synodum, ibidem. quid egerit Antiochiæ, ibidem. c. item per orientem, ibidem. d. redit in Italiam, 119. a.
Eustathius creatur episcopus Antiochenus, 6. a.
Eustathius episcopus Antiochenus reprehendit Eusebium Pamphili de fide, 39. c. ejicitur è sede sua, ibidem. eius eloquentia, 40. b. Antiocheni propter eius abdicationem mouent seditionem, 39. d.
Eustathius Episcopus, primus author vitæ monasticæ apud Armenos, &c. 65 b. ascetica Basilij à plerisque illi adscribi, ibidem. fertur in absurdas lapsus obseruationes, sed ab alijs in eius discipulos eę conferuntur, ibidem. b. c. eæ dánatæ in Cócilio Gangren. & vt ibi se Eustathius purgarit, ibidem. c. d.
Eustathius Sebastiæ episcopus ab Acacianis deponitur. 102. b.
Eustochius episcopus Ierosolymæ, 292. d. persequitur Origenistas, ibidem.
Eutropius Eunuchus solus ex Eunuchis fit consul, 196. c. quam legem curarit edi contra eos, qui ad templa confugerent, ibid. d. ea lege ipse capite plectitur. 196. d.
Eutropius Lector ex tormentis moritur, 208. b. quod somnium de eo Sisinnio acciderit, ibid. b. c.
Eutyches suum prodit virus, 228. d. quid de Christo senserit, ibid. 229. a. abdicatur sacerdotio, ibid. à Dioscoro in 2. Nicena synodo restituitur, 229. b
Eutychianus monachus Nouatianus, 17. d. eius quædam res gestæ, ibidem. d.
Eutychus, Eunomij sectator, 179. a. ab Eunomianis se separat, & ab Eunomio approbatur, alijs eum reijcientibus, ibidem. a. b. nouam instituit sectam, ibid. b.
Eutichius Episcopus Constantinopol. 292. c. est ante episcopatum celebris in Concilio V. vniuersali. 293. b.

Euzoius intruditur Antiochiæ. 105.d.

F

FAmes ingens, 244.d.eã secuta pestis, ibid. temperatur ea fames diuinitus. ibidem.

Felix substituitur Liberio, 88.b. in eo quid reprehensum, ibid. decedit è vita, 91.a.

Felix Papa mittit legatos ad Zenonem Imper. 269.d. scribit eidem 270.a. item Acacio Episcopo Constantinop. ibid. eius legati accusantur apud ipsum, 270.b.c.d. ijdem abdicantur, ibid.d.

Fides patrum pijs sectanda, 90.c.

Flauianus eligitur episcopus Antiochiæ, 173.b. inde noui orti tumultus, ibid. eius electionem Ro. Pontifex & occidétis episcopi reijciunt, ibid. eum vitare pergunt Antiocheni alterius partis, 176.b.

Flauianus episcopus Antiochenus redit in pacé cum occidentis & Aegypti Episcopis, 193.b. non consentit illis, quæ in Chrysostomum acta fuerunt, 109.a. obit, ibid.

Flauianus episcopus Antiochiæ ab Anastasio Imper. erectus, 276.a.b.c. quæ monachi quidam ab eo extorquere voluerint, ibidem.b. vt alij monachi eum defenderint, ibid.b

Flauianus episcopus Constantinop. 228.d. in 2. Ephesina Synodo abdicatur. 229.b. calcibus trudi tur & interficitur à Dioscoro, 238.c

Fons salutaris, & homines, & alia animalia curans apud Nicopolim, 127.b. vnde eam vim acceperit, ibidem.c.

Frumentius & Aedesius capiuntur, 43.d. rex Indorum eos magnis præficit muneribus, 44.a. donantur libertate, ibidem.

Frumentius ab Athanasio episcopus creatur, & ad Indos remittitur, 44.b. claret multis miraculis ibid.b.c

G

GAinas transfuga Gothus, 193.c. affectat tyrannidem creatus dux ibid. vult sibi tradi ab Arcadio duos viros consulares, quibus tamen parcit, ibid.d. deponit arma, & fit dux vtriusque militiæ. ibid. est Arianus, 194.a. vult sibi constantinopoli vnam dari eccle siam, sed nõ obtinet, 194 a. quas res frustra Cõstan tino-

tinopoli molitus sit, ibidem.b. declaratur hostis, ibi.c.frustra nititur trãsmarinã occupare Asiam, 194. d. tollitur è medio, 195.a.
Galla Placidia Honorij soror,221.d. nubit Constantio. ibidem.
Galli à Sozomeno vocantur Galatæ occidentales,168 c. infestãtur ab Alemannis. ibidem.
Gallinaria Insula, 66.b.
Gallus fit Cæsar,75.b.adspirat ad tyrannidem, 77. c. tollitur è medio, ibidem. eius genus,educatio, &c. 108.c.d.109.a.
Gallus Cæsar transfert Babylæ reliquias in Daphnem,125.c.piè colit martyres. ibidem.
Gaza & Cõstãtia siue Maiuma ciuiles magistratus cõmunes, sed duos habent episcopos, 110.d.111.a.
Gazei tres fratres incredibili crudelitate perimunt, 114.d.115.a.
Gelimer Vandalorum dux, ductus in triumpho, 291. eius dictum, ibid.c.
Gennadius Constantinop. episcopus, 248.d.
Gentiles permulti qua occasione ad fidem traducti, 30.d.
Georgi⁹ introducitur Alexandriæ,58.c.vexat catholicos,75.a. occupat ecclesias,& se tyrannum exhibet,80.a.vix necem euadit,ibidem. redit Alexandriam. 80.b.
Georgius Alexandrinus graviter vexat & Christianos & gentiles,106. b. omnibus est inuisus,ibidem.c. conijcitur in carcerẽ,trucidatur, cõtumeliosè diu illusus, cõburitur ab ethnicis. 113.d.
Georgius episcopus Laodiceæ quę scripserit ad alios quosdam episcopos,89.b
Germanus militum dux ab illis inuitus cogitur suscipere Imperium, 309. b. profligat Barbaros,300.d
Gerontius Ambrosij diaconus, cur ab illo jussus se domi continere,195.d. it Constãtinopolim & obtinet sedẽ Nicomedieñ. 196.a.contra eum scribit Ambrosius Nectario, ib. à Chrysostomo eijcitur, 196.a.eius abdicationem indignè ferunt Nicomedieñ. ibidem.b.
Gerontius tyrannus, 220.b in Hispanijs vxorẽ & seipsum interficit,ibidem.d
Glycerius Rom.Imperator, 250.b.deijcitur, & creatur episcopus, 250.b.
Golauduch martyr egregia.

gia. 314.d.
Gotthi ab Hunnis profligati,in Romanorum fines veniunt,161.c. Valentis permissu Thraciam incolunt,162.a. bello intestino inter eos orto confligunt,ibid.complectuntur Arianismum,ibid.a.b
Gotthi inter se conciliati, populantur Thraciũ,162 d.comburunt Valentem, iterumque totam vastant Thraciam,164. b.167.a. pelluntur à Constantinopoli. ibidem.b.
Grando cadit instar lapidum 138.a.
Gratianus creatur Imperator,138. a. reuocat à Valente relegatos,167.b.facit liberam cuique quã velit religionem colendi potestatem,demptis quibusdam hæreticis,167.b. cæditur dolo Andragathij, 175.b.
Gratianus quidã in Britannia tyrannidem occupat, 219.c.occiditur, ibidem.
Gregorius Antiochiæ Episcopus multis afficitur cõtumelijs 309. d, grauium criminũ insimulatur,310. a.prouocat ad concilium, & pro ipso fertur sentẽtia, ibid. plurimis terræmotu extinctis, manet illæsus, ibi.c.eius oratio ad principes exercitus,311.b.&c. permouet exercitũ, vt rursus recipiant Philippicũ, 312.b. c. multos errantes ad Ecclesiam reducit,315. d.moritur, 316.c.
Gregorius fit Antiochię episcopus,298.c.eius breuis historia. ibidem.
Gregorius pro Athanasio Alexandriæ episcopus deligitur,56.a.intruditur ab Arianis,57.a.b.c.id Alexandrini molestè ferunt, & ædẽ Dionisij inflammant, ibid. transfertur ab Arianis, 58.c.
Gregorius Rom. Pontifex, 316.c.
Gregorius Theologus sodalis Basilij, 142. d. quibus studijs adolescens incubuerit,ibid. tuetur Nicenam fidẽ,143.a.est Nazianzi Episcopus, ibidem inde transfertur ad sedem Constantinopolis, ibid.
Gregorius Theologus Cõstantinopoli seorsim cùm catholicis suos habet cõuentus,169. b.Nicenã fidẽ Constantinopoli excitat,ibid. sponte sua renuntiat sedi Constantinopolitanæ, 171.a.

H

HAeretici iam olim scripta patrum deprauare soliti, 275.c.d.
Hæretici

Hęretici vetãtur à Constantino conuentus agere, 51. b.c. vt olim promiscuè cũ catholicis torti sint, ab ethnicis, ib.c. vt pleræq; sectę illorum euanuerint, ibid.
Harmonius quibus artib⁹ & errorib⁹ imbut⁹, 67.d.&c.
Helena Imperatrix it Hierosolymam religionis ergo, 25.b. crucem Christi inuentam vt tractarit, 25. c. 26.a.b. duo in terra sancta templa cõdit, 26.c. sacris virginibus ad conuiuium vocatis ministrat, ib. eius præclara facinora & virtutes, ibid. c.d. mors glorioſa, ibidem.d.
Heliopolitani suas sponsas prius stuprandas quibus obiecerint, 116.b.
Helles monachus, 152.a.
Hermogenes dux equitatus expellit Paulũ Episc. Cõstantinopolitanum, 58. a. cæditur à Constantinopolitanis, &c. ibidem.
Heliodorus monach⁹, 159.b
Heraclides Ephesi Episcopus. 195.d.
Heruli fiũt Christiani, 292.c
Hesychas discipulus Hilarionis, 65.a. 157.d. reliquias Hilarionis in Palæstinam transfert, ibidem.
Hilarion monachus, eiusq; virtutes, &c. 64.c.d. eius annum festum, 65.a.
Hilarion fugit in Siciliam, 115. d. inde in Dalmatiã, ibid. postea paphum, 116.a
Hilarius Episcopus, 66. b. 67.a. relegatur in exilium 78.c. Italos & Gallos ab exilio reuersus confirmat, 119.a.
Historici, rerum diuersis temporibus à mundi exordio gestarum scriptores recensentur, 307.a.b.&c.
Honorichus Vandalorũ rex Arianus persequitur catholicos, 289.c.
Honorius Cæsar renuntiatur, 185. a. ipse & Arcadius donis afficiunt Ecclesias, 190.c.
Hormisdas post Chosroëm regnat apud Persas, 303. d. occiditur ob nimiã crudelitatem, 313.c.
Hunni è suis sedibus Gothos profligant, 161.c.d.
Hunni vastant Armeniam, 190.b.
Hunni vastant Thraciam, 209.b. 216. b. multi deficiunt ad Romanos, ibidem.

I

IBas Episcopus restituitur, 43.b.
Iberes qua occasione Christianismum complexi sint, 31.a.b. &c. eius gentis erga morbidos mos, ibid.b.

earum

earum regina credit in Christum, ibid. item Rex ibid. d. mittūt legatos ad Constantinum, 32. b.
Ignatius à bestijs deuoratus, 233. a. eius ossa maiora deportata Antiochiam, ibi. templū Fortunæ illi consecratum, in eo eius reliquiæ solenniter collocatæ, ibid. b. eius annum festum. ibidem.
Ignis, Deus Persarum, 303. a
Ignis in Sicilia mirè erūpit, 43. c.
Illus tyrannus, 273. b. cæditur. ibidem.
Imago Christi, missa Abgaro à Christo, ingens edit miraculum Edessæ, 287. a. b.
Immunitas clericorum, 11. d. 69. c. 72. a.
Imperatores ethnici complures malè perierunt, 282. b.
Imperatores veteres alij alijs rebus & studijs delectati, 1. a. vt subditi ad illorum se studia accommodarint ibidem. b.
Imperator in Ecclesijs post sacerdotes suum habet locum. 186. c.
Imperator qualem præstare se debeat, 261. b.
Imperium Romanum creuit cum religione Christiana. 281. c. d.
Indi ad Christum conuertuntur. 45. b. c.
Indus tyrannus capitur, 278 b. c.
Innocentius Ro. Pontifex indignè fert acta contra Chrysostomum, 209. c. studet conuocare synodum vniuersalem, ibid. d. eius epistola ad Chrysostomū, 209. d. itē alia ad Clericos Constantinop. 210. a. b. egregiè tuetur Chrysostomum, ibi. &c. mittit ad Imperatores pro indicenda Synodo, 211. d 212. a.
Ioannes Chrysost. presbyter Antiochenus, 191. c. eius genus, docendi efficacia, eloquentia, viuendi modus, victus, præceptores prophani & sacri, condiscipuli, 191. c. d. quid de eo Libanius Sophista dixerit, ibid. c. eius in carpendis vitijs libertas, 192 b. obtinet sedem Constantinop. ibid. eius ordinationi Theophilus resistit 192. c.
Ioannes Chrysost. reformat Clerum suum, 193. a. etiā aliorum ecclesias studet corrigere, ibid. vt se Gainæ ecclesiam vnam petenti opposuerit, 194. a. b multos gentiles & hæreticos cōuertit, 195. a. quā frequēs habuerit auditorium,

zium,ibid.multos episco pos deponit. 195. d. illi eũ accusant, 196.b.quos hymnos contra Arianos cani instituerit,cum crucibus argẽteis & facibus, 197. b. cur & clerici & monachi quidam eum infestarint, 198.a.nec inuitat conuiuas, nec edit apud alios, ibid.

Ioannes Chrysosto. Longos fratres clementer accipit, 200. b, c. Epiphanium honorificè excipit, 201. b. non vult nisi causa cognita damnare Originem, & cæt. ibidem. c. Epiphanio quid prædixerit, 202. b. Eudoxiæ & Theophili studio rursus multi contra eum conueniunt episcopi,202.c, d. citatus quater cur noluerit comparere, 203. c, d. deponitur, ibidem. d. populo ipsum defendente clàm discedit, 203. d. 204.a. populo ipsius absentiam non ferente, reuocatur, 204. b. non vult ingredi vrbem, ibidem.sed cogitur, ibidem. populus illi vt obuiam processerit, & inuitum compulerit sedem suam repetere, ibid. quæ tum sit ad populum concionatus. 204.c, sexaginta episcopi irrita pronuntiant cõtra eum acta,& eum in episcopatu cõfirmãt, 205. b. inuehitur in statuam Imperatricis, 205.c, rursus deponitur, ibid.d.eius fautores vt se gesserint,& quæ pertulerint, 206.a

Ioannes Chrysostomus sicerium ipsi necem struentem,à morte liberat, 206 b. vt alius quidam in eius irrumpens ædes, multos vulnerarit, ibidem.c. populus noctu diuq; illum custodit, ibidem.d.clam abscedit, ibidem. deportatur Cucusum, vulgo tumultuantur. 207.a.b. in exilio fit illustrior, 211. d. multos ibi captiuos redimit, ibidem. est charus armenijs, & multi eum accedunt,ibidem, transfertur Pityuntem,& præscius mortis suæ, apparente ipsi Basilisco,decedit, 212.a

Ioannes deligitur Alexandriæ episcopus, 266.b. expellitur, ibidem. quid Romæ effecerit. 268.a

Felici Papæ offert libellos contra Acacium, 269.d

Ioannes episcopus Antiochenus cũ suis lentus venit ad Synodum Ephesinam, 224.d.abdicat Cyrillum & Memnonem, 225.d.citatus ter à Synodo, non venit:itaque deponitur cum suis, ibid.redit in gratiam cum Cyrillo,& damnat Nestorium, 225.d.quam in Nestoriũ tulerit sententiam,227.a
Ioannes monachus Aegyptius, 151.d
Ioánes monachus,& episcopus Cæsariẽ.286.d.curat vxorem cuiusdam. 287.a
Ioannes monachus & presbyter, 153.b
Ioannes successor Melitij, 51.a. etiam inuitis Arianis à Constantino proscribitur, ibid.
Ioannis Baptistæ caput repertum,183.a.Valens iubet illud transferri Constantinopolim, sed quodam ex loco moueri non potest,ibid. Theodosius illud sua purpura inuolutum transfert Constantinopolim, templum extruens amplissimum, ibid.b
Ioannitæ fautores Chrysostomi,quæ sint perpessi, 206.a,b.207.b,c,d. 209.b
Iosephus quæ de Christo scripserit, 4.a
Iouianus capessit imperiũ, 132.d.non vult esse Imperator, nisi se milites profiteantur Christianos, ibidem. paciscitur induci as cum Persis, ibi.restitu it mox Christianismũ,& omnia quæ Iulianus clero, &c. abstulerat. 133.a. quã legẽ tulerint in eos, qui virgines sacratas pel licerent ad nuptias, &c. 133.a,b.moritur, 135.a
Isaacius monachus quẽ Valenti prædixerit, 164.d. iubetur teneri in custodia, 165.a
Isauri latrones vexant Cariam & Phœnicem. 209.b
Isdigerdes Persarum rex, 234.b
Isidorus monachus, 152.b
Isidorus in re periculosa obsequitur Theophilo Alexandrino, 192.d. eum Theophilus nititur Cõstantinopolis facere episcopum,ibidem.c.à Theophilo ecclesia ejicitur, 199.c. cur eum Theophilus inuisum habuerit, ibid.c, d.it ad monachos in Scetin, ibidem. d. pro eo monachi ad Theophilum intercedunt, sed frustra, 199.d

Isidorus Pelusiota, vt vixerit, quæque scripserit, 232.d
Iudæi Diocæsareæ rebellãt, 77.c. Domantur à Gallo, ibid.
Iudæi hortante Iuliano, instaurant templum Ieroso lymæ, 128.b. gentiles eos iuuant, ibidem. terræmotus ingens lapides eijcit, & multos extinguit, ibi. b, c. iterum tentant idem Iudæi, sed igni absumuntur. 128. d. vestibus eorum crucis signa inhærent, ibid. credunt propterea in Christum, ibidem. & 129.a
Iulianus creatur Cęsar, 98. b. 109. d. cæsis Barbaris ab exercitu Augustus declaratur, 107. a. mutat magistratus à Constantio constitutos, ibid. b. factus apostata, se Pontificem vocat, ibidem. cogit subditos ad ethnicismum, ibidem. ros crucis effigie in eius & comitum vestes lapsus. 107. b item alia portenta, ibid. ea aliter ipse, aliter alij interpretantur, ibidem. c. declaratur Imperator, ibidem. d
Iulianus ab initio imperij, Christo abnegato, gentiliter viuit, 108. a. in viscеribus animalis, vi det signum crucis, 108. b. videns spectra se cruce signat, eaque disparent, 108. c. sub eo Christiani pessimè sibi metuunt, 108. a, c. eius genus, institutio, pater, educatio, 108. c, d. fit clericus, & pietatem præ se fert, ibidem. 109. a. contendit cũ Gallo de Mamæ templo magnificentissimè construendo, ibid. eius structuram partim corruisse, &c. 109. a
Iulianus dat operam literis, 109. a. degit Nicomediç, & à Maximo Philosopho auertitur à religione, 109. b. simulatè fit monachus, ibid. c. diuinandi artibus delectatur, ibidem. it Athenas, 109. c. Constantius suam ei despondet sororem, & mittit eum in Gallias, ibidem. d. vincit Barbaros, 110. a. solus imperans instaurat ethnicismum, & palam dæmonibus sacrificat, 110. b. ciuitatibus ad ethnicismũ redeuntibus blandum, in Christianismo persistentibus infensum se præbet ibid. c. d
Iulianus affligit Cæsareen. 111. b. Christianos vocat

Galilæos, ibidem. c.
cur initio pepercerit
Christianis, ibidem.c,d.
ἄθεος dictus est à Mari e-
piscopo, ibidem. d.reuo
cat à Constantio relega-
tos, 112. a. clericis adi-
mit immunitatem,& cæt.
112. a. quæ à virginibus
& viduis crudelissimè ex
egerit, ibidem. quæ ec-
clesijs ademerit, 112. b.
delubra dæmonum à qui
bus instaurari voluerit,
ibidem.crudelior vt fue-
rit superioribus tyran-
nis, 112.c. quæ fecerit o-
dio Constantij. ibid. c.d
Iulianus vi abstinet, sed ta-
men nō vult haberi Chri
stianorum conuentus,
120.a.clericos & episco-
pos eijcit ex vrbibus, i-
bidem.a,b.vt vbiq; Chri
stiani sub eo fuga sibi cō
suluerint,120.c.eius mira
studia inpromouendo v-
biq; ethnicismo,121.a,b.
apud ethnicos eainducit,
apud Christianos in lau-
de sunt, puta monasteria,
præces horarias, &c.121.
b,c,d. eius epistola ad Ar
sacium pontificem idolo
rū, ibid. c. frustra nititur
Christianos à Christo ab
ducere, 122.c.123, a. pro
cruce Iouē, Martē, & Mer
curium, pingi in imagini
bus publicè iubet,122.d.
idque mira fraude, ibid.
Iulianus qua fraude milites
ad sacrificandū dæmoni-
bus inducere conatus sit,
123.a,b. quæ Christianis
interdixerit, 123. d. ab
Antiochenis eius barba
& moneta irridetur, 124.
c.edit librum cōtra illos,
ibid.d. Babylæ martyris
reliquias cur è Daphne
transferri iusserit,125.d.
irritatus psalmodia eas re-
liquias transferentiū,iu-
bet puniri Christianos,
126.a.statuam suā in sta-
tuæ Christi locum substi
tuit,227.a.ea fulmine se-
catur, ibid.
Iulianus erga Iudæos bene-
uolus, 127.d. scribit illis
vt pro ipso orēt, ibidem.
idq; vt Christianis ægrè
faciat,128. a. præbet illis
impensas, quibus templū
Ierosolymæ instaurent,
128.a. ducit in Persas mi
litem, populatur Assyri-
am, 130.a. ingens eius in
eo bello gerendo teme-
ritas, ibid.nauium onera
& comeatū iubet abijci,
ibid.b. cōfligit cum Per-
sis,130.c. à quodam sene
versuto in loca deserta
cū exercitu abducitur, ib.
d. committitur prælium
cum Persis, & Iulianus
ab incer

ab incerto milite hasta có 230.a.b.
figitur, 130.d. visio cui- Iustina imperatrix vexat
dam facta de eius cæde, Ambrosium, 174.d. op-
131.c.d. vt Christum vo- pugnat Nicena decreta,
carit fabri filium, 132.a. ibidem. 175. a. legem
quæ dixerit sauciatus cõ- conscribi mandat in fidei
tra Christum, vel, vt alijs Ariminensis confirmatio
placet contra solem, ibid. nem. 175.a. audita cæde
b. sub eius imperio Deus Gratiani, desinit persequi
Romanum afflixit or- Ambrosium, ibidem. b.
bem, 132.b.c.d fugit cum filio Thessa-
Iulianus apostata templum lonicam, ibidem. c. obit
amplissimum constituxit mortem, 176.b.
Babylæ martyri inuitus, Iustinianus à Iustino crea-
233.b. tur Imperator. 287.d.
Iulianus Iuliani apostatæ a- tuetur Synodum Chal-
uunculus Christianis ma cedonensem, 288.a.
ximè infensus, 114.b. va Seuerum & eius symmi-
sis sacris contumeliosè il stas persequitur, ibidem.
ludit, sed grauissimè di- d. visione admonitus, bel
uinitus punitur, & mori- lum indicit Vandalis,
tur, ibid.c.d 290.d. subigit sibi A-
Iulianus monachus eximius fricam, 291.d. centum
65.a, eius vitam scripsit & quinquaginta ciuita-
Ephraim, ibid. tes egregiè instaurat.
Iulianus Ro. pontifex, 40.b 291.d. 292.a, eius into-
Athanasium & alios quos lerabilis auaritia, & quæ
dam episcopos ad se con mala eius causa subditis
fugientes tuetur, 58.d. re intulerit, 289.a.b.
stituit, ibid. episcopos o- multa templa & sacra æ-
rientis obiurgat, & ad se dificia extruit, ibi-
venire iubet, ibid. minas dem. b. in ijs templum
illis intentat, ibid. Atha- Sophiæ augustissimum.
nasium rursus tuendum ibidem. c. vt iniquè fa-
suscipit, 60.a. iterum O- uerit seditiosis quibus-
rientis episcopos arguit, dam, & quot mala in de
ibidem. decedit è vita. extiterint, 290.b. vtque
77.d. easdem rursus punierit,
Iuppiter quàm flagitiosus, ibidem. c. de corpore

Christi quem errorem complexus sit, 294. c. vt episcopos omnes illi subscribere voluerit, ibidem. decedit è vita, 295.b.
Iustinianus dux Iustini frater egregiè pugnat contra Persas, 302, d. &c. ob res contra Barbaros non prosperè gestas honore priuatur, 305.b.
Iustinopolis dicitur, quę prius Edessa, itemq; Anazarbus. 287. c
Iustinus capessit imperium, 284.c. excedit è corpore, 287. d. remittit Ierosolymam, quæ Titus inde è templo Romam abduxerat, 291.b.c
Iustinus Dux à Iustino iuniore necatur, 296.b ei cæso insultat cum vxore. ibidem
Iustinus iunior obtinet Imperium, 295. c. eius vita & mali mores, ibidem. d. eius fidei edictum, 206.d. &c. mittit contra Persas insulsum militem, 299.c. d. incuriosus defendendi imperij. 300. a.b. incidit in phrenesim, 301.b. c. eius oratio memorabilis ad Tiberium, 302.a.
Iuuenalis episcopus Ierosolymæ restituitur. 243.b

L

Leges filiorum Constantini contra cultores idolorum, delubra, Iudæos, 69.c.d.
Leo monachus, postea Ancyræ episcopus, 159.d
Leonis Papę Epistola ad Flauianum à Synodo chalcedonensi laudatur, 242. d. idem Papa scribit contra Timothei Aeluri creationem, 248.a
Leo Imperator scribit literas circulares ad omnes episcopos, 247.a. earum exemplar, ibidem. b. eodem exemplo scripsit etiam ad insignes monachos, ibidem. a. d. quæ illi episcopi & monachi rescripserint, 248. a. b. eius humanitas erga Antiochenos terræmotu afflictos, 249. b. occidit Asparem, 250. b. itemque filios eius, ibidem. deponit imperium, 250.c
Leo Zenonis filius fit Imperator, 250.c. moritur. ibidem.
Leontius alter Selinuntius, tyrannidem occupat, 278 b. capitur, ibid. b.c
Leontius Antiochiæ Arianus episcopus, 71. b. d. eum Athanasius deuitat, ibidem. b. moritur 88.d

Leontius tyrannus, 273.b. cæditur, ibid.
Libanius Sophista quid de interfectore Iuliani apostatæ scripserit, 131.a
Liberius Papa à Constantio relegatur, 80.c. liberè defendit Athanasium coram Constantio, ibid. quæ à Constantio petierit. ibidem. d. respuit, 500. aureos à Constantio datos. 88. b. repetitur à Romanis, ibidem. ab exilio reuocatur, 90. c. multum laboratur ab Arianis, vt ipsis consentiat, 90. d. eius fidei formula, ibidem. ab Arianis rumor spargitur, eum ipsis consensisse, 90. d. 91.a. est Romanis charissimus. 91. a. eius exilij causa seditio maxima cõcitata à Romanis, ibidem.
Longinus frater Zenonis frustra adspirat ad imperium, 273.d. ab Anastasio mittitur in patriam, 274.a. rebellat aduersus Anastasium. 278.b. cęditur, ibid.
Litera vna mutata, puta in ευ & εκ quæ mala effecerit dæmone agente, 244.b.c.
Longi fratres, cur sic dicti. 155.d.
Longi fratres, 199. b. amicissimi prius Theophilo, cur postea inuisi, ibidem. vt monachi sint ab eo in illos concitati, 200. vt à Chrysostomo sint accepti, ibid.b.c.
Lucifer, & ab eo orta hæresis. 67.a.
Lucifer Caralatinanus episcopus Paulinum Antiochiæ designat episcopum 118.b. id molestè fert Eusebius Vercellensis, ibidem. c. vnde originem duxerit secta Luciferianorum, 118. d. consentit Ecclesiæ catholicæ Lucifer, 118.d. redit in Sardiniam, ibid.
Lucinius persequitur Christianos, 9. a. deficit ad ethnicismum & consulit dæmones, ibid.a. b. victus à Constantino, necatur, ibid.c.
Lucius Episcopus Adrianopolis fugit Romam, & à Iulio restituitur, 58.d
Lucius intruditur Alexandriæ. 113.c. 144. a. atrociter sæuit in catholicos, ibidem. b. vexat Aegygti monachos, 144.c.d 145. a. eijcitur à catholicis, 164. c. cum Demophilo Cõstantinopoli extra vrbem concionatur, 169.c.

M

MAcarij duo, & eorum egregiæ virtutes & laudes, 62.d.63.a
Macarius monachus & presbiter Cellinorum.153.d. qua occasione factus monachus, ibidem
Macedoniana mulier fictè communicans, panem ab ancilla oblatũ sentit versum in lapidem,195.b.c. resipiscit, ibid.c
Macedoniani cur dicti Marathoniani. 104.d. diu nec ecclesiam, nec episcopos habuere, ibid.190.c. Seleuciæ sua habent concilia, & quid ibi egerint, 119.b.à Catholicis & Acacianis hæreticis cur dissenserint, ibid.
Macedoniani partim sub Gratiano rursus inuadũt ecclesias, 167.d. Antiochiæ cõueniũt, statuũtq; filium non ὁμοούσιον, sed ὁμοιούσιον dicẽdum, ibi. alij ab istis deficiunt, & constantius adhærent homousianis, ibid. vocantur à Theodosio ad synodum Constantinopolitanam, 170.c.nolunt resipiscere, ibid.d
Macedoniani vexãtur à Valente, 138.a.mittunt legatos ad Liberium, qui fidẽ Nicenam coram illo profitentur, ibid.b,eis Liberius communicat ita professis, ibid.c.eorum confessio, 138.c.d.redeũt ad suos, 139.a
Macedonius ab Acacianis gradu mouetur, 101.d. moritur, 103.d. eius de Spiritusancto impium dogma.104.c. & qui ei sub scripserint, ibid.
Macedonius episcopus cõstantinop. qua in re fortiter restiterit Anastasio Imperatori 276.b. crimẽ ei turpe falsò affingitur. ibid.expellitur è sede sua per calumniam, ibid.
Macedonius intruditur iterũ cõstãtinopolitanam 58.a. inde crebri tumultus orti,ibid.rursus intruditur, 59.c.d
Macedonius rursus occupat sedẽ constantinopolitanam.74.c. sese munit & Pauli fautores persequitur, ibi.expellitur propterea à constantio, ibid.d. ea causa fiunt cædes,ibid. sæuit in eos crudeliter, qui ipsi non consentiãt, 97.b.diruit ecclesias, ibi. Nouatianos persequitur 97.d. transfert Constantini loculum,98.b. Constantius ei succenset. 98.a
Macedonius martyr, 117.a
Magi quales apud Persas. 32.d.

32.d.
Magi sunt Christianis infestissimi.32.d.&c.præsertim episcopis,35.c.habét suum principem, ibid.d
Magnentius cæso cõstante, eius imperium occupat, 74.a.multos Romæ perimit,77.a.fugit Lugdunũ & matrem, fratrem, seipsum interficit, ibid.b
Maiuma,Gazæ nauale, 30. b. Christianismum complectitur,ibid.appellatur Constantia, ibid.c
Malachiõ monachus. 158.a
Mambræ quercus,28.d,mercatus illic annuus, ibid. item festum celebre Christianorum , Iudæorum, gentilium, ibid.eius festi cæremoniæ,ritus,&c.29. a.b.eum locum Constantinus expurgari, & templum illic construi iubet 29.b.
Mammianus Senator, 273. c.eius præclara ædificia, ibidem.
Marathonius ex milite fit monachus, 104.c. multum auget hæresim Macedonianam, ibid.d
Marcellus Ancyræ episcopus, 52.a. nouum fingit dogma, ibid. abdicatur, ibid. putatur ab Arianis, quorum vitabat communionem, per calumniam de hæresi accusatus, 52. b.causa accusationis eius ibid.c.restituitur à Concilio Sadicen. ibid.
Marcellus Ancyræ episcopus fugit Romam. 58.d. restituitur à Iulio Rom. pontifice, ibid.
Marcellus episcopus Apameæ euertit gentilium delubra, 177. b. ab illis interficitur, ibid.b.c
Marcus à Basilisco Cæsar creatur. 261.d
Marcus episcopus Arethusæ, 116. b. horrendis supplicijs afficitur. b. c. d.
Marcus in Britannia tyrannidem capessit, 219. c. cæditur, ibid.
Marcus monachus.153.c.d.
Marcus Rom. pontifex. 40.b.
Mariæ virginis imago se auertit ab Anatolio idololatra, 304.c
Maiorianus Imperator cæditur, 245.b
Martianus Anthemij filius oppugnat Zenonem Imperatorem. 272,d.victus Tarsum relegatur & fit presbyter, 273.a.
Martianus obtinet Imperiũ 239.d. eius vitam scripsit Patriscus rhetor,237.a.eius genus,ibi.b.ceu homicida damnatur immeritò

ad mortem, ibid. sed liberatur, datque militiæ nomen, ibidem. c. ante imperium vt dictus sit Augustus, ibid. dormientem aquila à solis æstu protegit, 237. d. ea re liber dimittitur à Genserícho Vandalo, & cum eo fœdus percutit, ibidem. eius virtutes, 238. a. interest Chalcedonen. concilio, 243. b. discedit è vita, 245. c

Martinus episcopus, monachus fuit, eiusque breuis historia, 66. a, b

Martyropolis proditur Persis, 312. d. obsidetur à Romanis, ibid.

Martyrius medicus indignum se iudicat diaconatu, planeque renuit, 172. d

Martyrius & Martianus iniquè trucidantur, 74. d. pro martyribus habétur, ibid. ad eorum sepulchrũ multa fiunt miracula, ibid.

Mauia Saracenorum regina facit bellum Romanis, 163. a. eos in fugam vertit, ibidem. b. facit pacem cum Romanis, & genti suæ Mosen monachum petit episcopum, ibid. c, d

Mauri, vel Mauritij à Iosue pulsi, in Libyam profugerunt, 191. d

Mauritius dux Orientis designatur, 305. b. eius patria, ibidem. virtutes & mores, ibidem. b, c. 308. a. insulas, vrbes, agros diu desertos implet captiuis, 305. d. vt Persarum duces superarit, ibid. 306. a. signa futuri eius Imperij diuinitus ostensa 306. b. &c. vt Christus ei apparuerit, ibid.

Mauritius accipit Augustam vxorem. 306. d. 307 c. eius nuptiæ eximiæ, ibid. d. eius clementia in reos maiestatis, 308. b. 311. a

Maxentius à Constantino cæsus, 8. d

Maximianus post Nestoriũ Constantinopolis episcopus, 228. d

Maximus cum ingenti exercitu tendit in Italiam cæso Gratiano, 175. b. cæditur à militibus. 176. a

Maximus episcopus Antiochiæ restituitur, 243. b

Maximus episcopus Ierosolymę confessor, 12. b

Maximus fit Ierosolimæ episcopus, 40. b, c. nóferũt Ierosolymitæ illum alibi creari episcopum, ibid. c

Maximus Ierosolymæ episcopus

scopus dolet se fraude circunuentum consensisse in Athanasij depositionem, 57. b.
Maximus Maximi tyrāni nepos perimit Valentinianū tertium, 245. a. vi sibi iungit eius coniugem, ibid. moritur, ibid. b.
Maximus quidam à Gerontio institutus tyrannus, 220. b. perimitur, 221. c.
Melanes Episcopus Rhinocururæ, 157. b. vt exceperit suos persecutores, ibidem.
Meletiani falsò accusant Athanasium, 42. b. c. d.
Meletiani res nouas moliuntur, 41. a. cum Arianis in catholicos conspirant, ijsdem tandem subscribunt, ibidem. b.
Meletius à concilio Niceno quid iussus facere, 24. b. quid tum de ipso, tum ab ordinatis ab illo statuerit Synodus eadem, ibid. eius in ordinandis Ecclesiæ ministris temeritas, ibidem.
Meletius moriturus Ioānem sibi episcopū iniquè substituit, 40. d. 41. a. ea re turbat denuò ecclesias, 41. a.
Meletius ab Arianis fit episcopus Antiochiæ, 105. at ille tuetur fidem Nicenam ibid. b. archidiaconus illi os obstruit, ibid. c. manu exprimit populo mysteriū trinitatis, &c. 105. c. ea cō prehensa, rursus clariori voce id facit, &c. ibid. pellitur in exilium, ibid. d. eius fautores separatim conuentus agunt, ibid. cur alij catholici eis communicare noluerint, ibidem.
Meletius redit Antiochiam, 118. c. extra vrbem cū suis conuentus agit, ibidē. d. interest concilio Antiocheno sub Iouiano, 133. d. à Valente truditur in exilium, 136. d. à gratiano reducitur, 168. a. propter ipsum & Paulinum ortus tumultus componitur, ibid. b. eius reliquiæ transferuntur Antiochiam, 173. a
Memnon Episcopus Ephesi, 225. a. deponitur ab Ioanne Antiocheno, & à Synodo Ephesina restituitur, ibidem. d.
Mēnonius vir insignis, 234. a
Menas fit Episcopus Constantinop. 292. a.
Meropius Philosophus it in Indiam, 43. d. cæditur, ibi.
Michaëlium celebre tēplum Constantinopolis, 27. d. cur sic dictum, 28. a. multa illic miracula fiunt, ibidem.
Michææ Prophetæ reliquiæ inueniuntur, 189. b. c.

Milites

Milites Iouiani & Mercuriani, 135. eorũ prę fecti quid habuerint officij, ibidem.
Milites 40. apud Sebastiam passi, 213. d. eorũ reliquiæ vbi asseruatæ, ibid. vt diuinitus reuelatę, 214. b. vt ij martyres Pulcheriæ apparuerint, ibid. vt laboratum pro illorum inueniendo monumento, 214. c. d. in precioſiſsima theca eæ reliquiæ reponuntur, 215. a.
Milles episcopus dira passus cum ciuitatem suam conuertere non posset, ei imprecatur & recedit, 36. b. ea à Persis excinditur, ib. eius episcopi admiranda facinora, ibid c.
Monachi aliquot illustres, 63. b. 65. a.
Monachi aliquot insignes Syriæ, 158. b. c. cur eos Βόσκους appellarint, ibid. c. quis eius viuẽdi scopus fuerit præstitutus, 159. a.
Monachi antropomorphitæ ex simplicitate, 198. d. intentant mortem Theophilo Alexandrino, 199. a. ab illo placantur, ibid. contendunt cum Origenistis, 200. a.
Monachi Aegyptij detestantur Arij dogmata, 144 c. illos populus imitatur, ib. eos Lucius episcopus Arianus vi in suam sententiã pertrahere nititur, sed frustrà, ibid. d. curant paralyticum, ibid. deportantur in insulam ab ethnicis habitatam, 145. a. curata illic dæmoniaca, omnes credunt in Christum, ibi. b. iubentur ij monachi redire ad sedes suas, ibid.
Monachi, & eorum viuendi ratio, 13. d. quæ sectentur, quæq; respuant, ibid. 14. a. b. quos primos habuerint suæ vitæ authores. 14. c. d. 15. a.
Monachi multi Antiochiæ, cæsi. 276. c.
Monachi Palęstini, & eorum admiranda instituta describuntur, 235. a. b. &c.
Monachi quidam malè persuasi, tumultuantur contra Synodum Chalcedonen. 244. a.
Monachi Syriæ, Cappadociæ, &c. mordicus inhærẽt Nicænis decretis, 151. c. eos populus sequitur, & hæreticos detestatur, ibidem. per eos maximè repressa est hæresis Apollinarij & Eunomij, ibid.
Montanistæ quando seruent pascha, 181. a. eorum quædam opiniones, ibid. a. b.
Moses ex latrone monachus, 153. c. 154. a. fit presbyter, 154. c.

Moſes monachus alter. 155. a
Moſes monachus petitur in Saracenorum epiſcopum, 163. b. planè recuſat, ibid. c. compulſus non fert ſibi manus imponi à Lucio Ariano, ibid. conſecratur à catholicis epiſcopis, ibidem. c. Saracenos ad fidem conuertit, ibid. d.

N

NAamanes Phœnicē & Palæſtinam ſibi ſubigit 308. b. à Mauritio in libera ſeruatur cuſtodia, ibidem. baptizatur, 315. c.
Narſes mittitur in Italiam, 293. b. eius præclarè geſta, ibidem.
Nectarius nondum baptizatus, deſignatur Conſtantino. epiſcopus. 171. c. d. baptizatus induit veſtē baptiſmo congruam, ibid. d. diſcit officium ſacerdotale, 172. d. presbyterum pœnitentiarum remouet, 177 d. 178. b. moritur, 191. b.
Neō Seleuciæ epiſcopus deijcitur de gradu ſuo, 102. d
Nepos potitur Imperio, 250 b. eijcitur, ibid.
Nepotianus Conſtātini nepos cæditur, 74. b.
Neſtabus martyr crudeliſsimè peremptus, 114. d. &c.
Neſtorius Mariam non vult dici Deiparam, 224. a. ſed Chriſtiparam, ibid. turbas inteſtinas in Eccleſia ciet, ibi. b. eius impia vox, 224 c. à Cœleſtino & Cyrillo admonitus non reſipiſcit, ſed poſcit indici cōciliū, ibid. c. d. eō accedit, ibid. d. citatus à Synodo non comparet, 225. a. Synodi in eum prolata ſententia, ibidem. b.
Neſtorius cur vocem Chriſtiparam excogitarit, 226 d. permittitur illi ad ſuum reuerti monaſterium, 227. a. quamdiu illic manſerit, ibid relegatur Oaſim. ibi. nec ſic ſe corrigit, ibidem. quem vitę finem ſanè horrendum habuerit, 227. b. 228. c. quæ de ſuis exilijs &c. ipſe ſcripſerit, 227. d. 228. a. b. falsò eū quidam narrat ad Chalcedonenſi. Synodū accercitū, 238. c.
Neſtor martyr, 115. b. c.
Nicareta virgo Chryſoſtomo addictiſsima, 207. d. quæ eius cauſa pertulerit, ibid. eius virtutes, ibidem 208. a.
Nicomedia terræmotu euertitur, 91. c. multi illic pereunt ad terræmotū incendio accedēte, 91. c. d. 92. a
Nilammon monachus petitus, in epiſcopum, renuit, 205. a. orans emittit ſpiritum, ibid. templum ſuper eius ſepulchrum cōſtituitur, &

tur & annua solennitas celebratur, ibid.a.b
Nisibis à Iustini exercitu parum idoneo obsidetur, 299. d. à Persis id contemnitur, ibid.exercitus Iustini cũ ignominia soluit obsidionem, 300.c. capitur à Persis, 301.b.
Nitria cur sic dicta, 156. d. multi illic monachi, ibidem.
Nouatiani in Phrygia eodem tempore,quo Iudei, pascha celebrare incipiũt 148.c. in varias factiones discinduntur, ibid.d
Nouatiani inter se de Pascha digladiantur, 180.a conueniunt Sãgari,& permittunt liberam cuiq; pachatis seruandi potestatẽ ibid.b. vt Romæ semper pascha seruauerint,180.d
Nouatiani qua re creuerint & durarint, 51.d

O

OCcasio vt pingi soleat idque quid sibi velit. 272.d
Odoacer rerum potitus, nõ Imperator, sed Rex dici vult, 250.c.
Olymbrius Rom. Imperator, 250.b.
Olympias à Nectario fit diaconissa,197. c. quæ ei dixerit Chrysostomus, ibidem.d.
Olympia diaconissa rapitur ad tribunal, 208. c. eius constantia. ibid.nõ vult communicare Arsacio, ibid. d. multo auro multatur.ibid. abit Cyzicum, ibid.
Olympius Philosophus animat gentiles Alexandrinos ad suos tuendos ritus, 176. d. quid de statuis illis persuaserit, ibi. audit in templo Serapidis vocem canentem Alleluia,cum nullus illic esset. 177. a. itaque fugit clam in Italiam, ibid.
ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον vt quidam exposuerint, 70.a.
Orestes Imperator, 250.b.
Origenes doctrinam apostolicam gentilium & Manichæorum zizanijs refersit. 293.b.
Origenes monachus, discipulus Antonij, 155.d.
Origenistæ increscunt sub Iustiniano. 292. d.eos dispellit Eustochius episc. Ierosolymæ, ibid.tuetur Theodorus episcop⁹ Cæsareæ cappad. ibid.
Or monachus, 151.d
Osius episcopus insignis mittitur à Constantino Alexandriam, &c. 20. a. re infecta reuertitur. ibidem.

Osius in exilium pulsus, 76. a. inuitus cogitur interesse Sirmij concilio, ibid. b. verberibus adactus subscripsit, ibidem. d. 89. a.
Ossa martyrum quorundam camelorum ossibus ab ethnicis immiscentur, 115. a. diuinitus indicantur, & asseruantur à pijs, ibid. b.

P

PAchomius monachus, 63. b. quam ei regulã monachorum Angelus tradiderit, ibid. c. d.
Pachon monachus, 154. c. d.
Palæstini piorum festos dies colunt, 65. a.
Palladius Antiochię episcopus. 271. d.
Paphnutius claret miraculis, 12. b. sub Maximo quid passus, ibid.
Paphnutius interest concilio Tyri, sed cum Maximo episcopo non consentit, 46. b.
Paphnutius quæ dixerit contra cœlibatum Cleri, 23. d. eius sententia vt sit à Niceno concilio approbata, 24. a.
Pascha vt celebrandum ex sentina Niceni concilij, 23. b.
Pauli Apostoli reuelatio cõmentitia, 182. b.
Pauli Episcopi Constantinop. & martyris reliquiæ transferuntur Constantinopolim. 173. a. eius templum, ibidem. augustissimum. ibid.
Paulinus Episcopus Treuirorum, 78. b. relegatur à Constantio, ibid. c.
Paulus Emesæ episcopus venit Alexandriam ad Cyrillum. 226. a.
Paulus monachus ex pago Talmiso, 159. c. multos multis locis colligit monachos, ibidem. celeberrimum apud Iugatum constituit monasterium, ibidem.
Paulus monachus in Sceti, 154. c. eius multi discipuli. ibidem.
Paulus obtinet sedem Constantinopolitanam, 55. a. 58. a. de eius creatione quid Ariani & Macedoniani sparserint, ibid. a. b. eijcitur per calumniam, exulque strangulatur. 55. b. 74. c. eius electionem indignè tulit Constãtius, eumque expulit, 55. c. 58. b. fugit Romam, 58. c. restituitur Constantinopoli à Iulio 58. d. 73. c. rursus expellitur à Constantio. 59. b.
Paulus simplex, Antonij discipulus, 16. b. eius eximiæ virtutes, &c. ibidem. b. c.
Persæ cum Romanis centum

annorum

annorum ineũt inducias, 215.c
Persæ rupto fœdere oppugnãt Romanorum ditiones. 278.d.
Pestis admiranda, 52. annos totum ferè miris modis peruadit orbem, 288.a. b. &c. ea lues ex varijs morbis constirit, ibidem.d.
Petri Apostoli reuelatio in quibus olim ecclesijs in parasceue recitata, 182. a.
Petrus Apostolus, petra & basis catholicæ Ecclesiæ, 242.a.
Petrus Athanasij successor ab ipso designatur, 144.a. mittitur in carcerem, ibid. fugit ad Rom. pontificem, ibid. b interest Romano Concilio, 149. c. fultus Damasi literis, obtinet sedem suam, 164.c.
Petrus Cnapheus Ecclesia Antiochena eijcitur, 265. b eam recuperat 268.b.c. damnat Chalcedoneñ. Synodum, ibidẽ. c. est homo fraudulentus, non in vna permanens sententia, 268 d. eius literæ ad Acacium Episcopum, quibus approbat Chalcedoneñ. concilium, 268.d.&c.
Petrus Episcopus Alexãdrinus annuam habet Alexandriæ eamq; splendidam solennitatem, 38.c.
Petrus mongus ab Alexandrinis creatur Episcopus, 266.a. qua conditione eã sedem recuperarit, 266.c. damnat Epistolam Leonis & Synodum Chalcedoneñ. 271. b. monachos ipsi non consentiẽtes profligat, ibidem. moritur, ibidem.d.
Philippicus Mauritij affinis multa fortiter gerit, 308.c. recusatur à militibus copiarum, 309.c.
Philippicus ab exercitu recipitur, 312.c. obsidet Martyropolim, ibidem. d. vincit in prælio Persas, 313.a.
Philo quæ scripserit de primis Christianis, 14.c.d.
Philosophi gentiles, odio Christianismi, superstitioso diuinandi genere indicãt successorem Valentis, 160.a. at ea causa ab eo omnes vbique trucidãtur, ibid. a. b. eorum insignis stultitia. 160. c.
Philosophus à simplici episcopo victus in concilio Niceno, credit in Christum. 21.b.
Phœnices vt sponsas prostituerint, 10.b. à Constantino id interdicitur, ibid.
Photinus hæreticus, 75.d. eius hæresis, 76. a. multos euertit, 75. d. à Synodo Sirmia-

Sirmiana deponitur, 76. b. disputat cũ Basilio Ancyrano, & victus exilio condemnatur, 77.a
Phrauitas episcopus Constantinopolis. 271.c. moritur. ibid.
Physcon monachus. 158.a
Pior monachus, 155.a,b,c
Piammon monachus, 153.b
Placidia Eudoxiæ filia nubit Olybrio, 245.b
Placitus Antiochiæ episcopus, 56.a
Plato inuisit Aegyptum & Siciliam, 43.c
Plinthas, vir consularis, Arianos Constantinopoli redigit in concordiam, 179.d
Pluuia instar fluuiorum in Bithynia & Cõstantinopoli è cælo proruit, ad aliquot dies, 249.d
Pœnitẽtia publica vt Romæ agi cõsueuerit, 178.a
Pontifex Rom. propter sedis dignitatem curam omnium gerit, 58. d. eius authoritas, 60.a
Porphyrius fit episcopus Antiochiæ, 209. a. eum vitant fautores Chrysostomi, ibid.
Prapidius monachus, & episcopus, 159.d
Presbyter pœnitentiarius deponitur à Nectario, 177.d. 178.b. vnde is sũpserit originem, &c. sententia Sozomeni, ibid.
Priscus orientis præfectus arrogans, ab exercitu malè accipitur, 309. a
Probianus miraculo curatur 28. b. de San. Cruce nõ rectè sentiens, diuinitus de eius efficacia docetur, ibid.c
Proclus Constantinop. episcopus, 228.d
Procopius arripit tyrannidem, 136. d. à Valente dire necatur, cum sui proditoribus, 127.a
Proterius creatur Alexandriæ episcopus, 243.c. ingẽs propterea seditio Alexandriæ, ibid.c, d. horrendum in modum necatur, & eius cadauer tractatur, 246.a. &c. 246.d
Protogenes monachus & episcopus, 158.c
Puer cuiusdam Iudæi in clibanum ob Eucharistiæ reliquias sumptas iactatur, 292. b. vt illic illæsus seruatus sit, ibidem.c
Pueri aliquot per ludum ab Athanasio puerulo baptizati, iubentur non rebaptizari, 38. d. supplentur tamen ab episcopo, q̃ deerant, ibid.

Pulcheria, Theodosij iunioris & imperij procuratrix 212.d. vouet Deo virginitatem, ibid. ad idē suas sorores instituit, ibidem. 213.a. sacram mensam eamque insignem Ecclesiæ dedicat, 213.a. præest Imperio sapientientissimè, ibid. Græcè & Latinè loquitur & scribit, ibidem. vt Theodosium fratrem piissimè instituerit, ibid. b. hæreses non sinit existere, ibid. multa egregia ædificat templa, ibi. item pauperum diuersoria & monasteria, additis perpetuis sumptibus vnde viuerent, ibid. sæpius illi Deus apparet, 213. c. eius & sororum viuendi ratio, 215. b. à Martiano in Imperatricem asciscitur, sed virgo permansit, 238.a

Pusices, martyr insignis, 34. d. item eius filia, ibid.

Puthabastes monachus, 155.d

Q

Quadragesima vt nō vno modo apud omnes seruata, 181.d, &cæt.

Quartadecimani vnde sic dicti, 180.d

Quercus, suburbium Chalcedonis. 203.b

R

Religio Christiana sub Constantini Magni libris vt habuerit, 69. c

Rhinocurura vrbs, 157.a. eius loci monachi, ibid. eius clericis ædes, mensa, & omnia communia, 157.c

Rhodus ingenti terræmotu tertiò quassatur, 283.c

Roma ab Alaricho obsessa, pestе & fame premitur, 216.d. quidam eius senatores ethnici volunt sacrificari in capitolio, &c. ibidem. diripitur vrbs ab Alarichi exercitu, 219.a

Roma annis 60. à Gotthis occupata, 292.b

Roma diripitur & inflammatur à Gēsericho, 245.b

Romani pontificis ante omnes expectanda sententia, 147.d

Ruffinus Orientis præfectus 190.b. cæditur ab exercitu. ibid.

S

Sabbatius presbyter Novatianus, 180.a. in pa-

in Paſchate ſeruando Iudaizat. ibidem.b.c.multi eum ſectantur ibid. c. taxantur. 180.c.d.
Sacerdotes & Diaconi etiam Conſtantini tempore & deinceps in exercitu adfuere. 10.d.
Salamanes monachus,158.a.
Samaritani, legis Moſaicæ maximè ſtudioſi, 180. d. quando paſcha celebrent ibidem.
Sapores Rex Perſarum perſequitur Chriſtianos,32. d.multos necat,34.a. b. Chriſtianos omnes necare iubet,35.a.plurimis cæſis, ſolos fidei doctores vult trucidari, ibid. a. c. innumeri ſub eo è clero, item monachi, virgines, &c.paſsi,36.a.ad ſedecim millia occiſi, ibidem.c.
Saraceni credunt in Chriſtum,163 d.vnde ſint orti,ibidē.cur ſe Saracenos, non Iſmaelitas dici velint ibidem.pleroſque Iudæorum ritus obſeruant, ibidem.cur non omnino ijſdem vtantur inſtitutis, 163. d.&c.
Sarus Honorij hoſtis interficitur. 221.d.
Scenetæ cum Romanis fœdus percutiunt, 278.c
Scythia non niſi vnum habet epiſcopum, 181.c.
Selinas Gotthorum epiſcopus,179. d. ſucceſſor Vlphilæ. ibid.
Sepulchrū Chriſti abrutum à gentilibus, 25. b. repertum à Chriſtianis,ibidem.c.
Serapidis templum Alexandriæ ampliſsimum, 176. c. ex eo gentiles oppugnant Chriſtianos, ibid. inde aufugiunt, 177. a. Chriſtiani illud occupāt, ibidem. dum expurgatur in literis quibuſdam hieroglyphicis crucis ſimilitudo apparet, 177. a. ea res multis ethnicis fit occaſio credendi in Chriſtum,ibidem.b. templum illud euertitur, & aliud ſubſtituitur, ibidem.b.
Serapion monachus, 152.b. 155.d. poſt 10000.monachis.ibidem. c.
Serapion Heracleæ Epiſcopus. 205.b.
Sergius martyr à ſe poſtulata præſtare ſolitus, 314. c.vt eū honorarit Choſroës iunior rex Perſarum ibidem.c.d.&c.
Sergius martyr vt Sergiopolim à Choſroë defenderit, 287. d. eius reliquiæ in capſa argento obducta ſeruatæ.

ibidem.
Seuerianus Gabalorum episcopus Constantinopoli concionatur, 198.b.non est syncerus erga Chrysostomum, ibid.c. eijcitur Constantinopoli,ibi. reuocatur ab Eudoxia,& Chrysostomo per eã cõciliatur, ibid.c, d. flagrat ob Chrysostomum iectũ odio populi Cõstantinopolitani, 204.a
Seuerus Cęsar Oppiano poëtæ quid dederit, 1.d
Seuerus triennio imperat, 245.b
Seuerus obtinet sedem Antiochenã,176.d. eius breuis historia, ibi.&c.ei lingua exscinditur, 285.c
Sibyllæ carmen de S. Cruce,26.b.item eius veneratione, ibid.
Simeones alter Stylites vel columella qua occasione cõlumnæ stationem amplexus sit,315.d.puer pardum cingulo illi iniecto secum adducit,316.a.prędicit futura, ibid.a,b.indicat Euagrio eius cogitationes, ibidem.eius miracula, ibid. a, b . eius cibus & potus, ibid.b
Simeones columella,230.d. eius viuendi ratio, & cætera.ibid. & cæt. eius res gestas qui scripserint, 231.a. quæ sancti patres eremitæ illi mandarint, 231.a,b.qua de re Theosium Imper. reprehenderit, ibid.b. quot annis in columna steterit, 231. c. corpus eius, multis in iti nere editis miraculis, deportatur Antiochiã, 231. c.illud Leo Imperator petit, sed Antiocheni loco muri id se habere aiunt, ibi. d.eius capilli diu manẽt in corrupti. ibid. itẽ frontis cuticula, ibi. eius catena ferrea cum corpore vt honorata, 232.a. eius templum cur Mãdria dictum, ibid.b.illud templum describitur, ibid. stella crebrò visa in eius templi loco quodã inusitata magnitudine, idque in eius sancti festo die, 232. b, c. item ipsius effigies discurrens, ibi. c.in id templum non patet fœminis accessus, ib.
Simones columellæ scribit Basilio Antiochiæ epis. 248.a.earum literarũ exemplar, ibi.b. itẽ scripsit Leoni Augusto, ibid.a
Simeones Ctesiphontis archiepiscopus, 32.d. eius constantia in fide asserẽda,33. a, b. martyriũ,34. b.confirmat necandos. ibid.b, c

Symeo-

Simeones vir insignis, se vltrò stultum simulat, 291. a. eius breuis historia, ibid. &c.
Siricius Romanus pōtifex, 190. b
Sisinnius Nouatianus episcopus qualis fuerit, 190 d. eius quædam dicta, 191. a
Sisinnius Nouatianus persuadet Theodosio, ne fiant disputationes cū hæreticis, 174. a. qui cum illis agendum suaserit, ibidem.
Socrates cum posset, noluit fugere è carcere, 160. d
Solon monachus, 157. b, c. episcopus Rhinocururę, 157. b
Sophia Imperatrix placat Chosroën persarum regē 301. d
Sophiæ templum longè omniū excellentissimum describitur, 289. c, d
Sophronius episcopus exauthoratur, 102. d
Sozomenus scripsit historiā martyrum eorū, qui sub Iuliano passi sunt, 117. d
Spiritus sanctus à quibus dictus sit à Dei substantia alienus, 146. b, c. à quibus patri & filio consubstantialis, ibid. c. quid de eo Romana Ecclesia decreuerit, & vt in eius sententia omnes acquieuerint, ibid.
Spyridion episcopus & eiusdem quædam præclarè gesta. 12. c, d. 13. a. &c.
Statua vetusta Christi apud Cæsaream, 127. a. eam Iulianus deturbat, ibidem. à Christianis in templo collocatur, ibid. ad eius basim herba mirifica excreuit, ibid,
Stephanus obtinet sedē Antiochiæ, 265. d. ab Antiochenis calamis acutis confoditur, ibid.
Stephanus monachus, 154. d
Stilico fratres Imperatores inter se committere nititur, 209. b, c. 215. c. à militibus interficitur, 215. c, d. quæ cum Alaricho & Iouio egerit, ibid.
Syluanus ab Acacianis deponitur, 102. d
Syluanus monachus, 158. b
Syluanus tyrannidem exercet, 77. b. necatur, ibid. c
Syluerius à Belisario relegatur in Græciam. 292. c
Synesius Cyrenen. episco. 232. d. ex philosopho fit episcopus, ibid. 233. a

T

TAbenna insula, 64. a. inde monachi Ta-

benneſiotæ, ibid.
Tabenneſiotæ monachi, & eorum inſtitutum, &c. 63 b. eorum habitus myſticè exponitur, ibid. b. c
Tabenneſiotę monachi quã toperè aucti ſint, 64. b
Tarbula virgo falsò inſimulata comprehenditur à Magis. 35. b. crudeliter cum alijs duabus necatur ibidem. eius inſignis pudicitia, ibid. c.
Tanais fluuius, 293, a. eius accolæ credunt in Chriſtum, 293. a
Tatianus martyr, 117. a
Templum Ieroſolymæ dedicatur, 46. c. eius dedicationis feſtum anniuerſarium, & hominum ad id concurſus, ibid.
Terrę motus Antiochię ſub Traiano, 248. d. item alius ſanè horrendus ſub Leone I. Auguſto, ibid. 249. a. item alij ſub Iuſtino, 286. a. b. item ſub Mauritio terribilis, 310 b. c. d.
Terræmotus ingens multas regiones concutit. 249. d. 293. a.
Terræmotus omnium maximus ſub Theodoſio iuniore, 233. d
Thecla martyr, 265. a. ei tẽplum ampliſsimũ à Zenone conſtructum, ibid.
Themiſtius philoſophus Ienit Valentis furorem in catholicos, 161. b. c.
Theocrit⁹ trucidatur, 285. a
Theodatus Occidentis Imperator cur ceſſerit imperio. 292. b
Theodorichus oppugnat ze nonem, 272. b. perit, ibi. b. c. vincit Odoacrem & capit Romam, 273. b
Theodora Iuſtiniani coniũx fouet vnã in Chriſto naturam aſſerentes, 288. a. perſuadet Iuſtiniano, vt reuocet Seuerum, ibi. b
Theodorit⁹ cyri epiſcopus reſtituitur, 243. b. 260. c.
Thedoritus presbyter martyr fortiſsimus, 114. c
Theodorus adoleſcens grauiſsimè torquetur, 126. b. angelus eius dolores lenit, ibid. c
Theodorus epiſcopus Cęſareæ Cappa. tuetur Origeniſtas, 292. d. eſt aſsiduus apud Iuſtinianum, 293. a
Theodorus Mopſueſtię epiſcopus, 191. d. à monachi propoſito relabitur, 192. a. eum Chryſoſtomus reducit ad monaſticam profeſsionem, ibi. damnatur in V. Synodo œcumenica, 293. c
Theodoſius Alexandrię epiſcopus vnam in Chriſto naturã aſſerit, 288. a. expelli-

pellitur, 288.c.
Theodosius homo improbus intruditur in sedem Ierosolimitanam, 244.a. aliquot creat episcopos, ibid.b. eum ad se à militibus adduci iubet Martianus, & episcopos ab eo creatos expelli, ibid.
Theodosius iunior munificus erga doctos viros, 1.c.2.a. quid interdiu gesserit, 2.a. eius nocturna literarum studia, ibid. eius lucerna mirabilis eruditio & cæteræ virtutes, ibidem.a.b.
Theodosius iunior vt à Pulcheria sorore curatus sit institui, 213.a. itemq; ab illa institutus, ibid.b. quibus rebus eius profecerit imperium, 215.b. indicit Ephesinam Synodū, 224 d. Nestorij damnationē primò non approbat, sed postea illi assentitur, 225. d. eius decretum in Nestorianos, 230.c. item de reddendis Antiochiæ Iudæorum Synagogis, quod tamen abrogauit, 231.b.c. seditiones Occidentis compescit, 234. b. cum Persis pacem facit, ibidem. ducit vxorem Eudociam, 234.c. permultum auget Antiochiam, ibidem. d. obit, 236.d.
Theodosius senior in imperij consortium asciscitur, 167.c. Thessalonicæ in morbum incidit, & baptizatus conualescit, 168 d. delectatur fide Nicena, ibidem. lege proposita declarat, quam velit ab omnibus coli religionem, 169.a. sub eius primo consulatu catholici templa recuperant Constantinopoli, cum ea Ariani, 40. annis occupassent ibidem.d.
Theodosius senior lege lata cauet, ne hæretici suas habeant conuentiones & disputationes, &c. 170.b quibus voluerit ecclesias committendas, 172.b. c. conuocat sectarum antesignanos, 173.c. illis disputationē permissurus. Sisinnij concilio reuocatur, 173.d. 174.a. vt egerit cum sectarijs, ibi.b. solos homousianos approbat, ibi. quas leges tulerit in sectarios, 174.c. vincit Maximum, & agit Romę triumphum, 176.a.b
Theodosius senior iubet delubra gētilium euerti Alexandriæ, 176.d. 177.a. quam legē de mulieribus sanxerit, nō admittendis ad ecclesiæ ministerium.

178.c.pugnaturus contra Eugenium,consulit Ioannem monachũ,184.c.dirè offensus ab Antiochenis,illis parcit,multum lachrymans, 184.d.contra Eugenium implorat Ioannis Baptistæ patrocinium 185.b.in conflictu cernẽs suorum periculũ, pronus orat Deum & victor euadit,prẽsenti numinis ope fretus, 185.c.d. ab Ambrosio arcetur templi ingressu, ibid. d. 186.a. q̃ multę innoxiorum cædes Thessalonicæ ipso iubente factæ,186.a.b. eius memorabilis pœnitẽtia,186 b. quam legem tulerit de differendis supplicijs,ibidem.b. c. approbat Ambrosij sententiam, quòd Imperatores non debeãt parem cũ sacerdotibus habere locum.186.c. abit è vita, 189.c.190.a

Theodulus martyr, 117.a

Theognis episcopus restituitur, 37.b

Theonas monachus, 152.a

Theophilus Alexandrinus se opponit ordinationi Chrysostomi, 192. c. cur illi Isidorum prætulerit, ibidem. c. cur Isidorum eundem Romam quandoque miserit, ibidem. d. metu Eutropij approbat electionem Chrysostomi, ibibem. à monachis anthropomorphianis dum morte timet,illos vt lenierit,199 a.vt monachos in Ammonium,&c.concitarit.200 a. Chrysostomi abdicationem meditatur, 200. c.carpit Origenis libros, ibidem. d. Epiphanium qua arte sibi adiunxerit, ibidem. damnat cum suis episcopis librorum Origenis lectionem, 201.a

Theophilus Alexand. multos episcopos Constantinopolim conuocat contra Chrysostomum.201. a.202,c. venienti Constantinopolim nemo ex clericis procedit obuiam 203.a.nautæ eum honorificè excipiunt, ibidem.vt monachis quibusdam persuaserit vt veniã peterẽt, 203.b. fugit cum suis Constantinopoli,204.d

Theophronius dogma Eunomij tuetur, 178. d.absurda confingit dogmata,179.a. ab Eunominianis reijcitur,& de se parit Theophronianos,179.a.

Theotimus Scytharum episcopus, 187.b.eum Hũni vocant Deum Romanorum, ibid. vt Hunnos Scythis

Scythis infestos lenierit, 187.c. eius miracula, ibi. studia & victus, ibid.
Thomas monachus à quodá cæsus, & illius & suam prædicit mortem, 291. d &c. eius corpus transfertur Antiochiam, sedatq; pestem, 292.a. eius. annuus dies festus Antiochiæ, ibid.
Thomis vrbs Scytharum, 145.d.
Thuribulum aureum in æde Sergij martyris, 315. b.c.
Thyrsus martyr apparet tertiò Pulcheriæ Augustæ, eiúque indicat reliquias, 40. militum martyrum. 214.b.
Tiberius capesit Rempub. 301.a. eius contra Abaros pugnantis discrimen, 301. c. à Iustino Cæsar declaratur, 302. a. eius corporis & animi habitudo describitur, ibidē.b. tribulum vnius anni remittit, 302.c. ingenti coacto exercitu profligat Chosroëm, ibid. d. accipit Imperij coronam, 305.b. decedit è vita, 306.d.
Tigrius presbyter ex seruo & eunucho, 209. a. dirè torquetur. ibidem. erga pauperes & peregrinos benignus. ibid.
Timotheus Aelurus intruditur Alexandriæ, 245. d. eius horrenda flagitia, 246.b. c. d. à Proterio abdicatus, ab Imperatoribus relegatus cum alijs nonnullis, 246. b. 248. c. epistolam Leonis Papæ & Concilium Chalcedonensis carpit, 248. a. reuocatur ab exilio. 26.2,a.
Timotheus Aelurus Paulum restituit sedi Ephesinæ, 264. b. Ecclesiæ Ephesinæ reddit vis patriarchatus, ibidem multi suæ factionis ab eo resiliunt, ibidem. moritur, 266.a.
Timotheus episcopus Alexandrinus monachorum scripsit vitas, 152. d. 153.a.
Timotheus Salophaciolus fit Alexandriæ episcopus 248.c. recuperant eam sedem, 266. a. moritur, ibidem.b.
Totila occupat Romā, 292 d. vincitur à Narse, 293.b

V

VAlens & Vrsatius in Concilio Arimini abdicantur, 94. a. eorum fraus & vafricies. 95. a. b. erroris sui veniam petunt, 94.d. con-

citat Constantium in Episcopos Concilij Arimineñ. 95. d. vt accepta à Constantio potestate catholicos episcopos vi cõpulerint in suam sententiam, resistentes profligarint, 96. b. Vide Vrsatius.

Valens fit consors imperij, 135. d. est Arianus, ibid. Episcopos concilij Lampsaceni iubet consentire in doctrina Eudoxio. 136 c. persequitur episcopos catholicos, ibidem. d. 137 a. item catholicos Constantinopoli & Nouatianos, 137. c. multis locis & ecclesias & sacerdotes adimit catholicis, 138. a. diuexat egregiè Macedonianos. ibidem.

Valens episcopos à Constantio relegatos, & sub Iuliano restitutos iubet Ecclesijs eijci, 139. c. haud ferè dissimiles gentilium persecutionibus catholicis molestias infert, 140. c. octoginta legatos ecclesiasticos necat, 141. b. vt se gesserit erga Basilium Magnum, 142. a. &c. Antiochiæ & locis finitimis supplicijs omnigenis excruciat catholicos, 143. b. iubet Edessenos interfici, sed illi ardenter ad campum martyrij conueniunt, 143 b. c. d. à præfecto persuasus, illis parcit, eorum pudefactus constantia, ibidem.

Valens iubet ex Aegypto profligare catholicos omnes, 144. b. iugulat philosophos propè omnes, 160. a. b. & illustres viros, quorum nomina primas literas haberent Theod. ibidem. b. c. metu Gotthorum remittit persecutiones Ecclesiæ, 162. d. à Constantinopolitanis proscinditur, 164. c. d. eis dira minatur, ibid. d. temerè cum Gotthis confligit, 165. a. ab illis obsessus in domo quadam comburitur, ibidem. b.

Valentinianus creatur Imperator, 135. a. cur eum antea Iulianus exilio perpetuò addixerit, ibidem. b. non vult sibi authoritatem vsurpare in episcopos, neque indicendi concilij, 136. a. 146. b. nihil in Ecclesiæ institutis mutare audet, 146. b. in Sarmatas ira excandescens, nimia vocis contentione rumpit venã, & moritur, 161. a

Valentinianus iunior nascitur. 137.b.
Valentinianus iunior à militibus Imperator declaratur, 161.b. ferunt id moleste Valens & Gratianus, at ratum habent, ibidem. mittit milites qui in exilium deportent Ambrosiũ, 174.d. fugit Thessalonicam propter Maximum, 175.c. miserè perit, 184.a.
Valentinianus tertius necatur. 245.a.
Valerianus Imp. à Persis captus, miserè perijt. 37.a.
Vandali in templa Christianorum contumeliosissimi. 290.b.
Venus Cyptia quàm impura. 230.b.
Vastales virgines sexto ætatis anno testamentum facere potuerunt, 11.d.
Vigilius pro Syluerio Romæ constituitur pontifex, 292.c.
Vincentius presbyter Macedonianus se recipit ad catholicam Ecclesiã, 183.c
Virginem sacratã ad nuptias pellicere, vel saltem lasciuè intueri, &c. capitale esse voluit Iouianus Imperator, 133.b. cur id voluerit. ibidem.
Virgines sacræ inaudita crudelitate Heliopoli necantur. 116.a.b.
Virginitatis professio, 65.d. ea post habita, viri, & mulieris nefaria est coniunctio. ibidem.
Vitalianus Thrax facit bellum Anastasio Imper. 283 b. capesit fugam, ibidem. c. à Iustino per dolũ dux & consul creatur, atque interimitur, 285.a.b.
Vitalius presbyter factionẽ Apollinarij plurimum auget, 149. a. multos seducit, ibidem. quæ illi causa erroris. ibidem.b.
Vldes dux Hunnorum infestat Thraciam, 216.b. eius insolens arrogantia, ibid. multis è suis amissis, vix effugit. ibidem.
Vlphilas Gotthorum episcopus, 162. a. cum eam gentem ad Christum traduxisset, postea fit eis autor erroris Ariani, 162.b. à quibus ipse seductus fuerit, ibidem. primus Gothis literas inuenit, & scripta diuina in patrium sermonem conuertit, ibid.
Vrsatius & Valens episcopi Iulio confitentur se iniuria Athanasio obtrectasse, &c. 73.a. eorũ ad Athanasium exempla, ibid.c.
Vsthazanes à Simeone episcopo ob Christi desertã religionẽ obiurgat⁹, palã luget,

Iuget 33.b. Solem non ex animo adorarat, ibid. c. iussus capite plecti quid à sapore petierit, ibid.d.

X

XEnaias monachus quas turbas exularit, 274.d. 275.a.b.

Z

ZAchariæ Prophetæ ipso reuelante inuenitur, corpus, 222. b. & apud eum puer regis habitu, ibid.b.c. quis is fuerit, ibidē.c. prophetæ huius corpus quasi viuum apparebat 222.c.

Zeno ab Anthedonijs flagellatur, 115. b. fit episcopus Maiumæ, ibidem.

Zeno ducit Ariadnam vxorem, 250.a. potitur Imperio, ibidem. c. palàm viuit libidinosissimè, 261.a.b.

Zeno Imperator quas clades à Barbaris perpessus sit, 261 c. omnes eius vitam flagitiosissimam detestantur, ibid.d. fugit Basiliscū, & in Isauria obsidetur, ibid.

Zeno per visum eum impellente S. Thecla, recuperat imperium, 265.a. Basiliscī tyranni impia decreta rescindit, 265.b. eius epistola henotica, 266. d. &c. scribit Felici Papę, 270.a. occidit Armatum, 272.a. vt afflixerit socrum suam Berinam, 273. a. moritur, 273.d.

Zeno martyr crudelissimè trucidatus, 114.d.&c.

Zenon Maiumæ episcopus grandæuus, 189.a.

Zocomus (alij Zacomus) Saracenus cum sua gente fit Christianus, 164.b. quantum creuerit potentia, ibidem.

Zoilus vir egregius, 234.a.

Zozimas monachꝰ lōgè absens indicat Antiochiæ ruinam, 286.c.d. eius alia miracula, 287.a.b.

Zosimus ethnicus scriptor, quæ Constantino magno falso impegerit, 280. b. c. &c. suis ipsius verbis mendacij arguitur, ibidem. d. 281.a.

FINIS.

HERMIAE SOZOMENI SALAMINI AD IMPERATOREM THEODOSIVM PRAEFATIO,

Et ecclesiasticæ historiæ ab eodem conscriptæ argumentum.

Theodosium Iuniorem alloquitur, cui etiam historiam nuncupat, eumq; laudibus extollit non mediocribus, ac rerum in præsenti opere disserendarum, facit expositionem.

IMPERATORVM veterũ singulos singulis fere studiis delectatos memorant. Nam quos exquisita capiebat munditia, his purpuram, coronam, & alia id genus curæ fuisse: qui autem doctrinę operam nauabãt, illos vel poëma fabulis commẽtitiis refertũ, vel aliud genus scripti, quod animos posset permulcere, permagni feciſſe: qui deniq́ue exercebant militarem, hos telum directè coniiciendo, bestias feriendo, vibrando hastam, aut strenuè in equum insiliendo sese oblectasse. Atque in istorum gratiã omnes, qui eorum imperio subiiciebantur, se insinuare magnopere laborauerunt: & propterea quisque quod gratũ imperatori esse animaduertebat, illud studiosè consectatus est. Alius enim lapidem pretiosum, comparatuq́; difficilé ei offerre, purpuram alius splendidius tinctam donare, hic vel poëma, vel librum alterius generis dedicare, ille genus armaturæ peregrinum & ad vsum rei militaris aptum adducere solet. Atq́; in hoc popularis virtutis genere, summũ planè & maximè regale putabatur, conciliare imperatoris gratiã. De pietate autem, qui est verus imperatoris ornatus, à ne-

mine tántopere laboratum eſt. At verò tu, imperator inuictiſsime Theodoſi, Dei iuuante gratia, nullum nō virtutis genus (vt complectar breui) ſedulò excoluiſti: qui vt purpurâ & corona, quæ dignitatis tuæ effigiem oculis intuenti um ſubiiciunt, corpus induis: ſic animum pietate & clemẽtia, quæ verè imperatorem exornant, præclarè veſtitum habes. Quinetiam tum poetæ, tum alii ſcriptores, tum cõplures ex præfectorum, & cæterorum ſubiectorum tuorum numero, ad te tuaſque res geſtas prædicandas, laborem ſuũ cõferunt. Ipſe autem veluti certaminum magiſter, & orationum iudex conſtitutus, nõ ſcito quidẽ ſermone, aut exornatione aliqua veritatem obſcurari permittis, ſed quæ ſint verba propria exquiſitè põderas, & cum orationis argumẽto, dictionis figurâ, partes, ordiné, cõcinnitaté, elocutioné, cõpoſitionem, argumẽtationes, ſententiã, & narrationẽ accuratè expendis. Ipſos verò orationum authores, cũ tui iudicij approbatione, tum plauſu, tum aureis imaginibus, tũ ſtatuis erectis, tum donis, tum honoribus cuiuſque generis remuneraris. Atque talem erga tuos laudatores teipſum oſtendis, quales neq; Cretẽſes erga celebrẽ illum poetã Homerũ, neq; Alenadæ erga Simonidẽ, neq; Dionyſius Sicilię tyrãnus erga Platonẽ Socratis familiarẽ, neq; Philippus Macedo erga ſcriptorẽ Theopompũ, neq; Cæſar Seuerus erga Oppianũ, qui piſciũ genera, naturâ, & quo pacto capiendi ſint, numeris deſcripſit, ſe præbuit. Nam Cretẽſes, cũ Homerũ mille numiſmatis ob egregiũ ſuum poema donauiſſent, quo ſe de ſua magnificentia inſolenter efferrẽt, donũ in colũna publico in loco erecta incidendum curarunt. Alenadæ autem, Dionyſius & Philippus nõ magis q̃ Cretẽſes, qui quidẽ de repub. modeſtè & ſapienter temperata gloriari ſolent, de ſua largitione cõticuiſſent. Sed eſſent certè eos, niſi dono ab illis ſuperati fuiſsent, in erigenda colũna imitati. Seuerus verò cũ Oppiano pro ſingulis verſibus ſui poematis ſingulos aureos donauiſſet, illa ſua magnificẽtia tantũ hominibus excitauit admirationem, vt Oppiani carmina ad hodiernũ diẽ à pleriſque aurea nominentur. Atq; hæc quidem munera à veteribus, qui ſcientiarũ & eloquẽtiæ ſtudio delectabantur, earum rerũ profeſſoribus donata conſtat. Tu verò o imperator, nemini, qui poſt homines natos vixerit

tos vixerit,in doctrinæ ſtudioſis remunerãdis ſecundus es: quod quidẽ nõ ſine cauſa, meo quidẽ iudicio,abs te factũ eſt.Nam dũ omnes ſtudes virtutum ſplendore ſuperare,tua rum rerum ſtatum magnopere adauges:ob quam cauſam eti am hiſtoriam de rebus præclarè tum à Græcis,tum à Roma nis geſtis conſcriptã accuratè euoluiſti. Fertur etiam te interdiu rem militarem & corpus exercere,& cauſas ſubiecto rũ ritè tractare, tum de eiſdem exquiſitè diſceptando, tum quæ æqua ſunt,decidendo, tum denique, quæ priuatim ac publicè agenda, ratione & cõſilio ponderando:noctu autẽ in libros incũbere:atque in illis perlegendis cãdelabrũ tibi ſuppetere fama eſt,tali artificio cõſtructum,vt oleũ ſua ſpõte lucernæ infundat: adeo vti nemo ex aulicis oblabores, quos tu capis,quicq; ſubire moleſtiæ,& cõtra ſomnum pug nando,naturæ vim inferre cogatur. Quinetiã ea eſt tua clementia & manſuetudo,cũ erga vicinos,tum erga omnes alios,vt regem cœleſtem patronum ac defenſorem tuum, qui *Matth.5.* nõ grauatè pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolẽ oriri facit, & res alias affatim illis ſuppeditat, ſedulo imitari videaris. Porro autem tã multiplici cognitione te imbutum audio, vt lapidum naturas, vires radicum, & medendi facultatem non minus, quàm Salomon aut ſapientiſsimus Dauid,tenere, imo verò Salomonem virtute antecellere exiſtimeris. Nam ille voluptatum blanditijs inſeruiens, pietatem, quæ cum aliorum bonorum,tum ſapientiæ ei donatæ cauſa fuit, ad finem vitæ minimè cuſtodiuit. At tu, Theodoſi potentiſsime,continentiã modeſtã libidinoſæ licẽtiæ opponens, nõ hominũ ſolum verùm etiã perturbationũ tã animi q̃ corporis imperator meritò iudicaris. Accepi prẽterea te(ſiquidẽ hæc dicenda ſunt) cibi cuiuſq; & potionis cupiditatem vincere, & neque dulces ficus,vt poeticè loquar, neque vllum aliud fructus tempeſtiui genus te poſſe capere, niſi vt tractes ſolum manibus aut ore, vbi primum vniuerſitatis opifici deo benedixeris,paulum eius ſaporem deguſtes. Itemque ad ſitim,æſtum, & frigus patiendum ita aſſuefactus es, in exercitationibus quæ de die fiunt, vt tolerantiam, velut alteram naturam induiſſe videare. Nam iam dudum cũ ad viſendam Heracleam, oppidum Ponti,contendebas, quò eam temporis diuturnitate collapſam reficeres,in ipſa

æstate per Bithyniam iter fecisti: cumq; sol iam in ipsa meridie vehementer ardebat, vnus ex satellitum numero te sudore multo, & puluere consperſum videns, tanquàm tibi rem gratam facturus, poculum versus solis radios splendidè admodum coruscans, & dulci potione cum aqua frigida infusa impletum, tibi apportauit. Tu vero imperator inuictissime, propensum viri illius erga te studiũ amplexatus, manifestò declarasti te haud multò post eũ regia tua magnificentia amplè remuneraturum. Cum autem omnes milites poculo inhiarent, beatumq; ducerent eum, qui ex illo bibiturus esset, potum ei à quo eũ acceperas reddidisti, iussistiq; vt illo, quo sibi libitum esset modo, vteretur. Quare virtutibus tuis mihi profecto videris vicisse ipsum Alexandrum Philippi filium: quem à suis laudatoribus memoratum est, cum per locum aridum vnà cũ Macedonibus transiret, & miles quidam diligens & officiosus de aqua, quam forte offenderat, hausisset, eique attulisset, neutiquam bibisse, sed eam in terram effudisse. Itaque vt comprehendam breui, te magis propriè principem, quàm omnes principes, qui ante te regnarint, more Homeri, appellare licet. Nam in quibusdam eorum nihil, quod sit admiratione dignum, inesse cognouimus: alios vix vna, ad summum duabus rebus præclarè gestis sua regna illustrasse. Verùm tu, Theodosi nobilissime, omnes pariter virtutes animo cõplexus, omnes pietate, fortitudine, temperãtia, iustitia, magnificentia, animi celsitate, planè regia, imperioque digna superas. Quinetiam de tuo imperio, vtpote à sanguine & cę de vacuo integroq;, præter imperia omnium qui vnq; regnauerint, omnis ætas glorioſe prædicabit. Postremò subiectos tum ad res serias cum delectatione imbibendas, tũ ad studium tam erga te, quàm erga rempublicam beneuolè & reuerenter declarandum instruis. Quapropter mihi historiam ecclesiasticam scribẽti necessarium videbatur, tibi his omnibus de causis eã dedicare. Nam cui istud opus, in quo sum persecuturus tum piorum virorum virtutem, tum res, quæ in ecclesia vniuersa obtigerint, tum in quot hostiũ manus incidens, ad te & maiores tuos, tanquam ad portum cõfugerit, rectius offerre queam? Agite igitur, imperator literatissime, & cum aliis omnibus prædite virtutibus, tum pieta-

te vel

te vel maximè, quam initium esse sapientiæ sacræ perhibent literæ, accipe à me hanc historiam, eamque tum expende, tũ tuis vigiliis accuratoque iudicio vel addendo aliquid vel auferendo, perpurga. Omnino enim quod tibi arriserit, illud lectoribus & vtile, & præclarum videbitur. Neq; quisquam est, qui sit post tuam censuram ei vel digitum admoturus. Sum autem historiam exorsus à Crispo & Constantino Cæsaribus, iam tertium Cos. eamq; ad decimum septimum Consulatum tuum perduxi. Atque præclarè me facturum videbar, si totum opus in nouem libros distribuerem. Primus igitur & secundus res in ecclesiis, regnante Constantino, gestas continent. Tertius & quartus quæ in eisdem, regnantibus Constantini filiis, acciderint, complectuntur. Quintus & Sextus habent ea, quæ temporibus tũ Iuliani consobrini filiorum Constantini, tum Iouiani, tum Valentiniani & Valentis. In Septimo & Octauo commemorantur illa, quæ sunt sub imperio Gratiani & Valentiniani fratrum vsque ad diuinum Theodosium auum tuum Imperatorem declaratum, & vsq; ad regnum etiam Arcadij patris tui omnium ore celebrati, qui cum sanctissimo auo tuo, Honorio in paternum imperium & in ditionis Romanæ gubernationem succesit, administrata. Nonus liber versatur in rebus gestis à tua diuinissima sanctissimaque celsitudine narrandis, cui Deus non solum perpetuam animi tranquillitatem, expertemque cuiusque molestiæ concedat, verùm etiam vt hostes superet, omnes sibi subiiciat, imperiumque pium nepotibus transmittat, largiatur, annuente Christo: per quẽ & cum quo sit Deo patri vnà cum spiritu sancto gloria in omnem æternitatem.

AMEN.

HERMIAE SOZOMENI SALAMINII HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER PRIMVS.

Libri proæmium in quo de gente Iudaica dubitationem mouet, Deinde commemorat qui ab initio de iſtiuſmodi argumento primum ſcribere cœperint, & quomodo ac ex quibus ſcriptoribus hiſtoriam hanc deprompſerit, & quòd veritatis eruendæ ſtudio, nonnulla quoq; alia præſenti hiſtoriæ attexuerit. CAP. I.

AM pridem cœpi mecum cogitare, quid cauſæ eſſet, cur alii homines tam prompto ac parato animo fidē in Deum verbum, Iudæi autem tam ægrè & difficulter amplexarentur, præſertim cum hi ab initio diuina eloquia ſumma obſeruantia colere didiciſſent, & Chriſtum ante, quàm aduenirent, pro certo aduenturū per prophetas cognouiſſent. Nam Abraham cum generis illorum, tum circunciſionis author, filiū Dei ſuis ipſius oculis aſpexit, eumq́ue excepit conuiuio.

Gene.18.

Gene.22. Iſaac etiam eius filius, cum vinctus ad altare à patre deduceretur, figuram hoſtiæ, quæ in cruce oblata eſt, expreſsit: quippe eodem modo Chriſtum paſſum eſſe memorant hi, qui ſacras literas accuratè peruestigarint. Iacob porrò tum Gentium expectationem, quæ eſt iam in Chriſto, tum tempus, quo eſſet ſeruator venturus, præſignificauit, his ferè verbis: Deficient principes Iudæorum de genere Iudæ principis tribus illius. Quibus verbis Herodis indicauit principatum: qui patre Idumæo, matre autem Arabe natus, à Senatu Romano & Auguſto Cæſare Iudæorum genti præfectus eſt. Quin etiam reliquorum prophetarū, alii Chriſti procreationem, ineffabilem eius conceptionem, matrē poſt

partum

partum virginem manſuram,genus, & patriã illius prædixerunt:alii diuinas eius & admirabiles res geſtas:paſsionem alii,à mortuis reſurrectionem,aſcenſum in cælos. & quæ denique res in ſingulis iſtorũ acciderẽt, antè vaticinati ſunt. Verùm ſi quis iſtarum rerum ignarus ſit,eàs cognoſcere nõ erit magni negotii,modò ſanctæ ſcripturæ libros perlegere voluerit. Porro autem Ioſephus, Mathathiæ filius,cir cum apud Iudæos , tum apud Romanos maxima nominis celebritate florẽs,teſtis eſt dẽ vero Deo verbo locupletiſsimus. Nam non grauatur illum appellare, effectorẽ operũ admirabiliũ,& verę doctrinę magiſtrum:quinetiã Chriſtũ perſpicuè nominat, neq; ignorat eum morti in cruce oppetendæ addictum fuiſſe, tertioq; die reuixiſſe,& alia infinita miracula de eo à diuinis prophetis prædicta eſſe. Teſtatur præterea multos tum Gentiles,tum Iudæos,quos ad ſuam doctrinam perduxerat,eũ amare non deſiiſſe, & gentem ab eo nomẽ adeptã perpetuò remanſiſſe. Atq; dũ iſta narrat,videtur mihi clara voce propemodum pronuntiare,idq; eius rebus geſtis valde appoſitè, Chriſtum eſſe Deum,quinetiam admirabilitate obſtupefactus,ita ſe mediũ interiicit,vt credentes in eum neutiquã inſectetur ille quidem, ſed illis potius conſentiat. Itaque mihi de his rebus cogitanti permirum ſanè videtur, Iudæos nõ aliis hominibus anteuertiſse, ſeque ad fidem Chriſtianam prius tranſtuliſse. Neq; profectò omnes Gentiles , quamuis quædã de Chriſto futura, à Sybilla, & à quibuſdam oraculis præſignificata ſint, propterea in crimen quod fidem ægrius & difficilius admiſerint,vocandi ſunt:quippe pauci admodum, iique doctrina præſtantes, eiuſmodi prophetias numeris ex maxima parte conſcriptas,& verbis obſcurioribus,quàm quæ à plebe percipi poſsẽt,editas,intelligere potuerũt. Quare cęlitus,mea quidẽ ſententia, à Deo prouiſum erat ad poſterorũ hominũ cõſenſionẽ,vt res futuras nõ modò ſuorũ prophetarũ,verũ ex aliqua parte etiã peregrinorũ animis iniiceret ad prædicendũ:idq; in morẽ muſici, qui dũ cantilenã peregrinã canere inſtituit, neceſsitate adductus, aut chordas ſuperuacaneas plectro percurrit,aut alias nouas his,quas ipſũ inſtrumẽtũ iã habet,adnectit. Verũ q; Iudęi ſeriõ tardiuſq; fidem Chriſti receperũt, q̃ Gẽtiles,cũ tñ pluribꝰ manifeſtioribꝰq;

prophetiis de aduentu Christi instructi essent, ista disseruisse sat est. Neque cuiquam certè mirum debet videri, ecclesiam Dei per alias gentes maximè creuisse: primũ quòd Deus in rebus diuinis grauissimisque mutationes contra omnium opinionem facere consueuit: deinde quòd cõstat diuinam religionem non vulgaribus virtutibus eorum, qui ab initio ei præfuerint, administratam esse. Nam tametsi linguam disertam, & ad eleganter loquendum exercitatã non habuerunt, neque verborum concinnitate, aut certis demõstrationibus lectores ad suam sententiam perducere potuerunt, non tamen propterea conatus eorum peius successit, sed abiiciendo opes, sua bona contemnendo, patibuli cruciatum subeundo, multa & acerba tormenta, velut alienis circundati corporibus, fortiter tolerando. & neque blanditiis vel plebis, vel magistratuum vllius ciuitatis, obsequendo, neque eorum minas extimescendo, planũ omnibus fecerunt, se eiusmodi certamina ampliſsimorum præmiorum spe inductos obiisse. Quocirca oratione ad persuadendũ non erat opus, præsertim cum res in singulis familiis & ciuitatibus gestæ, homines nullo penè negotio ad ea credenda impellerent, quæ nunquam antea audiuissent. Cum igitur tam diuina sit, & tam admirabilis in orbe terrarum facta mutatio, vt homines pristinam suam religionem, legesq; patrias aspernentur, perquam absurdum sanè videretur, vt cum caper Calydonius, Marathonius taurus, & aliæ eiusmodi res quæ in singulis regionibus vrbibusq; vel re vera acciderint, vel à poetis confictæ fuerint, tam magno æstimatæ sint, vti Gentiles scriptores, facilè præstantissimi, iiq; natura ad res literis prodendas aptissimi, in illis describendis operam & laborem ponerent, ipse non omnes ingenii neruos contenderem, vt res in ecclesia administratæ mea opera scriptis mandarétur ad posteritatem. Persuasum nãq; habeo, cum argumentum non hominũ ingeniis excogitatũ sit, futurũ esse, vt præter omniũ opinionẽ me scriptorem diuina ope adiutum ostendam. Atque animus quidem erat hoc opus iam à Christo nato repetiuisse: sed cum animaduerterem alios scriptores Clementem dico, Hegesippum, viros sapientissimos, qui Apostolorum temporibus proximè succedebant, Aphricanum

canum præterea, & Eusebium cognomento Pamphilum, virum tum in sacris literis, tũ in poetis alijsq; Scriptoribus gentilibus peritissimũ, idem ipsum ad sua ipsorũ tempora scribere aggressos, eas solũ res, quę post Christi ad cęlos ascensum vsque ad necẽ Licinij in ecclesijs gestæ sunt, & ad nostrã venere notitiam in duobus libris summatim persecutus sum. At iã, Deo iuuante, quæ deinceps secutæ sunt, comemorare conabor. Atque mentionem faciam cum rerum, quibus ipse interfui, tum earum, quæ non hac nostra ætate solum, verum etiam ante nos natos factæ sunt: quas quidẽ ab illis, qui vel eas ab alijs didicerãt, vel ipsi oculis viderant, ipse equidem accepi. Quæ autem ante illud tempus obtigerint, earum cognitionẽ partim ex legibus religionis ergò sancitis, partim ex Cõcilijs varijs temporibus celebratis, partim ex rerum innouationibus prodita, partim deniq; ex imperatorũ & sacerdotũ epistolis collegi: quarũ epistolarũ alię etiãnũ in palatijs imperatorũ, et in ecclesijs seruantur: aliæ dispersę in manibus literatorum hominum reperiuntur. Quas cum ad verbum in hanc historiam conijcere instituissem, commodius putaui propter operis molẽ, earũ sententias breui percensere: nisi in res ambiguas, de quibus variæ & discrepantes multorũ extarent opiniones, aliquando forte incideré. Nam tũ si quod scriptũ mihi suppetet, illud ad veritatem declarandã citabo. Verùm ne quis rerũ ipsarum ignarus, nostrum opus, cũ cõtraria scripta legerit, condẽnet mendacii, intelligendũ est, ecclesiarum præsides propter dogmata Ariana, aliaque quę post nata sunt, inter se dissentientes, singulos pro defensione opinionum, quibus ipsi fauebant, literas ad eos, qui eãdem cum ipsis doctrinam amplexabantur, scripsisse. Qui quidẽ in cõsilijs consentiẽtes, quę ipsis placebãt, ea Sanciuerũt: & nõ raro cõtrariarũ opinionũ fautores, indicta causa, condẽnarunt: atque imperatores suæ ætatis, homineśq; potentes summa obseruantia prosecuti, quantum in ipsis situm erat, illos in suam opinionem adducere studuerunt. Quos quidem sibi cõciliari ideo laborarũt, vt hominibus afferrent opinionem, se verũ Dei cultũ consectari. Porrò autem alij horum, illorum alij addicti sententijs, epistolas, quæ pro sua secta faciebant, studiosè in vnum colligerunt:

missas verò fecêre contrarias. Quæ res vna effecit, vt quæ in his obtigerint, ægrius & maiore cum difficultate eruere mus. Verùm cum in historia nihil ponendũ sit, quod nõ sit syncerũ maxime, & veritatis propterea maxime in ea ratio habẽda, idcirco videbatur per mihi necessarium, vt quoad possem, eiusmodi literas diligẽter perueſtigarem. Præterea si virorum ecclesiasticorũ inter ipsos seditiones vel de primatu, vel de sua secta aliis præferenda excitatas persequar, ne quisquã existimet velim, hoc importunè à me factũ esse, aut istarum rerum commemorationem maleuolentiæ attribuat. Nã primũ vti dictũ est, veritatẽ omnibus rebus anteponere scriptorem decet. Deinde doctrina ecclesię catholicæ maxime tum ingenua ac syncera videbitur, cũ tametsi sit contraria sentientiũ insidiis exploratè probata, tamen victoria veluti diuinitus donata potiatur, & viribus recuperatis, omnes ecclesias & hominum multitudines ad suã veritatem amplectandam pertrahant. Atq; consyderanti mihi vtrum res ecclesiæ, quas in imperio Romano gestas cognoui, solum literis mandare deberem, rectũ videbatur etiam eas, quæ apud Persas & alios barbaros in religione contigerint pro virili commemorare. Neq; certe alienum erit ab historia ecclesiastica in hoc opere item narrare, tum quinam tanquam patres & principes eorum, qui monachi vocantur, olim extiterint, tum etiam qui illis succesſerint: quos vel ipsi nouimus, vel accepimus ab aliis, ob pietatem suam permagnam laudem consecutos. Nam neque eorum virtutem in obliuione iacere permittendo ingrati erga illos, neq; inscij rerum ab illis gestarum videri volumus, præsertim cum tam præclarum viuendi exemplar his qui se huic pio vitæ generi se dicare instituant, post se reliquerint: quo quidem si qui vti voluerint, non dubium, quin tissimum sint, & felicissimum vitæ exitum habituri.

Verùm de his in sequenti sermone pro virili disseremus: nunc autem inuocato dei propitij auxilio, ad res gestas narrandas veniemus. Hinc igitur præsentis historiæ ducetur exordium.

Qui-

Quinam vrbium primariarum, cum Constantinus rerum potiretur, episcopi fuerint, et quòd orientis partes, Lybiam vsque, timidius propter Licinium Christi nomẽ confessæ sunt: contrà verò occidẽtales, Constantino freti, propalam Christi fidẽ profitebantur. CAP. II.

CRispo & Constantino Cæsaribus Cos. Romanæ ecclesiæ antistes fuit Siluester. Alexandrinę autẽ Alexãder: Macarius vero Hierosolomitanæ. Episcopatũ ecclesiæ vrbis Antiochiæ ad Orontẽ fluuiũ sitæ, Romano iã mortuo, nemo adhuc obtinuerat, propterea q̃ persecutio, vt est verisimile, fuerat electioni episcopi impediméto. Verùm nõ ita multò pòst episcopi Nicææ coacti, Eustathium propter cũ vitę, tũ doctrinæ præstãtiã admirati, dignũ iudicarunt, qui sedẽ apostolicã capesseret: & ob eam causam, cũ esset episcopus Berœæ vrbis finitimę, illum inde Antiochiam transtulerunt. Per id temporis Christiani, qui versus orientem ad Libyes vsque, qui sunt confines Aegyptijs, habitabant, conuentus palam agere propterea non ausi sunt, quòd Licinius beneuolũ suũ erga illos animũ mutauerat. At Græci Macedones, & Illyrici, qui versus occidentem, suarum rerum domicilia habebant, Constantini opera, qui illi imperij Romani parti præfuit, liberè & animo securo deum coluerunt.

Quòd propter crucis visionem, & Christi apparitionem, Constantinus ad Christi religionem venerat, interim tamen à nostris pietatem edoctus, vbi etiam de pœnitentia disseritur. CAP. III.

HVic imperatori Constantino quanquam multas alias res accidisse, quibus inductus, religionem Christianam colere cœpit, maximè tamen visionẽ diuinitus ei obiectam, eũ ad eam rem impulisse accepimus. Nã cũ animo instituereet bellũ cõtra Maxẽtiũ gerere, secũ, vt verisimile est, dubitare cœpit, quis euẽtus belli futurus esset, & quẽ sibi adiutorẽ asciisseret. Qui in tali cogitatiõe positus, per vi-

per visionem signũ crucis in cælo splendescens conspicatus est. Atq; ei iã visiõe obstupefacto, sancti angeli astãtes dixerunt: IN HOC, ò Constantine, vinces. Fertur quoque ipsum Christum ei apparuisse, ostendisseque figuram crucis, ac iussisse vt similem ei fabricandam curaret, eaque tũ velut subsidio in bello administrando, tum tã quam instrumento ad victoriam consequendam apto vteretur.

Quam rem Eusebius cognomento Pamphilus asseuerat se ab ipso ore imperatoris iureiurando eam confirmãtis audiuisse: nimirum circiciter meridiem, sole iam paululum declinante, crucis signum ex lucis splendore figuratũ, in quo inerat hæc inscriptio, IN HOC VINCE, in ipso cælo apparens, tum imperatorem ipsum, tum milites, qui cum eo erant, vidisse. Nam ei quopiam cum exercitu iter facienti, inter vias hanc admirabilem visionem oblatam esse: atque dum versaret animo quid sibi vellet noctem illũ oppressisse. Cui secundum quietem Christum visum esse cũ eo ipso signo, quod in cælo apparuerat: iussisseque vt aliud signum ad eius exemplar construeret, eoque veluti præsidio in prœliis contra hostes committendis vteretur.

Et quoniam Imperator non amplius iam vllo egeret interprete, sed manifestò esset ei declaratum, quo modo de deo sentiret, primo mane, conuocatis Christi sacerdotibus, de religione Christiana eos percunctatur. Qui libris sacræ scripturæ prolatis, ea, quæ ad Christum spectabant, illi exponunt: quæ quidem ante quàm facta fuissent, à prophetis prædicta esse demonstrarunt. Signum autem quod apparuerat, indicium esse dixerunt victoriæ contra inferos: quam quidem victoriam cum ad homines descendisset, crucis tormenta subeundo, oppetendo mortem, & tertia die ad vitam resurgendo, reportasset.

Adieceruntque sperandum cuique esse, post discessum ex hac vita, omnes homines ad finem præsentis sæculi eodem modo resurrecturos, & immortalitatis fore participes: alios quidem vt præmijs pro recte factis, quæ in hac vita gesserint, donentur: alios autem, vt pro sceleribus, quæ admiserint, debitas pœnas luant. Esse tamen his, qui in hac vita deliquerint, oblatam salutis occasionem & expiationem à peccatorum labe.

Nam

Nam qui nondum sunt mysteriis initiati, illos si secundum legem ecclesiæ initientur, salutem consecuturos: qui autem initiati sunt, si non interim delinquant. Sed quia istud à paucis viris, ijsque plane diuinis præstari possit, alteram expiationem quæ fieret per pœnitentiam, institutam docuerunt. Nam deum misericordem esse, veniamq; tribuere lapsis per peccatum, si modo eos pœniteat, & pœnitentiam bonis operibus confirment.

Quòd crucis vexillum in bello antecedere sanciuit, & narratio quædam admirabilis de iis qui crucis vexillum gestabant.

CAP. IIII.

His rebus à sacerdotibus expositis, imperator prophetias de Christo admiratus, mandatum viris arte peritis dat vt signum, q uod à Romanis Labarum vocatur, in effigiem crucis auro, & lapidibus pretiosis collustratam mutarent. Hoc signum bellicum in multo maiore honore, quàm alia, propterea fuit, quod semper imperatorem antecedere, & à militibus adorari cõsueuit: quod quidem cũ signum esset imperii Romani oĩm præstantissimũ, arbitror à Cõstantino ob hanc causam in primis signũ crucis mutatũ, vti assiduo eius aspectu & cultu subiectos suos pedetentim à patriis ritibus desuefaceret, eumque solum deum existimarent, quem coleret imperator, atque illo duce & adiutore in bello contra hostes gerendo vterentur. Nam istud veluti propugnaculum ante copias suas semper gestãdum curauit, & si quæ cohors laboraret, illud ei admouere iussit: atque lectissimos satellites ad illud negocium obeundum constituit, quibus onus impositum erat, vt singuli vicissim signum humeris ferrent, & acies hostium circuirent. Fertur autem eum, qui illud quodam tempore gestaret repentina hostium incursione perterritum idem ipsum tradidisse alteri, & se à prælio subduxisse. Ac cum iam extra telorum iactum consisteret, ex improuiso lethali vulnere sauciatum concidisse: eum autem, qui diuinum crucis signum ab illo acceperat, sine vulnere perstitisse, idque cum multi tela in ipsum coniicerent.

rent. Nam tela coniecta ab hostibus, mirandum in modum diuina virtute directa, in ipso signo infiguntur: ab eo autem, qui illud ferebat, quiq; in mediis periculis versabatur, auolant. Dicitur porro nullum vnquã militẽ, qui munere signi huius gestandi fungebatur, in bello (quod sanè credibile est) in grauem aliquam calamitatem incidisse, aut vulnus accepisse, aut captiuum abductum esse.

Confutatio eorum qui Constantinum propter Crispi filij cædem, ad Christi fidem veniſse contendunt.
CAPVT V.

NON sum equidem nescius memoratũ à Gentilibus, Constantinum tum quosdam genere sibi coniunctissimos trucidasse, tum ad necem filio suo Crispo inferendam operam contulisse. Quorum facinorum cum eum postea pœniteret, cum Sopatro philosopho, qui id tẽporis in scolam philosophiæ, cui ante præfuerat Plotinus, magister succesſerat, de eorum expiatione communicasse: eum autem respondisse, nullam esse eiusmodi delictorum expiationem. Qua inficiatione imperatorem valde conturbatum, fortè incidisse in episcopos, qui pœnitentia & lauacro baptismatis se eum omni peccato expiaturos pollicentur. Quos cum ex animi sui sententia dixisse intelligeret, eorũ responso magnopere delectatum, cœpisse illorum religionem habere in admiratione, Christionum fieri & suos subiectos ad eandem religionem pellicere. At mihi sanè ista ab illis, qui studio ducuntur Christianæ religioni obtrectandi, videntur esse conficta. Nam Crispus, propter quẽ memorant Constantinum expiationẽm quæsiuisse, vigesimo anno imperii paterni mortem obiit: qui dum viueret, multas leges cũ patre vnà, vtpote qui secundas imperii partes (Cæsar enim erat) obtinuisset, pro Christianorum libertate sanciuit: cui rei etiamnum testimonio esse poterunt, tum tempora quæ ipsis legibus subscripta sunt, tum legum latorum nomina. Quod autem ad Sopatrum attinet, primùm non est verisimile eum in colloquium venisse Constantini, qui soli illi imperii parti, quæ est

versus

versus oceanum, & ad Renum pertinet, præfuit. Nam propter disidium cum Maxentio ætatem in Italia degente imperium Romanum seditionibus exarsit: neque facile erat cuiquam illo tempore ad Gallos, Britannos, & reliquos illius orbis partis incolas (apud quos liquidò constat inter omnes Constantinum primum religione Christiana imbutum esse) ante iter facere, quàm Constantinus aduersus Maxentium bellum gessisset, peragrasset Italiam, & Romam vsque venisset. Cuius rei testes denuo sunt, tũ tempora, tum leges pro pia religione promulgatæ. Quòd si demus etiam, vti facile possumus, imperatorem cum Sopatro coram collocutum, vel per literas, quæ volebat, ab eo didicisse, non tamen probabile est philosophum ignorasse, quomodo Hercules Alcmenæ filius tum post trucidatos liberos, tum post cædem Iphiti, quem vtpote hospitem atque amicum iniustè peremerat, Cereris sit expiatus mysterijs. Verùm sint hæc quæ diximus satis, tum ad ostendendum, quòd Gentiles eiusmodi delictorum expiationem profiterentur, tum ad eos mendacij conuincendos, qui Sopatrum ei rei contradixisse cõmenti sunt. Nam non equidem affirmarim philosõphum, qui apud Gentiles ob exquisitam doctrinam id temporis facile præclarissimus habitus est, illum expiandi modum ignorasse.

Quòd Constantini pater Christi nomen propagari permittebat, Constantinus autem magnus, vt vbique floreret author fuit.

CAPVT VI.

Ecclesiæ verò, quæ erant in ea imperij parte, quę Constantino parebat, in summa lætitia vitam egerunt, creueruntque in dies magis magisq;, tã beneuoli tamque pacis & concordiæ studiosi beneficijs ornatæ. Quas quidé etiã ante eius regnũ diuinum numé à persecutionis & turbarũ procellis liberas vacuasque conseruauerat. Nam cum ecclesiæ in alijs orbis partibus persecutionum fluctibus iactarentur, solus Constantius Constantini pater permisit Christianis potestatem liberè suam religionem excolendi. Quin rem ab eo gestam reuera cognoui cum admirabilem

bilem,tũ digna ſanè, quæ literis prodatur:quæ ita ſe habet. Cum in animo haberet accuratè explorare,quinam ex numero Chriſtianorum in palatio ſuo ætatem degentium viri boni & perfecti eſſent, conuocatis omnibus palam edixit, vt ſi vellent ſimulachris immolare,& deos ſimiliter cum ipſo colere,in ſuo manerent palatio,eundéq;,quo prius,dignitatis gradum tenerent:ſui autem recuſarent,exirent è palatio gratiasque agerent,quòd nõ ſupplicio etiã affecti fuiſſent. Vbi verò in duas partes diuiſos vidit,& qui religionẽ prodebant,in vnam,qui autem diuinas res præſentibus bonis anteferebant,in alteram ſegregatos,decreuit ſecum his, qui ſe fideles erga Deum Opt. Max. declaraſſent,in amicorum atque adeo conſiliariorũ numero habere:reliquos autem tanquàm ignauos, & veteratores auerſatus eſt,& à ſua prorſus conſuetudine excluſit:ratus eos nunquam erga imperatorem beneuolos fore,qui tam prompto & parato animo Deum prodiderant. Quamobrem hinc capere coniecturam licet,neque Gallis,neque Britannis,qui longè vltra fines Italiç habitant,nequealiis,qui circiter montes Pyrenæos ad oceanum occidentalem vſque incolũt, contra leges viſum eſſe, Chriſtianam religionem, dum abhuc vitam ſuppeditabat Conſtantio, profiteri.

Cæterum ſimul vt Conſtantinus ſucceſsit in imperium, ſtatus eccleſiæ multo magis florere cœpit. Nam Maxentio Herculij filio interfecto,& illa parte imperij ad Conſtantinum delata, Chriſtianam religionem liberè coluere omnes,qui vel circa Tyberim fluuium, vel circa Eridanũ, quem indigenæ Padum nuncupant,vel circa Aquilam denique habitabant, in quem Argo nauem vi pertractam, in mare Tyrrhenum incolumem delatam eſſe. Nam Argonautas,quò Aeëtem declinarent,non eũdem in reditu curſum, tenuiſſe,ſed trãſmiſſo mari ſchythico,per flumina,quæ per illas partes perlabuntur, in fines Italorum perueniſſe,atque illic hybernantes,vrbem,quam Emonem vocant,condidiſſe,memoriæ proditum eſt. Sequenti autem ętate,opera indigenarum adiutos, Argo nauem circiter quadringentos ſtadios per terram machina quadam traxiſſe,deduxiſſeque in Aquilam fluuium,qui in Eridanũ influit. Eridanus vero tandem in mare Superum delabitur.

De.

De iniuriis inter Constantinum & Licinium sororis eius maritum, Christianorum causa susceptis, & quòd Licinius prorsus à Constantino superatus, paulò post Thessalonicæ interfectus erat. CAP. VII.

POST prælium circa Cibales commissum, Dardanij, Macedones, & quotquot circiter Istrum accolunt, Hellas quoque, & tota Illyria ditioni Constantini subiugata est. Licinius autem ea in pugna in fugam versus, & si antea religionem Christianam tutatus fuisset, tunc tamen mutata sententia, tum complures ex sacerdotum numero, qui in eius ditione vixerunt, tum non paucos ex laicis, & maximè eos, qui rem exercebant militarem, grauiter afflictauit. Nam propter inimicitias, quas cum Constantino gessit, graue contra Christianos odium exercere cœpit: ratus sanè se Constantinum magna affecturum molestia, si Christianam religionem acerbè exagitaret: simulque persuasum habuit ecclesias pro Constantino solo preces fundere, proque viribus contendere, vt ab eo vno gubernarẽtur. Porrò autem, cum prælio rursus esset cum Constantino decertaturus, victimis & vaticinationibus (vt fieri solet) vsus est, quò belli expectati administrationi melius prospiceret. Atque quorundam suasu, qui eum victorem fore pollicerentur, inductus, ad Gentilitatem se transtulit. Qua re Gentiles etiá ipsi memorant re vera eum tum fecisse periculum oraculi Appollinis Dindymei quod Mileti edi solet. Cui de belli euentu scisciranti respondisse dæmonium his duobus Homeri versibus.

Te Iuuenes (grandæue pater) vexare feroces
Certum est: te infirmum manet ærumnosa senectus.

Quare tametsi religio Christiana diuina prouidentia ex multis aliis rebus videtur mihi tum stabilita esse, tum tantâ fecisse progressionem, tamen ex illis, quæ tum gestæ erant, multò maximè creuisse censeo. Nam cum Licinius iá constitueret omnes in sua ditione ecclesias grauiter persequi, bellum illud suscipitur in Bithynia, quod ipse & Constan-

tinus postremò inter se gesserunt. In quo Constantinus diuina ope tantopere adiutus est, vt hostes terra mariq; superaret. Licinius igitur pedestribus copiis & naualibus amissis, se Nicomediam recepit, & postea vitam priuatã Thessalonicæ ad tempus degens, ibi è medio sublatus est: vir sanè initio quidẽ imperii tum ob res bellicas, tũ ob alias quoq; summa laude celebratus, & nuptiis sororis Constantini magnopere cohonestatus, ad extremum tamen hunc vitæ exitum consecutus est.

Enumeratio præclarorum Constantini facinorum, tum in libertate Christianorum asserenda, tum in templorum fabricatione, & rebus aliis reip. vtilibus. CAP. VIII.

COnstantinus autem, cum iam solus vniuerso imperio Romano potitus esset, subditis suis versus orientem habitantibus edicto publico mãdauit, vti religionem Christianam colerent, & diuinum numen studiose venerarentur: illudq; solum numen diuinum censerent, quod reuera sit, quodq; omni tempore satis in se virium & potentiæ habeat. Nam qui in eo diligẽter colendo studiũ suum ponerent, his omnia bona affluẽter suppetere solere, & quęcunque cum spe bõna molirentur, ex sententia succedere: at qui in Deo Opt. Max. adorando delinquerent, res omnes publicè & priuatim, in bello & pace infeliciter euenire. Porrò autẽ non quo insoleter gloriaretur, sed quò Deo gratias ageret, se dicere affirmauit, Deũ cum ipsum idoneũ suæ voluntatis administrũ esse iudicaret, à mare Britannico ad regiones vsq; in Oriente sitas deduxisse, quò tũ Christiana augeretur religio, tum qui diuini cultus gratia vel fidem constanter in tormentis confessi fuissent, vel martyria toleranter perpessi, illustrioribus honoris insignibus ornarentur. Cũ hæc edicto exposuisset, aliaque infinita, quibus putaret subiectos suos ad veram religionem impelli, omnia decreta, actaq; temporibus tyrannorum, qui ecclesiam persecuti fuissent, abrogare cœpit, libertatemque lege concedere iis, qui propter Christi nominis confessionem vel ad insulas, vel ad alia loca contra voluntatẽ incolenda, vel ad effo-

effodienda metalla, vel ad opera publica obeunda, vel ad inseruiendum gynecæis, textrinis úe, vel ac ministrandum Curiis, cum antea cõsiliarii non fuissent, cõdemnati essent. Itemque ignominia affectos, ignominia liberare: qui autẽ exercitu eiecti essent, optionem facere, vel pristinũ gradũ obtinendi, vel cum libertate honorifica, libero otio perfruendi. Postea vero quàm omnes ad priorem suam libertatẽ, & ad consuetos honores reuocasset, fortunas etiã, quibus exuti fuerant, eis reddidit. Quòd si qui morte condemnati bonis spoliati essent, eorum hæreditates ad genere proximos deferre, sin nemo ex cognatis supereſſet, ecclesiam cuiusq; loci propriam hæredem fieri, & seu priuatus quispiã, seu magistratus vllam partem possideret, restituere iussit. Atque illis, qui vel ea bona coemissent ab ærario, vel gratis accepissent, se quoad fieri posset, honesta ratione & modo prouisurum pollicitus est. Ista quidem, vt primum ab imperatore, vti demonstratum est, decreta fuere, legeque confirmata, absque mora sunt ad exitum decorum consentaneumque perducta. Nam Christiani, omnes ferè Romani imperii magistratus gerere cœperunt, interdixeruntq; omnibus, ne de cætero vel simulachris immolare, vel diuinationibus nefandisue mysteriis vti, vel statuas erigere, vel festa Gentilitia celebrare aggrederẽtur. Multa præterea vetera ciuitatum instituta fuere mutata. Postremo sicut apud Aegyptios cubitus ille, quo inundatio Nili notari solet, non amplius, vt moris erat, ad fana Gentilium, sed ex illo tempore ad Christianorum ecclesias delatus est: Sic apud Romanos tunc primum spectaculum gladiatorum vetitum est, & apud Phœnices deinceps interdictum his, qui Libanum, & Heliopolim incolebant, ne virgines vt solent antè stuprari permitterent, quàm cum viris, quibus dabantur in matrimonium, concumberent. Nam illis in more positum erat, vt post primum illum nefarium concubitum admissum, cum maritis, quibus legitimo iungebantur connubio, vnà in vnis ædibus vitam degerent.

Quod autem ad sacra templa attinet, quæ satis haberent laxitatis, reficiebantur: alia altius erigebantur, latioraque non sine splendoris accessione fiebant. Noua etiam,

vbi nulla ante fuissent, ab ipsis fundamentis extruebantur. Pecuniam autem ad hanc rem ex ærario regio suppeditauit imperator: scripsitque tum ad episcopos, tũ ad præsides cuiusque prouinciæ: ad illos quidem, vt quæ vellent, imperarent: ad hos autem, vt morem gererent episcopis, eorũque imperata studiose facerent. Itaque vnà cum prospero imperij statu, magnopere creuit religio. Porrò imperator post bellum cum Licinio gestum, tam secundo fortunæ flatu in prælijs contra alienas exteraſque gentes faciendis vsus est, vt tum Sauromatas, tũ Gotthos subiugaret: & ad extremũ quò eis aliquid deferre beneficij videretur, fœdera cũ illis percussit. Ista quidem gens id temporis trans Istrum fluuiũ habitauit: quæ cum esset tum propter multitudinem, tum propter corporum magnitudinem bellicosissima, & in re militari assiduè exercitata, alios quidem Barbaros deuicit, Romanos autem habuit solos, qui ipsam bello æquarent, strenueque resisterent. Dicitur præterea Constãtino in hoc bello vel maximè per signa ac somnia declaratum, quàm sedulo deus sua prouidentia ipsi prospexisset. Quare cum in omnibus bellis suo tempore gestis victoriam esset consecutus, velut gratiam Christo redditurus, veram religionẽ cum summo studio excolere, subiectoſque ad eam solam sanctè obseruandam, & salutarem ducendam hortari cœpit. Quin etiam ex terra, quæ in singulis ciuitatibus vectigalis erat, certum vectigal, quod ærario pensitari solet, accepit, & ecclesiis ac clero distribuit: quam quidem largitionem in omne tempus ratam esse lege sanciuit. Porrò quò milites iuxta secum ad deũ colendum assuefaceret, arma eorum effigie crucis signanda curauit. In palatio item extruxit ecclesiam, & tabernaculum ecclesiæ figuram exprimens, cum contra hostes prælio contenderet, secum circumferre cõsueuit: ad eum finem, vti neq; sibi in solitudine vitam agenti, neq; exercitui deesset ædes sacra: in qua quidem deberent, Deum laudibus efferre, precibus solicitare, & sacra mysteria percipere. Nam sacerdotes & diaconi, qui secundum Ecclesiæ institutum ista munera obirent, tabernaculum assiduè secuti sunt. Ex eo tempore militares Romanorum ordines, qui iam vocantur Numeri, singuli sibi tabernaculum separatum constituxerunt, habueruntq; secum sacerdotes & diaconos

ad rem

ad rem diuinam faciendam designatos. Legem etiam tulit, vt tum die dominico (quem Hebræi appellant primum diē hebdomadæ, Græci autem solis nomine nuncupant) tum die Veneris omnes à iudicijs dandis, & alijs obeundis negocijs vacarent, precibusque & obtestationibus deum colerent. Diem autem Dominicum veneratus est vtpote in quo Christus resurrexerit à mortuis: diem verò Veneris, vtpote in quo cruci suffixus fuerit. Nam sanctæ cruci plurimum tribuit honoris, tum propter subsidia in bello cōtra hostes gerendo ex eius virtute sibi allata, tum propter diuinā sibi de ea oblatam visionem. Postremò supplicium crucis à Romanis olim maleficis decretum, lege sustulit: quinetiam suam imaginem, seu in numis expressam, seu depictam in tabulis, iussit semper hoc quoque diuino signo inscribi consignariq;. Cuius rei etiam adhuc testimonio sunt imagines eius hac figura descriptæ. Et quanquam in omnibus rebus, quas moliebatur, diuinum cultum impensè curabat, in legibus tamen condendis vel maximè. Qua causa inductus, intēperantes & libidinosos concubitus antea minimè vetitos coercuit: quemadmodum ex legibus de illis latis, si cui sit curæ istud cognoscere, facile potest intelligi. Mihi enim in præsentia ad illud accuratè persequendum non satis opportunum tempus videtur suppetere. At leges cum ad honorem religionis Christianæ, tum ad eius confirmationem ab eo præter eas, quas iam commemorauimus, promulgatas persensere necesse habeo: quippe cum videantur cum historia ecclesiastica inprimis cohærere. Hinc igitur exordium capiam.

Quòd legem tulit Constantinus qua professis virginitatem, Ius condendi testamentum concessit, clericis verò contributionum immunitatem.
CAPVT IX.

VEtus erat apud Romanos lex, quæ vetuit cælibes, si annum ætatis vigesimum quintū præterijssent, paribus cum his, qui nuptias contraxissent, priuilegijs frui: iussitque præter alia multa, etiam vt nihil commodi, etiāsi

genere proximi essent, ex testamento suorũ caperent. Quin etiam eos, qui nullos habebant liberos, dimidiata parte bonorum, quæ erant reliqua, mulctauit. Hæc lex à veteribus Romanis sancita fuit, eo cõsilio, vt nõ vrbem Romam solum, verùm etiam cæteram suam ditionem hominum multitudine complerent: quandoquidem haud longo tempore ante legem latam quàm plurimos bellis intestinis ac ciuilibus amiserant. Quare imperator, cum videret eos, qui & virginitatem excolere, & sine liberis esse propter Dei amorem in animum induxissent, hac de causa in deteriore esse conditione, stultum planè censuit, vt homines suum genus sua ipsorum solicitudine ac studio augere conarentur, præsertim cum natura semper secundum diuinam moderationem humano generi tum interitum afferat, tum incrementum. Itaque legem plebi promulgauit, quæ iubebat vt tum cælibes, tum liberis carentes, pari iure cum cæteris omnibus fruerentur: imò verò etiam decreuit, vt qui castimoniæ & virginitati se consecrassent, priuilegio quodam præ cæteris donarentur: deditque tum masculis tum fœminis potestatem, etiam si adhuc impuberes essent, testamenta contra consuetudinem communiter in republ. Romana obseruatam, faciendi. Nam illam rectissimam omnium reuera voluntatem censuit, diuinum numen semper colere, & piũ vitæ genus exercere. Siquidem ob hanc causam veteres quoq; Romani lege sanciuerũt, vt virgines vestales etiã ad sextum ætatis annum testamentum componerent. Illud porrò est planè maximũ reuerentia imperatoris erga religionem argumentum, quod Clericos vbique per legẽ ob eam rem cõditam immunitate donari voluit: quodque illis, qui erant in iudicium vocati, dedit potestatẽ, si modo animum inducerent magistratus ciuiles reijcere, ad episcoporũ iudicium prouocandi: atque eorũ sententiã ratam esse, & aliorum iudicum sententijs plus habere authoritatis, tanquã ab ipso imperatore prolatã statuit. Quin etiam iussit, vt magistratus res iudicatas re ipsa exequerentur, militesque eorum voluntati inseruirent: præterea, vt conciliorum decisiones firmæ & immutabiles existerent.

Atque mihi in hunc sermonem ingresso operæpretium videtur, eas quoque leges hoc loco recensere, quæ ad vtili-

vtilitatem eorum, qui sunt in ecclesiis libertate donati, cõstitutę sunt. Nam cum partim præ exquisita quadam legum obseruatione, partim præ possessoribus, qui inuiti eos dimiserunt, permagna esset difficultas in maiore libertatè acquirenda, quam Romani, ciuitate donari appellant, tres tulit leges, quibus dicreuit, vt omnes qui in ecclesijs essent testimonio Sacerdotũ libertate donati, in remp. Romanam ascriberentur. Huius pij instituti satis clara etiam hac nostra ætate extant indicia: quippe consuetudo adhuc tenetur, vt leges de eo sancitæ, in principio tabularum de manumissionibus scribantur. Atque hæ sunt leges à Constantino promulgatæ: qui quidem omnẽ curam & cogitationem ad Christianam religionem ornandam contulit.

De eximijs qui adhuc in vita manebant confessoribus.
CAP. X.

ERat porrò hæc religio' tum sua ipsius vi, tum propter virtutem eorum, qui id temporis eam excolebant, satis glorioſa. Nam cum alij multi boni Christiani tũc quidem vixere, tum quàm plurimi confessores, persecutionis tempestatibus iam nuper sedatis, fuere superstites, ecclesiisque permultum ornamenti attulere: Vt Osius episcopus Cordubæ: vt Amphio Epiphaniæ, vrbis Ciliciæ episcopus: vt Maximus, qui post Macarium, Hierosolomitanam rexit ecclesiam: vt Paphnutius Aegyptius: per quem fertur Deum quàm plurima edidisse miracula, profligasse dæmones, eique variorum morborum sanandorum facultatem dedisse. Iste Paphnutius, & Maximus ille, de quo dixi modò, erant ex illorum confessorum numero, quos tyrannus Maximinus ad metalla, cum oculos eorum dextros effodisset, siniſtrorumque pedum flexus eneruasset, condemnauit.

De sancto Spiridione & eius modestia & tranquillitate.
CAP. XI.

EIsdem temporibus vixisse accepimus Spyridionem quoq; Trimythuntis oppidi Cypri, episcopum. Ad cuius virtutem prædicandam ipsam famam etiamnum de eo percrebescentem arbitror satis habere virium. Miraculorum verò diuina ope ab eo editorum licet quàm plurima, vt simile veri est, norint indigenæ, ipse tamen solum ea, quæ ad nos sermone hominũ perlata sunt, percensebo. Erat ille vir sanè agrestis: qui tametsi vxorem habebat & liberos, non tamen propterea res diuinas negligentius obiit. Ferunt quidem viros quosdam maleficos ad ouile eius de nocte venisse: atque oues furari aggressos, de repente vinculis constrictos teneri, cum nemo omnino eos colligauerat. Vt autem dies illuxit, venisse eò Spyridionem, illos vinctos offendisse, soluisse vinculis, quæ certè oculis cerni non poterant. Increpasse, quòd cum rogando potuissent ré cupitam assequi, clam tamen surripere maluissent, & noctu sibi ipsis tantum molestiarum facessere. Attamen eorum misertum, & vt se ad melius vitæ genus transferrent, hortatum dixisse: Abite, huncque arietem accipite. Nam cum totam noctem vigilando, vos afflictaueritis, non est sanè consentaneum, vt de vestris susceptis laboribus conquerentes, à meo ouili discedatis. Atque vt istud meritò planè mirandum est, sic illud quoque non minus. Huius filiæ virgini, cui nomen erat Irene, vnus ex familiaribus Spyridionis depositum seruandum dedit. Illa cum acceperat, domi defodit in terram, quò accuratius custodiretur. Cumque forte fortuna filia sine vlla mentione depositi facta cuiq;, mortem oppetiuisset, venit homo ille depositum repetiturus. Spiridion autem, quamuis quid diceret, prorsus ignoraret, ædes tamen perscrutatur. Ac cum inuenire depositum non posset, homo lugere grauiter, capillum lacerare, & velut iam iam moriturus præ se ferre cœpit. Spyridion verò ad misericordiam inductus, venit ad sepulchrum filiæ, eamque nomine compellat. A qua sibi respondente percunctatur de deposito. De quo certior factus, reuertitur domum, & inuentum in loco, quem filia ei significauerat, homini reddit. Verùm cum in hunc sermonem sim delapsus, non erit alienum illud quoque adiungere. Consueuerat iste Spyridion fructus,

qui

qui ei suppetebant, partim pauperibus distribuere, partim aliis, qui cupiebant, gratis mutuò dare, ita tamen vt ipse sua manu neque traderet, neque reciperet, sed monstrata illis accedentibus cella penaria, faceret potestatem tantum secum auferendi, quantum ipsis opus esset. Quidam igitur hoc modo fruges à Spyridione mutuatus, venit, vt eas redderet. Qui nactus potestatem, vt moris erat, fruges mutuò acceptas in cellam penariam reducendi, ad fraudẽ faciendam se conuertit: atque ratus clam fore, debitas fruges non reddidit, sed fraudauit Spyridionem earum redditione, & perinde quasi reddidisset, abiit. Verùm istud eius facinus non ita diu latuit. Nam aliquantò post, cum opus haberet fruges rursus mutuari, & Spyridion eum ad cellam penariam misisset, facta potestate, vt sibi, quantum vellet, metiretur, cella vacua reperta, Spyridioni rem indicauit. Cui Spyridion, permirum sanè est, inquit, mi homo, qui possit fieri, vt tibi soli cella res non suppeditet necessarias. Quare tecum cogita, nunquid alias mutuatus sis, quæ nondum reddideris. Nam si istud non obstetisset, certum est te voti fuisse compotem. Cæterùm ito rursus eò, confidens te fruges inuenturum. Qui ad hunc modum manifestò deprehensus, culpam indicauit. Porrò operæpretiũ fuerit huius diuini viri grauitatem & accuratum in ecclesiastica administratione studium, cum admirationem consyderare. Dicitur enim episcopos Cypri, neque id adeo multo pòst, quadam causa necessaria adductos, in vnum conuenisse, adfuisseq; vnà cum illis in concilio Spyridionem, & Thriphyllium Ledrensem episcopum, virũ sanè disertum, qui diu admodum, quò legum cognitionem exquisitè perdisceret, Beryti commoratus fuerat. Iste Triphyllius, conuentu celebrato, rogatus, vt apud populum concionaretur, cum necessum haberet, illud dictũ seruatoris in medium adducere, Tolle grabatum & ambula, mutato vocabulo, pro grabato scimpodem, id est, lectum humilem dixit. Quod quidem Spyridion iniquo animo ferens, tu ne inquit, melior es illo, qui dixit, grabatum, quod eius verbis vti pudeat? Quod cum dixisset, exiliit è sede sacerdotali, populo inspectante, atque hoc modo Thriphyllum eloquentia se arroganter efferentem

ad modestiam erudiuit. Nam satis in se habuit authoritatis ad pudorem alteri incutiendum, quippe cum & veneratione dignus esset, & rerum admirabiliter gestarũ gloria maxime nobilitatus: quinetiam cum eum & ætate anteiret, & dignitate sacerdotii. Præterea quàm humanitus & benigne hospites excipere soleat, hinc cognoscere poterimus. Cum iam instaret Quadragesima, ex itinere quidam forte ad eum venit illis ipsis diebus in quibus vnà cũ suis ieiunia peragere consueuerat, & ad statutũ diem cibum degustare, cum diebus interpositis sine cibo omnino remansisset. Cumq; Spyridion videret hospitem valde de via fessum, age, inquit, ô filia, primum viri huius pedes laua, deinde cibum ei appone. Vbi verò respondit virgo, neque panem in edibus esse, neque polentam (superuacanea nanque fuisset istarum rerum apparatio propter ieiunium) Spyridion cùm precibus deum inuocasset, veniamque petiuisset, dedit mandatum filiæ, vt carnes suillas, quas forte in ædibus habebat sale conditas, coquere. Quibus coctis, hospitem facit secum accũbere, deque carnibus appositis comedere cœpit: hortatur hospitem, vt ipsum imitetur. Qui cum illud facere recusaret, diceretq; se Christianũ esse, hãc ob causam, inquit, Spyridion, minus recusare deberes. Nã
Tit. 1. omnia munda mundis sacræ literæ pronunciant. Atque de Spyridione hæc quidem hactenus.

De monachorum viuendi ratione, vnde cœperint, atq; quos duces habuerint.

CAP. XII

PEr id temporis qui monasticum vitæ genus excolebãt, cum ecclesiam maxime omnium illustrare, tum religionem Christianã suis piis viuendi institutis magnopere dilatare visi sunt. Nã talis & tam sapiẽs vitæ ratio ad homines à deo tanquam res planè vtilissima delata multiplicem scientiarum cognitionem & argutam disserẽdi subtilitatẽ, veluti rem superuacaneam, & otium, quod in præstantioribus studiis ponendum est, sibi surripientem, & ad vitam rectè instituẽdam nihil afferentẽ adiuméti, penitus contẽnit: solaq; hęc naturali quodam & minimè curioso prudentiæ

gene-

genere docet ea, quæ vitiositatem vel omnino tollunt, vel vehementer diminuunt. In nullo bonorum numero ducit ea, quæ inter vitiositatem & virtutem media interiecta sunt sed his solum quæ sunt verè bona, lætatur, atque eum qui à malo quidem abstinet sed bonũ non facit, improbũ putat. Nam non virtutem ostentat, sed eam exercet sedulo, proq; nihilo ducit illam gloriam, quę ab hominibus colligi solet. Animi quoque perturbationibus viriliter resistit, & neque naturæ cedit necessitatibus, neque corporis imbecillitati succumbit, sed diuinæ mentis nacta virtutem, ad omnium rerum opificem deum semper aciem intendit: eum noctes diesque sancte colere, & præcibus atque orationibus placare non cessat. Atque animi puritate, & piis vitæ actionibus deum religiose colere exorsa, expiationes aspersionesque & id genus alia aspernatur. Nam peccata solũ habet pro inquinamentis. Quinetiam casus extrinsecus inuectos euincit, & omnibus (vere dixerim) dominatur: atque neque perturbatione vlla, qua vita solet implicari, neque necessitate à proposito depellitur, neque onerata contumeliis, discruciatur, neque incommodis affecta, se vlciscitur, neq; morbo aut inopia rerum necessariarũ pressa, animo cadit: imò verò de his omnibus gloriatur, & per totam vitam, nihil aliud meditatur, quàm vt res aduersas toleranter ferat, mansuetudinẽ colat, paucis contenta sit, & quantum in humana natura situm est, quàm proxime ad deum accedat. Præsentis autem vitæ bonis, tanquam in transitu vtens, neque solicito rerum acquirendarum studio angitur, neque vltra quàm necessitas postulat, commoda præsentia prouidet, sed vitam simplicem, tenuem, & à cura harum rerum parandarum liberam & expeditam laudat, animoque solicito expectat beatitudinem, & ad sedem illam felicem proficisci omni tẽpore parata est. Ac dum pietatem erga deũ cupide semper consectatur, turpium verborum obscenitatem fugit, & ne vocem quidem ferre potest eorũ, quorũ facta à suo vitæ instituto aliena censeat. Itéque res, quas natura postulat necessario, in angustũ cõtrahẽs, corpusq; paucis contentũ esse cogens, tẽperantia vincit libidinẽ, iustitia iniustitiã coercet, & mẽdaciũ veritate: deniq; ordinis cõseruatione, modũ in oĩbus rebus assequitur. In cõcordia aũt & coĩone erga

proxi-

proximos tuenda adeò piè se gerit, vt vtilitatibus tum amicorum, tum peregrinorum sedulò prouideat, suas fortunas faciat egentium communes, quæ sunt singulis accommodata suppeditet, & neque lætantibus exhibeat molestiã, & dolore oppressos cõsoletur. Ad summã, omni studio & industria incũbit ad id prosequẽdum, quod est reuera bonũ, verbis modestis & sapiẽtibus sententijs eos, qui sunt nimis exquisitæ elegantiæ, & inanis orationis expertes instruit, & tanquam medicamentis quibusdam auditorum animos sanat, & honore ac reuerentia adhibita, verba facit, estq; à cõtentione, conuitio & ira, prorsus vacua liberaq;. Nam cum sit rationis particeps, omnem motum rationi contrarium auersatur, & perturbationes tam corporis, quàm animi omnino euincit. Hanc præclaram viuendi rationem primus, vti quidam memorant, instituit propheta Helias, & Ioannes Baptista. Philo porrò Pithagoræus tradit Hebræorum facilè præstantissimos vndiq; in locũ ad lacũ Mariã in colle situ coactos, sepio & seuero vitæ generi dicasse. Quorũ domicilia, victus rationem, & institutionem vitæ talem perhibet, qualem nos etiam hoc tempore à monachis in Aegypto obseruatam videmus. Scribit enim eos, cum in hoc sanctum & seuerum vitæ genus primum ingrediuntur, sua bona cognatis concedere, & quò commercia cum hominibus, aut consuetudinem habere deuitent, extra muros vrbium in agris solitarijs & hortis ætatem degere: sacras ædes illis esse, quæ vocantur monasteria: in quibus ab alijs separati, sanctæ & seueræ vitæ mysteria obeunt: Deum præterea psalmis & hymnis assiduè colere, & ante solis occasum nullum gustare cibum. Nonnullos eorum toto triduo aut amplius nihil comedere: statis diebus humi cubare, à vino prorsus, & carnibus animalium, quæ sanguinem habent, abstinere. Obsonia illis esse, panem, salem, & hysopum: potum autem aquam. Mulieres porrò cum illis viuere, quæ virgines manent ad extremam vsq; senectutem, easque propter amorẽ pietatis & Sapientiæ sua sponte vitam cœlibem excolere. Quæ dum ad hunc modũ narrat Philo, videtur eos significare Hebræos, qui sua ætate religionem quidem Christianam professi fuerãt, adhuc tamen morem Iudæorum aliquantulum in vita sequebantur,

& eo-

& eorum instituta seruabant. Nam apud alios hoc genus vitæ nō reperitur. Vnde cōiicio apud Aegyptios ex eo tēpore hoc ipsum floruisse.

De magno Antonio, & sancto Paulo, illo videlicet simplici. CAP. XIII.

MEmorant porrò alii persecutionum procellas, quibus religio Christiana varijs iactabatur temporibus, homines ad hoc vitæ genus suscipiendum impulisse. Nam cum fuga facta in montibus, solitudinibus, & syluis ætatem agerent, huic viuendi rationi paulatim assuefactos esse. Verùm siue Aegyptij, siue alij huius piæ vitæ authores fuerunt, illud certe cōstat inter omnes quòd Antonius magnus ille monachus perfectis pietatis institutis, & exercitationibus ad eam rem accommodatis, hoc vitæ genus ad summum perduxit. Quem id temporis in solitudinibus Aegypti magna cum nominis & famæ celebritate vitam degentem Constantinus Imperator propter eius virtutis splēdorem sibi amicū fecit, literas honorifice scriptas ad eū misit, magnopereq; hortatus est, vti pro rebus, quarū indigeret, ad ipsum scriberet. Erat hic quidem ortus ex genere patritiorum, qui Comā (est is quidē pagus prope Heracleā apud Arcades Aegyptiis finitimos) incolebāt. Qui cū adolescētulus esset, orbus relictus, agros paternos pagi illius incolis donauit: reliquisq; facultibus diuenditis, pretium pauperibus distribuit. Nam hominis veræ sapiētię & pietatis studio dediti officium esse dixit, sic prouidere, vt non modò se ipse bonis exueret, verùm etiam eadem in vsus oportunos insumeret. Quin etiam cum his, qui id temporis pietatem sedulo colebant, vitam degēs, omnium virtutes studiosè imitatus est. Vitam autem honestā licet initio acerbam, consuetudine tamen iucundam fore putauit. Modos disciplinæ seueriorꝭ excogitās, magnas indies fecit in continētia progressiones: & velut de integro semper incipiens, alacritatem animi renouauit. Atque vt voluptates corporis quibusdam coercuit afflictationibus, sic voluntate diuinæ sapientiæ præceptis informata, animę perturbationibus restitit. Erat ei cibus, panis solum & sal: potus

potus autem,aqua:tempus prandij, solis occasus. Sæpenũmero ad biduum & amplius cibo abstinuit. Vigilabat semper fere integras noctes:& vsq; dum lucesceret,precari non destitit. Quòd si quando somnum capiebat, illum super paruam stoream cepit. Non raro autem humi iacens, ipsa terra pro cubili vsus est. Oleo vngi, balneis & similibus rebus vti recusauit. Quippe corporis firmitudinem,eiusmodi rebus humidis in mollitiem mutari solere censuit. Ferunt præterea illum nunquam se ipsum nudum aspexisse. Literas neque nouit, neque magni æstimauit, Sed puram mentem vt pote literis antiquiorem, & earum inuentricem laudauit plurimum. Erat omnium mansuetissimus, humanissimusq; que: prudentia quoque & animi magnitudine excelluit: iucundus his qui in eius venêre colloquium: illis,quibuscum differebat,etiam si cum contẽtione disputarent, non molestus. Nam sua consuetudine ac more, aliqua etiam scientia adhibita,auctam concertationem sedauit, traduxit ad modum, contentionem cum eo colloquentium temperauit, mores denique composuit. Et quanquam tantarum virtutũ subsidio,diuinam consecutus fuerat præscientiã, tamẽ res futuras prænoscere non in numero virtutũ duxit:& propterea dedit cõsiliũ,ne inea re temere quisq; operam & laborẽ collocaret. Nam neq; res futuras ignorãtẽ, quia easignoraret, quẽq; daturũ pœnas, neq; qui eas præsciret, ideo beatũ aut afficiendũ admiratione cẽ suit. Siquidem verã beatitudinem in Deo sanctè colendo, & eius seruandis legibus positam esse. Quod si huius rei (dicere Solitus est) curæ cuiquam sit, animum omni labe purget. Nam illud solum posse eum perspicacem efficere, & rerum futurarum scientem, Deo videlicet, quod futurum sit,præsignificante, Et neque ipse otiari aliquando animum induxit, & qui præclare vitam esset acturus, tum ad laborandum hortatus est,tum ad secum cõsyderandum rationemque sedulo ineundã,quid noctu, quidque interdiu etiam egerit. Quòd siquicquam contrà quàm debuerat cõmiserit,vti illud scriberet, intabulis quo de reliquo tũ à peccatis se tẽperaret, tũ ipsum puderet sui, si multa delicta in tabulis scripta offenderet:simulq;vereretur,ne tabulis eius forte repertis,improbusab aliis plane deprehendere-

tur.

tur. Porrò autem in defensionibus eorum, qui erant iniuria affecti, nemo plus operæ studiive posuit: adeo vt eorum causa sæpe ad vrbes se contulerit. Nam multi grauiter apud eum conquesti, coegerunt illum legationem pro se ad magistratus & primarios viros obire. Permagni enim quisq; æstimauit videre illũ, loquentem audire, eiusq; imperata facere. Qui tametsi talis erat, studebat tamen ignotus esse, & in solitudine delitescere. Quod si quando ad opem egentibus ferendam in vrbem venire compulsus esset, negotio, propter quod venerat, confecto, quâ primum ad solitudinem se recepit. Dicere namque solebat aquam piscibus alimento esse: solitudinem autem monachis afferre ornamentum: atque illos cum continentem attingant, vitam amittere, hos autem similiter, cum vrbes adeant monasticam grauitatem perdere solere. Postremo illis, qui oculos in eum conuertebant, se perfacilem & benignum præbuit: deditque operam, vt natura insolenti neque esset, neq; videretur. Atque ad hæc pauca de Antonii vitæ institutis dicenda adductus sum, vt iis velut exemplis vtentes, accuratius de reliqua seuera ac sapienti vitæ illius disciplina consyderare possimus. Quàm plurimos autem habuit discipulos, viros certè spectatissimos: quorum alii in Aegypto & Lybia, alii in Palæstina, Syria, & Arabia magna gloria fuere. Singulique eorum non minus, quàm illorum magister, apud quos ætatem agebant vitam sancte seuereque instituere, multos erudire, & virtutem cum studio sapientiæ coniungere sedulo conati sunt: adeo vt, si qui vrbes & regiones diligenter peragrare voluissent, perdifficile fuisset vel Antonii sodales, vel eorum successores reperire. Nam quomodo facile reperiri possent hi, qui in vita multo magis studuere latitare, quàm multi hoc tempore ambitione inflati se ipsos ostentare, & in oculis omnium statuere. Erant quidem eorum, quos Antonij discipulos fuisse accepimus, viri sanè spectatissimi cum alij multi (quorum vitæ singillatim suis locis à me descriptæ sunt) tum Paulus cognomento simplex: quem ferunt hominem fuisse rusticum, vxoremq; habuisse forma perliberali & honesta. Quam cum in adulterio

depre-

deprehendisset, placidè risisse, iureque iurando se tum obstrinxisse, se nō amplius vitam cum ea acturum. Ac cum ei, qui stuprum vxori intulerat, dixisset, Habeto illam tibi, rectà in solitudinem ad Antonium se contulisse. Dicitur præterea mansuetissimus fuisse, & omnium molestiarum patientissimus. De quo iam ætate reuera prouecto, & ad vitæ monasticæ asperitatem tolerandam minus assuefacto (nuper enim in eam erat ingressus) varijs modis periculum fecit Antonius, eumque in re nulla ignauum comperit. Cui perfectæ vitæ testimonio tributo, vtpote nullo iam præceptore egenti, vitam separatim degendi fecit potestatem. Quod quidem Antonij testimonium Deus ipse confirmauit, Paulumque virum effecit planè illustrissimum, atq; in affligendis expellendisque dæmonibus magistro suo multò superiorem.

De sancto Ammone, & qui in olympo ætatem agebat Eutichiano, & Arij hæresi, vnde initium habuerit quosque arripuerit, & de orta inter episcopos dissentione. CAP. XIIII.

PEr idem ferè tempus Ammon Aegyptius monasticū vitæ genus excoluit. Quem fama est, suorum impulsione vxorem quidem duxisse, cum ea tamen, vti viris licitum est, nunquam rem habuisse. Nam initiò vbi nuptiæ factæ sunt, & vt sponsus sponsam acceptam, in thalamum solus introduxerat, à nobis, inquit, o mulier, nuptiæ iam sunt celebratę & huc vsque perductæ. Deinde quàm eximiū bonum sit posse virginem manere, sacrarum literarum testimonijs in medium adductis, exponit, ad eum finem, vt solus posset habitare. At cum mulier orationem de virginitate seruanda laudaret, ægrè tamen ferret ab ipso seiungi. Ammon in separato lecto dormiens, cum ea quidem vixit vnà ad decem & octo annos, non ita tamen vt disciplinā monasticam negligeret. Interea tēporis, mulier eius virtutē adeo cœpit & æmulari, & admirari, vti putaret, nō modò iniquū esse tā egregium virum sua causa intra parietes domesticos occultari

occultari, verùm etiam oportere vtrunque eorum in separatis domiciliis studio pietatis & sapientiæ se penitus dicare. Atque vt istud fieret, à viro contendit. Ille autem cum gratias egisset Deo, quòd hoc consilium mulieris animo iniecerat, tu ergo, inquit, has ædes teneto: ego alteras mihi extruam. Itaque versus meridiem ad locum desertum lacum Maream tangentem, & circa Sceten, & montem, qui Netria dicitur, situm profectus, viginti duos annos ibi monasticũ vitæ genus exercuit, bisq; duntaxat in annos singulos vxorem vidit. Huius diuini monasteriorum in illis locis positorum præsidis multi ac memorabiles fuere discipuli, vti eorum successiones à nobis expositæ declarabunt. Multæ ac diuinæ res eius causa à Deo editæ sunt, quæ à monachis Aegypti accuratè tenentur: quippe qui virtutes veterum monachorum per traditionem non scriptam, eamque successione à maioribus suis descendentem commemorando renouare permagni æstimarint. A me verò illa duntaxat dicentur, quæ ad nostram notitiam peruenere. Is quidem & Theodorus suus discipulus quopiam fortè proficiscentes, fossam quandam, quam Lycum appellant, transire coacti sunt necessariò. Ac ne nudum alter alterum aspiceret, Ammon dat mandatum Theodoro, vt se inde paululũ subduceret. Verùm vbi se quoque nudum conspicari erubuerit, subito diuina virtute ac potentia in sublime sublatus, in aduersam fossæ ripam transportatus est. Theodorus verò cum aquam traiecisset, & Ammonis vestem ac pedes minimè aqua madefactos cerneret, impense orauit senem, vt causam ei indicaret. Ac cum Ammon causam illi dicere recusaret, Theodorus constanter affirmauit, se non alia cõditione à rogando desiturum, nisi de ea certior fieret: pollicitusque est, se dum viueret nulli vnquam dicturum. Quibus verbis inductus Ammon, quod acciderat, vere confessus est. Illud præterea, quod iam narrabo, non minus certè habet admirationis, quàm quod modo dictum est. Iniusti quidam parentes filium à cane rabido morsum, qui quàm primũ vulnere periturus expectabatur, adducunt ad Ammonem, & cum querela ac lachrymis orant eum, vt filio curationem adhibeat. Quibus ille, non eget, inquit, mea curatione. Nam si vos bouem, quem furati

estis, dominis volueritis reddere, extemplò filius vester convalescet. Quod quidem vt dixerat, euenit. Nam simul vt bos erat redditus, vulnus adolescentis sanatum est. Fertur porrò, cum Ammon iste mortem obiret, Antonium vidisse animam eius, diuinis potestatibus cum psalmis & hymnis præeuntibus, in cælum sublatam esse. Ac quibusdam è familiaribus causam, cur tanta eum incessisset admiratio, scisitantibus (videbatur namque intentis oculis aerem intueri, & insignis miraculi visione obstupefactus esse) rem, vt gesta erat, explanauit. Postea verò quàm ex Scete quidam aduentãtes, nuntiarunt ipsam horam, qua mortuus est Ammon, prædictio Antonij vera esse planè ostenditur: adeo vt omnes vtrumque beatum prædicarent: alterum, quòd ex hac vita ad ea, quæ constat inter omnes verè bona esse migrarat: alterum autem, quòd tam præclaro dignatus erat spectaculo, eoque ex tanto loci interuallo sibi à Deo ostentato. Nam inter loca, in quibus vterque ætatem degebat, intercedit multorum dierum via. Atque hæc quidem sint de Antonio & Ammone, vti narratum est ab his, qui cum illis vixerint, à nobis commemorata. Porrò auditione equidem accepi, Eutychianum quoque, regnante Constantino, sanctum & seuerum vitæ genus, non sine magna laude coluisse: qui quidem circa Olympum in Bythinia domicilium suum habuit: quique tametsi sectam Nouatianorum tuebatur, tamen diuinæ gratiæ factus est particeps. Quippe & sanauit morbos, & facta adeo mirabilia edidit, vt virtute, quæ in vita eius elucebat, Constantinũ familiarẽ sibi & amicũ effecerit. Nam cũ quidam ex satellitũ numero id tẽporis tenerẽtur in vinculis (suspectus enim de tyrannide aufugerat ille quidem, sed conquisitus, circa Olympum comprehensus erat) & Eutychiani necessarij rogarent eum, vt pro vincto ad imperatorem legatus quidem ire vellet, sed primum omnium prouideret, vt homo solueretur è vinculis, ne grauiter & acerbè constrictus, morte præoccuparetur, fama est eum à custodibus ad se accersitis contendisse, vt vinculis satellitem laxarent. Quod cum illi negassent, Eutychianum ad carcerem veniſſe, fores occlusas sua sponte ei patuisse, vincto deniq; excidisse vincula. Postea autẽ impe-

ratorem

ratoré, qui tum erat Constantinopoli, adiuisse, facileq; ab eo, satelliti impetrauisse veniam. Nam solebat Constantinus res ab Eutychiano postulatas non illibenter concedere: quandoquidem hominem in magno sane honore habuit. At de monachis qui eo tempore egregiè præter cæteros pietatis & sapientiæ studium excolebant, sint hæc à nobis breuiter disputata. Quòd si cuiq; sit curæ, res ab istis gestas accuratè cognoscere, vitas cõplurium eorũ literis mãdatas, si modo perquisiuerit, reperiet. Iam verò quanquam religio Christiana in cæteris omnibus rebus florebat, tamen disputationes quædam litigiosæ, quæ simulatione scilicet pietatis, & veræ dei cognitionis eliciendæ res ante minimè exagitatas, in controuersiam rursus deducebant, ecclesias vehementer perturbarunt. Harum disputationum author fuit Arrius, ecclesiæ Alexandrinæ, quæ est in Aegypto, presbyter: qui licet initio doctrinæ Christianæ videretur perstudiosus esse, Meletio tamen res nouas molienti adiumento fuit. Cuius partes cum deseruisset, à Petro episcopo Alexandrino diaconus ordinatus est: & rursus ab eodem ecclesia eiectus: quandoquidem cum Petrus fautores abdicasset Meletij, & eius baptisma improbasset, hic Arrius in res à Petro gestas grauiter inuectus est, & quiescere nullo modo potuit. Vbi verò Petrus martyrio occubuerat, Arius, venia ab Achilla petita, non solum permissus est diaconatu fungi, verùm etiam ad presbyterij gradum elatus est. Postea vero Alexander eum permagni æstimare cœpit.

Iste subtilitate differendi cum primis excellens (dicebatur enim eiusmodi artibus imbutus esse) ad opiniones tam absurdas delapsus est, vti quod nunquam ante à quoquam dictum fuerat, non vereretur in ecclesia palam efferre: nimirum, Filium Dei ex nihilo ortum esse, tempus fuisse, quando non erat, suo libero arbitrio vitij & virtutis capacem esse, conditum esse, factum esse: & alia multa, quæ eum, qui quò his sententijs patrocinetur, ad disputandum, & ad quærendum de singulis accedat, dicere verisimile est. Nõnulli autẽ occasione ex his verbis arrepta, accusabant Alexandrum, quod has nouas aduersus Christianã religionẽ opiniones cõtra

quàm debuerat, pertulisset. At ille ratus multò satius esse, vt rationes de rebus ambiguis ab vtraq; parte proponerétur, quò videretur aduersarios non necessitate coegisse, sed persuadendo ad desistendum à contentione induxisse, ipse cũ quibusdam ex clero sedens, vt iudex, vtranq; partem in certamen adducit: & vti in disceptationibus litigiosis vsuenire solet, vtraque vincere conatur. Nam Arius opiniones quas protulerat, acriter defendere laborat, alij autem filium consubstantialem esse patri, & coæternum asserunt. Conuocato rursus concilio, tanta cum contentione disceptatum est, vt nullo modo consentire inter ipsos possent. Itaque cum adhuc quæstio anceps & cõtrouersa videretur, ita primò quidem Alexander animo affectus erat, vt modò hos, modò illos laudaret. Ad extremũ tamen his, qui filiũ consubstantialem patri, & coæternum asseuerabant, assensus est: iussitque Ario, vt contrarijs rationibus reiectis, eandé cum eo sententiam sequeretur. Verùm cum ei persuadere non posset, & cõplures tũ episcopi, tum clerici eius diœceseos, Arium verè dicere censerent, illi cũ cæteris clericis eiusdem opinionis fautoribus, interdixit ecclesia. Ab eius partibus stabant, ex Alexandrina ecclesia presbyteri quidé, Aethalas, Achillas, Carpones, Sarmates, & Arius alter: diaconi autẽ, Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius. Hinc etiam factum est, vt non exigua populi pars ad eorum factioné se transferret: quippe nonnulli ita de deo sentiendum arbitrati sunt: alij, quod quidé vulgò euenire solet, eos tanq; affectos iniuria, & indicta causa ecclesia electos cõmiserati. Vbi verò res Alexandriæ essent hoc loco constitutæ, Arriani beneuolentiam episcoporum singulas ciuitates administrantium sibi necessariò antè colligendá arbitrati, mittunt legatos ad eos cũ literis de fide sua, contenduntq; ab illis, vt si rectum ipsis videretur ita de deo sentiẽdum, significarent Alexandro vti minimè ipsis succenseret: sin minus, docerent eos, quemadmodum sentiendum esset. Qui quidem conatus, non parum eorum causam adiuuit. Nam hac illorũ opinione in omnes ferè dispersa, ab omnibus passim episcopis de ea disputari cœptum est: quorum pars scripsere ad Alexandrum, ne admitteret Arianos in ecclesiã, nisi suam de fide opinionem abijcerent: pars autem orauit,

orauit ne istud faceret. Quare cum Alexander q̃ plurimos videret tũ specie bonæ vitę graues, tũ probabiliter dicendo perdisertos, Arianis subsidio venire, & maximè omniũ Eusebium eo tempore Nicomediæ episcopum, virum illustré, & in aulà imperatoris magno in honore habitũ, scripsit ad omnes vbiq̃ episcopos, ne cum illis communicarent. Vnde ardor vtriusque partis multò magis accensus est, & acrior, vt assolet, excitata contentio. Nam vbi fautores Eusebij Alexandrum sæpius orantes, minimè exorare possent, veluti affecti contumelia, iniquo animo ferre, & opinionem Arii longe maiore animorum contentione defendere cœperunt. Atq̃ concilio in Bithynia coacto, scribere ad omnes episcopos, vt Arianis, tanquam cum rectè de fide sentientibus communicarent: efficerentq̃; vt Alexander quoq̃ ipsorum amplecteretur communionem. Cæterùm vbi conatus eorum parum successit ex sententia propterea, quòd Alexander haud quaq̃ ipsis cederet, Arrius mittit legatos ad Paulinum episcopum Cyri, & Eusebium cognomento Pãphilum, ecclesiam Cæsareæ Palæstinæ gubernantem, & Patrophilum episcopum Scythopolis, petitq̃ vt potestas sibi, vtpote gradũ presbyterij ante adepto, vnà cũ suis permitatur, populũ sibi fauentem ad conuentus vocandi. Nam consuetudin fuisse Alexandriæ, sicuti nũc est, vt licet vnus omnibus pręesset episcopus, presbyteri tamen separatim ecclesias retinerent, populumq̃ sibi commissum ad conuentus cogerent. Isti cum alijs etiam episcopis in Palæstina in vnum congregati, postulationi Arij suffragati sunt: iusseruntq̃ vt primum ipsi inter se conuentus quidem agerét, sed tamen se subijcerent Alexandro, & vt de pace cum eo facienda, deq̃ue communione mutua agere nõ desisterét.

Quòd Constantinus vbi resciuerat inter episcopos contentionem & disparem Paschatis celebrationem, admodum id dolenter ferens, Osium Hispanum Cordubæ episcopum, qui illorũ controuersiam dirimeret, & litem de obseruando paschate componeret, Alexandriam mittebat. CAPVT XV.

AT vero cum multa concilia de hac re in Aegypto celebrata fuissent, & ita exardesceret contentio, vti ad ipsam imperatoris aulã peruaderet, imperator Cõstantinus nõ mediocriter animo cõmotus est, propterea, q̃ cum religio Christiana iam recens crescere incepisset, opinionum dissensio multos à fidei Christianæ professione penitus auertit. Qua de re Arium & Alexandrum in crimẽ manifestò vocauit: & per literas illos eò redarguit, quòd controuersiam, quæ cætero quin occultari potuerat, in apertum protulissent, & contrarijs studijs inflammati, tanta cum contentione mouissent ea, quæ neq̃, omnino quæ renda, neq̃ complectenda animo, & si fortè complexi fuissetis, silentiò tamen tegenda erant. Fieri enim potest, vt homines, tametsi in quadam religionis parte dissentiant, non mutuam tamen inter ipsos concordiam dirimant. At de diuina prouidentia vnam eandemque fidem tenere necesse est. Quod autem ad eiusmodi subtiles & argutas quæstiones attinet, etiam si non in vna consentiant opinione, tamen consentaneum est eam in interiore cogitatione continere. Iussit igitur vt inani de his rebus disceptatione deposita, concordiam inter ipsos seruarent. Dolere enim se non mediocriter, quòd cum magno studio flagraret, vrbes in oriente sitas inuisendi, eorum contentione aditus sibi præclusus fuisset. Atque hæc quidem Alexandro & Ario scripsit Constantinus, partim quo eos incusaret, partim quò ad pacem cohortaretur.

Porrò autem cum certior factus esset, quosdam esse, qui diem festum Paschæ alio penitus more ac modo, quàm cæteros omnes celebrare, acerbè quoq; tulit. Nam nonnulli vrbes versus Orientem incolentes, illo tempore ab alijs de hoc festo agendo dissensere: qui & si à communione mutua minimè temperarunt, istud tamen festum, propius ad Iudæorum consuetudinem accedentes, celebrare soliti sunt: qua quidem dissensione splendorem festi magnopere obscurarunt. Itaq; à Constantino vehementer laboratum est, vt dissensione de vtraque re suscepta ecclesiam prorsus liberaret. Ac quoniam hoc malum, si modò ante, quàm ad plures manaret, coerceretur, sanari posse existimabat, idcirco misit virũ, quem circa se habebat, fide & vitæ

integri

integritate prestantem,& superioribus temporibus ob varias religionis Christianæ confessiones admodum nobilitatũ, Osiũ dico, episcopũ Cordubæ, quò illos, qui in Aegypto de fide digladiabantur, tum hos, qui in oriente de festo paschatis dissentiebant, ad concordiam reduceret.

De Concilio Nicææ propter Arium coacto. CAPVT XVI.

VErũ vbi contrà, quàm expectabat, res succederet, & cõtentio reconciliationẽ concordię impediret, Osiusq; ad pacem faciendam missus, re infecta reuerteretur, Constantinus indicit bellũ Niceæ, vrbis Bythiniæ, scribitque ad omnes ecclesiarum præsides, vt ad diem præstitutũ adsint. Huic cõcilio interfuere ex episcopis, qui sedes tenebant apostolicas, Macarius Hierosolomorum antistes, Eustatius episcopus Antiochiæ Orontem fluuiũ tangẽtis, & Alexander Alexandriæ propter Lacum Maream sitæ. Iulius aũt episcopus Romanus ętate quidẽ ingraueſcẽte præpeditus, abfuit: Sed Vitus & Vincentius eiusdem ecclesiæ presbyteri pro illo adfuere. His accesſere alii quã plurimi honesti & boni viri ex variis nationibus collecti: quorum alij non modo intelligendo prudenter, & disertè dicendo pollebant, verum etiam tum sacrarum literarũ cognitione, alioque doctrinæ genere præstabant, tum pia viuendi ratione admodũ excellebant: alii autem qui ob vtranq; rẽ sunt magnam laudẽ consecuti. Aderant episcopi, numero circiter trecenti & viginti: aderat quoque presbyterorum & diaconorum, qui eos (vt est verisimile) comitabantur, multitudo non exigua. Aderant etiam vnà viri disserendi periti, qui illis inter disputãdum subsidio essent. Multi aũt ex numero sacerdotũ, qui, vti euenire ſolet, tanquã ad causas suas ac priuatas disceptandas in vnũ cõuenerant, tẽpus opportunũ sibi iã oblatũ putarũt, ad res eas corrigendas, q̃ ipsorũ animos offendissent. Itaq; singuli libellũ de criminibus quæ aliis obijcerẽt imperatori offerre, & peccata in se admissa iam antè exponere cœperunt. Cum autem istud in dies ferè singulos accideret, dat mandatum imperator, vt singuli, crimina, quæ aliis obiicere constituerant, ad certum diem proponerent. Vbi dictus dies venit

imperator, oblatis sibi libellis acceptis, istę, inquit, criminationes tempus quidem sibi præstiturum habent, dié videlicet magni iudicij: iudicem autem, qui sit tum de omnibus sententiam pronuntiaturus: mihi verò non est fas, cum homo sim, eiusmodi causarum cognitionem arrogare, præsertim cum & qui accusant, & qui accusantur, Sacerdotes sint. Nam non deberent se tales præbere, vt ab altero iudicentur. Age igitur, deletis criminibus, exemplum diuinæ clementiæ in danda mutuò venia imitati, iungamus amicitiæ fœdera & fidei negocia, quæ nos in hunc locum conuenire compulerint, serio pertractemus. Hac habita oratione, imperator iubet tum criminationes illatas nullius momenti esse, tum libellos comburi: diemque præstituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controuersiam decideretur. Interea temporis episcopi in vnum conuenientes, accersunt Arium, & opinionibus suis in medio positis, inter se disserere cœperunt. Atque cum disputatio, vt erat verisimile, in varias distraheretur quæstiones, alij eorum ijque potissimum, quos morum simplicitas induxit, ad fidem in deum sine curiosa inquisitione amplexandum, nihil noui contra fidem initio, temporibus apostolorum traditam, moliendum censuerunt: alij affirmarunt, opiniones veterum nullo iudicio exploratas, neutiquam sequendas esse. Complures autem tum episcoporũ, qui tũc in vnũ conuenerant, tũ clericorũ, qui eos comitabantur, propter disserendi acumen, & vsum in eiusmodi orationis generibus, non imperatori solum, sed illis etiã, quos familiares circa se habebat, noti esse cœperũt. Ex quorũ numero fuit Athanasius, qui id tẽporis diaconus ecclesię Alexandrię & cũ episcopo Alexandro consuetudine coniunctus, maximam partẽ consilij de his rebus susceptis, sustinere visus est.

De duobus philosophis qui duorum senũ simplicitate cum illis differentium, ad fidem conuersi sunt. CAP. XVII.

QVidam præterea, qui apud Gentiles pro sapientibus habiti erãt, disputationibus in hoc concilio agitatis, dedita opera interfuerunt: quorum nõnulli quęnam tandem Christiana esset doctrina, admodũ scire auebãt, alij odio

odio in Christianos propterea inflammati, quod superstitiosa Gentilium religio nuper antiquari cœpta erat, quæstionẽ de fide Christiana propositam ad inanẽ quandã verborum concertationem deduxerunt: adeo vt ipsi inter se digladiari, & secum pugnare viderentur. Fertur igitur, quòd cum quidam illorum præ insolenti dicendi arrogantia se inaniter iactaret, & sacerdotes petulanter irrideret, senex quidam simplex ex illustrium confessorum numero superbiam eius nõ tulit. Qui tametsi ineptæ subtilitatis & præstigiarum penitus expers erat, tamen cum eo disputare cœpit. Ac cũ hæc res petulantibus, qui confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moueret quidẽ, at modestis inijceret timorem, qui veriti sunt, ne cum viro dicendi perito congressus, haberetur pro ludibrio, tamen cum facultas illi (cui cum talis & tam prouectę ætatis esset, pudor erat resistere) data esset liberè, quæ vellet, eloquendi, in nomine Iesu Christi, inquit, philosophe audito. Vnus est deus, cæli, terræ, & omniũ rerum tam oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientiũ opifex: qui hæc oĩa & virtute verbi fabricatus est, & sacrato spiritus sancti afflatu stabiliuit. Quare hic sermo, inquit, quẽ nos filiũ dei nũcupamus, misertus humani erroris, & belluinæ viuendi rationis, ex virgine nasci, cum hominibus vnà versari, proq; eisdẽ morte oppetere voluit. Est quoq; iterũ véturus de iis rebus, quas quisq; gesserit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fide duntaxat recte intelliguntur, curiose refutandis laborẽ frustra consumere, quę rereúe qui ista fieri, aut nõ fieri possint. Quod si credis, mihi quædã sciscitanti respõde. Quibus obstupefactus philosophus, credo, inquit. Et gratiis illi actis, quòd ipsum deuicisset, non solũ eadẽ cũ sene ipse sentire, verũ etiam consilium dare cœpit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse ante, affecti erant, vt iã doctrinæ Christianæ assentirentur: atq; iusiurandũ adiecit se nõ modo nõ sine numine diuino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad religionẽ Christianã conuersum. Fertur itẽ miraculũ huic nõ dissimile ab Alexãdro ecclesię Cõstãtinopolitanæ episcopo editũ. Nã cũ Cõstantinus fortè By

zantium aduenit,accessere ad eum quidã philosophi,crimi niq; illi dedere,quòd haud rectã religionẽ coleret,quodq; res diuinas nouare, nonnunquam cultum contra instituta cũ maiorum suorũ,tum principum omniũ,qui vel Grȩcis, vel Romanis omni seculorũ memoria prȩfuissent,in remp. introducere studeret. Rogauere item, vt cum Alexandro episcopo de doctrina Christiana disputarent. Alexander igitur in eo exercitationis genere haud quaq; exquisitè ver satus,fortasse etiam vitæ bonitate fretus(erat enim vir perhonesta & spectata vita)imperatoris iussu in differendi certamen cum illis descendit.Philosophis autem in vnum co actis,cum omnes disputare cuperẽt, postulauit Alexander, vt vnum,quem vellent,ad disputandũ deligerent, cæteriq; præsentes audirent cum silentio. Itaq; cum vnus disputandi onus suscepisset, tũ Alexander,In nomine Iesu Christi, inquit,præcipio tibi,ne loquare. Quod vt primùm dixerat,homo è vestigio,obstricto ore,conticuit. An nõ igitur maius miraculum meritò censendum est, loquelã homini, eique philosopho tam facilè adimere, atque lapidẽ manu per verbum quoddam prolatum diuidere? Quod à quibusdam de Iuliano Chaldȩo glorioſè iactatum audiui.Sed de his quidem hoc modo.

Imperatoris ad Concilium coactum oratio.
CAPVT XVIII.

EPiscopi autem,qui intelligendi prudentia multum valebant, Ario in medium adducto, accuratè in ea,quæ erant ab eo proposita,inquirere cœperunt: cauerũtq; sedulo, ne in alterutram partem temerè sententiá pronuntiarent. Vbi autem venit præstituta dies, in qua constitutum erat de rebus cõtrouersis decidere, episcopi in palatiũ conueniunt,vti decreuerat imperator,vti consiliũ vnà cum illis de rebus iniret. Ac cũ ad locũ,in quo sacerdotes erãt, veniſſet,transiens ad supremam partem conuentus, in sella quadam sibi apparata assedit,omnibusq;, qui aderant in cõcilio dedit mandatum,vt considerent.Nam scamna parata erant quàm plurima longo ordine per parietes aulæ palatij collocata.Erat hȩc quidẽ aula omniũ amplissima,& præter cæteras excellens. Cum verò omnes consedissent,surrexit

Eusebius

Eusebius cognomento Pamphilus, imperatorem oratione cõpellauit, hymnũq; recitauit, quò eius causa Deo gratias ageret. Cum autẽ dicẽdi finem feciſſet, tum imperator, & ſi (inquit) pro aliis rebus omnibus Deo gratiã habeo, pro eo tamen maximè, quòd veſtrum hunc conuentũ cerno: quandoquidem ſupra quàm ſperabã accidit, vt tantus numerus ſacerdotum Chriſti in vnũ cogeretur. Eſt mihi quidem in optatis vos omnes eadem ſentientes, eandẽq; amplexantes ſententiam videre. Nam eccleſiæ Dei diſſenſionem quouis malo grauiorem cenſeo. Itaq; cum mihi nuntiata eſſent ea, quæ vtinã non audiuiſſem, vehemẽter animi diſcruciabar: cũq; certior factus eſſem vos diſcordare mutuò, quos neutiquã deceret, præſertim cum miniſtri Dei, & pacis procuratores ſitis, ob eam cauſam hoc ſacrum concilium conuocandum curaui. Ac cum imperator ſim & veſter conſeruus, munus hoc à vobis poſtulo, Deo communi omnium moderatori gratum, & cum mihi ad accipiendum, tum vobis ad dandum accommodatum: quod quidem non aliud eſt, quã vt cauſas controuerſiæ in medium proferatis, eiſdẽq; finem imponatis concordem & tranquillum, vti exteris hoſtibus & tyrannis è medio ſublatis, ipſe vobiſcum vnà iſtud trophæum contra inuidũ dæmonẽ erigamus. Nam ille veſtra bona vobis inuidens, hanc inteſtinam ſeditionem inuexit. Quæ cũ imperator Latino ſermone dixiſſet, vnus, qui aſtabat, eadem Græco interpretatus eſt.

Quomodo Imperator poſtq̃ ambas partes audiuiſſet, Arium eiusq; ſectatores condemnatos exterminauerit. CAPVT XIX.

QVA re confecta, à ſacerdotibus de fide diſputari cœptum eſt. Imperator autem vtriuſq; partis rationibus non attentas ſolum, verum etiam patientes aures præbuit. atque vt his qui bene dixerãt, aſſenſus eſt, ſic illos, qui certandi ſtudio ducebantur, à contentione auocauit: cum ſingulis deniq;, quatenus eorum ſermonẽ aſſequi & intelligere poterat (nã ne Græcæ quidẽ linguę ignarus fuit) eatenus benignè ac placidè diſſeruit. Ad extremũ omnes ſacerdotes inter ſe ipſi conſenſere, filiũq; patri cõſubſtantialem eſſe

esse suffragijs confirmauere. Soli autem decem & septem dicuntur primò quidem Arij approbasse opinionem, statim tamen post complures quoq; istorum ad communem omnium fidem ac sententiam se transtulisse. Cui etiam imperator, quia hanc concilij consensionem à Deo approbatam opinatus sit, lubens suffragatus est. Eum autem, qui cõcilij decretis contraueniret, vt pote diuinas decisiones labefactantem, edixit exilio mulctandum esse. Cæterùm quanquam necessum putaui quo symbolum fidei tum approbatæ, de cætero posteritati cum ratum maneret, tum exploratè cognitum esset, ipsam illius formulam ad veritatem planius declarandam hoc loco citare, tamen cum pij viri, ijq; amici, et rerum eius generis periti me docerent, res eiusmodi à sacerdotibus solum & episcopis debere tum dici, tum audiri, eorum sanè approbaui consilium. Nam verisimile est nonnullos, qui non sunt initiati mysterijs, hunc librum perlecturos.

De ijs quæ Concilium statuerat, & quòd damnato Ario libros eius igni tradidit, ac de ijs qui concilio assentiri renuerunt, & paschatis constitutione. CAPVT XX.

VErum ne dum arcana, quæ reticenda sunt, quoad fieri potest, occultentur omnia concilij decreta incognita videãtur, intelligendum est concilium filium patri consubstantialem definiuisse: eos autem, qui dicebant, tempus fuisse, quando non erat, & ante, quàm nasceretur, non extitisse, aut ex alia substantia, vel essentia quàm patris constare, aut conuerti mutarive posse, abdicasse penitus, & ecclesia Catholica alienos pronuntiasse. Quam fidei formulã etiam approbauere Eusebius episcopus Nicomediæ, Theognis Nicææ episcopus, Maris Chalcedonis, Scythopolis Patrophilus & Secundus episcopus Ptolemaidis, vrbis Libyæ. At Eusebius cognomento Pamphilus, primo paululum hæsitauit: postea tamé cum formulam accuratius expendisset, eam sua quoque approbauit sententia. Concilium autem tum Arium tum suæ opinionis fautores pariter abdicauit, decreuitque ne veniret Alexandriam. Quin etiam & verba, quibus eius explicabatur opino, & librum, quem

quem de eadem ediderat, inscripseratque Thaliam, legi vetuit, Cuius libri stylus, vti audiui (nunquam enim illum legere cõtigit) ita dissolutus est, vt præ mollitia, qua diffluit, Sotadæis cantibus similis videatur. Est porrò intelligẽdum Eusebium episcopum Nicomediæ, & Theognidem Niceæ episcopum, quamuis fidei formulæ consentirent, minimè tamen Arij approbasse abdicationem, neque ei subscripsisse. At verò imperator non solum Arium mulctauit exilio, verùm etiam episcopis omnibus & populis edictum scriptum misit, vt tum illum, tum eius opinionis fautores, impiorum numero ducerent, & si qui liber reperiretur ab illis scriptum in ignem conijcerent: quo neque ipsius, neque opinionis, cuius author fuerat, vllum monimentum extaret. Quòd si quis aliquem librum eius occultare deprehenderetur, ac non illico in publicum productum incẽderet, vt capitis mulctaretur supplicio. Quinetiam epistolas ad ciuitates singillatim scriptas, quibus Arium & eius fautores damnabat, misit. Eusebium porrò & Theognidem ciuitatibus, quarum erant episcopi, exulare mandauit: scripsitque ecclesiæ Nicomedẽsi, vt fidei, quam concilio tradiderat, adhæresceret, & orthodoxos eligeret episcopos, illisque obtemperaret: memoriam autem Arianorum obliuione obruere conaretur. Nam si qui eos vel laudare, vel eorum doctrinam amplecti aggrederetur, minatus est se illum supplicio affecturum. In quibus literis declarauit præterea se Eusebio valde infensum esse, vtpote qui antea tyranni partes egisset, & ipsi struxisset insidias. Quare istarum literarum ab imperatore scriptarum authoritate, Eusebius & Theognis ecclesijs, quibus præerant, eiecti sunt. Atque Nicomedensis ecclesiæ gubernationem capessit Amphion, Nicenæ autem Chrestus. Itaque controuersia de fide iam sublata, Concilio visum est, vt omnes diem festum Paschatis vno eodemque tempore celebrarent.

Quòd Acesium Nouatianorum episcopum in concilium Imperator accersit. CAP. XXI.

FErtur item imperatorem, quò omnium Christianorum prouideret concordiæ, Acesiũ episcopũ ecclesiæ Nouatianorum ad conciliũ vocasse, ostendisseq; ei concilii de fi-

de fide,& de festo Paschæ decisionem,quæ iam tum episcoporum subscriptionibus confirmata fuerat, percunctatum esse,vtrum ille eorum approbaret sententiam. Respondisse autem Acesium nihil noui decisum esse,conciliiq; decretũ laudasse. Sic namq; se ab ineunte ætate didicisse tum credendum, tum festum agendũ esse. Cui imperator,cur ergo, inquit, cum eadem sentias quæ cæteri, te ab eorum cõmunione segregas? Cum verò in medium proferret Acesius dissensionem,quæ regnante Decio inter Nouatum & Cornelium intercesserat,& quomodo qui post baptisma peccato illo,quod peccatum ad mortem sanctæ scripturæ vocãt, se obstringerét,mysteriorũ cõmunione indigni essent (nã non in sacerdotũ, sed in Dei solius sitũ esse potestate,illud peccati genus ignoscere) imperator accepto sermone,dixit erigito tibi scalam,Acesi,& solus in cælum ascendito. Que quidem arbitror imperatorem Acesio dixisse, non quò eũ laudaret,sed quò homines existimarent se minime à peccati labe vacuos esse.

De canonibus quos Concilium posuit, & quòd cum canonem statuere voluerat, vt quicunq; ad sacerdotij dignitatem euecti essent, cum vxoribus, quas antèq; sacris initiati erant duxerant, non dormirent, in mediũ prodiens Paphnutius quidam confessor intercedebat. CAP. XXII.

Cõcilium verò ad mores eorum, qui in ecclesiis ætatem degunt, rite instruẽdos omni cura & cogitatione incumbens,leges,quas vocant Canones,sanciuit. Ac dum est de hac re deliberatum,aliis visum est legem introducere, quæ iuberet,vt episcopi,presbyteri,diaconi & subdiaconi,cum vxoribus,quas antè duxissent,quàm essent sacris initiati,neutiq; dormirẽt:at Paphnutius cõfessor in medi cõsessus surgẽs,illi legi cõtradixit:nuptiasq; honorabiles, & cõsuetudiné virorũ cũ suis vxoribus, continentiam vocauit. Postremò conciliũ hortatus est,vt talẽ legem minime promulgaret. Nam rem esse ad ferendum difficilem: & fortasse causam illorum vxoribus fore,vt non satis castè

vitam

vitam traducant. Ac veterem ecclesiæ traditionem esse, vt qui cælibes gradum sacerdotalé consecuti fuissent, postea minime vxores ducerent : qui autem post nuptias ad eum ordinem vocati essent, hi ab vxoribus, quas habebant, minime separarentur. Atq; ista quidem, licet coniugii expers, suasit Paphnutius. Cuius sentétiam approbauit cõcilium: & de hac re nullam legem tulit, sed eam in cuiusque arbitrio, non in necessitate poni voluit. De aliis autem rebus, vti sibi rectum videbatur, leges, quibus ecclesiæ status gubernaretur, conscripsit. Verùm has, cum apud multos extent, facilè est cuique pro arbitratu perlegere,

De Meletio, & quomodo sanctum Concilium pulcherrimè quæ ad causæ eius cognitionem spectabant, disposuerit.
CAP. XXIII.

HIS accedit, quòd cum in res à Meletio in Aegypto fortè gestas accuratè inquisitum esset, concilium contra eum pronuntiauit sententiam, vt videlicet Lycũ incoleret, nomẽq; solũ retineret episcopi: atq; de reliquo neque in vrbe, neque in pago vllum ecclesiæ ministrum ordinaret. Qui autem essent iam ab eo constituti, illi neque à communione quidem, neque à ministerio excluderentur, sed tamen cæteris clericis in singulis ecclesiis ac prouinciis constitutis, essent honore inferiores. Quinetiam vt in loca demortuorum succederent, si modò tum suffragio populi idonei viderentur, tum episcopus ecclesiæ Alexãdrinæ eos designaret: sed minimè liceret, quos vellét, suo ipsorũ arbitrio deligere. Istud quidem cõcilio æquum putabatur, cum secum consyderaret, quàm temerario & præcipiti impetu ad ministros ecclesiæ creandos, tum Meletius ipse, tum suæ opinionis fautores ferri consueuissent. Nam Meletius, cum Petrus, qui pòst martyrio occubuit, eo tempore, quo Alexãdrinam regebat ecclesiam, propter persecutionem tum ingraueſcentem fugam cepisset, ministrorum ordinationes ad Petrum solum pertinentes sibi arripuit.

Quòd

Quòd Imperator vbi eos qui cõcilio interfuere Constantinopolim conuocaſſet, epulum publicũ illis exhibuit, magnificéq; donatos, ad concordiam omnes hortatus eſt, ac quæ à concilio diuino decreta fuerunt, Alexandriam & in omnes partes perferri curauit. CAP. XXIIII.

HIS rebus à concilio ad hũc modum decretis, accidit, vt dies feſtus, iam anno vigeſimo imperij Conſtantini vertente, ageretur. Erat enim Romanis in more poſitum, vt decimo quoq; anno imperij cuiuſque imperatoris diem feſtum celeberrimo hominum conuentu agitarét. Quapropter imperator opportunum ſibi tẽpus ad id, quod inſtituerat, oblatum arbitratus, totum concilium ad epulũ inuitauit, omneſque donis, prout cuiuſque dignitas poſcebat, honorificè remuneratus eſt. Vbi verò domum iam redire conſtituerant, imperator, conuocatis in vnum omnibus, eos cohortari cœpit, vt tum in fidem concordarent, tũ pacé inter ipſos mutuò amplexarentur, quò in poſterum vitam tranquillam, & ab omni contentione vacuam degerent. Atque longa oratione in hanc ſententiam habita, ad extremum iuſsit, vt preces pro ſe, pro liberis, pro imperio denique attentis animis funderent, & Deum aſsiduè precarentur. Quæ cum illis, qui tum Nicæam venerant, dixiſſet, & eiuſmodi oratione inſtruxiſſet, literas quoq; ad ſingulos cuiuſque ciuitatis ſcripſit eccleſias, eo cõſilio, vt eos qui abfuiſſent à cõcilio, de rebus in eo tã prę clarè adminiſtratis certiores faceret. Alias præterea literas ſeparatim ad Alexandrinã ſcripſit eccleſiam, hortatus, vti omni diſsidio ac ſimultate depoſita, in fide à concilio edita conſentirent. Eam enim nihil aliud eſſe quàm Dei ſententiam conſenſu tot tantorumque epiſcoporum per ſpiritum ſanctum ſtabilitam, & poſt accuratam inquiſitionem, atque adeo exploratam diſceptationem rerum omnium in controuerſia poſitarum comprobatam.

PRIMI LIBRI FINIS.

HERMIAE

HERMIAE SOZOMENI SALAMINII HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER SECVNDVS.

De salutiferæ crucis inuentione, & clauis sanctis, & quòd Helena Imperatoris mater, Hierosolymam profecta tẽpla exædificauit, aliaq; ibidem nonnulla Deo grata effecit, & de eius ab hac vita migratione.

CAPVT I.

VM iam concilium Nicænum veniſſet ad exitum,& ſacerdotes omnes domum reuertiſſent,imperator ſupra modũ ideo lætatus eſt,quòd eccleſiã vniuerſam de doctrina fidei conſentientem videret. Atq; vbi pro epiſcoporum concordia,pro ſe,pro liberis, pro imperio denique Deo gratias egiſſet, templum Hieroſolymis circiter locum, qui dicitur Caluariæ, ad honorem Dei illuſtrandũ ædificare inſtituit. Per idẽ ferè tempus Helena imperatoris mater venit Hieroſolymam,cum præcandi cauſa, tum ſancta illa loca viſendi. Quæ quoniam pio animo erga religionem Chriſtianam erat affecta,viſa eſt ſibi operæpretium factura,ſi lignum crucis venerandæ inuenire poſſet. Verùm neque illa, neque diuinum domini ſepulchrum tam facilè repertu erat. Nam veteres Gentiles, qui eccleſiam perſecuti fuerant, quoniam Chriſtianam religionem recens iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus viribusque laborabant,ideirco eum locum ingenti aggere ſuprà iniecto,obruerunt: inque maiorem altitudinem,vti etiamnũ apparet, erexerunt. Quinetiam vniuerſo loco tum ſepulchri, vndè Chriſtus reſurrexit, tum Caluariæ muro vndique circundato,eum pro ſuo arbitratu exornare cœperunt. Nam primum ſternunt lapidibus, deinde fanum Veneris ſuprà extruunt,

eruunt, postremò simulachrum in eo statuunt: ad eum fan finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venere viderentur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cu homines eum locum venerarentur, veniret in obliuione quippe cum Christiani neq; eò tuto ipsi accedere possent, neque aliis indicare auderent, sed contrà, omnibus pro ce to confirmaretur in eo loco aliud esse nihil, præter fanum Gentilium, & Veneris statuam. At verò tandem locus er tus est, & error, in quo stabiliendo tantopere laboratũ fu erat, manifestò deprehensus: indicio, vti quidam memo rant, Hebræi cuiusdam versus Orientem habitantis, qui a uito quodam scripto admonitus, locum cõmonstrauit, sed quæ verior est opinio, monstratione Dei Opt. Max. qui signis quibusdam & somniis homines ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidem sententia, humano indicio non egent, cum Deo visum sit eas patefacere. Itaque vt primum locus ille imperatoris mandato fuit per purgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, vnde Christus resurrexit, emersit: in altera autem parte eiusdem loci, tres inuentæ sunt cruces, & aliud ligniculũ seperatim, quod tabulæ gessit similitudinem, verbis & literis non He braicis solum, verùm etiam Græcis & Latinis inscriptum, quæ verba ac literæ non aliud complectebantur, quàm,

Ioan. 19. IESVM NAZARENVM REGEM IVDAEORVM. Hæc ipsa verba, sicut in sacro Euangeliorum libro commemoratum est, mandato Pilati Præsidis Iudææ, supra caput Christi scripta fuerunt. Cæterùm adhuc erat perdifficile crucem domini à reliquis duabus internoscere discernereque, præsertim cum non illius modò inscriptio ab ea diuulsa distractaque esset, verùm etiam ipsę tres cruces promiscuè proiectæ, ordine earum, vt est verisimile, eo tempore, quo corpora illis suffixa ablata erant, penitus confuso & perturbato. Nam cum milites Iesum in cruce mortuum repperissent, eum inde sublatum, primum vti literis sacris proditum est, sepeliendum tradiderunt: deinde quò latronibus vtrinque suspensis mortem maturarent, eorum crura confregerunt: postremò cruces nullo ordine, aliam alio in loco, proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuisse de crucibus ordine, quo prius erant, reponendis, præsertim

cum

cum singuli festinarent domum antè redire, quàm aduesperasceret, & non ducerent operæ pretium in crucibus hominum per vim interfectorum ordine collocandis aliquid temporis consumere? Quare cum diuinum crucis dominicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & diuiniore quodam, quàm quod sit in humana situm potestate, egeret indicio, eiusmodi quiddam accidisse constat. Nobilis quædam mulier Hierosolymis in morbum grauissimum, eumque planè insanabilem fortè inciderat: ad quam in lecto decumbentem Macarius episcopus Hierosolymorum, sibi imperatoris matre, & aliis, quos ipse circum se habebat, assumptis, venit: atque vt primum precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, nimirum eam esse domini crucem, quæ mulieri adhibita, morbo illam liberaret, singulas cruces allatas, mulieri admouit. Verùm duabus illarum appositis, factum quidem ineptum & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilominus mulierem erat iam iam occupatura. Sed simul vt tertia itidem fuit ei adhibita, de repente aperuit oculos, & collectis viribus, extemplo è cubili sana exiliit. Fertur item mortuum crucis virtute simili ratione ad vitam reuocatum. Huius autem crucis salutaris iam tum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hierosolymis in capsa argentea custoditur: reliqua verò ab imperatrice ad filium Constantinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus corpus Christi confixum erat, memorant imperatorem ex illis sibi confecisse galeam, & frenum equi, vt scriptum est à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quòd in tempore isto, illud, quod sit in frenum equi (his enim ferè verbis vtitur propheta) sanctum esset domino omnipotenti. Zac. 14. Ista quidam vt olim præcognita à sanctis prophetis, præuisaque fuere: sic postea factis planè admirabilibus tum confirmata, cum Deo tempus visum est eiusmodi rebus opportunum. Neque certè tantopere mirandum est, præsertim cum ipsi Gentiles ingenue fateantur hoc esse Sibyllæ carmen.

O lignum fœlix, in quo Deus ipse pependit.

Istud enim ita esse nemo, etiam si acri studio contrà

pugnare voluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidē à nobis, sicuti accepimus, cōmemorata: quandoquidem ea ex viris, qui illa accuratè norint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos successione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadem ipsa pro facultate literis prodere, posterisque relinquere studuerint, audiuimus. Eodem ferè tempore, imperator cum statuisset templum Deo exædificare, dat mandatum magistratibus, vt illud opus magnificè in primis & splendidè fabricandum curent. Helena præterea eius mater duo templa construit: alterum in Bethlehem ad speluncam illam, in qua Christus natus est, alterum in summo vertice montis Oliueti, vnde ad cœlum ascendit. Cuius pietatis & sanctimoniæ tametsi multa alia argumenta sunt, hoc vnum tamen vel maximum est. Nam fama est eam tū Hierosolymis commorantem oēs sacras virgines ad epulas conuocasse, illis ministrasse in conuiuio, apposuisse cibaria, aquam manibus fudisse, aliaque obijsse munera, quæ à conuiuatorum seruis administrari solent. Eodem tempore etiam vrbes Orientis perlustrasse, ecclesias in singulis ciuitatibus, honorificis exornasse monimentis: complures homines, qui fortunas amiserant, locupletasse: egentibus res affatim impertiuisse necessarias: complures deniq; qui diu vel vinculis constricti, vel mulctati exilio, vel metallis effodiendis cruciati fuissent, in libertatē vindicasse. Pro quibus rebus videtur dignè à deo remunerata esse. Nam vita, quam hic degebat, eius generis fuit, vt neque splendidior, neque illustrior esse potuerit. Augusta item fuit appellata, eiusque imagine numi signati. Thesauri quoque imperatorij potestatem à filio adepta, eo pro arbitratu vsa est. Cum autem hæc vita ei esset necessariò deserenda, mortem certe gloriosam obiit tum, cum & annos circiter octoginta cōfeciſſet, & filium simul cum nepotibus Cæsaribus totum imperium Romanum gubernantem post se relinqueret. Denique nomen eius iam mortuæ (si quid hæc res iuuet) obliuione minimè obruta est, sed sunt duæ vrbes, altera in Bithynia, in Palæstina altera, vtraq; eius nomine nuncupata, velut pignus ad illius memoriam perpetuandā ætati posteræ relictæ. Sed de Helena hactenus.

De ec-

De ecclesijs quas Constantinus magnus extruxit, & de appellata cognomine eius ciuitate, quo pacto condita fuerit, & de ædificijs, quæ in ea spectantur, & Michaelis archangeli templo, & de visis in eodem miraculis.

CAPVT II.

IMperator autem, qui semper omni cura ac studio ad pietatem augendam incubuit, cum in aliis locis ferè omnibus pulcherrima templa Deo ædificauit, tum maximè in vrbibus primarijs, vt Nicomedia Bithyniæ, Antiochia ad Orontem fluuium sita, & Byzantio: quam vrbem æquales partes cum vrbe Roma in regendo administrandoque imperio obtinere voluit. Nam vbi omnia ei ex sententia succederent, & exteros partim bello, partim fœderibus sibi adiunxisset, constituit vrbem extruere, quam & suo nomine appellare, & Romæ honore parem efficere in animo habuit. Atque profectus ad campum pro Ilio situm non longè ab Hellesponto, paulo supra Aiacis tumulum (in quo loco fertur Achiuos, qui olim Troiam oppugnabant, & nauale, & castra habuisse) vrbis formam & magnitudinem descripsit, inque præcelso & edito loco portas extruit, quę ad huc etiam à mari illac nauigantibus cernuntur. Ei verò ista molienti Deus noctu visus, alium locum quærere iubet: atque cum Byzantium, oppidum Thraciæ vltra Chalcedonem vrbem Bithyniæ situm in memoriam ei redegisset, eam vt habitatoribus complendam, quippe quæ nomen Constantini mereretur, curaret, admonuit. Itaq; Dei verbis obsecutus, oppidum, quod Byzantium vocabatur, dilatare, & maximis amplissimisque mœnibus cingere cœpit. Ac cum ciues, qui erant indigenæ, non satis multos esse censeret ad vrbis magnitudinem, amplissimas ædes in plateis dispersè ædificare, viros hominum sermone celebratos cum familia sua dominos illarum & habitatores constituere cœpit: quorum partem ex antiqua Roma, partem autem ex aliis nationibus accersiuit. Porrò autem vectigalia instituit, partim in ædificia & pulchritudinem vrbis, partim in alimentum ciuium insumenda: quin-

etiam quò vrbem aliis omnibus rebus instrueret, circo, puteis, porticibus, & cæteris id genus ædificijs magnificè ornauit : Nouam Romam appellauit : primariam vrbem omnium gentium, quæ versus Septentrionem, austrum, solem orientem, & mare mediterraneum à ciuitatibus propter Istrum positis, & Epidamno, & aliis ad sinum Ionium locatis vsque ad Cyrenem, & Libyes illius incolas, prope locum, qui Borium vocatur, habitant, imperiumque Romanum agnoscunt. Curiam item magnam, quam Senatum nominant, in ea constituit : eiusque senatoribus eosdem honores, eosdem dies sacros, qui Romanis veteribus tribui solent, assignauit. Denique in omnibus rebus vrbem illam suo nomine nuncupatam Romæ, quæ est in Italia, parem studuit efficere : neque certe suus se fefellit conatus. Nam virgula diuina, quod aiũt, tantum creuit, vt tum frequentia hominum, tum pecuniæ & diuitiarum abundantia Romam omnium consensu longè superaret. Cuius rei causam fuisse arbitror, partim pietatem tum conditoris, tum ciuitatis, partim incolarum erga egentes misericordiam & benignitatem. Etenim fides in Christum vsque adeo in ea ciuitate prouecta est, vt complures Iudæi, Græci verò fere omnes, ibi ad religionem Christianam conuersi fuerint. Huc accedit, quòd principatum imperij adepta eo tempore, quo Christi religio lõgè lateque manare cœpit, postea neque aris, neque delubris Gentilium se contaminauit, præterquam solùm dum regnaret Iulianus : quo quidem tempore, licet ad exiguum tempus error Gentilium renouatus fuerit, statim tamẽ pòst restinctus est. Hanc igitur ciuitatem Constantinus suo appellatam nomine, & velut recens ad Christi honorem extructam, multis maximisque ecclesijs exornauit. Cuius propenso studio deus ipse opem tulit, & visionibus quibusdam confirmauit ecclesias in ea vrbe ædificatas, sanctas & salutares esse. Ex quibus eam, quæ est in loco, qui ἑστία, id est, Vestæ sacer, olim dicebatur, sita, in maximo honore tum à peregrinis, tum à ciuibus ex illo tempore habitam fuisse constat. Idem tamen locus iam Michaeliũ nominatur, estq; nauiganti ex Ponto Constantinopolim ad dexteram positus : atque abest ab vrbe, si

naue

naue traijcias, circiter triginta quinque stadia, sin autem sinum qui interiacet, pedibus aut equo vndique circuire velis, septuaginta. Loco verò istud nomen eò impositum est, quòd pro certo creditur Diuum Michaelem archangelum ibi apparuisse. Quod etiam ipse equidem non paruum in eodem loco beneficium adeptus verissimum esse confiteor. Atque id ita se habere argumentò præterea esse possunt multæ aliæ res, quas compertum est ibidem gestas esse. Nam nonnulli in graues casus & pericula, è quibus nullo modo possent emergere, alij in morbos aut perturbationes corporis incognitas delapsi, simul ac in eo loco Deum precati essent, calamitatibus, quibus premebantur, penitus liberati sunt. Verùm quo pacto ista, & quibus hominibus euenerint, singillatim persequi longum esset. Attamen quid Aquilino nobiscum etiamnum ætatem degenti, & in eodem foro causas agenti, eodem in loco acciderit, partim vt ab eo audiui, partim vt ipse conspicatus sum, iam opportunè commemorabo. Cum enim vehemens febris, eaque paulò ardentior ex flaua bili orta, eum occupasset, medici dedere illi bibere medicamentum ad aluum purgandam, quod quidem euomuit. Atque simul cum vomitione bilis in omnes corporis partes diffusa, cutis extremitatem coloris specie sibi simili tinxit. Ex quo factum est, vt omnem cibum ac potum euomeret. Vbi autem longo temporis spatio istud perpessus fuerat, & nihil alimenti in stomacho conquiescebat, de morbo curando medici desperare cœperunt. Ac cum iam semimortuus esset, dat suis mandatum, vt eum in ecclesiam deportent, affirmatque se ibi aut mortem obiturum, aut morbo liberatum iri. Cui in ecclesia iacenti de nocte visio quædam diuina obiecta, iubet vt cibum potione, quæ ex melle, vino & pipere pariter mistis conficeretur, tingeret. Quæ quidem potio, cum esset calidissima, quamuis medicis ex artis ratione eã consyderantibus, morbis è flaua bile contractis cõtraria videretur, hominen tamen morbo recreauit. Accepi porrò Probianum vnum ex satellitibus, qui imperatorem in palatio stipabant, cum dolore pedum grauiter afflictaretur, in eo loco etiam cruciatu leuatum, & admirabili

quadam ac diuina visione dignatum fuisse. Nam iste cum in initio Gentilis esset, postea tamen factus Christianus, quanquam omnia alia religionis nostræ instituta probabilia putabat, sanctã tamen crucẽ salutis omniũ causamextitisse neutiq̃ admittere voluit. Cui sic animo affecto visio diuinitus oblata, quandam crucis effigiem, quæ in altari illius ecclesiæ statui solet, ante oculos proposuit: declaruitque manifestò res, quæcunque à tempore, quo Christus in crucem actus erat, vel ad vtilitatem humani generis communem, vel ad priuatam quorundam, seu à diuinis angelis seu à pijs & perfectis hominibus gestę fuerint, non sine vitute crucis salutaris rectè gestas esse. Sed quoniam tẽpus opportunum minimè suppetebat ad ea omnia recensenda, quæ in hoc templo accidisse cognoui, ista solum commemorare consilium fuit.

De ijs quæ circa quercum Mambre à Constantino magno facta sunt, & templo quod illic posuit. CAP. III.

NEcesse porrò arbitror res quoque à Constantino imperatore circiter quercũ Mambre institutas persequi. Est idem locus, quem nunc Therebinthum appellãt, abestq̃ ab Hebron, quæ est ei ad meridiem finitima, stadia quindecim: ab Hierosolymis autem, circiter ducenta & quinquaginta. Quo in loco verus dei sermo memorat filium Dei vnà cum duobus angelis ad Sodomorum euer-
Gene 18. sionem missis Abrahamo visum esse, prædixisseq; illi filium natum fore. Ibi tum indigenæ, tum Palæstini, qui longius absunt, tũ Phœnices & Arabes quotannis æstate splẽdidum conuentum ad hoc vsque tempus maxima frequentia celebrant. Eoque commeant ad merces tum vendẽdas tum emendas mercatores quàm plurimi. Nam ab omnibus festum in eo loco maximo studio agitur: à Iudæis quidem, q̃ de patriarcha Abrahamo gloriantur: à Gentilibus autẽ, q̃ angeli illic apparebãt Abrahamo: à Christianis deniq;, quòd pio viro idem ille olim ibidem visus est, qui posteris tẽporibus propter salutẽ humani generis natus ex virgine, se mun-

se mundo palam ostendit. Omnes igitur hunc locum, prout singulorum poscit religio, colunt: quippe pars in eo preces Deo omnium moderatori fundunt: pars ibi angelos inuocant, libant vinum, thus denique, aut boue, aut hircum, aut ouem, aut gallum sacrificant. Singuli enim, quod sibi charum & pulchrum ducunt, cum toto anni tempore sedulò nutriuerint, illud ex voto tum pro se, tum pro suis nuncupato, ad festi illius celebrationem reseruant. Omnes autem locum augustè venerantur, quò calamitates, quæ ira Dei inferri solent, effugiant, neque rem habent illic cum vxoribus, vtpote quæ in festo illo pulchritudinis & maioris ornatus, si fortè spectari, aut aliquo exire ipsis contigerit, curam gerere consueuerint, neque vlli intemperantiæ generi se dedunt, idque cum omnes tabernacula habeant pariter locata, & somnum ac quietem promiscuè capiant. Est enim locus apricus, arabilis, & nullis vestitus ædificijs, præter ea duntaxat, quæ olim circa quercum fuêre ab Abraamo fabricata, & præter puteum ab eodem constructum. Tempore verò, quo festum & conuentus celebratur, nemo ex illo puteo aquam haurit. Siquidem Gentili quodam ritu, alij lucernas accensas in eum imponere, vinum infundere alij, alij placentulas, alij nũmos, multi vnguenta, aut incensos odores injcere solent. Itaque aqua, vt verisimile est, propter rerum iniectarum admistionem corrumpitur. Dum hæc isto modo à Gentilibus pro more non sine voluptate geruntur, mater coniugis Constantini, quæ eò voti causa fortè concesserat, imperatori nuntiat. Qui vt audiuit, episcopos Palæstinæ non mediocriter incusauit, tum quòd neglexerant officium, tum quòd locum verè sanctum libamentis & victimis impuris inquinari permiserant. Quàm piè autem eos increparit, declarant literæ ab eo ad Macarium episcopum Hierosolymorum, & Eusebium cognomento Pamphilum, & alios Palæstinæ episcopos de hac re conscriptæ. Quinetiam imperat episcopis Phœniciæ, vt conueniant in vnum, atque ara, quæ ibi ante steterat, funditus excisa, & statuis in ignem coniectis, ecclesiam dignam loci tum antiquitate, tum amplitudine exædificent: inque posterum prouideant, vt locus à libamentis ac victimis va-

euus & purus seruetur, quo nihil aliud in eo, quàm Dei cultus secundum ecclesiæ normam peragatur. Quòd si quispiam veterem ritum ibi renouare aggrediatur, vt episcopi ipsi indicarent, vti grauissimo eum coerceat supplicio. Præsides igitur ecclesiæ, & Christi sacerdotes his imperatoris literis de officio admoniti, mandata eius reipsa conficiunt.

Quomodo Idolorum delubra euerterit, ac inde populorum animos magis ad colendum Christum impulerit. CAP. IIII.

QVoniam autem multi populi & vrbes in toto imperio adhuc inane illud in statuis colendis institutum reueriti veneratique, fidem Christianam auersabantur, atque antiquitatis, consuetudinis patriæ, & veterum festorum magnam curam habebant, idcico necesse imperatori videbatur, subditos suos ita instruere, vt deos, quos ante coluerant, cõtemnerent: idq; perfacilè esse, si modò primum omnium eos ad delubra, & simulachra in eisdem locata aspernanda assuefaceret. Ei autem ista instituenti militum manu nõ erat opus: siquidẽ Christiani in palatio educati, cum literis imperatoris vrbes peragrantes, eius decreta perfecerunt. Nam populi, sibi, liberis, & vxoribus metuẽtes, ne quid incommodi, si resisterent, acciperent, se quietè gesserunt. Aeditui verò & sacerdotes populi subsidio nudati, monimenta, quæ in maximo precio habebant, & simulachra, quæ vocantur διοπετῆ id est, à Ioue delapsa, protulêre: suaque sponte ex aditis, & occultis fanorum recessibus ea produxêre: adeo vt ad ea loca, quæ inaccessa, & solis sacerdotibus nota erant, iam de reliquo omnibus pateret aditus. Rursus statuæ, quæ ex pretiosa materia constabant, resque aliæ, si modò aliquid in illis resideret, quod vsui esse posset, igni probatæ sunt, pecuniæq; inde cõfectæ in commune collatæ. Simulachra autem ex ære mirandum in modum fabricata vndiq; Constantinopolim ad eam ornandam cõportata, quæ adhuc etiam partim in plateis, partim in circo, partim in regia stant: ex quorum numero sunt

Pythiæ

Pythiæ Apollinis vatis simulachra,& ea, quæ musas Heliconiades repræsentant, tripodes quoque qui in Delphis erant, & Pan ille multorum ore celebratus, quem Pausani as Lacedæmonius, & ciuitates Græciæ post bellum contra Mœdos gestum dedicarunt. Quod ad delubra attinet, nonnulla eorum ianuis, alia tectis nudata, quædam, quæ fortè neglecta erant,sua sponte ruerũt,& solo æquata sunt. Per id temporis etiam fanum Aesculapij, quod Aegis (id est oppidum Silicię)& fanũ Veneris, in Aphacis circa mõtẽ Libanum & Adonim fluuiũ sitũ, diruta & funditus deleta.Erant ambo quidẽ fana illustrissima, & magna veneratione à veteribus dignata:quandoquidem Aegeatæ gloriabantur hominũ corpora apud se,vi & potestate dæmonis noctu ibi apparentis, medicinamque illis facientis,morbis liberata esse. In Aphacis autem memorant ignẽ per quandam inuocationem certo die, tanquam stellam à summo vertice Libani percurrentem,in vicinum fluuium se immersisse:quem ignẽ Vraniam (isto enim nomine nuncupabant Venerem)esse dixerũt. Quibus rebus ad hunc modũ confectis,institutum,quod imperator moliebatur,processit ex sententia,Nam Gentiles, cum simulachra quæ ante & venerari & reuereri consueuerant, iã per contemptũ hic illic proiecta, & stipula ac sordiũ congerie farcita viderent,cœperunt veteres suos deos despicatui ducere, & maiorum suorum errorem magnopere incusare. Quapropter alij, qui Christianos honoris causa sibi ab imperatore tributi beatos putabant, ritum imperatoris sibi necessariò sequendum existimarunt: alij,qui se in deliberando de religione Christiana attẽtius defixerant, vel signis vel somnijs, vel episcoporũ aut monachorum cõgressu inducti, fidem Christianam recipere commodissimum sibi censuerunt.

Ex quo quidem tempore populi ac ciuitates sua sponte à vetere suo instituto desciuere. Nam nauale vrbis Gazæ, quod Maiman appellant, quodque valde superstitioni deditum esse, & antè veteres ritus in dijs colendis cum primis admirari consueuerat, subitò vniuersum ad religionẽ Christianã conuersum est. Cuius habitatores,quò eos pietatis causa remuneraretur, magno honore affecit,& locũ illũ, qui ciuitas non erat, ciuitatem effecit, & nomine

filij

filii, qui summũ inter filios honoris gradum obtinuit Constantiam nuncupauit, illamque dignitatem propter religionem ei tribuit. Simili etiam de causa Constantinam, vrbé Phœniciæ, imperatoris nomine appellatam cognoui. Sed singula literis persequi magni laboris esset. Nam aliæ vrbes quàm plurimæ eodem tempore sua sponte ad religionem Christianam se transtulere, & suapte voluntate, absq; vllo imperatoris mandato, fana, quæ erant apud se, & simulachra deturbauere, sacrasque extruxere ecclesias.

Qua occasione Christi nomen, Constantino rerum potiente, in orbem vniuersum propagatum sit.
CAPVT V.

CVM verò ad hunc modum per vniuersum imperium Romanum se dilataret ecclesia, Christiana religio etiam ad ipsos Barbaros peruasit. Nam gentes circa Rhenum accolentes, fidei Christianæ se dediderunt. Celtæ item & populi Galliæ vltimi, qui proximè ad Oceanũ habitant, Gotthi etiam, & gentes illis finitimæ, quæ antè ad ripas Istri habitauerant, iam pridem fide in Christum recepta, se ad cultum & humanitatem ciuiliorem cõuerterant. Causa autem, cur omnes ferè Barbari Christianam religionem amplecti cœperint, fuere bella variis temporibus, vt pote regnante Galieno, & imperatoribus, à quibus ei successum est, à Romanis, & exteris hominibus administrata. Nam cum infinita ferè & promiscua multitudo gentium, ex Thracia in Asiam traiecisset, eamq; incursionibus factis occupasset, aliique Barbari in aliis locis Romanis sibi finitimis idem præstitissent, multi sacerdotes Christi pariter captiui à Barbaris abducebantur. Qui quidem cum homines in illis locis morbis afflictatos sanarent, & dæmonibus occupatos solo nomine Christi, filii Dei, inuocato liberarent, & syncerũ præterea ac pium vitæ genus colere, & virtutum præstantia obtrectatorum ora penitus obturare viderentur, Barbari eos cum vitæ, tum factorum admirabilium causam magnopere admirati, & eos valde prudentes esse, & se, si tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenq; diuinum ad eorum exemplum colerent, Deum sibi propi-

propititium habituros. Itaque ab illis, quid sibi agendum sit, doceri constituunt: discunt fidei nostræ præcepta, baptismum recipiunt, & conuentus more Christianorum celebrant.

Quomodo Iberi in Christum crediderint.

CAPVT VI.

EOdē Imperatore regnāte, fertur Iberes ad Christi fidē deductos esse. Est hęc quidē gens Barbara, robusta, & bellicosissima: Armeniam interiorem incolit versus Septentriones, Hanc fama est suasu mulieris Christianæ captiuæ patriam & auitam religionem deseruisse: quæ mulier, quoniam fidei & pietatis plenissima erat, idcirco cum apud exteros ætatem ageret, nihil de cōsueto vitæ genere remisit, sed ieiunare, noctes diesque prędcari, Deo cum laudibus gratias agere continuò solita est. Barbaris autem scisitantibus ab illa, quorsum eiusmodi subiret molestias, respondet verè & ex animo, Christum filium Dei ita coli debere. At illis & nomen illius, quem colebat, & cultus ac religionis modus valde peregrinus visus est. Forte fortuna adolescentulus ibi grauiter ægrotare cœpit: quē mater per singulas ædes circunferens, ostendit. Nam istud facere in more positum erat Iberibus, ad eum finē, vt si quis fortè reperiretur, qui morbum aliquem curauisset, eius opera alii eodem morbo laborantes facilè sanarentur. Vbi verò adolescentulus à nemine posset curari, defertur ad captiuam. At illa, medicamenta, inquit, vel ex vnguentis, vel ex emplastris confecta neq; scio, neque eorū vsum experientiamúe teneo, sed credo, ò mulier, Christum, quem colo, verum illum & præpotentem Deum, filium tuum sanaturum. Statimque vt est pro adolescentulo prędcata, cum iam iam mori expectaretur, morbo liberatus est. Haud longò post tempore, regis illius gentis coniugem, quæ iam erat morbo insanabili interitura, simili ratione ad integrā valetudinē restituit, Christū cognoscere docuit, eū largitorē sanitatis, vitæ, & regni, omniū deniq; dominū esse declarauit. Regina igitur, ea re, quæ sibi accidisset inducta, verba captiuæ vera esse credidit, estq; religionē Christianā amplexata, & magno ī honore mulierē habuit. Rex autē & valetudi-

valetudinem tam cito restitutam, & miraculum fidei simul admiratus, rogat causam à coniuge : quam cum didicisset, iubet captiuam donis remunerari . At horum , inquit regina, ei,licet valde pretiosa sint,nulla cura est. Nam solum Dei sui cultum magno æstimat . Quòd si igitur illi volumus gratificari , & tutò atque adeo præclare ætatem degendi studio ducimur, age,nos quoque Deum illum præpotentem veneremur, qui & seruator est,& reges,si ei libitum sit , in eo honorum gradu, in quo sunt , manere facit: & rursus potest perfacile ex magnis viris , abiectos , & ex ingloriis illustres efficere , & eos , qui rebus asperis afflictantur , eripere . Quæ cum sæpius præclarè apud Regem commemorasset, rex tametsi ancipiti distrahebatur cogitatione,non tamen induci potuit ad credendum:quandoquidem & rei nouitatem suspectam habuit,& auitam religionem admodum reueritus est . Non ita diu post,in Syluam vnà cum suis ad venandum proficiscitur . Vbi de improuiso caligo densissima, & crassus aer illis vndique circumfusus,cælum solemque obscurauit.Ibi tum singuli sibi metuentes,ab se inuicem disipati sunt . Rex autem solus oberrans,quemadmodum solet euenire hominibus, quorum animi in rebus arduis perplexi hærent,de Christo cogitare eumq; Deũ esse existimare cœpit, & imposterum illum colere prorsus animum induxit, si modo ex periculo, in quo constitutus erat , euaderet.Dum ista animo agitat , caligo subito discussa est,& aer in serenitatem mutatus . Itaq; solis radiis per syluã diffusis,inde emersit. Ac cum id, quod sibi obtigerat , cum coniuge communicasset, accersit ad se captiuam,quo modo Christus sit colendus , docere iubet. Quæ cum regi exposuisset ea , quæ mulieri fas erat vel dicere,vel facere, ille conuocatis subditis , diuina beneficia, quæ tum sibi,tum coniugi accidissent , palam cõmemorat. Et quanquam mysteriis religionis Christianæ nondũ erat initiatus,Christi tamen doctrinã subiectis impertit,& omnibus communiter Christum colere persuadet, ipse quidẽ viris,coniunx autem vnà cum captiua mulieribus. Ac breui post communi totius suæ gentis consensu ecclesiam ędificare parat . Vbi verò parietes templi vndiq; erecti sunt, suppositis machinis, columnæ etiam tolluntur in sublime,

&

& in basibus firmè locantur. Fertur tamen, prima & secũda erecta, tertiam columnam perdifficilem fuisse, ad loco suo statuendũ neq; peritorum artificũ opera rectè locari, neq; hominum viribus, quanuis multi in ea in altum subuehenda laborarent, in suum locum induci potuisse. At cum nox aduentasset, & captiua sola (nam tum cæteri omnes, tum rex imprimis, inde animo anxio & conturbato decesserat) ibi totam noctem vigilans, Deum enixè precata esset, columnas facilè erectas fuisse. Nam quæ ad mediam altitudinem erecta erat, obliquè suspensa hærebat, pedeque in solo fixo manebat immobilis, idque non alia de causa, quàm vt Iberum in Deum fides multò magis inde, quàm ex antegressis miraculis confirmaretur. Nam cum prima luce ad ecclesiam accederent, columna, quæ pridie eius diei steterat immobilis (res planè admirabilis & somnio similis) erecta quidem iam videbatur, sed exiguo tamen interuallo interiecto supra basim suspensa manebat. Quam rem omnibus cum stupore admirantibus, & Christum verum Deum confitentibus, columna in conspectu eorum suopte nutu pedetentim delapsa, in basi, perinde ac si arte factum fuisset, se ipsam defigebat. His confectis rebus, reliquæ columnæ facile erectæ sunt, Iberesque quod restabat operis, alacrioribus animis absoluerunt. Itaque ecclesia studio accurato ædificata, captiuæ admonitu, mittuntur legati ad Constantinum imperatorem Romanum, societatem & fœdera cũ eo facturi: petituriq; pro his rebus sacerdotes, qui ad suam gentẽ docendam mittantur. Cum autẽ imperatori exposuissent, & quę apud ipsos accidissent, & quo pacto vniuersa gens sedulo admodum Christũ coleret, eorũ legatione vehementer delectatus est. Qui cum omnia, quæ volebant, perfeciſſet, eos dimisit. Ad hunc modum Iberes fuere ad fidem in Christum inducti, & eum adhuc permagno studio colunt.

Quomodo Armeni & Persæ Christianæ religioni sese dediderint. CAP. VII.

DEinceps, autem religio Christiana ad gẽtes finitimas permanauit, et in multos diffusa est. Armenios autem iã antea se ad fidẽ Christi recepisse accepi. Nã fertur Terida-

Teridatē, qui tum huic genti præerat, admirabili quadā & diuina visione, quę circa illius ędes fortè apparuerat, nō modo ad Christianam religionem vocatum esse, verū etiā edicto oībus subiectis imperasse, vt fidei Christi se addicerēt. Postea verò ad vicinas gentes eadem peruasit religio, & ad multos vagata est. Quod ad Persas spectat ex illis initio Christianos arbitror factos fuisse nōnullos, qui propter cō suetudinem, quā habebant cum Osroenis & Armeniis, in colloquiū, vt verisimile est, cum diuinis viris, qui ibi erāt, venerant, & virtutis eorum periculum fecerant.

De Sapore Persarum rege, quanto contra Christianos odio exarserit, & Symione Persidis Episcopo, & VS Ihazane Eunucho, q̄ strenuè martyrij certamen peregerit.

CAP. VIII.

CVm autem tempore progrediente numerus eorum vehementer crescēret, adeo vt conuentus agere, & sacerdotes ac diaconos habere cœperint, hæc res non mediocriter offendedat animos Magorum, qui velut tribus aliqua aut sacerdotalis stirps successione quadam religionem Persarum inde ferè ab initio administrauerant. Iudæos quoque permagna affecit molestia, qui præ inuidia naturaliter quodammodo ipsis insita religioni Christianæ semper infensi esse solent: & ob eam causam Symeonem id temporis Seleuciæ, & Ctesiphontis, vrbis in Persida primariæ archiepiscopum, cœperunt apud Saporem tum regem Persarum accusare, quòd imperatori amicus esset, quodque ei res Persarum proderet. Quorum calumniis persuasus Sapores, primo omnium tributis immoderatis eò affligit Christianos, quod ipsorum quàm plurimos voluntariam egestatem excolere norat. Deinde viris difficilibus & inhumanis illorū tributorū exigendorū potestatem dat, quò & inopia pecuniæ, & exactorum ferita te coacti, suam religionem aspernari inciperent. De qua vna re summopere ab eo laboratū est. Posthæc sacerdotes & ministros dei, gladio trucidari, ecclesias dirui, earū thesauros ac monimenta in publicum proferri, & Symeonem, vt

regni

regni Persarum, & religionis proditorem adduci iubet. Itaque Magi ope Iudæorum, qui in ea re eos alacri animo iuuabãt, ecclesias demoliuntur: Symeoné cõprehensum. & catenis ferreis vinctum ad regem deducunt. Qui se ibi & spectatum & strenuum virum præstitit. Nam cum Sapores eum, vt daretur in quæstionem introduci iussisset, neq; veritus est quicquam, neque regem adorauit. Quare grauiter commotus rex, sciscitatur quid sit causæ, cur iam neutiquam ipsum adoret, cum ante id feciſſet. Cui Symeones, non antè, inquit, deductus eram ad verum deum prodendum, & propterea non recusabam debitos honores regi præstare: at iam idem ipsum facere fas non est. Nam iam pro pierate & nostra religione decertaturus venio.

Quæ cum dixisset, iubet rex, vt solem adoret. Quod quidem si facere velit, pollicetur se ei multa daturum munera, & in magno honore habiturum: sin autem detrectet, & illum & vniuersum Christianorum genus è medio sublaturum minatur. Vbi verò Symeonem neque minis terrere, neque promissis flectere posset, sed virili & constanti animo affirmantem se nunquam vel solem adoraturum, vel suam ipsius religionem proditurum audiret, iubet in vinculis aliquamdiu teneri, ratus, vt videtur, eum velle resipiscere. Quem in carcerem deductum conspicatus Vsthazanes senex, eunuchus, educator Saporis & in familia regia principem locum obtinens, consurgens (sedebat fortè pro foribus palatij) eum honorificè salutat. At Symeones verbis illum contumeliosis increpare, & bile incẽsus, vociferari cœpit: atq; auerso vultu ideo præterijt, quòd cum esset Christianus paulo ante vi coactus, solé adorauerat. Quare Vsthazanes eunuchus fundere lachrymas, ingemiscere, vestem splendidam, qua erat indutus, exuere, & tanquam homo in luctu constitutus, nigram circũijcere cœpit: pro portis regiæ sedet, lamentatur, plorat cũ gemitu, sicque ait: heu me miserum, qualem erga me deum fore debeo expectare, quem iamdudum denegauerim? Nam ob hanc causam Symeones, ne verbum mihi loqui dignatus, sic ore auerso propere prætergressus est. Vbi ista resciuit Sapores, illum accersit, rogat causam luctus, & ecqua illi in ædibus obtigisset calamitas. Cui Vsthazanes,

in hiſce ædibus,inquit,o rex,nihil mihi accidit infortunii, Vtinam enim pro eo, quod mihi contigerit, in omnia alia calamitatum genera incidiſſem:quippe id quidem certè fu iſſet toleratu multò facilius. Iam verò lugeo,quòd manea in vita,quodque cum dudum mori debuiſſem,adhuc tamẽ ſolem videam,quẽ,quò tibi gratificarer,non reuera ex animo,ſed ſpecie ſolũ ſimulata adorauerim:adeo vt vtraq; de cauſa morte meritus ſim,tũ q̃ Chriſti proditorẽ, tũ q̃ vete ratorẽ erga te meipſum oſtẽderim. Quæ cũ dixiſſet, cæli & terræ opificem Deũ cũ iureiurando teſtatur, ſe in poſterũ de ea ſententia nunquã deſtiturum. Sapores autem incredibilem Eunuchi mutationem vehementer admiratus,grauiore quidem iracundia in Chriſtianos exarſit, perinde quaſi illi præſtigiis hanc rem confeciſſent:ſed tamen miſericordia erga ſenem commotus, modò manſuetũ, modo ferum ſe in illum oſtendit: atque omnibus viribus laborauit,vt de ſententia deduceret. Vbi nihil profecit,conſtanter aſſeuerante Vſthazane ſe nunquã tam ſtultum fore, vt pro omnium conditore Deo res ab eo condiras colat, tum ira inflammatus, mandat caput enſe ceruicibus abſcindi. Ad quod ſupplicium à lictoribus deductus Vſthazanes, orat eos, vt pauliſper expectent rem enim ſe animo tenere, quam regi ſignificare velit. Vocato igitur ad ſe eunucho ſibi fideliſsimo,iubet iſta Sapori nuntiare. Quam tandem beneuolentiam ab ineunte adoleſcentia ad hoc vſque tempus,ò rex, erga tuam familiã præſtiterim, & quanto ſtudio cum patri tuo, tum tibi inſeruierim,nullis videor egere teſtibus,apud te præſertim, qui hæc ſatis exploratè cognita habeas. Quare pro omnibus officiis, quæ in vos aliquãdo tam beneuole contulerim, hoc mihi vnum, velut remunerationis loco cõcede,vt his qui me ignorãt,nõ videar tanq̃ infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficii genere deprehenſus, iſtud ſupplicium ſubire. Et quò hoc pateat omnibus,fac præco palam prædicet,caput Vſthazani amputatum eſse,non quòd improbitatis cuiuſq̃ in palatio ab ipſo admiſsæ conuictus ſit,ſed q̃ ſit Chriſtianus, & Deum ſuum, quò regis voluntati morem gereret, negare noluerit. Atque iſta quidem regi nuntiauit eunuchus. Sapores autẽ eadem ſicut Vſthazanes poſtulauerat,præconem prædicare

iubet.

iubet. Nam ratus est alios prompto ac parato animo de religione Christiana descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributã fore, quippe cum Vsthazanes senex, educator regis, ei familiaris, & beneuolus etiã esset interfectus. At Vsthazanes ad alium finem supplicii sui causam prædicari tam impense desyderauit: siquidẽ cogitauit, quod sicut quando timore perterritus Solem adorabat, multis Christianis metum iniecerat, sic iam non pauciores ad suam animi magnitudinem & Constantiã imitandam incitaret, si modò intelligerent, eum pro religione Christiana trucidatum fuisse.

De Christianis in Persia à Sapore neci datis, ac primum Vsthazane, Abedechalaa, & Anania.

CAPVT IX.

HOC modo Vsthazanes vitã, quã hic in maxima gloria traduxerat, deseruit. Symeões autẽ de eius morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit. Postridie eius diei, qui erat sextus dies hebdomodæ, in quo ante celebrẽ diẽ festũ resurrectiõis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recoli solet, decernit rex, vt Symeones gladio feriatur. Nam antè denuò è carcere deductus ad regẽ, forti & magno animo cum Sapore de fide Christiana disseruit, & neque illum, neque Solem adorare voluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere, rex itidem obtruncari iubet. Ad extremum Symeonem, cum cæterorum omniũ mortem oculis aspexisset, trucidari. Horum pars episcopi, pars presbyteri, pars ex alio clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerentur, princeps Magorũ percunctatur ab illis, vtrum velint viuere, & eandem cum rege religionem colere, Solemque venerari. At vbi nemo eorũ his conditionibus vellet in vita manere, rectà ad locum, in quo erãt securi feriẽdi, deducuntur. Ac dũ lictores in opus incumbunt, & in cæde martyrum occupantur, Symeones astans illis, dum interficiuntur, iubet bono animo esse, verbaque apud eos facit de morte, de resurrectione,

de pietate, & testimonijs ex sacris literis depromptis confirmat ita mori, esse verè viuere, atque præ ignauia deũ prodere, esse verè mori. Eos enim, etiam si nemo ipsis necem afferret, breui morituros: quandoquidem à nemine in hác lucem edito hic finis vitari potest. Post mortem verò ea, quæ sunt æterna, non eodem modo omnibus euentura, sed singulos velut trutina quadam examinatos, accuratam vitæ antè actæ rationem reddituros, & hos pro rectè factis præmia percepturos immortalia, illos ꝓ maleficijs pœnas sempiternas luituros: denique pro deo velle mori esse in bonis summum, & rem multo beatissimam. Dum ista Symeones dicendo percurreret, & tanquam magister gymnasij præciperet quo modo in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei præbentes, ad necem cupidè gradiebantur. Lictor autem, postquam centum illos interemit, postremo in loco Symeonem obtruncauit, atq; Abedechalaam, & Ananiam vnà: ambos senes, presbyteros ecclesiæ, cuius Symeones erat episcopus, pariter cum illo & comprehensos, & in vincula coniectos.

De Pusice opificum Saporis præfecto, & filia eius & Azade martyribus.

CAPVT X.

EOdem temporis momento Pusices præfectus omniũ regis artificum, ibi fortè stans, cum videret Ananiam, cui iam cædes parabatur, contremiscentem, paulisper, inquit, ò senex, oculos occludito, & bono animo esto. Nã statim lumen Dei videbis. Vix est hæc locutus, cum cõprehensus est, & ad regem deductus. Atque cum esset se Christianum confessus, quoniam libero ore apud regem pro religione Christiana, & pro martyribus verba fecerat, idcirco quasi aliquid nefas dixisset, dabatur lictoribus mandatum, vt admodum peregrino & crudeli in primis mortis genere afficeretur. Lictores igitur collo eius circa tendinem perforato, illac linguam extrahunt. Porrò autem eius filia virgo, falsò à quibusdam in crimen vocata, comprehenditur, eodemque temporis articulo occiditur. Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recoli solet, cum iã celebris dies festus resurrectionis expectaretur,

exijt

exijt edictum Saporis crudelissimum in vniuersam Persidem, quod iubebat vt omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quæ ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi ex vrbibus & vicis, in quibus latitabant, summa cum diligentia eruerunt. Nonnulli autē sui inducta voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideo indicarunt, ne silentio Christum denegare viderentur.
Ac dum omnes, qui erant Christiani, morte mulctarentur, plurimi etiam, qui in ipso palatio ætatem egissent, mactati sunt: in quorum numero erat Azades eunuchus regi longè charissimus. Quem cum Sapores interfectum accepisset, incredibilem animo dolorem hausit, hācque communē cædem sedauit, atque solos religionis nostrę doctores trucidari iussit.

De Tarbula Simeonis sorore, & eius ac aliarum duarum martyrio.
CAP. XI.

PEr idem tempus regina in morbum delapsa, Tarbula, soror Symeonis episcopi, sancta virgo, simul cum ancilla idem vitæ genus colente, & sorore eius, quæ post viri mortem abstinuit à nuptijs, & eandem viuendi rationem tenuit, comprehenditur. Causa autem, cur hæ mulieres fuerint comprehensæ, fuit falsa criminatio à Iudæis in eas ficta, quòd videlicet ob mortem Simeonis iratæ, venena reginæ insidiosè parassent. Regina verò (solent enim ægrotātes malis ominibus facilè aures accommodare) calumniam veram esse, & maximè quidem, quòd erat à Iudæis obiecta, existimauit. Nam eiusdem erat cum Iudæis opinionis, ad eorum morem vitam instituebat, & veraces illos, sibiq; maximè beneuolos putabat. Magi igitur Tarbulam & reliquas duas arreptas, morte condemnant. Ac cum serra dissectas patibulis suffixissent, effecerunt, vti regina spatium inter patibula intermissum transiret, perinde quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur hāc Tarbulam forma valde liberali & honesta fuisse, Magum quendam eam deperisse, mercedemq;, vti cum illa rem haberet, clam misisse: promisisse

denique,si vellet ipsius parere libidini,tum eam, tum socias saluas fore. At illam hanc turpitudinem ne audire quidem voluisse, sed nuntios verbis contumeliosis excepisse, intemperātiæ crimen cum probro illis obiectasse: se multo libentius velle mori, quā virginitatem prodere respondisse. Porro cum edicto Saporis ratum esset,vti supra demonstratum est, vt soli sacerdotes & doctores fidei Christianæ comprehenderentur, Magi & eorum principes totam Persidem obeuntes, episcopos et sacerdotes grauibus afficiūt incommodis, cum in aliis locis, tum maximè omnium in Adiabenorum regione, quæ est pars Persidis tota fidei Christianæ dicata.

De sancti Acepsimæ martyrio,& alijs qui cum eo mortem oppetebant.

CAP. XII.

SVb idem tēpus Magi Acepsimā quoq; episcopū,& cō plures ex eius Clericis vnà quidē comprehendunt: sed cū antistitē, velut prædam per insidias cepissent,eo cōtenti,cęteros,direptis illorū bonis,dimiserunt. At verò Iacobus quidam presbyter Acepsimā sua sponte sequitur,& potestate à Magis postulata, in cundē carcerē cū eo cōcludit: eiq; vtpote ætate valde prouecto lubēs,inseruit, sublenat,quantū potest,eius calamitates,& plagarum vibices sanat. Nam paulò post quàm erat comprehensus,magi loris crudis, quò solem adorare cogerent, eum acerbè verberarant:Sed vbi non cesserit,rursum cōijciebāt in vincula. Per idem tempus Aeithalas etiam & Iacobus presbyteri, Azadanes & Abdiesus diaconi ob Christianam religionem in carcere iacuerunt, crudelissime à Magis cæsi. Multo autem iam dilapso tempore, princeps Magorum cum rege de illis communicat: atq; nactus potestatē eos pro arbitrio suo torquēdi,nisi solē adorarēt, mandatum Saporis illis,qui in carcere tenebantur, significauit. Atque simul vt respondissent se nunquam prodituros Christum,neque solem adoraturos,adeo crudelibus tormentis illos cruciauit,vt Acepsimas in fidei confessione fortiter perstans, mortē obierit. Cuius reliquias quidā ex Armenia, qui obsides erāt apud Persas, tumulo cōdidere. Alii autē,licet nō minus acerbè,

quàm

quã ille verberati, prçter omniũ opinionẽ in vita mãserũt, qui cũ in eadẽ perseuerarẽt sententia, in carcerẽ denuo conpinguntur. Quorũ de numero fuit Aeithalas, cuius brachia inter vapulandũ sic vsque ab humeris violenta extensione diuulsa & enernata fuere, vt manus tanquam mortuæ inde penderent: quo factum est, vt alij cibum illius ori admouerent. Isto Sapore regnante, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum virginum, & aliorum, qui in ecclesiarum ministerio versabantur, & erga religionem præclare animo affecti erant, egregia piæ vitæ testimonia dedit. Episcopi autem, quos accepi mortem in hac persecutione oppetiuisse, sunt Barbasymes, Paulus, Gaddiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormisdas Papas, Iacobus, Romas, Maares, Agas, Bochres, Abdas, Abdiesus, Ioannes, Abramius, Agdelas, Sabores, Isaac, et Dausas, qui à loco quodã, qui Zaudæus dicitur, à Persis captiuus abductus fuerat, & illo tẽpore pro fide Christiana morte mulctatus, vna cũ Mauream de Chorepõ & clericis, qui in eius diœcesi erant, numero plus minus ducentis quinquaginta, qui comprehensi à Persis & captiui abducti fuerant.

De Millis episcopi martyrio, & eius vita, & quòd Supores sedecim hominum milia qui nominatim recensebantur, præter aliorum innumerã multitudinem martyrio tradidit.

CAP. XIII.

PER id temporis etiam Milles martyrio occubuit, qui primũ apud Persas militauerat, postea autẽ relicta militia, vitæ genus planè apostolicũ excolere cœpit. Fertur illũ, cũ esset episcopus vrbis cuiusdã in Perside cretatæ, multos sæpenumero cruciatus perpessum esse, verbera etiã & distractiones membrorum pertulisse. Ac cum meminem in ea ciuitate posset ad fidem Christianã traducere, ægrè & iniquo animo ferentẽ ciuitatẽ execratũ esse, indeq; decessisse. Nõ longo pòst tẽpore, cũ primarij viri illius vrbis in regem peccassent, exercitũ cũ trecentis elephantis eò profectũ, vrbẽ euertisse, & velut agrum colentes, in ea sementem

 fecis

feciſſe. Millem verò peram ſolum, in qua ſacratum euãgeliorum librum habebat, ſecum geſtantem, Hieroſolymam precatũ ſe contuliſſe: indeq; in Aegyptũ ad viſendos monachos, qui ibi ætatẽ degebãt, conceſsiſſe. Quæ autẽ, quãq; admirabilia & quã diuina facinora ab iſto Mille ędita fuerint, teſtes ſunt Syri, qui eius res geſtas & vitã literis prodiderunt. Mihi certe ſatis viſum eſt hæc de eo & de his, qui in Perſide, regnante Sapore, martyrio obierunt, hactenus diſſeruiſſe. Nam tormenta illis inflicta, aut quinam fuerint, ex quoũe loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti ſint, aut quibus ſupplicijs affecti, vix à quoquam percenſeri poteſt, quippe cum tam varij cruciandi modi à Perſis tanto cum ſtudio ad crudelitatem inuenti fuerint. Verùm vt ſummatim dicam, fertur viros ac mulieres, quorum nomina recenſebantur, martyrium id temporis pertuliſſe ad numerum ſedecim millium: at multitudinem eorum, qui præter hos trucidati ſunt, ne numero quidem cõprehendi poſſe, & propterea perdifficile viſum eſſe Perſis, Syris, & incolis Edeſſe, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percenſere.

Quomodo Conſtantinus Sapori ſcripſerit, vt à Chriſtianorum cæde temperaret.

CAP. XIIII.

POſtea verò quàm erat Conſtantino nuntiatum, Chriſtianos in Perſide tam acerbè afflictatos, dolebat admodum & vehemẽter angebatur: atq; cũ illis opẽ ferre niteretur, nõ tamẽ habebat, quid ageret, quò vitã ſecurã et trãquillã degerent. Accidit fortè, vt eodẽ tempore legati à rege Perſarum ad ipſum accederent, quibus poſtulata conceſsit, & voti compotes dimiſit. Iam verò ſibi opportunum tempus oblatum arbitratus, Chriſtianos in Perſide Sapori commendandi, ſcripſit ad eum ſe gratiam ingentem immẽſamque illi habiturum, ſi erga illos, qui in ipſius ditione fidem Chriſtianam profiteantur, ſe benignum velint oſtendere. Nam religionis modum minime culpandum eſſe: Siquidem ſolis incruentis votis contenti ſunt ad placandum Deum, cui effuſio ſanguinis neutiquam grata acceptãue

táue est, cum solo puro animo, cuius acies in virtutem & pietatem intenditur, delectari soleat. Ac propterea eos, qui ita crederent, iure laudandos esse. Pollicetur preterea, si huic religioni prouidere velit, deũ ei propitium fore: proque argumento vtitur rebus, quæ tum Valeriano, tum sibi ipsi obtigissent. Se nanque propter fidem in Christum diuina ope roboratum, vniuersum imperium Romanum, exorsum ab Oceano ad solis occasum vergente, in suam potestatem redegisse: multa bella contra exteros prosperè gessisse, tyrannos profligasse, atque ad eam rem neq; victimas, neque diuinationes requisiuisse, sed ad victoriã consequendam signum crucis, quod suas copias antecedebat, & vota sanguinis ac sordium expertia, satis sibi attulisse subsidij. Valerianum autem tantisper imperium fœliciter administrasse, dum ecclesias nullis afficiebat incommodis. Verùm simul vt constituerat Christianos persequi, ira diuina exagitatum esse, & à Persis subiugatum: Captiuũ denique ab eisdem abductum, miserandum in modũ interijsse. Hęc scripsit ad Saporẽ Cõstãtinus, quò eius animũ beneuolũ erga religionem Christianam redderet. Nã summæ ei curæ fuit, vt saluti Christianorum vbique, seu Romani illi, seu exteri fuerint, sedulò prouideret.

Quod Eusebius & Theognis Arij fautores, exhibito libello quòd Nicæno concilio assentirentur, suas vterque sedes recuperarunt.

CAPVT XV.

HAud ita diu post conciliũ Nicęnũ, Arius, qui eiectus fuerat in exiliũ, reuocatus est: Sed tamẽ Alexandriam ingredi adhuc prohibitus. At pòst, vti suo dicetur loco, reditus in Aegyptũ ei quorũdã labore ac studio patefactus. Nec multũ iã tẽporis interceserat, cũ Eusebius episcopis Nicomediæ, Amphione, qui in eius locum suffectus fuerat, eiecto, & Theognis Nicææ episcopus, cuius sedem Chrestus obtinuerat, suas ecclesias recuperarunt. Nã reuocati sũt, oblato episcopis pœnitẽtię libello, qui se habet ad hũc modũ. Tametsi cũ antea à vestra sanctitate essemus cõdemnati, nostrum fuisset ea, quæ fuerant à vobis iudicata,

tacitè & cum silentio tulisse, tamen quoniam absurdum erat, vt quæ essent nobis à calumniatoribus obiectata, iacere in silentio pateremur, id circo vobis significauimus, nos fidei decisioni cõsensisse atq; vi & notione verbi ὁμοούσιου diligéter ponderata, paci nos totos addixisse, & nullũ erroré secutos esse, sed tũ quò ecclesiarũ securitati prouidè cõsuleretur, ea, quæ in nostrã cogitationẽ venerant, vobis suggessisse, tũ quò illos, qui nostro cõsilio & sententia acquiescere deberent, certa persuasione confirmaremus, fidei illi subscripsisse. Anathemati autem Ario à concilio denuntiato, non ob eam causam non subscripsisse, quòd fidem illam incusaremus, sed quòd diffideremus, eum eius generis hominem fuisse, qui erat accusatus præsertim cum ex illis, quæ priuatim ad nos ab eo tum per epistolas relata erant, tum per eius conciones coràm habitas declarata, pro certo essemus persuasi, ipsum longè alium esse. Quòd si sanctum concilium nostris verbis voluerit fidem adhibere, illa, quæ vestro iudicio decreta sunt, non contradicendo impugnare, sed consentientibus animis confirmare decreuimus, & hoc libello consensum illum roboramus: non huc inducti, quòd exilium grauiter & iniquo animo ferimus, sed quòd libenter cupimus erroris vitare suspicionem. Nam si nos in vestrum conspectum venire permittatis, cõperietis nos vestris decretis omnino suffragaturos. Et quoniam vestræ reuerentiæ visum est, illum, qui istarum rerum reus agitur, humanitus excipere, ad vos accersere, est planè à ratione alienũ, vt qui crimine tenetur implicatus, accersatur, illisq;, quæ ei obiiciuntur, respondeat, nos autẽ reticendo nosmetipsos culpæ cõuincere videamur. Ne grauemini igitur, sicut vestrã decet reuerentiã quæ tam propensa semper ad misericordiãesse solet, sanctissimũ nostrum imperatorẽ de nobis in memoriã redigere, nostra postulata illi exponere, & maturè ea, quæ sunt prudẽtiæ vestræ cõsentanea, de nobis statuere. Hoc igitur cõstat Eusebiũ & Theognidẽ tũ resipuisse, tum suas ipsorũ ecclesias recuperasse.

Quòd Alexandro Alexandriæ episcopo extremum diem oppetẽte Athanasius impulsu illius episcopatũ eius assumit, et narratio de eodẽ ab ineũte eius ætate, et quòd Antonio magno charus fuerit. CAP. XVI.

Eodem

EOdem tempore Alexander episcopus Alexandrię, cũ iam de vita decessurus esset, suum in episcopatu successorem Athanasiũ reliquit, diuina quadam impulsione, mea quidem sententia, ad ei suffragandũ inductus: siquidem ferunt illũ cum conatus fuerat aufugere, inuitum ab Alexandro ad episcopatũ illum capescendũ compulsum fuisse. Cuius rei testis est Appollinarius Syrus, qui sic scribit. Neque postea à bello destitere impii, sed vti in initio aduersus beatũ huius viri magistrũ arma sumpserãt, & iste non aliter atque filius patri, ei aduocatus aderat, ita pòst in hunc ipsum, vt primum in episcopatũ successerat, impetũ fecere. Qui tametsi aufugerat, ne in illo gradu locaretur, diuinitus tamen denuò repertus est: quandoquidẽ diuinis quibusdã indiciis præsignificatũ fuerat beato illi viro, qui episcopatũ administrauerat, nõ aliũ, q̃ hunc eius successorem fore. Nam cum ex hac vita vocaretur, essetq; iam morti vicinus, Athanasiũ, qui neutiq̃ aderat, nominatim appellat. Atq; vbi eius gentilis, qui fortè aderat, cum nomẽ illud audiret, respondisset, obticuit ille, quasi eũ nõ vocasset. Rursus vocat Athanasiũ, & quia hoc sæpius fecisset, ille alter Athanasius, qui aderat deinceps silentio vsus est. Siquidẽ ille, qui aberat significabat. Quod etiã beatus ipse Alexãder more prophetę apertè indicauit, cũ diceret: Athanasi, putas te posse effugere, nõ tamen effugies. Quibus verbis ostendit eum ad certamen vocatũ esse. Hæc de Athanasio scribit Apolinarius. Cęterũ Ariani dicũt, quòd Alexandro mortuo, quinquaginta quatuor episcopi, qui partibus Alexandri & Meletii fauebant, ex Thebaide & reliqua Aegypto in vnum coacti, cõmunicarunt inter se de episcopo creando, & dato iureiurando cõmunibus suffragiis cõsenserunt de vno eligendo, qui ecclesię Alexandrinæ gubernacula susciperet, sed septem eorũ, violato iureiurando, cõtra omniũ voluntatẽ clàm Athanasiũ episcopum ordinasse, & ꝓpter eã causam multos tũ ex populo, tum ex clericis Aegypti eius vitasse cõmunionem. At tamen ipse equidẽ credo, hunc virũ nõ sine prouidẽtia diuina ad episcopatũ ascẽdisse, quippe tũ qui ad dicendũ, tũ ad intelligẽdũ, tũ ad resistẽdũ insidiis aduersariorũ admodũ idoneus esset: qualẽ certè eiustempora in primis requirebant. Erat quidem ad ecclesiæ negotia obeunda, & ad res sacras

tractandas aptissimus. Atq; ab ineunte ferè ætate eius generis fuit, vt suopte ingenio ac natura doctrina imbutus videretur. Cui quidem, cum nondum pubesceret, istud euenisse memorant. Diem festum popularem & valde splendidem maximo hominum cœtu quotannis Alexandrini eo die, quo Petrus ipsorum episcopus martyrio occubuit, adhuc etiam agunt. Quem diem cum Alexander quoque eorum antistes vnà celebraret, iamque sacra peregissset mysteria, fortè expectauit conuiuas, qui secum prãderet. Cum solus esset, oculosque ad mare conuertisset, vidit longe ab se pueros in litore colludentes, & consuetudinem quodãmodo episcoporũ & ecclesiæ ritus imitatione exprimẽtes. Vbi autem in illo imitationis genere nihil inesse animaduertit periculi, lætatus est spectaculo, & ex rebus in ludo gestis voluptatem cepit. At tandem cum arcana mysteria imitando adumbrare inciperent, animo conturbatus est. Atque accersitis quibusdam principibus ex clero viris, pueros digito demonstrat: pueros comprehendi, & ad se adduci iubet. Percontatur ab illis de genere ludi, quibus verbis, quibusve actionibus in eo vsi sint. Illi primò metu perterriti, dicere noluerũt, Ac cum quærẽdo instaret Alexander, indicarũt Athanasium episcopum & principem ludi fuisse, puerosq; quosdã nõdum initiatos mysterijs, ab illo baptizatos esse: à quibus Alexander accuratè scisciatur, quid sacerdos & episcopus ludi ipsis dixerit fecerit ve, & quid ipsi vel respondissent, vel ab eo didicissent. Postremò vbi Alexander comperit vniuersum ordinem ac ritum ecclesiasticum ab illis exquisite seruatum, consilio sacerdotum, quos circa se habebat, approbauit baptismum, & pueros semel in animorum simplicitate diuina gratia imbutos, rebaptizandos non censuit, sed cæteris mysterijs, quæ solis sacerdotibus fas erat obire, in illis expleuit. Athanasium autem & cæteros pueros, qui partes presbyterorum & diaconorum inter ludendum egissent, parentibus tradiderunt, Deo teste, ad ecclesiæ ministeria educandos, vti in eo munere vitam transigerent, quod imitatione adumbrassent. Haud ita diu post, Alexander Athanasium & conuictorem suum & scribam constituit. Itaque prẽclarè educatus, & cum in grammaticorũ, tum in rhetorũ scholis accuratè institutus,

cum

cum iam vir esse inciperet, ante quàm erat creatus episcopus, his, qui cum ipso in colloquium fortè veniret, se sapientem & disertum virum probauit. Vt autem Alexander obiit mortem, Athanasius, quẽ suum reliquerat successorẽ, indies in maiore gloria esse cœpit, quæ cũ suis ipsius virtutibus, tum testimonio Magni Antonij monachi cõfirmata est. Nam cum Antonius eius causa accersitus esset, venit in vrbes, & ad ecclesias accedens, his, quæ Athanasius de deo sentiebat, suffragatus est: denique in omnibus rebus sibi amicum habuit, & eius aduersarios atque inimicos detestatus est.

Quòd Ariani & Meletiani Athanasium celebrem fecerunt, & de Eusebii apud Athanasium solicitatione, vt Arium susciperet, & qꝑ præ ceteris omnibus Eusebius Pãphili & Eustathius Antiochiæ episcopus de voce consubstantialis summum inter se certamen inierunt. CAP. XVII.

PORro Ariani & Meletiani nomen Athanasii maximè illustre reddiderunt, qui tametsi insidias illi tendere nunquam desistebant, tamẽ nullam aliquando causam ad eum capiendum repperire visi sunt. Primum igitur Eusebius per literas illius animum tentare aggreditur, velit ne Arianos in ecclesiam recipere. Quòd si renuat, verbis grauiter minatur se illum malè mulctaturum. Vbi verò Athanasius eius neutiquam cesserit sententiæ, sed constanter asseuerarit eos, qui res nouas contra veritatẽ inuenissent, & ob eã causam essent à concilio Nicæno abdicati, minime recipiẽdos esse, Eusebius toto animo cõnitebatur, vt imperator ipse Arium recipiendum curaret, & ei reuertẽdi potestatẽ faceret, verũ quemadmodũ hæ res cõfectæ sint, dicam equidẽ haud ita multò post. Illo tẽpore episcopi de integro cœpere inter se, dum verbum ὁμοούσιον nimis curiosè expẽdere laborãt, magnopere discordare. Nã pars illos, qui hoc verbũ appꝓbarẽt, loqui blasphemiã putauerũt, vtpote filium essentiæ experté opinantes, & cũ Montano & Sabellio sentiẽtes: pars rursus eos, qui contra sentirẽt, velut Gentiles

tiles auersantes, criminati sunt, ꝙ cultū multorū deorū introducere studebant. In quibus rebus excutiendis Eusebius cognomento Pāphilus, & Eustathius Antiochenus maxime oīm sua ingenia exercuere. Nā etsi vterque filio propriā tribuit essentiā, tamē alter alterū tanquā diuersa sentiente insimulauit. Eustathius quidem accusat Eusebiū, vti Cōcilij Nicæni de fide decreta innouante: respondet aūt Eusebius, se ea quidē approbare, sed Eustathiū reprehendere, velut Sabellij opinioni deditum.

De Antiocheno cōcilio, & ꝙ præter ęquū & iustū Eustathius abdicatus est, cooptato in eius sede Euphronio, & quid Constantinus magnus, cōcilio et Eusebio Pāphili, qui Antiochiæ thronū recusabat scripserit. CAP. XVIII.

ITaque concilio Antiochiæ conuocato, Eustathius episcopatu ecclesiæ Antiochenæ abdicatur. Cuius rei veā causam fuisse crebro hominum sermone celebratur, quòd fidē concilij Nicæni approbabat, quodq́; Eusebiū cū suis, Paulinū Tyri, & Patrophilū scytopolis episcopū (quorum sententiā orientis sequebātur sacerdotes) vti sectę Arianæ addictos detestatus est, eosq́ue palā incusauit: simulatam aūt, ꝙ sacerdotij dignitati impuris factis dedecori fuisse deprehensus est. Propter cuius abdicationē maxima Antiochiæ seditio conflata est: adeo vt parum abesset, quin multitudo gladios strinxisset, & tota ciuitas in graue periculū deuenisset. Quæ res vna eius causæ apud imperatorē nō mediocriter obfuit. Nā vt primū nunciatū est imperatori has res accidisse, & populū in duas partes diuisum esse, acerbè tulit, & Eustathiū, velut authorē seditionis suspectū habere cępit. Quāobrē vnū ex primariis satellitibus suis mittit cū mandato, vt plebi terrorē injćiat, & seditionē sine tumultu & detrimēto cuiusq̄ restinguat. Qui aūt Eustathiū abdicauerant, atq́; Antiochiā ea de causa cōuenerant quoniā induxere aīm, si vnū, qui suę faueret opinioni, essetq́ue imperatori notus, & literarū cognitione egregiè ornatus, illius ecclesiæ crearent antistitē, se alios sibi facile obsequentes habituros, idcirco rectum statuerunt sedem Antiochenam

nam Eusebio cognomento Pamphilo deferre. De qua re scribunt ad imperatorem literas, quibus significant hanc rem populo valde gratam esse. Ita enim postulatum erat ab omnibus tam clericis, quàm laicis, quorum animi Eustathio infensi fuerunt. At Eusebius scripsit imperatori se nolle eũ episcopatũ capessere. Quẽ imperator, quòd illũ honoris gradũ repudiauerat, laudauit plurimum. Legẽ nanque esse ecclesia sancitã, ne qui vnius ecclesiæ antistes creatus esset, ad alteram transferretur. Scripsit etiam literas cum ad populũ, tum ad Eusebium, eiusq; vehementer probauit sententiã, beatũque vocauit, quod nõ ad vnius ciuitatis, sed ad totius orbis terræ episcopatũ administrandũ idoneus iudicatus esset. Scripsit aũt ad populũ ecclesiæ Antiochenæ de cõcordia, & quòd alterius ecclesiæ episcopũ nõ deberent appetere, & quòd malũ esset rerũ cupiditate duci alienarũ. Aliã prẽterea epistolã separatim cõcilio dedit: in qua & Eusebium itidem, quòd episcopatum illum recusauerat, laudauit, & persuasum habens, Euphronium Cappadocem presbyterum, & Georgium Arethusiũ, viros esse spectatæ fidei, iussit, vt vel alterũ istorũ pro suo arbitrio, vel alium, qui ipsis videretur idoneus, ecclesiæ Antiochenæ antistitẽ deligerent. Quare vt primum literas accepere imperatoris, Euphronium constituerunt episcopum. Eustathius autem, vti accepi, falsam sibi obiectam criminationẽ animo quieto & tranquillo ideo tulit, quòd illud sibi commodius fore putauit: vir quidem cum in aliis rebus præstabilis & spectatus, tum in eloquentia iure admirandus, quemadmodũ ex libris eius, qui extant, cognosci potest. in quibus & vetus loquendi ratio, sapientes sentẽtiæ, verborum elegantia, & lepos in rebus explicãdis nõ sine magna omnium commendatione elucet.

De Maximo qui post Macariũ Hierosolymorum sedem obtinuit. CAP XIX.

PEr id tempus, cum Mareus post Sylvestrũ ad exiguum tẽpus episcopatũ Romanũ gessisset, Iulius in illã sedẽ succesit: in sedẽ autem Hierosolymorũ post Macariũ succes-

Maximus. Quem fama est episcopum ecclesiæ Dispolitanæ à Macario ordinatum fuisse, sed à populo Hierosolomitano, ne eam sedem capesseret, impeditum. Nam quia confessor erat, & vir alioqui spectatus, populi suffragiis decretũ fuit, vt post mortẽ Macarii in illius vrbis episcopatũ succederet. Itaque cum multitudo ægrè ferret, se eò priuatam fore cuius virtutem exploratè cognitã haberet, & seditio ex ea re oriri videretur, visum est Diospolitanis aliũ episcopum deligere, vti Maximus maneret Hierosolymis, & sacro episcopatus munere vnà cum Macario fungeretur, & post eius mortem ecclesiam illam solus gubernaret. Attamen intelligendũ est, quòd hi, qui in hac re cognoscenda accuratius laborarint, affirmant plebem istam omnia de sententia Macarii & feciſſe, & summo studio conatam esse. Nam eum omni cura incubuisse, vt Maximus post se constitueretur episcopus, memorant, propterea quòd mente complectebatur, illum cum rectam veramque de Deo opinionem teneret, & ob fidei confessionem populo percharus esset, necessariò ad sibi succedendum reseruandũ esse. Siquidem veritus est, ne se mortuo, Eusebius & Patrophilus sectæ Arianæ fautores, tempus idoneũ nacti, illã episcopalem sedem alicui suæ opinioni dedito tribuerent: quandoquidem, dum Macarius maneret in vita, nouis rebus studere cœperunt illi quidem, sed cum ab eo essent ea de causa ab ecclesia segregati, conquieuerunt.

De Meletianis & Arianis quo pacto in vnum coaluerint, & Eusebio & Theognide, quomodo pestem Arianam de integro suscitare connixi sint.

CAPVT XX.

DVM hæc geruntur, contentio inter Aegyptios ab initio concitata, longius manare cœpit. Nam quanq; in concilio Nicæno Ariana hæresis prorsus condemnata fuit, & Meletiani conditionibus illis, quas suprà commemorauimus, in ecclesiã recepti, & Meletius Alexandro in Aegyptum reuerso ecclesias, quas iniquè occupasset, reddidit, ipseque in Lyco iam ætatem degit, tamen non multò post, cum erat è vita migraturus, Ioannem vnum ex familiaribus

miliaribus suis contra decretum Nicæni concilii in suum locum suffecit, sicque ecclesias denuò cõturbandi author & causa extitit. Ariani autem cum Meletianos nouas res moliri cernerent, ipsi quoque ecclesias turbare cœperunt. Nam vti in eiusmodi tumultibus solet euenire, alii Arii laudabant opinionem, alii sacerdotes à Meletio ordinatos debere ecclesiis præesse æquum iudicabant, eorumq; partibus se addicebant. Et quanquã Ariani & Meletiani antè inter se dissentiebant, tamen cum viderent multitudinem ad partes sacerdotum ecclesiæ catholicæ deflectere, eam rapere in inuidiam, fœdera amicitię inter se ipsi iungere, cõmune odium in clerum Alexandrinũ suscipere, promiscuè illis, contra quos disceptabãt, crimina inferre, & se mutuò defendere studuerũt: vsq; eo, vti progrediẽte tempore Ariani, licet cum Meletianis de ecclesiarum primatu decertarent, à plerisque Meletiani nominarentur: sed tamẽ eandem, quam Arius, de Deo opinionem tenere non desisterent. Ac quamuis vtriq; suam controuersiam ab se mutuò disceptari diiudicarique recusarint, tamen contra omniũ opinionem in communis simultatis aduersus orthodoxos societate non inuiti consenserunt: singulique eorum expectarunt se facilè, quæ sibi in optatis erant consecuturos. Tempore autem procedente, habitum dogmatum Arianorum ex disputationibus de illis habitis nacti, eadem cum Arianis de Deo sentire cœperunt. Hincq; res Arianæ ad priorem denuò tumultum reuolutæ sunt: atque populus & clerus à mutua inter se communione separati. Quinetiam cum in aliis vrbibus, tũ maximè in Bithynię & Hellespõti ciuitatibus, tum Constantinopoli quoque dogmata Arii de integro accensa. Deniq; fertur Eusebium episcopum Nicomediæ, & Theognidem Nicææ, cum falsa persuasione eum, cui imperator libellum de Actis concilii Nicęni custodiendum cõmiserat, circumueniissent, suas in eo subscriptiones deleuisse, iamque conatos palàm docere, non existimandum filium patri consubstantialem esse. De qua re Eusebium, cum esset accusatus, apertè ac liberè respondisse imperatori, atque veste quadam, qua induebatur demonstrata, dixisse, si vestis illa, se inspectante diuideretur, se tamen nunquam affirmaturum vtranque eius partẽ vnã

eandemque essentiam habere. Quibus verbis valde grauiter commotus est imperator. Nã cũ persuasum haberet tales quæstiones post conciliũ Nicænũ penitus compressas fore, præter spẽ eas denuò excitatas vidit. Maximè autem omniũ eius animũ offenderant Eusebius & Theognis, q cũ quibusdã Alexandrinis, quos vt parũ rectè de fide sentientes ad pœnitentiã agendã concilium reseruauerat, cõmunicassent. Ob quam causam eos velut dissidij authores exilij causa solum vertere imperauit. A nõnullis enim imperatorẽ hac de re iracundia accẽsum, Eusebium & Theognidẽ exilio addixisse memoratum est. Verùm ea, quæ de hac causa acceperã ab illis, qui eã accurate tenebant, supra explanaui.

Quas res contra Athanasium Ariani & Meletiani nequicquam commenti sit. CAP. XXI.

PORro autẽ isti duo rerũ incõmodarum, quæ deinceps Athanasio accidebãt, authores fuere. Nã cũ multũ authoritate & potẽtia apud imperatorẽ postea valerent, Arium, vt eadẽ secũ opinione & amicitia quoq; cõiunctũ, Alexãdriã reducere, Athanasiũ autẽ, vt aduersariũ, ecclesia eijcere studuerũt. Quare cũ apud Constantinũ, vt seditionis et tumultus in ecclesia authorẽ, falso insimulãt, & quòd pleroſq; in ecclesiam ingredi cupiẽtes prohibebat, cũ liceret concordiã inter oẽs cõstitui, si istud vnũ permitteretur. Quas criminationes cõtra eum confictas, multi episcopi, & Clerici qui cũ Ioãne cõspirabãt, quiq; cõtinẽter ferè ad imperatorẽ accedebãt, veras esse cõfirmauere: atq; adeo dixere se orthodoxos esse, & tũ eũ, tũ episcopos sibi subiectos cædis, vinculorũ, plagarũ iniustè inflictarũ, vulnerũ, & incendij ecclesiarũ accusauere. Vbi verò Athanasius etiã significasset imperatori iniquas Ioannis & episcoporũ sibi fauẽtiũ ordinationes, & nõ eas solum, verũ etiã innouationẽ detretorũ cõcilij Nicẽni, fidẽ corruptã, seditiões, & cõtumelias orthodoxis impositas, criminis loco illis obiectasset, imperator deiceps nõ habebat cui crederet. Ac cũ eiusmodi crimina ipsi sibi mutuo intenderent, & sæpe accusatores multi vtrinq; multũ exhiberent molestiæ, scribit Athanasio (multitudinis enim consensus imprimis sibi curę fuit)

vt ne-

vt nemo aditu ecclesiæ prohibeatur. Quòd si sibi post illud tépus id factũ esse indicaretur, se sine mora missurũ aliqué, qui illũ Alexádria exturbaret. Cui⁹ rei cognoscédę si quis cupiditate vlla ducatur, legat imperatoris epistolã, cuius ‘ parté hic posui, quę ita se habet. cũ cõsilii & volũtatis meę ‘ rationé acceperis, fac omnibus in ecclesiam ingredi cupi- ‘ entibus liberũ aditũ præbeas. Nã si intellexero quenquam, ‘ qui ecclesiæ particeps fieri cupiat, vel impeditum abs te es- ‘ se, vel introitu prohibitũ, mittam aliquem è meis, qui mã- ‘ dato meo te de gradu dimoueat, locumq; tuũ alteri tribu- at. At verò vbi rescripsit Athanasius, & imperatori persua- sit nõ dãdã esse Ario potestaté cũ ecclesia catholica cõmu- nicãdi, Eusebius animaduertẽs se Athanasio tã acriter cõ- tra nitẽte, nõ posse cõsequi, quod animo instituerat, omni- bus viribus laborãdum censuit, vt Athanasius è medio re- moueretur. Sed cũ nõ satis causæ haberet ad conatum tam insidiosum suscipiẽdũ, pollicetur Meletianis, se eorum cau sam cũ apud imperatoré, tũ apud eos qui apud illũ mul- tum possent, adiuturum, si modò Athanasium accusare ve- lint. Quamobré Athanasius primũ in crimẽ vocatur, quòd tributũ vestium linearũ Aegyptijs imposuerat, quod tribu tum eum etiã exegisse accusatores affirmarũt. Verũ Alypi- us & Macarius presbyteri ecclesiæ Alexãdrinæ, qui ibi for te fortuna aderãt, hoc falsum crimẽ diluerunt. At Athana- sium hac de causa accersitũ, denuò accusant, ꝙ capsam auri quò imperatori pararet insidias, cuidã Philumeno miserat. Cæterũ vbi intellexit imperator accusatorũ calũniã, facit potestatẽ Athanasio domũ reuertendi. Quinetiã scipsit ad populũ Alexandrinũ, Athanasijq; singulare modestiã ei, & fidẽ sanã testificatur, & quòd cũ illo lubẽs in cõgressum & colloquiũ venerit, quodq; persuasum habuerit eum virum planè diuinũ esse, eumq; cũ inuidiæ causa accusatus esset, superiores partes ab aduersarijs cõsecutũ. Porro imperator cũ accepisset cõplures Aegyptiorum adhuc propter Ari- um & Meletiũ inter se digladiari, per epistolam eos horta- tus est, vt deũ ante oculos statuerent, eiusq; iudicium mẽ- te complecterentur & mutuã inter ipsos beneuolẽtiã serua rẽt, deniq; eos, qui ipsorũ concordiam per insidias dirime- re conarentur, pro virili exagitarent. Qua quidem epistola

scripta in hanc sententiam imperator tum eos omnes communiter ad cõcordiam incitauit, tum laborauit sedulò, ut consensus ecclesiæ distraheretur.

De intentata in Athanasiũ propter Arsenii brachium calumnia. CAP. XXII.

MEletiani autem, quoniam prior conatus ipsos frustratus fuerat, alia duo crimina aduersus Athanasiũ contexurunt: alterum quòd sacrum calicem cõfregerat, alterum quòd Arsenio quodam interfecto, brachium eius amputauerat, & apud se ad magicam exercendam retinuerat. Iste Arsenius (erat autem clericus) cum in quoddam graue peccatum delapsus esset, dicitur se occultasse. Verebatur enim, ne apud episcopum in iudicium vocatus, pœnas daturus esset. Quod cum ita accidisset, illi, qui Athanasio machinabantur insidias, grauissimum inde crimen in eum confingere cœperunt: & propterea Arsenium diligenter conquirere: quem cum repperissent, benignè complecti, polliceri se ei omnem præstaturos beneuolentiam, in tutoque collocaturos: clam deducere ad quendã familiarem & suarum partium fautorem nomine Priuem, monasterii cuiuscundam presbyterum. Arsenio igitur ibi occultato, sedulò per publicas plateas, & per magistratuũ cõuentus circuire, dissipare rumorem, Arsenium ab Athanasio interemptum. Postremò ad hoc crimen Athanasio obiiciendũ Ioannẽ quendã monachũ subornare. Cuius facinoris indigni atq; adeò turpis cum fama vsque eò in vulgus emanaret, vt ad aures etiã imperatoris perueniret, Athanasius videns, quòd quamuis fieri posset, vt eiusmodi crimine insimulatus, se sustineret, difficile esset apud iudices quorum animi talibus rumoribus antè occupati tenebantur, pro se respondere, fraudibus aduersariorum se strenuè opposuit, & quoad eius fieri poterat, omnibus fidem faciendo prouidit, ne veritas in occulto lateret. Erat tamen perdifficile hanc rem vulgo persuadere, præsertim cũ Arsenius nusquam compareret. Itaque cum secum consyderasset nulla alia ratione se ipsum posse suspicione liberare, nisi eum viuere mõstraret, qui mortuus esse dicebatur, quendã ex suis diaconis, virum fidelissimũ Arsenium

quæsitum

quæsitum mittit. Qui in Thebaidem profectus, quorundam monachorũ indicio fit certior de loco, vbi Arsenius iam ætatem degebat. Verùm simul vt venit ad Priuem, apud quem latitabat Arsenius, ibi Arsenium neutiq; offendit (nam aduentu diaconi antè cognito, illum in inferiorem Aegyptum transtulerant) sed Priuem comprehẽsum deducit Alexandriam, & vnà cum illo Heliam vnum ex eius familiaribus, qui dicebatur Arsenium aliò transtulisse. Qui duo ad præfectum præsidiariorum militum in Aegyptum versantium adducti, confessi sunt Arsenium viuere, & apud ipsos antè delituisse, at iam in Aegypto cõmorari. De quibus rebus, vt acciderant, imperatorem certiorem fieri cupiebat Athanasius. Ad quem rescripsit imperator, vt in sacerdotio diligenter fungendo perstaret, & ea, quæ ad populum ritè gubernandum, & ad colendã pietatem pertinerent, sedulò prouideret. & Meletianorũ insidias pro nihilo duceret. Se nãq; exploratũ habere eos inuidia inflammatos eiusmodi falsa & commentitia crimina confinxisse, atq; tumultus contra ecclesiã excitasse, & se de cætero minime permissurum, vt talia facinora admittãtur, sed secundum leges ciuiles iudicium, nisi quiescant, exerciturum, & sumpturũ de illis supplicium, vtpote qui non modò innocentibus iniustè tendere insidias, verùm etiam rectum ecclesiæ ordinem perturbare, & veram pietatem labefactare niterentur. Hęc scripsit imperator ad Athanasiũ, iussitq; epistolã in cõmuni populi conuentu legi, quò omnes ipsius voluntatem cognoscerent. Ex quo tempore Meletiani metu adducti, quietè se gesserunt: siquidem imperatoris minas nõ parum sunt veriti. Itaq; ecclesia per vniuersam Aegyptũ pacata, & à tam egregio episcopo administrata, indies magis magisq; creuit, quandoquidẽ tum ex Gentilibus, tum ex aliis sectis, non pauci ei adiecti fuerũt.

Quòd eo tempore interiores Indorum gentes, Frumentij & Aedesii captiuorum studio, Christianam fidem amplexati sunt. CAP. XXIII.

SVb idem tempus accepimus Indos interiores (sic enim nostra memoria appellantur) ad quos doctrina & prædicatio Bartholomęi minimè peruenerat, à Frumentio

 sacer-

sacerdote & doctore sacræ disciplinæ, qua imbuuntur, fidē Christianā didicisse. Verùm vt in hoc miraculo, quod Indis accidit, intelligamus religionem Christianā nō ex hominum ingeniis initium cepisse, vti quidam monstrose fabulantur, causa cur Frumentius sit sacerdos institutus explicanda est necessariò. Veteres philosophi Gētiles facile præstantissimi, vrbes & loca ignota perlustrare magnò æstimarunt. Nā sic Plato Socratis amicus & familiaris fecisse dicitur, & in Aegyptum contendisse, quò eorū vrbes, instituta & mores cognosceret. Nauigasse etiam in Siliciam, vt crateres, qui illic erant, viseret. In quibus ignis velut ex fonte sine intermissione profusus, sua sponte erūpere cernitur. Non rarò autem ita redundat, vt instar fluminis dilabatur, atq; adeo terrā depascatur vicinam, vti ad hoc tēpus agri cōplures exusti videantur, & neq; sementē recipiant, neq; arborū consitionē, sicut de terra Sodomorū memoratur. Ad hos Crateres visendos Empedocles quoq; accessit, vir apud Gentiles propter philosophiæ scientiā admodum celebris: qui quidē rerū cognitionē, quā animo tenebat, heroico carmine persecutus est. Hic cum de ignis eruptione hæsitaret, seu quòd hoc modo mori satius putauit, seu istud verius dici potest, quòd ipse fortasse non nouit, cur hoc immaturo mortis genere in eo loco occubuerit, in filiit in ignē, sicq; interiit. Porro autē Democritus Cous, plurimas peruidisse vrbes, cęlū mutasse, peragrasse regiōes, gentes varias cognouisse, vitā in exteris nationibus ad annos octoginta traduxisse. Idem studiū fuit in aliis prętereā ferè infinitis sapientibus Gentilibus, tū qui quōdā, tū qui recentiore memoria vixerunt. Quorum exemplū imitatus Meropius philosophus quidā Tyrius ex Phœnicia, ad Indos profectus est. Quem comitati sunt duo pueri, quorum alter Frumentius, Edesius alter appellatus est. Ambo illius consanguinei, & literis ab eo liberaliter instituti. Vbi autē eas vrbes & loca Indiæ, quæ cōmodè poterat obiisset, reuerti cōstituit. Atq; nauē, quæ traiecit in Aegyptū, fortè nactus, cū in portū quendā seu aquæ seu aliarū rerū necessariarū causa appulissent, Indi, qui illic habitabāt, accurrentes, cū cęteros omnes, tū ipsum philosophū Meropiū, rupto, quod percussērat cū Romanis fœdere, trucidarunt. Pueros aūt vtpote ętate tenera miserati, viuos ad regē suū

deduxerunt. Quorũ minoré natu pincernã ſuũ fecit:maio
ré nomine Frumẽtiũ familię & pecuniarũ adminiſtratorẽ.
Quippe eũ & prudentẽ,& ad illud munus obeundũ valdę
idoneũ eſſe perſpexit. Cũ verò ſe ad ꝑlixũ tẽporis ſpatiũ
tũ vtiles regi,tũ fideles præſtitiſſẽt,rex iã moriẽs relicta fi-
lio paruulo & cõiugi regni hæreditate, eos beneuolentiæ
cauſa libertate donauit,copiáq; fecit ętatẽ,quo in loco vel
lent,tranſigẽdi. Itaq; illi Tyrũ ad ſuos reuerti maturarũt.
At regina,quoniã filius adhuc admodũ adoleſcẽs erat,cõ-
tendit ab illis, vti vſq; eo regnũ adminiſtrẽt, quoad filius
ad robuſtã ætatẽ perueniat. Qui reginã iſtud efflagitantẽ
reueriti,tũ palatiũ regis,tũ regnũ gubernãdum ſuſcipiunt.
Frumẽtius autẽ ſeu diuinis fortaſſe incitatus viſionib⁹,ſeu
ſua ſpõte,nõ tñ ſine dei impulſiõe,percõtatur ecqui eſsent
apud Indos Chriſtiani,aut mercatores Romani qui eò cõ
mearent. Atq; cum diligẽter cõquirendo,quoſdã ibi eſſe
cõperiſſet,accerſit ad ſe. Quos beneuolẽtia & humanitate
ſumma cõplectens,fecit vt precationis cauſa in vnũ coirẽt,
& more Romano cõuentus agerẽt:tẽpliſq; extructis,hor-
tatus eſt,vt deũ aſsidue colerẽt. Iã vero vbi filius regis pu-
beſceret,eũ & reginã,qui ægerrime eorũ diſceſsũ ferebãt,
orãt abeundi copiã:qua impetrata,decedẽtes inde cũ gra-
tia ad ditionẽ Romanã reuerterũt. Edeſius cupidus viſẽdi
ſuos,Tyrũ redit:vbi poſt presbyterij gradũ obtinuit. Fru-
mentius autẽ itinere in Phęniciã in aliud tẽpus dilato, re-
cta Alexandriã ꝑficiſcitur. Nã minime ſibi rectũ videbãt,
patriã & genus rerũ diuinarũ ſtudio anteponere. Veniens
igitur cũ Athanaſio eccleſię Alexãdrinę pręſule in collo-
quiũ,res apud Indos geſtas exponit:docetq; Chriſtianos,
qui ibi ſunt,opus habere epiſcopo,qui ipſis præeſſet. Atha
naſius,cõuocatis ſacerdotib⁹ Alexãdriã incolẽtib⁹,cũ illis
ſup hac re init cõſiliũ,ordinatq; Frumẽtiũ Indię epiſcopũ:
ratus eũ tũ maximẽ idoneũ eſſe,tũ poſſe religionẽ Chriſti
aná v eheméter ꝑpagare apud eos pręſertim,inter quos &
nomẽ Chriſtianorũ primus predicaſſet,& in quorũ animis
fidei Chriſti ſemina inſeuiſſet. Itaq; Frumentius reuerſus
ad Indos, dicitur tã inſigniter ſacerdotio perfunctus eſſe,
vt eius conata omnes laudarent, non minus illum, quàm
apoſtolos admirati:quandoquidem Deus per eum multos

mirandum in modum sanando, signa & prodigia edendo, cum reddidit planè illustrissimum. Sed qui fuerit apud Indos sacerdotij & Christianæ religionis exorsus, ex his satis cognosci potest.

De Concilio Tyrio & temeraria sancti Athanasij abdicatione. CAP. XXIIII.

ATHanasio autē aduersarij per insidias de integro facessere molestiā, odiū apud imperatorē ei struere, & magnū accusatorum numerū cōtra eum comparare cœperunt. Quorum importuno rogatu impulsus imperator, cōcilium Cæsareæ Palæstinæ cogi mandauit. Ad quod vocatus Athanasius, propterea nō obtemperauit, quòd fraudulentum iudicium tum Eusebij illius vrbis episcopi, tum alterius Eusebij episcopi Nicomediæ, tum aliorum, quos circa se habebant, veritus est. Quare licet grauiter vrgeretur, vt id temporis eò accederet, tamen circiter menses triginta profectionem distulit. Postea autem, cum vehementius impelleretur, venit Tyrum. In qua vrbe multi episcopi orientis in vnum congregati, iubent eum criminibus obiectis respondere. Nam Callinicus episcopus, & Ischyrion quidā ex factione Ioannis eum accusauerant, quòd calicem mysticum confregerat, quodq; solium episcopale deturbarat, & ipsum Ischyrionem, qui erat presbyter, sæpe in carcerē concluserat. Quinetiam quòd nomine ipsius ad Hyginū Aegypti præfectum falsò delato, quòd videlicet in imagines imperatoris lapides coniecerat, vinculis constringendum curauerat. Itemque quòd Callinicum, episcopum ecclesiæ catholicæ, quæ est in Pelusio, & conuentum cum Alexandro agentem propterea abdicauerat, quòd noluit alia conditione cum eo communicare, nisi de calicis mystici fractura, de qua erat in suspicionem vocatus, verum pro certo cognosceret. Præterea quòd Marco cuidam, qui fuerat presbyterio abdicatus, ecclesiæ Pelusianæ gubernationem commiserat, ipsumque Callinicum à militibus custodiri, verberibus cædi, & in iudicium adduci effecerat. Porrò Euplus, Pachomius, Isaac, Achilles, & Hermeon episcopi, factionis

Ioannis

Ioannis illum insimularunt, quòd ab eo vapularant. Denique omnes communiter ei obiectabant, quòd quorundam periurio ad episcopatum ascenderat, idque cum omnes episcopi asseueraſſent, neminem debere prius ordinari, q̃ crimina sibi illata diluerit: seq; ita in fraudem inductos, propterea ab illius communione abstinuisse. Eum autẽ dedignatum esse causam suam persuadendo obtinere, sed vi cogendo homines, & in vincula conijciendo suam in sentẽtiam perducere laborasse. Adhæc crimen de Arsenio renouatum est, & vti vsuuenire solet in insidijs, quæ de industria tenduntur hominibus, illi, qui putabantur eius amici esse, ex improuiso accusatores extiterunt: quinetiam tabulæ legebantur, in quibus scriptæ fuerunt populi contra eum vociferationes, parinde quasi plebs Alexandrina propter eum ad conuentus in ecclesia agendos venire renuisset. Athanasius autem iussus pro se respondere, sæpe in iudicium ingressus, criminum sibi obiectorum alia diluit, de alijs diem ad deliberãdum postulauit. Pendebat animi magnopere, cum videret & accusatores ad iudicum nutum & voluntatem se accommodare, & multos contra se testes, partim ex Arianis, ex Meletianis partim comparatos esse, & calumniatores, licet crimina falsa, quæ ipse facilè refutauerat, intulissent, veniam tamen impetrasse: idque maximè in causa tum Arsenij, in qua obiectum erat ipsum magicæ exercendæ gratia brachium Arsenij excidisse, tum mulieris etiam cuiusdam, in qua accusabatur munera mulieri, quò suam cum ea expleret libidinem, dedisse, & noctu præterea inuitam compressisse, quæ vtraque accusatio ridicula planè deprehensa est, & plena calumniæ. Nam vbi mulier coram episcopis in vnum conuocatis hæc objceret, Timotheus presbyter Alexandrinus, qui astabat Athanasio (sic enim inter eos antè clam conuenerat) ita affatur mulierẽ: egóne te per vim compressi? Tum illa, an nõ tu quæso, inquit? tempusque & locum, in quo compressa fuerat, ostendit. Arsenium autem in medium adduxit Athanasius, ambasque eius manus integras iudicibus mõstrauit: atque cõtendit ab illis, vti accusatores de brachio, quod in iudiciũ intulerant, in quæstionem darentur. Nam Arcenius iste seu diuina impulsione motus, seu, vt fertur, ab Athanasij

insidiatoribus occultatus, forte fortuna, cum quidã ei nũtiasset, episcopum eius causa in periculũ incidisse, de nocte inde decessit, & pridie, quàm iudiciũ de Athanasio exercetur, Tyrũ appulit. Itaque cũ vtrũque crimẽ ita esset dilutum, vt purgatione non egeret, prius eorum, credo, in Actis concilii ideo non extat, quòd res tam turpis tamq; ridicula non esset in tabulas Concilii referenda. Quod autem ad posterius attinet, accusatores pro suis partibus defendendis satis putabant dicere, Plusianum, vnum ex episcopis, qui Athanasio parebant, mandato eius Arsenij domũ incendisse, ipsum alligasse ad columnã, loris verberasse, in ædiculam denique compegisse: at Arsenium per fenestram inde ausugisse. Ac cum esset conquirendus, aliquamdiu abditum delituisse: & quia non comparebat, hominibus opinionem fuisse nõ sine causa allatã, eum mortem obiisse. Ob quam causam episcopis, qui partibus Ioannis fauebãt, illum vt virum illustrẽ & confessorẽ quæsiuisse, rẽ detulisse ad magistratus. Athanasius igitur, ista animo agitans, cœpit vehementer pertimescere: simulq; vereri, ne sui insidiatores occasionem nacti, se ex occulto interficerent.

Vbi verò sæpius de hac causa cõuentum est, & cõfessus episcoporum tumultu ac turba refertus, & tum accusatores, tũ multitudo, quæ iudicio interfuit, vociferari cępit, Athanasiũ, velut præstigiatorẽ, hominẽ violentũ, indignũ sacerdotio, penitus è medio tollendũ, illi, quibus mãdatũ ab imperatore datum fuerat, vt concilio, quò omnia melius trãquilliusq; gererentur, interessent, admodũ veriti, ne in seditione, vti erat verisimile, impetu facto, manus violentas illi afferrent, clã eum è foro iudiciali subduxerunt. Ille aũt cũ persuasum haberet, se nõ posse sine periculo Tyri cõmorari, neq; tutũ sibi esse cõtra tantũ accusatorũ numerũ apud inimicos iudices causam disceptare, Cõstantinopolim profugit. Cõciliũ verò eũ, indicta causa, condẽnat, abdicat episcopatu, decernit deniq;, ne postea Alexandriæ habitet. ne, inquit, tumultus & seditiones, si adsit, cõcitare aggrediatur. Ioannẽ aũt, & oẽs, qui ab eo stabãt, vti incõmodis, per iniuriã affectos in cõmunionẽ recipit, & quã illorũ quisq; dignitatẽ in clero obtinuerat, cuiq; reddit. Episcopi porrò in eodẽ cõcilio coacti, acta cõcilij imperatori significarũt, scripse-

scripseruntq; ad alios oēs vbiq; episcopos, vt minime cum Athanasio cōmunicent, neue ad eū scribāt, neu ab illo literas accipiāt: quandoquidē & criminum, de quibus certiores facti fuissent, cōuictus erat, & partim fuga, partim quòd causam suā in iudicio agere recusauerat, reus deprehēsus. Præterea per literas ostēderunt, se ad eiusmodi sententiam cōtra eum pronunciandā ideo impulsos, primum quòd ægre admodū ferebāt, q̄ cum imperator anno præterito dedisset mādatum, vt episcopi Oriētis eius causa Cæsareæ in vnum cōuenirent, ipse nō eò accesserat, idque cum videret cōcilium lōgo tēpore ipsum expectādo fatigatum, quodq; etiā imperatoris mādata cōtēpserat. Deinde quòd cum per multi episcopi Tyrum cōueniissent, hominum multitudine stipatus eo venerat, & turbas ac tumultus in concilio excitarat, modò pro se respondere tergiuersando, modò episcopos sigillatim contumeliis onerando, interdum cum vocaretur ab illis, dicto ipsorum minime audiendo, aliquādo iudiciū subire indigne & grauiter ferēdo. Quin etiā plane cōpertum esse, quòd calicē mysticū fregerat, declararūt: testesq; ad eam rem adduxerunt, Theognidē Nicæę episcopū, Marin Chalcedonis, Theodorū Heracleæ episcopum, Valentē itē, Vrcaciū & Macedoniū: quos quidē se misisse in Aegyptū dixerūt, eo cōsilio, vt cū in pagū venirent, vbi calix fuerat cōfractus, verū elicerēt. Hæc scripsere episcopi, singulaq; crimina, vt mos forensis fert, perstrinxere, dedereq; operā, vt calumniā Athanasio, velut arte quadā cōtexerent. Verùm cōplures sacerdotes, qui aderāt in cōcilio, hoc iudicium minime sycerum esse existimarūt. Et ob eā causam dicitur Paphnutiū confessorē, qui cōcilio interfuit, prehendisse manum Maximi episcopi Hierosolimitani, monuisse vt surgeret. Nam non oportere se, cum essent cōfessores, & pro pietate tum oculos effossos, tum pedū flexus debilitatos haberent, concilio hominum perditorum cōmunicare.

De templo quod magnus Constantinus Hierosolymis in Golgatha condidit, & eiusdem dedicatione. CAP. XXV.

DVm hæc gerūtur, circiter trigesimū annū imperij Cōstātini, cū tēplū Hierosolymis q̄d magnū vocabat in

Caluariæ loco extructum esset, Marianus, vir nobilis, & scriba imperatoris, accedens Tyrum, cõcilio tradidit literas, quibus erat mandatũ, vt episcopi quàm maturrimè Hierosolymam peterent, nouumq; templum consecrarent. Quinetiam istud quoq; (sic enim secũ ante deliberauerat) necessariũ putauit, vt episcopi, qui Tyri in vnũ cõuenerãt, lites inter ipsos susceptas primo omnium dirimerent: sicq; deinde à discordia & offensione animorũ purgati, ad templũ dedicandum se conferrent. Nam concordiã sacerdotũ tali festo peraccõmodatã esse. Itaque episcopi cõtendunt Hierosolymã, & non templum solum, verùm etiam thesauros & moniméta ab imperatore illuc missa consecrant: quæ ad hoc tẽpus in eo templo manent reposita, multumq; admirationis propter suam magnificentiam & amplitudinem spectatoribus excitant. Ex quo tẽpore ecclesia Hierosolimitana quotannis diem festũ splendide admodũ celebrat: adeo vt in eo initiationes sacrorum peragantur, & dies octo deinceps cõuentus fiant, cõpluresq; ex omnibus totius orbis terræ partibus, qui vndique ad sacra loca visenda cõfluerent, tempore, quo hic dies festus celebrabatur, eo conuenirent.

De presbytero qui in animum induxit Constantino, vt Ariũ & Euzoium ab exilio reuocaret, & libello de illorum fide, & quomodo Arius à cõcilio quod Hierosolymis coiuerat, rursus in communionem acceptus fuerit. CAP. XXVI.

EOdem tempore Ariani tempus idoneum nacti, laborabant, vt conciliũ episcoporum Hierosolymis cogeretur, & Arius atque Euzoius in cõmunionẽ reciperentur. Ad quã rẽ audacius suscipiendã tali causa fuere inducti. Presbyter quidã erat sorori imperatoris perfamiliaris, doctrinæ Arianæ laudator, verũ quod illi sectæ fauebat, primo omnes celare nitebatur, sed lõgo tẽporis spacio dilapso, cũ maiorẽ necessitudinẽ cũ Cõstantia (hoc enim sorori Imperatoris nomẽ fuit) cõflasset, nactus animi fiden tiam, liberè cũ ea colloquitur, queritur Ariũ patria iniustè pulsum esse, & inuidiæ priuatarũq; inimicitiarum causa ec

clesia

clesia eiectum ab Alexandro, qui ecclesiam administrabat Alexandriam. Nã Alexander, inquit, cum videret illũ à plebe magni fieri, cœpit graui in eum inuidia inflammari. Constantia autem, tametsi ista vera esse credebat, tamen dũ vixit, nihil noui contra concilij Niceni decreta molita est. At vbi in morbum incidit, & se iam mortem obiturã suspicata est, fratrem, cum ad ipsam accederet, orauit beneficiũ, quod iam postremum peteret, sibi tribui. Petijt aũt vt presbyterum, quẽ dixi, in numero familiarium haberet, eique vtpote recte de deo sentienti fidem adiungeret. Se nanque mox morituram esse, & de cætero vitam hanc sibi minime curæ fore, sed ei metuere, ne ipse, deo irato, vel calamitatis aliquid acciperet, vel imperium turpiter amitteret. Nam quorundam suasu, iustos & bonos viros perpetuo exilio iniustè mulctatos esse. Qua de causa imperator deinceps presbyterum sibi habuit coniunctissimum, authoritatem libertatemque loquendi concessit, cõmunicauit cũ eo de sororis postulatis, censuit denique causam Arij denuo disceptandam esse: atque seu quòd hæsitaret, veræ ne essent calumniæ Ario obiectæ, seu quòd sorori gratificari cuperet, haud ita multò post, Ariũ reuocauit ab exilio, & formulam de sua in deũ fide edere mandauit. Ille igitur nouitate verborum, quæ ante excogitauerat, declinata, aliã fidei formulam contexuit, verbisque simplicibus, quæ sunt in sanctis literis vsitatæ, vsus est: atque se obstrinxit iureiurando, ita reuera se credere, ita ex animo sentire, & aliud præterea nihil cogitatione complecti. Sic ergo se habet formula fidei ab ipso edita.

Religiosissimo sanctissimoq; domino nostro imperatori Constantino, Arius & Euzoius.

» NOs quidem, sicut tua singularis erga deum pietas, Domine Imperator, in mandatis dedit, fidẽ nostrã scriptis prodidimus, & de deo cũ ipsi, tũ cæteri, qui nobiscum sunt, ita credere cõfitemur, vt sequitur. Credimus in vnũ deũ patrẽ omnipotentẽ: & in dominũ Iesum Christũ filiũ eius, ex ipso ante omnia secula genitum deũ sermonẽ, perquẽ omnia facta sunt, cum quæ in cælis, tum quæ in terris

ferris:qui descēdit,& incarnatus est,& passus est,& resurre-
xit,& ascendit ad cœlos, & iterum vēturus est iudicare vi-
nos & mortuos. Et in spiritū sanctum,in carnis resurrecti-
onem,in vitam futuri seculi,in regnum cœlorum,in vnam
catholicam ecclesiam Dei,ab vna orbis terrarū ora ad alte-
ram vsque se porrigentem.Hanc fidem à sacrosanctis Euā-
Matt.28. gelijs accepimus,ipso domino suis discipulis dicente:Eū-
tes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris
& filij,& spiritus sancti.si verò ista non credimus sicut vni
uersa catholica ecclesia, & scripturæ docent, quibus qui-
dem omnino fidem adhibemus. Iudex noster Deus sit &
in præsentia,& in futuro iudicio. Quapropter tuam pie-
tatem obsecramus, imperator sanctissime, vt quoniam
viri ecclesiastici sumus, & sensum cum ecclesiæ,tum sacra-
rum literarum teneamus,nos pro tua sanctimonia, quæ &
pacem conciliat, & Deum augustè veneratur,omnibus cō-
trouersijs & inanibus argutijs sublatis,matri nostræ,eccle-
siæ scilicet, adiungas: vti & nos, & ecclesia tranquille vi-
tam degentes, inter nos mutuò pro pacato & pio regni tui
statu,& pro vniuerso hominū genere oēs cōmuniter cōsue
tas preces peragamus. Hanc fidei formulam nonnulli ita
callidè compositam esse dicebant, vt verbis solum ab A-
riana doctrina dicrepare, re ipsa cum eadem consenti-
re videretur: quandoquidem voces in ea positæ talem
facultatem dabant in vtranque partem ambigendi, vt sen-
sus vterque tum orthodoxorum, tum Arianorum ex illis
colligi posset. Verùm imperator Arium & Euzoium ea-
dem cum episcopis in concilio Nicæno coactis sentire ar-
bitratus, re admodum delectabatur,attamen sibi non tan-
tum sumpsit authoritatis, vt eos antè in communionem
reciperet,quā causa ab illis,penes quos erat potestas, sicut
ecclesię norma postulat,& diiudicaretur,& diligenter exa-
minaretur. Itaq; illos mittit ad episcopos Hierosolymis id
temporis conuocatos,scripsitq; vt formulā fidei ab istis e-
ditam accuratè expenderent:atque vt concilium benignam
de illis pronutiaret sententiam,si vel rectè de religione sen
tire videantur, perq; inuidiam structę sint insidię,vel cum
nihil causæ habeant, cur factum iam de se iudicium incu-
sent,resipiscere velint. Ex quibus literis illi, qui istorum

causæ

causæ ſtudebant, occaſionem denuo nacti, eos in communionem receperunt. Atque cum hoc feciſſent, literas dedere imperatori, ſcripſereque tum ad eccleſiam Alexandrinam, tum ad epiſcopos & clericos Aegypti, Thebaidis, & Libyæ, eos hortati admodum, vt Arium & Euzoium lubentibus animis reciperent: quippe tum eorum fidem veram eſſe teſtimonio imperatoris confirmatã fuiſſe (quã quidẽ fidẽ ſuis literis ſubiunxerunt) tum cõcilium iudicio imperatoris ſuffragatum eſſe. Atq; hæc quidẽ ad hunc modũ Hieroſolymis Arianorum ſtudio facta eſſe cognouimus.

Imperatoris Conſtantini ad concilium Tyri conuocatum epiſtola, & ſancti Athanaſii Arianorũ impulſu proſcriptione. CA. XXVII.

ATHanaſius autem Tyro fugiens, venit Conſtantinopolim, atque accedens ad imperatorem, coram epiſcopis, qui ipſum cõdemnauerant, de iniuriis acceptis conqueritur: orat imperatorem, vt res Tyri iudicatæ, ipſo audiente examinentur. Itaque Conſtantinus eius poſtulationem æquam arbitratus, epiſtolã ad epiſcopos, qui Tyri in vnum conuenerant, ſcripſit ad hunc modum.

Victor Conſtantinus, Max. Auguſt. epiſcopis, qui Tyri conuenerunt. S.

« QVanquàm haud equidẽ ſcio cuius generis ſint ea, quę
« à veſtro concilio non ſine tumultu & magna conten
« tionum procella decreta ſunt: videtur tamen ipſa ve
« ritas turbulenta quadã animorũ veſtrorum concitatione
« penitus labefactata. Nam vos dũ ſimultatẽ, quã nullo mo-
« do vultis deponere, mutuò inter vos exerceris, ea, quæ ve-
« ritatẽ attingunt, quæq; Deo grata acceptaq; ſunt, omnino
« negligitis. Verùm diuina prouidẽtia perfectum iri ſpero,
« vt tum huius cõtentionis lues perſpicuè deprehẽſa, prſus
« diſsipetur, tum nobis planũ fiat, vos ne, qui ibi in vnũ cõ-
« ueniſtis, vllã veritatis curã duxeritis, deq; rebus in diſcepta
« tionẽ vocatis, neq; gratia alicuius, neq; odio adducti, ſen-
« tentiã pronũtiaueritis. Quapropter opus eſt vt omnes vos
« ad meã pietatẽ propere accedatis, quò ratio rerum à vobis

geſtarum

gestarum per vos accurate reddatur. Quid verò causæ sit, cur hæc ad vos scribenda putarim, vosque ad me per literes accersiuerim, ex illis, quæ sequuntur, intelligetis. Mihi quidem ad locum quendam vrbis Constantinopolis, quæ à meo nomine nomen accepit, quæque nostra beatissima patria est, proficiscenti (contigerat quidem id temporis in equo vehi) Athanasius in media platea, cũ quibusdã aliis, quos circa se habebat, adeo subitò & præter omnem expectationem fit obuiam, adeo vt me profecto in permagnam traduxerit admirationem. Ac Deum testor qui res cõtuetur vniuersas, me primo aspectu, quisnam esset, neutiquam potuisse cognoscere, nisi quidam ex nostro comitatu, tum quis esset, tum quam iniuriam accepisset, nobis vt par erat, de illis rebus quas retulerunt percontantibus, manifestò declarassent. Ego tamen id temporis neque sum cum illo locutus, neque sermonem contuli. Et quanquam ille rogabat, vt à me audiretur, ego tamen planè recusabã: & parũ aberat, quin eum acerbius tractatũ, omnino abigendũ præcepissem. Ille verò aliud nihil postulabat, quàm vt nobis præsentibus, de iniuria, quam passus fuerat, opportune posset expostulare. Quod quidem cum & mihi consentaneũ rationi videretur, & tempora idem ipsum postularent, non inuitus equidem ista ad vos perscribẽda curaui, vt omnes qui ad concilium Tyri coactum conuenistis, è vestigio ad castra nostra maturaretis, reque ipsa vestrum iudicũ æquũ syncerũq; cõmonstraretis, me audiente, quem ingenuum Dei famulum esse vos ipsi non inficias iueritis. Nam mea religiosa erga Deum obseruantia, pax vbique viget, & nomen Dei ab ipsis Barbaris, qui ad hoc tempus vsque veritatem ignorarunt, sanctè ingenueque extollitur. Ac constat inter omnes eum, qui veritatẽ ignorant, ipsum Deum quoq; ignorare. Attamẽ Barbari mea opera, qui ingenuus, scilicet Dei famulus sum (sicut antè dictum est) ad Dei notitiam venerunt, eumque sanctè colere didicerunt: quem quidem me in omnibus locis defendere, reque vera mihi benigne prouidere animaduertunt. Qua de causa in primis Deum cognoscere cœperunt: quem etiam nostri imperii metu inducti, religiosè colunt illi quidem, sed nos, qui sancta ecclesiæ illius mysteria propugnare videri volumus

lumus (non enim dicam, obseruare) nos, inquã, nullas alias res molimur, quàm eas, quæ discordiam & odium pariant, & in summa, quę ad exitium humani generis spectent. Sed facite, ad nos celerrimè, vt dixi, accedatis: hoc pro certo persuasum habentes, nos omnibus viribus laboraturos, vt quæ sacro Dei eloquio contineantur, ea integrè incorrupteque conseruentur. Quibus quidem, cum hostes religionis Christianæ, qui simulatione sacrosancti Christi nominis varias ac diuersas blasphemias in ecclesiam inuexerunt, iam dissipati, protriti, & extincti videantur, nulla ignominiæ infamiæue nota omnino inuri possit. Quæ cum scripsisset imperator, alii metu perculsi, domum reuerterunt: At Eusebius & sui fautores ad imperatorẽ profecti, concilium Tyri habitum iusta æquaque de Athanasio decreuisse constanter affirmarunt: testesque adduxerunt in medium Theognidem, Marin, Theodorum, Valentem & Vrsacium, atque persuaserunt ei, quòd Athanasius calicem mysticũ cõfregerat: multaq; alia falsò in eũ cõmenti, calũniis, quod volebant, cõsecuti sunt. Nam imperator, seu quòd ista vera esse credebat, seu qꝙ episcopos inter se de cætero, si Athanasius è medio remoueretur, cõcordaturos existimabat, dedit mandatũ, vt ad Treuerim in lendá quod est oppidũ Galliæ ad occasum solis spectantis migraret. Cui obsecutus Athanasius, eò rectà se contulit.

Quòd Alexander episcopus Constantinopolytanus, Arium in communionem accipere recusauit, & quomodo Arius ad exonerandum aluum extimulatus, diruptus fuerit, & quid de Arii diruptione magnus Athanasius memoriæ prodiderit.

CAPVT XXVIII.

POst consilium Hierosolymis celebratum, venit in Aegyptũ Arius. Ac cum ecclesia Alexándrina cum eo cõmunicare recusaret, rediit denuò Constãtinopolim. Cum autem suæ doctrinæ fautores, & quotquot Eusebii

episcopi Nicomedésis parebant sententiæ, seperatim de industria cõueniissent, & conciliũ habere molirentur, Alexander, qui tũ episcopalé sedé Constantinopolitanã obtinuit, intellecto eorum conatu, conciliũ impedire laborauit. Sed cum istud minime successerit, palã renuit fœdera amicitiæ cum Ario iungere: dixitque nefas esse, nec ecclesiæ instituta illud pati, vt sua atq; aliorum omnium episcoporum, qui ex vniuerso ferè terrarum orbe Nicæam conuenerant, decisio irrita fieret. Eusebius igitur cum suis, vbi initio Alexandro verbis persuadere non possent, cõtumelioseín eum insultare, & minis adiectis contestari, nisi ad certũ diẽ Arium reciperet, eum ipsum eiectũ ecclesia, in exiliũ missũ fore, eiusq; successoré cũ Ario cõmunicaturũ. Ad hũc modum id téporis discéditur: atque Eusebius eiusq; fautores diem præstitutum expectant, quò ea quæ fuerant minati, perficerent. Alexander autem deum precatur, ne quæ dixerat Eusebius, reipsa euenirent. Imperator quoque ab illis quodammodo persuasus, vt ipsorum cæderet sentẽtiæ, Alexandro grauissimũ metũ iniecerat. Pridie ergo ante diem dictum Alexandro ad basin altaris procidens, totam noctẽ pronus humi iacebat, deũ enixe precatus, vti obstaret, quo minus conatus aduersariorum contra se comparati ad exitum perducerentur. Eodem die Arius sub crepusculum cum se nescio quò conferret, de repente aluo laxata compulsus, ad locum publicum ei rei destinatũ pergit. Cum autem iam longo temporis spatio intermisso nõ exiret, quidam, qui foris illum præstolabantur ingressi, eum mortuum in latrinis iacentem offendunt. vt primum verò hoc palam factum est, de eius morte non eadem omnium fuit opinio. Nam nõnulli vel morbum repentinum eius cor oppressisse, vel eum præ nimia voluptate, quá à rebus ex sententia sibi successuris capiebat, animo defecisse eodemque momento occubuisse: alii autem illum, vt impiũ in deũ, pœnas debitas persoluisse arbitrati sunt: alij verò, qui eius sectam sequebantur, præstigiis magicis eum interfectum fuisse rumorem disiparunt. Verũ non fuerit absurdum verba Athanasij episcopi Alexãdrini de eius morte in medio ponere, quæ ita se habent. Ille ipse Arius sectæ huius author & princeps, socius Eusebij, opera factionis

Eusebi-

‹ Eusebianæ à Cõstantino Augusto, imperatore beatissimæ
‹ memorię accersitus, rogatusq; vt fidẽ suã scriptis proderet,
‹ scripsit quidem veterator ille, sed impudentes suæ impietá
‹ tis voces occultare, dissimulãterq; more diaboli sacræ scri
‹ turæ verba nuda, & vt scripta sunt, citare laborauit. Deinde
‹ cum beatus Constantinus vrgeret, vt si nullam aliam præ
‹ terea opinionem teneret animo concluſam, ipsam veri-
‹ tatem testaretur (nam dominus, inquit, si peieraueris, est
‹ te reuera vltutus) iusiurandum dedit miser, se nullam a-
‹ liam habere, neque contra quàm scripserat sentire, licet
‹ aliquando aliter dixisset. Quare extemplo inde, velut
‹ daturus pœnas, egressus, occubuit: atque pronus decum-
‹ bens crepuit medius. At tametsi mors est exitus vitæ om-
‹ nibus hominibus communis, & nemo cõtumelioſe insectã
‹ dus est, etiã si hostis sit, qui obierit, præsertim cum cuiq; sit
‹ incertũ, ipsum ne ante vesperum sit mors occupatura, tã-
‹ men mors Arij, quoniã non vt cõmunis naturæ cõsuetudo
‹ fert, acciderit, ob hanc causam merito à nobis explicanda
‹ est. Cum Eusebius & eius fautores minarentur se Arium
‹ in ecclesiam introducturos, Alexander episcopus Constan
‹ tinopolitanus, illis restitit. At Arius tamen vi & minis
‹ Eusebij confidere cœpit. Iam dies sabbati erat, & po-
‹ stridie eius diei conuentus in ecclesia fieri expectatum
‹ est. Graue certamen erat inter eos, qui minas iactabant,
‹ & Alexandrum, qui precibus opem à deo postulauit. Sed
‹ dominus iudex constitutus, sententiam contra eos qui in-
‹ iuriam fecerant, tulit. Nam nondum sol occiderat, cum
‹ Arius ad locum, in quo occubuit, necessitate naturæ at-
‹ tractus est, & re vtraque, nimirum & communione & vi-
‹ ta è vestigio orbatus. Qua re audita, beatus Constantinus
‹ admiratus est, proque certo nouit, Arium peieraſſe.
‹ Quocirca omnibus tum planum factum est, & Eusebianæ
‹ factionis minas in nihilum recidisse, & spe Arium frustra-
‹ tum esse. Rursus demonstratum est etiam insanam Arij
‹ doctrinam à seruatore tum in hac ecclesia, tum in eccle-
‹ sia primogenitorum dei excommunicatam esse.
‹ Itaque quem non magna incesit admiratio, cum videat
‹ istos obnixè contendere, vt eum iustũ declarent, quem do-
‹ minus condemnarit, & cum animaduertat ab hæresi eos

vindicare, quos dominus communione fideliũ excluserit, neque permiserit illius hæresis authorem in ecclesiam introire? Hoc modo Arium mortem obiisse accepimus. Et ob eam causam fama est neminem eas latrinas, in quibus moriebatur, longo tempore post frequentasse, sed cum iam ad eum locum visendum, vtpote vsu publicum homines confertim, vt in multitudine fieri solet, ruerent, cumq; introeuntes se mutuò cohortarentur, vt ab illis latrinis cauerẽt, locus posteris detestabilis factus est, propterea, quòd in eo Arius debitas impietatis suæ pœnas persoluisset. Vetùm vbi multum iam temporis præterierat, vir quidam locuples, & potens, sectæ Arianæ fautor, dedit operã sedulò, vt locum illum à rep. emeret. Quem cum emisset, priore eius forma deleta, ædes in illo extruxit, eo consilio, vti apud populum veniret in obliuionem, & Arij mors neutiq; loci recordatione deinceps carperetur.

Quæ res consopito Ario Alexandriæ obuenerint, & quid Constantinus magnus ad eos scripserit.
CAPVT XXIX.

VErùm quanquã iam Arius è vita excesserat, non tamẽ controuersia de doctrina, quam ipse excogitarat, suscepta ad exitum venit, neque eius doctrinæ fautores illis, qui contrariã tuebantur, insidias tendere destiterunt. Quinetiam cum populus Alexandrinus continenter voci feraretur, & precibus Deum solicitaret pro Athanasii reditu, & magnus ille Antonius monachus de eo persæpe ad imperatorem scriberet, obsecraretque eum, vt Meletianorum sententiæ minimè assentiretur, sed eorum criminationes calumniarum loco duceret, imperator tamen neutiquam persuaderi potuit, sed scripsit ad Alexandrinos literas, eisque criminis loco pertinaciam & turbulentũ animorum motum obiectauit: deditq; etiam mandatum clericis & sanctis virginibus, vt quietè se gererent: quinetiam constanter efferuit se neque destiturum de sententia, neq; Athanasium, vtpote seditiosum & iudicio ecclesiastico cõdemnatum reuocaturum. Rescripsit præterea Antonio se non posse sententiã concilii contemnere. Nam etsi pauci

vel

vel odium, vel ad gratiam iudicare solent, tamen non esse probabile, vt tanta illustrium & spectatorum episcoporum multitudo in simili errore versaretur. Athanasium autem contumeliosum esse, arrogantem, dissidii & seditionis authorem. Etenim qui animo erant erga Athanasium abalienato, hæc vitia potissimum ei falsò obiecerant, propterea quòd satis certò sciebant imperatorem eius generis homines supra modum detestari. Porrò cum accepisset imperator ecclesiam in duas partes diremptam, atq; alterâ Athanasium, Ioannem alteram cum admiratione colere, iniquo animo tulit, & Ioannẽ mulctauit exilio. Hic Ioannes Meletii successor fuit, iussusque à concilio Tyri habito ecclesiæ cõmunicare, & vt tum ipse, tum omnes eiusdẽ cum eo sententiæ fautores honores suos in clero capesserent. At quamuis istud minimè ex sententia aduersariorũ Athanasii euenerit, tamẽ factum est. Verùm decreta episcoporũ Tyri conuocatorũ nihil omnino Ioanni profuere. Nam imperator neq; precibus, neque vllo postulationis genere induci poterat, vt beneuolo erga eum animo esset, quem suspicicaretur multitudines populi Christiani ad tumultum & discordiam excitaturum.

Quòd sancita contra hæreses omnes lege, Constantinus ne alibi quàm in ecclesia conuentus agerẽtur mandauerat, atq; hinc effectum esse, vt cõplures hæreses exoleuerint, & quod Eusebius Nicomedensis & Ariani consubstantiale subruere, veteratorie conati sunt. CAP. XXX.

DOgma autem Arii, quamuis illud quidem per discep tationes à plerisque laboratum esset, nondum tamen peculiari alicui populo separatim attributum est, aut nomine inuentoris appellatum, sed omnes simul cõuentus egerunt, & cõmunicarũt inter se, exceptis solũ Nouatianis, Cataphrygibus, Valẽtinianis, Marcionistis, Paulianis, & si qui alii alias iam inuentas hæreses cõsectarentur. Nam cõtra istos omnes legem tulit imperator, mandauitq; vt tẽpla ipsis adimerentur, ecclesiisque adiungerentur, & neque in

ædibus priuatorum, neq; in loco publico conuentus haberent. Quinetiam illis expoſuit, quòd præſtaret cum eccleſia catholica cõmunicare, atque ad eam accedere hortatus eſt. Hac lege promulgata, iſtarum ſectarum memoria magna ex parte deleta eſt. Nam dum ſuperiores regnarent imperatores, omnes qui Chriſtum colebant, tametſi opinionibus diſſentirẽt, tamen eodẽ in numero ac loco habebãtur à Gentilibus, & pari ratione torquebãtur: nec poterant præ cõmunibus calamitatibus curioſe in ſe ipſi inquirere. Et propterea ſinguli ſeorſum per ſe facilè in vnũ cõuenire, cõuentus agere, crebrò in mutuũ venire colloquiũ ſolent, & licet eſſent numero pauci, non tamen diſiuncti ſunt. At hac lege ſancita, hęretici propter epiſcopos & clericos, qui eos aſſiduè obſeruabant, facultatẽ minimè habuerunt, vel palã vel in occulto cõuentus peragendi. Qua de cauſa complures eorum admodum perterriti, ſe eccleſiæ catholicę addixerunt. Alij autem, qui in eadem perſtabãt ſententia, quoquoniã neq; in vnũ conuenire permiſſi erant, neq; poterãt ſine metu ſuę opinionis fautores docere, idcirco nullis ſuę ſectę ſucceſſoribus poſt ſe relictis, è vita exiuerũt. Siquidẽ alię oẽs ferè ſectæ in initio perpaucos habebãt æmulos, vel ꝓpter peruerſitatẽ dogmatũ, vel ꝓpter inuentorũ & authorũ ſuorũ imꝓbitatẽ. At Nouatiani, tũ ꝙ duces ſuę opinionis viros bonos ſunt cõſecuti, tũ ꝙ eandẽ, quã eccleſia catholica, de deo doctrinã tuebanť, ab initio permulti extiterũt, & manſerũt hactenus, nec multũ incõmodi ex hac lege acceperunt. Nam imperator, mea quidẽ ſententia, dum inſtitueret ſubditis ſuis non exitio eſſe, ſed terrori ſolum, de legis ſæueritate ſua ſponte nonnihil remiſit. Quinetiam Aceſius, qui id temporis Conſtantinopoli ſectæ Nouatianæ epiſcopus fuit, quoniã propter vitæ integritatẽ imperatori charus erat, nõ parũ, vt eſt veriſimile, ſuæ eccleſiæ attulit præſidij. Cataphryges autem eadẽ afficiebantur pœna, qua cæteri hæretici imperio ſubiecti, exceptis ſolum illis, qui Phrygiã incolebant, & in reliquis gẽtibus illis finitimis ætatẽ degebant. In quibus locis permulti Cataphriges & à temporibus Montani extiterũt, & adhuc ſunt. Sub idẽ tempus Euſebius epiſcopus Nicomedię, & Theognis Niceę epiſcopus ſcriptis cœperũt formulã fidei à concilio

Nicæno

Nicæno æditam innouare : ac tametsi non auderent palam denegare filium patri consubstantialē esse (pro certo enim sciebant imperatorem ita sentire) aliam tamen formulam composuerunt, verbaque fidei in cōcilio Nicæno editæ ab episcopis Orientis, interpretationibus quibusdam additis, recepta esse, omnibus indicarunt. Quæ quidē formula & sensus eiusdem effecerunt, vt superior controuersia in disceptationem rursus vocaretur, & cum iam videretur sedata esse, de integro agitatetur.

De Marcello Ancerano episcopo, & eius hæresi & abdicatione CAPVT XXXI.

DVM hæc geruntur, episcopi Constantinopoli cōuocati Marcellum episcopum Ancyrę, quod est oppidū Galatiæ, vt nouæ doctrinæ authorem (nam filium Dei principium ex Maria habuisse, & regnum eius finē habiturum asseruit, & librum quendam de hac re composuit) gradu episcopali abdicarūt, ecclesia expulerunt, & Basilio, qui tū in diçēdo tū in docēdo, disertus putabatur, ecclesiæ Galatarum episcopatū detulerūt. Scripserunt itē ad ecclesias in illis locis sitas, vt Marcelli librum conquirerent, eumque cremandum curarent, & si quos reperirent eius opinionis fautores, eos ad fidem catholicam traducerent. Significarunt porrò se non totum libum, quippe qui pluribus scriptus esset, subiunxisse suis literis, sed certas solum sententias in illis inseruisse, quæ ostenderent Marcellum hæc, quæ modò diximus, sensisse. A nonnullis tamen dicebatur ista à Marcello dicta esse, velut de eisdem solum quærente: & ab Eusebio & suis sectatoribus ad imperatorem per calumniam delata, perinde ac si Marcellus eadē constanter asseueraſſet. Nam hos ei grauiter succensuisse, quòd neq; in concilio Tyri vrbis Phœniciæ habito, ipsorum decretis consentiret, neque Hierosolymis de Ario in ecclesiā admittendo concederet, neq; cōsecrationi magni templi ibi à Constantino ædificati interesse vellet, idq; nō alia de causa, quàm vt ipsorū vitaret communionē. Deniq; scripsere isti ad imperatorē, hęcq; ad calumniā probandā ei detulere, q̄ ipsū quoq; Marcellus ideo cōtumelia affecerat

quòd dedignatus esset consecrationem templi Hierosolymis extructi sua præsentia honorare. Causa autem, cur Marcellus accusatus sit, fuit Asterius quidam sophista Cappadociæ, qui cũ libros de religione Christiana, opinioni Arij consentientes scripsisset, per oppida circumcursare, eosque episcopis demonstrare cœpit, conciliis deniq; vbiq; conuocatis interfuit. Cui Marcellus contradicens, in opinionẽ Pauli Samosateni, seu sponte, seu imprudens, nescio, delapsus est. Verùm postea, cum in concilio Sardicensi ratione ostendisset se haud quaquam ita sensisse, ad episcopatũ denuo restitutus est.

Quòd Constantinus magnus paulo postquam sacrosancto baptismate initiatus erat, excedẽs è vita, in sanctorum apostolorum templo cõditus est. CAP. XXXII.

IMperator autem, cum iam antea imperium filijs suis Cæsaribus distribuisset, & partem illius, quæ vergit ad occasum solis Constantino & Constanti, partẽ autem ad Orientem spectantem Constantio assignasset, quoniam corpore ægro iam & languenti fuit, ideo Helenopolim aduenit, balneis sua natura calidis vsurus. Ac cum morbo vehementius vrgeretur, Nicomediam deportatus est. Ibi autem cum in suburbijs commoraretur, sacrosancto baptismatis mysterio initiatus est. Qua re magnopere delectatus, gratias egit deo. Factoque testamento, imperium filijs, vt supra demonstratum est, dispertiuit. Romæ autem antiquæ, & Constantinopoli priuilegia quædam præ cæteris eximia reliquit. testamentum commisit presbytero illi, quem tametsi Arij fautor fuit, tamen ob vitæ integritatem Constantia soror eius iam moriens commendauerat. Cui iureiurando astricto mandauit, vt Constantio, simul vt accederet, illud daret. Nam neq; iste, neque alius ex cæsaribus patri moriẽti præsto aderat. Quę cum imperasset Constantinus, ad paucos dies vitam propagans, circiter quintum & sexagesimũ ætatis suæ annum moritur. Ex quorũ annorum numero triginta & vnum regnauit: Christianæ religionis fautor maximus, quippe qui primus imperatorũ ad ecclesiã amplificandam

candã acri ſtudio incubuerit, & eius ſplendorẽ ad ſummũ perducere laborarit. In reb⁹ itẽ, quas inſtituebat, haud ſcio, an quiſquam fuerit fortunatior. Nam abſq; diuina ope, vt mihi quidem videtur, nihil aggreſſus eſt: qui in bellis ab ſe contra Gotthos & Sauromatas geſtis victor fuit, & formam reipub. ad ſuum arbitrium tam facilè commutauit, vt alium ſenatum conſtitueret, aliam vrbem ſuo nomine appellatam, imperij primariam efficeret, atque religionem Gentium, quam tum magiſtratus imperii, tum ſubditi tam diu coluerant, ſimul vt aggreſſus eſt, exiguo temporis ſpatio deleuit. Vbi verò de vita deceſſerat, corpus eius in loculo aureo conditũ, Conſtantinopolim transportatum eſt, & ſuper feretrum quoddam in palatio poſitum. Cui idem honos, idemq; obſeruantiæ modus ab aulicis tributus eſt, ac ſi vixiſſet. Vt primum autem Conſtantius, qui in Oriente verſabatur, de patris morte certior factus eſt, properè Conſtantinopolim contendit, atque funere & exequiis regalibus factis, eum in eccleſia nomine apoſtolorum nuncupata ſepeliuit: in qua quidem eccleſia Cõſtantinus, dum vixit, ſepulchrum ſibi conſtruendum curauerat. Ab eo igitur, tanquam ex eius rei authore conſuetudine ducta, imperatores Chriſtiani poſt mortem, Conſtantinopoli ſepeliuntur, atque epiſcopi etiam: quippe cum dignitas ſacerdotalis imperii dignitati par ſit, imo verò in locis ſacris primas partes obtineat.

Secundi Libri Finis.

HERMIAE SO-
ZOMENI SALAMINII HI STORIAE ECCLESIASTI-CAE LIBER TERTIVS.

Quòd post Constantini magni obitum, Eusebius & Theognis denuò fidē Nicænā vellicare cęperunt.

CAPVT I.

RES, regnante Constantino, in eccle-sia gestę, ad hunc modum se habuere. Quo quidem mortuo, doctrina fidei à concilio Nicæno stabilita in cōtro-uersiam denuo vocatur. Nam hanc licet non omnes approbassent, tamē dū vixit Cōstantinus, nemo eā apertè reiicere ausus est. At vt primū excessit è vita, cōplures, qui etiam antea de hac fide prodenda in suspicionem venerant, ab ea penitus desciuerunt. Omniū autem maxime Eusebius & & Theognis episcopi Bithyniæ summopere laborarūt, vt Arii regnaret opinio. Quam rem facile perfectū iri arbitrati sunt, si modò Athanasium reditu ab exilio intercluderent, alterumque suæ opinionis fautorem ecclesiis Aegypti episcopū præficerent. Atq; ista animo instituebant, administrum sui conatus adepti presbyterum illum, qui temporibus Constantini author fuerat Arii ab exilio reuocandi. Nam erat quoque Constantio impertori percharus, propterea quòd ei patris testamentū saluum tradiderat: quinetiam authoritatem ob suam in rebus gerendis fidelitatem nactus, in familiaritatem tum imperatricis, tum eunuchorū, qui imperatoris cubicularii erant, quique multum apud eum gratia valebant, sese immersit. Eodem tempore Eusebius imperatoris familię prę-fuit: qui cum esset opinionis Arianæ approbator, non imperatricem solum, sed etiam aulicos permultos ad suā perduxit sententiam. Hinc rursus crebræ de fide disceptationes

nes priuatim & publicè susceptæ: simulque contumeliæ & simultates ortæ: deniq; res Theognidi & suis processit ex sententia.

De magni Athanasii ex Galliis reuersione, & Constantini Cæsaris Constantini magni filii epistola, & tensis rursus ab Arianis contra Athanasiũ insidiis, & Acacio Birrhæensi episcopo, ac bello inter Constantem & Constantinum suscepto.

CAPVT II.

DVm hæc geruntur, Athanasius ex Gallia ad solẽ occidentem vergente Alexandriam reuertitur. Quem Constantinus, dum adhuc maneret in vita, reuocari in patriam iusserat. Fertur etiã eum hoc idẽ in testamento suo præcepisse. At verò quoniam mors illum antè occupauerat, quàm res perfecta sit, idcirco filius eius Cõstantinus, qui Gallis versus solis occasum prẽfuit, fecit Athanasio potestatem Alexandriã reuertendi, literasq; eius causa ad populum Alexandrinũ dedit. Quas literas hoc loco ponere statui, quæ sunt scriptæ his verbis.

Constantinus Cæsar populo ecclesiæ catholicæ Alexandrinæ. S.

, VEstrę prudentię minime obscurũ arbitror, quid causę
, fuerit, cur sacrosanctæ legis & doctrinæ euãgelicæ in-
, terpres Athanasius à patre meo in Galliã ad tempus
, relegatus sit: ne scilicet per nefariam improborũ quorundã
, peruersitatẽ (nã agrestis infestorũ & crudeliũ hostiũ imma
, nitas eius capiti periculũ intenderat) vulnera planè insana
, bilia sustinere coactus fuisset. Quocirca vt hãc neq; homi-
, num malitiã effugeret, ex illorũ quasi faucibus, qui ei stru-
, ebant insidias, ereptus est, iussusq;, vt sub mea ditione vitã
, degat, quò nõ aliter, ac si in ea ciuitate versaretur, in qua an
, tehac vixerit, omnibus rebus ad vitã necessariis (licet eius
, eximia virtꝰ diuina ope freta, graues asperioris fortunę ẽrũ
, nas pro nihilo putet) abũdare circũfluereq; possit. Quãob
, rem cũ pater meus Constãtinus Augusti. dignus sanè ob res
, præclarè gestas, qui sempiternæ memoriæ commendetur,

haberet

haberet in animo, episcopum illum ad propriam sedem locumq;, vestræ cum primis sanctimoniæ gratia, restituere, & morte, vt fors humana fert, ante occupatus occumberet, q̃ id, quod erat sibi in optatis, explere posset, consentaneum certè existimaui, vt ipse institutum tam pii imperatoris mihi exequendum susciperem. Quanta autem obseruantia & honore hominem complexus fuerim, ab eo ipso, simul atq; in vestrum conspectum venerit, facilè intelligetis. Nec mirum sanè, me istud humanitatis officium erga illum declarasse. Nam cum quædam vestri desyderii quasi effigies, tũ grauis hominis persona ante oculos mentis obuersata, animum meum ad hoc ipsum commouit, vehementerq; cohortata est. Deus vos, fratres mei charissimi, sua prouidentia diu seruet incolumes. Istarum literarum subsidio Athanasius reditum cõsecutus, ecclesias Aegypti denuò administrauit. At Arriani istud grauiter tulere, neque animo tranquillo potuere consistere: hincque crebræ seditiones concitatæ. Quæ res causa fuit, cur nouæ insidiæ Athanasio denuò tenderentur. Nam Eusebiani eum apud imperatorem magnopere insimulabant, q̃ homo seditiosus esset, quodq; contra leges ecclesiasticas, non iudicio episcoporum, sed suo ipsius arbitrio reuertisset. Verùm quemadmodum istorum insidiis Alexandria rursus expulsus sit, mox idoneo loco dicetur. Per idem ferè tempus, Eusebio cognomento Pamphilo mortuo, Acacius episcopatum Cæsareæ Palæstinæ capessit. Qui studiosus Eusebii imitator factus, & ab eo in sacris literis institutus, cum ad inueniendũ quid diceret, tum ad inuenta oratione explicanda adeo aptus fuit, vt perdisertus euaderet, multosque libros memorabiles post se relinqueret. Nõ ita diu pôst Cõstantinus imperator, in bello contra Constantem fratrem suum illato, in Aquilia à ducibus Constantis interficitur. Quare imperii Romani pars, quæ ad solis occasum spectat, Constanti, pars autem quæ vergit ad solem orientem, Constantio cessit.

De Paulo Constantinopolitano episcopo, & spiritus sancti oppugnatore Macedonio.

CAPVT III.

Interea

INterea temporis moritur Alexander, inq; episcopatum Constantinopolitanũ Paulus post eũ succedit: quẽ episcopatũ, vt Arriani & Macedoniani memorant, cõtra sententiam Eusebij episcopi Nicomediæ, & Theodori Heracleæ, vrbis Thraciæ episcopi (penes quos, vt episcopos finitimos, electio episcopi Constantinopolitani erat) ipse sibi per ambitum acquisiuerat: sed vt multis in ore est, ob testimonium Alexandri, cui succedebat, ab episcopis, qui tũ fortè in vrbe commorabantur, ordinatus est. Nam Alexander, cum annos iam nonaginta octo natus esset, quorũ viginti tres in episcopatu præclarè ac fortiter gerendo cõtriuisset, cumque esset de vita decessurus, sciscitantibus suis clericis, cui ecclesię administratio deferẽda esset, Si virum, inquit pietate spectatum, aptumque simul ad docendum quæritis, Paulum eligite: Sin hominem ad res ciuiles gerẽdas, & consuetudinem cum principibus habendam idoneũ desyderatis, Macedonius priores obtinet. Quinetiam fautores Macedonij, vtriq; quidem testimonium ab Alexandro tributum confitentur, sed testimonium de rebus ciuilibus procurandis, & de eloquentiæ præstantia Paulo, testimonium autem piæ vitæ Macedonio datum prædicant. Nam Paulum vitam delicatam & dissolutam consectatum calumniabantur. Ex quorum confessione constat, Paulum disertum virum fuisse, & ad docendas ecclesias præstabilẽ. quem rerum euentus testificantur, neque vitam effusam egisse & intemperantem, neque ad consuetudinem principum aptum fuisse. Nam insidias aduersariorum (quales verisimile est viros in eiusmodi rebus solertes machinari) ab se minimè depulit: imò verò etiam cum multitudini percharus esset, malitia eorum, qui id temporis doctrinã fidei in concilio Nicæno confirmatam reijciebant, non parum accepit incõmodi. Ac primum in crimẽ quòd vitã neutiq; piè egerat, vocatus, ecclesia Cõstãtinopolitana eijcitur. Ad extremũ, addicitur exilio: vbi per insidias eorũ qui cædem illi machinabantur, miserandum in modum strangulatum occubuisse ferunt. Cæterùm ista quidem pòst acciderunt.

De tumultu propter Pauli ordinationem exorto. CAPVT IIII.

Per id

PEr id temporis autē maximus tumultus ecclesiā Constātinopolitanā propter electionē episcopi occupauit. Nā dū vita suppeditabat Alexādro, Arianorū libertas in angustū coacta est,& populus,oculis in illū coniectis,eius nutum secuti sunt,& Deum laudibus extulerunt:idque maximè post calamitatē adeo ex inopinato Ario illatā,quē diuina vltione precibus ac votis Alexandri inuecta,adeum modum, quem diximus, extinctum esse credebant. Quare simul atque Alexander obijt mortem, populus in duas factiones diuisus, contentionibus opinionum & pugna palā cœpit exardescere. Atq; ab Arianis laboratum est, vt Macedonius,ab illis autem,qui filiū patri consubstantialē credebant,vt Paulus crearetur episcopus:quorum quidē certè vicit sententia. Post Pauli electionem, reuersus eò imperator(nam illo tempore fortè aberat)rem inquo animo tulit, perinde ac si episcopatus homini indigno tributus fuisset. Itaque fraudulento impulsu aduersariorum Pauli concilū cōuocans. Paulum exturbauit ecclesia,& Eusebio episcopo Nicomediæ sedem Constantinopolitanam tradidit.

De prouinciali Concilio Antiochiæ celebrato, quòd abdicato Athanasio, Gregorium in eius locū subrogauit, & de duabus fidei expositionibus, & quinam illis consenserint, & de Eusebio Emisseno, & quòd Gregorio Alexandriam ingresso, Athanasius fugiens Romam saluus peruenit.

CAPVT V.

HIS confectis rebus, Constātius Antiochiā, quod est oppidū Syriæ cōtēdit. Iā verò cū ecclesia, quā tū amplitudine tū pulchritudine præ cæteris eximiā Constantinus adhuc in vita manēs, Constantio filio administro ad eā rem vsus, ædificare cœperat, ibi tū ad exitū perducta esset, opportunū tēpus Eusebianis, qui illud sedulo moliebantur, videbatur ad Concilium cogendū oblatū. Quare isti cū alijs eiusdem opinionis & doctrinæ fautoribus, qui huic cōsilio tū intererāt, numerū nouaginta nouē episcoporū conficientes, conuenerūt ex multis locis Antiochiā, simula-

simulatione quidem vt nouam ecclesiam consecrarent, sed reuera, sicut euentus declarauit, vt decreta concilij Nicæni abrogarent. Eo tempore Placitus, Euphronio mortuo, ecclesiæ Antiochenæ præfuit, & iam quinq; annos post mortē Constantini, in eo munere obeundo cōtriuerat. Vbi verò omnes episcopi in vnū conuenere, & Cōstātius etiā adfuit, complures eorum indignari, & grauiter Athanasium accusare cœperunt: quòd scilicet, legem de sacerdotio sancitam, quam ipsi tulerant, contempserat, quodque prius ecclesiæ Alexandrinæ administrationem occuparat, quàm potestas esset ei à concilio permissa. Adiecerunt præterea eum ciuibus causam mortis extitisse, propterea, quòd cum in ciuitatem intraret, seditione excitata, multi occisi, non pauci in iudicium adducti essent. Itaque grauissima calumnia his rationibus contra Athanasium contexta, decernunt vti Gregorius ecclesiæ Alexandrinę antistes cōstituatur. Quo facto, ad quærendū de fide se transferunt: & quāuis decreta concilij Nicæni minime arguant, tamen mittunt ad episcopos cuiusque ciuitatis literas, quibus docent se, cum sint episcopi, Arium minime secutos esse (qui enim fieri potest, inquiunt, vt eum sequantur, cum sit solum presbyter?) sed cognitores eius fidei factos, ipsum potius admisisse. Se autem non aliter credere, quàm fides ab initio tradita præscriberet: eam verò esse, quam Epistolæ suæ subiunxerāt: in qua de nomine essentiæ patris, aut filij, vel verbi consubstantialis nulla omnino mentio facta erat, sed sensu adeo anceps & ambigua fuit, vt neque Ariani, neque concilij Nicæni fautores compositionem verborum, quòd sacræ literæ eiusmodi minimè complecterentur, insectari possent. Nam omissis illis nominibus, quæ vtraque pars haud probabat, ea in formula fidei posuerūt, quæ erant tum ab Arianis, tum ab orthodoxis concessa. Siquidem filium simul cum patre esse, vnigenitum esse, Deum esse, ante omnia extitisse, carnem assumpsisse, paternam expleuisse voluntatem, & alia itidem confessi sunt. Verùm vtrum coæternus sit, & consubstantialis patri, an contrà, neutiquam in formula inseruerunt. At verò, cum eos istius formulæ, postea, vt est verisimile, pœniteret, aliam præterea rursus edide-

ediderunt,quæ in aliis quidem rebus, mea quidem sententia,fidei concilii Nicæni(nisi quidam fortè sensus à me minime intellectus,in verbis obscurè inclusus sit)penitus cõsentit,sed his verbis, filum patri CONSVBSTANTIALEM ESSE, reiectis pro illis, eius DIVINITATEM NEC CONVERTI POSSE, NEC MVTARI, dixerunt, eumq; essentiæ,consilii,potentiæ,& gloriæ patris conformem imaginé esse,& primogenitum omnis creaturæ. Panc fidei formulã, his verbis scriptam, dixerunt se comperisse Luciani fuisse formulã,viri spectatissimi, & in sanctis literis summè eruditi,qui Nicomediæ martyrio occubuit. Verane ista sint, an propriam ac suam fidei formulam titulo martyris insignire laborarint,non habeo equidem dicere.Huic concilio interfuerunt,non Eusebius solum,qui post Paulum eiectũ, Nicomedia translatus, sedem Constantinopolitanam occupauit,verùm etiam Acacius,Eusebii cognomento Pamphili successor, & Patrophilus episcopus Schytopolis, & Theodorus Heracleę, quę antè Perinthus appellata fuerat episcopus,Eudoxius item episcopus Germaniciæ,cui post mortem Macedonii ecclesiæ Constantinopolitanæ gubernatio delata erat,& Gregorius ad episcopatũ ecclesię Alexandrinæ delectus:qui eadem inter ipsos sentire id tẽporis omnes confessi sunt. Quinetiam Dianæus Cæsareæ Cappadociæ episcopus,& Georgius episcopus Laodiceæ,quæ est vrbs Syriæ:alii denique complures, qui ecclesias primarias easque illustres administrabant. Quibuscum vnà adfuit quoque Eusebius cognomento Emisenus,genere oriundus ex Edessa nobili ciuitate Osroenorum, ab ineunte ætate,vt mos patrius fert, sacris in literis educatus, deinde disciplinis humanioris literaturæ institutus, idque à magistris,qui illo tempore ibi ætatem degebant.Postea autem ab Eusebio cognomento Pamphilo, & Patrophilo Scythopolis antistite, interpretibus & magistris suis sanctos scripturæ libros exquisitius perdidicit. Qui profectus Antiochiam, simul vt Eustathius fortè propter criminationé à Syro sibi illatam abdicatus erat, cõsuetudine Euphronij Eustathij successoris multum vsus est. Inde etiam,quoniã sacris initiari renuebat, Alexandriam concessit, scolasque philosophorum ibi frequentauit. Quorum disciplinis accuratò

curatè institutus, rediit Antiochiã, & cum Placito, qui Euphronio succedebat, commoratus est. Postea verò quàm in ea vrbe forte fortuna concilium erat conuocatum, ab Eusebio episcopo Constantinopolitano ad sedem ecclesiæ Alexandrinæ capessendam designatus est. Nam putabat illum tum propter piam vitæ institutionem, tum propter singularem in dicendo facultatem, animos Aegyptiorum à beneuolentia, qua Athanasium complectebantur, facilè auocaturum. At vbi hunc episcopatũ capessere recusauit, ratione secum inita, quàm paratum in odium apud Alexãdrinos incurreret, qui videre non poterant, alterum in locum Athanasii surrogatum, ecclesiæ Alexandrinæ episcopatus Gregorio, Emisenæ autem ei tributus est. Ibi tumultu oborto, cum esset ideo accusatus, quòd eam partem Astronomiæ, quæ rerum euentus prędicere profitetur, inde fugit, venitque Laodicæam ad Georgium illius ecclesiæ episcopum necessarium & familiarem suum. Qui cum eo profectus Antiochiam ad Placitum & Narcisum episcopos, perfecit vt Emesam reuerteretur. Plurimi illum fecit Constantius imperator, secumque cum bellum contra Persas gesturus esset, deduxit. Fertur item Deum multa per eũ edidisse miracula, vti Georgius Laodicensis testatur, qui cum ista, tum alia præterea de eo cõmemorat. Verùm isto licet vir tam insignis esset, non tamen eorum effugit inuidiam, quorum animos alienæ virtutes vehementer excruciare solent. Nam in crimẽ adductus est, quòd Sabellii tueretur opinionem, cum tamen iam tum decretis cõcilii Antiocheni suffragaretur. At verò Maximum Hierosolymorum episcopum, dedita opera ab hoc concilio abfuisse ferunt, eumq; pœnituisse, quòd in fraudem impulsus, sententiæ fuisset eorum, qui Athanasium abdicauerant, suffragatus. Porrò autem neque episcopus Romanus, neque alius quispiam vel ex episcopis Italiæ, vel ex illis, qui longè vltra Romam habitabant, ad istud concilium conuenit. Dũ hæc administrantur, ac Frãci Romanorum agros in finibus Galliæ sitos populantur: parsque imperii ad solem orientem spectans maximis terræmotibus cõcutitur, & maximè omnium Antiochia. Hoc concilio ibidem confecto. Gregorius proficiscitur Alexandriam, ingenti militum manu

stipatus, quibus erat imperatũ, vt pacatũ ei & tutum in vr
bem introitum prouideret. His subsidio etiam fuere Aria-
ni, qui non de hac re solum, verùm etiam vt Athanasium e
ciuitate pellerent, magnopere laborarunt. Quare Athana-
sius non parum veritus, ne populus ipsius causa aliquid ac-
ciperet incommodi, nocte subsequenti conuentũ in eccle-
sia egit. Atq; cum iã milites ad ecclesiã venissent, precibus
quibusdam peractis, primò psalmum recitari iubet Athana-
sius, dum concentu quodam psalmus cantatur, milites ac-
quiescunt, illud tempus ad inuadendum Athanasium parũ
idoneum arbitrati. Interim Athanasius per mediam canen-
tium turbam clam egreditur, & Romam contẽdit. Grego-
rius verò sedem Alexandrinam occupat. Ob quam causam
populus grauiter commotus, ecclesiam nomine Dionysij
qui ibi fuerat episcopus, nuncupatam incendunt.

De Paulo qui mortuo Eusebio ad Episcopatum restitutus est, & de Hermogine ductore exercitus trucidato, & quòd Constantius ab vrbe Antiochena Constantinopolim profectus, tũ Paulũ exturbat, tũ contra ciuitatem ira commotus est, deinde Macedonio in ancipiti relicto, Antiochiam reuertitur.

CAPVT VI.

HOC modo conata eorũ, qui hæresim fidei catholicæ aduersariã tuebantur, prosperè successerũt: quippe cũ & hi, qui doctrinam in cõcilio Nicæno confirmatam studiosè defendebant, abdicati essent, & episcopales sedes primariæ, nempe Alexandrię, vrbis Aegypti, & Antiochiæ, quod est oppidũ Syrię, & Cõstantinopolis etiã, ciuitatis ad Hellespontũ sitæ, ab Arianis occupatæ: quibus episcopi ex imperij parte incolẽtes more gesserũt. At ecclesiæ Romanę præsul, & episcopi ac sacerdotes versus occidẽtẽ solẽ habitãtes, hanc iniuriam & cõtumeliã ecclesiæ factã, suã ac propriam duxerunt. Nã cum semper inde vsq; ab initio cõcilij Nicæni sententiã approbassent, idẽ sentire eodẽq; animo esse hactenus nõ destiterũt. Itaq; Athanasiũ ad se accedentem beneuolè exceperunt, & criminationẽ illi obiectam in se seruarunt. Quibus de causis grauiter cõmotus Eusebius

scripsit

scripsit ad Iuliũ, vt ipse decretorũ Tyri de Athanasio sancitorum iudex esset. Attamẽ nõ ita diu post concilium Antiochiæ celebratum, antè, quã de Iulij sententia certior factus esset, de vita decessit. Quare hi, qui Constantinopoli fidẽ concilij Nicæni summo studio ampleterentur, Paulum in ecclesiam deduxerũt, Eodẽ tempore Theognis Nicææ episcopus, Theodorus episcopus Heracleæ, & alii eiusdẽ sectæ episcopi, qui tũ fortè Cõstãtinopoli aderãt, subsidio eorũ, qui erãt ex multitudine aduersaria adiuti, in altera ecclesia conuenere, & Macedoniũ ecclesiæ Constantinopolitanæ designauere episcopũ. Hinc crebri in vrbe cõcitati tumultus, bellis nõ dissimiles. Nã multitudine vtrinq; cõfligente q̃ plurimi perierũt. Atq; ciuitas tãta seditione redundauit, vt res ad imperatorẽ, qui tũ erat Antiochiæ, perferretur: qui inflãmatus iracũdia, iussit, vt Paulus vrbe denuò eiiceretur. Imperatoris autẽ mãdata executus est Hermogenes, dux equitatus: qui in Thraciam missus, itinere p Cõstantinopolim facto, vi militũ perfecit, vt Paulus ecclesia expelleretur. Verũ cũ multitudo minimè istud fieri permitteret, imõ verò Paulũ aliqua ex parte defendere niteretur, & milites violẽtius, quàm imperatum erat, perficere laborarent, vrbis illius milites ad domũ Hermogenis profecti, eam incendũt, Hermogenẽ trucidant, & fune ligatũ per ciuitatis plateas trahunt. Qua re audita, imperator, conscẽso equo, perrexit Constantinopolim, eo animo, vt plebem graui aliquo afficeret incommodo. Sed cũ eos sibi obuiam factos lachrymis & precibus veniã petere cerneret, illis quidem pepercit: sed tamen dimidiatam partẽ frumenti, quod pater eius Cõstantinus congiarij loco quotannis ex vectigalibus Aegyptijs ciuibus in cõmune tribuerat, ademit: ratus fortasse cõplures delitijs & nimia affluentia languentes ad seditionem esse paratos. Iræ autem impetum in Paulum trãstulit, iussitque illum è ciuitate pelli. Porrò autem Macedonio succensuit, tum quòd author putaretur cædis ducis Hermogenis, & aliorum complurium, tum quòd ante episcopus crearetur, quã ipse consensisset. Verũ re illa in medio relicta, cũ iam neq; eius electioni suffragatus esset, neque refragatus, Antiochiam reuertit. Dum hæc aguntur, Ariani Gregorium, vtpote in sua ipsorum doctrina

stabilienda tardum & negligentem, & Alexandrinis eum propter graues casus, qui in eius in vrbem introitu, ibi accidissent, tum propter ecclesiæ incendium valde odiosum, inde transtulerunt: inque eius locum substituerunt Georgium, genere Cappadocem: qui ab illis maximi æstimabatur, tum quod in rebus agendis promptus ac diligens, tum quod eiusdem cum ipsis opinionis perstudiosus esset.

De Archiepiscopis qui à partibus orientalibus pulsi, Romam confugerunt, & quid pro illis Iulius Romanus pontifex scripserit, & quòd eius literis Paulus & Athanasius sedes suas rursum receperũt, tũ etiam quid orientales archiepiscopi Iulio responderunt. CAP. VII.

ATHanasius autem fugiens Alexandria, Romam aduenit. Eodem tempore Paulus etiam Constantinopolitanus episcopus fortè illò accessit, & Marcellus quoque episcopus Ancyræ, & Asclepas Gazæ episcopus, qui cum doctrinæ Arianæ aduersaretur, in crimen vocatus est ab Arianis quibusdam, quod altare euerterat, & fuerat propterea abdicatus. Cuius locum in ecclesia Gazæ administranda obtinuit Quintinianus. Itemque Lucius episcopus Adrianopolis ab aliis accusatus, sua, quam regebat, ecclesia spoliatus, Romæ ætatem degit. Quorum criminationes cum episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei concilii Nicæni consentientes repperisset, in communionem recepit. Ac cum propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam ecclesiam restituit: scipsitque ad episcopos Orientis, eosque incusauit, quod inconsultò de hisce viris iudicassent, ecclesiasque perturbassent, cum decretis concilii Nicæni stare nollent. Deditque mandatum, vt quidam illorum omnium nomine ad diem constitutum accederent, perspicuè declaraturi sententiam, quam de his tulerant, æquam iustãq; esse. Quin etiam minatus est se de reliquo non passurum eos inultos esse, nisi nouis rebus studere desisterent. Ista quidẽ scripsit Iulius. Athanasius autẽ & Paulus ad suas sedes reuertũtur: literasque

literasque Iulii episcopis orientis mittunt. Quibus illi graviter commoti, conueniunt Antiochiæ in vnum, & epistolam verbis elegantibus ornatam, & disertè, vt rhetorũ mos fert, compositam ad Iulium scribunt, eamque plenã ironiæ, & minarum non expertem grauissimarum. Nam quanquã literis suis fatebantur, ecclesiam Romanã primas apud omnes ferre, vtpote quæ apostolorum scola & pietatis metropolis (licet auhores religionis Christianæ primum ex oriente eo venissent) iã ab initio fuisset, tamen indignati sunt se posteriores ideo ferre, quòd magnitudine ecclesiæ superarentur, idque cum virtute & pio viuendi instituto lõge superiores essent. Quinetiam criminis loco Iulio obiiciebant, quòd cum Athanasio & reliquis cum eo episcopis cõmunicauerat, & ægrè admodum ferebant, perinde ac si tum concilium fuisset, tum ipsorum sententia abrogata. Quod factum, vt iniquum, & à lege ecclesiastica discrepans insimularunt. His de causis cum eum ad hunc modum criminati essent, & sibi factam iniuriam testati, Iulio pacẽ & cõmunionem pollicebantur, si modò abdicationem eorũ qui ad ipsum profugerant, approbaret: sin autẽ resisteret ipsorũ decretis, contraria se facturos prædicebant. Nam episcopos & sacerdotes orientis, qui ipsos antegressi fuerant, minimè refragatos esse episcopo Romano, cum Nouatus erat ecclesia ab eo electus. De rebus autem, quas contra cõcilii Nicæni decreta gesserant, nihil ei rescripserunt, cum tamẽ significarent se multas habere causas, quibus cõmodè facta sua excusare possent. Verùm dixerunt superuacaneũ esse de his in præsentia se purgare, præsertim cum in omnibus suis actis omnino iustitiam violasse suspecti essent. Iulio quidem ista eos scripsisse constat.

Quomodo deiecto Paulo, vicissim in episcopatum Constantinopolitanum Macedonius suffectus est. CAPVT VIII.

EPiscopos autem, quos abdicauerant, rursus apud Cõstantium imperatorẽ accusant. Hic illo tempore Antiochiæ ætatem degens, scribit Philippo, præfecto Cõstantinopolitano, vt ecclesiã illam denuo Macedonio red-

dat: Paulum autem vrbe expellat. Præfectus verò seditionē populi veritus, ante quàm mandatum imperatoris palā factum est, ad balneum publicum, cui nomen erat Zeuxippus, illustre illud quidem atque amplissimū, proficiscitur: eoque accersit Paulum, quasi de negotiis publicis cum eo communicaturus. Cui, statim vt venerat, literas ostendit imperatoris, atque clàm per regiam, quæ balneum attingebat, eum ad mare deduci, collocari in nauigio, Thessalonicam subuehi, vnde maiores eius oriundos ferunt, iussit: denique sententiam contra illum tulit, vt omnino extra eā imperii partem, quæ ad orientem solem vergit, se teneret. Illyricū & vlteriores regiones ingredi nō vetuit. Egressus demum è tribunali, in quo iudicium aduersus Paulum dederat, secum in curru habens Macedonium, ad ecclesiā perrexit. Populi autem multitudo (nam his rebus gestis infinitus numerus in vnum collectus est) ecclesiam illico compleuit. Nam singuli tum Ariani, tum Pauli fautores, enixè laborarunt, vt alteri alteris anteuerterent. Vbi verò præfectus, & Macedonius vnà ad fores accessit ecclesiæ, & multitudo, quò introitus illis pateret, à militibus ad cedendū impulsa, cedere ideo non potuit, quòd loca interiora referta erant, milites rati multitudinem populi dedita opera restitisse, multos gladiis confecerunt: complures item ab se mutuò protriti interierunt. Quare edictum imperatoris hunc habuit exitum: atq; Macedonius ecclesiarum administrationem obtinuit. Cum Paulus hoc pacto ex inopinato ecclesia Constantinopolitana priuatus esset, Athanasius veritus Constantii imperatoris minas, ex occulto fuga salutem quæsiuit. Nam Constantius ei mortem eò minatus fuerat, quòd Ariani criminati fuissent, seditiones ab eo cōflatas esse, & illo in vrbem introeunte multos extinctos. At illud in primis imperatori bilem mouit, quòd eum frumenti congiariū, quod Cōstantinus pauperibus Alexādrię donasset, vendidisse, indeq; quæstū fecisse prædicabant.

Quòd Romanus pontifex pro Athanasio ad Orientales episcopos scripserit, quodq; Romam missi sunt episcopi, qui crimina quæ episcopis Orientalibus obiecta bantur, vnà cum episcopo Romano examinarent, & quomodo Constans Cæsar eos domum remiserit.

At

CAPVT IX.

AT verò cum episcopi Aegypti hæc falsa esse scripsissent, Iulius certior factus non tutum esse Athanasio in Aegypto vitam agere, eum ad se accersiuit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in vnum cõuenerant (nam fortè fortuna id temporis eorum acceperat epistolam) scripsit: atque adeo incusauit, quòd clàm contra fidem concilii Nicæni nouas res moliti fuerant, quodque contra leges ecclesiæ ipsum ad concilium non vocarant. Nam legem esse ad sacerdotii dignitatem spectantem, quæ pronuntiat acta illa irrita esse, quæ præter sententiam episcopi Romani constituuntur. Ea autem, quæ Tyri, & in Mareote aduersus Athanasium decernebantur, iniqua esse. Atque calumniam de Arsenii brachió confictam, in illis criminatur: in his autẽ Athanasii à Mariote absentiam. Postremò literarum pertinaciam reprehendit. Quibus omnibus rationibus adductus est, vt Athanasio & Paulo (nam haud ita diu post, Athanasius ipse in Italiã profectus, de iniuriis, quas acceperat, conquestus est) opem ferendam indicaret. At cum literis apud episcopos Orientis, de rebus propter quas scripsisset, nihil proficeret, causam Athanasii & Pauli ad Constantem retulit. Qui quidem dedit literas ad fratrem Constantium, vt quosdam episcopos Orientis Romam mitteret, de abdicatione Athanasii & Pauli responsuros. Itaque ad hanc rem deliguntur tres: Narcissus, episcopus Ireno polis, quæ est vrbs Ciliciæ, Theodorus Heracleę, quod est oppidum Thraciæ, episcopus, & Marcus episcopus Arethusæ, ciuitatis Syriæ. Qui in Italiam profecti, acta sua cõstanter tutati sunt: imperatoriqúe persuadere conantur, iustum æquumque fuisse iudicium concilii in Oriente celebrati. At verò cum rogarentur de fide sua, formulam fidei ab se Antiochiæ cõpositã occultauere, atq; aliã scriptis mandatã cõmonstrauere, ęáq; etiam à fide in cõcilio Nicæno approbatæ discrepantem. Vt autẽ Constãs vidit eos hisce viris iniustè insidias struxisse, & neq; criminis alicuius, neq; vitæ malè actę causa, sicut abdicatiões prę se ferebant, sed propter dissentientẽ fidei opinionẽ, eorũ cõmunionẽ auersatos esse, illos haud voti cõpotes domũ remisit.

De prolixa fidei expositione, & quæ in Sardicensi concilio gesta fuerunt, & quòd orientales episcopi Iulium episcopum Romanum, & Osiũ Hispaniæ episcopum, quòd cum Athanasio & aliis communicabant, abdicabant.

CAPVT X.

TRiennio verò iam intermisso, episcopi Orientis aliã fidei formulam, quam μακρόστιχον, id est, prolixam, vel multas lineas complectentem nominabãt, propterea quòd multò pluribus verbis ac nominibus, quã priores formulæ, cõscripta erat, episcopis Occidẽtis miserunt. In qua vt essentiæ dei nullã fecere mentionẽ: sic illis, qui filiũ Dei asserebant, vel ex nihilo ortũ esse, vel ex alia essentia, q̃ dei patris cõstare, vel tẽpus sæculũue fuisse, quãdo nõ erat, anathema indixere. Quã formulã ab Eudoxio episcopo iam tũ Germaniciæ, & Martyrio, & Macedonio ad se perlatã episcopi Occidẽtis nõ receperũt. Nã respondẽrunt, se decretis cõcilii Nicæni velle acquiescere, & præter ista, nihil amplius curiose exquirendũ putauerũt. Cum autẽ Cõstans imperator postularet à fratre beneficii loco, vt Athanasius & reliqui, qui in eadẽ causa erant, ad sedes proprias restituerentur, & propter Arianos, qui contrà nitebantur, literis nihil profecit, & Athanasius ac Paulus ad eum accedentes peterent, vti concilium cogeretur, propterea quòd ipsis, quò vera sanaq̃ doctrina tolleretur, paratæ fuissent insidiæ, sententia vtriusque imperatoris decretũ est, vt episcopi partis vtriusque ad statum diem Sardicen, vrbem Illirij, conuenirent. Episcopi autem Orientis Philippopoli, quæ est vrbs Thraciæ coacti, scribunt episcopis Occidentis iam Sardicæ congregatis, vt pellant è concilio Athanasiũ & Paulũ, vtpote abdicatos: se alioqui ad cõciliũ minimè venturos dixerunt. Postea Sardicem profecti, cõstanter affirmarunt, se minime in eam ingressuros ecclesiam, in qua simul conuenirent illi, quos ipsi abdicauerãt. Ad quæ rescripserunt episcopi occidentis, se nunquam ab eorum communione refugisse, neque iam velle ab ea refugere, præsertim cum Iulius episcopus Romanus, causa eorum accuratè cognita, illos neutiquam cõdemnasset. Eos

autem

autem adesse, atq; tum ad causam suã discẽptandã, tum ad crimina sibi illata rursus diluenda paratos esse. Verùm postquã his rebus per literas significatis nihil profecerunt, & iam dies præstituta præterierat, in qua de causis, ob quas in vnum conuenerant, iudicandum erat, ad extremum ea mutuo consensu ad illos scripserunt, ex quibus maior iam odii flamma, quàm antea, in eorum animis accẽsa est: quinetiam separatim per se in vnum coacti, acta contraria sanciuerunt. Quare Episcopi Orientis, decretis suis, quæ de Athanasio, Paulo, Marcello, & Asclepa ediderant, stabilitis, primum Iulium episcopum Romanum, quòd primus omnium cum istis communicarat: deinde Osium cõfessorem cum propter eandẽ causam, tum propterea, quod amicus fuerat Paulino & Eustathio, qui ecclesiæ Antiochenæ antistites fuissent: deinceps Maximum Treuiris epicopum, quòd primus cum Paulo cõmunicarat, & eius Cõstantinopolim reuersionis author extiterat, & episcopis ex oriẽte in Galliã ꝓfectis ecclesiæ cõmunione interdixerat, abdicarunt. Præter istos abdicarũt etiã Protogenẽ episcopum Sardicæ, & Gaudentium: alterum quidem, quòd Marcelli susceperat patrocinium, quem antè suffragio condemnauerat, Gaudentium autem, quòd contrario studio ducebatur, quàm Cyriacus, cui successerat, & magni faciebat eos, quos ille abdicauerat. Hæc cum decreuissent, omnibus episcopis per literas significarunt, ad eum finẽ, vt istos neq; in cõmunionẽ admitterẽt, neq; scriberẽt ad eos, neq; literas ab illis scriptas reciperẽt. De Deo autẽ eo modo sentire iubebãt, quo formula fidei epistolæ subiũcta præscriberet: quę vt nullam verbi CONSVBSTANTIALIS fecit mentionem, sic illis cõmunione ecclesię interdixit, qui dicerẽt tres esse deos, aut Christũ non esse Deũ, aut patrẽ, & filiũ, & spiritum sanctum eundem esse, aut filium ingenitum, aut tempus sæculumue fuisse, quando non erat.

Quòd contra Osius & ij qui idem cum eo sentiebant, orientales archiepiscopos in alio concessu, gradu priuabant, & aliam fidei expositionem proferebant. CAPVT XI.

EX altera parte autem, Osius & qui cum eo in vnũ cõuenerant, culpa vacuos esse declararunt, tum Athanasium, cui episcopi Tyri coacti iniuriam per insidias feciſſent: tum Marcellum, qui ingenuè fatebatur, se nunq; ea sensisse, quæ falsò sibi obiecta essent: tum Asclepam qui Eusebii cognomento Pamphili, & aliorum iudicum sententia ad episcopatum restitutus fuisset. Quòd autem ista vera essent, ostenderũt ex commentario quodam, in quem istorum iudicium relatũ erat. Tum Lucium deniq;, quòd accusatores eius non comparerent: atque ad singulorum ecclesias scripserunt, vt eos pro suis haberent episcopis, eorumque reditum expectarent. Gregorium autem episcopũ Alexandriæ, & Basilium Ancyræ, & Quintianum Gazæ, neque nominarent episcopos, neque cum illis vllam haberent communionem, neque pro Christianis quidem ducerent. Porrò Theodorum Thracem, Narcissum Irenopolis episcopum, Acacium episcopum Cæsareæ Palæstinæ, Menophantum Ephesi, Vrsacium Singidonis, quæ est vrbs Mysiæ, Valentem Mursorum, quod est oppidũ Pannoniæ, & Georgium Laodiceæ episcopum (licet ad hoc cõcilium cum episcopis orientis non venisset) gradu episcopali abdicarunt. Istos propterea sacerdotio priuarunt & communione, quòd filium à patris essentia separarant, quodq; eos, qui iam pridem propter hæresim Arianam fuerant abdicati, ad se receperant, & ad altiores diuini ministerii gradus extulerant. Postremò, cum illis, his de causis denuntiassent anathema, & alienos ab ecclesia pronũtiassent, scripserunt ad omnes episcopos literas, vt rebus ab ipsis iudicatis suffragarentur, & secũ de fide consentirent. Eodẽ tẽpore quoq; aliã fidei formulã ediderunt, pluribus quidem verbis scriptã, q̃ quæ in concilio Nicæno edita fuisset, sed tamẽ eandẽ cõplectentem sententiã, & verbis nõ multũ ab illa discrepantẽ. Ad extremũ Osius & Protogenes, qui principem locũ inter episcopos occidẽtis, qui Sardicæ cõuenerant, obtinebant, veriti ne quibusdã viderentur decreta cõcilii Nicæni innouare, scripsere ad Iuliũ, & testati sunt se illa quidẽ rata habere, sed quò facilius intelligerentur, eadẽ pluribꝰ verbis explicasse: eo consilio, ne Arianis, qui breuitate formulæ fidei in eo cõcilio editę abutebãt, facultas ex

verbis

verbis daret imperitos in absurdâ aliquâ opinionê rapiendi. His rebus ex vtraque parte cõfectis, concilium dimissum est, & ad suam quisque sedem reuertit. Est quidem hoc cõcilium celebratum, Ruffino & Eusebio Coss. anno decimo post mortem Constantini. Eo conuenere ex vrbibus versus solem occidentem sitis episcopi numero circiter trecẽti: ex orientem autem septuaginta sex. Cum quibus vnà aderat Ischyrion, cui aduersarii Athanasij episcopatũ Mareotis detulissent.

Quòd post concilium Orientales & Occidentales episcopi inuicem discordabant, & Occidentales quidem Nicænam fidem probè tenebant, Orientales verò propter dogma tuendum in plerisque turbas concitarunt. CAP. XII.

POst istud cõciliũ episcopi Occidẽtis & Oriẽtis neq; cõsuetudine deinceps vti mutua, vt hi solent, qui sunt eiusdem opinionis, neq; communicare inter se voluere, sed episcopi Occidentis ad Thraciam vsque se ab alteris seiunxere, Orientis autem vsque ad Illyrium. Ecclesiarum verò status, vt est verisimile, dissensionibus magnopere conturbatus fuit, & obtrectationum aculeis obiectus. Nam tametsi antè de doctrina fidei dissidebant, tamen mutuò inter ipsos cõmunicantes, non tantũ mali inde accidit: quandoquidem similem tenere de fide sententiam putabãtur. Ecclesia autem versus solem obeuntem sita, quoniam patrum decretis ritè gubernata erat, omnino à contentione, & captiosis verborum argutiis, quę inde nasci solent, libera & vacua fuit. Nam quãuis Auxentius episcopus Mediolani, & Valens, & Vrsacius ex Pannonia oriundi, impése laborarent opinionem Arij in illam imperij partem traducere, tamen eorum conatus haudquaquam successit ex sententia: quandoquidem sedis Romanæ antistes, & alij episcopi ac sacerdotes studiosè præcauerunt, & illius hæresis germina amputarunt. Pars verò imperij ad solem orientem vergens, etsi post concilium Antiochenum dissidere, & à fide Concilij Nicæni palam iam dissentire cœpit, tamen, meo quidẽ iudicio, si complurium mentem spectes,

in eandem,

in eandem reuera sententiã quasi pedibus itum est, cõcessumq; filium ex patris essentia constare. At verò quidam contentionis studio adducti, cõtra verbũ CONSVBSTANTIALE pugnarunt. Nam alij in initio huic voci, vti mea fert opinio aduersati, videri superatos esse (quod plerisque solet accidere) turpe duxerunt. Alij autem propter habitum ex crebris de eisdem rebus disputationibus acquisitũ ad sic de deo sentiendum inducti, postea de sententia deduci non potuerunt. Alij verò, quibus erat satis explorate cognitum non contendendum esse, vt alterutri parti gratificarentur, vel propter potentiam, vel propter familiaritatem, vel propter alias causas, quibus homines adduci consueuerunt ad largiẽda ea, quæ parũ sunt cõsentanea, vel vt liberè illis rebus indulgeant, ob quas meritò reprehendi deberent, de veritate deflexerunt. Multi, qui ridiculum putarent in eiusmodi verborum concertationibus tẽpus terere, in sententia cõcilij Nicæni acquieuerũt. At præter cæteros omnes, qui in Oriente ætatem degebant, visi sunt decretis concilij Nicæni mordicus adhæresce re, Paulus episcopus Cõstãtinopolitanus, Athanasius Alexãdrię, & tota monachorum multitudo: quinetiam Antonius magnus, qui adhuc in vita manebat, & qui cum eo versabãtur omnes: alij denique quàm plurimi cum in Aegypto, tum in aliis Romanorum prouincijs. Ac quoniam in istorũ mẽtionem inciderim, percurrã oratione eos, quos in illo imperio illustres fuisse accepi.

Sanctorum virorum qui illa tempestate in Aegypto illustres fuerũt, enumeratio, puta Antonij, duorum Macariorum, Heraclidis, Cronij, Paphnutij, Pontubastis, Arsisij, Sarapionis, Pityrionis, Pacouij, Apolonij, Acuph, Hilarionis, & complurium id genus. CAP. XLII.

EXordium verò capiã ex Aegypto, & duobus monachis, qui Macarij nominabantur, quique cum summa laude monasteriis in solitudine Sceti, & mõte, qui ibi est, positis præerant. Quorum alter in agris Aegypti, alter in vrbe natus (erat enim Alexandrinus genere) & ita institu-

institutis ciuilibus educatus, vt ἄσος id est, vrba nus appellaretur. Ambo autem viri sanctissimi, diuina præscientia, & sapientia eximia imbuti, dæmonibus terribiles, rerũ deniq; admirabilium & sanationum effectores. Aegyptiũ verò fama est mortuum ad vitam reuocasse, quò homini, qui contrà sentiret, posset persuadere mortuorum fore resurrectionem. Vixit annos circiter nonaginta: quorũ sexaginta in solitudine contriuit. Qui simul vt studio monasticæ & seueræ disciplinæ, cũ adhuc adolescens esset, sedidit, sic in eo excelluit, vt à monachis παιδαγωγέρωμ hoc est, adolescens senis mores & grauitaté prę se ferés, nũcuparetur. Vbi auté annum iam ætatis egit quadragesimũ, presbyter ordinatus est. Alter verò diu post presbyter institutus. Qui nullũ non ferè seueræ vitæ ac disciplinæ modum expertus est: atque quædam instituta viuendi ipse excogitauit, & quæ ab aliis acceperat, ea omnino exquisitè excoluit: adeo vt præ cutis duritie pili barbæ non enascerẽtur. Eodem tempore, eodemque in loco, monasticam degebant vitã Pambo, Heraclides, Cronius, Papnutius, Pontubastes, Arsisius, magnus Serapion, Pityrion, qui Athenis vixerat, & Pachouius, qui præses fuit eorum, qui vocãtur Tabinisiotæ. Quibus quidem habitus erat, & vitæ institutio à reliquorum monachorum disciplina in quibusdam rebus discrepans: in virtutis contemplatione aciem mentis defigens: animum sic tum ad rerum terrenarum despicientiam, tum ad cælestium indagationem excitans, vt cum è corporis custodia migraret, aditum ad cælum haberet persacilem. Isti ad exemplum Heliæ Thesbitis pellibus se induebant, vt singuli ex pelle corpori circumiecta (sicut mihi quidem videtur) virtuté prophetæ semper in memoriã reuocantes, strenuè contra cupiditates venereas confligerẽt, atque studio, quo ad eius vitam imitandam incendebãtur, & spe similium premiorum consequendorum inducti, multò alacriore animo se à voluptate temperarent. Fertur itẽ eos indumenta alia, quàm quibus monachi Aegypti vti solebant, sibi cõparasse, quò specimẽ darent seuerioris cuiusdam viuendi disciplinæ: neque tamẽ temerè & inconsultò à cæterorum monachorum habitu variasse. Nam tunicis se induebant manicis carentibus, quò docerent se manus habere

habere ab iniuria & contumelia facienda penitus alienam; caput integumento, quod Cucullum appellare solent, operiebant, quò ostenderent se vitam perinde simplicem atq; synceram degere, atque pueros lacte nutritos, quorum caput, quod in membris obtinet principatum, eiusmodi tiaris obuoluitur, vti tum tegatur ab æstu & frigore, tũ vndiq; foueatur. Habebant præterea cingulum, & humerale, quorum altero lumbos circundantes humeros, & brachia altero amicientes, significarũt se ad deo seruiendũ, & ad ea opera exequenda, quæ ab eo præcipiuntur, paratos esse. Non sum equidẽ nescius de his aliter ab aliis idq; pluribus verbis cõmemoratum esse, sed tamen mihi hæc solum dixisse sat est. Pachomium verò aiunt primum in spelunca vitã monasticam coluisse: eiq; sanctũ angelũ visum esse, præcepisseq;, vt adolescentes monachos in vnũ cogeret, atque vnà cũ illis ætatem ageret. Nam eum in monastico viuẽdi genere præclarè exercitatum, & ob eam causam debere præesse monachorum cõuentibus, vt multis prodesset: eosq; educaret legibus, quas esset ipse daturus. Dedisse autem illi tabulam, quam monachi adhuc seruãt. In qua inerat scriptũ quoddã quod copiã faciebat singulis, tantum comedendi, bibendi, operandi, ieiunandi, vel secus, quantum natura ferret. His verò, qui largius possent comedere, opera laboriosiora imposuit: faciliora autẽ & minus molesta, his qui corpora ieiunijs & abstinentia castigarẽt. Præscripsit præterea, vt multas ædiculas extruendas curaret, & in singulis vt tres monachi habitarent: in vna tamẽ domo vt oẽs cibũ caperẽt, vescerẽtur cũ silẽtio, & ad mẽsas sederent vultu operto, ad eũ finẽ, vti nec videre vel se ipsos mutuò, vel aliud quicq; præter mẽsas, & apposita cibaria: vt nullus peregrinus vnà cum illis epularet, nisi dũtaxat illac iter faciẽs excipereẽ hospitio. Si quis cũ ipsis habitare cuperet, vt primo oĩm ad triennũ grauioribus laboribꝰ exerceret, & ita eorũ cõuictus ptiçeps fieret. Vt vestireẽ pellibꝰ, & caput tiaris laneis tegeret. Has aũt tiaras tanq; pũctis purpureis notari iussit. Quinetiã vt tunicis lineis, & zonis vterentur, mãdauit: vt itẽ cincti, in tunicis simul & pellibꝰ dormirẽt: idq; sedẽdo in sellis ita cõstructis, vt vtriq; circũseptæ, stratũ cuiusq; in se cõtinerent. Vt præterea primo hebdomadę, & vltimo die, ad diuinorũ

mysteriorum

mysteriorũ cõmunionẽ altari accedẽtes, soluerẽt zonas & pelles deponerẽt. Vt duodecies in singulos dies orarent, & sub vesperũ itidẽ. Toties etiã noctu: hora nona, ternis vicibus. Cum cibũ caperẽt, vt ante singulas preces psalmũ cantarent. Postremò vt totus conuentus in quatuor & viginti classes distribuerẽtur, & singulę singulis literis Gręcis vocarẽtur. verbi gratia vt simpliciores nũcuparẽtur jota, vt vafri .ß. vel .ξ. vt alij aliarum literarum nominibus appellarentur, quemadmodum forma literæ rationem vitæ classis cuiusque aptè videretur exprimere. His legibus suos discipulos instituit Pachomius, vir cũ primis benignus, & deo valde charus: adeo vt prænosceret futura, & persæpe cũ sanctis angelis in colloquium & congressum veniret. Degit autem ætatem in Tabenna insula Thebaidis: vnde Tabénesiotæ ad hoc tempus vsque nominantur. His legibus vitam instituentes, sunt maximam famæ celebritatem consecuti: eorumque ita creuit multitudo, vt viri ad septem milia vnà ætatẽ traducerent. Nam conuentus eorum, qui insulam Tabennam incolebant, quibus cum vixit Pachomius, circiter mille & trecentos numero habebat. Cæteri aũt i Thebaide, & Aegypto habitabãt. Vna est viuẽdi ratio ac disciplina omnibus, & oĩa omniũ cõmunia. Cõuentũ aũt, qui est in Tabẽna insula, matris loco ducũt: & qui illi prę sunt, patres & principes arbitrãtur. Peridẽ tẽpus Appollonius quoq; ob monasticã viuendi disciplinã in magna laude fuit. quẽ ferunt quindecim annos natũ, in solitudine vitã coluisse monasticã: at cum annũ iam ætatis quadragesimũ ageret, diuino iussu ad loca ab hominibus habitata se recepisse. Habuit hic etiam in Thebaide conuentum monachorum. Erat quidem deo summè charus, admirabiliũ tum curationum, tum signorum quasi architectus & effector. Erat præterea eorum, qui se vitæ monasticæ dedebant, magister bonus & perhumanus. Eius item preces ita exaudiebantur à deo, vt nihil non eorum, quæ ab eo petebat, effectum redderet. Nam cum perfectè sapiens esset, sapiẽter postulabat ea, quæ diuinum numen lubens solet cõcedere. Eisdem temporibus etiam sanctum Acuph vixisse conijcio: quem audiui ex eo tempore, quo primum Christum in persecutionis tempestatibus pro Christiana religione exci

tatus,

satis ingenuè confessus est, neque falsi quicquam dixisse, neque vllam rem terrenam concupiuisse: sed tamen quæ à Deo poscceret, cõsecutum omnia,& à sancto angelo magistro omne virtutis genus didicisse. Sed de monachis Aegypti sint hæc quidem hactenus à nobis cõmemorata. Iam verò etiam Palæstina ab Aegyptiis edocta, par vitæ monasticæ genus ingressa fuerat. Quo quidem tempore sanctus Hilarion ibi percelebris fuit: huic patria erat pagus nomine Thanatha, ab australi parte Gazæ situs prope torrentẽ, quem indigenæ pagi nomine nuncupant, in mare illabentem. Is grammatici cuiusdã scholã Alexandriæ frequẽtans, in solitudinẽ quò videret Antoniũ, profectus est. In cuius colloquiũ & congressum cum veniisset, decreuit monastico viuendi generi se similiter dicare. Cum autem esset aliquãtisper ibi commoratus, in patriam reuertit. Nam non dabatur ei facultas illic ex animi sententia acquiescendi, propterea, quod multi indies ad Antonium accederent. Vbi verò parentes repperit mortuos, fortunas suas fratribus & viris opis indigentibus distribuit. Ac cum nihil sibi omnino reliquisset, propter mare in loco deserto, qui aberat à pago, in quo natus erat, circiter viginti stadia, tempus ætatis degit. Habitauit autem in parua quadam domo, ex latere, storea, & confractis tegulis constructa: cuius latitudo, altitudo, & longitudo ea fuit, vt cum staret, caput inclinare, cum iaceret, pedes contrahere cogeretur. Omnino enim se ad ærumnarum tolerantiam, & ad mollitiẽ vincendam assuefecit. Deniq; continentia modesta ac seuera, eorũ quos nos norimus, nemini secundus: quippe contra inediam, sitim, frigus, æstum, contra alias etiam perturbationes, cõtra illecebras quasque corpus & animum titillantes animo virili certauit. Erat spectatus moribus, oratione grauis, & in sacris literis exquisitè eruditus. Postremò adeò Deo charus, vti ad sepulchrum eius etiamnum complures tum morbis vexati, tum exagitati dæmonibus curentur: atq; id fit nó apud Palæstinos modò, vbi iam sepultus est, verùm etiam, quod summè mirandum videtur, apud Cyprios, vbi ante sepultus fuerat. Nam dũ in Cypro versabatur, fortè obiit mortem: ex cuius insulæ indigenis tumulo conditus est, & magno in honore & veneratione habitus. Postea verò Hesychas

sychas discipulus eius facilè illustrissimus, reliquias illius clam abreptas deportauit in Palæstinam, inque suo monasterio sepeliuit. Ex quo tempore dies festus maxima hominum frequentia & summo splendore quotannis ab indigenis celebratus est. Nam Palæstinis in more positum est bonos ac pios viros, qui apud ipsos vixerint, eo honoris genere afficere: quod quidem erga Abrilium Anthedonium, Alexionem ex Bethagathone, & ex Asalea Alaphionem: viros eodem tempore, eodemque regnante imperatore, monasticum viuendi genus tam piè tantaque animi magnitudine excolentes, vt in vrbibus & pagis illius regionis, superstitioni Gentilium admodum deditis, Christianam religionem magnopere amplificarent. Per idem tempus circiter Edessam Iulianus exquisitissimum genus disciplicæ monasticæ exercuit: qui velut corporis expers talem vitæ institutionem ac modum secutus est, vt carne carere, & ex ossibus atque cute solum cóstare videretur: quæ causa fuit, cur Ephraim scriptor Syrus opus de eius vita contexuerit. Quinetiam Deus ipse hominum de illo confirmauit opinionem: quandoquidem dedit ei facultatem tum eijciendi dæmones, tum morbos cuiusque generis sanandi: quod quidem non medicamentis, sed precibus ab eo factitatum est. Eodem tempore illa imperij pars multis aliis quoque viris ecclesiasticis, qui se totos in seuera viuendi disciplina ponebant, admodum floruit: vt pote in agro Edessenorum, in Abidenorum oppido, quod circa mõtem Gangalium situm est: ex quorũ numero fuere Daniel & Symeon, verùm de monachis Syriæ hæc quidem in præsentia dicta sint. Postea autem, diuina largiente gratia, de illis accuratius disseremus. Apud Armenios verò, Paphlagones, & Ponti incolas fertur Eustathium ecclesiæ Sebastiæ, quæ est vrbs Armeniæ, episcopum, primum cœpisse vitam monasticam & austeram illius institutionem colere, à cibis ad viuendum necessarijs, & à vestibus, quibus vtendum est, abstinere: morum & vitæ accuratè traductæ authorem extitisse: adeo vt nonnulli constanter affirment librũ Basilij magni Cappadocis, qui ἀσκητικός, id est, de vita ac disciplina monastica inscribitur, ab eo editum fuisse. Dicitur porrò præ nimis exquisita disciplinę norma ad ab

ſurdas obſeruationes delapſus eſſe, easq; à legibus eccleſi aſticis penitus diſcrepantes. Attamen ſunt quidam, qui illum crimine eripiant, incuſentq; nonnullos ex eius diſcipulis, quòd nuptias reprehendant, quòd in ædibus eorum qui matrimonium contraxerint, orare renuant, quòd presbyteros, qui habent vxores conten̄ant, quòd diebus dominicis ieiunēt, quòd in ædibus agāt conuentus, quòd diuites omnino à regno dei excluſos pronuncient, quòd deteſtentur eos, qui carnibus veſcūtur, quòd tunicas & ſtolas cōmuniter quidē vſitatas induere nullo modo velint, ſed peregrino & inſueto veſtitu vtātur, quòd deniq; alia q̄ plurima innouare ſtudeant. Vnde mulieres non paucæ adductæ in fraudem, primum viros deſeruerunt: deinde cum nō poſſent ſe tēperare à ſtupro, grauiter peccarūt. Nónullæ aūt pietatis ſimulatione caput tōdere, & contra q̄ deceret ſexū muliebrē virilē habitū induere. His de cauſis epiſcopi finitimi Gāgris, quę eſt vrbs primaria Paphlagonum, in vnum conuenerunt, & iſtis eccleſia catholica interdicūt, niſi ſingula dogmata, quæ modò recenſuimus, ſecundū decreta cōcilij reijciant. In quo concilio fama eſt Euſtathiū declaraſſe ſe non pertinaciæ, ſed piæ & ſeueræ diſciplinæ cauſa hæc introduxiſſe, & docuiſſe ſuos mutare habitū, & non aliter atque reliquos ſacerdotes paſsim incedere. Qui quidē cùm vitam ita inſtitueret, inter cōcionandū magnā hominibus excitauit admirationē. Et tamē ſi verū dicere volumus, in dicēdo neutiq̄ diſertus erat (nā dicēdi artem neutiquā exercuerat) ſed ingenio plane admirabilis, & tā aptus ad perſuadendum, vt multos tum viros tum mulieres, qui in ſtuprū ſe totos effuderāt, ad temperantē & moderatam vitam traduxerit. Porrò cōmemorant illū operam ſedulo dediſſe, vt virū ac mulierē, qui ſecundū inſtitutū ecclesię virginitatē profeſsi fuerant, & tamen erant de cōgreſſu īter ipſos accuſati, à mutua cōſuetudine auocaret. At cū fruſtra laborē ſuſcepiſſet, vehemēter ingemuiſſe, dixiſſeq; mulierē quandā q̄ legitimo matrimonio viro copula erat, cū ſuas de caſtitate cōciones audiuiſſet, à cōſuetudine, qua cōiugibus cū ꝓpriis viris vti liceat ſe abſtinuiſſe: at hos ne faria inter ſe vſos cōiunctione, ſua oratione nequaquam à turpitudine abduci potuiſſe. Quare in ea orbis terræ par-

te exqui-

re exquisitum monasticæ disciplinæ genus talem habuisse authorem memoriæ proditū est. Thraces autem, Illyrici, & cæteri Europæ incolæ, tametsi conuentus monachorū adhuc non haberent, tamen viris qui illud seuerū viuendi genus excolebant, non penitus caruerunt. Apud quos id tēporis percelebris fuit Martinus, Saboriæ, quod est oppidum Pannoniæ, illustri genere natus: in armis & re militari cū magna gloria versatus, deniq; præfectus cohortis erat. Qui cum dei cultum omnibus rebus prēponeret, seuerā & monasticā vitæ rationē consectatus est. Primū apud Illyricos ætatē degit. Ac cum verā fidē tueri prōpto animo cōtenderet, & quosdā illius regionis episcopos Arij doctrinā olere deprehēdisset, insidijs appetitus, & sæpe palā verberibus cæsus, demū in exiliū pulsus est. Qui cum Mediolanū veniisset, solus vitā egit. Inde etiam cū Auxentius illius vrbis episcopus, qui erga fidem cōcilij Niceni parum sano ac syncero animo affectus erat, ei paraſſet insidias, seclam subduxit. Atq; ad aliquod tēporis spatiū radicibus herbarum cōtentus, insulā, quā Gallinariā vocāt, incoluit. Est illa quidē insula parua, & ædificiorū expers in Tyrrheno mari posita. Postea verò episcopus ecclesiæ Tarracenē sis constitutus est. Vsq; eo item in miraculis edendis proceſsit, vt mortuum excitasse credatur, aliaq; signa edidisse apostolorum signis nō inferiora. In eadē imperij parte Hilariū p idē tēpus vixisse accepim⁹, virū & vitæ institutiōe & doctrinę pstantia planè diuinū: qui exilij Martini ꝓpter veræ religionis studium se participē & velut sociū effecit. Sed de viris, qui illo tempore pietatis & ecclesiæ institutis obsecuti, sanctū & seuerum vitæ genus colebant, ista, vti à me literis prodita sunt, accepi. Erāt tamē permulti alij, ijq; valde illustres, qui eodem tēpore in ecclesiis magna cū laude vixerūt, In quorū numero facilè primas tulēre, Eusebius episcopus Emesæ, Titus Bostræ, Serapion Thmuæ tēsis episcopus, Basilius Ancyræ, Eudoxius Germaniciæ, Cæsareæ Acacius, & Cyrillus, qui sedem Hierosolymitanam administrauit. Monimenta autem doctrinæ suæ, quæ tum scripsere, tum post se reliquēre, sunt multa sane & admodum memorabilia.

De Didymo cæco & Aetio hæretico.

CAPVT XIIII.

SVB idē tēpus Didymus etiā scriptor ecclesiasticus magna gloria fuit, sacrę scolæ Alexandrinæ, in qua sancta literæ ac disciplinæ docebātur, præfectus. In cuius animo sapiētia cuiusq; modi habitauit: adeo vt nō poëtas solū & oratores, sed Astronomiā etiā, Geometriā, Arithmeticā, & philosophorū opiniones accuratè percalluerit. Quarum rerū omniū cognitionē sola mente, & sensu audiendi consecutus est. Nā cū adhuc adolescētulus, elemēta primū discere aggrederetur, lumina amisit. Iam verò vt primū puberescere cœpit, literarū & doctrinæ cupiditate inflāmatus, eos, qui hæc docebāt, adiit, soloque auriū subsidio illorum disciplinā conbibit. Verùm tantas in sapiētiæ studio fecit progressiones, vt etiā obscuras Mathematicorū pręceptiones assecutus sit. Dicitur porrò linearū formas in tabula altius aliquanto incisas digitis attinguendo: quinetiā Syllabas, voces, & quæ deinceps doceri solent, cōprehensione mētis, crebraq; auditione & rerū quas acceperat recordatione perdidicisse. Atque istud sanè nō vulgare erat miraculū. Quinetiā multi fama illius cōmoti Alexandriā aduētarunt, partim eū audituri, partim duntaxat visuri. Arianis autem, dū doctrinā concilij Nicæni constāter tueretur, nō parum exhibuit molestię. Nam facilè auditores in suā perduxit sententiam: quod quidem non vi verborū perficere visus est, sed mira persuadendi ratione, dum vnumquéq; in rebus, quæ erant vocatæ in cōtrouersiā, velut sui iudicē constitueret. Qui autem ecclesiæ erant catholicæ eū summo studio & beneuolentia prosequebantur. Nam conuentus monachorū in Aegypto vitam degētiū, eum admodū cōmendarunt, & Antonius quoq; ille magnus: quē ferunt eodē tempore ad fidē Athanasij suo testimonio cōfirmandam è solitudine Alexandriā profectū, ista Didymo dixisse: Non graue tibi, neq; molestū debet esse, Didyme, illis carere oculis, quorum lacertæ, mures, & alia minuta abiectaque animalia participia sunt, sed beatum & iucundum potius, quòd oculos habes similes Angelorū, quibus verè Deū contēplaris, & veram cognitionē exquisitè perspicis.

Porrò

Porrò autē apud Italos & illius partis imperij incolas Eusebius & Hilarius de quo supra dixi, propter singularē patrij sermonis & eloquētiæ præstantiā magna in laude fuerunt. Hilarij autē libros de fide etiam ab his, qui cōtrariam tuebātur fidei catholicæ opinionem admodum cōmendatos esse prædicant. In eodē numero fuit Lucifer, quē hæresis cuiusdā suo nomine nuncupatę inuentorem fuisse fama est. Eodem tempore Aëtius quoq; magnopere etiā ab illis qui fidei Catholicæ aduersabantur, laudatus est: vir dialecticæ peritus, valdeq; ad ratiocinandū idoneus: in pugnis verborū satis exercitatus, eiq; vni rei operā reuera nauans. Tandē verò velut temerè & incōsultò de Deo differens, ἄθεος, id est, impius, vel sine Deo nominatus est. Ferunt præterea eum, cum medicinā Antiochiæ, quæ est vrbs Syriæ, primum exerceret, studioseque ecclesias frequentaret, & de sacris scripturis differeret, venisse in familiaritatem Galli Cæsaris, qui tum magnā ducebat rationem veræ religionis, & eos, quibus pietas curæ fuit, amicè admodum & beneuolè complectebatur. Itaque verisimile est Aetiū, cū ob tales disputationes in amicitiam Galli intrasset, istud genus differendi diligenter excoluisse, quo maiore in gratia apud eū se poneret. Etenim dicitur Aristotelicā etiam disciplinā percurrisse, & magistros eiusdē Alexandriæ crebrò adijsse. Itemq; præter istos erāt alij numero cōplures in ecclesijs, qui cū ad docendū, tū ad differendū de sanctis literis idonei fuerunt. Verū oēs enumerare magni laboris est. Neq; cuiquā molestū videatur, quòd quosdā eorū, quos percensui, cū errorum & sectarum vel authores fuerint, vel fautores, laudibus extulerim. Nā eos propter eloquentiam & dicēdi facultatem, planè admirabiles fuisse equidem fateor: de doctrina autē viderint illi, penes quos est potestas de ea iudicādi. Nam illa neque scribere institui, neq; sunt accōmodata historiæ: cuius munus est vera narrare, nihilq; adijcere de suo. Quare quicunque eo tempore, vti ad nos perlatum est, vel Latini, vel Græci sermonis periti, ob doctrinam & eloquentiam sunt maximam laudē & famæ celebritatem consecuti, in eorum numerum, quos commemorauimus, sint à nobis relati.

De Sancto Ephraim. CAPVT XV.

PER idem tẽpus præter cęteros in magna laude vixisse, & ecclesiã catholicã cum primis exornasse visus est Ephraĩ Syrus: qui Nisibæ natus, genus ex illius vrbis indigenis duxit. Hic disciplina monastica vitẽ instituẽs, cum neq; à quoq; didicisset neq; expectaret, se talẽ euasurũ, deprẽte in linguæ Syriacæ peritia tantũ ꝓfecit, vt summarũ philosophiæ prẽceptionũ intelligentiã adeptus sit, & nõ solũ facilitate ac splẽdore orationis, sed etiã sentẽtiarũ crebritate atq; sapiẽtia Græcos scriptores facilè præstãtissimos superarit. Nã istorũ scripta si quis vel in Syriacã velit, vel in aliã linguã conuertere, & cõdimẽta, vt ita dicã, Græcarũ argutiarũ adimere, statim deprehẽdetur prioré venustatẽ amisisse. At verò in libris Ephraim idẽ minimè accidit. Nã nõ modò cũ ei adhuc vita suppeditaret, verũ hoc tẽpore etiã, eius scripta in Græcũ sermoné vertũtur: atq; orationis vis, & elegãtia, nõ multo inferior est ea, in qua primũ edita sunt, sed cũ Græcus etiã illa Græcè legat, perinde ea admiratur, atq; si Syrus esset, & Syriacè legeret. Quinetiã Basilius, qui Cæsareæ, vrbis primariæ Cappadociæ postea episcopus fuit, hũc hominẽ eruditionis causa ĩ primis admiratus est, & summè laudauit. Quapropter Ephraĩ iure optimo mihi videt hoc laudis testimoniũ prolatũ ore Basilij (qué omniũ sui tẽporis eloquẽtissimũ fuisse inter omnes cõstat) ab omnibus Græcis, qui tum propter doctrinã in magna admiratione fuerunt, consecutus. Dicitur porrò tricies centenas miriades carminũ, si oĩa simul numerare velis, cõscripsisse, eaq; haberi in manibus multorũ, qui fuerunt eius discipuli, quique studiosè illius doctrinã imitati sunt: quorũ illustrissimi fuerunt Abbas, Zenobius, Abraham, Meras, & Symeon, de quibus tũ Syri, tum quotquot doctrinæ Syriacæ diligenter operam nauant, magnopere gloriantur. Pari ratione etiam Paulonam, Aranad, propter eloquentiã laudant illi quidem: sed tamẽ eos à pia doctrina per errorẽ desciuisse memorant. Neq; equidem ignoro olim quoq; similiter apud Osroenos fuisse viros eloquentissimos, Bardesanem, authorẽ sectæ cuiusdam ipsius nomine appellatæ, & Harmonium eius filium: quem dicunt Græcorũ disciplinis educatum fuisse, ac primum patrium sermoné astrinxisse nu-

isse numeris,& modis musicis, cantorũq; cœtibus tradidisse: ad quẽ modũ etiã hoc tẽpore canunt Syri, nõ quòd carminibus ab Harmonio scriptis, sed q̃ eodẽ genere cõcentus & numerorũ vtãtur. Nã cũ Harmonius neq; à paterna hæresi,neq; ab opinionibus, quas philosophi Gentiles de animo, de ortu corporis & interitu, & de regeneratione tenent,omnino vacuus esset, cũq; ea,quæ scripserat,ad Lyram cõposuisset, & easdẽ opiniones suis scriptis admiscuisset,Ephraim videns Syros & verborum elegantia,& numerosis modis cõcentus mirè delinitos, atq; eo pacto ad similiter cum Harmonio sentiendum assuefactos, quãuis Græcæ literaturæ esset expers, tamen in numeris versuum Harmonij cõprehendẽdis se attentè defixit,& ad modos carminum eius, alia carmina doctrinæ ecclesiasticæ cõsentientia cõposuit: cuius generis sunt ea quidẽ, quæ hymnos diuinos & laudes virorũ, qui vitã à perturbationibus aĩ vacuã degebãt,cõplectunt. Ex quo q̃dẽ tẽpore Syri modos ab Ephraĩ fusos iuxta cõsentũ Harmonij obseruãtes canũt. Quãtum igitur ingenio excelluerit, hinc facile coniectura capi potest. Quod aũt attinet ad institutionẽ vitæ,se bonis operibus, & exquisita viuendi disciplina nobilitauit,quietẽq; & tranquillitatẽ vehemẽter amplexatus est. Grauis pterea erat,& sibi vsque eo ab hominũ cahũnijs cauebat, vt etiam aspectum cuiusq; mulieris sedulò vitarit. Nã fama est mulierem quandã vita dissolutam & moribus plane impudentem,seu vt hominẽ tentaret ipsa,seu ab aliis mercede cõducta istud conaretur, quodã tẽpore dedita opera ei ex aduerso obuiam in angiporto prodijsse,illũq; intentis oculis aspexisse. Eũ aũt acriter increpasse mulierẽ, iussisseq; vt terrã intueretur. Mulierẽ verò respondisse: qui possum ipsa istud facere, quę nõ ex terra sed ex tę edita sum? Est enim æquius,vt tu terrã aspicias, ex qua ortũ habes: ipsa autem vt te intuear, vnde procreata sum. Itaq; Ephraim mulierẽ valde admiratus, quod inter eos acciderat, libro quodam accuratè descripsit: quem librum, qui sunt inter Syros diserti,in numerũ librorũ illorum,quisunt accuratè ab eo elaborati, referunt. Est etiam memoriæ proditum,illum quanquam antea iræ moderari non poterat, tamen ex eo tempore,quo vitam monasticam excolere cœperat, nunquam visum esse

à quoquam ira incensum. Itaque cum multis diebus, vti so lebat, ieiunasset, minister, qui obsonium ei deferebat, olla fregit. Quem cum Ephraim videret pudore & metu perculsum, quin bono animo es, inquit, atque eamus ad obsonium quoniam illud ad nos non venit. Quare circiter olla fragmēta accūbens, cœnauit. Porrò aūt q̄ strenuè inanē gloriam repressérit, ex eo quod modò dicetur satis potest intelligi. Quodam tempore quidam ei ad episcopatum gerendum suffragati, comprehendere hominē conantur, vti ad locum in quo crearetur episcopus, deducerent. Quod simul vt intellexit, in forum cursitat: atque incompositè incedendo, vestem lacerando, & cibum palàm capiendo, se furere monstrat. Vbi verò hi, qui eum comprehenderant, illū è mentis potestate exiuisse arbitrarentur, & appetitio, qua ad eum constituendum episcopū ferebātur, restincta esset, ille idoneum tempus nactus, clam aufugit, & tantisper latitauit, dū alter eius loco creatus esset episcopus. Verùm ista de Ephraim dixisse contentus ero. De quo tametsi eiusdē loci indigenæ & norunt multò plura, & commemorant, tamen vnum solum præterea, quod ab eo non longè ante mortem gestum est, quoniam mihi quidem videtur admodum memorabile, hoc loco literis mandabo. Cum fames vrbē Edessenorū iam longo tēpore antè occupasset, Ephraim è domo, in qua monasticam degebat vitā, egressus, eos, quibus suppetebant facultates, grauiter incusauit: quòd videlicet cùm minimè oporteret, tribules inopia rerum necessariarū confectos negligerent, diuitias suas studiosè seruarent, idque ad suum ipsorum damnum, & cruciatū animæ suæ, quam non modò diuitiis cuiusque generis, verùm etiam ipsi corpori, & aliis rebus omnibus præponendam sapienter demonstrabat. Quam quidem illos pro nihilo ducere re ipsa plane ostendit. Illi igitur hominem & eius verba reueriti, dixere ad hunc modum: Nobis quidem opes minimè curæ sunt, sed cui eas distribuendas cōmittamus, admodum incerti sumus: præsertim cum omnes ferè lucri cupiditate ardeant, & hanc rem velut mercaturam ad quæstum faciant. Tum Ephraim sciscitatur ab illis: qualis, quæso, ipse vobis videor? Qui cum fidelem, spectatum admodum & bonum virum, & talem esse, qualem opinio de eo

habita

habita ostendebat, cõsiterentur, vestrum, inquit, causa, hoc quicquid est negotii mihi mea sponte sumo. Atque argento ab illis accepto, circiter lectulos trecentos in publicis porticibus constituit: & non eorum solum, quos fames in morbum coniecerat, curam suscepit, verùm etiam peregrinos, & eos, qui egestate rerum ad vitam necessariarũ coacti, ex agris eò venerant, benignè tractauit. Vbi autem fames extincta est, rediit in domum, in qua anteà ætatẽ degerat. Paucis verò post interpositis diebus, obiit mortem: qui quanquã in ordine clericali ad diaconatum solùm elatus erat, tamen non minus omnium sermone ob virtutem celebratus est, quàm hi, qui propter sacerdotii dignitatem, institutionem bonæ vitæ, & excellentem doctrinam in magna admiratione fuerunt. Quare sint ista quidem tanquã indicia quædam virtutis illius, quæ in Ephraim elucebat. Nam de eo pro dignitate dicere, atq; omnino quo pacto ille, & alij singuli, qui per idem tempus monasticæ disciplinæ se dedebant, vitam & mores instituerent, & apud quos ætatẽ degerẽt, accuratè differere, scriptore sanè opꝰ est, qualis ille ipse fuit. A me quidẽ certè tũ propter doctrinæ tenuitatẽ, tũ propter ignorationẽ & virorum ipsorum, & rerum præclarè ab illis gestarum, haud fieri posse video. Nam nonnulli in solitudine delituerunt: alij in turba ciuitatum vitã degentes, se opinione hominum abiectos, & nihil à vulgo differre ostenderunt: qui quãuis virtutẽ sedulò excolerẽt, tamẽ veram sunt de se ementiti opinionẽ, quò minimè ab aliis laudarẽtur. Nam dũ ad bona futura, quibus recte facta remunerantur, aciem mentis acriter intenderẽt, testẽ suorũ operum Deum solũ effecerunt. Gloriam autẽ, quæ ab hominibus virtuti tribui solet, omnino pro nihilo putarunt.

De statu rerum tunc temporis, & quòd imperatorum & archiepiscoporum mutuo consensu Christi dogma amplificatum erat.

CAPVT XVI.

POrrò cum præsides etiam ecclesiarum eo tempore vitã accuratè transigerẽt, & populi ab eiusmodi pastoribus instituti, non sine causa se ad Christum sanctè colendũ studiosè compararent, religio Christiana in dies singulos

creuit,& propter ardens pietatis ac virtutis studium,atque adeo facta admirabilia ecclesiasticorum virorum sanctorũ & piè viram degentium, Gentiles superstitionis præstigiis obcæcatos attraxit ad se, atque traduxit. Istas res quoque auxêre imperatores, qui nõ minus studii in ecclesiis amplificandis,quàm pater, posuerunt: clericis, liberis eorũ,& familiæ,eximios honores & immunitatem quoq; tribuerunt; atque non modò paternis suffragati sunt legibus, sed proprias etiã ac suas contra eos, qui simulachris immolare,eadẽ colere, aut vllũ aliũ ritum Gẽtilis religionis obseruare aggrederentur. Delubra item vbiq; vel in vrbibus, velin agris posita occludi mandarunt: quæ quidem distribuebãt ecclesiis,quæ vel locis ipsis,vel eorum materia egere viderentur. Nam maxima ab illis susceptа cura est,vt ecclesias, quæ temporis diuturnitate ruinosæ essent,reficerentur:alię autem è primis iactis fundamentis magnificè ædificarẽtur: ex quarum numero fuit ecclesia Emesæ, illustrissima illa quidem,& pulchritudine plane insignis. Quinetiam lege sanciuerunt, vt nullus Iudæus seruum ex alia secta emeret. Quod si secus faceret,seruũ publicum esse. Porrò si quisq; circũcideretur,vt lex Iudęorum postulat,capitis supplicio & bonorum amissione mulctari. Nam cum omnibus modis religionem augere studerent,huic rei etiã prouiderunt, vt nemo impunè eos,qui ex eo genere non essent,ad ritum Iudæorũ attraherent, sed vt hi,qui spem in religione Christiana posuerant, in ecclesia continerentur. Nam religio Christiana maximè ex populo gentili creuit.

De opinione liberorũ Constantini, & Homousii & Homoiusii differẽtia, & vnde effectũ est, vt Constãtius à recta fide diuerterit. CAP. XVII.

QVinetiam isti imperatores de ipsa religione primò opinionem paternam tenuere. Nam ambo fidem cõcilij Nicæni approbarunt: in qua Constans quidem ad extremum vitæ diem perseuerauit. Cõstantius autem, etsi aliquandiu in ea perstitit opinione, postea tamen voce CONSVBSTANTIALI reprehensa, de priore sententia depulsus est. Verùm filium patri substantia similem confiteri non omnino recusauit. Eusebius autem, & alij nõnulli epi

sco-

scopi,qui id tẽporis in oriente propter doctrinę & vitę piè institutæ præstantiam in magno honore habebantur,filium patri consubstantialem dicere, & filium patri substantia similé inter se,vt scimus,differre voluerunt.Nam hanc vocé ὁμοούσιον id est, CONSVBSTANTIALE, in corporibus propriè intelligi: velut hominum,& cæterorum animaliũ, arborum, & plantarum, quæ ex simili substantia constant, similemque ortum habent. At verò ὁμοιούσιον, id est, SVBTANTIA SIMILE, in rebus corporis expertibus,vt in Deo, & angelis cerni:cum alterutra res per se secundũ propriam substantiam ac suam intelligatur. Eiusmodi rationibus etiam imperator Constantius de priore sententia deductus est. Et cum in eadem opinione, vti ipse coniicio(si modò sensum solum spectemus) cum patre & fratre esset, verbum tamen cum verbo commutãs, pro CONSVBSTANTIALI SIMILE SVBSTANTIA dixit. Nam hoc quidem harum rerum interpretibus visum est:qui constanter affirmarent istud nomen ad rem significandam multò exquisitius esse:quòd si quis aliter diceret,eum visum iri rem corpore vacanté pro corpore intelligere: quod quidé pleriq; stultũ existimarũt. Dixerũt enim ex rebus,quæ oculis cernũtur,notia ad res méte sola pceptas exprimẽdas sumẽda esse: nihilq; esse in verbo periculi,si nó in sensu erratũ esset.

Rursus de Homousio, & Ariminensi concilio, quomodo, vnde, & qua de causa conuocatum est.

CAPVT XVIII.

NEC mirum sanè imperatori istud contigisse,cum permulti etiam episcopi, qui fidei concilij Nicæni consentiebant,hoc nomen sine contentione admisissẽt: quiquidem vtroque verbo, discrimine omni remoto, ad vnam eandemque rem significandam vsi sunt. Quare mihi quidem videtur illa oratio,quæ tam insolenter ab Arianis iactata est,multũ à veritate discrepare. Aiũt enim post cõcilium Nicænũ cõplures episcopos, ex quorũ numero fuere Eusebius & Theognis,renuisse deinceps, filiũ patri cõsubstantialé dicere: Cõstantinumque eare grauiter commotum, exilio eos addixisse. At cum somnium,aut, vti ipsi prædicant, vera visio sorori imperatoris diuininitus ob-

obla-

oblata esset, qp isti episcopi rectè de Deo sentirẽt, quodq; iniustè in exiliũ missi essent, imperatorẽ inde eos reuocasse: scisciatumque ab illis esse, quid causæ esset, cur à decretis Concilij Nicæni dissentirent, idq; cum ipsi formulæ fidei in eo Concilio editæ essent facti participes: eos autem respondisse, quòd neutiquam ex animo ei essensi fuissent, sed quòd vererentur, ne ille, vt erat verisimile, contentionem de hac re susceptam improbans, à religione Christiana velut ambigua & plena controuersiæ ad Gentilium superstitionem se transferret; & ecclesiã, quoniã nuper fidem Christi receperat, & adhuc lauacro minimè tinctus erat baptismatis, persequi inciperet. Qua audita satisfactiõe, ferũt Constantinũ veniam illis tribuisse: prouidisseque vt aliud rursus conciliũ cogeretur. At verò dũ ista instituere, morte antè occupatũ, quàm posset ea perficere: ac propterea filio Constantio, vtpote maiori natu, quàm Constans, dedisse in mandatis, vt hãc rem perficiendam curaret: quippe imperiũ ei nihil profuturũ, nisi diuinum numẽ primò omniũ fide cõsentiẽte ac cõcordi coleretur. Itaq; Cõstantiũ patris volũtati obsequẽtẽ, Conciliũ Arimini cõuocasse: ex qua vna remaximè eorũ mẽdaciũ perspicuè deprehẽditur. Nam Arimini cõuenere ad conciliũ episcopi Hypatio & Eusebio Cos. cũ iã Cõstãtius post mortẽ patris in imperii administratione circiter viginti duos annos confecisset, multaq; interea tẽporis cõcilia celebrata essent, in quibus de his vocibus CONSVBSTANTIALI & SVBSTANTIA simili, disceptatũ fuisset. Omnino autẽ nemo filiũ patri substantia similẽ opinari voluit, quoad Aetius grauiter de hac re disseruisset. Ad quã doctrinã tollendam imperatoris mãdato episcopi tum Arimini, tum in Seleucia eodem tempore in vnum conuenerunt. Quare constat non mandatum Constantini, sed Aetii disputationem causam concilii Ariminensis verè fuisse. Atq; quòd ista quidem ita se habeant, in sequenti quoque sermone ostendemus.

Quòd epistolis Constantij reuersus Athanasius sedem suã capessit, & de Episcopis Antiochenis & alterna Constãtij & Athanasii petitione, et numinis in hymnis celebratione. CAP. XIX.

Constans

CONstans autē rebus gestis in cōcilio Sardicēsi cognitis, scripsit ad fratrē Constantiū literas, vti Athanasio & Paulo ecclesias suas redderet. Vbi vero ītellexit fratrē diē de die ducere, scripsit denuò, vt vel viros istos reciperet, vel se ad bellum gerendū pararet. Constantius igitur cū de hac re cū episcopis oriētis cōmunicasset, stultum putauit ob eā causam bellum ciuile & intestinum suscipere. Quo quidē cōcilio inductus, Athanasium ex Italia accersit, datq; illi potestatē publicos currus, quibus rediret, capiēdi, atq; crebris literis ad ocyus reuertēdum hortatur. Athanasius autē eo tēpore in Aquileia vitam agens, acceptis Constantii literis, venit Romam cum Iulio, quid sibi agendum sit, constituturus. Qui eum perhumanitùs dimisit, deditque eius causa ad clerum & populum Alexandrinum literas, quibus tum eum vt pote multis periculis nobilitatū, magnopere, vti par erat, laudaret, tum ecclesię Alexandrinę reditum, tam præclari episcopi gratularetur, tum deniq; vt eadē cum illo sentiret, hortaretur. Inde verò Antiochiā, vrbē Syriæ, in qua iā tum cōmorabatur imperator, rectà cōtēdit. Cuius vrbis ecclesias iā administrauit Leontius. Nā post exiliū Eustathii, fautores sectæ Arianæ Antiochiæ sedē obtinebāt: primū Euphronio: deinde Placitus, tū Stephanō: quo, velut episcopatu indigno, īde dimoto, ad extremū Leontius episcopatū illū gessit: quē quidē, vt à fide catholica auersum, deuitauit Athanasius. Atque cū illis, qui Eustathiani vocabantur, cōmunicauit, cōuentu in ædibus priuatis peracto. Vbi autē Constantiū beneuolū erga se, & facilē expertus est, & putauit suā sibi ecclesiā restitutam fore, imperator admonitus ab Arianæ sectæ præsidibus, sum equidem, inquit, paratus ad promissa præstanda, quibus impulsus te accersiui. Quare ipse beneficium, quod ego abs te petam, iure debes mihi concedere. Id quidem est, vt ex multis ecclesiis, quæ tuæ ditioni subiiciuntur, vnam habeant illi, qui tecum communicare detrectent. Cui Athanasius, maxime, inquit, ò imperator: quandoquidem æquum, imò vero necesse est tuis mandatis obtemperare: neq; profecto tibi equidem contradicam. Verùm cum Antiochiæ quoque sint, qui communionem eorum, qui aliter atque nos de religione sentiunt, omnino refugiant, idcirco simile

mile beneficium abs te mihi tribui postulo: vt videlicet ipsi itidem in hac vrbe vnam habeãt ecclesiã, in qua liberè ac sine metu in vnum conueniant. Postulatione igitur Athanasij ab imperatore, velut æqua approbata, cõmodũ visum est Arianis rẽ silentio præterire: quippe existimarunt suam opinionem propter Athanasiũ nullã omnino apud Alexandrinos progressionẽ facturã, præsertim cum ille non modò ad suę doctrinę fautores in eadẽ firmè continẽdos, verũ etiam ad pelliciẽdos aduersarios satis haberet viriũ & facultatis. Apud Antiochenos autem, si istud fieret, primum Eustathianos, qui multi erant numero, conuentus facturos: deinde vti simile veri erat, nouas res molituros, cum impunè suos in vnum cogere possent. Quandoquidem, Arianis etiã ecclesias occupantibus, totus clerus ac populus Antiochenus eorum opinionibus non penitus obsequeretur, sed in cœtus pro more, dum deũ hymnis collaudabant, distributi, sub finem hymnorũ, singuli suã opinionẽ declararent, & alij non patrem modò, sed filium etiam, vtpote patri honore æqualem, gloria efferrent, alij patrẽ in filio esse dicerent, atq; per hanc præpositionẽ, IN, filium patre inferioré ostẽdere conarentur. Tandẽ, his rebus ita cõparatis, Leontius, qui sectæ Arianæ deditus, illo tẽpore sedem episcopalem Antiochenam gubernaret, incertus animi, quid ageret, tametsi non aggrederetur eos qui hymnis fidei concilij Nicæni consentientibus deum laudarent, prohibere (metuebat enim ne populus seditionẽ cõflaret) tamen manu ad caput, quod iã valde canescebat admota, dixisse fertur: hac niue liquefacta, multum erit luti. Quo significare voluit, se mortuo, dispares illos hymnorũ modos tandẽ in populi seditionem recasuros, quando episcopi, qui ei succederent, nullo modo paterẽtur itidem se populi arbitrio in omnes partes circumferri.

Quid Cõstãtius pro Athanasio Aegyptiis scripserit, & de Hierosolymitano concilio. CA. XX.

IMperator autem dimittit Athanasium in Aegyptũ, scripsitq; pro eo literas cum ad episcopos & presbyteros cuiusq, ciuitatis, tũ ad populũ ecclesiæ Alexandrinæ: quibus & vitã eius piè actam & probitatẽ morũ cõmendauit, eosque

eosque cohortatus est, vti ei, vtpote suo antistiti parentes, precibus & orationibus deum religiose colerent. Quòd si qui maleuolentia suffusi, se seditiosos ostenderent, eos secũ dũ leges de eiusmodi hominibus sancitas pœnas daturos. Dedit præterea mandatũ, vt literæ, quas cõtra Athanasiũ, & ei' cõmunionis participes è tabulis publicis eximerentur, atq; vt clerici quoq; illius pristina immunitate, quæ ipsorũ ministerijs tributa fuerat, fruerẽtur. De qua re scripsit etiã ad Aegypti & Libyæ præsides. Athanasius autẽ cũ venisset in Aegyptũ, quotquot sectæ Arianæ deditos cognosce bat, eos abdicauit: quorũ verò fidẽ habebat exploratè cognitã & probatã, illis ecclesiarum cõcredidit administrationem, fidẽ concilij Nicæni tenere, eiq; studiose adhærescere iussit. Dicitur porrò per alias quoq; nationes eodẽ tẽpore iter faciens, si quas forte ecclesias ab Arianis occupatas offenderet, eodẽ modò cũ illius egisse. Itaq; istud demũ ei crimini loco obiecerunt: quòd scilicet in vrbibus nihil ad se pertinentibus, ministros ecclesiæ instituere auderet. Verũ cũ inuitis etiã aduersarijs res propter reditũ ei prosperè succedere, & propter amicitiã Constãtis imperatoris à nemine cõtemni, sed in maiore, quàm antè, honore haberi videretur, cõplures etiã episcopi, inimicitijs erga illum depositis, cum eo communicarunt, in quorum numero fuere episcopi Palæstini. Nã cũ id tẽporis per Palęstinã trãsiret, eum beneuolè & humanitus exceperũt: atq; cõcilio Hierosolymis coacto, Maximus & alii episcopi pro eo scripsere ista.

Cõcily Hierosolymitani ad Aegyptios pro Athanasio epistola. CAPVT XXI.

Sanctum concilium Hierosolymis coactum, episcopis Aegypti, & Lybiæ, & presbyteris, quoque & diaconis, & populo Alexandriæ, charissimis & cũ primis desyderatis fratribus in Christo. S.

DEo vniuersarũ rerũ moderatori, fratres charis. pro admirabilibus beneficijs, cũ quę oĩ tẽpore in nos, tum q̃ modò in vestrã ecclesiã contulerit, Athanasiũ pastorẽ vestrũ, & dñm ac collegã nostrũ vobis reddẽdo, nullomodo dignas gratias agere possum⁹. Nã qs aliquãdo sperare potuit se oculis ista aspecturũ, q̃ vos iã estis re ipsa consecuti?

Sed ve-

Sed vestræ preces sine dubio sunt exauditæ ab omniũ rerũ gubernatore Deo, qui vestræ curam gerit ecclesiæ, qui vestras lachrymas & lamenta intuitus est: ac propterea vestris orationibus aures clemens adhibuit. Eratis enim tanquam oues abiectæ, malè vexatæ, non habentes pastorem. Et ob hanc causam, qui verus pastor est & suarum ouium diligés curator, in vos de cælo respexit, & quem desyderabatis, vobis benignè restituit. Quinetiam nos omnia, quæ ad pacẽ ecclesiæ faciant, molientes, & vestræ aspirantes charitati, eũ antè amicè amplexati sumus, quàm ad vos venerit. Atque cum eo cõmunicantes, has salutationes ad vos, & vota nostra gratulandi causa per illum misimus ad eum finem, vt intelligatis tum nos vinculo charitatis cũ eo colligatos esse, tum vos debere pro religiosissimis sanctissimisque imperatoribus Deum sedulò præcari, qui vestro perspecto desyrio, & eius syncera pietate cognita, illum vobis honorificentissimè restituere dignati sunt. Quare obuiis, vt aiunt, vlnis eum complexi, debitas preces cum gratiarum actione Deo, qui hoc beneficium vobis tribuerit, pro eo adhibere laborate, quò vos perpetuò, Dei largiente gratia, lætemini, & dominum Deum laudibus efferatis in Christo Iesu, domino nostro, per quem patri sit gloria in perpetuũ. Amen.

Valentis & Vrsacij Arianorum ad episcopum Romanum confessio, quòd falsa conficta q; fuerunt, quæ contra Athanasium loquuti sunt.

CAPVT XXII.

ATque hæc quidem concilium Hierosolymis conuocatum, ex Palæstina scripsit ad hunc modum. Vndè certissimum extabat argumentum, episcopos Tyri cõgregatos iniustè Athanasium condemnasse. Nam Valens & Vrsacius, qui cũ Theognide, vt supra dictum est, in Mareotem proficiscebantur, quæsitum, vtrum sacrum calicem, sicut ab Ischirione accusatus fuerat, cõfregisset nec ne, pœnitentia inducti, hæc ad Iuliũ episcopũ Romanũ scripsere.

Domino Beatissimo Papæ Iulio Vrsacius & Valens. S.

Quoni-

QVoniam nemini obscurũ est, nos per literas nostras, quibus tuæ sanctitatis literis respondimus, iam pridem Athanasio grauiter obtrectasse, & ea de causa, quam significabamus, in fraudem deductos, non potuisse rationem facti nostri reddere, idcirco apud tuam pietatẽ, præsentibus omnibus præsbyteris, fratribus nostris, ingenuè confitemur, omnia, quæ ante hoc tempus ad aures nostras de prædicto Athanasio peruenerunt, falsa esse, cõmentitia, & ab eo reuera omnino aliena. Quamobrem cum illo deinceps communicandi magna cupiditate ducimur, idque maxime, quòd tua pietas propter insitam sibi bonitatem nostro errori ignoscere dignata est. Quin etiam hoc quoque confitemur, si quando nos episcopi Orientis, vel Athanasius ipse, præ malitia in iudicium de hac re vocare voluerint, nos ab eo, quod tu statueris, minimè descituros. Ario autem, & eius propugnatoribus, qui non modò dicunt tempus fuisse, quando filius dei non erat, & Christũ ex nihilo constare, verùm etiam negãt Christum deũ esse, & filium dei ante secula extitisse, (sicut in superiore nostro libello Mediolani edito ostendimus) & hoc tempore & aliàs semper semper anathema denuntiamus. His literis nostra ipsorum manu scriptis confitemur rursum nos, hęresim Arianam, vti antè dictum est, & eius defensores perpetuo cõdemnasse.

Ego Vrsacius huic meę confessioni coram subscripsi. Similiter etiam & ego Valens.

Quare quæ Iulio confitebantur, sunt ista quidem: quæ autem scripsere ad Athanasium, hoc in loco quoque à me sunt ponenda necessariò. Sic enim se habent.

Eorundem ad magnum Athanasium pro inunda cum eo concordia epistola, & quomodo reliqui Orientalibus episcopis suæ cuique sedes redditæ fuerint, quodq́, rursus eiecto Macedonio Paulus episcopatum recuperauit. CAP. XXIII.

Domino ac fratri Athanasio episcopo Vrsacius & Valens episcopi. S.

OCcasionem quidem nacti, frater charissime, per fratrē & compresbyterum nostrum Musæum, qui ad te venit, literas dandi, per hunc ad te ex Aquileia salutem mittimus: petimusq; abs te, vt sano ac syncero animo nostras literas legas. Atq; si per literas nobis responsum dederis efficies profectò, vt nos de tua nobiscum recōciliata gratia admodum confidamus. Nam te scire volumus, nos tecum & pacem habere, & communionem ecclesiasticam. Has quidem res ita se habere, salutatio à nobis per istas literas ad te missa, satis magno indicio est.

Athanasius igitur ab ea imperii parte quæ vergit ad solis occasum, in Aegyptum reuertit. Paulus item, Marcellus, Asclepas, & Lucius suas episcopales sedes recuperarunt: quandoquidem ex literis imperatoris hisce quoque facta est potestas ad sua redeundi. Quinetiam Paulo Constantinopolim ingresso, cessit Macedonius, & separatim per se conuentus egit. Ancyræ autem, cum Marcellus in eam intraret, Basilio ex illa ecclesia depulso, maximus tumultus fortè ortus est. Cæteris verò episcopis ad suas sedes non ita difficilis patebat aditus.

TERTII LIBRI FINIS.

HERMIAE

HERMIAE SOZOMENI SALAMINII HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER QVARTVS.

De Constantis Augusti cæde, & rebus quæ Romæ euenerint. CAPVT I.

ATQVE ista quidem ita accidisse cognouimus. Quarto autem anno post concilium Sardicense, Constãs in Gallia versus solẽ occidẽtem sita, interficitur. Magnentius verò, qui cæ dẽ ei per insidias parauerat, omnem eius ditionem in suam potestatẽ redegit. Porrò Bretannio quidam Sirmii à militibus Illyricis imperator declaratus est. Maxima autem pars istarum calamitatum in damnũ antiquæ Romæ propterea recidit, quòd Nepotianus, filius sororis Cõstantini imperatoris, cùm multos gladiatores sibi asciuisset, de imperio decertare cœpit. Verùm iste quidem à militibus Magnentii trucidatus est. Constantius verò, vbi summa imperii ad ipsum solum rediit, imperator renuntiatus, ad tyrannos è medio tollendos omni cura & cogitatione incubuit. Interim Athanasius concesit Alexandriam, cõciliumque episcoporum Aegypti cogendum curauit, quò decreta tum Sardicæ de ipso, tum in Palęstina sancita suffragiis suis quoque confirmarent.

Quòd Constantius Athanasium rursus abigit, & qui consubstãtiale propugnabãt exilio mulctat, & de Pauli Cõstantinopolitani morte, & q Macedonius iterũ ad sedẽ restitutus, multa nepharia designauit, & de Martirio & Marciano martyrib⁹ CA. II.

IMperator autẽ Cõstantius calũniis Arianorũ inductus, non in eadẽ quidem perstabat sententia, sed contra acta concilij Sardicẽsis iam dudũ promulgata, iubebat eos,

qui ab ipso potestatem ad suas sedes reuertendi nacti fuis-
sent, denuò in exiliũ pelli. Quo quidem tempore Marcella
rursus eiecto, Basilius ecclesiam Ancyræ occupauit: Lucius
autem coniectus in vincula, interijt: Paulus perpetuo adé-
ctus exilio, Cucusum, oppidum Armeniæ, abductus estin
quo quidem oppido obiit mortem, morbóne, an vi extin
ctus, pro certo equidem dicere non queo. Percrebescit ta-
men adhuc fama, eum laqueo à Macedonianis strangula-
tum. Vbi verò in exilium missus est, Macedonius eccle-
sia Constantinopolitana occupata, præsidijs monasteriorũ
complurium, quæ ipse Constantinopoli extruenda curaue-
rat, & fœderibus cum finitimis episcopis percussis se ipsum
muniens, dicitur Pauli fautores varijs affeciſſe incommo-
dis: ac primum ecclesijs eos exturbasse: deinde vim illis i-
deo attulisse, vti cum ipso communicarent: Vnde factum
est, vt multi verberibus grauiter cæsi, perirent. Postremò
alios fortunis, vrbe alios priuasse: alios in fronte notis ab
illo cõpunctos fuisse, vt præ cæteris insignes essent. Qua
re intellecta, imperatorẽ factum condẽnasse, in crimen vo-
casse Macedoniũ. Eodem tẽpore igitur cùm Macedonius
ob hanc causam esset episcopatu ecclesiæ Cõstantinopoli-
tanæ abdicatus, malum ad cædẽ prorupit. Nã cum alij nõ
nulli, tum Martyrius & Martianus obtruncati sunt, quos
vtpote Pauli cõuictores à Macedonio fertur præfecto tra-
ditos esse, & cum accusarẽtur tãquam authores necis Her-
mogenis, & seditionis cõtra eum cõflatæ, fortiter mortẽ op-
petiuisse. Quorum alter subdiaconus erat, alter, videlicet
Martianus, cãtor, & sanctarũ scripturarũ lector. Horũ qui-
dem insigne sepulchrum est, pro mœnibus Cõstantinopo-
lis extructum, & velut monumentũ martyrũ, tẽplo circun
datum: quod templũ ædificare cœpit quidẽ Ioannes, Sisini-
us aũt absoluit perfecitq;: qui duo postea ecclesiæ Cõstan-
tinopolitanæ fuere antistites. Nã indignum censuerunt,
eos honore martyrij carere, quos deus ipse honore affece-
rat: quandoquidem locus ad quem abducti, securi percussi
sunt, cum ante inaccessus esset, à spectris purgatus est, inq;
eo homines dæmonijs agitati morbo liberati: atque multa
alia præterea miracula ad eorum sepulchrum edita. Sed
de Martyrio & Marciano hæc hactenus. Quòd si eadem

cuiquam

cuiquam minimè credibilia videantur, nullius penè negocij erit ab illis, qui ea ipsa exploratè cognita habeant, accuratius perdiscere. Etenim istis multò sunt fortasse admirabiliora narraturi.

Quod Constantius ducto in Ilyrios exercitu Sirmium venit, & de Bretanione & Magnentio, & quòd Constantius vbi Gallum Cæsarem renuntiauerat, illum ad populos orientales amandauit.

CAPVT III.

PEr idem ferè tempus, cum Athanasius fuga salutē quę fuisset, Georgius eos qui in Aegypto eius opinioni assentire renuebant, grauiter vexauit. Imperator aūt bello contra Illyrios suscepto, venit Sirmium: quo in oppido pactis quibusdam conditionibus, Bretánio illi fit obuiam. Nam militibus, qui eū imperatorē declarauerant, in alteram partem traductis, & solum iam Constantiū imperatorē & Augustū esse vociferantibus (vt enim ista fierent tum ab ipso Constantio, tum à suis impense ante laboratū fuerat) Bretannio, vt intellexit proditionem, pronū se abiecit ad pedes Constantij, ab eoque supplex veniam postulauit. Constantius igitur, ablato ei ornatu imperatorio, & purpura, hominis misertus est, vitæq; priuatæ degendæ fecit potestatem, & omnia ad victum & cultum necessaria ei ex publico subministrari mandauit: dixitq; rem multò accommodatissimam esse ei, vtpote ætate prouectiore, vt de cetero cura imperatoria liberatus, ætatem in otio & tranquillitate ageret. Vbi autem res contra Bretannionē gestę hunc habuere exitum, Constantius ingentē exercitū, aduersus Magnentium in Italiam misit. Gallum autem consobrinum, cum Cæsarem eum designasset, amādauit in Syriam, vti partes imperij versus Orientem defenderet.

Quòd postquam Cyrillus ecclesiæ Hierosolymitanæ gubernacula post Maximum susceperat, rursus maxima crucis figura pluribus diebus conspecta est, quæ solem ipsum splendore superabat.

CAPVT IIII.

EOdem tempore Cyrillo post Maximum ecclesiá Hierosolymitaná administrãte, signũ crucis in cœlo visũ est: quod clare admodũ resplenduit, nõ vt cometes solet, diffusis radiis, sed luce multa in vnum conferta, valde déso iubare & perlucido emicuit. Tantũ pertinebat in lõgitudiné, quantũ est interualli inter Caluariæ locũ, & mõtem Oliuarũ. Quindecim aũt stadia supra locum in cœlo suspensum hæsit. Latitudo verò lõgitudini proportione respõdit. Quo quidé, velut insigni miraculo, omnes obstupuerũt: ita vt singuli ædibus, foro & opere, quod quisque forte habebat in manibus, relicto, pariter cum liberis & vxoribus in ecclesiá conuenerint, & vno ore Christũ laudibus celebrarint, & deũ lætis animis confessi sint. Quæres ad nostram regioné quoq; perlata, nõ mediocriter oés obstupefecit. Ná quanq; visio ipsa nõ admodũ diu cõtinuata est, tamé quia ex oĩbus (prope dixerim) terræ oris, vti fieri solet, homines vel præcãdi, vel loca illa visendi causá Hierosolymá aduenissent, res, quas id tẽporis aspexissent, suis indicarunt. Erat etiam imperator de hoc viso certior factus, cũ per alios complures nuntios, tũ per literas Cyrilli. Dicebatur aũt à viris rerũ eius generis peritis, hãc visionem diuina quadam prophetia in sanctis literis quoque præsignificatam fuisse. Quod quidem certe cum ita accidisset, multos cum gentiles, tum Iudæos ad fidem Christianam deduxit.

De Photino Sirmii episcopo, & eius hæresi, & Cõcilio contra eum Sirmii coacto, & tribus fidei libellis, & q̃ Photinus post abdicationẽ renuit venire vocatus, vtq; à Basilio Ancyræ episcopo in anis ostẽtator sui conuictus sit. CAP. V.

SVb idé tẽpus Photinus ecclesiæ Sirmij antistes, qui iá ante hæresis cuiusdã author fuerat, cũ imperatori ibi præsto esset, palam suam doctrinã asserere non dubitauit. Et quoniá ingenio tum ad bene dicendũ, tum ad persuadendum multum valebat, idcirco multos ad suã opinionem traduxit. Qui tametsi affirmauit vnũ deum omnipotentem esse, qui proprio verbo condidit vniuersa, tamen quòd

men quòd filius dei ante secula generatus sit, & extiterit, nullo modo concedere voluit, sed Christum ex Maria genitum docuit. Quod quidem dogma, cum apud multos vulgatum esset, magnopere offendit animos episcoporum tum occidentis, tum Orientis: quandoquidé hoc cõtra cuiusque opinioné nouatũ esse arbitrati sunt. Etenim à sententia tum eorũ, qui fidem in concilio Nicæno tradi tã cũ admiratione amplexabãtur, tũ eorũ, qui ap̃bant Arij doctrinamoĩno discrepare cõperiebatur. Imperatori præterea bilé mouit. Qui eodem tempore Sirmij vitam agens, concilium ideo conuocauit. Ad quod cõuenere ex Orientis episcopis cũ alij, tum Georgius eccleſiæ Alexandrinæ antistes, Basilius Ancyrę episcop', & Marcus episcopus Arethusæ: & ex Episcopis aũt Occidétis: Valés Mursorũ episcopus, & Osius cõfessor, qui quoniã concilio Nicæno interfuisset, inuitus huic concilio præsto fuit. Nam quanquam haud lõge ante Arianorum insidijs exilio cõdénatus fuerat, ab imperatore tamẽ, qui opera ac studio eorũ, qui Sirmij in vnum cõuenerant, ad eã rẽ impulsus erat ad conciliũ accersitus est. Siquidẽ arbitrabãtur, si vel persuasione, vel vi eũ, qui vir tã illustris erat, & ab oĩbus mirifice laudatus, ad suæ sentẽtiæ suffragandũ possent inducere, fore vt ipsorũ dogma testẽ locupleté haberet. Vt primũ igit̃ Sirmij coacti sunt, (proximus hic quidẽ annus erat post consulatũ Sergij & Nigriani: in quo nullus Cõsul vel ex oriẽte, vel ex occidente propter statum reip. à tyrannis tum fortè perturbatũ designatus est) primũ Photinum abdicarũt, vtpote opinioni Sabellij & Pauli Samosateni fauentẽ. Deinde contra ea quæ ante in cõcilijs fuerãt decreta, tres fidei formulas ediderũt: quarũ vnã Græcè, reliquas duas latinè conscribebant: quæ in multis, neque ipsæ sibi, neque formulis antè compositis vel verbis, vel sensu consentiebant. Atque est illud quidem intelligendum formulam, Græce scriptã, filium patri neque consubstantialem, neque substantia similem asseruisse, sed illis, qui dicerent eum sine principio esse, aut essentiam dei velut dilatatam illum procreasse, aut eum patri honore parem & non inferiorem sentirent, anathema indixisse. Alteram autem, quæ Latino sermone scripta erat,

tum de οὐσίᾳ quã Latini substantiam vocant, tum vtrum filius patri cõsubstantialis, aut substantia similis sit, vetuisse differere: propter quod voces illæ neq; in sanctis reperiuntur scripturis, neque hominum cogitatione aut intelligentia facile comprehendi possunt. Quinetiam præcepisse, vt omnes confiterentur, patrem filio honore, dignitate, deitate, & ipso nomine paterno maiorem esse, atque putarent filium cum cæteris omnibus creaturis patri subiectum esse: & patrem nullum habere principium, filijque generationem omnibus, præterquam patri soli, incognitã esse. Fertur verò, cum hæc formula iam edita esset, episcopos, laborasse, vti eam tanquam temerè & imprudenter cõpositã reuocarent, eo consilio, vt corrigerent: imperatoremque idem ipsum mandasse, atq; supplicium minatum esse illis se inflicturum, qui eam occultarent. Verùm cum semel edita esset, in occulto latere non potuit. Tertiam verò formulã sensu cum aliis formulis iam olim editis penitus cõsensisse, præterquã quòd substantiæ nomen sustulit: hancq; causam cur id fecerit attulisse, quæ est his ferè verbis explicata. Quoniam nomen substantiæ, quod à patribus simplici animo in formula fidei positum est, à vulgo autem incognitũ, nõ parũ propterea attulit offendiculi, q̃ in literis sacris non extat, idcirco placuit cõcilio, vt tolleretur, & nulla omnino mentio fieret illius, præsertim cum sanctæ scripturæ substantiæ patris, aut filij, nusquam meminerint. Substantia enim aut patris, aut filij, aut spiritus sancti, ne nominari quidẽ debet. Itaq; nos, sicut literæ sanctę loquunt̃, filiũ patri similẽ dicim⁹. Atq; hęc quidẽ de fide, p̃sente ipso imperatore, decreta fuere. Osi⁹ verò initio quidẽ illis cõsentire renuit: at post vi cõpulsus, & verberibus, vt fama est, licet senex, grauiter cæsus, cõsensit, eisdẽq; subscripsit. Placuit ꝓterea cõcilio, postq̃ Photinũ abdicauerat, eius animũ tẽtare. Si quo modo posset à priore sententia deduci. At ille, tametsi episcopi eum ad hoc cohortabantur, & episcopatum si propriam ac suam reiiceret opinionem, atq; ipsorum formulis fidei suffragaretur, ei reddituros promittebant, tamẽ induci non potuit, sed ad disputationem eos prouocauit. Quare cum episcopi ad certum & statutũ diem in vnũ cõuenissent, & iudices quidam, qui & doctrina, & authoritate

eo tem-

eo tempore primas in palatio obtinere viderẽtur, ex mandato imperatoris concilio præsiderent, Basilius episcopus Ancyræ partes suscipit contra Photinum disputandi. Ac cum disserendi certamen propter multa ac varia vtriusq; tũ interrogata, tum responsa longius procederet, & celeres scribæ rationes vtrinq; allatas exciperent, Basilius superior discessit. Photinus aũt condẽnatus exilio, ne sic quidẽ suã defendere opinionẽ destitit: sed libros tũ Latino, tum Græco sermone conscriptos edidit, quibus nõ suam modò, verùm etiã falsas aliorum opiniones probare ostendereq; laborauit, de Photino & eius hæresi hæc hactenus dicta sint.

De Magnentij & Siluani tyrannorum interitu, et Iudæorum in Palæstina tumultu, & quòd Gallus Cæsar dum res nouas moliri putaretur, interfectus est. CAP. VI.

DVm hæc geruntur. Magnentius, antiqua Roma occupata, multos tũ ex ordine senatorio, tũ ex plebe trucidauit. Qui cum accepisset duces Constantij iã propius ad bellum cũ ipso gerendum accedere, secessit in Galliam versus solis occasum sitam. Quo in loco, multis præliis inter vtrumq; exercitũ commissis, nunc hi, nũc illi vsque eo fuere superiores, quoad Magnentius ad extremum deuictus, Mursam, quod est castellũ Galliæ, profugit. Qui cum videret milites suos, vtpote victos, animis cadere, in loco edito consistens, eos confirmare conatus est. Illi autẽ, cum sicut alijs imperatoribus acclamare cõsueuerant, Magnentio quoque illustre laudis testimoniũ tribuere in animis haberent, imprudentes atq; adeo inuiti Constantium pro Magnentio Augustũ esse clamarunt. Vnde Magnẽtius coniecturã faciens imperiũ sibi à deo minimè donatũ esse, illo castello relicto, vlterius progredi cõstituit. Verùm cũ exercitus Cõstantij persequeretur, prælio circa Mõtiosseleucũ facto, solus fugã capessens, Lugdunũ salutis causa confugit. In qua vrbe & matrẽ interfecit, & fratrẽ quoque, quem Cæsarẽ creauerat: ad extremũ manus graues ipse sibi attulit. Neq; ita multò post, Decẽnius, alter eius frater, laqueo sibi necẽ consciuit. At tumultus reip. ne sic quidẽ cõpressi ac sedati sunt. Nã haud ita diu post, Siluanus quidã in Gal-

lia ad Solé occidenté vergente tyrannidé exercere cœpit quẽ breui poſt, duces Conſtantij è medio ſuſtulere. Porrò Iudæi Diocæſareæ, cùm Palæſtinã, tũ cæteras gentes finitimas occupauere: ſumptisq; armis, amplius Romanis parére renuêre. Quibus rebus cognitis, Gallus Cæſar ætatẽ ibi tum Antiochiæ degẽs, miſſo exercitu, eos ſubiugauit, & Dioceſareã euertit. Qui cum ré præclarè geſsiſſe viſus eſſet, proſperitaté haudquaq; ferre potuit, ſed iſtituit animo occupare tyrannidẽ. Cuius conatus nouꝰ ex cæde tũ Magni Quæſtoris, tum Domitiani præfecti Orientis, quos interfecerat, imperatori Cõſtantio patefactus eſt. Qua re Cõſtantius grauiter cõmotus eũ accerſit ad ſe. Qui cũ aufugere nõ poſſet (erat enim metu perculſus) iter facere perrexit. iam verò cum non lõgè à Plabone inſula abeſſet, iuſſu imperatoris interfectus eſt, ad tertiũ ſuũ Conſulatũ, Conſtantij autem ſeptimum.

De Conſtantij ad vrbem Romam profectione, & Concilio in Italia collecto, & quid Arianorum inſidijs Athanaſio magno obtigerit. CAP. VII.

VBi verò Conſtantius, tyrannis occiſis, ſe malis, quæ caſu inuecta fuerant, penitus liberatum exiſtimauit, decedens Sirmio, Romã antiquã conceſsit. Nam ibi triumphũ de victoria contra tyrannos parta agere cõſtituit: & quoniam arbitrabatur ſe poſſe epiſcopos primarios vtriuſque partis ad eadem de fide ſentiendũ inducere, eodem tempore concilium in Italia cogi mandauit. Interim Iulius, cum eccleſiæ Romanæ epiſcopatum ad annos viginti quinque adminiſtraſſet, moritur: cui ſuccedit Liberius. Iam verò hi, qui fidem Concilij Nicæni reijciebant, tempus oportunum ad calumnias orthodoxis cõtexendas ſe nactos arbitrati, impenſe ádmodum apud imperatorem laborarunt, vti omnes, quos ante ipſi abdicauerant, eccleſiis eijcerent, tum quòd doctrinã ipſorum opinioni repugnantem tuerentur, tum quòd dediſſent operam, dum adhuc viueret Conſtans, vti inimicitiæ inter eum & fratrem Conſtantium, penes quos imperium erat, ſuſciperentur: Cõſtantem enim fratri, vti antè demonſtratum eſt, denuntiaſſe, ſe bellum contra eum facturum, niſi Athanaſium & alios epiſcopos reciperet. Maximè autem

omnium

omnium Athanasium insimularunt: qui præ nimio odio, quod aduersus eum conceperant, neque dum Constanti vita suppeteret, neque dum Constantius illum beneuolentia complecti simularet, simultatem in eum exercere desierunt: sed Narcissus Cilix, Theodorus Thrax, Eugenius Nicensis, Patrophilus Scytopolitanus, Menophantus Ephesius, & alij episcopi numero circiter triginta Antiochiæ in vnum cõgregati, alijs omnibus scripsere episcopis illum cõtra ecclesiæ leges Alexandriam reuertisse, & nõ cõcilij sententia, sed contentione eorũ, qui eiusdem erant cũ eo opinionis, culpę experte declaratũ esse: & propterea iusserũt, vt neq; cũ eo cõmunicarẽt, neq; ad eum scriberent, sed cũ Georgio, quẽ ipsi episcopũ ordinauerãt. Verũ Athanasius ista crimina pro nihilo tum putauit: quippe qui res multò grauiores esset postea subiturus. Nam simul vt interijt Magnẽtius, Constantius, qui solus iã imperio Romano potitus est, eò omne suũ studiũ cõtulit, vt episcopos occidẽtis, ad eorũ opinioni consentiendum, qui filiũ patri consubstantialẽ esse denegarent, induceret. At verò istud primò non aperta vi efficere, sed eis duntaxat persuadere conatus est, vt rebus contra Athanasium ab episcopis oriẽtis iudicatis suffragarentur. Nam sic cogitabat, si Athanasius cõmuni omniũ sententia è medio remoueretur, se res ad religionẽ pertinẽtes facilè ex sentẽtia cõfecturũ.

De Mediolanẽsi Cõcilio, et Athanasii fuga.
CAPVT VIII.

CONcilio igitur impulsu imperatoris Cõstantij Mediolani cõuocato, ex Oriente pauci episcopi illò aduẽtarunt, propterea quòd alij morbo, vt est verisimile, pp̃editi, alij itineris longitudine deterriti, eo accedere recusabant. At episcorũ occidentis ibi congregati sunt trecẽti & amplius. Cũ aũt episcopi orientis postularẽt, vt Athanasius cõdẽnaretur, atq; adeo oĩno pelleret Alexandria, alij quidẽ vel metu, vel fraude, vel ignoratiõe rerũ gestarũ inducti, assenserunt: soli aũt Dionysius episcopus Albæ, q̃ est vrbs primaria Italiæ, & Eusebius Vercellorũ, quod est oppidũ Ligurię episcopus, & Paulin⁹ episcopus Treueris, & Rhodanus, & Lucifer cõtra vociferati sunt, testatiq; nõ oportere

oportere Athanasiũ tám temere condénare. Nã si illud fieret, malũ nõ eo in loco acquieturũ, sed ad insidias decretis rectè vereque de Deo sancitis struendas, & ad fidé concilii Nicæni euertendam progressurum: atque ad has res perficiendas tum imperatorem, tum Arianos, omni cura & cogitatione incumbere. Atque isti, quia tam liberè in concilio locuti sint, addicebantur exilio, & Hilarius vnà. Causam autem concilii Mediolani cogendi, quã ipsi memorarant, veram fuisse euentus rerum comprobauit. Nam haud ita diu pòst, concilium Arimini, & alterũ Seleuciæ conuocatũ est: quod vtrũq; res nouas moliri contra decreta concilii Nicæni aggressum est, quemadmodũ mox demõstrabo. Athanasius verò, quoniam persuasum habebat sibi in palatio imperatoris paratas insidias, ipse neque ad imperatoré venire ausus est, neque in rem suam esse existimauit. Itaq; quinq; episcopis Aegypti ad eam rem delectis (ex quorũ numero fuit Serapion Thmuetensis, vir tum vitæ institutione sanctissimus, tum oratione disertus) eos ad imperatorem iam tum in ea imperii parte, quæ ad solem occidentem spectat, ætatem degenté mittit. Quibus cum vnà mittit quoq; tres suæ ecclesiæ presbyteros, qui tum imperatoris gratiam sibi reconcilient, tum ad calumnias aduersariorum, si opus sit, respondeant, tum denique alias res obeant, quas ecclesię & ipsi commodissimas fore animaduerterent. Non multò autem post, quàm illi Alexandria soluissent, recepit imperatoris literas, quæ eum ad aulã vocabant. Qua re & ipse Athanasius, & populus ecclesiæ grauiter cõturbati sunt, & ancipiti cura ac dubia distracti. Nam neque imperatori, qui opinionem à fide alienam tueretur, morem gerere tutũ, neque ei resistere extra periculũ esse existimarunt. Attamen Athanasius manst Alexandriæ, & qui literas attulerat, re infecta reuertit. Sequenti autem æstate alter imperatoris mandato cum magistratibus eiusdem gentis accedens ad Athanasiũ, coegit eum ex vrbe exire, clerũq; illius ecclesiæ grauiter exagitauit. At cum primum populum ecclesiæ causa magnos sumere spiritus, & ad bellũ se instruere videret, iste quoq;, labore frustrà suscepto, inde decessit. Non longo verò téporis spatio intermisso, copiæ, quas Latini legiones vocãt, ex reliqua Aegypto & Libia illo accersuntur. Atq; simul

vt nuntiatum est Athanasium in ecclesia nomine Theonæ nuncupata occultatum esse, præfectus ordinum militariũ, acceptis militibus, & Hilarius, qui imperatoris iussu iam secundò venerat, vti has res maturaret, ex inopinato & tempore iam importuno, ruptis fenestris ingrediuntur in ecclesiam, & cum vndique conquisiuissent, Athanasiũ intus nõ offenderũt. Nam fertur, quòd sicut diuinis iudiciis admonitus, multa alia quoque pericula sæpe effugerat, sic hanc eorum irruptionem à Deo sibi præsignificatam habuit: & propterea illico ecclesia egressus est, milites autem venisse ad fores ecclesiæ, & perexiguo tẽporis momento post eius abitum iam dilapso, factum est, vt eum cõprehendere non possent.

Quòd multis modis ab Arianis cum esset petitus insidiis Athanasius, varia pericula sibi à Deo, vtpote homine diuino patefacta vitauerit, & quàm grauiter post eius discessum à Gregorio afflicti fuerint Aegyptij. CAP. IX.

NEque profectò cuiquam dubitandũ est, quin iste vir planè diuinus fuerit, vereq; quod esset futurum, præuiderit. Nã res multò sanè admirabiliores, quàm quæ sint à nobis iam commemoratæ, de eo accepimus: quæ perspicuè testificantur eum rerum futurarum habuisse scientiam lõgè exquisitissimam. Nam eo pacto primo anno, cũ Constans adhuc in vita maneret, quando imperator Constantius cogitabat eum graui aliquo malo afficere, fuga capta, apud familiarem quendam latitauit, & longo tempore intra terræ recessum, in quodam obscuro domicilio, quod aquæ antè fuerat receptaculum, vitam egit. Quæ res omnibus incognita fuit, prẽterquam iis, apud quos delitescebat, & ancillæ, quæ tam fidelis videbatur, vt sibi negotiũ ei ministrandi concreditum haberet. Cæterùm cum vehemẽter laboraretur ab Arianis, vti hominẽ viuũ caperẽt, ancilla donis & pollicitationibus, vt est credibile, impulsa, eum iã indicatura erat. Verùm insidiis eorũ à deo illi prẽsignificatis, aliò antè demigrauit, q̃ eum posset cõprehendere. Ancilla autẽ pœnas dedit, vtpote quæ contra dominos suos mẽtita

fuisset:

fuisset: qui etiam ea de re fugæ se mandassent. Nam nō leue crimen illis, qui vel exciperent hospitio Athanasiū, vel occultarent, obiectabant quidem Ariani, sed tanq̄ edictis imperatoris aduersantes, & delinquentes quoquè in remp. in iudicium vocabāt. Aliud præterea huic nō dissimile Athanasio alio quoq; tēpore accidisse auditione accepi. Etenim cum tali de causa fugiens in Aegyptū aduerso flumine Nilo nauigio subueheretur, & quidā de eius profectione per indices certiores facti, persequerentur eo cōsilio, vti eū cōprehenderent, diuinitus de illis, qui persequebantur, præmonitus, his qui vnà secum nauigabāt, enuntiauit: iussitq; versus Alexandriā reuerti. Ac dū secundo iā flumine nauigat, insidiatores aduerso flumine subuectos prætergressus, ad vrbē Alexandriā confugit, ibiq; propter populi frequētiam, & multitudinē ædiū tutius latitauit. Itaq; his de rebus, & aliis permultis, quę similiter ab eo prę significabātur, ex Gentilibus aduersariis suis, & Arianis in crimē falsō vocatus est, quòd eas per præstigias magicas conficeret. Nam fama est quodam tempore, cum per plateas ciuitatis incederet, fortè fortuna coruū versus eū volitantem crocitasse: turbāq; Gentilium casu astantē, eum tanquā præstigiatorē irrisisse: atq; adeo ab illo postulasse, vt quid dixisset coruus, ipsis memoraret. Illum autem leniter subridentem respondisse, CRAS: quod Latino sermone diē proxime sequentem significat. Quare cum istam vocem emiserit, obnuntiat vobis diem crastinum vobis peracerbū futurum. Præmōstrat enim vobis mādato imperatoris prohibitū fore, ne vestrum diem festū, qui proximè sequit̄, celebretis. Quæ Athanasii prædictio, licet ipsis videretur ridicula, vera tamen extitit. Nā die crastino literæ imperatoris sunt magistratibus ciuitatis redditæ, quæ iubebāt, ne Gētilibus amplius potestas permitteretur vel ad fana sua accedēdi, vel cōsuetos ritus & conuentus celebrandi. Itaq; festus dies, qui tum fortè incidit, isq; Gētilibus venerādus ac magnificus, sublatus est. Verùm quòd Athanasius dono prophetiæ imbutus fuerit, ista quidē dixisse sat est. Vbi verò, vti antè dictū est, manus eorum, qui ad ipsum comprehendendū venissēt, effugerat, clerus eius & populus ecclesias aliquamdiu tenuerūt: vsq; eo nimirum, quoad præses Aegypti, & præfectus militum

eiusdem

eiusdem regionis, omnes, qui ei obtemperabant, indè eijcerent, easque illis, qui Georgium cupidè expectabant, traderent. Haud ita multò post venit Georgius ipse, & ecclesias sibi subiecit: quippe qui multo violentius, quàm modus sacerdotum & consuetudo postulat, regere instituerit, atq; cũ aliis omnibus se terribilem prębere, tum erga Athanasii fautores crudelem se ostendere studuerit, adeo vt tum viri, tũ mulieres, vincula & plagas eius opera subirent: vndè factũ est vti eum tyranni loco ducerent. Qui cum hac de causa odio omnibus esse cœperit, plebs ad iram incitata, eum in ecclesia fortè versantem adorta est, atque parum aberat, quin illum confecisset. Itaque quoniam in tantum discriminis adductus, ægrè euaserat incolumis, maturè ad imperatorem profugit. Qua re confecta, Athanasii fautores ecclesias denuo occuparunt: sed tamen non ita longo tempore eas tenere permissi sunt. Nam præfectus militum Aegypti, his, qui à Georgio starent, illas iterum reddidit. Secundũ ea, scriba imperatoris, qui ex numero notariorũ fuit, missus Alexandriam, ad supplicium de Alexandrinis sumendum multos torsit grauiter, & verberibus cruciauit. Breui post, Georgius quoque eò reuertitur, & ob eas causas, quæ sunt modò commemoratæ, vti credibile est, illis multò maiori terrori fuit, & ideo in grauius odium, quàm antea, vocatus, tum quòd imperatorẽ ad cõplures acerbè affligendos incitauerit, tum ꝙ à monachis Aegypti (quorũ opinionẽ populus sequebatur, & eorũ testimonia propterea vera ducebat, quòd virtutẽ assiduè excolerent, & piè viuendi disciplinæ se totos traderent) propter peruersam fidem & intolerandã arrogantiam admodum insimulatus fuerit.

De Liberio põtifice Romano, quas ob causas à Constantio in exilium eiectus sit, & Felice qui illum subsequutus est. CAPVT X.

Istæ quidẽ res etsi non eodẽ tẽpore, tamen aliæ deinceps ex aliis Athanasio, & ecclesię Alexãdrinę post Cõstantis mortẽ obtigerũt: suntq; à me hoc loco, quò historia magis perspicua sit, cõmemoratę. Cõcilio verò, quod Mediolani celebratũ erat, iã nulla re in eo cõfecta, dimisso, impator oẽs, qui aduersariis Athanasii contradicerẽt de medio remouit,

mouit exilioq; cõdemnauit. Qui cũ plurimũ laboraret, vt ecclesia vbiq; de doctrina fidei secũ cõsentiret, & episcopi de eadẽ inter ipsos cõcordarẽt, cõstituit omnes episcopos in Occidentem accersere. Verùm cum cerneret animo, hoc propter longinquitatem locorum & maris interiecti perdifficile factu esse, incertus erat animi, quid ageret: non tamen à suscepto consilio penitus destitit, sed in eadem perstans sententia, prius, quàm venit Romam, & pompã triumphi, sicut Romanis in more positũ erat, contra victos celebrauit, Liberio episcopo Romano ad se accersito persuadere conatur, vt sententiæ episcoporum, quos circa se habebat (ex quorum numero fuit Eudoxius) assentiretur. Quem ipsi refragantem, constanterque affirmantem, se nunquam illud facturum, iussit Berœam vsque, quod est oppidum Thraciæ, relegari. Dicitur autem præter hanc, aliam quoque fuisse causam, cur Liberius exularit: nempe quòd cum Athanasio communicare non recusauit, sed audacter & liberè in eius defensione cõtradixit imperatori, qui nõ solum eum accusabat, quòd ecclesias affeciisset iniuria, quòd ex duobus fratribus suis, alterum, videlicet maiorem natu, peremisset: alterum autem, Constantẽ nempe, quoad eius fieri poterat, ipsi inimicum reddidisset, verùm etiam iudicium cum aliorum omnium episcoporum, tum eorum maximè, qui Tyri ad eum condemnandum in vnum conuenerant, aduersus illum protulit. Quibus quidem episcopis, vtpote vel odio, vel gratia ad sententiam de eo ferendam adductis, neutiquam fidem adhibendam esse dixit Liberius: postulauitq; ab imperatore vt fides in cõcilio Nicæno tradita subscriptionibus omnium vbique episcoporum confirmaretur, & illi qui propter eius defensionem in exilio ætatẽ degerent, domum reuocarentur. Quibus rebus ritè cõstitutis, requirebat præterea, vt neque publici currus, neque pecunia cuiquam episcoporum tribueretur, ne vel molestiæ quicquam, vel dãni alijs afferre viderentur, sed omnes propriis ac suis sumptibus Alexandriã conuenirent: in qua vrbe tam de eo qui fecerat iniuriã, quàm de his, qui eandẽ acceperant, diligenter cognoscerctur,

sceretur, in crimina inquireretur, & accurata de eorum veritate haberetur quæstio. Quinetiam testimoniũ Valentis & Vrsacii de Athanasio (quod quidem literis mandatum Iulio, qui sedem ecclesiæ Romanæ ante eum rexerat, vti tũ veniam peterét, tum acta ab se in Mareote sancita, falsa esse declararent) ei ostendissent, contendit ab illo, vt Athanasiũ absentem minimè condemnaret, neque rebus id temporis decretis fidem adiungeret, quippe cum fraus & insidiæ, quę in illis versarentur, iam perspicuè deprehensæ essent. Neq; fratrum causa expectaret vltionem fieri per manũ episcopi: quam Deus non ad hanc rem, sed ad mysteriorũ sanctificationem, & ad omnem iustam bonamque actionem exequendam paratã esse voluit. Quapropter imperator, cum Liberius eius imperatis hoc modo restitisset, dedit mandatum, vt in Thraciam, nisi intra biduum sententiam mutaret, relegaretur. Cui Liberius, mihi, inquit, ò imperator, dies ad deliberandum non est opus. Iam olim enim ista & deliberata sunt à me, & decreta. Itaque iam ad hinc discedendum paratus sum. Fertur item imperatorẽ ei iam cum in Thraciam abduceretur, quingentos aureos misisse: illum autem eos minimè recepisse, sed dixisse ei, qui attulerat: Abi, & nũtia illi, qui hoc aurum miserit, vt ipsum det suis assentatoribus, & histrionibus, quos continua egestas præ insatiabili cupiditate in dies singulos grauiter premit: quippe qui perpetuò appetant diuitias nec vnquã satiari possint. Nos autem Christus, qui patri in omnibus rebus similis est, nutrit, & omnia bona nobis suppeditat. Itaque hac de causa Liberius ecclesiæ Romanæ episcopatu priuatus est. Cui præficitur Felix illius cleri diaconus: quem aiunt fidei concilij Nicæni semper consensisse, & omnino, quantum pertinebat ad religionem, reprehensione caruisse: atque ob id solum in crimen vocatum esse, quod non modò Arianos ministros ecclesiæ ordinaret, verùm etiam quòd eorum cõmunione vteretur. Imperator verò, vt primùm Romam ingressus est, & ingens ibi populi multitudo pro Liberio clamorem edidit, eumque denuò habere postulauit, consilio cum episcopis, qui secum erant, inito, decreuit eum reuocare, & populo petenti reddere, si modò episcopis, quos secum haberet, consentire in animum induceret.

De Aetio Syro & Eudoxio cui post Leõtium Antiochiæ episcopatus obtigit, & de consubstantiali. CAP. XI.

SVb idẽ ferè tẽpus, palàm quam de deo habebat opinionem, docuit Aetius: diaconus eo tempore ecclesiæ Antiochenæ à Leontio institutus. Qui eiusdem cum Ario opinionis fuit. Nam filium dei creatum esse, ex nihilo ortum, & patri dissimilem afferuit. Vir valde litigiosus, & in disputationibus de deo susceptis adeo audax, vti ab illis doctrina discrepare, quibus cũ opinione cõsentiret, videretur. Et propterea eiectus ex eorum ecclesia, præteruit ideo se illorum vitare communionem, quòd contra q̃ deberent, cum Ario cummunicassent. Nam Arius, inquit, cum pœnitentia adductus, iusiurandũ daret Constantino imperatori se cum episcopis, qui ad concilium Nicænum conuenerant, de doctrina fidei penitus consentire, planè peierauit. Atque ista quidem hoc modo commemorãtur. Porrò dum imperator adhuc in ea imperij parte, quæ spectat ad solis occasum, ætatem degeret, nũtiatum est Leontium, episcopum Antiochiæ è vita abijsse. Itaq; Eudoxius orat imperatorem, quoniam illi ecclesiæ opus esset custode, vt ipse ea de re in Syriam redire possit. Quo impetrato, properè contendit Antiochiã, illiusq; ecclesiæ sibi ipse episcopatum assumit, idque sine consensu tum Georgij, episcopi Laodiceæ, tum Marci Arethusæ episcopi (qui duo id temporis inter episcopos Syriæ perilluſtres fuere) tum denique aliorum, penes quos electio erat. At verò multis in ore est, eum istud egisse de sententia imperatoris: qui cũ eunuchi in palatio vitã degẽtes, eadem de re diligenter egissent: qui quidem pariter cum Eudoxio dogma Aetij defenderunt, filiumque patri dissimilem asseuerarunt. Quapropter Eudoxius, simul ac episcopatu ecclesiæ Antiochenæ potitus est, parta iam liberè & audacter loquendi potestate, palam hanc hæresim defendere non dubitauit. Atque Antiochiæ veniens in congressum cum illis, qui hanc opinionem tuerentur (ex quorum numero erant Acacius Cæsareæ Palęstinę episcopus, & Vranius episcopus Tyri, (qui cum verbo CONSVBSTANTIALI, etiam

SVBSTAN-

SVBSTANTIA SIMILE abrogauerat) causam simulauit suæ doctrinæ, quòd videlicet episcopi occidétis eidē suffragati essent. Osius enim cum quibusdam alijs ibi episcopis, quò Valentis, Vrsacij & Germanij pertinax cōtentio tolleretur, vi quidem compulsus, Sirmij, vti ante diximus, concesit, vt voces CONSVBSTANTIALIS, & SVBSTANTIA SIMILIS, minimè à quoquam proferrētur: tum quòd in sanctis literis neutiquam reperirentur, tū quòd substantiam dei curiosè indagare, hominum captum longè superaret. Postquam autem literas Osij hac de re scriptas, vti volebant, consecuti sunt, epistolam Valenti, Vrsacio, & Germanio miserunt, illisque egerunt gratias, atq; causam, cur episcopi occidentis ad rectè de fide sentiendum deducti essent, ipsis attribuerunt.

Eudoxio res nouas moliente, literæ ad episcopos vt eum reprimerent à Georgio Leodicensi episcopo scriptæ sunt, & de missis Ancyra ad Constantium legatis. CAP. XII.

VBi verò Eudoxius res nouas ad hunc modum mōliri cępit, cōplures ecclesiæ Antiochenæ, qui ei aduersarentur, inde eiecti sunt: qui cum literis Georgij episcopi Laodiceæ, Anciram, quod est oppidum Galatiæ, rectà concesserunt. Nam Basilius fortè fortuna eodē tempore ad ecclesiam, quam ædificauerat, consecrandā, cōplures episcopos suę ecclesiæ finitimos cōuocauerat, quibus literas Georgij tradidit: quæ ita se habent.

Dominis honoratissimis, Macedonio, Basilio, & Cecropio, Georgius in dño. S.

NAufragium fidei, quod ab Aëtio factum est, vniuersam penè Antiochiā occupauit. Nam Eudoxius discipulos execrabilis Aëtij, qui sunt à vobis honoris ecclesiastici gradibus dimoti, ad se ascitos, in clerū ascribit, & ipsum Aëtiū hæreticū habet in eorū numero, quos summo honore prosequitur. Quare subuenite huic tā illustri ciuitati, ne eius naufragio, totus orbis terrarū etiā euertatur. Atq; vos qui iá sitis in vnū coacti, vnà cū cęteris, qui ad vos fortè sint cōuenturi, subscriptiones ab aliis quoq; episcopis exigite, ad eū finē, vti Eudoxius tū ipsum Aetiū

eijciat ecclesia Antiochena discipulos eius in clerũ delectos inde amãdet. Quòd si pergat cũ Aëtio filiũ patri dissimilẽ vocare, & hos, qui istud dicere audeãt, illis, qui cõtrà dicãt, anteponere; actũ est penitus, vt ante dixi, de ecclesia Antiochena. Ista quidẽ literæ Georgij cõplexæ sunt. Episcopi autem Ancyræ congregati, simul vt Eudoxij fidei innouãdæ studium exploratè perspectum erat, ex decretis de doctrina fidei literis proditis, quæ vnà cum episcopis, in quorum congressũ & & colloquiũ Antiochiæ venerat, sanciuisset, rem imperatori significant: postulantq; aliquã fieri prouidentiam, vt quæ essent in Sardicensi, Sirmiano, aliisque concilis decisa, rata stabiliaque manerent: in quibus quidem concilijs cõsensum est filiũ substantia patri similem esse. Deliguntur autem ad legationem apud imperatorem obeundam, Basilius ipse episcopus Ancyræ, Eustathius episcopus Sebastiæ, Leontius Cizyci episcopus, & Leõtius presbyter ex Thalamepoli Regia. Vt primum veniunt ad aulã imperatoris, offendunt ibi Asphaliũ presbyterũ Antiochiæ, hæresis Aëtij fautorẽ maximũ, qui iã res, pro quibus venerat, cõfecisset, essetq; modò cũ literis, quas ab imperatore accepisset, inde decessurus. Cæterũ hæresi per legatos, qui Ancyra venerãt, indicata, Cõstantius Eudoxium condẽnat: recipit dẽnuo ab Asphalio suã, quã ei dederat, epistolam, hæcque scribit.

Constantij Imperatoris epistola, vt Eudoxius & qui illum sequebantur expellerentur.

CAPVT XIII.

Victor Constantius Max. August. Sanctæ ecclesiæ Antiochenæ. S.

EVdoxius non à nobis missus, ad vos venit: neq; quisquã sic putet. Ab eo enim longè absumus, vt eiusmodi hominibus fauere velimus. Quòd si præter cætera, istud præterea cõminiscuntur, certè perspicuũ est eos in deum Opt. Max. falsò emẽtitos esse. At ecquæ res sunt, à quibus se sua sponte abstineant illi, qui dominandi libidine accensi, ciuitates inuadere, & velut transfugæ, ex vna & alia deuolare, omnes deniq; recessus ac latebras potentiæ

tẽtiæ & facultatum augendarum ſtudio rimari non ceſſant. Fama eſt præterea apud hos eſſe præſtigiatores quoſdã & Sophiſtas, quos ne nominare quidem fas eſt: officinã plane maleficam, & maxime impiã. Omnino certè & vos ipſi horum conſpirationem perſpicitis: omnino etiã ex verbis ipſius hæreſis tũ eius authorẽ agnoſcitis, tum cæteros, qui ad eãdem hæreſim propagãdam operã ac ſtudiũ cõferũt. A quibus hoc vnum duntaxat laboratur, vt populum ſui erroris contagione inficiant. Cæterùm veteratores iſti, & audacia ad omnia proiecti, iam tale quiddam apud quoſdam iuueniliter iactitarunt, quòd nos ſimus eorum ordinatione, qua ipſi ſe miniſtros eccleſiæ ordinarint, lætati. Iſta quidẽ ab illis decantantur, qui talia paſsim iactare ſolent. Verùm res neque omnino ita ſe habet, neque prope ad id quidem accedit. Quin reuocate quæſo in memoriã verba prima, quæ tũ habebãtur, cũ de fide deliberatũ eſt: quibus quidem demonſtrabatur ſeruatorẽ noſtrum, filiũ dei, ſubſtantia patri ſimilem eſſe. At verò generoſi iſti, ea, quæ temerè ſibi ſuccurrunt, de deo effutientes, eo impietatis proceſſerunt, vti cum res à veritate alienas ipſi aſſerant, tum eaſdem alios docere moliantur. In quorum caput licet hanc impietatem tandem recaſuram credamus, tamen interim placet eos à conuentibus eccleſiaſticis, & communi populi congreſſu prohibere. Etenim in præſentia illis ea prædicere cogor, quæ breui pòſt, niſi à rabie iſta ſe temperent, ſunt profecto ſubituri. Qui quidem (nam quid eſt quod nõ tentent, quò malũ hoc adaugeãt) improbiſsimos homines, tanquã ex mandato, in vnum cogunt, hoſq; errorum ſcilicet duces, qui venerandum ſacerdotum habitum adulterãt, in clerũ aſſcribunt, perinde ac ſi ipſis liceret agere & ferre omnia. Atqui quis eſt inter viuos numeratus, qui iſtos poſsit ferre? qui quidẽ vrbes impietate referciunt, ſuam ſuperbiam vi occultare ſtudent: atq; hoc vnum opus ipſis voluptati eſt, nimirum vt bonis perpetuò inuideant. Ac deſinat tandẽ malitioſa hæreticorum conſpiratio diuinis epiſcoporum ſedibus inſidias tẽdere. Iam tempus eſt, vt veritatis alumni in lucẽ prodeant, hiq; veniant in medium, qui domicilijs ac ſedibus relictis, aufugerint, metuq; iam pridẽ implicati fuerint. Nã & horum ſapi-

rum sapientia exploratè perspecta est, & nulla noua machinationis ratio excogitari potest, quæ illos impietate queat eximere. Bonorum officium est fide patrum viuere, hácq; vt dictum est, adaugere, neq; vltra curiosè inquirere. Cohortarer autem eos, qui licet serò ex hoc erroris barathro se exemerint, vti assentiantur huic decisioni, quam episcopi literarum sanctarũ valde periti de Deo Opt. Max. apté & conuenienter sanciuerint. Ex illo quidem tẽpore hæresis Anomianorum, id est eorum, qui filium patri dissimilem assererẽt inualuisset, nisi imperator ipse episcoporũ opera & diligentia, interc̃sisset.

Quòd Sirmiũ cum venisset Constantius, reuocatũ denuo Liberium Romæ restituit, ac Felici vt simul cum eo sacerdotio fungeretur permittit. CAP. XIIII.

HAud longo tempore pòst, imperator Roma Sirmiũ reuersus, rogatu legatorum, quos episcopi occidẽtis ad ipsum miserant, Liberiũ Berœa reuocauit. Atque præsentibus legatis episcoporũ Orientis, & quibusdã sacerdotibus, qui erant fortè in exercitu, in vnũ coactis, cõpellere tẽtauit eũ fateri filiũ patri nõesse cõsubstantialẽ. Instabant porrò, & imperatorem ad hanc rem incitabant, Basilius, Eustathius, & Eleusius: qui apud eum authoritate & gratia plurimum poterant. Hiq; id temporis, cum decreta de Paulo Samosateno, & Photino Sirmiano, quinetiam formulam fidei in ecclesiæ Antiochenæ consecratione editam in vnum libellum congessissent, causa conficta, nimirũ quòd quidã simulatione huius verbi CONSVBSTANTIALIS hæræsim priuatim stabilire molirentur, conantur, vt Liberius & Athanasius quoque, Alexander, Seuerianus, & Crisc̃ens, qui in Aphrica sacerdotij munere fungerentur, huic consentiant. Consentiunt itidem Vincius, Germanius episcopus Sirmij, Valens Mursorum episcopus, & quotquot orientis episcopi ibi fortè aderant. Vicissim autem cõfessionis fidei formulam à Liberio adduxerunt, quæ illis, qui filium patri non substantia & cæteris rebus omnibus similẽ asseuerarent, interdixit ecclesia. Ni cũ Eudoxius, & cæteri cũ eo Antiochiæ hæresis Arianæ fautores, epistolã Osij nacti fuissent, rumoré dissiparunt Li-

nõ Athanasius ille Alexãdrinus, sed alter eadẽ nomine appellatus.

runt Liberiũ quoq; verbũ CONSVBSTANTIALE reiecisse, asseruisseq; filiũ patri dissimilem esse. Vbi verò hæres legatis episcoporũ Occidentis hoc pacto succedere, imperator dat Liberio potestatẽ Romam reuertendi. Atq; episcopi Sirmij cõgregati, scribunt literas Felici tũ Romanæ ecclesię antistiti, & clero eiusdem ecclesiæ, vti Liberiũ recipiant: & ambo pariter sedẽ apostolicã administrent, cõmuniq; consensu & concordia sacerdotio illo fungãtur, atq; tum casum acerbum, qui in electione Felicis obtigisset, tũ exiliũ Liberij obliuione deleãt. Nã populus Romanus Liberiũ, tũ quòd in alijs rebus vir excellẽs & spectatus erat, tũ quòd imperatori aĩo adeo excelso & cõstanti in fide defendenda contradixerat, tã eximiè charũ habuit, vt seditionẽ planè maximã eius exilij causa cõflaret, resq; ad cædem prorũperet. Haud ita diu pòst moritur Felix, solusq; deinceps Liberius ecclesiæ illi præest. Quod quidẽ nõ sine diuina prouidentia factum est, ne sedes Petri à duobus præsulibus gubernata, (q̃ est plane nota dissidij) & à sacrosanctis ecclesiæ legibus aliena, vlla infamiæ macula aspgereẽ.

Quòd propter Aetij hæresim & res Antiochiæ nouatas, Decreuit imperator vt Nicomediæ cõcilium ageretur. Sed cũ terræmotus & pleraque interim alia interueniss ent, primum id Nicææ, deinde verò Arimini & Seleusiæ celebratum est, post de Arsacio cõfessore pauca referũtur.

CAPVT XV.

ATq; Sirmij quidẽ hæc gesta sunt: quo quidẽ tẽpore, p pter metũ imperatoris ecclesia oriẽtis, & occidẽtis, in doctrina fidei consentire visa est. De rebus autẽ Antiochiæ nouatis, & de hæresi Aëtij imperator cõstituit cõciliũ Nicææ cogere. At cũ Basilius eiusq; fautores propterea renuerent, q̃ olim in ea vrbe de fide inquisitũ fuisset, placuit idẽ Nicomediæ, quæ est vrbs Bithyniæ, cõuocare, & episcopos cuiusq; gentis, qui tũ maximè idonei videẽtur ad res prudenter cõsiderandas, tũ ad intelligendũ, acutè, diserteq; dicendũ cũ primis valerẽt, ad certũ diẽ eò diligẽter accersere, vti singuli pro oĩbus suæ gẽtis sacerdotib⁹ cõcilij fierẽt participes, rebusq; iudicatis interessent. Iã verò cũ multi episcopi essent in itinere, nunciatũ est grauem calamitatem Nicomediam occupasse, deũque vniuersam

vrbem terræmotu concusisse. Postquam autẽ fama vbiq; percrebuit, ciuitatem funditus euersam esse, impedimento fuit, quo minus episcopi longius in itinere progrederẽtur. Nam fama, quod quidẽ solet efficere, his qui lõgè aberãt, nuntiauit, hanc cladẽ nõ modò eos afflictasse quos reuera afflictauerat, verùm etiã Nicæã, Perinthũ, & alias vrbes finitimas, quinetiam Constantinopolim in eiusdem calamitatis societatem venisse permulgauit. Qui quidem casus non mediocri dolore affecit episcopos, qui sanæ doctrinæ fauebant, propterea quòd ecclesia, quæ tam magnificè in ea vrbe extructa fuerat, terræmotu conquassata corruit. Vndè homines nostrę religioni infensi arripuere occasionem imperatori nuntiandi, quòd multitudo episcoporum, & aliorum virorum, puerorum, & mulierum, qui spe inducti se in ea ecclesia fore incolumes, eò profugerant, ibi oppressa periisset. Quod quidem minimè verum fuit. Nam hora secũda diei, quo die nullus in ecclesia ageretur conuentus, terræmotus vrbem inuasit. Atque ex episcopis solus Cecropius episcopus ipsius vrbis Nicomediç, & alius ex Bospho ro extra ecclesiam oppressi interierunt. Quinetiam ciuitas tam exiguo temporis momento terræmotu concussa est, vt qui cuperent, aliò cõfugere non possent: sed prima periculi aggressiõe, quo quisq; stetit loco, in eo magna ex parte aut seruatus est, aut periit. Est præterea multis in ore Arsacium hanc antè vidisse calamitatem, quàm acciderit, qui genere Persa fuit. & ex milite, qui imperatoris leones nutriebat, insignis Cõfessor, regnante Licinio, factus: relictaque militia in arce Nicomediæ intra murum monasticam disciplinam exercens, habitauit. Quo in loco diuina visio ei oblata, iussit ex vrbe egredi, quo vitaret cladem, quæ esset eam postea occupatura. Qua re confecta, maturè ad ecclesiã profectus, dat mandatum clericis, vt Deo preces supplices sedulò adhibeant, vt orationes ad eum placãdum faciant, quò clades, quam vrbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Vbi autem illis frustrà persuadere conatus est, & pro ludibrio habitus, simul vt calamitatem eos nec opinantes oppressuram præsignificauerat, ad arcem reuertitur, & humi in faciem proiectus, Deum precatus est. Interea temporis, vrbe terræmotu concussa, complures obtriti perierunt, qui autẽ supererant,

in

in agros & solitudinem profugerunt. Siquidē velut in ciuitate opulenta & ampla, singulis in ædibus ignis accēsus fuit: in focis, furnis, & caminis balneorū, & eorum, qui eas exercent artes, quibus igni opus sit: adeò vt tectis ædiū terræmotu disturbatis, flamma eorum materiem occuparet, lignisq; aridis, vt est verisimile, admixtis, & rebus oleo & pinguedine perfusis, quæ facilè incendi solent, affatim nutrita creseceret: atque in omnes partes serpens, ac tandem velut in vnum cōfluens, efficeret, vt tota vrbs instar vnius (penè dixerim) rogi videretur. Et quoniam in hac clade ad ædes accedi non posset, qui incolumes ex terræmotu euaserant, ad arcem procurrerunt. Arsacius autem in turri, quæ steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cum orare cepisset, extenderat, mortuus repertus est. Fama verò est eum à Deo precibus contendisse, vt antè cladem mortē oppeteret, moriq; maluisse, quàm calamitatem oculis cernere vrbis illius, in qua primùm Christum cognouerat, & ecclesiastica disciplina imbutus fuerat. Sed quoniam ad hunc virum nostra delapsa est oratio, intelligendū est eum prę amore, quo Deus illum complexus est, potuisse dæmones abigere, & homines eisdem agitatos, illis purgare. Nam cum quidā vexatus dæmonio per forum, gladio stricto, curreret, omnesque fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet, Arsacius factus illi obuiam Christum nominauit, verbo hominem deiecit, eum extemplò dæmone purgauit, & ad sanam mentē reduxit. Edita sunt etiā ab illo multa alia opera, quę supra facultatem humanā artēq; putanda sunt. Quorum hoc vnū fuit. Erat fortè draco, vel aliud serpentis genus, quod viatores, qui illac transirent, antè flatu suo peremit, quàm oculis eorum cerneretur. Nam in quodam specu propter viam oblituit. Ad quem locum accedens Arsacius, orauit: serpēs autem sua sponte egreditur è specu, & capite bis ad terram allisō, se ipse interfecit. Atque ista commemorarunt hi, qui dicebant se ea ab illis audiuisse, qui ipsum Arsacium oculis aspexissent. Episcoporum verò, sua ad concilium profectione propter calamitatem Nicomediæ cælitus illatam impedita, pars noua imperatoris decreta expectarunt, pars, quam habebant, de fide opinionem, scriptis declararunt. Imperator autem, quoniam incertus erat, quid ageret, scripsit ad

Basilium literas: à quo scisitatus est, quid de cõcilio fieret. Qui cum eum ob pietatem, vt videtur, per epistolam laudasset, & de clade Nicomediæ inuecta exemplis è sacris historiis petitis consolatus esset, hortatur, vt concilium maturet, & ne desistat à proposito, præsertim cum studium pro pietate susceptum sit, neque episcopos ad hanc rem conuocatos, cum iam domo exierint, sintq; in itinere, re infecta, dimittat. Locum autem concilio designauit, pro Nicomedia Nicæam vrbem: vt ibi de fide ritè decideretur, vbi iam pridem de eadẽ quæri cœptũ est. Atq; hæc quidẽ rescripsit Basilius imperatori, ratus ita se illi rem gratã significaturũ, propterea quòd ipse initio concilium Nicææ congregari statuerat. His literis Basilij acceptis, imperator primũ dat mandatum, vt ineunte æstate, episcopi omnes Nicæam conueniant, exceptis illis, quibus inualetudo esset impedimento, hiq; suo loco presbyteros, vel diaconos, quos vellẽt, eò mitterent, qui ipsorum declararent sententiam, & de rebus controuersis concilium inirent, vt communiter omnes de omnibus inter se concordarent. Deinde vt decem episcopi ex partibus occidentis, & totidem orientis, quos conciliũ communi sententia deligeret, ad palatium suum vnà venirent, sibiq; quæ decreta essent, exponerent, ad eum finem vt ipse quoque non cognosceret solum, vtrũ conuenienter scripturę sacræ inter se cõsensissent, verũ etiã quid optimũ factu videretur, decerneret. At verò his cõfectis rebus, inito rursus consilio, iussit vt omnes aut vbi iam essent, aut in propriis ecclesiis vsq; eò manerẽt, quoad locus cõcilio prę scriberetur: significareturq; ipsis, vt illò accederent. Postremò scribit Basilio, vt per literas scisciteturab omnibus orientis episcopis, quo in loco conciliũ cõmodè celebrari posset: vti sub initium veris istud omnibus cõstaret. Nam Nicæam locum concilio habendo minime iam oportunũ censuit, propterea, quod gens illius vrbis terræmotibus afflicta, in mœrore esset. Basilius autẽ literis imperatoris præpositis suis literis, episcopis cuiusq; gentis significat, vti maturè cõsiliũ de re capiãt, & q̃ primum locũ, qui ipsis opportunus videretur, indicarẽt. At cum, vti in eiusmodi rebus euenire solet, non omnes vnum eundẽq; locũ delegissent, iter suscipit Basilius ad imperatorẽ, qui tũ Sirmij cõmorabatur,

&

& cùm alios quosdã ibi offendit episcopos priuatis ac suis negotiis occupatos, tùm Marcum Arethusium, & Georgiũ episcopum Alexandriæ. Vbi verò iam visum est concilium Seleuciæ, quæ est vrbs Isauriæ, Valens cum suis (hic enim iã Sirmij fortè aderat) Anomianorum hæresi delectatus, laborat, vt episcopi, qui erant in castris, formulæ fidei, quam habebat in promptu, subscribant: in qua formula nomen substantiæ minimè positum fuit. Interea dum de concilio habendo seriò laboratum est, Eudoxius, Acacius, Vrsacius, & Valens, quoniam inducebant in animũ, quòd episcoporũ omnium, alij formulæ fidei in concilio Nicæno, alij fidei in consecratione ecclesiæ Antiochenæ editæ fauerent, atque quòd vtraq; fidei formula nomen substantiæ contineret, & filium patri in omnibus rebus similem assereret, quinetiam quòd si in vnum omnes conuenirent, fore, vt reuera Aëtij condemnarent opinionem, quam ipsi licet ab vtraque formula discrepantẽ laudabant, idcirco perficiunt, vt episcopi occidentis Arimini, episcopi autem oriẽtis Seuleucię, vrbis Isauriæ, in vnum conueniant, eo cõsilio, quòd putabant facilius esse paucis, quàm omnibus persuadere: & si quidã ipsorum ad hoc, quidam ad illud conciliũ profecti, efficerẽt vt vtrũq; concilium suæ suffragaretur sententiæ, rectè esset, sin minus, vt alterum saltem: quò hæresis Aëtij non omniũ suffragiis reiiceretur. Atq; in ijs rebus illis fuere subsidio tum Eusebius primarius eunuchus familiæ imperatoris, qui & necessitudine cum Eudoxio, & opinione etiam coniunctus fuit, tum complures alij potentes viri, qui Eusebio gratificari studebant.

De rebus gestis in Ariminensi Concilio.
CAPVT XVI.

IMperator verò, quoniam persuasum habuit neq; ex vsu esse vel reip. propter impẽsas, vel episcoporum propter longa itinera, vt in vnũ locũ omnes cõuenirent, cõciliũ in duas partes distribuit: scribitq; episcopis, qui id tẽporis tũ Arimini, tũ Seleuciæ cõuenerãt, vt primũ de his, quæ in fide ambigua viderentur deciderent. Ad extremum, vti lex ecclesiæ postulat, causas etiam episcoporum qui quererentur se vel iniustè abdicatos esse, vel in exilium missos

(quorum

(quorum vnus erat Cyrillus episcopus Hierosolymorũ) disceptarent, deque criminibus quibusdã episcopis illatis, accuratè iudicarent. Nam alii alios accusauerant: Aegyptij autem Georgium rapinæ & contumeliarum insimulabant. Rebusque omnibus diiudicatis, decem vtriusque partis ad aulam accederent, qui quæ acta essent, ipsi renuntiarẽt. His mandatis impulsi, singuli eum ad locum conueniũt, ad quẽ conuenire imperatum erat: atque concilium Arimini prius coactum est. Ad quod concilium congregati sunt amplius quadringenti episcopi. De Athanasio quidẽ hi, qui infenso animo atque inimico erga eum affecti erant, commodissimum duxerunt, vti nulla omnino institueretur actio. Cum autem quæri cœptum est de fide, Valens, & Vrsacius in medium simul prodeuntes, quibus subsidio fuere Germanius, Auxẽtius, Caius, & Demophilus, postulãt, vt formulæ fidei iam ante æditæ, antiquentur: teneaturque ea, quam dudum Syrmij Latino sermone compositerant, quæ filium patri similem secundum scripturas docuit: atque vt nulla fieret in Deo mentio substantiæ. Quam formulam etiam imperatorem approbasse dicebant: eamque à concilio recipiendam esse necessariò, atque concilium de cætero non debere curiosè, quid quisque sentiret, inquirere, ne disidia & contentiones inde nascerentur, cum verba in disceptationem, accuratamque disquisitionem vocarentur. Nam præstare imperitius diserere, modò rectè de Deo sentiãt, quàm inanes verborum argutias introducere, quæ sunt cum captiosis dialecticorum pręstigiis cognatione quadã coniunctę. Significabant autem obscurè, imo verò apertè arguebant verbum Consubstantialis, vtpote nec in sanctis literis repertum, & multis obscurum & ignotum: volebantq; vt pro eo diceretur filium patri rebus in omnibus similem secundum scripturas. Vbi verò formulam ista complectentẽ, quã ipsi secum eò antè attulerant, perlegerunt, complures nihil opus esse noua fidei formula cõstanter affirmabant: sed acquiescendum decretis, quæ ante suam ætatem erant de fide sancita. Se iam in vnum conuenisse, vt si quid cõtra ista nouaretur, prohiberent. Postulant item ab istius formulæ authoribus, vt si ea, quæ lecta erant, nihil noui contra ea decreta continerent, vt palàm ipsi dogma Arij reiiciant: quod

quidem

quidem dogma ab ipsius Arij ætate hactenus omnibus ecclesiis causa tumultus extitisset. Hoc postulatum cum Vrsacius, Valens, Germanius, Auxentius, Demophilus, & Caius facere recusarent, concilium iubet, formulam fidei tum aliarum sectarum, tum episcoporum, qui Nicææ olim conuenerant, legi: vti sectæ reiicerentur, decretaq; concilii Nicæni omnium confirmarentur suffragiis: atque in posterum nemo ea argueret, aut cõcilium cogi de illis postularet, sed eisdem iam olim editis contentus acquiesceret. Nam absurdum esse, quasi iam credere inciperét, eiusmodi nouas fidei formulas cõscriberent, & temporis antegressi traditionem reprehenderent: quam traditionem non modò ipsi obseruassent, verùm etiã qui ante se rexissent ecclesias, tenuisset: quorum complures per fidei in tormentis confessionem, & martyrium è vita migrauerant. Atq; hi, istis rationibus adductis, postulant ne quid nouarum rerum in concilio tentaretur: Valentem autem & Vrsaciũ, qui huic postulationi morem gerere nollent, sed instarent, vt formula fidei, quam ipsi protulerant, confirmaretur, abdicãt, & formulá, quæ modò in concilio perlecta fuerat irritam esse decernunt. Quin etiam absurdũ putant, vt huic formulæ talis præponeretur titulus, qualem habuit, cum Syrmii edita est: nempe, PRAESENTE CONSTANTIO, AETERNO, MAGNO, AVGVSTO, EVSEBIO ET HYPATIO COSS. Quemadmodum Athanasius quoque ad suos scribit necessarios his verbis. Ridiculum planè esse Constantium imperatorem æternum nominare, filium autem Dei negare æternum esse: & certũ tempus huic formulæ præponere, nõ alio concilio, quàm vt fides veterum patrum, & sacerdotum, qui ante hoc tempus vixerint, coargueretur. His rebus Arimini gestis, Valens & Vrsacius iniquo ferétes animo se abdicatos esse, properè ad imperatorem contendunt.

Ariminensis Concilij ad Imperatorem Constantium epistola. CAP. XVII.

CConcilium autem viginti episcopos ad eam rem delectos, mittit Legatos ad Imperatorem, hæc ad eum Latino sermone scribit.

Concilij

Concilij Arimini congregati epistola ad Constantium imperatorem conscripta.

QVoniam tũ mandatũ dei, tum tuæ pietatis edictũ ita postulat, idcirco ea, quę olim de fide fuerint decreta, nostris suffragiis stabilienda iudicamus. Nam cuncti episcopi ex oĩbus ciuitatibus ad occidenté sitis, Arimini in vnũ conuenimus, vt & fides ecclesiæ cotholicæ fieret illustrior, & illius aduersarij perspicuè deprehenderentur. Postq̃ igitur diu deliberatũ est, placuit eã fidé, quæ ex antiquis ducta temporibus hactenus permãserit, queq́; à ꝓphetis, ab euãgelistis, ab apostolis deniq; ꝑ grãm dñi nostri Iesu Christi, tui imperij defensoris, conseruatorisq́; valetudinis, prædicata sit, firmè retinere, retentã perpetuò defendere. Absurdum enim, imò nefas certè videbatur, quicq̃ cõmutare in illis, quæ rectè vereq́; definita essent, quæq́ue fuissent ab oĩbus in cõcilio Nicæno coactis, tui patris Cõstantini, imperatoris illustrissimi subsidio accuratè exquisita excussaq́;: quorũ deniq; doctrina & sententia per oĩm hominũ aures métesq́; peruasisset, palãq́ue esset prædicata. Cui⁹ vni⁹ doctrinę vi Arij hæresis expugnata, prorsusq́; extincta: cuius etiã adiuméto; nõ ea solũ, sed alię quoq; hæreses extirpatæ. Cui profecto aliquid adijcere, tutũ nõ est, & ab ea quicq̃ detrahere periculosum. Quòd si alterutrũ istorũ eueniat, erit tanta aduersarijs impunitas proposita, vt quod libeat, licenter exequãtur. Itaq; Vrsacius & Valens, quoniã iã pridé animos suos Ariano dogmate implicauerant, & nostra erãt propterea cõmunione segregati, nõ modò illos, vt eiusdé cõmunionis denuò fierét participes, pęnituit delictorũ, quæ se admisisse sua ipsorũ conscientia planè arguebat, verũ etiã, vt ipsorũ scripta testãtur, veniam obnixè postulauêre. Quibus de causis omnia eis crimina remissa fuerunt, atq; condonata. Ista quidé eo tempore gerebantur, quo conciliũ Mediolani habitũ est, præsentibus ecclesiæ Romanæ presbyteris. Cũ igitur intelligamus Cõstãtinum, principé certè omniũ posterorũ memoria post morté celebrandũ, diligéter elaborasse, vt fides illa Nicææ literis ꝓdita, accuratissime perquisita exploratáq; esset, absurdũ sanè videreĩ, eo iã post acceptũ baptismũ vita defũ-

cto, &

‹ cto,& ad trãquillitatẽ ſibi debitã profecto,aliquid in ea no
‹ uare, & tot ſanctos confeſſores ac martyres, qui huius au-
‹ thores inuentoresque fuerunt,quique,vt vetus eccleſię ca-
‹ tholicæ poſcebat inſtitutũ, omnino ſenſerunt,inq; eo per-
‹ ſiterunt perpetuò,prorſus cõtemnere. Quorum fidem ad
‹ tui imperii tempora Deus per dominũ noſtrũ Ieſum Chri-
‹ ſtum perduxit : cuius auxilio ſic tuum creuit imperium, vt
‹ vniuerſi orbis terrarum gubernacula teneas. At contrà,mi-
‹ ſerabiles illi,& animo præditi planè deplorato,nefario im-
‹ petu incitati,ſe impiæ doctrinæ præcones denuntiare,& to
‹ tum veritatis inſtitutum euertere ſtuduerunt. Nam vt pri-
‹ mum concilium ex tuo edicto in vnũ coibat,ij ſuæ fraudis
‹ inuolucrum retexerunt:& ſimul atq; Germanium, Auxen-
‹ tium,& Caium,qui ſeditionem ac diſcordiam induxiſſent,
‹ pari opinionũ varietate irretitos animaduertebãt, tentaue
‹ runt per dolum & tumultũ aliquid noui decidere. Quorũ
‹ doctrina inconſtans & incerta totam blaſphemiarũ turbam
‹ longè ſuperauit. Verùm vbi intellexere eos,neq; eiuſdem
‹ opinionis eſſe, neq; in perditis eorum conatibus cum illis
‹ conſpirare,ad noſtrũ conſeſſum ſe tranſtulerũt : perinde ac
‹ ſi iam contrariam doctrinã ſcriptis mandare in animo habe
‹ rent. At non longo tempore pòſt,eorum mentes ſunt facilè
‹ patefactæ. Quocirca vt ſtatus eccleſiæ non eiuſmodi iacta-
‹ retur fluctibus, & omnia turba ac tumultu volutata miſce-
‹ rentur, percommodũ videbatur, vt tũ vetera decreta firma
‹ ſtabiliaq; manerẽt, tũ iſti à noſtra cõmuniõe excluderẽtur.
‹ Atq; ob hanc causã legatos ad tuã clementiã cũ literis miſi
‹ mus,qui te doceãt mentẽ ac ſententiã cõcilij : quibus quoq;
‹ dedim⁹ mãdatũ,vt authoritate in primis,teſtimonioq; legũ
‹ olim recte ſancitarũ veritatẽ cõfirmarẽt, atq; adeo tuæ ſig-
‹ nificarent æquitati,non vt Vrſacius & Valens dixerunt,pa
‹ cem futurã eſſe, ſi inſtituta ritè & legitimè facta euertantur
‹ (qui enim fieri poteſt,vt pacis authores ſint hi,qui pacis vi
‹ cula ruperint?) ſed diſſidiũ & ſeditionẽ inde cũ in aliis ci-
‹ uitatib⁹,tũ in ipſa eccleſia Romana excitatã fore. Quãobrẽ
‹ tuã clemẽtiã obteſtamur, vt benignis aurib⁹ ac vultu placi-
‹ do noſtrã legationẽ excipias,neq; pmittas quicq; nouari ad
‹ cõtumeliã eorũ,qui vita exceſſerit,ſed nobis facias poteſta
‹ tẽ in his quę ſũt à maiorib⁹ (quos qdẽ ingeniosè & prudẽt

ſpiritu

spiritu sancto illis opem ferente, omnia transigisse constat) decreta sancitaque, firmè perseuerandi. Nam ea, quæ ab istis nouata sunt, in credentium animis incredulitatem inserunt: in infidelium autem, crudelitatem. Obsecramus etiam, vt episcopis, qui in exteris regionibus vitam degunt, quique & ætatis ingraescentis molestia, & paupertatis onere grauiter afflictantur, tuo mandato copia fiat domum tutò reuertendi, quò ecclesiæ episcopis suis minimè destitutæ maneãt. Porrò autẽ istud præter cætera flagitam⁹, ne quid vel detrahatur veterib⁹ decretis, vel omnino adiiciatur, sed omnia, tum quod patris tui pietas idẽ postulabat, tum quod vsque ad hoc tempus obseruata fuerunt, rata firmaque permaneant, neque de cætero nobis quicquam de ijs rebus facessas negotij, aut à nostris ipsorũ ecclesiis nos abesse sinas, sed episcopi versentur cum suis ipsorum gregibus, vti precibus, & deo sanctè colendo tranquillis animis vacent, orentque sedulo pro tua salute, imperio, & pace: quam Deus tibi sempiternã benignus largiatur. Legati nostri tum subscriptiones, tum nomina episcoporum ad te perferunt: qui etiam sacrarum literarum testimoniis tuam benignitatem ea, quæ ad decreta pertinent, satis accuratè docere possint.

De Concilij Legatis & Imperatoris epistola, & quo modo prolatæ ab Vrsacio & Valente formulæ, cõcilium postea consenserit, & de Conciliabulo Nicææ habito, & quamobrem Legatos Nicææ detinuerint. CAPVT XVIII.

EPistola quidem concilii Ariminensis ita se habet. Vrsacius autem & Valens Legatos à concilio missos prẽuertentes, formulã fidei, quam in concilio perlegerãt, imperatori ostendere, conciliumque falso insimulare cœperunt. Imperator verò grauiter propterea fortasse cõmotus, q̃ formulã fidei, quæ se præsente, Syrmij cõfirmata fuisset, reiecissent, hos duos in magno honore habere, Legatos aũt cõcilij cõtemnere, eosq; lõga mora fatigatos negligere. Tandem verò, licet serius, scripsit ad concilium, excusatione pro se allata, quòd iter quoddam necessarium, quod quidem

quidem esset iam ad Barbaros susceptur us, ipsum districtū teneret, & propterea se non potuisse legatos illius videre. Itaque dedisse eis mandatum, vt Adrianopoli ad suum reditum expectarent, vti cum reip. negotia rectè constituta essent, animo à curis vacuo illorum legationem audiret, diligenterque cognosceret. Nam oportere eum, qui de rebus diuinis disceptaret, animum ab aliis rebus penitus habere liberum. Hæc ferè ad cōcilium scripsit imperator. Quibus rescripsit concilium, constanter affirmando se neutiquā à decretis, quæ statuerat, velle discedere: idemq; legatis suis tum scripsisse, tum præcepisse. Itaque orat, vt eos cum benevolentia aspicere, mandata, quæ ipsis dederat, audire, & literas perlegere dignetur. Nam rem ei permolestam debere videri, vt tot ecclesiæ, eo regnante, episcopis suis carerent. Oportere igitur ipsos, si modò ita illi visum esset, ad suas ecclesias ante hyemem redire. Quę cum scripsissent, & epistolam tum compositione, tum verbis ad deprecandū aptā contexuissent, aliquandiu quidem præstolati sunt. Sed cū nihil ab legatis suis acciperent, ad suam quisque ciuitatem reuertitur. Quare quòd episcopi Arimini congregati, initio decretis concilij Nicæni suffragati sunt, ex his, quæ diximus, satis constare poterit. Iam verò, quemadmodum postea formulæ à Valente & Vrsacio allatæ assenserint, dicendum arbitror. Est quidē varius de hac re sermo ad me perlatus. Nam nonnulli prædicant imperatorem, quoniā episcoporum Ariminio contra suam voluntatem decessionem, contumeliæ loco ducebat, dedisse facultatem Valenti, ac suis fautoribus, primum ecclesias occidētis pro ipsorum arbitrio administrandi, deinde formulā fidei Arimini perlectā diuulgādi: tū eiiciendi eos ecclesiis, qui huic subscribere recusarent: postremò alios in eorum loca sufficiendi. Istos verò, hinc licentiam nactus, vi compulisse episcopos huic fidei formulæ subscribere: complures autē, qui resisterent, ecclesiis exturbasse, & primum omniū Liberium episcopum Romanum. Quibus rebus cōtra episcopos Italiæ confectis, consilium de ecclesiis orientis eodem modo tractandis cepisse. Atque peragrantes Thraciam, venisse Nicæam, vrbem eiusdem regionis. Concilioq; ibi coacto, formulam Arimini perlectam in Græcū vertisse sermonē,

eam diuulgasse,ratam fecisse, dissipasse deniq; rumorem fidei formulam Nicææ cõpositam,à cõcilij generalis sententia stabilitam cõprobatamque esse. Istas verò res dedita opera Nicææ Thraciæ transegisse, atq; sermonẽ ad hũc modum dispersisse,quò simpliciores homines nominis similitudine deceptos,& hãc formulã esse,quæ olim Nicææ vobis Bithyniæ cõfirmata fuisset,arbitrãtes, facilius ad eiũ formulæ assentiẽdũ inducerẽt. Atq; hi quidẽ ista hoc modo cõmemorant. Alij dicũt cũ episcopi in cõcilio Ariminẽsi congregati, lõga expectatione fatigati essent,propterea quòd imperator ipsis respondere haud dignatus esset,neque eos ad sua reuerti pmisit,fautores sectæ Arianæ subornasse quosdã, qui cæteros episcopos cõmonefacerent, ne planè indignam esse,vt oẽs episcopi ac sacerdotes propter substantiæ nomen inter se disiderent, præsertim cum liceret filium patri similem dicere, causasq; contentionis tollere:atque episcopos oriẽtis nunquã acquieturos,nisi substantiæ nomen ex fidei formula eximeretur. Cùm autem isti partium dissentientiũ cõciliatores eiusmodi rationem veteratoriè cõfinxissent,concilium inde inductum,formulæ ab Vrsacio cõpositæ consensisse. Vrsaciũ aũt cum suis veritos, ne legati ex cõcilio ad imperatorẽ missi redeũtes cum inficiationẽ, quã episcopi occidẽtis initiò fecerãt,tũ causam, cur VOX CONSVBSTANTIALIS sublata sit, planè facerẽt, nõ modò legatos Niceę Thraciæ cõtinuisse, causis allatis,iter foredifficile,tũ propter hyemẽ,tũ propter inopiam iumentorũ, quæ ad publicos cursus sumi solẽt,verùm etiã persuasisse, vt formulam ab ipsis Arimini lectam, in Græcum sermonem ex Latino cõuerterent, ipsíque mitterẽt episcopis oriẽtis.Ita enim futurũ esse,vt per hãc formulã,quã ad eũ finẽ confecerãt, suũ conatũ ex sentẽtia ad exitũ perducerẽt: & tamẽ dolũ minimè deprehensum iri ab his, qui probare niterentur,quòd episcopi Arimini cõuocati, non sua sponte nomen substantiæ, sed causa episcoporũ oriẽtis,qui illud nomen auersabantur,reiecissent. Quod quidẽ perspicuè falsũ est. Nã oẽs,paucis exceptis, filiũ patri substãtia similem asseuerarunt:inq; eo vno disiderũt,quòd pars filiũ patri consubstantialem,pars aũt substantia similẽ esse dicerent. Atque de hac re hi quidẽ hoc modo,illi illo commemorant.

De ijs quæ orientalibus ecclesiis contigerunt, quodq; Marathonius & Eleusi⁹ Cyzici episcopus, & Macedonius, eos qui cōsubstātiale profitebātur, exagitabant, & quòd Nouatianorū ecclesiā translata est, & ipsi cum orthodoxis cōmunionem habuerunt.

CAPVT XIX.

DVm ista, vt dictū est, in Italia gerūtur, tumultus maximi in Oriente, antè, quàm conciliū Seleuciæ esset coactum, fortè excitati sunt. Nam Acacius & Patrophilus, Maximo abdicato, rectionem ecclesiæ Hierosolymitanæ Cyrillo deferunt. Macedonius autem tum constantinopoli, tum in finitimis vrbibus propterea turbas ciebat, quòd Macarius ministros ecclesiæ ordinare cœperat, habebatq; adiutores ad eam rem, Eleusiū, & Marathoniū: quorum alterum, qui iam antea diaconus suæ ecclesiæ fuerat, & diligens procurator cœnobiorum monasticorū quæ erāt in egestate, & in quibus & viri & mulieres ætatē degebāt, episcopum Nicomediæ creauit: alterum, nēpe Eleusiū episcopum Cyzici, qui non sine magna laude ac splendore in aula imperatoris antè satellitē egerat. Ambos quidē vita satis spectata & integra fuisse prædicant, sed tamē studiose laborasse, vt eos, qui filiū patri consubstantialē asserērent, grauiter diuexarent. Verùm non ea acerbitate, qua Macedonius in illos vsi sunt. Iste enim eos, qui secū communicare renuebant, nō modò exagitauit, verū etiā in catenas cōiecit, traditq; iudicibus. Nōnullos vi secū cōmunicare cōpulit. Quinetiā pueros, & mulieres nōdū sacris initiatos mysterijs, violēter rapuit, ipseq; eos inuitos mysterijs initiauit. Porrò aūt multas multis in locis diruit ecclesias, causa eiusmodi pro se allata, quòd imperator mādatū dederat, vt templa eorum, qui filiū patri consubstantilē affirmarent, disturbarētur. Quā etiā ob causam ecclesia Nouatianorū Constātinopoli propter Pelargū posita, deiecta est, Quo quidem tempore ferunt Nouatianos strenuum facinus edidisse. Quibus fortasse vtpote de verbo CONSVBSTANTIALI secū consentientibus catholici subsidio venerunt. Nā cū hi, quibus impositū erat negociū huius ecclesiæ demoliendæ, Nouatiani ad vnum omnes simul

coacti, pars materiem ecclesiæ deijcere, pars eandé ad Sycas, quæ sunt in vlteriore continenti è regione Constantinopolis sitæ, transportare cœpit: quorum molitio & conatus celeriter ad exitum perductus est. Nã in opere illo faciendo non viri solùm, verùm etiam mulieres & pueri socios se adiũxêre. Sĩguli enim illud opus, velut munus deo offerre supra modum lætabãtur. Eodem studio, & ratione eadem, ecclesia ista denuo ædificata est. Et post illud ípus, quo hoc factum est, Anathasia nuncupata. Nam Constantio mortuo, Iulianus in imperiũ succedens, reddit Novatianis locum, & ibi de integro extruendæ ecclesiæ potestatem facit. Quod quidem factum est nõ sine propẽso populi studio, qui ad illud opus operam suam lubẽs cõtulit, & materiã ex Sycis denuò trãstulit. Sed hæc postea gesta sunt. Illo autem tempore parum aberat, quin Nouatiani & catholici penitus conspirassent. Nam eadem de deo sentientes, cõmuniter ab Arianis exagitati, in similibus calamitatibus constituti, se mutua cõplecti beneuolentia, in vnum conuenire, pariter orare cœperunt (catholicis enim nulla quidem fuit ecclesia relicta, sed omnes ipsis erant ab Arianis ablatæ) atque quoniã, vt est credibile, ex assidua consuetudine se sine causa inter ipsos dissensisse arbitrabãtur, decreuerunt inter se deinceps communicare. Quod plane factum fuisset, si non inuidia, credo, paucorum, qui affirmabant causam veterem extare, cur hoc facere recusarent, propensum ad eam rem multitudinis studium retardasset.

De ijs quæ Mantinæi à Macedonio gesta sunt, & quòd ob translatum Constantini Magni sepulchrum, sede sua eiectus est, & de Iuliani Cæsaris creatione. CAP. XX.

PEr idem tempus, Eleusius quoque ecclesiam Nouatianorum, quæ erat Cyzici, funditus diruebat. Istis verò malis vexabantur Nouatiani illi potissimum, qui Mantinæũ & reliquam Paphlagoniã incolebant. Nã Macedonius, vbi intellexit cõplures esse in illis locis Nouatianos, & ecclesiasticos viros, qui ibi erant, nõ satis habere virium

viriú ad eos inde expellédos, perſuaſit imperatori, vt quatuor militum cohortes eius rei gratia illò mitteret. Sic enim fore putabat, vt homines armorum inſueti, cum armatos viderét, ſtatí præ metu ad ipſius opinionẽ ſe trãsferrẽt. Quod quidé ſecus omnino accidit. Nã multitudo ex Mãtineo effuſa, pars falcibus, pars ſecuribus, pars alijs inſtrumentis, in quæ forte incidebat, ſe armare, & cum militibus congredi cœperunt. Grauiq; prælio cõmiſſo, Paphlagones quàm plurimi, milites ferè omnes ceciderunt. Vnde factum eſt, vt Macedonium, velut tam grauis celamitatis authorem, plerique eius neceſſariorum inſimularent. Imperator quoque ab eo alienatus, deinceps odio habere cœpit. Acceſsit etiam alia maior ſimultatis cauſa, quæ fuit eiuſmodi. Macedonius loculum imperatoris Conſtantini aliò transferre conſtituit. Nam eccleſia, in qua erat poſitus, viſa eſt ruinam minari. Atq; è populo alij illud fieri facile paſsi ſunt, alij reſtiterunt: quandoquidé arbitrabãtur rem planè impiam eſſe, & perinde ſe habere, ac ſi è tumulo corpus denuò effoderet. Quibus fuere auxilio hi, qui doctrinam concilij Nicæni propugnabant: qui neque corpus Conſtantini, vtpote eiuſdem doctrinæ fautoris, cõtumelia affici ſinebant, & Macedonij conatibus omni cura, credo, & cogitatione aduerſabantur. At verò iſte nihil de illis moratus, loculum tranſtulit ad eccleſiam, in qua eſt ſepulchrum Acacij martyris. E multitudine autem hi factum laudare, illi arguere, adeo vt in ipſa eccleſia alij in alios impetum facere cœperint. Et ad extremum eccleſia & locus vndique ſitus, ſanguine & cæde redundarit. Imperator, qui adhuc in imperij parte verſus occidentem commorabatur, his rebus nunciatis, grauiter cõmotus eſt. Accuſat Macedonium tum contumeliæ in patrem factæ, tum caſus infœlicis, quo populus afflictus erat: atque graue odium in eum concepit. Qui cum in Orienté proficiſci cõſtituiſſet, effetq; iam iter ingreſſus, Iulianum cõſobrinum ad ſe accerſit, Cæſarem eum creat, & in Galliam ad ſolis occaſum vergentem mittit.

De Seleucenſi concilio CAP. XXI.

DVm hęc geruntur, episcopi Orientis numero circiter centum & sexaginta, Seleuciam, quod est oppidum Isauriæ, conueniunt, Eusebio, & Hypatio Cos. Eò etiã accessit Leonas, satelles aulę imperatorię, propter dignitatis splendorem clarus: qui de mandato Constantii concilio interfuit, vt eo pręsente, de fide accuratè inquireretur. Adfuit etiam Lauritius, præfectus militũ Isauriæ, vt si quæ re opus esset præsto foret. Nam id negotii imperatoris literæ ei impossuerãt. In primo cõgressu aberant, cum alij nõ nulli episcopi, tum Patrophilus episcopus Scythopolis, & Macedonius Constantinopolitanus episcopus, & Basilius Ancyræ. Causa quidẽ absentiæ alia aliis extitit, Patrophilo autem lippitudo: morbus verò Macedonio. At non deerat suspicio, quòd crimina, quorum accusati erant, admodum veriti, eo tempore aberant. Cum autem alij propter istorũ absentiam nollent de rebus cõtrouersis haberi disceptationem, Leonas tamen iussit disceptari. Vndè alii primũ de fide differendũ esse, alij in vitas eorũ, qui erant inter ipsos accusati, necessariò inquirendum asserebant: ex quorũ numero fuit Cyrillus Hierosolymorum, & Eustathius Sebastiæ episcopus. Causa autem huius contentionis inter eos fuerũt imperatoris literæ, quæ partim hoc, partim illud significarunt. Ex qua contentione factũ est, vt alij alios deinceps æquo animo ferre nõ possent, sed in duas factiões diuiderentur. Eorũ tamẽ vicit sententia, qui voluerũt primũ omnium de fide quæri. Vbi verò ad disceptationẽ ventum est, placuit quibusdã, vt nomen substantiæ omnino tolleretur: iiq; proponunt formulã fidei, quam non ita pridẽ Marcus Sirmij cõposuerat. Hanc approbauerant, cum episcopi alii, qui fortè in castris aderant, tũ Basilius episcopus Ancyræ. At à maiore parte laboratũ est, vt fidei formula in dedicatione ecclesiæ Antiochenæ edita, rata haberẽt. Prioris sententiæ patrociniũ susceperẽ in primis Eudoxi⁹, Acacius, Patrophilus, Georgius episcopus Alexãdriæ, Vranius Tyri episcopus, & alij triginta duo: posterioris aũt, Georgius episcopus Laodiceæ, quæ est vrbs Syriæ, Eleusius Cyzici, & Sophronius episcopus Pompeiopolis, quod est oppidũ Paphlagonię, quibus alii cõplures assensi sunt. Acacius aũt & eius fautores, idoneũ tẽpus sibi oblatũ arbitrãtes, ab aliis

de

de doctrina fidei dissentiẽdi, & ista simulata causa, crimina sibi illata diluẽdi, quanq̃ antè suis ipsorũ literis, quas Macedonio episcopo Constãtinopolitano scripserãt, cõfessi erant, filiũ cum aliis rebus omnibus, tũ ipsa substãtia patri similẽ esse, tamẽ iam priori suę cõfessioni impudẽter repugnarunt. Ac cũ vtrinq; magna cõtentione disceptatũ esset, clamare Syluanus, episcopus Tarsi, nõ ferendũ esse, vt vlla alia noua fidei formula, præter eã, quę erat Antiochię probata, introduceretur: sed eam solã tenendã esse. Qua re graiter cõmoti Acaciani, surgẽtes, è cõcilio egrediũtur. Reliqui tũ ea, quæ erant Antiochiæ decreta, perlegebant: postridieq; eius diei in eccleſiã cõuenientes, foribus occlusis cum iam soli essent, ea decreta suis suffragiis cõfirmabant. Quas res ita cõstitutas admodũ incusauit Acacius: atque formulam fidei, quam ipse composuerat, Leonæ, & Lauritio monstrauit. Tertio pòst die, cum alij nõnulli, tum Macedonius & Basilius, qui superioribus diebus abfuerant, ad concilium conueniunt. Acacius, & eius sectatores, nulla alia conditione in consessum episcoporum venire volebant, nisi hi, quos abdicauerant ipsi, & in iudicium adduxerant, inde prius exirent. Quod quidem factum est. Nam qui partes aduersarias tuebantur, hoc propterea concedebant, quòd suspicabantur Acacium hanc occasionem concilij dissoluendi captare, quò tum hæresis Aëtiana in disquitionem hoc tempore neutiquã veniret, tum ipse eiusq; fautores iudicium de criminibus sibi obiectis effugerent. Vbi autem omnes præsto adfuere, Leonas dixit se libellũ habere sibi ab Acacianis traditũ. Hic libellus nõ alius erat, q̃ formula fidei cum procœmio quodam: quod quidẽ alios penitus latebat. Nam Leonas, vtpote fautor Acacianæ factionis, dedita opera istud episcopos celauerat, vt primum verò perlectus est hic libellus, concilium admodum tumultuari. Declarabat enim idem libellus quamuis imperator mandatum dedisset, nihil ad fidem stabiliendam adducendum, præter sanctas literas, quosdam tamen episcopos quorum alij erant variarum gentium sententiis abdicati, alij contra leges eccleſiæ instituti, alias res adduxisse, sicque concilium grauiter conturbasse: quinetiam quosdam ipsorum contumeliis afficere, alios loqui

prohibere cœpisse: Denique affirmasse se à fide Antiochia stabilita haudquaquã descituros, etiam si illi qui ibi inquisitioni de fide tum susceptæ vnà aderant, istius formulæ authores fuissent. Porrò autem quoniam voces hæ, CONSVBSTANTIALIS, & SVBSTANTIA SIMILIS, etiamnum complurium animos perturbant, & nonnulli iam nouam vocem excogitare, & filium patri dissimilem dicere instituunt, idcirco voces CONSVBSTANTIALIS, & SVBSTANTIA SIMILIS, reiiciendas esse, vtpote à sacris literis alienas: reiiciendam quoque DISSIMILIS: atq; filium patri simile planè fatendum. Est enim, vt quodã in loco ait Paulus, imago inuisibilis Dei. Hæc quidem Acaciani in suo libello præfati, deinceps subiunxerunt fidei formulam, quæ neque cõcilij Nicæni, neque concilii Antiocheni decretis consensit, sed ita omnino fuit composita, vt nec Ariani, nec Acaciani quicquã delinquere viderentur, si suo ipsorum more credere pergerent. Nam verbis, pro quibus opinio Arii à concilio Nicæno reiecta erat, penitus prætermissis, hisque vocibus silentio præteritis, nimirum quòd filius quantum ad deitatem spectat, mutari non possit, quodq; substantiæ, cõsilii, potentiæ, & gloriæ, patris expressa imago sit, vti in cõcilio Antiocheno dictum est, confitebantur se credere in patrem, filiũ, & spiritum sanctũ: nominibusq; cõmunibus ad singulas personas significandas adiunctis vtebantur, quæ neque suæ, neq; contraria sentientium doctrinæ repugnabant: & qui aliter credebant, ecclesia catholica alienos pronuntiabant. Atque libellus à Leona adductus hæc ferè cõplexus est, cui Acacius ipse, & eius sectatores subscripserãt.

Colloss. 1.

Quo quidem perlecto, Sophronius Paphlagon, vociferatus, si, inquit, in dies singulos propriam ac suam voluntatẽ exponere, sit idem ipsum, quòd fidei formulam edere, accurata veritatis cognitio nos planè deficiet. Ac cum Acacius assereret nihil obstare, quo minus noua fidei formula edere tur, quandoquidem formula fidei in concilio Nicæno cõposita etiam semel mutata fuerat, Eleusius qui deinceps sæpius ei respondebat, at cõcilium iam, inquit, congregatum est, non vt discat, ea quæ didicerit, neque vt aliam fidem recipiat quàm quæ à concilio Antiocheno sit approbata, sed vt ei, siue viuat, siue mortem obeat, firmè adhærescat. Cum

igitur

igitur disceptatio hoc pacto progrederetur, ad alterā quæstionem delapsi sunt, rogaruntque Acacianos, qua in re filium patri similē faterentur. A quibus cum respōsum esset, voluntate solum, non substantia similē esse, alij omnes substantia similem asserebant, grauiterque Acacium ob librum quem cōscripserat edideratq;, quique satis declarabat, eum antè in eadem cum illis opinione fuisse, redarguebant. Vbi verò Acacius diceret, non de libris quenquā in crimē vocandum, & disputatio ad maiorem contentionem prolaberetur, ad extremum Eleusius Cyzicenus, vtrum, inquit, vel Basilius, vel Marcus seorsum res vllas trāsegerit, vel isti, vel Acaciani se de rebus vllis mutuò insimularit, nihil profectò concilii interest. Neq; præterea vtrum fidei formula ab ipsis edita rectè an secus se habeat, curiosè inquirere necesse esse: sed eam, quæ est à nonaginta septem veteribus patribus episcopis Antiochię stabilita, sequi oportere. Quod si quis aliam prætetea introducat, eum cum à pietate, tum ab ecclesia alienum esse. Vt verò omnes, qui vnà aderant, ista approbauerant, concilium dimissum est. Postero autem die Acacius & Georgius in vnū conuenire recusarunt. Quin etiam Leonas, qui planè iam ab eorum partibus stabat, vocatus ad cōcilium, non accessit. Atq; illi, qui ad eum accersendū ibant, Acacianos in eius ædibus offenderūt. Cumq; contenderent ab eo, orarentq; vt veniret ad conciliū, dixit se nolle, propterea quòd concilium inter se dissideret: sibi autem ab imperatore mandatum esse, vt ea conditione cum illis præsto adesset, si modò in vnum coacti, inter ipsos consentirent. Vbi verò tempus hoc pacto terebatur, reliqui episcopi, qui Acacianos crebrò accersebant, & Acaciani modò postulauerant, vt certi episcopi ad ædes Leonæ conuenirent, modò affirmauerant, sibi negotium ab imperatore datum, vt de cæteris iudicarent, & neq; eandem fidem cōfiteri, neq; criminibus sibi obiectis respondere, neq; disceptationi causæ Cyrilli, quē ipsi abdicauerant, interesse volebant, & non erat qui eos cogeret, cum alios nonnullos, tum Georgium episcopū Alexandriæ, Acacium Cæsareæ episcopum, Vraniū Tyri, Patrophilū Schitopolis, & Eudoxiū episcopū Antiochiæ abdicant. Compluribus item aliis cō munione ecclesiæ vsque eò interdicunt, quoad criminibus

sibi illatis respondeant. Quæ autem in concilio gesta erãt, ad cuiusque episcopi ecclesiam scribunt. Pro Eudoxio verò episcopum Antiochiæ designant Auianũ, presbyterũ eiusdem cleri. Quem comprehensum Acaciani Leonæ & Lauritio tradunt. Hi eum à militibus tum custodi iubent: postea autem addicunt exilio. Hunc exitum, vt complectar breui, habuit conciliũ Seleuciæ conuocatũ. Quòd si quis teneatur desyderio singula accuratè cognoscendi, ex commentariis de his editis, quos notarij in ipso concilio conscripserunt, facilè perdiscet.

De Acacio & Aetio, & quòd imperator cum duorum conciliorum legatis Ariminẽsis scilicet & Seleucensis, vtrãque ambo sentirent, sedulò agebat. CAPVT XXII.

His rebus ita cõfectis, Acaciani maturè ad aulã imperatoris contendunt: alii autem singuli domum reuertuntur. Decem verò, qui ad imperatorẽ proficiscãtur, designati, sicut erat imperatum, cõmuni omnium sentẽtia designati, ibi decem illos, quos concilium Ariminense itidem miserat, reperiunt. Reperiunt etiam Acacianos: qui quidem iam eos, qui multum authoritate & gratia in aula poterant, ad suam sententiam perduxerant, eoq; pacto sibi imperatoris conciliauerant beneuolentiã. Nam ferebatur ex aulicis alios eiusdem fuisse cum ipsis opinionis, alios ecclesiæ opibus corruptos, alios orationis lenociniis, & persuadentis authoritate dignitateq; in fraudẽ inductos. Nã Acacius neutiq; videbatur vnus è multis, sed natura disertus tum ad intelligendum, tum ad dicendũ, tum ad eas res, quas apud animum proposuerat, re ipsa perficiendas: quinetiam illustri præfuit ecclesiæ, & Eusebium cognomento Pamphilum, cuius episcopatum, eo mortuo, administrauit, præceptorem se habuisse iactauit: cuius etiam libros consecutus, opinione eorum aliis doctrina antecellere videri voluit. Qui cum talis esset, facilius ea, quæ instituebat cõfecit. Dum isti viginti episcopi ex vtroque concilio missi, versabantur Constantinopoli, & alij nonnulli, qui ibi tum fortè aderant, primum Honorato, quẽ imperator ab imperij partibus versus Occidentem solem positis nõ ita pridẽ reuersus, summũ prçfectũ Constantinopolis designauerat, dabatur potestas de causa Aetii, præsentibus magni cõsilij

principi-

principibus, cognoscendi. Postea verò, cum Constantius ipse, vnà cum magistratibus in eandē inquireret, deprehenditur Aëtius malè & peruersè de fide sentire, adeò vt tum imperator, tum alij verbis eius vtpote blasphemia refertis grauiter cōmouerentur. Dicitur porrò, Acacianos prætexuisse hanc suam hæresim ex ignoratione ortā esse, deditaq; opera laborasse, vt imperator, & eius proceres de causa Aëtii (cum enim oratione inexpugnabilem fore putabant) coram disceptarent: qui si ab Aëtio victi essent, futurū esse, vt auditores ipsa persuasionis vi & facultate necessariò caperentur, & ita sine vllo negotio hęresis illa preualesceret. Verùm vbi istud contrà q̄ sperabant, euenit, formulam fidei Arimino deportatam, protulisse, & qui à cōcilio Seleuciæ habito missi erant, cēsuisse vt eā reciperēt: affirmasse ité sē à noīe substātię nullo modo velle discedere: iureiurādo adhibito asseueransse, se nunq̄ filiū patri dissimilē sensisse: paratos deniq;, esse hæresim illam prorsus reiicere. Cæterùm cum præter ipsorū opinionē episcopi occidentis Arimini nomē substātiæ prætermisissēt, tū cōstanter asseruisse eiusmodi formulam sibi optatissimā esse. Nam si efficeretur, vt nomē substantię tacitū esset, tacitū quoq; fore nomē CONSVBSTANTIALIS: quam scilicet episcopi occidentis propter reuerentiā aduersus conciliū Nicænū, plurimi faciebant. Porrò autē imperator ad hanc formulā approbādam ideo inductus est, quòd rationē duceret multitudinis episcoporum, qui Arimini cōuenerant, quodq; confitendo filium vel similē patri, vel consubstantialē esse, nihil esset erati, nihilq; sua, vt sibi quidē videbatur, interesset, si nominibus, quæ literæ sacræ non norant, minimè vteretur, fatereturq; eandē significationē inesse nomini SIMILI: quod quidem & par erat CONSVBSTANSTIALI, & omnis controuersiæ expers. Itaq; cum in hac esset sententia, dat mandatum episcopis, vt fidei formulæ in concilio Ariminensi editæ consentiant. Et quamuis se pararet postridie ad pompam, quæ more Romano, Calend. Ianuariis in creandis cōsulibus fieri solet, celebrandam, tamen totum illum diem & magnam partem noctis sequentis consumere decreuit, quoad episcopi, qui Seleucia illò venerant, formulæ fidei ex concilio Ariminensi allatæ subscriberent.

Quòd

Quòd Acacius ac sui, concilium Ariminense comprobarunt, & abdicatorum episcoporum recensio, & crimina propter que amoti sunt.

CAPVT XXIII.

ACaciani autem aliquamdiu Constantinopoli cómorati, accersiuerunt episcopos ex Bithynia: in quibus erat Maris episcopus Chalcedonis & Vlphilas Gothorum episcopus. Qui cum essent ad numerum quinquaginta in vnum coacti, formulam fidei Arimini perlectá stabiliuerunt: hoc quidem adiecto, vt in posterum nemo essentiã in deo, aut substantiam omnino nominaret, & alia quęque formula, vel quæ facta esset, vel quæ postea fieret, hac sola excepta, penitus reiiceretur. His rebus gestis, Aëtiũ diaconatu abdicant, propterea quòd non modò libros cóscripserat plenos contentionis, & ad ostentationem solũ sapientiæ cuiusdam ab ecclesiæ instituto prorsus discrepãtis accommodatos, verùm etiam disputationes blasphemia refertas habuerat, & tumultus ac seditionis ecclesijs author extiterat. A nõnullis autem commemoratur, quòd non ex animo, sed quo opinione de se ab imperatore cõcepta (accusabantur enim Aëtij doctrinæ fauere) se penitus liberarent, istum abdicabant: quinetiam occasione arrepta ex ira imperatoris, qua contra Macedonium ob eas causas, quas antè citauimus, exardescebat, eũ, Eleusiũ, episcopũ Cyzici, Basiliũ episcopũ Ancyræ, Eortasium Sardẽsium, & Draconcium Pergami episcopum, de gradu dimouent. Et quãuis de doctrina fidei ab istis dissentirent, tamẽ in illis abdicandis non fidẽ insimulabant, sed communiter quidem omnes criminabantur, quòd ecclesias cõturbarãt, & decreta ecclesiastica violauerant, priuatim autem singulis singula obiectabant crimina: Basilio, quòd Diogeni præsbytero Alexandria Ancyram aduentanti, chartas abstulisset, eumq; verberasset: quinetiam, quòd mãdasset magistratibus, vt clericos Antiochiæ, vt Cilices, etiam Galatas, & Asianos propter fluuium Euphratẽ accolentes, indicta causa exilio, & alijs suppliciorum generibus mulctarẽt. Vnde factum est, vt tum conijcerentur in vincula, tum præterea in milites, qui eos abducebant, bona sua, ne qua ipsos

afficerent

afficerent contumelia, cõsumerent. Eum porrò accusabãt, quòd cum imperator iussisset Aetiũ & quosdam eius fautores Cecropium vsque abduci, quo criminibus ipsis illatis responderent, persuasisset ei, cui hanc rem mãdasset imperator, vt quæ ipsi placerẽt, ea exequeretur. Itemq; quòd Hermogeni præfecto, & principi Syriæ per literas significasset, tum quinam, tum quem in locum essent relegandi: quòd etiam cum imperator hos ab exilio reuocaret, eos redire non permisisset, sed tum principibus, tum sacerdotibus restitisset. Adiungebant præterea, quòd clericos Sirmij ad seditionem contra Germanium conflandam incitasset, & per literas eos apud episcopos Africæ insimulasset, quòd cum eo, Vrsacio, & Valente communicarant.

His accedit, quòd in crimen adductus, crimen negasset, deque eo peierasset: & perspicuè deprehensus, periurium per cauillationem eludere conatus esset, & nõ Illyricis modò, Italis, & Afris, discordię & seditionis, verùm etiam calamitatum, quæ in ecclesia Romana accidissent, author & causa fuisset. Ad hæc, quòd cum ancillam in vincula conijciendam curasset, eã falsum testimoniũ contra heram dicere coegisset. Adde his, quòd virum, qui turpem vitam & flagitiosam degebat, & non, vt lex postulat matrimonij, cũ muliere rem habebat, tum sancto baptismatis tinxisset lauacro, tum ministerio diuino præfecisset: quodq; circulatorem, qui cedem patrarat, nõ ab ecclesia segregasset. Postremò quòd ad sacram mensam coniurationes fecisset, & tũ iureiurando ipse se obstrinxisset, tum clericos ad iurãdum quoq; impulisset, vt se mutuò nõ accusarent, & quod hoc callidè excogitasset ille ipse, qui clero præerat. quò accusatorum criminationes effugeret. Atque hæc quidem sunt crimina, vt comprehendam breui, pro quibus Basilius abdicatus fuit. Eustathius aũt accusabatur primum quòd cũ esset presbyter, à patre Eulalio episcopo Cæsareę Cappadociæ condemnatus fuisset, & à precũ cõmunione separatus. Deinde quòd Neocæsareæ, quod est oppidũ Ponti, à cõcilio cõmunione ecclesię interdict⁹, & ab Eusebio episcopo Constantinopolitano, propterea quòd quarundã rerũ male administratarũ, quas habebat sibi cõmissas, condemnatus fuerat, abdicatus. Tũ quòd à concilio Gangrensi propterea

pterea episcopatus gradu deiectus erat, ꝙ cõtra q̃ debuerat, docuisset, fecisset, sensisset: quòd etiã in concilio Antiocheno periurij cõuictus esset, quodq; decretæ concilij Melitinæ coacti euertere aggressus fuisset, & cum multis criminibus teneretur implicatus, iudicis partes susciperet, & eos qui alterius erãt opinionis incusare nõ dubitasset. Eleusiũ verò abdicabant, quòd Heraclũ quendã genere Tyriũ, sacerdotẽ Herculis, qui ibi colebatur, pstigiarũ magicarũ insimulatum (qui cum de ipso esset habenda quæstio, se ea de re fugæ mandauerat, ætatẽque degebat Cyzici) incõsyderatè diaconum, quod se simularet fidẽ Christi amplecti, designarat, & cum postea intellexisset eum talẽ esse, non ab ecclesia segregasset. Deniq; ꝙ viros ab ecclesia condẽnatos, qui Cyzicũ venerãt (qualis fuit Maris, episcop⁹ Chalcedonis, qui huic concilio intererat) temerè & sine iudicio ministros ecclesiæ instituisset. Eortasium gradu mouebant, quòd sine cõsensu & approbatione episcoporũ Lydiæ, Sardẽsis creatus fuisset episcopus. Dracõtio denique Pergami adimebãt episcopatũ, ꝙ primũ in Galatia, deinde Pergami episcopus cõtra leges ecclesiæ constitutus esset. His cõfectis rebus, denuo in vnũ coacti, abdicãt Siluanũ episcopũ Tarsi, Sophroniũ Põpeiopolis, quæ est vrbs Paphlagoniæ, episcopũ. Elpidiũ Satalorũ, & Neonẽ Seleuciæ vrbis Isauriæ episcopũ. Abdicãt aũt Siluanum, ꝙ non modò alijs tũ Seleucię, tũ Constantinopoli, cõtumacię author extitisset, verũ etiã Theophilum antè ab episcopis Palestinæ episcopũ Eleutheropolis ordinatũ, & cõtra voluntatẽ iureiurãdo astrictũ se nõ aliũ episcopatũ susceputũ, ecclesiæ Castabalensis antistitẽ præfecisset. Abdicãt Sophroniũ, ꝙ ecclesiã rebus ei oblatis defraudasset, easque ad suũ quæstũ vendidisset: quinetiã ꝙ semel atq; iterũ ad concilũ vocatus, vix aut ne vix quidẽ accessisset, quippe qui induxisset animũ criminibus sibi intentatis apud ipsos minime respondere, sed exteros iudices ad suam causam cognoscendã deligere. Abdicant Neonẽ, ꝙ dedisset operã, vt priuatĩ in sua ecclesia Anianus crearetur Antiochiæ episcopus, quodq; nonnullos sacratũ literarũ legũq; ecclesiæ ignaros, & vitã incõsideratè dissoluteq; instituentes episcopos designasset: qui quidẽ postea possessionẽ pe-

cuniæ

cuniæ sacerdotij administrationi anteponebant,& scriptis planè testabant̃,se malle cum opibus vllo ecclesiastico ministerio fungi, q̃ sine illis episcopatũ gerere. Deniq; Elpidiũ abdicãt,primũ quòd se sociũ Basilio, quò tumultus cieretur,adiũxisset & author extitisset seditionis: deinde quòd Eusebiũ gradu dimotũ, cõtra decreta cõcilij Melitinensis ad dignitatẽ presbyterij restituisset:postremò quòd Nectariã quandam, cui ꝓpter pactũ & iusiurãdum violatũ ecclesiæ cõmunione interdictũ esset, ministerio ecclesiæ præfecisset, idq; cũ per leges ecclesiæ ei nullã dignitatem ecclesiasticam deferre liceret.

Cur Cyrillus Hierosolymitanus episcopus abdicatus sit,et mutuæ episcoporum tunc temporis dissentiones,& quòd Meletius ab Arianis ordinatus ad Sebastiæ episcopatum,pulso Eustathio euectus est.

CAPVT XXIIII.

POrrò vnà cũ istis Cyrillus episcopus Hierosolomitanus abdicatur,ꝓpterea quòd cũ Eustathio &Elpidio, qui cõcilio Melitinensi(cui etiã ipse interfuisset)obnixè aduersabantur,cõmunicasset: quodq; post abdicationẽ in Palęstina factã veniret cum Basilio, & Georgio episcopo Laodiceæ in cõmunionẽ:atq; ꝙ cum episcopus Hierosolymorũ cõstitutus esset, velut sedis iã apostolicæ antistes,cũ Acacio episcopo Cęsareæ de iure metropolitano dissẽtiret. Vnde factũ est,vt inimicitias inter se suscipent, & alter alterum, vtpote non verè sincereq; de deo sentientem criminaretur. Etenim vterq; antè in suspicionẽ venerat,alter, quòd doctrinæ Arij faueret,alter, Cyrillus scilicet,quòd eos,qui filiũ patri cõsubstantialẽ assererẽt,sequeret.Itaq; Acacius, cũ hoc animo esset, reliquis episcopis eius gentis,eiusq; opinionis fautoribus in vnũ cõuocatis, ipse prius Cyrillum tali de causa abdicat. Cũ fames agrũ Hierosolomitanũ occuparet,multitudo rebus ad victũ necessarijs destituta,ad Cyrillũ,vtpote episcopũ,opis implorãdæ causa cõfugit. Cui cũ pecuniæ ad eã subleuandã nõ suppeterẽt,thesaurũ ecclesiæ,& sacra aulæa vendidit. Quare cõfecta, fama est quẽdã animaduertisse mulierẽ scenicã moniméto prætioso, quod ipse ecclesiæ donauerat,amictã esse,curiose ab ea quæsiuisse,vndè illud haberet:cõperisse merca-

mercatorem ei vendidisse, mercatori aũt episcopũ. Acacio vero, hac causa allata, Cyrillũ addicasse. Quã ré ita se habere auditiõe equidé accepi. Episcopos aũt, quos abdicatos esse suprà demõstrauimus, Acaciani Cõstantinopoli expulerunt. Aliis verò, qui vnà cum illis adhuc erant, ad decem numero, qui abdicationi istorum episcoporum subscribere nolebant, mandatum dederunt, vt separatim ab aliis ad tépus ætatem degerent, & neque diuino fungerentur ministerio, neque ecclesias vsque eo administrarent, quoad abdicationi illi subscriberent. Quòd si non intra sex menses resipiscerent, & omnibus huius concilii decretis actisq; assentirentur, futurum esse, vt illi quoq; abdicarentur, & episcopi cuiusque gentis in vnum conuenientes, alios in eorũ loca sufficerent. Vbi verò hæres ab illis non deliberatæ solum, verumetiam re ipsa perfectæ sunt, scribunt ad omnes omnium gentium episcopos clericosque, vt has obseruent, atque adeò exequantur. Non multò verò post, ab Eudoxianis alij in aliorum loca substituti sunt. Nam Eudoxius ipse in locum Macedonii, Athanasius in locum Basilii, & Eunomius, qui author postea fuit hæresis cuiusdã suo nomine appellatæ, in locum Eleusij surrogatus est. Denique pro Eustathio Meletius ecclesiæ Sebastiæ constituitur episcopus.

Macedonij episcopi Constantinopolitani mors, & quid inter docendũ dixerit Eudoxius, & quòd Eudoxius & Acacius summopere contendebant, vt tum Nicænam, tum Ariminensem fidem, è medio tollerent, & quãtus hinc tumultus ecclesiis euenerit. CAPVT XXV.

MAcedonius vero ecclesiæ Constantinopolitanę episcopatu abdicatus, quodam in loco circa portas vrbis reliquum tempus ætatis degit, ibique mortem oppetit. Eudoxius autẽ illius ecclesiæ capessit gubernacula. Ad decimum verò consulatum Constantii, Iuliani verò Cæsaris tertium, primo tempore, quo conuentus in dedicatione magnæ illius ecclesiæ, quã sapiẽtiæ nomine nũcupant, agebãtur, fertur Eudoxiũ, cõscenso episcopi solio, quò populũ doceret, in ipso concionis exordio dixisse: Patrem impium esse,

esse, filium autem pium. Quo dicto cum populus tumultuari inciperet, cõquiescite, inquit: Patrem impiũ dico, quia neminem colit: filium verò pium, quia patré colit. Quod cum dixisset, risus auditoribus excitatus est. Est porrò ab isto & Acacio communi consensu maximè laboratum, vt omnes in obliuionem decretorum concilij Nicæni adducerentur: quinetiam formulam fidei Arimini perlectam, cum appendiculis, quas ipsi quasi eam meliorem effecturi, adiecissent, passim in vniuersum imperium miserunt, iusseruntque, idque de imperatoris mandato, omnes qui ei subscribere recusarent, exilio mulctari. Nam ferunt hoc studiũ ab illis susceptum esse, quòd putabant facile se ac sine negocio conatum suum ad exitum perducturos. Quod quidem calamitatum initium erat planè maximarum. Siquidem perturbatio non dissimilis his, quas commemorauimus, per totum imperium peruasit: itemq; persecutio par ferè illis, quas Gentiles imperatores iam olim excitauerant, omnes omnium ecclesias occupauit. Nam licet quibusdam, quantum ad cruciatus corporis attinebat, remissior videretur, prudentibus tamen propter decus multo reuera acerbior. Nam vtrique, & qui persecutionem ciebant, & qui erant eadé afflictati de ecclesia fuerunt. Itaque eò turpior clades erat, quòd quæ hostes facere solent, eadem in tribules facta sunt. Atq; sacra lex vetat tales nos ostendere etiam aduersus exteros & peregrinos.

Quòd postquam ab episcopatu exciderat Macedonius, contra spiritum sanctum linguam exacuit, & quòd Marathonius cũ alijs, eius hæresim auxit. CAP. XXVI.

ISta quidem nouitas à multis approbata, indies magis magisq; creuit, & ad aliarum rerum nouandarum studium serpsit. Atq; arrogantia elata, patria & auita instituta cœpit contemnere: leges proprias ac suas condere. Eadé enim cum veteribus de deo sentire noluit: sed peregrina dogmata excogitans, non cessauit noua nouis sedulo accumulare: quemadmodum etiam hoc tépore accidit.

Nam simul vt Macedonius episcopatu ecclesiæ Constantinopolitanæ abdicatus fuit, deinceps ab Acacio & Eudoxio opinione dissentire cœpit. Siquidem filium deum esse, & cum alijs rebus omnibus, tum substantia patri similem asseruit. At spiritum sanctum non eiusdē cum patre ac filio honoris participem esse docuit, sed ministrum eum & famulum vocauit, eademq; de illo, quæ de angelis verè dici possint, disseruit. In cuius opinionis cum eo societatem venere, Eleusius, & Eustathius, & quotquot eo tempore ab illis, qui contrariam sectā sequebantur, abdicati fuerant: quorum quidem doctrinæ non exigua populi multitudo, tū Constantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, Hellesponto, tum denique in aliis nationibus finitimis paruit. Etenim vitam, cui populus maximè solet animum attēdere, non malè instituebant. Nam incessus grauis illis, & viuendi ratio similis monachorum fuit: oratio non indisserta, indoles ad persuadendum apta: qualem etiam eo tēpore Marathoniū fuisse tradūt: qui cum quæstor publicus esset militum præfectis inseruientium, multas collegit diuitias: & vt primum militiam deseruit, ad conuentus ægrorum & pauperum cura ac studio subleuandos se totum cō tulit. Postea verò suasu Eusthatij episcopi Sebastiæ vitam monasticam amplexatus est, & cōuentum monachorū Cōstātinopoli coegit, qui etiam ad hoc tempus successionis serie cōtinuatus manet. Hanc hæresim partim studio, partim pecunia adeo auxit Marathonius, vti non sine causa, vt mihi quidem videtur, Macedoniani à nonnullis Marathoniani vocarentur. Nā solus iste cū collegis suis monachis causa extitit, quò minus hæc hęresis Constantinopoli penitus extincta esset. Etenim ex eo tempore, quo Macedonius Abdicatus erat, ad imperiū vsq; Arcadij, Macedoniani neque ecclesiam neque episcopos habebant. Nā illud minimè ab Arianis permissum est, qui omnes secum doctrina & opinione dissentientes, ecclesijs eiecere, grauibusque affecere supplicis. Itaque perdifficile esset omnes episcopos & sacerdotes. qui tum è suis ciuitatibus pulsi erāt, enumerare. Nulla enim gens Romano subiecta imperio ab hac calamitate credo, vacua liberaque fuit.

Quòd A-

Quòd Ariani cum suæ opinionis esse diuinum Meletium existimassent, Sebastia accersitum ecclesiæ Antiochenæ præficiũt. Sed vbi ille orthodoxũ esse se indicauisset, pudore suffusi, moto eo, Euzoium en eius locum sufficiunt. Meletius autem, cũ illum auersarentur, qui consubstantiale propugnabant, eo quòd ab Ariants ordinatus erat, seorsum conuentus agebat. CAP. XXVII.

EOdem tépore, Eudoxio eccleſiã Cõſtantinopolitanã gubernante, multi ſedem Antiochenã magno ſtudio ambire cœperunt, & cõtentiones, ac ſeditiones variæ (quod credibile erat in rebus eiuſmodi euenire) tũ in clero, tũ in populo fortè ortæ ſunt. Nã ſinguli eũ, qué ſperabant ſecũ fide conſenſurũ, ad eccleſiã regendã delegerũt. Nondũ enim deſierant de doctrina fidei diſsidere, neq; adhuc in pſalmorũ hymnorũq; cantu cõſenſerant, ſed quod canebatur, ſinguli ad ſuam opinionem, vt antè dictum eſt, accõmodabãt. Cũ igitur hic eſſet Antiochenæ ſtatus eccleſiæ, percõmodum viſum eſt Eudoxianis Meletiũ Sebaſtia Antiochiã trãsferre, virum tum ad dicendum, tũ ad perſuadendũ valde idoneũ, ipſa quoq; vitæ ratione ſpectatũ, & cũ ipſis iam antè etiã opinione cõiunctũ. Nã fama & exiſtimatione eius futurum putabant, vt nõ modò incolas Antiochiæ, verũ etiã vrbes finitimas, & maxime oĩm Euſtathianos, qui ita de deo ſicut conciliũ Nicænũ tradiderat, ſentiebant, omnino ad ſuam ſectã attracturos. Sed lõge ipſos ſua fefellit opinio. Nã vt venit Antiochiã, dicitur magnã populi multitudiné tũ Arianorũ, tũ cõmunionis Paulini in vnũ cõueniſſe, partim quò eũ, de quo tã celebris fama ante eius aduentũ eò permanauerat, oculis viderẽt, partim quò quid dicturus, & quibus partibus eſſet ſuffragaturus intelligerent. Etenim fama iã illò peruaſerat, eũ doctrinæ cõcilij Nicæni approbatorẽ eſſe. Quod quidé euentus rei plane declarauit. Nã tametſi prĩcipio eo genere cõcionũ, qd' ad mores informãdos pertinet, publice vtebãt, ad extremũtamé filiũ eiuſdé cũ patre ſubſtãtię eſſe palã aſſeruit. Dicitur porrò archidiaconũ illius cleri, dum adhuc cõcio

nãret,ad eũ accurrisse, & manu admota,eius os obturasse eũ aũt manu multò euidẽtius, q̃ voce sententiã suã populo indicasse. Nã primũ tres tantùm digitos palàm vt omnes viderent extendisse: deinde eosdem rursus compressisse, vno solo porrecto. Qua quidem manus suæ figura,tanquã effigie quadã populo expressit,tum quæ sentiret,tum quæ dicere instituisset. Cum autem hic conatus archidiaconi frustratus esset,& ore dimisso, manũ Meletii prehendisset, Meletius cum linguam haberet liberam, clariore voce,& oratione planiore suam declarauit opinionẽ,populumq; cohortatus est decretis concilij Nicæni adhærescere:ingenueq; apud auditores testificatus,eos,qui aliter sentirẽt, à veritate penitus aberrare. Vbi verò non intermisit eadẽ ipsa quantum poterat aduersus archidiaconum ipsum impedire conantem,modò ore efferre, modò manu vicissim demonstrare, & in vtraque re enixè præstanda homini in omni genere certaminis exercitato se similẽ præbere, Eusthiani exclamare, gestire,& præ gaudio tripudiare: Ariani aũt animos demittere cœperũt. Qua re audita,Eudoxiani grauiter succensere, sedulò operam dare, vt Meletius vrbe illa pellatur. Eum denuò accersere ad se, quò pœnitentia adductus, tum opinionẽ mutaret,tum ea,quæ dixerat,corrigeret. At cum de sententia minimè desisteret,imperatoris mandato, & exturbatus ecclesia est, & in exilium eiectus. Quo facto, sedes ecclesiæ Antiochenæ Euzoio delata est: qui quidem iam antea simul cum Ario abdicatus fuerat. Meletii autem fautores, se ab Arianis segregantes, conuẽtus separatim egerunt. Nam qui ab initio filium patri cõsubstantialem asseuerabant, hi cum illis comunicare propterea detrectarunt, tum quòd Meletius ab episcopis Arianis creatus fuerat episcopus, tũ quod hi, qui eum sequebantur, à sacerdotibus quoque Arianis baptizati. Atque isti quidem,licet doctrina fidei cõsentientes,ob hanc causam diuisi sunt. Imperator autem, simul vt accepit Persas res nouas moliri,venit Antiochiam.

Quòd Acacius & reliqui sectę eius homines haudquaq̃ conquieuerunt, sed & cõsubstãtiale subuertere, & Arij hæresin statuere laborabant.

Acaciani

CAPVT XXVIII.

ACaciani verò adhuc quiescere non poterant, sed Antiochiæ rursus in vnum cum paucis quibusdam congregati, decreta, quæ ipsi sanciuerãt, insimulabant: statuebantque nomen, SIMILE, ex formula fidei Arimini & Constantinopoli perlecta eximendum esse, & filium patri tum substantia, tum voluntate dissimilé esse, & ex nihilo ortum, sicut Ario iam ab initio placuerat, docebant. Quibus fuere subsidio sectatores Aëtij: qui primus post Arium his nominibus palam ausus est vti. Vndè factum est, vt tũ ipse ἄθεος, id est, auersus à Deo, tum eius doctrinæ approbatores Anomiani, & Exucontij, id est, filium patri dissimilem, & ex nihilo ortum statuentes. Ac cum fautores decretorum concilij Nicæni sciscitarentur ab illis, quemadmodum cum filium Deum de Deo confiterentur, eum dissimilem patri, ex nihilo ortum, idque contra suam ipsorũ fidei formulam, asserere auderent, respondebant Paulum apostolum dixisse: omnia ex Deo esse: & filium in hac voce, OMNIA, includi: hacque ratione scriptum à se propositum, in quo fidem secundum diuinas scripturas exposuerant, intelligendum esse. Atque istud quidem hoc modo inuertere, captioseque eludere conati sunt. Ad extremum cum non possent his, qui eos accusarent arguerentque, satis plenè respondere, lecta denuò fidei formula Constantinopoli approbata, decedunt, & ad suas ipsorum ciuitates reuertuntur. *Rom.* 11.

De Georgio Alexandrino episcopo, & Hierosolymorum archiepiscopis, & quòd post Cyrillum cum Episcopi tres illic præfuissent, tandem Cyrillus in Hierosolymorum sedem denuò reuersus sit. CAPVT XXIX.

EOdem tempore, Athanasio adhuc in occulto latitãte, Georgius Alexandriam reuersus, cum Gentiles, tum Christianos, qui opinione ab ipso discrepabant, grauibus affecit incommodis. Vtrosque ad suam religionem

per vim traducere conatus est: & si qui renuerent, eos acerbè exagitauit. Habebatur odio tũ à viris principibus, propterea quòd ipsos contemnere, & magistratibus imperare, tum etiam plebi, quòd tyranni partes agere, & omnes potentia superare visus est. Sed maximè omnium Gentilibus inuisus erat, & quòd immolare idolis ipsos, & quòd dies festos patrios agere prohibuerat, & quòd militibus ac duce Aegypti cum armis id vrbẽ introductis, statuas, monimenta, & omnia fanorum ornamẽta abstulerat. Quæ res causa extitit, cur sit postea interfectus, vti mox dicã. Porrò Cyrillo abdicato, vt diximus, ecclesiæ Hierosolomitanæ episcopatum capessit Herennius: cui succesit Heraclius: ei autem deinceps Hilarius. Nam hoc eo tempore illam rexisse ecclesiam ad imperium vsque Theodosii accepimus. cuius temporibus, Cyrillus ad eam dignitatis sedem reuertit.

QVARTI LIBRI FINIS.

HERMIAE

HERMIAE SOZOMENI SALAMINII HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER QVINTVS.

De Iuliani prævaricatoris defectione, & morte Imperatoris Constantij. CAP. I.

VM in ecclesia versus Orientem hęres hoc modo gestæ sunt, Iulianus Cæsar, Barbaris, qui propter Rhenũ incolunt, prælio deuictis, multos eorum interfecit, alios viuos cepit. Qui cum id temporis perillustris videretur, & propter modestiã & suauitatem morum militibus admodũ charus esset, ab illis Augustus declaratus est. Atque nulla, vt est perisimile, de hac re excusatione purgationéue apud Constantium vsus, magistratus ab eo constitutos mutauit, literasque illius, quibus Barbaros Romam ad bellum contra Magnentium gerendum vocauerat, dedita opera eis ostendit. Porrò autem, cum iam anteà fidem Christianam professus fuisset, subitò mutata religione, se pontificem nominauit: Gentiliũ delubra adire, immolare simulachris, suos subditos, ad id genus religionis impellere cœpit. Atque cum à Persis in Romanos irruptionem factum iri expectaretur, & Constantius ob hanc causam commoraretur in Syria, iste ratus se sine vllo prælio facto Illyrios in suam potestatem redacturũ, iter ad eos capesit: causam simulat suæ profectionis, quòd rectà ad Cõstantiũ sui purgandi causa iret: ne scilicet videretur sua sponte cõtra eius voluntatem imperij insignia à militibus suscepisse. Fertur autem cum primum fines Illirij ingrederetur, vites post vindemiam circiter vergiliarum occasum vuis acerbis minimeque maturis onustas visas esse: roremque tum in eius, tum in comitum suorum vestes ex aere delapsum, singulis guttis signum crucis in eas impressisse.

Quæ res cum visæ fuissent, non ipse solum, verùm etiam alij, qui eum comitabantur, vuas haud maturas intempestiuè apparentes aliquid boni portendere: rorem autem demissum, vestem cuiusque, in quam forte cadebat, tali nota casu ac fortuitò signasse existimarunt. At verò ab alijs dicebatur, ostentorum alterum significare imperatorem immaturo ætatis suæ tempore, non aliter atque vuas immaturas periturum, & imperium eius ad exiguum tempus duraturum: alterum indicare religionem Christianã cęlestẽ esse, & omnes figura crucis signari oportere. Quę cõiecturæ fuere eorum, qui doctrina & religione ab imperatore dissentiebant: neque certè, vt videtur, à veritate aberrauere. Nam temporis progressio vtrunq; verè dictum esse demõstrauit. Vbi verò Constantius in animum induxerat cõtra Iulianum bellum gerere, relicta expeditione aduersus Persas instituta, properè Constantinopolim cõtendit. Quo quidem in itinere ad fontes Mopsi inter Cilices & Cappadoces, qui prope Taurũ incolũt, morte obiit: annos natus circiter quadraginta quinq;, quorũ viginti vnà cum patre, viginti aũt alios, & præterea quinq; post patris mortem imperauit. Quo mortuo, Iulianus iã Thraciam obtinuit: nõ diu post Constantinopolim profectus imperator declaratus est. Gẽtiles aũt rumore dissipabant, eũ à vatibus ac dæmonibus, qui mortem Cõstantij, & rerum commutationẽ illi præsignificabant, antequã è Gallia discederet, fuisse ad hanc expeditionem suscipiendam excitatum. Sane fuisset probabile istarum rerum scientiam prænotionem vocasse, nisi ipsum, qui imperijs iam dulcedinem velut in somnio solum degustasset, quàm primũ vitæ exitus occupasset. Nãstultũ arbitror affirmare, quòd is cũ naturalẽ Cõstantij morte, & suam ipsius cædẽ à Persis faciendam præuidisset, se sua volũtate morti ante oculos propositæ obijceret: quę quidem mors ei apud vulgus hominum nihil aliud conciliaret, quàm notã inscitiæ, & rei militaris ignorationis opinionem: populo autem Romano tantum apportaret periculi, vt parum abesset, quin aut totum, aut maxima eius pars in discrimen adduceretur in ditionem ac potestatem Persarum veniendi. Atque ista quidem, ne prætermissa viderentur, sunt ad hunc modũ à nobis cõmemorata: de qui

deren-

bus, vt quisque volet, ita existimet.

De educatione, & viuendi consuetudine Iuliani, & de eiusdem ad imperium accessione.

CAPVT II.

MOrtuo verò Constantio, grauis persecutionis terror ecclesiæ iniectus est: atque partim tempus diuturnum interiectum, quo eiusmodi periculorum fuerãt insueti, partim veterum cruciamẽtorum recordatio, partim imperatoris in religionem Christianam odium effecit, vt Christiani acerbius in expectãda persecutione affligerentur, quàm in eadem perferenda. Nam fertur Iulianum statim ab initio imperij sui, omni exuto pudore, adeò apertè fidem in Christum denegasse, vt hostijs, dæmonum inuocationibus, quas Gentiles ἀποτροπαίους, id est, propulsatrices malorũ, vocant, & sanguine victimarũ mactatarũ lauacrũ baptismatis, quo nos expiari solemus, deleuisse, initiationẽ ecclesiæ abiecisse, & ex eo tempore tempus ætatis priuatim & publicè in animalium incisionibus, in victimis & alijs nefandis ritibus peragendis, quos Gentilium mos fert, contriuisse. Atque fama est quodam tẽpore ei viscera animalis inspectanti signum crucis in eisdẽ apparuisse corona circundatum: & nõnullos, qui eius diuinationis erãt participes, in metum coniectos esse, quippe qui inde conijcerent religionem Christianam deinceps vires acquisituram, & doctrinam Christi perpetuò duraturam. Coronã enim crucis signo circumiectam, tum victoriæ indiciũ esse, tum æternitatis: propterea quòd in rotundũ ambitum ducta, omni ex parte initiũ habet, & in se ipsa desinit. At principem artis diuinandi imperatorem bono animo esse iussisse: nam victimas mactatas res prosperas illi, & ex animi sententia fluentes portendere, quippe cum notã religionis Christianæ circuncludere, & in vnũ coarctare viderentur, ne latius propagetur, neue liberè, quo velit, peruadat, præsertim cum circulo, velut termino quodam circũscribatur. Nunciatũ est mihi præterea, quòd cum fortè in adyta quædam celeberrima eaq; terribilia maximè, seu mysterij cuisdam obeundi, seu oraculi consulendi causa descendisset,

& spectra, quę machinationibus quibusdā vatū, & magicis præstigiis apparere consueuerāt, ei ex improuiso obiecta essent, præ terrore ac metu earum rerum, quæ agebantur, oblitus (nam ætate paulò prouectiore ad hāc disciplinam se transtulerat) cōsueto more, quo cum esset Christianus, & in grauibus periculis constitutus, vti solet, se ipsum signo Christi consignauit: quo facto, spectra è vestigio euanuerunt, & conatus vatis impeditus est. At princeps sacrorū qui de hac re itidē hæreret, simul vt intellexit causam, cur dæmones fugissent, factum Iuliani scelus appellauit, iussitque, tum vt animo excelso esset ac virili, tū vt postea nihil, quod ad Christianorum professionē spectaret, vel faceret, vel cogitaret. Qua re confecta, eum denuo ad mysteria peragenda deduxit. Itaq; Christianis ex studio imperatoris in his rebus posito, vt dolor non mediocris, ita metus longè grauissimus incussus est, & maximè omnium quòd anteà Christianus extitisset. Nam ex piis & religiosis parentibus ortus, & ab ineunte ætate, vt ritus ecclesiæ postulat, initiatus, sanctas literas didicit, & in eisdē ab episcopis, & aliis viris ecclesiasticis educatus fuit. Siquidem pater ei, & Gallo etiam, fuit Constantius germanus frater Cōstantini imperatoris & Dalmatij: cuius filius eodē nomine appellatus, qui Cæsar declarat⁹ fuerat, à militibus post mortē Cōstantini interfectus est. Quare Iulianus & Gallus patre orbati, etiam cum Dalmatio in periculum necis inciderunt. Verùm Gallum morbus, quo fortè vexabatur, insidiis eripuit, propterea, quòd q̄ primū morte naturali occasurum expectaretur. Iulianū autē ętas tenera liberauit: quippe qui octauū ætatis suæ annū nondū cōfeciſſet. Quibus ita præter omnium opinionē cōseruatis dabatur mandatū, vt ætatem degerēt in Macello: qui est locus planè regius, ad Argeum montem non longe à Cæsarea situs: in quo est magnificum palatium, balnea, horti, & fontes perennes. Ibi igit & cultu & educatione digna principibus dignati sunt: ibi disciplinis & exercitationib⁹ illi ætati accōmodatis instructi: ibi deniq; ab artis dicēdi magistris, & à sāctarū literarū doctoribus ita instituti, vt in numerū cleri ascriberētur, & libros ecclesiasticos ac diuinos populo perlegerent. Porrò autē & moribus & factis euidentē pietatis significationem

dederunt:

dederũt: quippe sacerdotes, & alios bonos viros religiõisq; Christianæ studiosos plurimi facere, tépla frequétare, debito honore sepulchra martyrũ colere visi sũt. Nã ferũt eos illo tempore valde laborasse, vt sepulchrum Maniæ martyris amplissimo templo circundarent, opusq; inter ipsos dispertiuisse: ac dum alter alterum sumptu & magnificétia superare contenderent, rem planè admirabilem accidisse, omninoq; incredibilem, nisi quòd multi, qui eandẽ ab iis, qui oculis illam aspexissent, se audiuisse memorarẽt, ad nostram vsque ætatem in vita mansissent. Siquidem parté operis à Gallo susceptam pulchrè progressam esse, & ex animi processisse sententia: sed opus Iuliani partim corruisse, partim ex ipsis fundamentis è terra euulsum esse, partim non sustinuisse ad solũ coagmentari, sed extemplò velut vi quadam ex aduerso vrgente & infrà trudente, inde repulsum fuisse. Rem omnibus visam esse reuera prodigij simile: & à multis ex euentu solum iudicatam, nonnullos tamen ex ea coniecisse, eum non syncero ac sano animo erga religionem nostram affectum fuisse, sed quia imperator, qui tum regnabat, erat Christianus, simulatione quadá pietatem colere prę se tulisse. Dicunt præterea illũ principio, congressu frequenti & colloquio vatum inductum, paternam prodidisse religionẽ. Nã aliquantò pòst, ira Cõstantij placata, cum Gallus in Asiam profectus, Ephesi, in qua vrbe magnam facultatum vim habuit, cõmoraretur, Iulianũ Constantinopolim reuersum, in disciplinam magistrorum qui ibi fortè docebãt, se tradidisse. Ac cũ ingenij bonitate præstaret, & doctrina facilè crescceret, nõ in obscuro latuisse. Nã habitu hominis priuati incedẽs, cũ multis (vt fit in magna hominũ frequentia, & in vrbe regia) in colloquiũ veniisse: & quoniã frater erat imperatoris, & ad res administrádas admodũ idoneus videbat, plerosq; oẽs eũ imperio potiturũ arbitratos esse. Itaq; cũ talis sermo de eo multis esset in ore, ei datũ fuisse in mãdatis, vt Nicomediæ ætatẽ ageret. Qua in vrbe Maximꝰ Ephesiꝰ philosophꝰ in eius cõsuetudinẽ fortè incidẽs, illũ & philosophiã docuit, & odiũ religiõis Christianę in eius aĩo inseuit, & tanq̃ vates illud, quod vulgò de eo ferebatur, verũ esse affirmauit. Ille autẽ, quod multis solet accidere, cũ metu rerũ incõmodarũ gra-

liter

uiter affligeret, in spe bona per fraudē à Maximo inductus, eum charum habere cœpit. Quibus rebus imperatori nuntiatis, timore perculsus, cutem abrasit, & vitam monasticā simulauit, secretò tamen aduersam religionem amplexatus est. Vbi autem ætate robusta esse cœpit, paratiore animo cū ad has res inductus est, tum easdē executus. Artem, si quæ res futuras prædicere profiteretur, eā admirari, & eius cognitionem (quam quidem exercere, Christianis nefas est) necessariam ducere cœpit, deque ea periculum facere animum induxit, atque ex eo tempore cum his, qui eiusmodi rerum periti erant, amicitiam iunxit. Qui cum hoc animo esset, Nicomedia in Asiam concessit. Et cum viris eius professionis ibi in congressum veniens, multò acriore studio in eas res accensus incubuit. Cum autem Gallus eius frater, qui Cæsar fuerat creatus, & rebus nouis studere perindices declaratus, interfectus esset, Constantius eum quoq; imperii cupiditate flagrare suspicatus, custodes ei apposuit. Sed cum Eusebia, vxor Constantij, veniam pro eo petiuisset, ille cum se purgasset Constantio, Athenas profectus est, causa quidem simulata, vt prædicant, quòd ibi doctrinæ scriptorum Gentilium operā nauare, & scholas frequentare vellet, sed reuera vt cum vatibus illam vrbē incolentibus de rebus suis communicaret. Quem inde reuocatum Constantius Cæsarem constituit. Atque sua ei sorore desponsa, in Galliam versus occidentem sitam misit. Nam Barbari, quos antè ad auxilium sibi contra Magnentiū ferendum mercede conduxerat, cum nullo vsui ad eam rem fuissent, Galliam populari cœperunt. Iulianus igitur, quoniam adhuc erat adolescens, ducibus, qui ipsum comitabantur, curam rerum agendarū imposuit. Qui cum tardius rem gerere viderentur, ille ipse iam Cæsar declaratus, quātum in ipso situm erat, belli administrationi prouidere, militum animos ad pugnam alacriores efficere, vt periculis se audacter offerrent, hortari, & cuique eorum Barbarum interficienti, certam mercedem proponere cœpit. Vndè gratus acceptusque militibus factus, segnitiam ducum Constantio significauit, vt primum verò alter dux missus est, congressus eum Barbaris, prosperè rem gesit. Qui cum legatos de fœderibus ad eum misissent, Constantiiq; pro se

adduce-

adducerent literas, quibus in ditionem Romanorum accersiti fuissent, is legatũ, qui ea de re venerat, dedita opera dimittere cũctatus, magnum hostium numerum nec opinantem adortus, deuicit. Dicitur præterea Constantium, quo eius vitæ pararet insidias, eum huic bello præfecisse. Verùm mihi quidẽ haud sane istud videtur probabile. Nã in cuius situm erat potestate eum in initio minime Cæsarẽ creare, quid causæ est, cur hoc fecerit, cur sororem ei in matrimonium collocarit, cur denique illi de segnitie ducum querenti auscultauerit, inque eorũ locum, aliũ industrium virum, quò bellum rectius administraretur, miserit, nisi eũ charum habuisset? Verùm quantum ipse coniectura assequor, Constantius quoniã in initio eum beneuolentia cõplectebatur, idcirco Cęsarem designauit. At vbi contra suã voluntatem Augustus declaratus est, vel metu, quòd eum & fratrem, cum essent adolescentes, iniuriosè tractauerat, vel inuidia, vt est verisimile, quòd parem honorẽ adeptus erat, impulsus, per Barbaros, qui ad fluuium Rhenum habitabant, insidias eius vitę parandas curauit. Sed de his rebus aliter ab aliis commemoratum est.

Quòd Imperator renuntiatus Iulianus, Christianam religionem labefactari, & paganismum callidè inducere conatus est. CAP. III.

VBi solus est imperio potitus, in Oriente Gentilium delubra aperire, & quæ eorum neglecta corruerant, reficere, quæ autem deturbata fuerant, denuò ædificare, quinetiam aras erigere mandauit, atque ad has res perficiendas multa tributa excogitauit. Vetera prẽterea & patria ciuitatum instituta, atq; sacrificicia renouare, ipseq; palam in loco publico idolis immolare, offerre illis libamenta, & eos, qui harum rerum studiosi erant, magno in honore habere cœpit. Horum autem sacrorum professoribus, sacerdotibus, interpretibus, & statuarum cultoribus pristinos honorum gradus reddere, rata facere ea, quæ veteres imperatores de his sanciuerant: decernere illis immunitatem ministeriorum, & rerum quoque aliarũ, sicut antè habuerant: frumẽti congiaria ædituis ablata restituere: iubere, vt à profanis esculentis se puros conseruent, & abstineant

neant ab illis, quatenus conuenit ijs, qui ad prędicta myste
ria, iure suo, vt Gentiles loquuntur, accedere possunt. Dat
porrò mandatū, vt tū cubitus, quo Nili inundationē me
tiri solent, tum moniměta vetera auitaq; ad Serapidē per-
tinentia restituantur. Ea nanque iussu Cōstantini eccleſiæ
allata fuerunt. Itemq; ad cōmune consilium persæpe scri-
psit ciuitatū illarum, quas ad Gentilium religionē conuer
sas intellexerat: hortatus, vt quæcunque vellent dona ab
se peterēt. At vrbes, quæ in fide Christiana perseuerabāt,
ei admodum inuisæ fuerunt: adeo vt neque eas adire ipse,
neque legatos illarum, cum de eis, qui ipsis grauiter incom
modassent, conquestū venissent, admittere voluerit. Verbi
gratia: cum Persæ eo tēpore in fines imperij Romani irru-
ptionem facturi expectarētur, Nisibinis, qui legatos ad eū
de hac re miserant, quoniam fidei Christianę omnino ad-
hæresćebant, & neque delubra aperire, neque sacra idolo
rum frequentare volebant, idcirco minatus est se neq; sub
sidio illis venturum, neque excepturū legatos eorū, neq;
in ipsorū vrbē, vtpote scelere cōtaminatā prius ingressurū,
quām illi suo hortatu persuasi se ad Gētiliū religionē trās
ferrent. Porrò ciuibus Constantiæ, quæ est vrbs Palęstinę
nō dissimilia obiectabat crimina, eorūq; ciuitatē ciuibus
Gazæ tribuit. Illam nanque vrbē Constantiā, sicut ex supe
riore sermone didicimus, cū esset nauale Gazæ ciuitatis,
& Maiuma vocaretur, Cōstantinus simul vt intellexit eā
religioni Christianæ in primis deditā esse, ciuitatis hono-
re decorauit, filijq; Constantij appellauit nomine, atq; de
dit mandatū, vt sui iuris esset, suisq; legibus ipsa se gube-
naret: arbitratus sane iniquum esse, vt ditioni Gazæ, vrbis
superstitioni Gentiliū supra modū addictæ, pareret. Verū
vt primū Iulianus ad imperiū regendū accessit, ciues Ga-
zę Constantiæ ciuibus litē intendebant. Atq; Iulianus cō
stitutus iudex, Constantiā, quæ Gaza abest circiter vigin-
ti stadia, Gazæ adiudicauit. Quæ ex eo tēpore suo priore
nomine orbata, pars vrbis Gazæ maritima nūcupatur. Ma
gistratus aūt ciuiles, belli duces, & resp. vtriusq; cōmunis
est: soloq; ecclesiæ statu & gubernatiōe duæ videntur hoc
tēpore ciuitates distinctæ. Nā vtraq; seorsum suū habet e-
piscopū, suū clerū, celebres quoque dies festos martyrum,

memorias

memorias episcoporum qui in ipsis ecclesiam rexerint, distinctos deniq; agrorũ vndiq; iacentiũ fines, quibus etiã altaria ad vtrunq; episcopatũ spectãtia distinguũtur. Itaq; quidã episcopus Gazæ, qui hac nostra vixit ætate, episcopo mortuo, qui antè ecclesiã Maiumatenzem administrauerat, laborauit, vt vterq; clerus sibi subijceretur: nõ enim fas est, inquit, vt vni vrbi duo præficerẽtur episcopi. At cũ Maiumatenses huic rei refragarentur, cõciliũ gentis illius in vnũ locũ coactũ, causam cognouit: alterũ creauit episcopũ. Nam iniquũ oĩno existimauit, vt qui ob pietatẽ priuilegia ciuitatis recepissent, ij tametsi iudicio Gẽtilis imperatoris statũ sacerdotij mutatũ haberent, ordine ecclesiastico & honoribus sibi olim tributis penitus spoliarent. Cæterùm ista post, hoc modo accidisse accepimus.

Quibus malis Iulianus Cæsarienses affecerit, & de Maris Chalcedonensis episcopi linguæ in loquendo libertate. CAP. IIII.

SVbidẽ tẽpus imperator iste Cæsareã ad montẽ Argiũ sitã, vrbẽ amplã, locupleté, & regionis Cappadocię primariã, ex numero ciuitatũ deleuit, & Cęsaris priuauit nomine: quod quidẽ nomẽ regnante Claudio, cũ Maza iã antè appellata fuisset, obtinuerat. Nã cõtra ciues eius ciuitatis dudũ grauissimũ odiũ conceperat, tum quòd oẽs fidem Christianã profiterentur, tũ q̃ olim, fana louis, vrbis patroni, & patrij Apollinis diruissent. Quinetiã vniuersæ ciuitati grauiter succensuit, iratusq; est, q̃ tẽplũ Fortunæ, quod solũ, eo regnãte, supererat, à Christianis euersum esset: atq; Gentiles, qui in ea vrbe pauci numero erant, valde incusauit, quod nõ illud facinus vlti fuissent, & si fortè calamitatis aliquid ideo subeundũ esset, q̃ nõ libẽtibus animis pro Fortuna subijssent. Oẽs præterea opes, oẽmq; pecuniã ecclesiarũ tum in cæsarea tum in confinijs eius positarũ diligenter vestigari, inq; mediũ afferri: atque statim trecentas libras auri ærario publico solui, & clericos oẽs in numerũ militũ, qui præfecto illius regionis patebãt, asscribi iusit: quæ res & plurimũ sumptus requirit, & in exercitibus Romanis maximo probro ducitur. Itemq; multitudinẽ Christianorũ vna cũ vxoribus & liberis censeri,

& non

& non aliter atq; in pagis fieri solet, tributa pēsitate mādauit. Atq; cū iureiurando minatus est, neq; ab ira se, neque ab affligenda ciuitate temperaturum, neque permissurum Galilæis (sic enim Christianos per contumeliam appellare solet) capita sua ceruicibus retinere, nisi delubra idolorū quàm primum de integro extruerēt. Cuius minæ fortasse re ipsa expletæ fuissent, nisi celerius ipse è vita migrasset. Siquidem initio non propterea misertus est Christianorum, quòd clementior fuit ijs, qui iam antè ecclesiam persecuti fuissent, sed quòd ex præteritis rebus comperit supplicia Christianis irrogata, nihil ad confirmandam Gentilium religionem attulisse adiumenti, sed eo pacto fidem Christianam maximè auctam esse, & fortitudinem eorum, qui pro illa mortē sua sponte oppetiuerāt, multò plus splēdoris & gloriæ consecutū. Vndè non quòd illis parcebat, sed quòd gloriam hanc eis inuidebat, haud necesse cēsuit ad eos de sententia deducendos, vel igni, vel ferro, vel verberatione corporum vti, vel in mare demergere, vel viuos in terram defodere, quæ antea studiosè ab alijs tyrannis facta fuissent, sed ratione & hortationibus populos persuadendos esse putauit, vt ad religionem Gentilium se reciperent: & ita se, quod instituerat, facile perfecturum, si nó vi illos cogere conaretur, sed præter omnium opinionem clemens erga eos & humanus videretur. Nam ferunt Marin Chalcedonis episcopum ei Constantinopoli fortunæ sacrificanti accessisse, palam vt impium contumelijs affeciſſe, ἀθεος id est, auersum à deo, & desertorē fidei appellasse: Iulianum autem ei solam cæcitatem (venerat enim vtpote senex, & suffusione oculorum laborans, alterius manu ductus) probri loco obieciſſe. Sed vbi irridere etiam, & in Christum, vt solet, blasphemiam loqui cœpit, dicereque, non te Galilæus, deus tuus, sanabit, Marin respondisse: at ego gratiam deo meo habeo, quòd cæcus sum, ne te, qui à pietate excideris, oculis aspiciam. Imperatorē igitur nullo dato responso eum præterijsse. Putasse enim eo pacto religionem Gentilium multò magis roboraturum, si se populo Christiano præter omnium expectationem patientem & mansuetum ostenderet.

Quòd in

Quòd in exiliũ pulsos Christianos reuocauit, vt hoc pacto ecclesiam magis diuexaret, & quæ mala contra Christianos excogitauit.

CAPVT V.

DVm hæc acri studio molitur, omnes, qui propter religionẽ, regnante Constantio, in exilium pulsi fuerãt, reuocauit, & proscriptis bona sua lege restituit. Quinetiam populo præcepit, ne quis quenq; Christianum vel iniuria afficeret, vel contumelia, néue ad immolãdum eos inuitos traheret. Qui autem eorum sua spõte ad aras forte accederent, vt hi primum dæmones, quos Gentiles ἀποτροπαίους, id est, depulsores malorũ vocat, placarent, iussit, & expiationibus, quibus ipsi vti solent, purgarentur. At clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis à Constantio donata, ademit: legesq; eorũ causa cõditas abrogauit, & eos denuo curijs addixit. Porrò à virginibus & viduis, quæ in clerũ erant propter egestatem ascriptæ, ea exigi mandauit, quæ ante ab ærario publico acceperant. Nam cum Cõstantinus res ecclesiæ ritè disposuisset, ex vectigalibus cuiusque ciuitatis ea, quæ erant satis ad res comparãdas necessarias, clero cuiusque ecclesiæ erogauit, illudq; lege stabiliuit: quæ lex ex eo tempore, quo moriebatur Iulianus, hactenus diligenter obseruata fuit. Hanc exactionem multò crudelissimã fuisse & acerbissimam prædicant. Atq; tabulæ à patribus cõfectæ, ad eum finem, vt res, quas ex lege Cõstantini acceperant, ita demonstratæ, restituerentur, de his, quæ erant à Iuliano exacta, planè testificari possunt. Verùm imperator odiũ aduersus religionem Christianam conceptũ, non his rebus exsaturauit, sed flãma iræ contra fidẽ incensus, nullũ perditi conatus genus prætermisit, quõ ecclesiã dei everteret. Nam pecuniam, monimenta, vasa sacra ex ea abstulit: delubra, regnante Cõstantino, & filio etiam Cõstantio diruta, eos, qui ea demoliti fuerant, aut denuò ædificare, aut pecuniæ summã, quæ ad illud præstandum satis æstimaretur, persoluere coegit. Atq; non modò hi, qui neutram harum rerum præstare poterant, verùm etiã sacerdotes, clerici, & alij multi Christiani, dũ de pecunijs, quę sacræ erãt,

& ecclesiarũ propriæ, inquisitio fieret, grauiter torquebantur & in carceres etiam conijciebantur. Quare ex his omnibus cõiectura capi potest eum, quanquam in cædibus faciendis, & supplicijs ad corpus cruciandum excogitandis, paulò moderatior fuit his, qui antè ecclesiam fuerant persecuti, in alijs tamen rebus longe fuisse crudeliorem. Nam constat illum in omnibus acerbè & grauiter eam afflictasse, præterquam quòd episcopos & sacerdotes temporibus Cõstantij exilio addictos reuocauit. Ac fama est eũ non misericordia adductũ istud de illis mãdatum dedisse, sed vt vel ipsi ob mutuam inter se susceptam contentionẽ, bello intestino oppugnarent ecclesiam, & à suis ipsorũ legibus institutisq; desciscerent, vel vt ille ipse Constantij existimationem maleuola obtrectatione læderet. Nam ei iam mortuo odiũ per vniuersum imperiũ se cõcitaturum putabat, si tum Gentiles, vt suæ religionis fautores, obseruantia coleret, tum his, qui eo regnante, propter Christum grauiter cruciabantur, tanquam iniuria affectis misericordem se præberet. Quinetiam eunuchos velut in eũbe neuolos, è palatio exegit. Eusebium item, qui in eius aula principem locum tenuerat, morte mulctauit. Etenim cum isto priuatim sibi intercedebant inimicitiæ, propterea q; Gallum fratrem insidijs ab eo paratis interfectum suspicabatur. Aëtium porrò hæresis Eunomianæ authorem exilio à Constantio condemnatum, & suspectum præterea, ob consuetudinem quam cum Gallo habuerat, literis per humanitùs scriptis, factaque ei potestate quoque iumentorum, quæ ad cursum publicum subministrari solent, ad se accersiuit. Adde his Eleusiũ episcopum Cyzici, cui simili de causa tum in mandatis dedit, grauissima mulcta ei præscripta, vt suis sumptibus intra bimestre spatiũ ecclesiam Nouatianorum, quam, imperante Cõstantio, diuerat, denuò ædificaret. Denique alia etiam cõplura reperire licet, quæ propter odium imperatoris Constantij ipse partim fecerat, partim ab alijs fieri permiserat.

Quòd Athanasius apud virginem quandam pudicam & formosam delitescens, post septem annos exactos comparuit, & Alexandriam ingressus est.

CAPVT VI.

Eode

EOdem tẽpore Athanasius, qui hactenus eodẽ in loco delituerat, in quo ætatẽ antè degerat, nũtiata Cõstantij morte noctu in Alexãdrina ecclesia visus est. Quę res oĩbus permagnã ideo admirationẽ excitabat, q̃ adeo repente præter expectationẽ omniũ acciderat. Nã cũ fraudulẽto impulsu necessariorũ Georgij, & imperatoris mãdato, præfectus ordinũ militariũ Aegypti sedulo conatus eũ cõprehendere, vti suprà demõstratũ est, minimè, quod volebat, consecutus esset, Athanasius fuga ex eius manibus elapsus, ad imperium Iuliani, quo de nũc agitur, apud quãdã sacratã virginẽ in ipsa vrbe Alexãdria latitauit: quã quidẽ virginẽ pulchritudine tantũ oĩbus illius temporis mulieribus antecelluisse accepimus, vt sicut oĩbus in eam intuentibus miraculũ putabatur, sic viris modestiã & continentiã profitẽtibus fugienda videretur, ne ex suspicione labes aliqua ipsis aspergeretur infamiæ. Erat enim in ipso etiam ætatis flore pudica cum primis & casta: quæ res, etiã si naturę adiumentũ ei nõ accedat, afferre tamẽ ad insignẽ corporis pulchritudinẽ solet nõ parũ ornamẽti. Nã vt verũ dicamus, nõ vt quibusdã placet, qualia sunt corpora, talẽ cõsueuisse esse animũ, sed ex animi institutis mores corporis effingi solere: & qualẽ rẽ quisq; fortè aĩo instituat, talẽ ipsum quoq; videri eo tẽpore, quo eã instituat. Cui quidem sentẽtiæ, nemo certe credo, si modò in eã accuratè inquirat, oĩno cõtradicturus est. Athanasiũ autẽ ferũt diuina visione, quę eũ ita saluũ fore submonuerat, impulsum, ad hanc virginẽ profugisse: ac mihi profecto in rei euentũ intuenti ista nõ sine diuina prouidẽtia administrata videntur: vt scilicet tum Athanasii necessarijs, si quis ab eis curiosẽ de eo q̃rere aggrederẽt, vel iurare cogeret, nihil exhiberetur negocij, tũ ille ipse apud hanc occultatus, tutò posset delitescere: quæ quanquam ob pulchritudinẽ non satis integrũ putauit, vt sacerdos secũ ætatẽ degeret, ne in de in suspicionẽ vocaretur, tamẽ propter animi magnitudinem eum in suas ædes excepit, & summa prudentia ac cautione adhibita, seruauit incolumen, & tam fidam custodem, ministramq̃ue tam sedulam ei se præbuit, vt pedes eius lauaret, & res ad victum necessarias, aliasq; etiam oẽs, quas natura, dũ vrget necessitas, nos subire cogit, ipsa

sola subministraret: quinetiã libros, quibus opus habebat, ab aliis pro eo mutuò acciperet: & tametsi ista ad prolixũ temporis spatium facta essent, tamen ne vnus quidem ex ciuibus Alexandrinis omnino ea cognosceret.

De Georgii episcopi Alexandrini propter ea quæ in Mithrio acciderunt, interfectione, & quòd interfectus camelo impositus, contumeliæ causa populo spectandus circumducebatur, & quid ea de re scripserit Iulianus, de Theodorito sacrorũ Antiochiæ vasorum custode, & quòd propter ea Iulianus prævaricatoris anunculus, genitalibus eius à vermibus exesis, interiit. CAP. VII.

ATHanasius igitur ad hunc modum cõseruatus, & præter omnium expectationem in ecclesia visus, vndè venisset, ne vnus quidem intellexit. Populus autem Alexandrinus maximo ob hanc rem exultans gaudio, ecclesias illi reddidit. Quare Ariani inde eiecti, priuatis in ædibus separatim cõuentus egerunt, atq; Luciũ pro Georgio, suæ hæresis episcopum designarunt. Siquidem Georgius iam casu fuerat interfectus. Nam simul ac magistratus palàm prædicarunt Constantium de vita decessisse, & Iulianum imperatorem declaratum esse, multitudo Gentiliũ Alexandriam incolentium seditionem conflauit. Atque clamore edito, & conuitiis iactatis, impetũ in eum faciunt, velut iamiam interfecturi. Verùm impetu in præsentia represso, illo quidẽ tempore eum in vinculis solũ tenebant: sed non ita diu post, prima luce properè ad carcerẽ cõcurrentes, illũ trucidabant. Quem deinde camelo imponunt, totũq; diem cõtumeliis lacerant, postremò sub crepusculũ igni cremandum tradunt. Neque tamen me fugit Arianos prædicare hanc cladem à fautoribus Athanasij Georgio inflictam esse. Verùm facilius adducor, vt credam facinus Gentilium fuisse, cum cõsydero multo plures odij in eum causas illis suppetiuisse: maximè autem omniũ, quòd ipsorum statuas & delubra cõtumeliosè deformasset, & sacrificia ac ritus patrios prohibuisset. Auxit itẽ in eũ odiũ potentia, quam in aula consecutus fuerat: Siquidem populus erga eum non aliter ac solet erga homines, qui potẽtia & autho-

& authoritate multũ valét, animo affectus, eum planè intolerandum putauit. His accedit facinus quoddã id tẽporis fortè fortuna in loco, quẽ illi Mithriũ appellant, admissũ. Quem quidé locum olim ab hominibus desertũ, Cõstantius ecclesiæ Alexandrinæ donauerat. Georgio autẽ eum perpurgare aggredienti, quò ecclesiã ibi extrueret, abditus quidã recessus extitit: in quo statuæ fortasse, & instrumẽta quædam eorum, qui vel alios mysteriis dæmonũ quondã ibi initiare, vel ab aliis initiari solent, reperta sunt, quæ inspectãtibus ridicula certè, & admodũ peregrina videbãtur. Quæ Christiani in loco publico ꝓposita habere ludibrio, & Gentiles irridere cœperunt. Gentiles igitur in vnũ locum frequentes cõgregati, pars gladiis, pars lapidibus, pars aliis instrumẽtis, in quæ fortè incidebãt, se armantes, Christianos odoriri, ac multis occisis, alios ad religionis nostræ contumeliã cruci suffigere, plurimis grauia imponere vulnera. Itaq; Christiani opus, quod inceperant, inchoatũ reliquerunt: Gentiles verò, Iuliano imperatore iam declarato, Georgio necem attulerunt. Atq; istud quidé ita se habere testis locuples est imperator ipse: quod sanè minimè confessus fuisset, nisi esset à veritate cõpulsus. Maluit enĩ mea quidẽ sententia Christianos, q̃ Gentiles Georgij fuisse interfectores. Sed tamen facinus minimè occultabat. Nam videtur in epistola ad Alexandrinos de hac re conscripta grauiter illis succensere: sed literis solum eos coarguit: supplicium cõdonauit, reuerẽtia, vt ipse ait, adductus cum erga Serapidẽ, eorum cõseruatorem, tum erga Alexandrum conditorem vrbis, tum deniq; erga Iulianum suum auunculum: qui anteà Aegypto, & Alexandriæ præfuerat: vir Gentiliũ superstitioni cum primis deditus, & in Christianos grauissimo odio incẽsus: adeò vt quantum in ipso situm erat, contra imperatoris voluntatem Christianos ad cædem vsq; & sanguinis effusionem afflictarit. Nam memoriæ proditũ est, cum id tẽporis seriò moliretur pretiosissima monimenta ecclesiæ Antiochenæ in Syria positæ, quæ quidé plurima erãt numero, in imperatoris æraria trãsferre, & ecclesias quoq; occludere, omnes illius clericos fugæ se mandasse, solúq; Theodoriũ presbyterũ, minimè ab vrbe secessisse: quẽ quoniã Thesaurũ istũ, vtpote eius cu-

ſtos, iudicare poterat, Iulianus primũ cõprehendit: deinde verberibus grauiter cędit: poſtremò cũ queſtiõe de illo omni torméti genere habita, forti animo & virili reſpõdiſſet, ſeq; in confeſsione fidei præclarũ virũ oſtendiſſet, ſecuri feriri mandauit. Vbi verò vaſa ſacra abripuerat, proiectis illis in terrã, cępit petulãter in Chriſtũ illudere, blaſphemias pro ſua libidine iacere, ad extremũ ſuper vaſa ſedere, ſicq; factã iam contumeliã adaugere. At illico pòſt, membrũ genitale, & meatus illi, quos natura ad neceſsitatẽ circa illud locauit, ei cõtabeſcunt: & carnes illis corpóris partibus circundatæ, putreſcentes in vermes cõuertuntur: morbus deniq; ita creuit, vt artẽ medicorũ lõgè ſuperaret. Nihilominus tamẽ medici partim reuerẽtia erga imperatorẽ, partim metu adducti, nullũ nõ medicamẽti genus in eo expti ſũt. Et quãq; cõplures aues magno pretio cõparatas mactãtes, pinguedinẽ earũ ad partes putredine exeſas applicabãt, & vermes ad cutis euocabant extremitatẽ, nihil tamẽ ꝓfecerunt. Nã in intimis partibus abditi, ad carnes viuas integrasq; ſerpſere, & nũq; à rodẽdo deſtitere, donec hominẽ enecaſſent. Itaq; hanc cladẽ, vt videt, ira diuina ei inflixit: quod etiã accidit tũ theſauri regii cuſtodi, tũ aliis nonnullis ad amplos dignitatis gradus in aula imperatoris elatis: qui cõtra eccleſiã iuueniliter inſultantes, velut ab ira diuina condemnati, exitum vitæ, vt mirandum, ita planè miſerabilem conſecuti ſunt.

De ſanctorum Euſebii, Neſtabi, & Zenonis, in ciuitate Gaza martyrio. CAPVT VIII.

SEd quoniam huc noſtra prouecta oratio eſt, & de Georgij & Theodoriti nece diſſeruimus, tempus iã videt poſtulare, vt de Euſebio, Neſtabo, & Zenone fratribus mentionẽ faciamus. Quos populus Gazæ eodem tẽpore odio proſecutus, domi occultatos cõprehendit: ac primum cõiicit in carcerẽ, flagriſq; cædit. Deinde oẽs ad theatrum cõuenire, & cõtra eos grauiter propterea vociferari cœperunt, ꝙ ſacra ipſorũ profanaſſent, eiſdẽq; ad religionẽ Gẽtiliũ delendã, afficiẽdãq; cõtumelia ſuperioribus tẽporib' abuſi fuiſſent. Qui partim clamando, partim ſe inuicẽ incitando, ita accenſi, in eorũ necẽ auidè feruntur. Atq; ipſi ſe mutuò inſtigantes, quod à populo in ſeditione fieri ſolet, ad car-

ad carcerē cōcurſare: eosq; inde deductos, modò pronos, modò ſupinos trahere, interdū ad terrā allidere, iā cædere, alij ſaxis, lignis alij, alij aliis rebus fortuitu oblatis, ſicq; cru deliſsimè interfecerūt. Accepi etiā mulieres è textrinis egreſſas, radiis illos cōfodiſſe. Quinetiā coqui in foro pars lebetes aqua feruēti ebullientes à focis arripere, inq; illos effundere, pars verubus transfigere. Vt verò eos diſcerpſerant, & capita ita cōfregerant, vt cerebrū in terrā efflueret, extra vrbē deducūt ad locū, in quo animalia expertia rationis mortua proiici ſolēt. Atq; accēſo rogo, eorū corpora cōburūt: reliqua autē oſſa, quæ ignis neutiq; abſumpſerat, oſsibus camelorū & aſinorū, quæ ibi proiecta erant, admiſcent: adeo vt perdifficile eſſet ea inter tot oſſa reperire. At tamē nō diu ſic latuerūt. Siquidē mulier quędā chriſtiana, quę nō ex vrbe Gaza orta fuerat, ſed ibi ſuū domiciliū collocauerat, iuſſu diuino ea noctu ex aliis oſsibꝰ ſelegit, Atq; in ollā iniecta Zenoni eorū cōſobrino ſeruanda dedit. Nā ita deus ei mandarat in ſomniis, & virū etiā mulieri indicabat, quo in loco ætatē degeret, & antè, q̄ eū videret, oſtendebat. quandoquidē & ei ignotus erat, & propter perſecutionē quæ recēs cōcitata fuerat, in occulto latitabat. Nam parū aberat, quin ipſe quoq; à Gazę ciuibus cōprehenſus, trucidatus fuiſſet. Qui dū populus in cōſobrinis eius necandis occupatus teneret, nactus tēpus idoneū, pfugit Anthedonē vrbē maritimā, quæ Gaza aberat circiter viginti ſtadia: quæq; id tēporis ſimiliter ſuperſtitioni Gētili dedita erat, & cultu ac veneratione ſtatuarū cæcata. Vbi verò p iudices ibi Chriſtianꝰ cognoſcit, grauiter virgis ab Anthedoniis tergo cæſus, eiicitur vrbe: & ad nauale Gazę pfectꝰ ibi abſcōditꝰ delituit. Quo in oppido mulier in illū fortè incidēs, reliquias dedit. Qui ad tēpus eas domi ſeruauit. At vbi epiſcopatū illius eccleſiæ ſortitò capit (quod q̄dē accidit regnante Theodoſio) extra vrbē extruxit eccleſiā, & altare in ea erexit, martyrūq; reliquias ibi repoſuit propter reliquias Neſtoris confeſſoris: qui cum iſtis Zenonis cōſobrinis, dū viuerēt, vnà verſatus fuerat atq; ſimul cū illis à populo cōprehenſus, vinculorū factus erat, & plagarū ſocius. Quē cum inter trahendum, qui eum trahebāt, pulchrū habere corpus viderent, eius miſerti ſunt, & antè por-

tas vrbis adhuc spirãté quidé, expectãtem tamé breui mo riturũ, proiecerũt. Qué quidã inde sublatũ ad Zenoné de portabãt: apud qué dũ vlceribus eius & plagis adhitę sunt curationes, è vita migrauit. Ciues autẽ Gazę, dũ facinoris à se admissi consyderant magnitudinem, supra modum ex timescere incipiũt, ne imperator ipsos inultos minimè relinquat. Iam enim fama emanauerat, quòd ægrè admodũ ferebat, & decimum quenq; è populo necare constituerat. Sed hoc perspicuè falsum erat, & rumor solum, vt credibile est, popularis: qui multorum animos conscientia maleficiorum exterritos occupauerat. Nam imperator hoc facinus à ciuibus Gazæ perpetratum (quemadmodum prosclere quod contra Alexandrinos à gentilibus in Georgiũ cõmissum est fecerat) ne literis quidẽ coarguit: sed solum eum, qui illius gentis tum præfectus erat, magistratu abdicauit: habuitq; pro suspecto, & in iudicium adducens, humanitatis officium esse duxit, eum morte neutiquam cõdemnare. Eum tamen vehemẽter incusabat, quòd quosdã ex ciuibus Gazæ, qui seditionis & cædis authores dicebãtur, in vinculis tenuerat eo consilio, vt secundum leges pœnas persoluerent. Nam quid causæ erat, inquit, cur ad supplicium abducerẽtur hi, quĩ paucos Galilæos pro iniurijs, quas ipsis sæpe ac deis suis intulerant, probè vlti fuissent. Atq; hæc quidẽ à multis sunt hoc modo commemorata.

De sancto Hylarione & virginibus Elusopoli à suis interemptis, & de inaudito Marci Arethusiorum episcopi martyrio. CAP. IX.

PEr idem tempus Hilarion etiam monachus à populo Gazæ quæsitus, profugit in Siciliã. Ibi ligna ex desertis montibus colligens, & humeris portans, quadã in vrbe ea vendidit: eoq; pacto quantum sat erat ad quotidianum victum sibi comparauit. Verùm tandẽ à viro quodam nobili dæmone agitato, quo ipsum liberauerat, quisnam & qualis esset, indicatus, concesit in Dalmatiã. Qua in regione quoque cũ maxima miracula diuina virtute edidisset, adeo vt mare eius præcibus recessu prohibitũ, aridũ vndiq; inũdatione obruisset, inde denuo secesit. Nam ei haud volupe erat apud eos, qui ipsum laudarent, commorari.

rari. Itaque loca subinde cõmutando obscurus esse,& celebrem famam de eo peruagatam crebris migrationibus delere laborauit. Postremò Cyprum præteruectus, Paphũ appulit:atque rogatu illius, qui tũ Cypri erat episcopus, ibi commorari contentus est,inque loco,qui Charbyris dicitur, monasticum vitæ genus excoluit. Quòd autem martyrio iste nõ occubuerit, fuga in causa fuit. Atq; fugiebat propterea,quòd sanctum euangelij præceptum est,vt persequentes nos non expectemus. Quòd si qui cõprehensi fuerint,vt animo excelso sint & robusto,vimq; & violentiã à persecutoribus illatam strenuè euincãt. Neq; hæc scelera, quæ supra à nobis sunt narrata,apud ciues Gazę solũ,& Alexãdrinos cõtra Christianos admissa erãt, sed qui Heliopolim ad Libanum sitam,& Arethusam Syrię incolũt,hos crudelitate longe superasse videntur. Nam isti virgines sacras(incredibile quidem dictu, nisi quidam eorũ, qui eodem tẽpore vixerunt, idẽ ipsum narrassent) quæ à populo conspici minimè solent,in loco publico veste nudatas, tũ ad commune omnium, qui eas intueri volebant, spectaculum,tum ad ipsarum contumeliã consistere cogebant: atq; vt primũ eo,quo libitũ erat,modo in eas insultarãt, ad extremum illarum capillum tondebant. Quin etiam eas discecabant bifariam,& ad illarũ intestina deuoranda porcos prouocabant, viscerũ extremitate consueto illis alimento operta,quò porci nõ tam facile ea internoscerent, sed consuetum alimentũ necessariò appetentes,carnes etiã humanas discerperent. Ad hanc quidẽ contra sacratas virgines crudelitatẽ, vti coniicio, Heliapolitani adacti sunt ex eo, quòd vetitũ ipsis fuerat,ne virgines suas,sicut patrius mos antè tulerat, homini fortuitu occurrenti prius stuprandas traderent,q̃ cũ viris, quibus desponsæ erãt,cõgrederẽtur. Ná Cõstantinus fano Veneris Heliopoli diruto, primus apud eos ecclesiã ædificauerat, legeq; prohibuerat, ne cõsueta stupra admitterẽt. Porrò autẽ Arethusij Marcũ suũ episcopũ iam admodũ senẽ, canicie & vita piè acta venerandum,miserabiliter occiderunt: quippe cõtra eũ iã pridem odium conceperant, tũ quòd Gentiles eius impulsu multò alacrius, q̃ suasu imperatoris Constantij, se ad fidem Christi transtulerant, tum quòd delubrũ apud ipsos

lõgè augustissimũ magnificẽtissimeq; extructũ, ab illo de turbatũ fuerat. Vbi verò imperiũ Iuliano delatũ est, videṡ populũ in se cõcitatũ, simulq; imperatoris edicto vel vt pecuniæ summã, quæ satis æstimaretur ad delubrũ de integro extruendũ, persolueret, vel ipse idẽ denuo ædificaret, condẽnatũ, animoq; eõplexus neutrũ à se posse fieri, atq; præsertim posterius, quod ne Christiano quidẽ fas erat, nedũ episcopo, primo tẽpore fuga suæ vitæ cõsuluit. Verùm vt intellexit multos propter se in discrimẽ venire, tũ distractionẽ membrorũ, tum iudicia, tũ tormẽta cũ his cõiuncta subeundi, rediit Arethusam, & sua sponte se populo tradidit, vt quod libitum erat, in ipsum ederent. Illi autem ob idem ipsum factum, quod vt homine verè pio & sapiente dignum laudare debuerant, ab eo se cõtemni arbitrati, omnes gregatim in eũ irruere, raptare per plateas, trudere, vellere, singuli denique membra promiscuè ferire cœperunt. In hoc facinus non viri solum, sed mulieres etiã, & alij omnes cuiuscunq; essent ætatis, studio alacri & ira quoq; incensi, acriter incumbebant: adeò vt etiam aures eius tenuibus quibusdã funiculis auellerẽt. Pueri præterea, qui scholas frequentabant, factum hoc pro ludo habere. Quinetiã eum in sublime elatum, instar globi inter se voluere vltrò citroq;, tum ab se proiicere, tum denuo excipere stylis, quibus eum acerbè & crudeliter pupugerunt. Vbi verò corpus vulneribus vbiq; deformatũ erat, & ipse nihilominus adhuc spiritum ducebat, illum melle & liquamine vngunt, imponunt in sportulam, quæ tota ex iuncis contexta erat, in sublimi denique suspendunt. Quo quidem tempore, cũ vespæ & apes ad eum aduolarent, carnẽq; eius exederent, ferunt eum Arethusiis dixisse, se in sublimi positũ esse, videreq; eos infrà humi repentes: qua re ea, quę tum sibi tum eis post euentura essent, præsignificasse dicunt. Traditum est præterea eum, qui tum illius loci præfectus erat, virum licet superstitioni Gentilium imprimis deditum, moribus tamen alioqui adeo præstabilem, vt etiã adhuc celebris fama de eo percrebescebat, Marci constantiã & patientiã admiratum, liberè imperatorẽ tũ admonuisse, tum incusasse, propterea quòd ipsis ab vno sene, qui tot & tam grauibus tormentis adeò magno ac forti animo se opposuerat, deui

&is,

ctis, turpis meritò nota inureretur dedecoris, & tũ ipsi omnibus ridiculi, tum illi quos contra eiusmodi facinora ediderant, illustres & glorioſi viderẽtur. Itaq; beatus iste Marcus tã generosa mẽte Arethusiorum furori, & multiplicibus tormentis ab illis sibi inflictis restitit, vt etiam sit ab ipsis Gentilibus magnam laudem consecutus.

De Macedonio, Theodulo, Tatiano, Bucere, Basilio, & Eupsychio, qui ea tempestate vitã martyrio fiuierunt. CAP. X.

EOdem tempore Macedonius quoq;, Theodulus, & Tatianus genere Phryges, martyrium excelsis animis subierũt. Nam cum Myri, quod est oppidũ Phrygię, prefectus illius prouinciæ delubrum ibi aperuisset, & illud ipsum temporis diuturnitate sordibus oppletum perpurgasset, isti noctu in illud ingressi, simulachra confregerunt. Vt verò alii, tanq; huius facinoris authores fuere comprehensi, & iam erant supplicium ea de re subituri, hi se ipsos indicarunt. Ac cum liceret ipsis nihil sustinere incõmodi, si modò idolis immolare vellent, præfectus quoniã nullo modo poterat ei persuadere, vt vel hac re vna pro delictis admissis satisfacerent, multis eos ac variis tormenti generibus afflixit. Postremò in craticulas subdito igni, imposuit. Qui cum arderẽt, dixere præsidi. Si carnes assas cupis, Amachine (hoc enim illi nomẽ fuit) versa altera nostra latera ad ignẽ, ne si semiaĩsi simus, tibi gustanti insuaues videamur. Atq; hi quidẽ ad hunc modum viriliter decertãtes, mortẽ in tormẽtis obierunt. Aiunt præterea Busirim Ancyrę, quę est vrbs Galatię, nobile ac strenuũ pro fidei cõfessione certamen cõfeciſſe. Quẽ tum quidẽ hæresis eorum, qui Eucratitæ vocabantur, fautorẽ, præses prouinciæ illius, quòd iuueniliter in ritus Gentilium insultauerat, cõprehendit, cędereq; verberibus constituit. Atq; publicum in locum ad equuleum deducẽs, sublimẽ suspẽdi iubet. Tũ Busiris manibus ad caput sublatis, sua nudauit latera, & ad præsidem dixit: non esse opus, vt lictores in ipso tum in equuleũ tollendo, tum inde rursus deponẽdo laborẽ frustrà suscipent. Se enim absq; eorũ opera, quo ille vellet modo, latera sua præbere tortoribus paratum esse. Quã eius pollicitationẽ licet præses admiraretur, tamẽ in experiundo multò magis obstupuit. Nã cũ latera eius vnguibus tãtisper lacerarẽtur,

dum

dum visum esset præsidi, manibus ad cælum sublatis, patienter admodũ tolerauit. Ac plagas libẽti animo excipiẽs, in vincula postea cõiectus est. Nõ diu autẽ pòst cũ nuntiatũ erat, Iulianũ interfectũ esse, inde dimissus est: & ad imperium vsq; Theodosij vitã propagauit, cõdemnataq; sua priore hæresi, se ad ecclesiam catholicã recepit. Fertur itẽ Basilium presbyterum ecclesię Ancyræ, & Eupsychium ex patritiis Cæsareæ Cappadociæ oriundum, qui nuper duxerat vxorem, & etiamnũ velut sponsus nouus erat, eodem tempore per matyrium è vita migrasse. Eupsychius quidẽ, quantum ipse coniectura assequi possum, propter fanum Fortunæ, quo de id tẽporis diruto Cæsareę ciues, vt suprà demonstrauimus, ad vnum omnes in imperatoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus ipsi admouebant, pœnas dederũt, partim mulctati morte, partim exilio condẽnati. Basilius autẽ religionis Christianæ perstudiosus, quamdiu regnauit Constantius, tamdiu Arianis duntaxat impugnandis operã nauauit, & eam ob causam sententia & decreto Eudoxianorum conuentus agere, prohibitus est. Sed vbi Iulianus solus administrabat imperium, varia circuiuit loca, quò sedulo hortaretur Christianos, vt suæ religioni mordicus adhærescerent, & ne Gentilium victimis se, & libamentis polluerent: proque nihilo ducerẽt honores ab imperatore sibi delatos. Eos enim ad tẽpus solũ durare, & ad extremũ mercede sempiterni exitii remuneratum iri. Dum ista sedulò molitur, non in suspicionem solum à Gentilibus, sed etiã in odiũ vocatur: stansq; in loco publico, ac vidẽs eos hostias immolantes, grauiter ingemiscit: orat Deũ, vt nullus Christianus illo errore capiatur. Ob quam causam illico cõprehensus, traditur præsidi prouinciæ: atque in singulis certaminibus multa perpessus tormenta, constanti animo ac virili martyrium sustinuit. Atque tametsi ista quidem hoc modo præter imperatoris Iuliani sententiã acciderunt, tamen constat alios non paucos, eosq; generosos viros, eo regnante, atq; adeo volente, martyrio occubuisse: De quibus omnibus, licet variis tẽporibus martyrium subirent, vno tamen in loco, quò planior fieret historia, pariter diſseruimus.

De

De Lucifero & Eusebio Occidentalibus episcopis, & quòd Eusebius simul cum magno Athanasio reliquisq; episcopis, concilio Alexãdriæ cõuocato, Nicænam fidem corroborarunt, Spiritũ sanctum eiusdem esse cum patre & filio naturæ decernentes, & quid de substantia & subsistentia constituerint. CAP. XI.

POst reditum Athanasij, Lucifer Carallorum, quod est oppidũ Sardiniæ, episcopus, & Eusebius Vercellarũ, quæ est vrbs Liguriæ in Italia, ex Thebis superioribus reuerterunt. Nam ibi, regnante Constantio, in perpetuo exilio ætatem degere iussi fuerant. Eusebius autẽ, quò res ecclesiæ cõmuni cõsensu corrigerentur, cõcessit Alexandriam, vt concilium vnà cum Athanasio ad decreta cõcilij Nicæni stabiliẽda cogeret. Lucifer verò, diacono vnà cum Eusebio, qui pro se concilio interesset, misso, Antiochiam, quoniã ecclesia illa iam tumultibus perturbata erat, (nam & Ariani, quorum antistes fuit Euzoius, inter se diuisi sunt, & fautores quoque Meletij, vt antè diximus, à suæ opinionis & doctrinæ hominibus dissenserunt) rectà proficiscitur: ibiq; cum Meletius nondũ reuertisset ab exilio, Paulinum designauit episcopum. Interim multi multarum ciuitatum episcopi Alexandriæ vnà cum Athanasio & Eusebio congregati, decreta concilij Niceni confirmãt. Spiritum sanctum patri & filio consubstantialem confitentur, & trinitatem nominant: quinetiam docent omnibus credendum esse, hominem, quem Deus verbum assumpsit, & corpore & animo perfectũ esse, quemadmodũ veteribus ecclesiæ & sapiẽtibus patribus ita placuit. Ac quoniã cõtrouersia de substantia & subsistentia ecclesias turbabat, crebræ de his vocibus contentiones disputationesq; oriebantur, idcirco valde sapienter, mea quidẽ sententia, decretum est, vt statim ab initio, cum de Deo esset sermo, hisce vocabulis minimè quisq; vteretur, nisi cum Sabellii opinionem fortè conaretur refellere: ne inopia verborum eandẽ personã videretur tribus nominib⁹ appellare, sed triplici sancta distinctione, vnamquanq; separatim cogitatione complecteretur.

plecteretur. Atq; hæc quidē isto modo ab episcopis Alexandriæ coactis decreta sunt. Apud quos quidē episcopos Athanasius, quò se de fuga purgaret, librū, quem de ea re scripserat, recitauit.

De Paulino & Meletio Antiochenis episcopis, & quòd Eusebius & Lucifer inuicem dissidebant, & quòd Eusebius & Hilarius Nicænam fidem propugnabant. CAP. XII.

HOC dimisso cōcilio, Eusebius profectus Antiochiā, populū dissentione distractū repperit. Nam qui fauebant Meletio, in vnum cum Paulino conuenire noluere, sed separatim egere conuentus. Et quanquam Eusebius grauiter & iniquo animo patiebatur, q̄ Paulinus cōtrà quam oporteret, absq; omniū consensu creatus fuerat episcopus, nequaquā tamē Luciferū apertè incusauit, ne quid de eius fama detraheret, sed se ab vtriusq; partis cōmunione tēperans, pollicitus est ea se in cōcilio correcturū, quę vtrisq; offensioni esse viderentur. Ac dum populū ad concordiam adducere studebat, Meletius ab exilio reuersus, cum suæ opinionis fautores ab alijs segregatos offendisset, seorsum cum his extrà vrbē, Paulinus aūt cū suis intra vrbē conuentus egit. Nā hunc, vtpote mansuetū, & ob piā vitæ institutionē, ætatēq; prouectā planè venerandū, Euzoius sectæ Arianæ antistes minimè ex vrbe reiecerat, sed vnā ei tribuerat ecclesiā. Eusebius aūt, cū quod aīo instituerat, neutiquā consecutus sit, decessit Antiochia. Lucifer verò se ab eo propterea contumelia affectū ratus, q̄ Pauli ordinationē minimè approbauerat, grauiter succensuit, & cū eo cōmunicare recusauit, & decreta cōcilij Alexādrini, velut ex cōtentione nata, insimulare aggreditur: q̄ res vna causa & origo fuit sectæ eorū, qui ab eius nomine Luciferiani vocabantur. Nā qui vnà cū illo his de rebus grauiter offendebātur, se ab ecclesia separarūt. At ille ipse, licet aīo alienato & cum primis offenso esset, tamen cum per diaconum, quem vnà cū Eusebio miserat, confessus sit se decretis concilij Alexandrini editis staturū, ecclesiæ catholicæ cōsentiens, Sardiniam reuertitur. Eusebius autē regiones Orientis peragrans, eos qui fidē contempserant, in rectā

viam.

viam reducere ſtuduit,& quemadmodũ de deo ſentiendũ eſſet,docuit. Dein Illyriã propere pertranſiés,venit in Italiam. Ibi Hilarium epiſcopũ Pictauorũ, quod eſt oppidũ Aquitaniæ,qui in eiſdé rebus corrigendis ante eius aduẽtum laborauerat,repperit. Nã Hilarius iamdudũ ab exilio reuerſus, Italos & Gallos docuerat, quæ dogmata eſſent amplectẽda,& cõtrà,quæ fugiẽda. Etenim vir erat linguæ Latinæ diſertus,libroſq́ue ſanè valẽtes, vt antè dixi,ad dogmata Arij oppugnanda ſcripſit. Ad hunc modum igitur doctrinam concilij Nicæni in ea imperij parte, quæ ad ſolem occidentẽ vergit, ab Hilario & Euſebio defenſam & propugnatam accepimus.

Quòd Macedonius & qui illi addicti erant, cum Acacianis diſcordabant, & quid pro ſe reſponderint. CAPVT XIII.

DVm hęc geruntur,Macedonij ſectatores, quorũ è numero fuit Eleuſius,Euſtathius,& Sophronius, iã tũ palàm Macedoniani appellari cœpti,& velut in ſeparatũ cœtũ ſegregati, atq; morte Conſtantij impunitatem nacti,cõuocant in vnum Seleuciæ ſuæ opinionis fautores, & concilia quædam habent: in quibus & abdicant Acacianos, & fidem Arimini ſtabilitam reijciunt: formulæq́ue fidei Antiochiæ editæ, & poſt à concilio Seleuciæ congregato confirmatæ ſuffragantur. Ac cum criminis loco illis eſſet obiectum, quòd cum Acacianis diſſiderent, quippe cùm antè cum eiſdem tanquam eiuſdem opinionis cõmunicaſſent,per Sophronium Paphlagonem in oriente reſpõdebant,quòd quoniam epiſcopi occidentis filiũ patri cõſubſtantialẽ aſſeruerãt, Aëtius autem eum ſubſtantia patri diſsimilẽ docuerat: & illi ſeparatas patris & filij ſubſiſtentias vocabulo, CONSVBSTANTIALIS, in vnã confuſe colligauerant, hic autẽ proprietatẽ naturæ filij à patris natura admodum diſiunxerat, idcirco ipſi piè feciſſent, quòd filium patri ſubſtantia ſimilem dixerant, & mediam hanc viam, quoniã vtriq; illi ad contraria extrema deflexiſſent, ſibi delegerant ad inſiſtendum. Atque hi quidem illis, à quibus erant accuſati, hoc modo ſe purgare conabãtur.

Quòd

Quòd rursus Athanasius exulat, & de Eleusio Cyziceno episcopo, et Tito Bostrorum, & familiæ vnde scriptor hic prognatus sit, commemoratio. CAPVT XIIII.

IMperator verò, cum accepisset Athanasium conuentus in ecclesia Alexãdrina agere, & liberè populũ docere, & multos Gentiles eius causa ad fidem Christi traductos, dat mandatum, vt exeat Alexandria. Quòd si ibi maneret, grauissima ei supplicia irrogata fore. Causam autem ad eum incusandum simulauerat, quòd cum ab imperatoribus, qui ipsum antegressi fuerant, esset exilio condemnatus, potestate à nullo accepta, ipse suopte nutu sedé episcopatus denuo occupasset. Nam se non fecisse potestaté his, quos Constantius in exilium miserat, ad ecclesias suas regendas, sed in patriam solum reuertendi dicebat. Cum verò Athanasius propter hoc imperatoris edictum esset fugam facturus, videretq; multitudinem Christianorum circa se lachrymas profundentẽ, bono animo, inquit, estote. Nebula enim est, & breui euanescet. Quę cum dixisset, ad iter se parat, & ecclesia amicis, quibus cum arctiore amoris vinculo colligatus erat, commendata, ex vrbe egreditur. Dum hæc geruntur, ciues Cyzici de rebus suis & de reficiendis Gẽtilium delubris legatos ad imperatorem mittũt, quorum curam ac studium in rebus sacris positum laudat ille quidẽ, & sua ipsis postulata cõcedit omnia. Eleusium autem illius vrbis episcopum in carcerem concludit, vtpote qui illorum fana vastasset, delubra affecisset cõtumelia, parasset ædes ad viduas alendas, monasteria sacris virginibus extruxisset, & Gentiles ad ritus patrios contemnendos induxisset. Interdixit prẽterea Christianis peregrinis, quicum eo erant, vrbis Cyzici introitu, causamque attulit, quòd erat verisimile eos religionis ergo seditioné concitaturos: quippe cum Christiani, qui in ciuitate habitabant, quique idem de deo sentiebant, subsidio essent illis futuri: quorũ nonnulli lanificio publico operam dabãt, alij cudendæ monetæ artem exercebant. Qui cum essent quàm plurimi, in duas numerosas classes diuisi erãt, & ex

veterum

veterum imperatorum mandato vnà cum liberis & vxoribus domicilia sua Cyzici collocabant: atq; certũ tributũ quotannis ærario publico pensitabant, alij chlamydes militares, nouam ac recentem monetam alij. Quanquã autẽ omnino secum statuerat Iulianus religionem Gentilium stabilire, tamen insciticæ putauit esse, populũ, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel supplicio afficere. Tanta enim erat eorum multitudo, vt magistratus cuiusque ciuitatis ægrè illorum numerum subducere & in tabulas referre potuerint. Porrò eos neque in vnum conuenire, neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certò enim noueratres, in quibus conficiendis libera voluntate opus est, per vim nunquam posse rectè geri. At verò clericos & ecclesiarum antistites vrbibus exigere maturauit. Quorum ab ecclesijs absentia (dicam equidem, quod verum est) moliebatur populi conuentus dirimere: ita vt neque conuenirent in vnũ, neq; doctores haberent, neq; sacra perciperent mysteria, deniq; vt temporis diuturnitate in suæ ipsorum religionis obliuionem venirent. Illudq; simul considerabat, quòd clerici populũ ad dissidium inter se inducere poterant. Itaque cum ad hũc modum perfecissẽt, vt neque seditio facta esset, neque vlla fieri expectaretur, Eleusium, & eos, qui cum illo erãt, Cyzico exire iussit. Itemque ciuibus Bostri per præconẽ publicũ mãdauit, vt Titũ illius tũ ecclesię episcopum sua ciuitate pellerent. Ac postquã minatus fuerat tum eũ, tũ clericos eius in crimen vocaturum, si à populo vlla cõflaretur seditio, Titus libellum ad eum misit, estq; testatus, quòd quamuis Christiani Gentilibus aduersarij essent, tamen quietè & tranquillè se gererẽt, & suis hortationibus inducti, nihil omnino seditiosum cogitarent. Quibus ex verbis cum Titum plebi inuisum & odiosum reddere pararet, scripsit ad ciues Bostri literas, eumq; vt populi accusatorẽ apud illos insimulauit: nimirum quòd dixerat populum non sua spõte, sed suis hortationibus se à seditione temperasse. Itaq; populum incitauit, vt illum velut sibi infensum è ciuitate exturbaret. Eiusmodi scelera permulta etiam in alijs locis, vt est credibile, partim imperatoris mandato, partim furore & temerario populi impetu fortè edita sunt: quorum

causa imperatori attribui poterit, hoc pacto. Nam eos, qui maleficia tam nefaria admittebant, legibus neutiquam coercuit, sed propter odium, quo religionem nostram prosequebatur, licet verbis eos increpare videretur, re ipsa tamen ad similia patranda adhortatus est. Vnde Christiani in singulis ciuitatibus & pagis, etiam illo neutiquam persequente, fugam ceperunt. Cuius fugæ cum alij complures meorum maiorum, tum auus meus particeps fuit: propterea, quòd cum patre Gentili natus esset, & ipse cum vniuersa familia, & hi, qui erant genere Alaphionis orti, primi in Bethelia, pago ditioni Gazenzium subiecto, multis hominibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetustatem, tum ob structuram ab habitatoribus magno in honore habita, & maximè omnium illud, quod Pantheon vocabatur, supra cliuum quédam hominum manu factũ, velut supra arcem positum, & toti pago vndiq; eminens. Et quantum cõiectura assequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca lingua in Græcam translatum, domiciliũ deorum propter illud delubrũ Pantheon, appellatũ est. Ferunt aũt illis, qui ex horum familijs sati sunt, Hilarionem monachum religionis Christianæ recipiédæ causam & authoré extitisse. Nã cũ Alaphió iste dæmonio agitaretur, & quidã tũ Gẽtiles tũ Iudæi incãtationibus ad dæmoné eijciédũ, & alijs quibusdã superstitiosis ineptijs crebro multũq; vsi, nihil proficerent, Hilarioné, inuocato nomine Christi, dæmoniũ expulisse, & hominé ad fidẽ Christi deduxisse. Meus autem auus in sacris literis interpretandis magnam laudem est adeptus: vir erat ingeniosus, & talis, qualis non in obscuro latere debeat: humaniore etiam literatura mediocriter institutus, ita vt Arithmeticę expers non esset. Quãobré Christianis, qui Ascaloné, Gazam, & loca finitima incolebant, perq̃ charus erat: propterea ꝙ ambiguas sanctarũ literarũ sententias, & ad religioné aptè, & aperte ac facilè ad oĩum intelligentiã dissoluere poterat. Virtus aũt eorũ, qui altero ex genere orti sunt, vix à quoq̃ oratione explicari potest. Nam hi primi hoc in loco ecclesias & monasteria fundarunt, eaque tum vitæ integritate, tum benignitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipsi exornãrũt. Qua ex familia boni viri, q̃ ad nostrã vixere ætaté, nati sunti

ti sunt: quibuscú iá ætate valdè prouectis ipse, cũ essem adolescens, versatus sum. Sed de his postea plura differẽtur.

De studio quod Iulianus in stabilienda gentiliũ religione, & nostra euertenda, posuerit, & epistola quam ad quẽdam gentilium archiepiscoporũ miserit. CAP. XV.

IMperator cũ iam pridẽ studeret, vt religio gentilis per vniuersum imperiũ peruaderet, iniquo animo tulit, cũ videret eam religione Christiana, laude & hominũ approbatione inferiorem esse. Nã tametsi delubra patefacta fuere, & sacrificia, atque dies festi patrij Gentilium in singulis vrbibus sibi ex sententia procedere videbantur, tamen discruciabatur animi, cum secũ cogitaret, q̃ si eius conatu nudarentur, foret, vt ista omnia breui commutarẽtur. Maximè aũt omniũ eũ angebat, q̃ audiret vxores, liberos, & seruos multorũ sacerdotũ fidem Christi profiteri. At verò cũ existimaret religionẽ Christianã maximã ex vita & moribus eorum, qui eã sequebãtur, cõmendationẽ consecutã, instituit animo delubra Gentiliũ tũ apparatu, tum ordine religionis Christianæ adornare: subsellijs prę terea & primarijs sedibus, doctoribus lectoribusq́ue gentilis doctrinæ & exhortationũ, quinetiã præcibus in certas horas dieſq́, præscriptis, monasterijs item virorum & mulierum, qui sapientiæ studio se dicauerant, collegijs etiam peregrinorum & pauperum, reliqua denique in egentes benignitate religionem Gentilem nobilitare. κατα-γωγίοις

Porrò peccatis voluntarijs & nõ volũtarijs secundũ Christianorũ traditionem post pœnitentiã castigationẽ exæquo respondentẽ cõstituere. Dicitur præterea imitatus esse in primis formulas literarũ episcopaliũ, quibus solebãt se inter ipsos certiores facere de peregrinis, quò proficiscerẽtur, & vnde venissent, vt tanq̃ noti atq; adeo amici propter signi testimoniũ hospitio exciperentur, diligenterq; curarent. Quæ cũ instituisset, seriò laborabat, vt Gentiles his Christianorũ institutis assuescerẽt. Sed quoniã istud fortasse multis videtur incredibile, idcirco nõ aliunde, q̃ ex ipsis imperatoris literis, idẽ ipsum quod iam dixerim,

verum esse ostendam. Sic enim scribit.

Iuliani imperatoris epistola ad Arsacium Pontificem Galatiæ scripta.

QVòd quidē nondū religio Gentiliū ex nostra procedat sententia, impedimēto sunt hi, qui eā profitentur. Quæ aūt à diis nobis donata sunt, ea splēdida sunt, magna sūt, excellētiora sunt, q̄ quæ omnino vel optari, vel sperari poterāt. Nā in tam exiguo temporis spatio (sit quidem Nemesis nostris verbis propitia) tantā ac talem rerum mutationem paulò antè ne optare quidem quisquā audebat. Sed quid est causæ, cur in hisce perinde ac si nihil amplius opus esset, cōquiescamus, ac non potius cōuertamus oculos ad ea, quibus impia Christianorū religio creuerit, id est, ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis sepeliendis positā, & ad sanctimoniam vitæ, quam simulant. Quorum singula à nobis verè exequenda esse cēseo. Neq; satis est, istud solum institutū sanctè obseruari, sed velim omnes nostros sacerdotes omnino, qui Galatiā incolunt, vel minis impellas, vel ratione persuadeas, vt sint honesti, vel sacerdotali ministerio abdices, si non vnà cum vxoribus, liberis, & famulis, diis colendis sedulò animos attendant: & ne patiantur seruos, aut filios, aut cōiuges Galilæorum impiè in deos se gerere, & impietatem pietati preponere. Deinde sacerdotē quḗque hortare, ne accedat ad spectacula, néue in taberna bibat, neu artem aliquam, aut opificiū turpe infaméue exerceat. Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito, qui autem resistunt, expellito. Porrò Xenodochia multa in singulis ciuitatibus extruito, vt peregrini nostra benignitate fruantur: neque solum hi, qui nostram colant religionem, sed alij quoque, si qui pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc institutum necessariæ abundè suppetant, à me interim excogitata est. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & sexaginta millia sextariorum vini in singulos annos dari iussi. quorum quintam partem in pauperes, qui sacerdotibus inseruiunt insumendam esse mando: quod reliquum est, peregrinis & mendicantibus subleuandis distribuendum. Nam turpe profectò est, cum nemo

ex Iu

ex Iudæis mendicet, & impii Galilæi non suos modò, sed nostros quoq; alant, vt nostri auxilio, quod à nobis ferri ipsis debeat, destituti videantur. Quare doceto Gentiles in eiusmodi ministeria pecuniam conferre, & pagos Gentilium ex fructibus dijs offerre primitias, & eiusmodi beneficentiæ officijs assuefacito, planumque illis facito hoc nostrum olim munus fuisse. Nam Homerus Eumæum sic loquentem facit.

Hospes si nostris succederet aduena tectis
Vilior, accipere placidè. Sunt diues, egensq;
A Ioue: parua mea est (fateor) sed grata facultas.

Neque igitur permittamus alios nostrorum imitatione bonorum nobis laudem præripere, vt ipsi propter socordiam turpitudine & infamia afficiamur, immo potius, ne pietatem erga deos penitus prodere videamur. Quòd si te ista sedulò obire accepero, maxima sane lætitia gestiam. Præsides domi raro inuisas, sed scribas ad eos literas sæpissimè. Ingredientibus illis in vrbem nemo sacerdos obuiam prodeat: nisi quando ad templa deorum accedunt, solum intra vestibula. Eos intrantes nullus miles precedat, sequatur autem, qui vult. Nam simul vt ingreditur limen delubri, priuati personam induit: Siquidem ipse, vt nosti, his, qui intus sunt, præes, propterea quòd diuina lex istud postulat. Et qui tibi parent, sunt reuera pij: qui autē præarrogantia resistunt, ostentatores sunt, & inanis gloriæ appetentes. Pissiminti opem ferre paratus sum, dummodo matrē deorum sibi propitiam reddant. At si eam contemnant, nō modò culpæ affines erunt, verùm etiā, quod dictu acerbius est, in grauissimam apud nos offensionem incurrunt.

Nam scelus infandum est, dextram præstare benignam,
Illis qui superis indicunt bella beatis.

Persuade igitur illis, vt si à me curam de se suscipi cupiant, omnes vna se deorum matri supplices se præbeant.

Quòd Iulianus Christianos vt tyranni suspicionem euitaret, astutè circumueniendo supplicijs afficiebat, & quòd crucis insigne deleuit, militesq; vt inuitè sacrificarent induxit. CAP. XVI.

AT tametsi imperator, dum ista ageret scriberetq;, putauit facilè subiectos sua sponte à fide Christiana descituros, & omnia, quæ ad religionem Christianã delendam facerent, sedulò molitus est, neminem tamen inducere potuit: atque eos aperta vi cogere plane dispudebat, ne tyranni partes agere videretur. Attamen de suo studio nihil remisit, sed omnia, quæ ad religionem Gentilium facere viderentur, machinatus est: atque subiectos, & maximè omnium copias militares, has quidẽ sua ipsius, illos aũt magistratuũ opera, ad eam deducere laborauit. Omnes autem omnino ad illã profitẽdam cum reuera assuefacere conaretur, illud, quod in signis militaribus Romanorum principẽ locũ obtinebat, quodq; Cõstantinus diuino mãdato vt isupra cõmemoratum est, in insigne crucis commutauerat, ad veterem effigiem & figuram traducere decreuit. Nam dedit operã, vt in publicis imaginibus iuxta ipsum Iuppiter depingeretur, velut è cœlo apparens, coronam & purpuram, quæ sunt imperij insignia, ipsi præbens: Mars item & Mercurius in eum intuentes, & tanq; obtutu oculorum testificantes, quod vir erat tum in dicendi arte, tum in re militari spectatus. Ista quidẽ & alia quęcunq; ad cultum Gentilitiũ spectabãt, imaginibus admisceri imperauit: ad eum finẽ, vt non modò simulatione honoris imperatori decreti, subiectos res vnà depictas latenter venerari cogeret, verũ etiã vt veteribus institutis ad suam libidinẽ abutẽs, omni solertia & mẽtis acumine adhibito, volũtates subditorũ clàm in fraudẽ induceret. Nam sic cogitabat: si hoc illis persuaderet, se multò facilius, quæ in animo habebat, de cætero effecturum esse: sin repugnare animaduerteret, in illos, vtpote nouas res contra Romanorum instituta molientes, & cum in rempub. tum in imperium peccantes, absque vlla venia vindicaturum. Quare pauci profectò erant, qui dolum eius intellexere: qui quidem cum, vt moris erat, adorare renuerent, pœnas dedere. Multitudo

titudo autem (quod fieri solet) præ ignoratione & mente simplici legi veteri se omniño parere putauit, & ita insciti decepta, ad imagines colendas accesit. Verùm imperator nihil ne ex hoc quidem conatu profecit. Ac tamet si hæc eius astutia perspicuè deprehensa est, tamen nihil de contentione animi ac studio remisit, sed omné, vt dicitur, mouit lapidé, vt subiectos ad paré secum religionis modũ sequendum deduceret. Atque quanquam quod tũ moliebatur, ab eo, quod supra diximus, penitus nõ discrepauit: tamé & magis oĩbus apparuit, & maiore cũ violẽtia susceptũ est, & causa fuit nõnullis, qui in aula militabãt, maioris cõstãtiæ & fortitudinis. Vbi enim tempus aduenit, vt imperator milites remuneraret (quod quidé Calẽdis apud Romanos, & diebus festis natalibus tũ imperatorũ, tum primarum vrbiũ imperij omnino fieri solet) cum secum cõsyderaret, q̃ simplex natura, quanq̃ue insulsum esset militum genus, & quàm facile propter consuetam auaritiã, quæ in eo inesse solet, pecunia vinci posset, & singulis, qui ad munus accipiendum accedebant, datum esset in mandatis ab his, qui imperatori astabãt, vt incensum offerrent (in proximo enim erat & thus positũ, et ignis) perinde quasi hoc olim fuisset apud Romanos decretũ, ibi tum alij absq; metu præsentiam animi & magnitudinem declararunt, neq; incensum offerre voluerunt, & donũ ab imperatore accipere prorsus renuerunt: alij simulatione legis & antiquitatis confisi, se deliquisse neutiquam in animũ induxerunt: alij aũt vel lucro, quod proponebatur, velut inescati, vel metu & perturbatione propter suppliciũ quod eminebat perculsi, licet intelligerẽt se iam ritum Gentilitiũ exequi, minimè tamen isto scelere sese obstringere detrectarunt.

Eorũ aũt, qui præ ignoratione in hoc peccatũ incidebãt, nónulli dicũtur, cũ amicè inter se epularẽt, sibi mutuò, vti in potãdo fieri solet, ꝓpinantes, Christũ super poculis nominasse. Quendam autem è conuiuis interpellasse eos, ac dixisse: permirum esse illos voluisse nomen Christi inuocare, quem paulò antè denegauerant: eo scilicet tempore, quo dono ab imperatore accepto, thus in ignem imposuissent. Quod simul vt audiuêre, intellexereq̃ue quod facinus conscisuissent, illico inde propere egressi,

palá per plateas curſitare, clamare, lachrymas fundere, deũ ipſum & omnes homines teſtari, ſe Chriſtianos eſſe, & in ea fide permanere: atq; ignoratione illius, quod factũ erat (ſi verum omnino dicendum eſſet) ſolam manum, animo prorſus repugnante, Gentilitatis labe pollutã fuiſſe. Vbi autem ad imperatorẽ veniũt, proiecto ad pedes eius, quod dederat, auro, valde cõſtantibus & generoſis animis poſtulant, vti ſuũ ac propriũ munus reciperent, hoc eſt, vt necẽ ſubirẽt. Nam rẽ planè eſſe, cuius ipſos nunquã pẽniteret, ſi pro ſcelere, quod inconſyderatè admiſiſſet, toto corpore, idq; ꝓpter Chriſtũ, pœnas perſoluerẽt. Imperator verò licet ea re grauiter commotus, noluit tamen eos interficere, inde illis honos tribueretur martyrij, ſed è militum numero exemptos, aula ſua exturbauit.

Quòd Iulianus Chriſtianis ſorum, iudicia, & gentilium literarum cognitionem interdixit, & de Baſilio magno, Gregorio Theologo, & Apolinario, qui Iuliano reſtiterunt, & ad gentilium formam ſacras literas conuerterunt, ac præcipuè Apolinarius, & Gregorius Naziancenus, quorum alter admodum Rhethoricè pleraq; conſcripſit, alter carmine heroico præſtãtiſſimos quoſq; poetarum imitando expreſſit. CAP. XVII.

HOc animo fuit etiam aduerſus omnes Chriſtianos imperator: ſiquidẽ cum nihil haberet criminis, quod illis poſſet obiicere, arrepta tamen ex eo occaſione, quòd idolis immolare recuſarent, ius reip. eis denegauit, & neque in communes hominum congreſſus, neque in forum venire, neq; iudicium exercere, neq; gerere magiſtratum, neq; vllum dignitatis gradum obtinere permiſit. Porrò autem vetuit, ne Chriſtianorũ liberi poetas & alios ſcriptores Gentiles perdiſcerent, neúe horũ doctores adirent. Nam non mediocriter eius animum offendebat, non ſolũ Apollinarius Syrus, vir oĩ doctrinæ genere, & orationis formis inſtructus, verum Baſilius quoq; & Gregorius Cappadoces, qui omnibus illius ætatis rhetoribus laudẽ præripiebãt, atq; alii eodẽ tẽpore q̃ plurimi diſerti viri.

Quorum

Quorum alij sunt decreta concilii Nicæni, alij hæresim Arianam amplexati. Hinc igitur solum quoniã magnam ad persuadendum facultatem posse parari censebat, vetuit ne Christiani Gentilium disciplinis instruerentur. Quo quidem tempore Apollinarius, quem dixi, quò sua multiplici doctrina & bonitate ingenij oportunè multis prodesset, ad exemplar poëmatis Homeri, veterem Hebręorũ historiam vsque ad regnum Saulis carmine heroico conscripsit, & totũ opus in viginti quatuor libros distribuit, singulisq; singularum literarum Græcarum nomen imposuit, numero earundem & ordine omnino seruato. Comędias quoq; composuit fabulis Menandri similes. Itemque Tragœdias Euripidis, & Liricos Pindari versus imitatione adumbrauit. Ad summam, argumentis è sanctis literis depromptis, de illis ad similitudinẽ earũ disciplinarũ, quæ ἐγκύκλιαι appellantur, scripsit: breuiq́ue temporis spatio opera edidit, quæ numero, dicendi vi, ipso orationis habitu, sermonis proprietate, forma deniq; & dispositiõe scripta Gentiliũ, qui in his rebus cum primis excellebant, exæquarunt: adeò vt nisi antiquitatem admirarentur homines, & quibus assueti fuerint, ea chara haberent, lucubrationes Apollinarii nõ minoris, q̃ veterũ scriptorũ æstimarent, easq; itidẽ docerent: eiusq́; ingeniũ eò magis suspiceret, qp veterũ singuli in vno genere separatim elaborarẽt: iste aũt ad omne genus scripti animũ applicãs, vim, & virtutẽ cuiusq;, cũ vsus postularet, accuratè expressit. Nõ obscurus est ille quidẽ liber, quem, aduersus imperatorem Iulianum, siue aduersus philosophos Gẽtiles pro veritate inscripsit: in quo sine vllis sacrarũ literarũ testimoniis planè ostendit eos in illo, quod de Deo sentiendũ est, per errorem vehemẽter lapsos esse. Quæ irridẽs imperator, episcopis eius temporis facilè præstantissimis scripsit hæc verba: *Legi, intellexi, improbaui.* Ad quæ rescripsere episcopi. *Legisti quidem, sed non intellexisti. Nam si intellexisses, non improbasses.* Sunt qui hanc epistolã Basilio ecclesiæ Cappadocię antistiti attribuãt: neq; id sanè immeritò. Sed siue eius sit siue alterius, qui eam scripsit, quisquis fuerit, iure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari plurimum.

De Iuliani oratione cui titulus est Misopogon, & Daphne apud Antiochiam, & eius descriptione, & reliquiarum sanctę Martyris Babilæ translatione.

CAP. XVIII.

IMperator verò cum bellũ cõtra Persas gerere moliretur, venit Antiochiã, quæ est vrbs Syriæ. Cũ autẽ plebs vociferaretur, & rerũ ad victũ necessariarũ permagna esset copia, percarè tamẽ vẽderẽtur, imperator, credo, quò populũ alliceret, mãdauit, vt res in foro venales minori pretio, q̃ quo æstimari deberent, venderentur. Cumque ea de re cupedinarij inde aufugerent, factum est, vt res necessariæ plebem desicerent. Antiocheni igitur hanc rem grauiter & iniquo animo ferentes, imperatorẽ cõtumelijs afficere, & in barbam eius, quòd paulò prolixior erat, illudere, illiusq; monetã, quæ tauri effigie signata erat, irridere cœperũt. Nã ei per conuicium obijciebãt, mundum ab eo imperium administrante, non aliter atque à tauris ferocibus, qui cornua in sublime iaciunt, labefactatum euersumq; esse. Ille autem primo ardens iracundia, minatus est se Antiochenos malè habiturum, Tarsumque transferre constituit. At postea, ira mirandum in modum mitigata, verbis duntaxat contumeliam illam vltus est, pulcherrimo elegantissimoque libro, quẽ μισοπώγωνα, id est, odiũ barbæ inscripsit, aduersus Antiochenos edito. Quinetiam Christianis, qui in ea vrbe erant, nõ dissimilẽ se præbuit, superstitionemq; Gẽtiliũ roborare cõtendit. Sed quę res id temporis ad Babylæ martyris tumulum, & ad fanũ Apollinis quod erat in Daphne acciderũt operę pretiũ profectò est cõmemorare. Atq; hìc initiũ narrandi faciã. Daphne est suburbiũ Antiochiæ percelebre, nemore multis Cupressis vestito cinctum, alijsque arboribus cupressis admixtis variatum. Subter arbores autem terra pro temporum vicissitudine, alios alijs succedentes flores benè olentes cuiusque generis producit. Locus autem vndique ramorum & foliorum densitate, quæ solis radios ad solum vsque terræ haud penetrare sinit, velut tecto, vel vmbra potius circumfusus est. Est etiam, tum propter

pter abundantiã & pulchritudinem aquarum, tum propter temporum æquabilitatem, tum denique propter placidorum ventorum flatum peramœnus, & ad oblectationem valdè accommodatus. Itaque apud Gentiles in fabulis est, Daphnem filiam Ladonis fluminis Arcadiæ, cum Apollinẽ amatorem fugeret, in arboré suo nomine appellatã cõuersam fuisse. Apollinẽ autẽ ne sic quidem perturbatione illa animi liberatum, ramis arboris, quam amabat, se coronasse, ipsam arboré complexũ esse, & locũ sibi, si quisquã alius, charum, prærogatiua præ cæteris honorasse. In Daphnem igitur suburbium ingredi, cum eius generis esset, turpe modestis viris existimabatur. Nam & situs loci, & natura erat ad lasciuiam accommodata, & materia fabulæ, quæ fuit plane amatoria, leui arrepta occasione, in animis corruptorum adolescentium duplo maiorem amorem inseuit. Nam res in fabulis descriptas, velut causam ad se excusandos afferentes, vehementius incendebantur, & omni exuto pudore, ad facta libidinosa cupidè ferebantur, nec poterant vel seipsos temperare, vel tẽperantes homines eo in loco secũ videre. Nam si quisquam eorum absque amica fortè in Daphne versaretur, stupidus plane, inhumanus, & tanquã scelus quoddam, aut pestis detestabilis fugiendus videbatur. Erat hic locus reuera in magna veneratione apud Gentiles, & magno æstimatus. Nam eximia Daphnæi Apollinis statua in eo fuit, & delubrum magnifica opera & sumptuosa constructum: quod fama est à Seleucio patre Antiochi, à quo Antiochia nomen accepit, ædificatum esse. Credebatur etiam ab his, qui istas res colere solent, aquam in eum locum ex fonte Castalio influere, quæ facultatem diuinandi hominibus tribuebat, paremque vim, & idem nomen cum ea, quæ est in Delphis obtinebat. Quinetiam iactitant Adriano priuatam etiamnum vitam degenti imperium ei obuenturum in eo loco prænuntiatum fuisse. Nam dicũt eum, cũ folium fonte Daphnes tinxisset, hausisse inde rerum futurarum cognitionem in folio planè descriptam: ac cum ad imperium gubernandum peruenisset, fontem aggere obruisse, eo consilio, vt aliis non liceret ex eo discere futurarũ rerũ scientiam. Sed hæc quidem narrantur accuratè ab ijs, qui curam ac studiũ in fabulis contexendis

contexendis posuerũt. Vbi verò Gallus, frater Iuliani Cæsar à Constantio designatus, Antiochiæ ætatem degit, quoniam Christianus erat, cum pro primis eos, qui pro religione Christiana martyrium obierant, colebat, cõstituit hũc locum purgare tum superstitione Gẽtilium, tum intemperantium hominum contumelia. Atque cum persuasum haberet se facile hoc perfecturum, si modò ecclesiam ibi in delubri loco extrueret, transtulit in Daphnem loculũ Babylæ Martyris, qui ecclesiam Antiochenam præclarè admodum rexisset, martyrioque occubuisset. Ex quo quidẽ tempore dicitur dęmoniũ nullum oraculum vti consueuerat edidisse. Videbatur quidem primò istud propterea accidisse, quòd victimis iam carebat, & cultu illo, quo antè dignatus fuerat. Sed postea tamen ab eo ipso patefactum est, quòd martyr, cuius corpus in proximo repositũ erat, impedimento fuit, quò minus istud, vt solet, præstaret. Etenim quanquam Iuliano solo imperium Romanum gubernante, Libamentis, nidore, & copia hostiarum abundat, nihilominus tamen cõticuit ad extremum responso dato, perspicuè causam superioris silentij per se declarauit.

Nam cum imperator animo instituisset de rebus, de quibus ei libitum erat, oraculum, quod in eo loco fuit, tentare, accedens ad delubrum, dæmonium monimentis, & victimis magnificis honorat: oratque vt res, quas molitur, non negligeret. Dæmonium igitur & si non planè & apertis verbis ita significabat, se nimirum propter Babylã martyrem, cuius bustum vicinũ erat, oracula dare nõ potuisse, tamen respondit locum refertum esse cadaueribus mortuorum, idque obstare, quo minus oracula ederet. Quo audito, imperator licet multa essent cadauera in Daphne condita, tamen quoniam conijciebat martyrem solum esse oraculis impedimento, dat mandatum, vt bustũ martyris inde in alium locum transferretur. Itaque Christiani in vnũ congregati, bustum circiter quadraginta stadia in vrbem trahunt: vbi iam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repositus iacet. Ferunt eo tempore viros, & mulieres, iuuenes & virgines, senes & pueros, mutua ipsorum cohortatione incitatos, per totum iter psalmos cantasse: qui quãuis simularent se, quò labores itineris leuarent, ceciniſſe, tamẽ

canebant

canebant reuera ardenti studio & propensa erga pietatem voluntate incensi, propterea quòd imperator aliter omnino atque ipsi de deo sentiebat. Psalmos autē ordiebantur hi, qui eos canere accurate norant, multitudo autem simul voces fudit cū concentu, huncq; versum addidit. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur, in simulachris suis.

Quòd propter reliquiarum eius translationem, multas Christianis clades Iulianus inflixit, et de sancto confessore Theodoro, & quòd delapso calitus igne, Daphnæi Apollinis templum conflagrauit. CAP. XIX.

OB hāc causam imperator, perinde quasi cōtumelia affectus fuisset, ira exardescere cœpit: & propterea cōstituit supplicia Christianis irrogare. Verùm Salustius eius præfectus, licet professione Gentilis, illud quidē consilium non probauit: sed tamen cum resistere non posset, mandatum imperatoris re ipsa exequitur: & postridie multos comprehendit Christianos, & in vincula conijcit. Ac primum omnium adolescentem quendam, cui nomen erat Theodorus, in medium productum, ad equuleum applicat. Ille diu acutis testis suffossus, neq; tormentis succubuit, neque præfecto supplicē se præbuit, sed ita se gessit, vt nihil videretur sentire doloris: quinetiam velut spectator cruciamentorum sibi inflictorum toleranter ac placidè plagas excepit, psalmumq; cecinit rursus eundē, quem pridie cecinerat, atq; ita planè ostendit, quàm non curaret ea, pro quibus in iudicium adductus fuisset. Præfectus aūt constantiam adolescentis admiratus, cum venisset ad imperatorem, res ab eo gestas illi exposuit: dixitque nisi celerius ab instituto desisteret, fore, vt & ipsi omnibus haberentur ludibrio, & Christiani plus inde laudis & gloriæ colligerent: quod concilium cum magis approbaretur, qui erant comprehensi, vinculis liberabantur. Dicitur porrò Theodorum cum à quibusdam rogatus esset, num dolorē sensisset tormentorum, respondisse, se non omnino omni sensu doloris caruisse: verùm adolescentē sibi astitisse, qui

doloris

doloris morsus sedasset: tenuissimo linteo absterssisse sudores, aqua frigidissima corpus perfudisse, qua & ardorem restinxit, & ærumnas subleuauit. Videtur quidē certè mihi hoc nō solius esse hominis, quantumuis generosi, vt corporis afflictationē adeo contemnat, nisi qui forte robore & vi diuina adiutus fuerit. Itaque Babylas martyr ob eam causam, quam suprà demonstrauimus, & in Daphne conditus est, & inde rursus translatus. Qua re confecta, haud ita diu pòst, ignis ex improuiso in delubrum Apollinis Daphnæi irruens, totum tectum, & ipsam statuam flamma penitus absumpsit: atq; parietes solum, quibus delubrum erat circundatum, columnas præterea, qui tum vestibula, tum posteriorem partem ædificij suffulciebant, nudatas reliquit. Atque vt Christiani putabant ignem illum cœlitus in dæmonē delapsum esse: sic Gentiles rumorē dissipārūt, illud facinus à Christianis dedita opera perpetratum. Quæ opinio cum superior esset, sacerdos Apollinis adducitur in iudicium, vti quis incendij author fuisset, indicaret. Atque licet multis verberibus cæsus, grauiterque cruciatus, neminem tamen omnino indicauit. Qua re potissimum inducti Christiani, constanter affirmarunt, ignem nō ab hominibus per insidias iniectum, sed diuina vltione è cœlo dimissum, in delubrum irruisse. Atque ista hoc modo accidisse accepimus. His rebus in Daphne propter Babylā martyrem à Deo confectis, imperator credo, cum certior factus esset ecclesias quasdam in honorem martyrum esse prope Apollinis Didymæi fanum, quod est pro Mileto situm, ædificatas, scripsit ad Præsidē Cariæ, vt si tectū iam & mensam sacram haberent, eas incenderet: sin earum ædificia ex dimidia parte duntaxat perfecta essent, fundamentis disturbatis solo æquaret.

De Christi statua quæ Paneadi habebatur, quam cum diruisset, destruxisset que Iulianus, suam ibidem erexit, & quomodo ea icta fulmine collapsa sit, & de fonte Emaus, in quo pedes suos lauit Christus, & Perside arbore, quæ Christum in Aegypto adorauit, & miraculis per eam editis. CAP. XX.

Illud

ILlud porrò dicetur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem vt Christi potentiam planè indicat, ita irá diuinam aduersus imperatorem accensam, euidéter ostendit. Cum certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocát) præclaram esse Christi statuam, quam mulier quæ sanguinis profluuio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat, eá deturbauit, suamq; in eius loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cœlo delapsus, statuá illá circiter pectus persecuit, caputq; vna cũ collo in terrá deiecit, atque in facié humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulsa. Ex quo quidẽ tẽpore ad hodiernũ diẽ atra tanq; fulminis ictu ambusta manet. Id téporis igitur Gétiles statuam Christi tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Christiani postea eius fragmenta cum collegissent, in ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur. Ex basi, supra quam hæc statua locata erat, herba quædam, vti narrat Eusebius, quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cuius generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit. Neque certe mihi mirum videtur, à deo, cum ad carnem humanam sumẽdam ipse venisset, beneficia adeo noua & peregrina hominibus delata esse. Nam cum alia q̃ plurima miracula in quibusdã ciuitatibus & pagis edita sunt, quæ solis indigenis fuerint per traditionem à téporibus Christi & apostolorum ductam cognita, tum istud etiam reuera, quod modò hoc in loco commemorabo. Est vrbs Palæstinæ, quæ iam Nicopolis dicitur: cuius quidem, vt pagi (sic enim ítum fuit) diuinus euangeliorum liber facit mentioné, eáque Emaus appellat. At Romani, capta Hierosolyma, & parta contra Iudæos victoria, eá Nicopolim nuncupabãt nomine ex euentu belli impositio. Ante hanc vrbem propter triuium, in quo Christus post resurrectionem à mortuis cum Cleopha incedens, simulabat se ad alterum pagum properè contendere, est fons quidam salutaris, in quo nõ hoïes modò, qui ægrotant, loti curantur, verùm etiam alia animalia, quæ varijs morbis laborant. Nam ferunt Christum vnà cum discipulis quodam tempore è via

ad fon-

ad fontem illum diuertisse, inque eo lauisse pedes, & aquæ ex eo tempore vim morbis medendi habuisse. Memorant præterea arboré esse, quæ persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cuius fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est Ioseph, cum propter Herodem assumptis secum Christo & Maria sancta Deipara, fugisset, venisse Hermopolim. Atque simul vt portæ appropinquauit, istam arborem, licet planè maximam, aduentu Christi turbatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidé de hac arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabat Christum iam in vrbe adesse, vel vt verisimile est, non modò arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege Gentilitia venerabantur, dæmone iam, qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum euersorem, qui eo in loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse, verùm etiam omnes Aegyptiorum statuas, aduentante tũ Christo, iuxta prophetiam Esaiæ concussas. Itaque dæmone inde abacto, arbor, quò rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesq; morbis liberauit. Atque vt Aegyptij & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.

Quòd Christianis infensus Iulianus, Iudæis templum Hierosolymis restaurandi facultatem dedit, quorum plures summa ope rem aggressos, flamma erumpens absumpsit, & de crucis figuris quæ in eorum vestibus qui operi insistebant, apparuerunt. CAP. XXI.

ETsi verò imperator odio habuit Christianos, & infenso animo in eos atq; inimico fuit, tamé aduersus Iudæos eorũq; patriarchas & duces benevolum se & mansuetum declarauit: scripsitque ad populum vt pro se suoque regno preces funderent. Verùm hoc ab eo factum est, quantũ ego cõiectura assequi possum, non quod eorũ approbaret religionem, quam norat velut matrem fuisse reli-

ligionis Christianæ, quippe quæ eosdem habeat & prophetas, & patriarchas, sed quòd Iudæi capitali odio Christianos prosequerentur: & propterea laboratum est ab eo, vt cultu atque obseruantia, qua erga illos vsus est, hos, quos odio prosequebatur, grauiter angeret. Fortasse etiã eo pacto illos facilius ad cultum gentilem & sacrificia adduci posse putabat, quippe cum sanctos scripturæ libros non sensu spiritali, vt Christiani, & etiam ipsi sapientiores Hebræi, sed literali solum, vt ita dicam, interpretarentur. Atque eum hoc animo fuisse, conatus eius planè declararunt. Nam accersitis gentis illius principibus, cohortatus est eos, vt legem Moysis audirent, & patria instituta ipsis in memoriam redegit. A quibus cum esset responsum, tẽplo Hierosolymitano iam diruto, nec fas sibi esse, nec morem patrium ferre, vt cum iam è sua vrbe primaria essent electi, alibi istud præstarent, suppeditat illis ex communi pecuniam, qua templum de integro extruãt, eo cõsilio, vt eandẽ cum maioribus religionis formã obseruent, eodẽq; modo sacrificent. Illi igitur non cõplexi animo istud secundum sacras prophetarum vaticinationes minimè posse fieri, omni cura ac studio in opus incũbere, & peritis architectis in vnum coactis, materiam ad ædificium parare, locum denique perpurgare cœperunt. Quinetiam tanta animorum alacritate laborem in has res conferre, vt etiam eorum vxores rudera è loco gremiis exportarent, monilia & reliquum mundum muliebrem libentibus animis in opus impenderent. Alias res omnes huic suscepto operi tum imperator, tum alii Gentiles, tum cuncti denique Iudæi postposuerunt. Nam Gentiles, licet Iudæis infensi, in huius laboris societatem cum illis venere, propterea quòd hoc modo persuasum habebant, se suum conatum posse perficere, & Christi prædictiones perspicuè falsas ostendere. Iudæi autem & idem ipsum cogitabant, & tempus se idoneum ad templum denuò ædificandum nactos arbitrabantur. Itaque simul ac veteris ædificii reliquias è loco sustulerant, effoderant, & solum purgauerant, dicitur postero die, quo primum iam essent fundamentum iacturi, terræmotus ingens factus esse, & la-

pides terræ conquassatione è solo eiecti, & ex Iudæis periisse hi, tum qui operis curam susceperant, tum qui ad illud spectandum venerant. Etenim ædes templo vicinæ, & porticus publici, in quibus versabantur, de repente corruerunt. Atque eorum, qui his ruinis oppressi erant, numero quidem cõplures, alij extemplò interierunt, alij semimortui inuenti sunt, quorum & crura fuerunt, & manus mutilatæ. Alij alias corporis partes labefactatas habuerũt. Postea verò, quàm Deus terram concutere desijt, rursus Iudæi, qui supererant, opus aggrediuntur, perinde ac si propter imperatoris mandatum necessariò suscipiendum esset, quinetiam quòd ipsi magno illius absoluendi desyderio tenerentur. Nam natura humana in his rebus, quæ ad voluptatẽ pertinent, ad id sæpius inclinatur, quod sibi detrimento esse solet, atque id vnum profuturum putat, quod ipsa cupit perficere: hincque reuera in fraudem inducta, neque quid conducat, solertia perspicere, neque periculis admonita, vel modestiam animi discere, vel ad id, quod decet, redire potest. Quod quidem certè Iudæis id temporis accidisse censeo. Nam cum prioris incepti frustratio, diuinum numen illorũ conatum damnasse euidentissimè demonstrauit, idem tamen quanquam frustra totis viribus tentare conabantur. Fertur enim vt secundò opus aggressi sunt, ignem subitò è fundamentis templi erupisse, multosque absumpsisse. Atque istud ab omnibus & liberè dicitur, & pro certo creditur, & à nemine vocatur in dubium, præterquàm, quòd quidam prædicãt flammam in ipsos vi ad templũ accedere cupientes ex aduerso irruisse, illudque fecisse, quod modò commemoratum est: alij autem id ipsum contigisse, simul vt rudera exportare cœperunt. Cæterùm siue hoc verum esse quis, siue superius assentiatur, alterutrum parem videtur admirationem excitare. Aliud item accidit priore illo & euidentius sanè & multò admirabilius. Nam omnium Iudæorum amictus signo crucis notatus fuit, & vestimenta habuerunt stellis quodammodo variata, perinde quasi textorum artificio maculis distincta fuissent. Quo factum est, vt alij eorum continuò Christum Deum esse existimarent, iniquoque

quoque animo tulisse, quod templum de integro ædificare constituerant: alij paulo post ad ecclesiam se transferrent, initiarentur mysteriis, hymnis, & precibus Christum pro suis improbe factis placarent. Istis rebus si quis fidem minime adhibendam putet, sit persuasus saltem ab his, qui eas ab earum spectatoribus acceperunt, quique adhuc in vita manent: sit etiam persuasus cum à Iudæis ipsis, tum à Gentilibus, qui opus inchoatum reliquerunt, imo verò ne inchoare quidem potuerunt.

QVINTI LIBRI FINIS.

HERMIAE SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER SEXTVS.

De Iuliani in Persas expeditione & quòd ibi deuictus, lethale vulnus accepit, ac quid Libanius de eius interfectore prodiderit. CAPVT I.

VNt iam suprà à me commemorata ea omnia, quæ ecclesijs accidisse, regnáte Iuliano, cognoui. Cui ineunte vere cum visum esset prælio contra Persas decertare, properè fluuiũ Euphratem traijcit. Atque prætergressus Edessam propter odiũ fortasse incolarũ (quippe ciuitas illa iam vsq; ab apostolorũ tẽporibus vniuersa Christianã religionẽ professa fuerat) ad Carras venit. Quo in loco cũ delubrũ Iouis offendisset, hostias immolauit, & suo more precatus est. Quare cõfecta, ex copijs, quę ipsum comitabãtur, armatos hoés ad viginti millia misit ad fluuium Tigrim, partim vti locis eum fluuium tangentibus præsidio essent, partim vti sibi, cũ eos fortè accerseret, opportuno tẽpore adesse posent. Porrò literas ad Arsacium præsidẽ Armeniæ, & Romanorũ sociũ scripsit, vt in hac expeditione subsidio sibi veniret: quibus quidẽ in literis de se extra modũ gloriosè prædicare, se vt valdè ad imperium gerendum idoneum insolenter extollere, & vt amicum illis, quos ipse pro Deis habuit, arroganter efferre: Constantium autem, cui succesſerat, velut ignauum & impium cõuitijs lacerare, ipsi denique Arsacio verbis admodum cõtumelioſis minitari nõ veritus est. Et quoniã eũ Christianũ esse acceperat, quò suã in eũ augeret contumeliã, etiã nefandas in Christum blasphemias loqui (istud enim nusquam non audacter agere consue-

cõsueuerat)cũ superba quadã iactatione cõtẽdit:cui etiam significauit deũ,quẽ coleret, nequanq̃ eũ defensurũ, si imperata negligeret. Quibus rebus ritè, vt ipse putabat, constitutis, acceptis secũ copijs Romanorum, eas per Assyriã ducit: atq; vrbibus quibusdã & castellis partim proditione, partim bello captis, sine vlla cõsyderatione aut consilio, ad ea solum quæ ante pedes erant, nullam eorum, quę à tergo reliquit, rationem ducens, neque quòd sibi eadem via reuertendum esset, animo complectens, oculos adiecit: & quemcunque locum cepit, eum miserandum in modum populatus est: cellas penarias, & alia id genus ædificia partim subruit, partim incendit. Dum autem proficiscebatur ad Euphratem, non longè abfuit Ctesiphonte. Est ea quidem vrbs magna, & iam loco Babylonis, sedes regia est Persarum. A qua non longè fluit Tigris. Ac cum nauibus propter terram interiectam Ctesiphontem appellere non posset, cumque necessariò cogi videretur, aut vrbem illam præterire, aut nauigia relinquere, tandem quibusdam captiuis de ea re rogatis, fossam repperit temporis longinquitate obstructam oppletamque, qua naues transmitti possent. Itaque effossa inde egestaque colluuie, quæ nauibus posset esse impedimẽto, Euphratẽ per eam in Tigrim deriuauit. Atque hac nauibus cum exercitu traductis, ad vrbẽ venit. Verũ cum Persæ magno apparatu equitum, armatorum, & elephantum instructi, ad ripas Tigris apparerent, & Iulianus videret exercitum suum in terra hostili inter duos maximos fluuios obsessum, & siue ibi maneret, siue eadem via reuerteretur, in periculo versari fame intereundi, præsertim vrbibus & pagis, per quos venerat, vastatis, & nullas iam res ad commeatum necessarias habentibus, prẽmijs celetibus propositis, milites in ludis circensibus spectãdis occupatos tenuit. Interim verò nauicularijs mãdatum dederat, vt nauium onera, & commeatũ exercitus abijcerent, eo cõsilio, vt milites (sic equidẽ audiui) cum viderent se propter rerum ad victum necessariarũ penuriam in periculo vitæ cõstitutos, maiores animos sumerent, & alacrius cum hostibus pugnarent. His rebus ita comparatis imperator, vocatis ad se post cœnã ducibus ac cẽturionibus, milites nauibus imponẽdos curat. Illi, Tigri

noctu traiecto, vbi iam ad vlteriores fluminis ripas appulsum est, nauibus egrediuntur. Ex Persis autem, qui eorum aduentum sentiebant, defendere se, & mutuò cohortari cœperunt: alij adhuc dormientes, à Romanis oppressi sunt. die verò illucescente, committitur prælium. Romani multis & ex suis amissis, & ex hostium copijs interfectis, primùm fluuium traiiciunt: deinde castra ante Ctesiphontem ponũt. At quoniam placuit imperatori non vlterius progredi, sed in sui imperij fines redire, nauibus propterea succensis, quod propter earum custodiam multi milites causarij essent, ad reuertendum se parant, fluuio Tigri ad leuã relicto. Atq; primũ captiuorũ ductu, in regionẽ fertilẽ & omnibus abũdãtẽ rebus ad vitã necessarijs veniũt. At postea senex quidã, qui pro omniũ Persarũ libertate morte oppetere cupiebat, primũ à Romanis dedita opera se capi permisit, cũ tamẽ præ se ferret, inuitũ se captũ esse. Deinde ad imperatorẽ deducitur. Tũ rogatus de via, & vera dicere visus, persuasit Romanis fore, vt si ipsum sequerentur, celerrimè cũ exercitu suo ad suos ipsorum fines peruenirent: & quòd iter solũ triduo, ad summũ, quatriduo molestũ & difficile esset, & quòd pro eo tẽpore cõmeatũ secũ ferre deberent, propterea quòd terra deserta erat & inculta. Imperator igitur astuti senis verbis inductus constituit illac proficisci. Vbi verò aliquantò longius processerunt, & confecto iã tridui itinere, in locis eisdem impediti hæserunt, senex captiuus vocatus in quæstionem, confitetur se pro salute suorum vltrò ad mortem gradi, & paratum esse omnia cruciamentorum genera lubenter subire. Cum autem copiæ Romani partim itineris longitudine, partim inopia rerum ad victum necessariarum animos demitterent, in eas iam languentes exercitus Persarũ impetũ facit. At graui prælio facto, de repente violentus excitatus vẽtus, cœlũ solemq; nubibus obduxit: aeri admiscuit puluerẽ. Ac cum tenebræ vndiq; & crassa caligo circonfusa esset, eques quidam incitato cursu, hasta imperatorem percussit, lethaleque ei inflixit vulnus: quem cum ex equo deiecisset, abiit, penitus ab omnibus ignotus. Quem Persam nonnulli, alii Saracenum fuisse prædicant. Sunt etiam, qui militem Romanum eum fuisse affirment: hancq;

hancque ei plagã ideo impoſuiſſe, quòd iniquo animo ferret illum temeritate & audacia exercitũ Romanum in tanta pericula coniecisse. Porrò Libanius Syrus, Sophiſta, cõ ſuetudine ei & amicitia coniunctiſsimus, de eius interfectore ſcribit iſta. Si quiſquam ſit, qui aueat audire, quiſnã eum interfecerit, nomen equidem non habeo dicere. Sed quòd ex hoſtium numero non fuerit, eſt argumento planè euidentiſsimo, cum nemo hoſtis ob plagam illi inflictam ſit quicquam honoris à rege Perſarum conſecutus. Imò verò tametſi rex eius interfectorem per præcones ad dignitatis gradum vocauit, & pollicitus eſt ſe eum, ſi vellet cõparere, amplis præmiis remuneraturũ, tamen ne cupiditate quidem honorum inductus quiſquam hoc facinus ſibi arrogauit: & propterea magna hoſtibus habenda eſt gratia, quòd rerum, quas minimè geſsiſsent, gloriam ſibi neutiquam attribuebant, ſed faciebant nobis poteſtatem interfectorem inter nos ipſos conquirendi. Nam quibus, dum viueret, imcommodare viſus ſit, hi quoniam ſecundũ leges ab eo ſancitas minimè vitam inſtituebant, idcirco & olim eius vitæ inſidias ſtruxerant, & iam facultatem nacti ei vitam ademerunt. Huc acceſsit quoque cum alia iniuria, quæ eos ad facinus iſtud impulit, quæ tamen eo regnãte nihil præſtare potuit, tum maximè deorum cultus, cui illi de induſtria prorſus aduerſati ſunt.

Quòd vltore Deo è medio ſublatus eſt, & de viſis quibus pleriſq; mors eius ſignificabatur, deque reſponſo illo, quòd fabri filius feretrũ illi fabricabat, & quòd hauſtum è vulnere ſanguinem, in Chriſtũ iaculatus eſt, & quantæ clades propter illum vniuerſum Romanum imperium exceperint. CAPVT II.

ATque dũ iſta ſcribit Libanius ad hũc modũ, ſubindicare vult interfectoré Iuliani Chriſtianũ fuiſse, quod fortaſsis verũ erat. Neq; enim incredibile eſt quendã è militũ numero id temporis animum induxiſse, quòd nõ Gentiles ſolũ, verũ etiã alij oẽs eos, qui tyrannos quondã

occidebant, ad nostram vsque ætatem admodum laudare solent, quippe qui pro omnium libertate mortem oppetere non dubitarent, sicque etiam ciuium, cognatorum, & amicorum salutem lubentibus animis tuerentur. Atque ægrè certè reprehendi potest, præsertim cum propter Deũ & religionem, quam approbabat, tam fortem ac strenuum se ostenderit. Equidem quisnã huius cædis administer fuerit, nihil certi possum dicere, præter ea, quæ modò dicta sunt. Sed tamen vti hi, qui de ea re consentientibus sententiis differũt, affirmãt, vera sane est ea opinio, quæ est ad nos perlata, quæ tradit eũ vltione diuina è medio sublatũ esse. Cuius rei certissimum argumentum est, diuina visio, quam cuidam ex necessariis eius oblatam accepi. Nam dicitur, cum ad Iulianum, qui iam erat in Persida, iter maturaret, in loco quodam, qui erat in via publica situs, diuersatum, & ædium penuria coactum in ecclesia, quæ ibi erat, dormiuisse, & secundum quietẽ vel rem gestam vidisse, vel saltem somniasse, complures ex apostolis & prophetis in vnum coactis, grauiter de imperatoris contumelia aduersus ecclesias facta conquestos esse, iniuisseque consilium, quid in hac causa faciendum esset. Ac cum diu de ea re esset deliberatum, & adhuc eorũ animi velut in dubio versari viderentur, duos è medio surgentes, cohortatos reliquos, vt bono animo essent, propereque tanquã addelendum Iuliani imperium è concilio egressos. Hominem illum, qui has res tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de cætero neglexisse. Atq; dum metu perculsus, hæsitaret, quis huius visionis exitus futurus esset, secundò eodem in loco somnum cepisse, vidisseq; eundem apostolorum & prophetarum conuentum: atque ex improuiso velut è via in concilium ingressos illos, qui superiore nocte ad Iulianum expugnandum abierant, cæterisq; nuntiasse eum occisum esse. Eodem die Dydimus, vir ecclesiasticus, & diuinæ sapientiæ ac pietatis perstudiosus, Alexandriæ ætatem degens, supra modum dolebat, non modò ob imperatoris scelera contra Christianam religionem admissa, sed etiam quòd cæco errore vagabatur, & ecclesias contẽnebat. Itaq; ieiunare, & deũ hac de re supplex orare cepit. Qui cum ob hanc causam animo adeo sollicito ac mœsto

esset,

esset, vti sequenti nocte nihil comederet, fortè in solio assidens, somno oppressus est: atq; velut extra se positus, videbatur sibi videre equos albos in aere cursare: & qui in eis vehebantur, eos ita prædicare: Nuntiate Dydimo, hodie Iulianum hac ipsa hora interfectũ esse, ipseq; idẽ illud Athanasio episcopo significet. Didymus igitur illico somno solutus, surrexit, cibũq; cepit. Ac de visione tum familiaris Iuliani, tum Didymi ista equidem accepi: & neuter eorum, in his quæ fuerat contemplatus, à veritate aberrauit, sicut postea indicatum est. Quòd si cuipiam hæc non satis videantur ad ostendendum eum Dei nutu, cuius ecclesias vastabat, trucidatum esse, is reuocet etiam in memoriam vaticinationem, quam vir quidam ecclesiasticus prædicebat. Nam cum Iulianus bellum esset contra Persas facturus, & minatus fuisset se post bellum ecclesias grauiter afflicturum, & petulanter insultaret, filium fabri nihil illis afferre posse subsidii, vir quem dixi modò, hanc de eo pronuntiauit sententiam: Iste fabri filius arcam ei ligneam ad mortem parat. Porrò autem ille ipse Iulianus post plagam acceptam ex aliqua parte intellexit à quo lęsus fuisset, neq; calamitatis suæ causam omnino ignorauit. Dicitur enim, cum erat sauciatus, sanguinem è vulnere expressum, in aërem proiecisse, & velut in Christum sibi apparentem intuitus, eum suæ necis insimulasse. Alij autem memorant eum, cum sanguinem manu ostendisset, illum in aërẽ iecisse, perinde atque soli iratum, quòd Persis venisset subsidio, & se non seruasset incolumẽ, præsertim cum suę natiuitatis, sicut astronomorum scientia indicabat, velut dominus esset & moderator. At cum esset reuera moriturus, vtrum Christum viderit nec ne, vti solet accidere, quando anima è corporis custodia egreditur, & res diuiniores, q̈ quæ ab homine conspici possint, videt, haud equidem habeo dicere. Neque enim istud ab adeò multis dicitur: veruntamen, vt planè falsum, reiicere non audeo: quippe cũ credibile sit alia etiam his multo admirabiliora contigisse non alia de causa, quàm vt constare possit religionẽ Christianam non hominum studio & industria constitutam stabilitamq; esse. Deniq; toto tempore, quo iste regnauit imperator, deus visus est grauiter cõmotus esse, & propterea

imperium Romanũ permultis in nationibus ei subiectis variis calamitatũ generibus affligi permisit. Nã terra grauissimis motibus continenter concussa, & ædificiis ruentibus, neque domi cuiquam, neque sub dio versari tutum erat. Atque vti ex his, quæ mihi narrata fuerint, coniecturam facio, vel eo ipso imperante, vel secundum saltem gradum post imperatorem obtinẽte, clades Alexandriæ vrbi Aegypti inflicta, accidit. Quo quidẽ tempore mare cum in suum locum recessisset, denuò impetu repentino æstuans, extra suos terminos erupit, & longè lateq; aridum vndis obruit: adeò vt cum aqua recessisset, scaphæ marinæ in domorum tegulis repertæ sint. Atq; eo die, quo ista acciderũt (quem γενέσια id est, natalitia terræmotus vocant) festum quotannis Alexandrini etiamnum agunt. In quo quàm plurimis per totam vrbem lucernis accensis, & precibus ad gratias Deo agendas fusis, cum magno splendore hunc diem festũ, & non minore cum reuerentia celebrant. His accedunt diutinæ siccitates, quæ eiusdem imperatoris temporibus & fructus, & aeris salubritatem labefactarũt. Hinc tanta rerum ad victum necessariarũ penuria orta est, vt homines fame compulsi, pabulo, quo animalia ratione carentia vti solent, vescerentur. Quinetiam pestis secuta est, quæ suos secum aduexit morbos, & hominũ corpora extinxit. Verùm de Iuliano hæc hactenus.

De Iouiani imperio, & quòd susceptο regno multa iustè legitimeq; statuerit. CAP. III.

POst Iulianum, communi exercitus cõsensu Iouianus capessit imperium. Quem cũ milites in hostili terra imperatorem delegissent, ipse se Christianum esse clara voce professus, imperium recusauit: neque imperii insignia vsq; eo suscipere voluit, quoad milites, cognita recusationis causa, se itidẽ Christianos esse clamassent. Ac cum rerum status in periculo constitutus esset, & propter malam Iuliani gubernationem admodum perturbatus, & exercitus penuria commeatus valdè laboraret, necesse ei videbatur, pactis quibusdam conditionibus, pacem cum Persis facere, & ob eam causam aliquid de tributis, quæ

Roma-

Romanis antè pensitauerant, remittere. Cumq; præterea experientia didicisset imperium propter iram diuinam in Iulianum, qui ante ipsum regnauerat, accensam, acerbè afflictatũ fuisse, abiecta omni cunctatione, scripsit ad præsides nostrarum prouinciarum, vt in ecclesias frequentes conuenirent, & diuinum numen studiosè colerent, docerentque suos solam religionem Christianam verum Dei cultum in se complecti. Porrò ecclesiis, & clericis, viduis & virginibus immunitatem reddidit, & si quid aliud vel ad commodum, vel ad honorem religionis nostræ à Constantino ac liberis suis aut donatum, aut lege sancitum fuisset, postea autem à Iuliano illis ablatum. Misit item ad secundum præsidem generalem edictum, quod iubebat, vt qui sacratam virginem vel ad nuptias contrahendas pellicere conaretur, vel lasciuo solum obtutu aspiceret, maximè omnium si per vim rapere tentaret, capitis supplicio mulctaretur. Istam legem ideò tulit, quòd quidã improbi viri, regnante Iuliano, tales virgines vel vi, vel persuasione ad hanc corruptelam inductas sibi connubio iunxissent: quemadmodum fieri solet, cum religionis statu perturbato, turpis libido id genus sceleris conscisendi impunitatem proponat.

Quòd denuò motus in ecclesia exorti sunt, & de Antiocheno concilio, quod fidem Nicænã confirmauit, & quid ad Iouianum Imperatorem scripserit. CAPVT IIII.

IAM verò quæstiones de integro & disputationes de doctrina fidei ab ecclesiarum præsidibus agitari cœptæ sunt. Nam dũ regnabat Iulianus, propterea quòd summa religionis Christianæ omnino in discrimine versabatur, à disceptando omnes se temperarunt: communiterque inter se Deum supplices orabant, vt ipsis propitium se ostenderet. Atque ita natura humana comparatum est, vt cum ab exteris iniuriam acceperint, cum suis concordiam habeant & pacem: cum autem sint malis ab exteris importatis liberati, ipsi inter se seditionem & discordiam concitent. Sed quibus rebusp. aut gẽtibus illud acciderit, non est

non est in præsentiarum commemorandum. Per idem ferè tẽpus Basilius episcopus Ancyræ, Siluanus Tarsi, Sophronius Pompeiopolis, & alij, qui vnà cum his sunt hæresim Anomianorũ auersati, & filium patri non consubstantialem, sed substantia similem dixerunt, libellum ad imperatorem mittebant: in quo fatebantur gratias Deo agendas esse, quòd eum imperio Romano præfecerat. Postulabãtq; vt vel acta concilij Ariminensis, ac Seleucensis rata manerent, & ea quæ quorũdã studio ac potẽtia decreta fuissent abrogarentur, vel vt modus ille, qui ante concilia habita in ecclesijs seruatus fuisset, teneretur: dareturque potestas omnibus vbique episcopis, vt quo in loco ipsi vellent, separatim, nullo alio cũ illis cõmunicãte in vnũ conuenirẽt, & vt ea, quæ instituebãtur à nõnullis, qui aliquid seorsum moliri, & ita homines in fraudem impellere cuperent, vti regnante Constantio acciderat, neutiquã ex eorum sentẽtia procederẽ permitterẽtur. Significabant etiam se ad castra nolle accedere, ne molestiam ei exhibere viderentur. Attamen si ipse eis copiam faceret, se suis ipsorum vsos iumentis, hoc perlubenter facturos. Atq; hi quidẽ ista scripsere ad Iouianum. Eodem tempore, concilio Antiochiæ Syriæ conuocato, fides concilii Nicæni confirmata est, ibiq; omnium sententiis decretum, vt filius patri sine controuersia consubstantialis esse crederetur. Huic concilio interfuere, Meletius, qui id temporis ecclesiam Antiochenam gubernabat, Eusebius episcopus Samosatenus, Pelagius Laodiceæ, quæ est vrbs Syriæ, Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Irenion Gazæ, & Athanasius Ancyrę episcopus. Quibus rebus confectis, concilii decreta significabant imperatori per literas scriptas his verbis.

Sanctissimo deoq; charissimo domino nostro Iouiano, Victori, Augusto, concilium episcoporũ Antiochiæ in vnũ ex varijs prouincijs cõuocatorũ. S.

TVá pietatẽ, imperator sanctissime, cum primis labora, re, vt ecclesiæ pax & concordia stabiliatur, nobis exploratũ est. Neq; sumus nescij te sapiẽter cõsyderasse, formam veræ & orthodoxæ fidei ad hanc concordiam, confir-

' confirmandã valere maximè. Idcirco ne in eorũ numero,
' qui doctrinam veritatis, adulterare ſtudent, habeamur, vi-
' ſum eſt tuæ prudentiæ ſignificare, quòd fidem ſancti con-
' cilij iam olim Nicææ congregati & approbemus, & tene-
' amus: quãdoquidem vocabulum CONSVBSTANTIALIS,
' quod quibuſdam videtur parum rectè in ea poſitum, eſt
' proba à patribus commodaque interpretatione explana-
' tum: quæ quidem interpretatio oſtendit filium ex patris
' ſubſtantia genitum: patri ſecundum ſubſtantiam ſimilem:
' & neque affectionem vllam in eius inexplicabili genera-
' tione debere intelligi, neque vocabulum ſubſtantiæ apud
' ſanctos patres ad conſuetudinem Græci ſermonis capi,
' ſed ab illis poni ad euertendum illud peſtiferum dogma,
' Chriſtum ſcilicet ex nihilo ortum eſſe, ab Ario impiè in-
' troductum: quod etiam iſti Anomiani, id eſt, qui filium pa
' tri diſsimilẽ ſtatuunt, nuper exorti, multo audacius impu-
' dentiuſq; ad eccleſiæ concordiã labefactandã aſſeuerant.
' Quamobrẽ exemplar fidei ab epiſcopis Nicææ coactis ex-
' poſitæ (quam ſane vehemẽter amplectimur) his literis qui-
' bus animorũ noſtrorũ ſententiã tibi declarauimus, ſubiũ-
' gere placuit. Atque hæc quidem decreuere epiſcopi, qui
eo tempore Antiochiæ in vnum conuenerant, formulãq; fidei à concilio Nicæno editam, eiſdem verbis, quibus erat conſcripta, ſuis literis ſubiunxere.

De magno Athanaſio, qui maiorem in modum ab imperatore colebatur, quodque Aegypti eccleſiæ illi traditæ ſunt, & de magni Antonij viſione.

CAP. V.

DVm hæc gerũtur Athanaſius etiã epiſcopus Alexãdriæ, cõſilio ſuo cũ quibuſdã ex familiaribus ſuis cõmunicato, neceſſariũ putauit imperatorẽ, qui Chriſtianus erat, viſere. Atque profectus Antiochiã, poſtulata ſua imperatori exponit. Sunt tamẽ, qui dicunt, imperatorẽ eũ ad ſe accerſiuiſſe, vt quid de religione, & ſana doctrina agẽdum eſſet ab illo cognoſceret. Vbi verò res eccleſiæ ritè, quoad eius fieri poterat, conſtituerat, de reditu cœpit cogitare. Euzoius autẽ epiſcopus ſectæ Arianæ Antiochiæ,

Proba-

Probatium eunuchum, sectæ eiusdem Alexandriæ antesignanũ constituere laborauit. Lucius igitur genere Alexandrinus, vnus ex presbyteris, quos Georgius ordinauerat, cum Euzoius eiusque fautores istud instituissent, ad imperatorem accedit: grauiter criminatur Athanasium, primum quòd toto tẽpore, quo episcopatũ gesserat, criminibus implicatus tenebatur: deinde quòd à superioribus imperatoribus sæpe erat exilio condẽnatus: postremò quod author discordiæ in religione, & tumultus extiterat. Itaq; postulat, vt alter eius loco ecclesiæ Alexandrinæ crearetur episcopus. At imperator (norat enim insidias, quæ erãt tũ Athanasio paratæ) criminibus ei illatis neutiq̃ auscultauit: sed Lucio quidé cum minis adiectis, in mandatis dedit, vt qui esceret: Probatio autẽ, & alijs eunuchis, quos circũ se habebat, vt pote eiusmodi tumultuum authoribus imperauit, vt tandem modestiam discerent. Athanasium verò, quẽ præsens congressus & colloquiũ ei charissimum reddiderat, misit in Aegyptũ cum mandato, vt quo sibi luberet modo ecclesias & populum regeret. Nam dicitur illum tũ ob virtutẽ, qua præditus erat, tum ob vitam piè actã, tum denique ob prudentiam, & præstantiam doctrinæ laudasse plurimũ. Ad hunc modum ergo fides in concilio Nicæno stabilita, quanquam ad aliquod temporis spatium interiectũ, vt suprà docuimus, oppugnata fuerat, tamen isto imperatore regnante, caput denuò extulit. Verùm non ita diu post pari ratione agitari cœpit. Nam non in his solum, vt est veri simile, quæ temporibus Constantij ecclesiæ contigerunt, prædictio Antonij monachi expleta est, sed restabãt adhuc ea, quæ postea sub Valente facta sunt. Traditum est enim Antonium priusquam Ariani, essent ecclesiarum potiti gubernaculis, regnante Constantio, secundum quietem mulos altare insultantes calcibus & sacram mensam euertentes vidisse: illicoque prædixisse tumultum ex adulterinis permixtisque doctrinis ortum, & rebellionem ex illis, qui alienã ab ecclesia Catholica opinionem tenerent, excitatam ecclesiam dei postea occupaturam. Atq; hæc quidem verè ab eo & visa esse, & prædicta, res cũ quæ ante hoc tempus, tum quæ post accidebant, manifestò declararunt.

Iouiani

Iouiani mors, & de vita Valentiniani, et ipsius in Deum fiducia, & quomodo ad imperiũ peruenerit, & quòd Valentẽ fratrem suũ in imperij partem assumpsit, & de opinionum & morum eorundem discrepantia. CAPVT VI.

IOuianus verò imperij administratione circiter octo mẽses perfunctus, dum proficiscitur Constantinopolim, in Dadastanis, qui est locus Bithyniç iter vias mortẽ obit, vel quòd largius, vti quidam prædicãt, cænauerat, vel quòd odorem domus, in qua dormiebat, recens calce illitæ ferre non poterat. Nã multis carbonibus quò locus tepesceret, ibi accẽsis (erat enim iam hyems) vaporem inde excitatum, parietes supra modum madefeciſſe dicunt. Vbi verò exercitus venit Nicæam, vrbem Bithyniæ, Valentinianum virum bonum, & dignum planè imperio imperatorẽ declarant. Nã ibi tum fortè aderat, ab exilio reuersus. Fertur enim Iulianum, cum summã imperij Romani administraret, istũ Valentinianum, qui præfectus cohortis erat, ex albo militum, qui in exercitu Iouiani vocabantur, exemisse, & perpetuo addixiſſe exilio: simulatione quidem, quòd milites sibi subiectos, cum contra hostes pugnandum esset parum commodè instruxerat, sed reuera hinc inductus est. Cum Iulianus adhuc in Gallia, quæ ad occidentem solem vergit, ætatem ageret, ad quoddam delubrum iuit sacrificatum: simulque cum eo fuit Valentinianus. Nam Romanis vetus erat mos, vt prçfecti militum, qui Iouiani & Herculiani vocabantur (sunt hæ quidem duæ cohortes ex militibus primariis constitutæ: quarum altera ad Hercule, ab Ioue altera nomen traxit) imperatorẽ proximè à tergo præsidij causa sequerentur. Valentinianus autem cum esset limẽ delubri trãsgressurus, & sacerdos ritu Gẽtilitio virides oliuæ ramusculos madefactos manu tenens, introeuntes illis aspergeret, gutta in suam vestem delapsa, ægrè admodum & grauiter tulit. Christianus enim erat, & propterea Sacerdotem, qui ipsum aqua asperserat, conuitijs adoritur. Aiunt præterea eum, etiam imperatore Iuliano inspectante, tantũ vestis suæ cũ ipsa gutta excidisse abiecis-

abiecisseque, quantum gutta madefecerat. Vndè Iulianus ei admodum infensus iratusque, non multò post condemnauit exilio, vt nimirum Melitinam, vrbem Armeniæ, perpetuò incoleret: causa quidem simulata, quòd milites sibi subiectos negligéter admodum gubernasset. Noluit enim videri propter religionem vllo eum afficere incommodo, ne indè aut martyris, aut confessoris honos illi tribueretur. Siquidem hac de causa aliis etiam Christianis pepercerat, quia videret eos ex periculorum susceptione vti supra demonstratum est, tum gloriam sibi consequi, tum religionem ac fidem Christi vehementer confirmare. Ac simul vt imperium Romanum Iouiano delatum est, iste Valentinianus ab exilio Nicæam reuocatus, mortuo iam forte Iouiano, & consilio ab exercitu, & his, qui tum primos magistratus gerebant, inito, omnium suffragiis imperator deligitur. Postea verò quàm insignia susceperat imperij, & milites clamarant, vt alterum sibi velut socium imperii adiungeret, me, inquit, ad imperandũ deligere, ô milites, penes vos erat: sed cum iam à vobis delectus sim, consortem imperij, quem postulatis, non in vestra, sed in mea solius potestate deligere situm est. Quinetiam vos, qui meo iam imperio subiecti estis, conquiescere: me autem, vtpote imperatorem, quid agendum sit, consyderare conuenit. Atque hac oratione id temporis milites affatus, eorum minimè cessit sententiæ. Verùm haud multò post profectus Constantinopolim, fratrem consortem imperii declarauit. Atque partes imperii, quæ ad solem orientem spectant, ei tradidit: quæ autem ab Illyriis ad Oceanũ occidẽtalem pertinent, quinetiam omnem è regione continentem ad extremas vsque oras Libyæ sue ipsius subiecit ditioni. Ambo quidem professione Christiani erant, sed tamen opinione discrepabant & moribus. Nam Valens quoniam salutari aqua baptismatis expiarẽ, Eudoxio episcopo ad illius mysterij initiationẽ ministro vsus est, fidei Arianẽse addixit: atq; iniquo animo passus est, ꝙ nõ sibi liceret omnes vi ad eandẽ secum opinionẽ amplectendam cogere. Valentinianus autem fidei concilii Nicæni adhærescens, sicut iis, qui ei fauebant, opitulatus est, sic contrariam doctrinam sequentibus nihil omnino exhibuit negotij.

Quòd

Quòd rursus ecclesiis perturbatis concilium Lampsaci coactum est, & quòd Ariani qui Eudoxium sequebantur, cum superiores essent, illos qui fidem orthodoxam tenebant, vnà cum Meletio ecclesiis submouebant. CAP. VII.

VBi verò decessit Cõstantinopoli Valentinianus, per Thraciam Romam versus iter fecit, episcopi Hellesponti & Bithyniæ, & alii omnes, qui filium patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se legatum Hypatianum Heracleæ, quod est oppidũ Perinthi, episcopum, oratum vt sibi de doctrina fidei ritè constituenda in vnũ conueniendi potestas permitteretur. Qui cum venisset ad Valentinianum, & episcoporum postolata ei exposuisset, respondit ille, sibi, qui vnus è laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negotiis interponere: & ideo sacerdotes & episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se, vbicunq; ipsis lubitum fuerit, in vnum conueniant. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampsaci concilium cogunt. Atq; vbi ad bimestre spatium de rebus fidei deliberatum est, tandem decernunt acta Constantinopoli, opera ac studio Eudoxii & Acacij eum suis sancita abroganda esse: deinde formulam fidei, quam velut ab episcopis occidentalibus editam explodendam protulerant, quosdamq; ad eidem subscribendum impulerãt, facto promisso, quòd opinionem eorum, qui filium patri dissimilem prædicant, penitus reiicerent: cui promisso neutiquã steterunt. Tum doctrinam illam ratam fore, quæ filium patri substãtia similem asserit. Nam adiectionem huius vocis, SIMILIS, ad planam personarũ distinctionem necessariam esse. Porrò formulã fidei in cõsecratione ecclesiæ Antiochenæ editã, & Seleucię omniũ episcoporum consensu confirmatam, in omnibus ecclesiis tenendam. Quinetiam vt qui ab his qui filium patri dissimilem asseuerabant fuissent abdicati, suas ipsorum sedes, vtpote ecclesijs per nefas electi, denuò reciperẽt. Quòd si quis eos insimulare vellet, pari periculo obnoxium fore. Iudicesq; cõstitui episcopos tũ illius gẽtis orthodoxos,

tum alios, qui ex finitimis prouincijs ad eam ipsam cõuenirent ecclesiã, in qua testes sunt rerũ à singulis in vita gestarũ. Quæ cũ decreuissent, & Eudoxianos non vocassent solũ, verùm etiã locũ illis dedissent pœnitẽtiæ, hiq; tamẽ minimè obtẽperarent, decreta omnibus vbiq; ecclesijs significarũt. Ac quoniã suspicabãtur (vti erat certè verisimile) Eudoxiũ aulã imperatoris ad suis partibus fauendũ inducturũ, atq; ipsis calumniã intenturũ, statuerunt eius conatum præuertere, & acta concilij Lampsaceni imperatori indicare. Quod & fecêre. Siquidẽ Valenti è Thracia reuertenti (fratrẽ enim Romã antiquã proficiscentẽ aliquot dierum viã comitatus fuerat) Heracleæ obuiã fiunt. At verò Eudoxius & imperatoris & aulicorũ animos iã, vt volebat, sibi conciliauerat. Itaq; imperator legatis, qui ex concilio Lampsaceno venerant, iussit, vt doctrina fidei cũ Eudoxio cõsentirent. Sed cum illud denegassent, & fraudẽ Constantinopoli factam, & consilia contra decreta concilij Seleucensis suscepta Eudoxio criminis loco obiecissent. Valens inflammatus iracundia, iubet tum illos in exlium ire, tum ecclesias eorum alijs tradi. Interim verò ipse in Syriã concedit. Nam verebatur, ne Persæ fœdera ad triginta annorum spatium, regnante Iouiano, facta rumperent. Cæterùm cum hi nihil nouarum rerum molirentur, Antiochiæ commoratus est. Quo quidem tempore Meletium episcopum addixit exilio: Paulino autem, propterea pepercit, quòd vitæ eius sanctimoniam reuerebatur. Porrò eos, qui Eudoxij communionem repudiabant, exturbari ecclesijs, pecuniis mulctari, cædi verberibus, & aliis tormentis affligi mandauit.

De Procopij defectione, & incredibili eius exitu, & Eleusio Cyziceno & Eunomio hæretico, & quomodo Eleusio successerit. CAP. VIII.

QVo quidem tẽpore, vti coniectura assequi possumus, res his multò grauiores ab eo perpetratæ fuissẽt, nisi bellum, quod tum à Procopio motũ fuerat, obstitisset. Nam ille Constãtinopoli, occupata tyrãnide, & magno exercitu breui tempore collecto, contra Valentem ire maturat.

maturat. Valés autem ex Syria reuersus, circiter Nacoliã, vrbem Phrygiæ, prælio cum eo cõgreditur. Quem quidẽ cum proditione Agelonis, & Gomarij, qui eius duces erant, viuum cepisset, non ipsum solum, sed etiam proditores eius miserandum in modum interemit. Nam hos, licet se illis beneuolum fore iurasset, serris medios dissecuisse traditur. Procopij autem ctura, cum duas arbores non longe distantes inflexisset, singula ad singulas arbores alligauit: quo facto, arbores denuo se in altum attollere permisit. Quæ cum se ad consuetum locum erigerent, hominẽ in duas partes distraxerunt. Hoc confecto bello, Nicæam venit. Cum autem imperij statum pacatum cerneret, denuo cœpit eos exagitare, qui aliter atq; ipse de deo sentirent. Et maximè omnium episcopis, qui Lampsaci in vnum conuenerant, succensuit: propterea, quòd & episcopos Arianos abdicauerant, & formulam fidei Arimini cõpositã reiecerant. Qui cum hoc modo ira exardesceret, deducit Cizico Eleusium. Atq; cõcilio episcoporũ eidẽ, cui ipse, opinioni fauentiũ cõuocato, cogere illum eorũ fidei cõmunicare conatus est. Qui primò fortiter restitit. verùm cum & exilium vereretur, & fortunarum amissionem (ista enim, si non pareret, Valens ei minatus fuerat) imperata facit. At statim pòst, eum pœnituit. Nam Cizicum reuersus, palàm, in ecclesia peccatum suum confessus est, & alterũ eius loco episcopũ creari iussit. Nã haud cõsentaneũ esse, vt ipse, qui suã fidẽ ac religionẽ prodiderat, sacerdotio amplius fungeretur. At Cyziceni ob reuerentiã, quam erga piã eius vitæ institutionẽ habebant, eum summa cõplectentes beneuolẽtia, alterum episcopum habere noluerunt. Quibus rebus cognitis, Eudoxius Constantinopoli opinionis Arianæ antistes, Eunomium Cizici creat episcopum. Nam eũ, quoniã dicendo erat disertus, Cizycenos orationis vi ad suam doctrinã facilè perducturos putauit. Vbi autẽ venit Cizicum cũ mãdato imperatoris, egresso inde Eleusio, ecclesiarum illius vrbis capessit administrationẽ. Qui verò doctrinæ parebant Eleusij, hi ecclesia extra mœnia vrbis ædificata, ante ciuitatẽ cõuentus peregerunt. Verùm de Eunomio, & hæresi eius nomine nuncupata, dicam equidem paulo pòst.

Quòd grauiter mulctati erant, qui eo tempore fidē Nicænam profitebantur, & de Agelio nouatianorū Antistite. CAP. IX.

NON dissimilibus porrò afficiebātur incōmodis etiā illi, qui Constantinopoli doctrinā concilij Nicæni propugnabāt. Quorū incōmodorū socij fuere quoq; Nouatiani. Nā imperator cū reliquos oēs vrbe exigi, tum ecclesias Nouatianorū occludi mādauit. Cæterorū autem ecclesias non erat causa, cur occluderet. Nam iam pridem eæ, regnante Constantio, ipsis ademptæ fuerant. Quinetiā Agelium, qui temporibus etiam Constantii ecclesiæ Nouatianorum Constantinopoli præfuerat, mulctauit exilio. Is quidem dicebatur vitam cum summa omnium admiratione secundum leges ecclesiasticas instituisse. Vixit enim (quod in pia vitæ ratione ac disciplina facilè primas obtinet) à pecuniarum possessione liber: atque ipsa vitæ institutio illud planè declarauit. Nam vna solum vtebatur tunica, & sine calceis semper incedebat. Non ita multò post ab exilio reuocatur: suas ipsius recuperat ecclesias, & conuentus liberè ac sine metu agit. Quarum rerum Marcianus quidam causa extitit: vir sane cum vita, tum doctrina admirabilis: qui iam olim quidem in regia satellitem egerat, at iam tum presbyter sectæ Nouatianæ erat, docebatq; filias imperatoris Anastasiam & Carosam præcepta Grammaticæ: quarū nominibus sunt balnea Cōstantinopoli etiamnum appellata. Itaque ob reuerentiam erga hunc & gratiam, hæc, quæ modò diximus Nouatianis concessa sunt.

De Valentiniano iuniore & Graciano, & persequutione quā excitauit Valens, & quòd qui consubstātiale tuebātur, ab Arianis & Macedonianis diuexati, Romā legationē mittūt.

CAPVT X.

SVB tempus imperatori Valentiniano in occidente filius natus est, patris nomine nuncupatus. Non multo post filius eius Gratianus, quē anteq; regimē susceperet imperij,

imperij, in lucẽ ediderat, imperator creatus. Eodem tempore, quanq; grando instar lapidũ, præter cõmunem naturæ consuetudinẽ, præceps delabebatur in terrã, & terræmotus maximi cũ alias ciuitates, tũ Nicæã Bithyniæ magnopere labefactabant, Valẽs tamẽ & Eudoxius Christianos, qui doctrina fidei abs se dissentirent, grauiter persequi nõ desierũt. Atque cũ conatus eorũ aduersus fautores Nicẽni cõcilij ipsis ex animi sententia iã succesisse videbatur (nã hi quidẽ maiore in parte imperij Valẽtis, & maximè in Thracia, Bithynia, Hellespõto, & aliis regionibus hisce lõgius distantibus, neque ecclesias habebãt, neq; sacerdotes) tamẽ contra Macedonianos, qui in ea orbis parte numero multo plures erãt, cœpe iracũdia admodũ efferri. In quos furorẽ cõuertentes, nõ mediocriter diuexarunt. Qui metu malorũ impendẽtiũ perterriti, legationibus inter ipsos mutuò ad singulas vrbes missis, cõmodissimum sibi putarũt ad Valentinianum imperatorem, & Romanum episcopum profugere, & communioni fidei illius potius, quàm Eudoxii, aut Valentis, ac suorum aulicorum se adiungere. Vbi verò ista rectè se habere visa sunt, tres ex suis deligunt, Eustathium, episcopum Sebastiæ, Siluanum Tarsi, & Theophilum Castabalorum episcopum, quos ad Valentinianũ mittant: scribuntque literas, tum ad Liberiũ episcopũ Romanũ, tum ad reliquos episcopos occidẽtis (vtpote qui fidem ab apostolis ductam ratã firmamq; tenerent, & præ cęteris deberent religioni prospicere) vti legatis suis quantum in ipsis situm esset, subsidio esse, & cum illis consilium de rebus agendis inire vellent: exponerentque, quid ad statum ecclesiæ ritè constituẽdum optimum factu videretur. Qui cum in Italiam veniissent, certiores facti sunt imperatorem esse in Gallia, vt contra Barbaros illi regioni finitimos bellum faceret. Verùm cum via in Galliam difficilis esset & periculosa propter bellum, literas dedere Liberio. Atque rebus, de quibus venerant legati, cum eo communicatis, non Arium solum, verùm etiam eius opinionis fautores ac doctores condemnant: reiiciunt etiam omnem hęresim fidei concilij Nicæni aduersantẽ, vocabulũq;, CONSVBSTANTIALIS, recipiunt, vt pote idẽ significans, quod SVBSTANTIA SIMILIS. Itaq; Liberius, simul vt confessionem

nem istarum rerum ab illis scriptis proditam accepit, cum eis communicauit: scripsitq; ad episcopos orientis, eosq; ob concordiam & fidei consensum laudauit, atque quid cum legatis eorum actum sit significauit. Confessio autem Eustathij & collegarum illius hæc quidem fuit.

Eustathij, Siluani, & Theophili ad Liberium Romanum epoſcopum confeſsio.

CAPVT XI.

Domino, Fratri, & Collegæ noſtro Liberio, Euſtathius Siluanus, & Thophilus, in domino. S.

VT omnem occasionem insanæ hæreticorum confidentiæ, qui ecclesiæ catholicæ graues afferunt offensiones, omnino adimamus, concilia episcoporum rectè de religione sentientium, quæ Lampsaci, Smyrnæ, aliisq; variis in locis aliquando habita fuerint, nostro approbamus consensu. Cuius sinodi legatione obeuntes, literas ad tuam benignitatem, & ad alios episcopos Italiæ, aliarumq; regionum ad solem occidentem vergentiũ attulimus: ex quibus planum fiet, nos fidem catholicam tenere seruareque, quæ in sacrosancto concilio Nicæno, tẽporibus beati Constantini imperatoris, à trecentis decem & octo episcopis confirmata fuerit, atque adeo inuiolata stabilisq; permãserit: in qua VOX, CONSVBSTANTIALIS, ad peruersam Arij doctrinam expugnandam sanctè pieq; posita fuit. Nam propriarum manuum subscriptionibus planè confitemur, nos non aliter, atque illos patres, quos diximus, sentire, sed eandem fidem cum illis & antè hac seruasse, & iam seruare, & ad extremum vsque spiritũ seruaturos esse: Arium autem, impiam illius doctrinam, eius discipulos, omnesq; Patropasianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, & Pauli denique Samosateni sectatores penitus condẽnare. Istorum doctrinę, omnibus idẽ cum illis sentientibus, omnibus etiam erroribus, qui sacto sanctæ fidei prædictæ à sanctis patribus piè & catholicè in vrbe Nicæa expositæ aduersantur, itemque fidei formulæ in concilio Ariminensi recitatę, vtpote fidei sancti cõcilij Nicæni, quod diximus, prorsus repugnanti (cui quidem

dolo

dolo & quorundam periurio propter nomẽ vrbis Niceæ, quæ est in Thracia, deluſi, Conſtantinopoli ſubſcripſimus) nominatim anathema indicimus. Porrò formulam fidei in concilio Nicæno editam, ſuæ confeſsioni eiſdem verbis ſubiunxerunt. Atq; literas Liberij de rebus modò geſtis cum accepiſsent, in Siciliã nauigarunt. Qua in inſula concilio celebrato, & eiſdem rebus ab epiſcopis illius loci decretis, ad extremum cum hæc omnia confeciſsent, domum reuerterunt.

De concilio Tyanis celebrato, & eo quod in Cilicia expectabatur futurum, niſi id Valens ſoluiſſet, & perſecutione quæ eo tempore feruebat, & q̃ Athanaſius magnus iterum ſeſe fugę mandans deliteſcebat, & poſtea datis ad eum Valentis literis in publicum prodiens, Aegypti eccleſias gubernauit. CAPVT XII.

EOdem tempore, dum Euſebius, epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſius Ancyræ, Pelagius Laodiceæ, Zeno Tyrini, Paulus Emeſæ, Otreus Meletinæ, Gregorius Naziãzi epiſcopus, & multi alij, qui, regnante Iouiano, Antiochiæ decernebant, doctrinam, quòd filius ſit patri conſubſtantialis, tenendam eſſe, dum, inquam, iſti omnes Tyanis concilium habent, literæ Liberij, & aliorũ epiſcoporum occidentis recitantur. Ex quibus permagnã capientes lætitiam, ſcripſerũt omnibus eccleſiis, vt tũ decreta epiſcoporũ occidẽtis, tũ literas Liberij, & aliorũ epiſcoporũ Italiæ, Africæ, Galliæ ad occaſum ſolis ſpectãtis, & Sicilię (horũ enim literas quoq; legati ex cõcilio Lãpſaceni ad eos miſsi, attulerãt) diligẽter perlegerent: deinde numerũ omniũ (conciliũ nãq; Ariminẽſe multitudine lõgè ſuperabant) ſecũ ſubducerent: tũ vt doctrinæ ſe illis, & cõmunionis ſocios adiungerẽt: deinceps vt in ea ſentẽtia ſe eſſe ſuis ipſorũ literis declararẽt: poſtremò, vt ad certum diem, quẽ præſtitueraut, dũ adhuc ver eſſet, Tarſi Ciliciæ in vnũ cõuenirent. Atq; hi quidẽ hoc modo ad conueniendũ in vnũ locũ ſe mutuo ipſi cohortati ſunt. Cum autẽ

iam concilium Tarsi cogeretur, circiter triginta quatuor episcopi Asiani in Caria, quæ est regio Asiæ, in vnum congregati, studium in ecclesiæ concordia stabilienda positum probabant illi quidem, sed tamen vocabulum, CONSVBSTANTIALIS, reiiciebant: constanterq; affirmabant formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ editam tenendam esse, quippe quæ etiam antè à Luciano martyre composita habebatur, & non sine multorum tum periculorum, tũ laborum susceptione, ab his, qui ipsos ætate anteibant, cõfirmata. Imperator verò impulsu Eudoxii conciliũ, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim literis, partim minis diremit. Quinetiam singulis cuiusque gentis magistratibus dedit mandatum, vt episcopi temporibus Cõstantii abdicati, & iterum regnante Iuliano, ad sacerdotia sua restituti, ecclesiis expellerentur. Quo quidem mandato etiã magistratus Aegypti impulsi, Athanasium ecclesiis illius regionis priuare, & vrbe Alexandria eiicere laborarunt. Nam literæ imperatoris non leuem complectebantur pœnam, sed omnibus ex æquo magistratibus & militibus quoque illis subiectis, quinetiam curiis ingentis pecuniæ mulctam irrogabant, & corporis præterea cruciatũ minabantur, nisi imperata facerent. Itaque multitudo Christianorũ in vnum coacta, postulabat à præside, vt non temerè & inconsultò episcopum Athanasium vrbe exturbaret, sed cõsyderaret secum accuratius, quid esset literis imperatoris definitum. Eas enim contra illos solos valere, qui temporibus Constantii in exilium missi, postea regnãte Iuliano, redierant. At Athanasium dicebant, tametsi temporibus Constantij exularat, ab eodem tamen reuocatum fuisse, & ad episcopatũ restitutum. Iulianum verò cum alios omnes reduxisset, eum vnum in exilium ire compulisse, quem Iouianus rursus domum reuocauit. Hac oratione habita, cum ei persuadere non possent, restiterunt eius conatibus, & vim afferri episcopo non permiserunt. Quare cum populus vndiq; confluueret, & ingens tumultus ac turba cieretur, adeò vt omnes seditionẽ futurã expectarent, præses de his rebus gestis imperatorẽ facit per literas certiorẽ, & interim Athanasium in vrbe manere patitur. Multis verò diebus intermissis, cũ iã tumultus videretur sedatus esse,

Atha-

Athanasius clam ex vrbe egreditur, & in locum quendam seperatim se abdidit. Nocte verò intempesta, prses Aegypti, & præfectus præsidiariorũ militum ad ecclesiá, in qua domicilium habebat, cõtendunt. Eò cum peruenissent, & illum in tabulatis quęsiuissent, consilio, quod intenderãt, frustrà susceptο, inde recesserunt. Nam putabant, cum populus iam in superioris tumultus obliuionem veniisset, & omnes somno se dedissent, futurũ esse, vt facilè deinceps, si modò aggrederentur, mandatum imperatoris conficerent, vrbemque conseruarent à seditione liberam. Sed cũ Athanasius minimè esset repertus, omnes non sine causa magna incesit admiratio. Et siue diuina quadam vi, siue quorundam indicio præmonitus secesserit, vtrumq; certè eodem spectabant: Quinetiã vt tam oportuno tempore tum præcognosceret insidias, tum vitaret, maioris videtur esse prouidentiæ, quàm quæ homini attribui queat. Sunt tamen alij, qui dicunt, eum, cum mente præciperet temerarium populi tumultum, & vereretur, ne cladis, quæ inde fortè accideret, ipse author & causa videretur, toto hoc tempore in patris monumento delituisse. Atq; hoc modo Athanasium istud euitasse periculũ accepimus. Haud diu post imperator Valens scripsit literas, vt rediret, ecclesiamque denuò capesseret. Suspicor equidé Valentem non de suo ipsius consilio has literas scripsisse, sed vel quod opinionem de Athanasii virtute omniũ animis insitam non paruo æstimabat, quodque verisimile erat Valentinianum, cum fidem concilij Nicæni propugnaret, ipsum hac de re incusaturum, vel quòd metuebat, ne cũ tam multos Athanasius haberet fautores, tumultum eius causa cierent, & res nouas nõ sine Reip. damno molirentur. Arbitror præterea sectæ Arianæ antistites (vti sanè credibile est) non adeo magno studio ad eum Alexandria pellendũ incubuisse, propterea quòd cõplectebantur animis, si vrbe iectus esset, denuò molestiã imperatoribus exhibiturum, indeq; nacturũ occasionẽ cũ illis in colloquiũ veniendi, & Valentem quidé fortasse in suã sentẽtiam perducturũ. Valentinianum autem vtpote eiusdé doctrinæ fautorem, ad iram contra ipsos inflammaturum. Nam eius virtutem in his, quæ regnante Constantio acciderant, satis

experti, maximè ab illo metuebant. Siquidē eo tēpore ita omnes aduersariorum profligabat insidias, vt haud inuiti ecclesias Aegypti ei concederent, & tamen ipse vix literis Constantij eò adduci posset, vt Alexādriam reuerteretur. Causam igitur, cur Athanasius non esset perinde atq; cæteri, episcopatu priuatus, hanc sanè fuisse conijcio. Cæteros autem persecutio similis ferè persecutioni Gentilium exagitauit. Nam qui ipsorum doctrinā respuebant, illis nō modò parabantur exilia, verùm etiam ecclesiæ auferebantur, alijsque tradebantur. Aegyptus interim, dum Athanasio vita suppetebat, istarum calamitatū prorsus expers fuit.

Quòd post Eudoxiū, Ariani Demophilū ad Constantinopolis sedē extulerūt, sed qui vera pietate erant præditi, Euagrium renunciant, & de persecutione quæ inde subsequuta est.

CAPVT XIII.

IMperatori autē Valenti visum est Antiochiam ad ripas Orontis fluuium sitam proficisci. Cumque iam esset in itinere, Eudoxius, ecclesiarum Constantinopolitanarū administratione ad vndecim annos perfunctus, moritur. Cui succedit Demophilus, ab Arianis ad eas ecclesias regēdas delectus. Interim doctrinæ concilij Nicæni propugnatores oportunum tempus sibi ex his rebus oblatum arbitrati, Euagrium quendam suffragijs suum eligunt episcopum: quem creat Eustathius, ecclesiæ Antiochiæ, quæ est in Syria, Antistes. Nam à Iouiano reuocatus ab exilio, Constantinopoli id temporis in occulto vixit, suæ opinionis fautores sedulo docuit, & vt in eadem de deo opinione ac sententia manerent, magnopere cohortatus est. Hinc Ariani ad seditionem cōcitati, eos, quorum studio, & labore Euagrius delectus fuerat episcopus, acerbè persequebantur. Quibus rebus intellectis, imperator Nicomediæ ad tempus iter suum inhibuit. Ac veritus, ne ciuitas Cōstantinopolis ex seditione aliquid damni acciperet, tantum militum numerū eò mittere cōstituit, quantum ad seditionem comprimendā satis esse putabat. Quin etiam dedit in mandatis, vt tum Eustatius Cizyam, quæ

est vrbs

est vrbs Thraciæ exilij causa incoleret, tum Euagrius alio relegaretur. Atque hæc ad hunc modum gesta fuisse traditum est.

De pijs octoginta legatis, quos Valens Nicomediæ agens, medio mari vnà cum ipso nauigio concremandos curauit.

CAP. XIIII.

ARiani autem, vt hominibus, quibus, res prosperè & ad volũtatem fluant, solet accidere, multò facti audaciores, illis, qui ab se doctrina & opinione dissentiebant, cruciatus penè intolerabiles per insidias parartũt: adeo vt nonnulli corporibus contumelioſe tractati, magistratibus traditi, in carceres coniecti, & dãnis, quę inde eueniebant, fortunis pedetentim spoliati, decreuerint ab imperatore obnixè contendere, vt malis, quibus premebantur, aliqua ex parte leuarentur. Ad quã rem octoginta viros ecclesiasticos delegunt: in quibus principem locum tenuerunt Vrbasus, Theodorus, & Menedemus. Qui vbi venere Nicomediam, libellum, in quo sua scripserant postulata, Valenti imperatori tradunt. Ille verò licet iracundia ea de re vehementer arderet, non tamen patefecit iræ suæ magnitudinem, sed clam præfecto dedit mãdatum, vt eos comprehensos occideret. At prefectus populi seditionẽ veritus, præsertim si tot pij viri, qui nihil iniqui admisserant, sic per nefas interficerentur, simulat se eos exilio addicturum. Itaque, perinde ac si in exilium mitterentur, in naue imponit: quod quidem illi forti ac generoso animo passi sunt. Cum autẽ esset ad medium sinum, qui Astacius dicitur, nauigatum, nautæ, naue, sicut ipsis erat imperatum, igni succensa, in scapham desiliunt. Nauis autem secundo vento acta ad Dacibizam, qui est locus partis illius Bithyniæ, quæ mari adiacet, ad portum appellitur: quæ simul vt terram attigit, vnà cum ipsis viris flammis absumpta periit.

De dis-

De discordia inter Eusebium Cæsariensem episcopum & Basilium magnum, et quòd hinc fiduciam sumentes Ariani, Cæsariensium ecclesiã adorti, profligantur. CAPVT XV.

VAlens autem, relicta Nicomedia, iter Antiochiã versus capessit. Quo quidem in itinere cum ad Cappadociam peruenisset, orthodoxos pro more suo grauibus afficere incommodis, & ecclesias eorum Arianis tradere laborauit. Quod se facile ex sententia perfecturum propterea sperabat, quòd inter Basilium & Eusebium, qui tum Cæsareensem gubernabat ecclesiam, ex dissensione quadam susceptæ erant inimicitiæ. Quam etiam ob causam Basilius in Pontum secesserat, & ibi cum monachis sanctam & seueram viuendi disciplinam excolentibus vnà viuebat. Populus autem, & maximè hi, qui & animi magnitudine præ cæteris & sapientia excellebant, cœperunt Eusebium suspectum habere, & velut causam, cur Basilius, vir ob piam vitam, & eloquẽtiam singularem ab omnibus pleno ore laudatus, inde fugerit, penitus deserere, & conuentus seperatim agere constituerunt. At Basilius non alia de causa in monasteriis Ponti vitæ quietæ se dederat, q̃ vti ecclesia, quæ cæteroqui rebellione Arianorũ grauiter exagitabatur, etiã sua causa aliquid damni acciperet. Itaq; Basilii absentia, & odiũ populi aduersus Eusebiũ cõceptũ effecere, vt imperator, & episcopi, quos circa se habebat (semper enim versabãtur cũ eo Ariani) multò maiore animorũ alacritate cõata perficere aggrederẽtur. Verũ res ipsis parũ succesit ex sentẽtia. Nã Basilius, eorũ in Cappadociã aduentu nũtiato, relicto Ponto, sua sponte venit Cæsaream, reditq; in gratiam cũ Eusebio, atque opportuno tempore sua doctrina ecclesiæ subsidio fuit. Valens igitur conatu depulsus, vnà cum episcopis inde re tum infecta decessit.

f. conata

Valens imperator Basilium magnũ in suam opinionem inducere nititur, sed frustra.
CAPVT XVI.

At po-

AT postea in Cappadociam reuersus, Basiliũ, Eusebio iã mortuo, episcopum illius loci constitutũ offendit.

Quẽ cum inde expellere aĩo instituisset, ab incœpto desistere coactus est. Nam simul vt istud est aggressus, traditum est nocte sequenti eius coniugi graues terrores obiectos esse, & Galatem filium, quẽ vnicum habebat, celeri & acuto morbo oppressum interiisse. Vnde existimatũ est ab omnibus deum vindicem conatuum contra Basiliũ susceptorum, filium, quo parentes afflictaret, è medio sustulisse. Idẽ quoq; Valens ipse suspicatus est: eoque filio iam extincto, ei molestiam exhibere destitit. Atque idem, dum superstes erat filius, & morbo vexatus erat, statim moriturus, misit ad illum nuntium oratum, vti pro eo ægroto precaretur. Porrò autem vbi imperator venit Cæsaream, præfectus, accersito Basilio, iubet opinioni imperatoris se addicere. Cui contradicenti, mortem minatur. Basilium, tum dixisse ferunt, se illud facturum maximi, & summo beneficii loco habiturum, si quàm primum ex corporis vinculis eximeretur. Vbi verò præfectus iusserat, vt tum eo die, tum nocte sequenti consilium caperet, & ne inconsyderatè se in apertum coniiceret periculum, sed postridie eius diei adesset denuo, suamque sententiã declararet, mihi, inquit, consilio non est opus. Nam idem, qui iam sum, cras etiã futurus sum. Cũ enim sim creatura, non queo animum inducere, vt vel mei similem adorẽ, deumq; confitear, vel tibi & imperatori me in religione socium adiungam. Etenim quanquam estis viri cum primis illustres, & non exiguæ orbis terrarum parti imperatis, non tamen propterea vestræ voluntati, cum sitis homines, obsequi oportet, & fidem in Deum negligere, quam nunquam vel publicatione bonorum, vel exilio, vel morte denique muctatus, proditurus sum. Siquidem horum nihil me excruciare poterit. Etenim opes nõ habeo, præterquã vestem lacerã, & paucos libros: sicq; terram incolo, quasi semper ex ea migraturus. Corpus autem præ imbecillitate, vna sola plaga accepta, & sensum doloris, & tormenta superabit. Quæ cum liberè Basilius & audacter dixisset, præfectus eius admiratus virtutem, imperatori renuntiat. Ille, cum natalis dies festus Christi iam celebraretur, cum principibus viris & stipatoribus

ribus ad ecclesiam accedens, munera Sacræ mensæ obtulit, venit cum Basilio in colloquium, & eum tum ob sapientiã tum quòd tanto cum ornatu, tamque decenter sacerdotio fungeretur, conuentusque ageret, laudauit. Sed tamen haud diu post, aduersariorum calumnia inductus, iussit eum in exilium ire: noxque iam aduenerat, qua istud perficere constituit. At ex improuiso febri occupatus est filius eius, indeque in morbum repentinum & periculosum conlectus. Pater igitur filium adhuc viuentem lugens, se humi prosternit. Cumque animo dubio esset & perplexo, laboraretque omnibus modis vitæ filij consulere, facit potestatem suis familiaribus, vt Basiliũ accersant, vti filium decumbentẽ inuisat. Nam quẽ nuper cõtumelia affecerat, ei præ pudore veritus est ipse per se istud imperare. Simul vt aduenit Basilius, fit puero morbus remissior: adeo vt multi tum affirmarent, quòd puer non interijsset, nisi imperator Arianos pro puero vnà cum Basilio precaturos vocasset. Fama est præterea prefectum in morbũ eodẽ tempore etiam incidisse: sed cum supplex à Basilio petiuisset, vt pro se oraret, conualuisse. At ista fortasse, dum in Basilio consyderantur, non tantum habere videbuntur admirationis, præsertim cum esset, vir & ipsa viuendi disciplina sanctissimus, & propter doctrinæ præstantiam summè ab omnibus prædicatus.

De Basilij & Gregorij Theologi societate, qui cum summa vtrique doctina claruissent, Nicæni cõcilij decreta strenuè propugnabant.

CAPVT XVII.

EOdem tempore vixere & iste Basilius, & Gregorius, parique virtutis studio accensi, magna nominis celebritate fuere. Nam ambo, cum adhuc adolescẽtes essent, Himerio & Proæresio sophistis id tẽporis facilè præstantissimis se in disciplinã Athenis tradebant: postea autẽ Antiochiæ Libanio Syro. Tandem & sophistarum arte, & dictione causarum neglecta, se piæ viuendi rationi, quã lex præscribit ecclesiæ, se dedebant. Verrò autem, cum aliquamdiu in disciplinis philosophorũ Gentiliũ versati fuissent

fuissent, & sanctarũ literarum explanationes ex libris tum Origenis, tum eorum, qui & ante illum, & pòst, in libris ecclesiasticis interpretandis magnam sunt laudem consecuti, accuratè didicissent, in eo quidem ipso tẽpore concilij Nicæni fautoribus multum adiumenti attulerunt. Nam vterque hanc doctrinam contra Arianos strenuè defendebat, perspicuéque demonstrabat, quòd neque de aliis rebus, neque de opinionibus Origenis, quibus in primis nitebantur, rectè vereque sentirent. Quinetiam communi cõsensu, vel forte potius, vti à nõnullis accepi, pericula inter ipsos partiebantur, & Basilius vrbes Ponti peragrans, nõ solũ multos ibi monachorũ cõuentus cõstituebat, verũ etiá populũ tum docere, tũ persuadere, vt eandẽ fidei doctrinã, quã ipse, amplecteretur. Gregorius autẽ, qui episcopatũ Nazianzi (quod est oppidũ paruũ) post patrẽ obtinuit, ea ipsa de causa cũ alia loca tum Constantinopolim maximè omniũ, vbi cõtinéter ferè versabatur, adijt. Atque breui pòst multorũ episcoporũ suffragijs illius ciuitatis episcopus designatus est. Nã cũ neq; catholicus episcopus, neque ecclesia orthodoxorum in ea vrbe esset, periculum erat, ne de cætero doctrina concilij Niceni ibi prorsus exploderetur.

De persequutione, Antiochiæ, quam Orontes amnis alluit, suscitata, & Thomæ Apostoli templo apud Edessenos, & conuentu ibidem congregato, & Edessenorum confessione.

CAPVT XVIII.

VBI autem imperator venit Antiochiam, omnes omnino, qui in cõcilij Nicẽni doctrina prẽstabant, tũ in ea ciuitate, tũ in vrbibus finitimis grauiter exagitauit, illisque cuiusque modi irrogauit supplicia: adeo vt nonnulli affirment complures eorum eius mandato, partim aliis modis trucidatos, partim in Orontem fluuium proiectos fuisse. Porrò autem cum esset certior factus, illustrem esse Edessæ ecclesiam Diui Thomæ nomine nuncupatam, ad eam visendam se contulit. Qua in vrbe omnibus ecclesiæ orthodoxis ablatis, cũ vidisset populum ecclesiæ catholicæ in campo ante ciuitatem conuentus egisse, dicitur verbis

verbis contumeliosis præsidem generalem arguisse,& pugnum in maxillã eius inflixisse, propterea,quòd contra suũ mandatum eiusmodi cõuentus fieri permisisset.Modestus igitur(hoc enim præsidi nomen fuit)quamuis ab Edessenis opinione discreparet, clam tamen illis significauit, vt cauerent, ne postridie eius diei solitum in locum præcãdi causa conuenirent. Nam sibi imperatoré in mandatis dedisse,vt si qui ibi fortè comprehenderentur, grauibus coercerentur suppliciis. Atque hæc quidem illis minabatur præses, sedulò prospiciens, quò tum eorum vel pauci,vel nemo in discrimen veniret,tum ille ipse imperatoris iram effugeret. At Edessẽi, spretis penitus eius minis, multò maiore studio, quàm antea consuetum locum compleuerunt. Qua re nuntiata,Modestus quid ageret omnino nõ habuit. At licet rerum præsentiũ status eum incertum animi reddidisset,tamen in campum ire perrexit. Interim mulier,filio manu secum tracto, & amiculo,cõtra quàm sexũ muliebrem deceret, negligenter sibi circumiecto,perinde quasi ad rem optatã festinans,cohorté militũ,quæ præsidé anteibat,perrupit. Quod cum vidisset Modestus,iubetq; comprehendi: accersit ad se, causam festinationis rogat. Tum illa,vti, inquit, ocyus ad campum, in quo populus ecclesiæ catholicæ coactus est,veniam. Túne sola,inquit Modestus, nescia es præsidem actutum eò profecturum, & quos ibi offenderit, interfecturum? Imò verò,inquit, audiui:& propterea cursu celerrimo mihi opus est,ne post tempus veniam, & ita martyrio à Deo oblato destituar. At cur,quæso,inquit præses,puerum tecum ducis? vt ille quoque, inquit, communis afflictationis particeps fiat, parque præmium consequatur. Itaque Modestus virilem mulieris animum admiratus, ad palatium reuertitur. Atque cum de illa cum imperatore communicasset, perpersuasit ei, vti quod instituerat, minimè perficere laboraret, præsertim cum & turpidinis non parum,& non minus incommodi complecti videretur. Quare tota Edessenorum ciuitas ad eum modum, quem diximus, doctrinam fidei ingenuè confessa est.

Postquam

Postq̃ magnus Athanasius fato suo perfunctus est, Luciano Ariano sedes eius traditur, qui multis Aegypti ecclesias incommodis afflixit, & de Petro qui Athanasio succedens, erepta fuga Romam perrexit. CAP. XIX.

EOdem ferè tempore Athanasius episcopus ecclesiæ Alexandrinæ, cum eo sacerdotio circiter annos quadraginta sex perfunctus esset, exiit è vita. Itaq; morte eius quàm primum per Arianos nuntiata, breui tempore pòst Euzoius, sectæ Arianæ Antiochiæ antistes, proficiscitur Alexandriam, & cum eo vnà etiam Magnus Quæstor, ab imperatore missus. Qui duo Petrum, cui Athanasius episcopatum commiserat, comprehensum, in carcerẽ concludunt: traduntque Lucio ecclesiæ Alexandrinæ gubernacula. Hinc factum est, vt Aegyptij erga exteros offensiore animo essent, & calamitates aliæ ex aliis ortæ, populum ecclesiæ catholicæ adherentem magnopere premerent. Nam simul vt Alexandriam venit Lucius, & ecclesias occupare aggreditur, plebe ei resistente, causa sedionis clericis & sacris virginibus falsò attributa est. Arianis autem hostilem in modum per vrbem grassantibus, orthodoxorum alij fugiunt, alij in fuga comprehensi sunt, & vinculis constricti, in custodia asseruati: pòst inde educti, & grauibus affecti suppliciis. Nam pars vngulis acutis & flagris bubulis cæsi: pars ardentibus ignis facibus afflictati. Instar miraculi sanè videbatur, si cui vita post hæc tormenta suppeteret. Atque antè quàm hæc suppliciorũ genera subirent, mori certè aut exilio mulctari optabile putabatur. Sed de his hoc modo hactenus. Petrus verò episcopus clam è carcere elapsus, conscensa naue, ad episcopum Romanũ, vtpote eiusdẽ secũ fidei fautorẽ traiecit. Ariani autẽ, licet numero pauci, ecclesiis potiti sunt. Per idem tẽpus sequebatur edictũ imperatoris, vt qui cõcilij Nicæni doctrinã amplexarẽtur, omnes, de quibus Lucius mandatum daret, tum Alexandria, tum reliqua Aegypto pellerentur. Nam præsidi prouinciæ ita imperatum erat. Euzoius autẽ, rebus, quas moliebatur, ex sententia gestis, redijt Antiochiam.

De monachorum in Aegypto persecutione, & sancti Antonij discipulis, qui ob recta fidei dogmata in paruam quandam insulam relegati deportati erant, & de miraculis, quę ab illis facta fuêre. CAP. XX.

LVcius verò, adiuncto sibi præsidiariorum militũ præfecto, cum magna hominum manu ad bellum contra monachos in solitudine gerendum contendit. Nam fortasse persuasum habebat, si eos, qui tranquillitatis studio ducebantur, exagitaret, se illos ita in suam perducturũ sententiam, & Christianorum voluntates, qui in vrbibus habitabant, eo pacto facillimè ad se conuersurum: quandoquidem multi & diuini viri id temporis monasteriis illius regionis præerant, & omnes opinionem Arij detestabantur. Quorum testimoniis etiam populus obsecutus, eandem, quam illi, doctrinam amplexatus est: qui de dogmatis religionis disserere, aut inaniter garrire neq; voluit, neque nouit, sed veritatẽ credidit penes illos esse, qui virtutem factis declarabant: quales tum ex monachis Aegyptijs facilè principes fuisse accepimus, duos Macarios, de quibus anteà facta est mentio. Pambo, & Heraclidem, & reliquos Antonij discipulos. Lucius igitur arbitratus nõ posse fieri, vt doctrina Ariana in animis orthodoxorũ penitus inseretetur, nisi posset efficere, vt monachi isti secũ opinione consentirent, quoniã illis persuadere non poterat, vi cogere aggreditur. Sed tamen ne sic quidem, quod volebat, consecutus est. Nam se ita comparauerãt, vt mortem, si opus esset, oppetere, & ceruices sua sponte gladiis subiicere mallent, quàm decreta concilij Nicæni negligere. Fertur eodem tempore, quo expectabant milites in se impetum facturos, quendam, cuius membrorum articuli diuturno morbo ita debilitati erant, vt pedibus consistere non valeret, ad ipsos apportatũ fuisse. Quem vbi oleo vnxerant, iubebant in nomine Christi, quem Lucius persequebatur, surgere, atque domum abire. Itaq; homo ille de repente sanatus, palam prædicauit doctrinæ istorum assentiendum, penes quos etiam Deus ipse veritatẽ esse suo testimo-

testimonio confirmauerat: qui quoque & Lucium damnauerat, exaudiueratque preces istorum eius implorantium auxilium, & ægrotum denique ad pristinam valetudinem restituerat. Attamen qui hisce monachis tendebãt insidias, neutiquam hac re ad pœnitentiam impellebantur, sed noctu eos comprehensos in insulam quandam Aegypti paludibus circundatam deducebant. Hanc viri superstitiosi & religionis Christianæ mysteriis haudquaq; imitiati incolebant: siquidem delubro planè vetustissimo, quod apud ipsos erat, multum venerationis cultusq; tribuerunt. Postq; verò monachi eò appulêre, memorãt illis in insulam iam ingressuris filiam sacerdotis dæmone agitatam obuiam prodiisse. Quæ cum curreret, clamaretque, homines insulares re adeo improuisa atq; admirabili obstupefactos, eam secutos esse. Vbi autem venit ad nauem, quæ sanctos illos seues eò aduexerat, humi prouolutam, eos supplicé obtestari, & voce magna sic clamare cœpisse: quid ad nos, ô magni Dei famuli, venistis? Nam hæc insula, nostrum vetus domicilium est. Nemini quicquá facessimus negotij, sed hic omnibus mortalibus incogniti, delitescimus, istis paludibus vndique circumcluſi. Quòd si vobis ita placuerit, occupate nostrá possessioné, & vestrá propriam facite: nos cedemus. Atque hæc quidé hasce profudit voces. Vt autem Macarij dæmonium increpauerant, puella ad sanam mentem rediit. Qua de causa eius pater cum sua familia, quinetiam omnes insulæ habitatores ad fidem Christi se transtulerunt. Postremò delubrũ suum vbi diruerant, in ecclesiam commutarunt. Quæ res Alexandrinis nuntiatæ, non mediocriter animũ Lucij diuexabant. Nam parum aberat, quin à suis ipsius fautoribus in odium vocatus fuisset, vtpote qui non hominibus, sed ipsi Deo bellum apertè denuntiasset. Itaque confestim mandãtum occultè dat, vt Macarij cum suis comitibus ad sedes suas ac solitudinem reuertantur. Aegyptum igitur hoc modo conturbauit Lucius. Per idem ferè tempus ea regio non solum Didymo, viro pia viuendi disciplina præstanti, qui id temporis quoq; floruit, verùm etiã aliis excellentibus hominibus nobilitata fuit: in quorum virtutem, quinetiã in virtutẽ monachorũ ibi

etiam ætatem degentium intuens, Lucio cum suis restitit. Ecclesia item Aegypti catholica, licet persecutionis procellis iactata, tamen ipso numero & multitudine Arianos valde obscurauit.

De Scitharum fide, & gentis illius episcopo Bretannione, & locorum quæ Nicæni concilij dogmata profitentur enumeratio.

CAPVT XXII.

IDem porrò eodẽ tempore tũ apud Osroenos accidit, tũ etiã apud Cappadoces: qui duos viros habebant apud se & diuinos planè, & disertissimos, Basiliũ dico episcopũ Cæsareæ Cappadociæ, & Gregoriũ Naziãzi episcopũ. Syria itẽ & gentes finitimæ, quinetiam Antiochia omniũ maximè perturbatione ac tumultu redundauit: quandoquidẽ cõplures ibi Ariani erãt, ecclesiasq; tenebãt, nõ pauci autẽ orthodoxi, quos Eustathianos & Paulianos vocabant, quibus quidẽ, vt supra demõstrauimus, Paulinus præfuerat, & Meletius. Quorũ disidijs Antiochia, quoniã parũ aberat, quin tota pestifera doctrinæ Arianæ contagione infecta fuisset, ægrè admodũ imperatoris & potentum aulicorũ conatibus resistere potuit. Quòd si cõstantes & fortes viri illas fortè rexissent ecclesias, populus, vt est verisimile, à priore sua opinione minimè desciuisset. Porrò autem Scythas prædicant simili de causa in ea ipsa fide persistere. Gens ista multas quidem habet vrbes, pagos, & castella: Sed principatum obtinet Thomis, quæ est vrbs magna & opulenta, prope mare posita, ad læuam cum quis ad Pontum Euxinum nauigat. Vetus consuetudo est, quę ibi etiamnum seruatur, vt vnus episcopus totius illius gentis ecclesijs præsit. Itaque tempore, de quo iam loquimur, illas administrauit Bretannio, quando etiam imperator Tomim aduenit. Postquam autem accessit ad ecclesiam, & pro more suo ei persuadere conatus est, vt cum Arianis communicaret, Bretannio constanter admodum apud imperatorem & liberè pro doctrina concilij Nicæni locutus, decessit ab eo, & ad alteram ecclesiam se contulit. Quem populus quoque secutus est. Ferè autem ab vniuersa ciuita-

ciuitate eò concursum est, partim quò imperatorem viderent, partim quòd aliquid nouarum rerum eum moliturum expectarent. Valens igitur cum suis derelictus, illud velut contumeliæ loco factum, grauiter tulit. Atque Bretannionem comprehensum in exilium deduci mandauit: quem non multo post denuo reduci permisit. Nam cum videret, credo, Scythas episcopi exilium iniquo animo pati, non parũ veritus est, ne nouis rebus studerent: quos quidem & fortes esse, & ipso locorum situ imperio Romano necessarios: quippe qui impetum Barbarorum illam orbis partẽ incolentium propulsarent. Itaque imperatoris conatus sic à Bretannione compressus est, viro cum in aliis rebus spectato, tum ob diuinam virtutem adeo insigni, vt etiam ipsi Scythæ laudis testimonium ei tribuerent. His ergo de causis imperatoris ira in cunctum totius orbis terræ clerum, ecclesijs solum occidentis exceptis, suam vim exercuit. Nam Romanis versus occasum solis habitantibus præfuit Valentinianus, qui & doctrinæ consilij Nicæni approbator fuit, & piè admodum in Deum affectus: adeo vt neque sacerdotibus quicquam imperare, neque nouare aliquid in institutis ecclesiæ, quod sibi deterius videretur, vel melius, omnino aggrederetur. Nam quamuis esset optimus sanè imperator, & ad res gerendas valde accommodatus, tamen hæc suum iudicium longè superare existimauit.

Quòd cum id temporis quæstio de spiritu sancto agitaretur, eandem habere illum cum patre & filio substantiam decretum est.

CAPVT XXII.

DVm hæc geruntur, controuersia, quæ iã pridem incepta fuerat, nimirum vtrum spiritus sanctus patri & filio consubstantialis censendus esset, iam magis magisque creuit: deque ea multæ disputationes plenæ contentionis, non minores illis, quæ ante de Deo verbo susceptæ fuissent, institutæ. In hac re quidem & hi, qui filium patri dissimilem, & illi, qui eum substantia patri similem asserebant, inter se consenserunt. Nam vtrique spiritum

sanctum administrum,& tertium à patre tum ordine, tum honore, quinetiam substantia diuersum esse affirmabant. Atqui filium patri consubstantialem putabant, hi de spiritu sancto idem ipsum censebant. Quam doctrinam in Syria Apollinarius Laodicensis, in Aegypto Athanasius episcopus, in Cappadocia & ecclesijs Ponti Basilius & Gregorius strenuè propugnabant. Quæ controuersia cum contendendi studio, vti credibile est, in dies magis magisque crescceret, episcopus Romanus de ea certior factus, scripsit ad ecclesias orientis literas, vt vnà cum sacerdotibus & episcopis occidẽtis trinitatẽ & cõsubstantialẽ esse, & gloria æqualem existimarent. Quo facto, singuli rebus ab ecclesia Romana semel iudicatis acquieuerunt, hæcque contrauersia finem habere visa est.

De Liberij Romani pontificis obitu, & Damaso qui post illum præsidebat, & quòd occidentalis ecclesia vniuersa, rectam de fide opinionem tenebat, excepta Mediolanensi & Auxentio eius episcopo, & de Concilio Romano, quòd sedem Auxentio adimebat, & eius decretis. CAPVT XXIII.

PER idem ferè tempus, mortuo Liberio, Damasus ecclesiæ Romanę sedẽ capesit. In qua electione Vrsacius diaconus cõpetitor eius fuit. Qui suffragijs præteritus, iniquo animo tulit. Et ideo ab obscuris quibusdam episcopis ex occulto episcopus institutus, populum distinere, & conuentus separatim agere laborauit. Diuisa autem multitudine, pars istum, pars Damasum pro episcopo suo habuerũt. Itaq; populus adeo magna cõtẽtiõe vt verisimile est, & seditione exarsit, vt malũ ad vulnera & cædẽ prorũperet: vsque eo videlicet, dũ præfectus vrbis Romæ multos tam ex plebe, q̃ ex clero suppliciis coercuisset, conatumque Vrsacij repressisset. De doctrina autem, sicut antea, neque Romani, neque vlli alij in Occidente inter se dissentiebant, sed omnes concilij Nicęni decreta approbabant,

bant, atque trinitatem tum honore æqualem, tum potentia censebant: Auxentio solo excepto, qui cũ esset eo tẽpore ecclesiæ Mediolanẽsis antistes, vnà cum alijs quibusdã res nouas moliri, & contra communẽ episcoporũ occidẽtis consensum doctrinã Arianã defendere, & idẽ cũ his, qui nõ filiũ solũ, sed spiritũ sanctum quoq; patri dissimilẽ (quæ controuersia posteris excitata erat) existimabant, sentire in animũ induxit. Atq; cũ episcopi Galliæ, & agri Venetorũ alios etiã nonnullos apud se eadem seriò conari significassent, breui tempore pòst multi multarum gentium episcopi Romæ in vnum congregati, cum Auxentium, tũ alios, qui eidẽ fauebant doctrinę, à sua cõmunione alienos esse pronũtiarũt, fidemq; à cõcilio Nicæno confirmatã ratã manere statuerũt: deniq; decreta cõcilij Ariminẽsis huic repugnãtia irrita esse, propterea quòd neq; episcopus Romanus, neq; alii item complures illis consenserãt, imò verò etiã quòd à multis, qui illi consilio intererant, eadẽ ipsa decreta improbata fuerãt. Quæ ita gesta esse & cõstituta testis est epistola Damasi episcopi Romani, & cæterorum cum eo id temporis simul coactorum ad episcopos Illyrici scripta: quæ ita se habet.

Episcopi ad sanctum cõciliũ Romæ conuocati, Damasus, Valerianus, & cæteri, dilectis fratribus episcopis, qui sunt in Illyrico, in Domino S.

'ETsi nobis pro certo persuasum est, sacerdotes Dei
'sanctissimi, vos sacrosanctam fidem, quæ doctrina a-
'postolorum fundata est, firmè retinere, eamq; populo
'prædicare, quę certè à decretis patrum, nulla ex parte dis-
'crepat, non enim conuenit sacerdotes Dei aliter sentire à
'quibus par est reliquos erudiri, tamen significatum est no-
'bis à fratribus, qui in Gallia, & in agro Venetorum habi-
'tant, nonnullos ad hæresim amplexandam omni studio in-
'cumbere. Quod quidem malum ne existat, non modò prę
'cauere debent episcopi, verùm etiam quicunque errores
'vel insciția, vel simplicitate eorum, qui peruersas interpre-
'tationes secuti sunt, in ecclesiam inuecti videantur, his sę
'opponere, consilioque prouidere, ne deinceps in varias discrepantesque doctrinas denuo prolabantur imperiti,

sed quoties disentientes opinionibus ipsorum auri-
bus inculcatæ fuerint, firmè patrum sententijs adhæres-
cant. Hac de causa à nobis decisum est, vt Auxentius no-
minatim condemnetur. Quare omnes legis diuinæ docto-
res, qui ditioni Romanæ subijciuntur, consentire, & fidē
variis doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim
vbi primum vitiosa hæreticorum doctrina & blasphemia
vigere inciperet (quemadmodum hoc tempore Arianorū
lues, quam Deus auertat, latissimè serpit) trecenti decem
& octo episcopi, patres nostri, habito Nicææ cōcilio, hoc
muro ad arma diaboli arcenda fidem nostram cinxēre, &
hac antidoto venena depulēre mortifera, sic vt crederetur
vnam esse patris & filii deitatem, virtutem vnam, vnam
rem, quin etiam spiritum sanctū vnam eandemq; cum illis
substantiam habere. Eum autem qui aliter sentiret, à no-
stra communione alienum iudicarunt. Quam salutarē de-
cisionem & decretum planè venerandum nonnulli postea
violare labefactareq; studuerunt. At verò initiò, quod pec
catum erat ab illis, qui Arimini formulā fidei cōcilii Nicę
ni nouare retractareve coacti sunt, aliqua ex parte propte
rea sarciebatur, quòd de disputatione alio tempore habita
fatebantur à veritate abductos, quā nequaq; sententiæ cō-
cilii Nicæni aduersari cogitabant. Siquidem numerus epi
scoporum, qui erant Arimini in vnum congregati, præiu-
dicii vim habere non debet, præsertim cum formula illa
composita sit, neq; episcopo Romano, cuius sententia prę
cæteris omnibus expectanda erat, neq; Vincentio, qui tot
annis episcopatum integrè gesserat, neq; aliis eidem con
sentientibus: cumque etiam, quod est omnium maximū,
illi ipsi, vti ante diximus, qui in fraudem illecti, à veritate
deflexisse visi sunt, & post ad meliorem mentem denuò
traducti, planè testentur, hanc formulam sibi magnopere
displicere. Itaque vestra integritas manifestò videt, hanc
fidem solam, quæ authoritate apostolica Nicææ stabilita
est, firmè perpetuò tenendam esse. Atque de hac ipsa fide
tum episcopos orientis, qui se de ecclesia catholica esse
profitentur, tum occidentis etiā episcopos nobiscum vnà
gloriari constat. Porrò autem breui credimus eos, qui alia
opinione tenentur irretiti, ipso conatu & à nostra commu-

nion

'nione segregandos,& nomine episcoporum priuandos, vt
'tandem populo ipsorum errore liberato detur respirandi
'locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corri-
'gi poterit, quamdiu episcopi eodem tenentur implicati.
'Quocirca facite, vt vestræ reuerentiæ iudicium cum om-
'nium Dei sacerdotum iudicio, cui vos firmè & constanter
'adhærere credimus, omnino consentiat. Quod eandem
'vobiscum rectam credendi viam nos quoque debeamus in
'sistere. Vestra charitas, quæso, ad nos rescribat. Valete fra-
'tres honoratissimi.

De sancto Ambrosio, quonam pacto ad episcopatũ euectus sit, & quòd populo pietatis suasor extiterit, & de Nouatianis in Phrygia, & de Paschate.
CAP. XXIIII.

EPiscopi igitur occidentis sic remedio contra eos, qui apud se nouis rebus studebant, maturè inuento, fidem ipsis ab initio temporibus apostolorum traditam studiosè conseruabant: adeo vt perpauci alienam à catholica ecclesia doctrinã, solo ferè Auxentio excepto, sectarentur. Atque non longo tẽpore pòst iste Auxentius è medio sublatus est. Quo mortuo, populus ad seditionem cõcitatur, propterea quòd non vnũ omnes ad episcopatum Mediolanensis ecclesiæ capessendũ deligebant: Vnde nõ parũ ciuitati creatur periculi. Nã singuli, cũ eũ, qué cupiebãt, ad episcopatũ efferri nõ possent, minas iactare, vti in eiusmodi tumultibus vsuuenire solet, cœperunt. Itaq; Ambrosius tũ gẽtis illius præfectus, veritus populi motũ, profectus ad ecclesiã cõsiliũ dedit, vt à contentione desisterẽt: redegit quoq; eos in memoriã legũ, cõcordiæ, & bonorũ, quę pax secũ afferre solet. Ac nondum de his rebus finem dicendi fecerat, cum ex improuiso omnes, ad eum, vtpote suasorem concordiæ, communibus suffragijs episcopatum deferunt, iubentq; lauacro baptismatis tingi (adhuc enim haud fuerat nostræ religionis initiatus mysterijs) atq; vt sacerdotiũ illud capessat, obtestantur. Vbi verò ille hunc dignitatis gradum repudiare, diem de die ducere, & re ipsa eum refugere conaretur, populusque instare pergeret, & non

alia conditione quicquam de contentione sua remissurum affirmaret, nūtiata sunt ista principibus in palatio viris. Quæ simul ac ad aures Valētiniani imperatoris perlata fuere, dicitur orasse Deū, & ei gratias egisse, quòd quē ipse ad præfecturā gerēdam extulisset, ille ad fungendū sacerdotio delegerat. Atq; de ardēti populi ad Ambrosiū designandū studio, & de illius recusatione certior factus, cōiectura ducebatur ad suspicādū, deū ista ad cōcordiā in ecclesia Mediolanensi conciliandā prouidentia sua administrasse: & propterea q̄ celerrimè eū episcopū creari mandabat. Qui simul vt initiatus est mysterio salutaris Baptismatis, & sacerdotiū sumpsit, ecclesiam sibi cōmissam, quæ diu propter administrationē Auxentij dissidio laborauerat, ad cōsentientē de deo ac religione doctrinā deduxit. Verùm qualē se Ambrosius iste, post q̄ erat creatus episcopus præstiterit, & quàm animo excelso, quāq; piè sacerdotio perfunctus sit, pòst idoneo loco dicetur. Sub idem tempus Nouatiani in Phrygia, cōtra quàm ante cōsueuerāt, cœperunt diē festum Paschatis eodē die, quo Iudæi celebrare. Nam tametsi Nouatus illius sectæ author eos, quos peccatorum admissorum pœnitebat, in communionem hauquaquam recepit, & istud solū dogma in ecclesiam introduxit, tamē nō aliter atq; ecclesia Romana post æquinoctiū vernum istū diē festum tum ipse, tū eius successores vsq; eo celebrarunt, quoad quidā in Phrygia Nouatiani episcopi, imperatore regnante, cuius tēpora iā persequimur, in vicum Gazū (qui est locus Phrygię, vnde fontes fluuij Sangarij erumpūt) profecti, quoniā ob hanc rē etiam cum illis, qui doctrina ab ipsis dissētirēt, cōmunicare renuebāt, legem tulerunt, vt diē festū Azymorum & Paschatis eodē tempore, quo Iudæi, agerent. Cuius concilij neque Agelius, Nouatianorum Cōstantinopoli episcopus, neq; episcopus Nicææ, aut Nicomediæ, aut Cotylij (quæ est vrbs Phrygiæ non obscura) particeps fuit: quos inter suæ sectæ fautores, administratoresq̄ ecclesiarum, facile principes, & velut columina Nouatiani dicunt. Qua etiam de causa quo modo ipsi inter se discentire, & in varias factiones diuisi, separatim conuentus agere cœperunt, opportuno tempore dicam.

De

De Apollinarijs, patre & filio, & Vitaliano presbytero, & quam ob causam in hæreses prolapsi sint.

CAPVT XXV.

PER id téporis Apollinarius hæresim suo nomine nuncupatá palá defendere nõ dubitauit, atq; cũ multos ab ecclesia diuisisset, separatim cõuẽtus egit. Cui ad suá doctrinam stabiliendam subsidio fuit Vitalius presbyter Antiochenus, vnus ex clero, qui Meletio parebat: Vir sane si quisquá alius, ob piam viuendi rationem & mores spectatos perillustris, studio etiam erga eos, quibus præfuit singulari, atq; propterea à populo summa veneratione dignatus. Aliquanto post tamen à Meletij communione se separauit, & Apollinario addixit, illisque, qui Apollinarij opinionem Antiochiæ sectabãtur, se ducem præbuit: atq; sua sancta vitæ institutione non exiguum numerum in suá perduxit sententiá, qui nomen ab eo adepti, adhuc etiam ab Antiochenis Vitaliani appellantur. Dicitur quidem in hunc errorem quadam animi offensione inductum: nimirum quòd à Flauiano suo tum compresbytero (ad quem postea sedes ecclesiæ Antiochenæ delata est) se contemptum ideo putauit, quòd prohibitus erat eum, cum esset episcopus, vti consueuerat, visere. Nam cum se despicatui duci arbitraretur, humano more animo perturbatur, ad Appollinariũ se confert, cũ eo cõmunicat, & amicum sibi facit. Cuius opera factũ est, vt huius sectę fautores in aliis quoq; ciuitatibus sub suis & proprijs episcopis cõuentus agerent, ritibus ab institutis ecclesiæ catholicæ alienis vterentur, & præter sacros hymnos ab ecclesia institutos cantiuuculas quasdam numeris astrictas, quas Apollinarius excogitauerat, cantarent. Nam Apollinarius iste præter aliam doctrinam, poeticæ præterea & numerorum omnis generis peritus fuit: quarũ rerũ illecebris multos ad animos sibi attendendos induxit. Quinetiá viridum potabant, dum opera faciebant, mulieres autem, dum texebãt telas, eius cãtilenas cecinerũt. Nã carmina studio relexãdo, festis & aliis cuiusq; téporis oportunitatibus accõmodata compo-

εἰδύλ-
λια

compoſuit,eaq; omnia ad laudes Dei prædicandas inſtitu ta. Quam quidem hæreſim ad multos ſerpere Damaſus epiſcopus Romanus, & Petrus Alexandrinus epiſcopus certiores facti, primi omnium,concilio Romæ conuocato, eam alienam eſſe ab eccleſia catholica pronunciarunt. Fertur porrò Apollinarium præfracta quadam & nimis abiecta animi imbecillitate res fidei ac religionis noſtræ nouare cœpiſſe,idq; tali cauſa inductum. Cum Athanaſius epiſcopus eccleſiæ Alexandrinæ poſt exilium,quod fuerat,regnante Conſtantio,perpeſſus,redire in Aegyptum iuſſus eſſet,ei iter fortè per Laodiceã facienti Apollinarius familiaris & amicꝰ inprimis factus eſt. Et quoniã cõmunicare cum Athanaſio, execrabile quiddã videbatur Arianis (è quorum numero fuit Georgius illius vrbis epiſcopus) idcirco Apollinarius eccleſia per contumeliam expellitur, perinde ac ſi contra canones & leges ſacerdotum in congreſſum cum Athanaſio veniſſet. Atq; eum Georgius non de his rebus ſolum accuſauit, verùm etiam peccata, quæ iam olim pœnitentia deleuerat, criminis loco obiecit. Nam dũ Theodotus,cui Georgius ſucceſsit,Laodicenſem eccleſiam adhuc regebat, Epiphanius illius ætatis ſophiſta inſignis,hymnum in Bacchi laudem ediderat:quo præceptore vſus Apollinarius (adhuc enim adoleſcens erat) vnà cum patre, eodem ipſo nomine vocato, Grãmatico ſanè haud obſcuro, ad illũ hymnũ audiendũ proficiſcebatur. Vbi autem hymnũ recitare orſus eſt Epiphanius,eos qui myſteriis Bacchi haud initiati,quiq; profani erant(vti cõſuetudo fert eorũ, qui talia dicẽdo ſe oſtentare ſolent) foras exire iubet. At neq; Apollinarium adoleſcentẽ,neq; eius patrem ſenem,neq; quenquam aliũ Chriſtianũ,qui fortè aderat,ab ſe audiendo excluſit. Qua re cognita, Theodotus epiſcopus,iniquo animo & grauiter tulit:& vt laicis aliquãtum obiurgatis veniam tribuit, ſic ambos Apollinarios palam delicti criminatus,ab eccleſia ſegregauit. Erat enim vterque ex clero: pater quidem presbyter,filius autẽ etiamnum literarũ ſanctarum lector. Quodã autẽ tẽporis ſpatio intermiſſo, Theodotus eos, cũ lachrymis & ieiuniis debitã pro peccatis pœnitentiam egiſſent,in eccleſiam denuò recepit. At Georgius, vbi

eum

eum est consecutus episcopatum, & Apollinarius in consuetudinẽ & familiaritatem Athanasij, vti dictum est, venerat, eum à communione excludit, & ab ecclesia alienũ protiat. Quẽ dicunt ab eo sæpè petiuisse, vt se in cõmunionem reciperet. Verùm cum illud impetrare non posset, graui quadam animi offensione pulsus, ecclesiam turbare, & doctrinæ nouitate hanc, quam diximus, hæresim introducere cœpit, & quantum in ipso situm erat, arte dicendi aduersarium vlsciscì, atque vehementer arguere, quòd cum doctrina sacrarum literarum inferior esset, præstantiorem se non vereretur abdicare. Ita sanè priuatæ inter clericos variis temporibus susceptæ inimicitiæ, maximo detrimento ecclesiæ fuerunt, & religionem in varias sectas distraxerunt. Cuius rei hoc satis est argumentì. Nam si Georgius pari ratione, atque Theodotus, Apollinarium, cum eum pœnituisset culpæ admissæ, in ecclesiam recepisset, non arbitror hanc hæresim eius nomine nuncuputam ortam aliquando fuisse. Ea enim est humana natura, vt cum despecta sit, obstinatione insolescat, & tũ contẽtionis, tum rerum nouandarum studio flagrare incipiat: at cum æquales partes ferat, soleat se moderatè gerere, & intra eosdẽ rationis velut cancellos manere.

De Eunomio & præceptore eius Aetio, & illorum tum gestis tum dogmatis, quodq; ij primi vnam in baptismo immersionem adinuenerũt.

CAPVT XXVI.

PER idem ferè tempus, Eunomius ecclesiæ Cyzicensis pro Eleusio creatus episcopus, hæresis Arianæ fautor, alteram præterea hæresim in ecclesiam inuexit: quam alii ex eius ipsius nomine appellant: alii hæresim vocant Anomianorum. Quidam memorant istum Eunomiũ primum ausum esse asserere, diuinum baptismatis lauacrum vnica immersione debere peragi, sicque traditionem ab apostolorum temporibus ad hoc vsque tempus obseruatam violasse: quinetiam disciplinam viuendi diuersam ab ecclesiæ disciplina inuenisse, quæ ipsa seueritate & exquisita obseruatione nouitatem doctrinæ obtegeret.

ret. Magnus quidem erat verborum artifex: certandi, & ratiocinandi studio vehementer delectabatur: quales esse complures eiusdem hæresis sectatores licet animaduertere. Nam neque piam alicuius vitam, neque mores, neq; benignitatem in egentes tantum laudant, nisi ipsorum faueat opinioni, quantum si litigiosus in disputando, atque adeo ratiocinationibus videatur superiores ferre. Talis enim præter cæteros pius existimatur. At verius credo, vti etiam aliis videtur, dicunt hi, qui tradunt Theophronium Cappadocem & Eutychium istius sectæ fautores, cum temporibus imperatoris, qui proximè successerat, se ab Eunomio diuisissent, nonnulla, cum in aliis Eunomii decretis, tum in sacro baptismate nouare cœpisse, non in trinitatem, sed in mortem Christi baptizandum esse asserentes. Eunomium autem nihil in hac re nouasse, sed de ea idem ab initio quod Arius sensisse, inque illa sententia permansisse.

Qui simul atq; episcopus Cizici factus est, à suis ipsius clericis accusatum esse, quòd nouæ doctrinæ author exiterat. Quo quidem tempore Eudoxium sectæ Arianæ Constãtinopoli antistitem ei accersito, fecisse potestatẽ de religionis doctrina apud populum concionandi. Verùm cũ nihil in doctrina orthodoxorum improbasset, Eudoxium eum hortatum esse, vt rediret Cyzicum: dixisse verò Eunomium se nolle in posterum versari cum his, quos haberet suspectos: atq; hanc fuisse causam, cur se ab Arianis segregasset, simulasse, cum reuera se ab illis propterea separasset, quòd Aetium suum magistrum illi in communionem non recepissent: denique ipsum in sua pristina perstitisse sententia, neque transuersum digitum, vt aiunt, à priore opinione discessisse. Atque hæc quidem alii hoc modo, alii secus commemorant. Verùm siue Eunomius, siue alii quidam ista in hac traditione baptismatis nouarint, quicunque ea solum ratione ac modo baptizati sint, in simili videntur, mea quidem sententia, versari periculo, ac si absque baptismate de vita decederent. Quòd si secundum ecclesiæ ritum ab apostolorum temporibus obseruatum antè baptizati, ipsi se rebaptizare non poterant, tum certè aut quod in ipsis minime fa-

ctum

ctum fuerat, initiò illi introduxere, & quod neque erat in ipsis, neque per alios factum fuerat, id in alijs efficere, aut ex principio, quod non prius extiterat, atque adeo suopte ingenio istud dogma commenti, quæ ipsi minimè acceperant, aliis tradidere: quod quidem summæ insciticæ fuit. Nam istud confitentur etiam ipsi, eos, qui baptismi mysterio nequaquam sunt initiati, non posse alios baptizare. Et qui non sit modo ab ipsis tradito baptizatus, haud quaquam baptizatum videri, vtpote qui non sit ritè eo mysterio initiatus. Quinetiam testes ipsi sunt, quòd quoscunq; ad suam opinionem traducant, eos rebaptizent, etiam si antea secundum ecclesiæ catholicæ traditionem eodem fuissent initiati mysterio. Quæ res certè ecclesiam non mediocriter conturbauit: quinetiam dogmatum discrepantia, quorum alia ex aliis nascebantur, impedimento fuit, quo minus complures, qui fidem Christianam recipere animũ induxerant, eam reciperent. Nam in dies singulos acres disputationes susceptæ erãt, & vti cũ hæreses principio oriuntur, solet accidere, inter doctores (qui siue studium spectes, siue orationis vim, haud vulgares sane erãt) vehementer agitabantur: adeo vt liceat coniicere, parum abfuisse, quin complures ecclesię catholicæ ad suã attraxissent opinionẽ, nisi Basilius & Gregorius Cappadoces illis fortiter restitissent, atq; etiã imperiũ Theodosij, quod paulo pòst sequebatur, eorum conatũ repressisset, & hæresium authores & duces ex imperii partibus, quæ erant à populo magis frequentatæ, in loca desertiora relegasset. Cæterùm ne vtriusque hæresis dogma nos omnino lateat, intelligendum est opinionis Eunomii Aetium Syrum primum inuentorem fuisse, asseruisseque filium patri dissimilem esse, creatum esse, & ex nihilo, vti Arius vult, constare. Cuius dogmatis fautores, Aetiani vocabantur. Verùm vti suprà, cum de imperio Constantii disserebamus, dictum est, cum alii filium patri consubstantialem, alii substantia similem esse asseuerarent, & illis, penes quos id temporis imperium erat, similem patri dicendum, vti concilium Ariminense decreuerat, visum esset, Aetius quidem, vtpote blasphemiam in deum

in Deum locutus, exilio condemnatus est: hæresisque excogitata ab eo, interea temporis quodammodo extincta, propterea, quòd neque Eunomius de ea, neque alius quispiam doctus liberè disserere ausus est. At verò Eunomius, vt primum ecclesiæ Cyzicensis pro Eleusio episcopus constitutus est, non amplius omnino potuit quiescere, sed apud populum concionari, & opinionem Aëtij in medium denuò adducere cœpit. Itaque homines, vti sæpe fieri solet, obliti eius, qui primum hanc hæresin inuenerat, eius sectatores Eunomianos ideo appellabant, quòd Eunomius eam renouare, & maiore cum audacia, quàm qui illam in initio tradidisset, stabilire laborauit.

Quæ Gregorius theologus de Apolinario & Eunomio in quadam ad Nectarium scribat epistola, & quòd philosophia monachorum qui illo tempore vixerunt, eorum hæresis restincta erat, nam orientem propemodum vniuersum istorum duorum hæresis peruadebat.

CAPVT XXVII.

POrrò Eunomium eadem cum Aëtio sensisse necessariò fatendum est. Etenim ille ipse Eunomius gloriatur se Aetium habuisse magistrum: quod quidem liberè sæpenumero in suis ipsius scriptis testificatur. Gregorius autem Nazianzenus episcopus in epistola quadã ad Nectarium eo tempore episcopum Constantinopolitanum, Apolinarium insimulat his verbis. Malo hoc, ‘ quod velut gremio nostro continetur, Eunomius, licet ‘ magnum sit, non tamen contentus est, sed damni loco du- ‘ cit, si non omnes in eandem secum perniciem rapiat. Atq; ‘ ista quidem sunt fortasse aliqua ex parte ferenda. Sed in- ‘ ter ecclesiæ calamitates ea omnium planè acerbissima est, ‘ quòd Apollinaristæ suam doctrinam tam liberè & auda- ‘ cter in vulgus efferre permittantur. Qui quidem, nescio ‘ quomodo, tuo permissu parem nobiscum libertatem sibi ‘ conuentus agendi compararunt. Et quanq; tu Dei gratia ‘ adiutus, in diuinis mysteriis adeò cumulatè eruditus es, ‘ vt non solũ causam Dei verbi accuratè agere noris, verùm ‘

etiam

etiam omnia ea, quæ ab hæreticis contra sanam fidé acutè excogitata sunt, plenè perspexeris, tamẽ non fuerit fortasse incommodũ, vt tua amplitudo per meã tenuitatẽ certior fiat, libellũ quondã Apollinarii in meas manus venisse, in quo omnia, quę ad hæreticã prauitatẽ stabiliendã pertinẽt, breuiter percurrit. Nam in eo asseueranter affirmat quòd in œconomia incarnationis vnigeniti Dei filij non esset caro ad nostram naturam reparandam aliundè assumpta, sed quòd ab æternitate carnea illa natura in filio Dei inesset. Atque quò hanc absurdam opinionem confirmet, sententiam quandam euangelij, quam malè interpretatus est, profert, quæ ita se habet: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis. Sic vt priusquam descenderet, filius hominis fuerit, descenderitque eandẽ secũ adferens carnẽ, quam iam in cœlo habet, æternam scilicet & consubstantialem. Citat porrò quandã apostoli sententiam: Quòd, secundus homo cœlo. Deinde asserit hominem illum, qui de cœlo venerit, mentem non habere, sed deitatẽ vnigeniti mentis naturam suppleuisse, & in hominis coagmentatione tertiam partem ad animam & corpus (quæ in eo, vt humana fert natura, inerant) adiunctam esse: quippe mens in illo non erat, sed Deus verbum eius locum supplebat. Neque hac absurda doctrina contentus, acquieuit, sed quo est omnium maxime pestiferum, ipsum vnigenitum Dei filium, iudicem vniuersitatis, authorem vitæ, & mortis euersorem, mortalem esse affirmauit, inq; sua ipsius diuinitate passum esse, & triduo illo, quo corpus mortuum erat, diuinitatem quoque eius pariter mortuam esse, & ita à patre denuò ex morte excitatam.

Apollinarij absurdissima errores

Ioã. ca. 3.

1. Cor. 15.

Cætera autem, quæ his absurdis opinionibus adiungit Gregorius, oratione persequi longũ esset. Itaque quid de Deo senserint Apollinarius & Eunominus, & quo modo, singuli, quibus ista curæ sunt, ex his, quæ commemorauimus consyderent. Quòd si de eiusmodi rebus accuratius erudiri secũ instituerint, ex scriptis vel illorum ipsorum, vel aliorum plura de illis conquirant: quandoquidem mihi certè ea cum ad intelligendum, tum ad oratione explicandum nõ sunt tam facilia. Quod autẽ ista dogmata nõ

prævaluerint, neque ad valdè multos manarint, nō modò cauſis, quas ſuprà percenſuimus, ſed etiam monachis eius ætatis in primis aſcribi debet. Nam quotquot in Syria, Cappadocia, & regionibus circumiacentibus vitam colebant monaſticam, doctrinæ concilij Niceni mordicus adhæſere. Nam parum aberat quin tota illa regio à Cilicia ad phœnices vſq; ſecta Apollinarij, Eunomij autem à Cilicibus & monte Tauro, ad Helleſpontum ferè & Conſtantinopolim infecta fuiſſet. Vterque enim gentes, tum quibuſcum verſabantur, tum vicinas, facilè ad ſuas opiniones perduxerunt. At verò idem ferè iſtis accidit, quòd antè Arianis acciderat. Nam populus in hiſce regionibus monachos, quos diximus, propter virtutem & rectè facta magnopere admirata, eos verè de fide ſentire credebat, & qui aliter ſentirent, illos vtpote doctrinis adulterinis corruptos deteſtabatur: non aliter ſanè atque Aegyptij, qui monachorum ſuorum doctrinam ſecuti, Arianis ſtrenuè reſtiterunt.

De viris ſanctis qui in Aegypto id temporis floruerunt, ſcilicet Ioanne, Or, Ammon, Beno, Theona, Copretelle, Elia, Apella, Iſidoro, Serapione, Dioſcoro, & Eulogio. CAP. XXVIII.

IAm quidem ſe offert occaſio, vt eorum, qui in orbe Chriſtiano ſe vitæ monaſticæ id temporis dedebant, mentionem faciam, totque ex illorum numero perſequar, quot pro virili mea parte potero. Nam ea ætas ſanctiſſimorū virorū copiā effudit planè maximā. In ijs autē, quos in Aegypto floruiſſe cognouimus Ioānes facilè primas tenebat: cui Deus nō minus, q̄ antiquis prophetis, res futuras aliisq; hominibus obſuras patefecit: largitusq; eſt ei etiam facultatē medendi illis, quos perturbationes corporis & morbi inſanabiles diuexabant. Hinc addo Orem qui ab ineunte adoleſcentia in ſolitudine ætatem degerat, aſsiduè Deum hymnis celebrans. Vixit herbis & radicibus quibuſdā: aquā, ſicubi repperit, bibit. Vbi autē grādis natu factus eſt, iuſſu diuino in Thebaidem tranſlatus, plurimis præfuit monaſteriis. Neque etiam ipſe facultatis

diuina

diuina edendi miracula expers fuit. Nam precibus solum morbos & dæmones expulit. Qui licet literarum ignarus, libris tamen non eguit ad recordationē: sed quicquid mē te complectebatur, illud nulla delere poterat oblio. In ea etiam orbis terrarum parte Ammon monasticum vitæ genus excolebat. Iste Tabenneositis præfuit, triaque circiter millia habuit discipulorum. Item Benus & Theonas cōuentus rexēre monachorum, viri diuina præsciētia & prophetia repleti. Traditur quidem Theonam doctrinæ Aegyptiorum, Græcorum, & Latinorum peritū fuisse, & ad triginta annorum spatium silentium exercuisse: Benū autem à nemine vnquam visum, vel ira arsisse, vel iurasse, vel mentitum esse, vel temerarium, leue, aut verbum abiectum dixisse. Eodem tempore fuere Copres, Helles, & Elias. Ferunt Copræ à Deo tributum esse, vt ægrotationes & morbos varios sanaret, vt imperaret dæmonibus: Hellen autē à puero ferè in disciplina monastica institutum, plurima edidisse miracula: sic, vt ignem gestaret in sinu, & vestem non vreret: qua re vna monachos, qui vnà cum eo degebant ætatem, magnopere ad illū imitandum incitatos esse, præsertim cum ad piam eius viuendi rationem diuinā miraculorum edendorum vim adiunctam cernerent. Per idem tempus Elias non longè ab Antinopoli vitam egit monasticam, cum iam decem erat & centum annos natus. Ante quod tempus solus ad septuaginta annos solitudinē incoluisse dicitur. Et quanquam ætate adeo prouecta erat, non tamen ieiuniis & seuera viuendi disciplina se exercere destitit. Inter istos item Apelles tum percelebris fuit: qui in monasteriis Aegypti circa Achorin plurima edidit miracula. Istum cum in opere fabrili teneretur occupatus, (hanc namque artem profitebatur) spectrum dæmonis nostu, habitu mulieris formosæ, q̄ cōtinens esset, tentare cœpit. Qui ferro, quod iam poliebat, ex igni extracto, dæmonis faciem exusit. Dæmon autem cum fremitu & eiulatione aufugit. Per id temporis inter monachos longè illustrissimi patres erant Isidorus, Serapiō, & Dioscorus. Isidorus monasterium vndiq; cinxit muro, & sedulò prouidit, ne quisq̄ eorū, qui intus erant, egrederetur, res tamen oēs haberet ad vitā necessarias. Serapiō propè Arsenoitē vitā

egit, & monachis circiter decem millibus præfuit. Quos omnes sic instituit, vt propriis laboribus res necessarias, tũ pararent sibi, tum aliis egentibus suppeditarent. Tempore verò æstatis mercede conducti, solent fruges demetere, inducti satis frumenti & sibi reponebant, & aliis monachis impertiebantur. Dioscoro autem non plures, quàm centũ fuêre in disciplinam traditi. Qui cum esset præsbyter, sacerdotio summa cum diligentia perfunctus est: inq; eos, qui ad sacra accedebãt mysteria accuratè inquisiuit, & exquisitum de illis exercuit iudicium: adeo vt nisi mente antè perpurgata, & nullius admissi sceleris conscia ipsi accedere non auderent. Itemq; in dandis sacris mysteriis Eulogius presbyter eodem tempore etiam multò accuratius in hominum vitam inquirere solet: quem ferunt, cum sacrum faciebat, mentes accedentium ad mysteria ita præscisse, vt peccata eorum palam coargueret, & res in cuiusq; mente occultatas perspicuè contueretur. Itaque eos, qui aliquid delicti admiserant, aut de aliquo improbo facinore consilium iniuerant, ad tempus arcebat ab altari, peccatumque eorum planum omnibus fecit: quos postea pœnitentia purgatos denuò ad mysteria admisit.

De monachis in Thebaide degentibus, Apollo, Dorotheo, Piammone, Ioanne, Marco, Macario, Apollodoro, Mose, Paulo, qui vitam Pherinæ agebat, Paco, Stephano, & Pior.

CAPVT XXIX.

In istorũ numero Apollo quoq; fuit, qui vixit in Thebaide: Hic cum pubescere inciperet, vitæ monasticæ se dicauit. Qui cum in solitudine ad quadraginta annos vixisset, diuino oraculo iussus, speluncam ad radices montis cuiusdam locis ab hominibus habitatis vicini occupauit. Qui etiam præ miraculorum multitudine breui magnam nominis celebritatem est consecutus, & q̃ plurimis præfuit monachis. Nam tam vtilibus ad vitam disciplinis vtebatur, vt multos alliceret. Sed quænam fuerit eius disciplinæ ratio, & quanta q̃q; diuina fecerit miracula, Thimotheus ecclesiæ Alexãdrinę antistes accuratè narrat: qui nõ illius modò, sed aliorũ etiã cõplurium, de quibus factu

est

est à me mentio, vitas literis persecutus est. Eodem tempore erant præterea multi pij viri, qui hoc vitæ genus studiose colebant circa Alexandriam, ad duo circiter millia. Quorum alij solitudines accolebant: alij prope Mareotē & confines Libyes habitabant. Inter quos facile illustrissimus fuit Dorotheus, genere Thebanus. Cuius hæc vitæ ratio erat. Interdiu lapides ex mari, quod erat in proximo, colligere, inque annos singulos paruulam domum extruere solebat, & eam dare his, qui sibi domum ædificare non poterant. Noctu autem folia palmarum nectebat textura tortili, & ex illis sportulas conficiebat, quibus victum sibi suppeditaret. Cibus erat illi panis sex vnciæ, & fasciculus minutorum olerum: potus autem aqua. Quod genus seuerę disciplinæ cum ab ineunte ætate excoluisset, ne in ipsa quidem senectute remisit. Nunquam visus est vel super stoream, vel super lectum dormire, vel pedes, quò corpus relaxaret, extendere, vel sua sponte quieti se tradere: nisi quòd dū aut opus faciebat, aut capiebat cibū, à natura coactus clausit fortè oculos: adeo vt non raro ei inter comedendum dormiscenti cibus ore excideret. Nam quodam tempore somno supra modum oppressus, inscius in storeā delapsus est. Ob quod factum magno affectus dolore, submissa voce dixit: Si angelos poteris ad dormiendū impellere, poteris etiā hominē seuerę disciplinæ deditū. Seipsum quidē significauit, dicto ad somnum fortasse relato, vel ad dæmonem, qui studiosis actionibus impedimento esse solet. Cui quidam ita se affligēti accedens, cur, inquit, ita corpus conficis? quia illud, inquit, me conficit. Præterea Piammon & Ioannes id temporis quoq; circiter διοικοῦμ Aegypti celeberrimis præfuere monasteriis. Exquisitissimè autem sacerdotio (presbyteri enim erāt) & summa cū reuerentia perfungebantur. Traditum verò est Piammonem quodam tempore, cum sacrum faciebat, vidisse circa sacram mensam stantem angelum Dei, & monachos præsentes in libro scripsisse, absentes verò inde deleuisse. Ioanni autem tantam vim cōtra ægrotationes & morbos donauerat, vt multos podagra laborantes, & articulos membrorum habentes resolutos sanaret. Per illud idem Beniamin, ætate admodum prouectus circa Scetin in monastica

vitæ disciplina tempus ætatis summo cum splendore triuit: cui deus largitus fuerat, vt sola tactione manus aut oleo, supra quod orabat, absque medicamentis ægrotos omni morborum genere liberaret. Qui cum talis esset, dicitur in aquam intercutem delapsum, ita corpore intumuisse, vt per fores domus, in qua ætatem degebat, efferri non potuisset, nisi postes vnà cum foribus demoliti fuissent. Inter ægrotandum autem, cum in lecto iacere non posset, circiter octo menses in sella latissima sedisse: & licet alios morbis vexatos sanare consueuisset, neutiquam tamen ægrè tulisse, quod se ipse morbo quo laborabat, eripere non posset: imo verò eos, qui ipsum visebant, cõsolatum esse, orauisse, vt pro anima sua Deo preces funderent: de corpore se nihil laborare: quandoquidem, inquit, cum rectè valeret, nihil me iuuit, & cum iam affligatur, nihil lædit. Eodem tempore Marcus ille multorũ sermone celebratus, Apollonius iuuenis, & Moses æthiops in Scete ætatem egere. Fertur Marcum, cum adhuc adolescens esset, mansuetum in primis & temperiem fuisse, sacras literas memoria tenuisse: adeo etiã deo charũ, vt Macarius constãter affirmaret, cũ ipse esset presbyter Cellinorum, eum nunq; à se ea mysteria accepisse, quæ fas est sacerdotibus in sacra mensa hominibus initiatis dare, sed angelũ ei illa dedisse: cuius manum solum ad iuncturam vsque brachij se vidisse dicebat. Macario autem data est à Deo gratia, vt dæmones prorsus contemneret. Causa verò cur se initiò vitæ monasticæ addixerit, fuit cædes non voluntaria. Nam cum adhuc puer esset, & oues circa lacum Mareotidem pasceret, quendam ex æqualibus inter ludendum fortè interemit. Itaque ventus, vt daret pœnas, fugit in solitudinem. Posthæc cum triennio sub dio vixisset, paruulam sibi domum ibi construxit, in qua viginti quinque annos ætatem degit. Istud quoq; de eo memorant hi, qui idẽ ipsum ab illo audiuêre, quòd magnam pro calamitate illa gratiam haberet, cædemque eam non voluntariam appellaret salutarem, quippe quæ piæ disciplinæ sibi, & beatæ vitæ causa extitisset. Apollonius verò, quamuis reliquo vitæ tempore mercaturam exercuisset, tamen ætate iam ingraueſcente, ad

Scetin

Scetin profectus est. Ac cum secum consyderaret se per ætatem nec scribere posse discere, neque vllam aliam artem, suis ipsius pecuniis omnia cum medicamentorum, tum rerum aliarum ægrotis necessariarum genera coemisse traditur, & quotidie à primo mane vsque ad horam nonam per singula monachorum ostia perrexisse, quò ægrotos inuiseret. Quod genus disciplinæ cum necessarium sibi & accommodatum comperisset, in eo quod reliquum erat ætatis transegit. Cum autem iam esset è vita migraturus, ea, quæ possidebat, alteri tradidit, deditque in mandatis, vt eadem ipse pietatis officia obiret. Moses verò, cum seruus esset, ex ædibus domini sui propter improbitatem eiectus est: atque ad latrocinium conuersus, manipulo latronum præfuit. Qui post multa admissa scelera, post multas cædes factas, repentina facta mutatione, vitæ monasticæ se tradidit, atq; ex insperato ad piæ viuendi disciplinæ perfectionem venit. Nam cum præ firma corporis constitutione, quam ex priore vitæ ratione consecutus fuerat, adhuc efferuescceret, & visis voluptatum sibi obiectis commoueretur, infinitis ferè exagitationis generibus corpus macerare cœpit: nunc exiguo pane siue obsonio vtendo, modò operis faciendo plurimum, aliquando quinquagesies orando, interdũ ad sexennium singulas noctes integras ad preces faciendas pedibus consistendo, totoq; illo spatio neq; flectere genua, neq; oculos ad somnũ capiendũ occludere voluit: non raro etiam noctu per monachorum domicilia transiens, hydriam cuiusque clam aqua impleuit. Quæ res erat sanè valde laboriosa. Nam locus, vnde aquã hauriebant, ab aliis decẽ stadia, viginti ab alijs, à non nullis amplius triginta abfuit. At tametsi serio operam dabat crebris exercitationibus vires debilitare, & corpus grauibus laboribus premere, tamẽ magna ex parte vtraq; non minus integra, quàm antè, remanserunt. Nam traditum est latrones quodã tempore indomũ, vbi solus vitã colebat monasticã, irruptionem fecisse: eum illos omnes cõprehẽdisse, constrinxisse vinculis, & cũ quatuor essent numero, humeris imposuisse, deportasse in ecclesiã, causam illorum monachis collegis permisisse, perinde atque

sibi licere non putaret quenquam vllo afficere incommodo. Memorant enim nemini tam egregiam à vitiositate ad virtutem mutationem accidisse: quandoquidem & in disciplina monastica peruenit ad summum, & id à Deo consecutus est, vt ingentem dæmonibus inijceret terrorem, & presbyter monachorum in Sceti ætatem degentium fieret. Qui cum talis esset, multos post se optimos reliquit discipulos, & circiter septuaginta quinq; annos natus, exiuit è vita. Eodem regnante imperatore, vixere Paulus, & Pachō, Stephanus & Moses, ambo Libyes, & Pior etiam Aegyptius. Paulus quidem domicilium habuit in Pherme, qui est mons in Sceti: cui fuere discipuli non pauciores quinientis. Nullum opus faciebat, neque à quopiam quicquam sibi accepit, præterquam id solum, quod edebat. In precibus solum se defixit, & in dies singulos trecentas orationes Deo, velut tributum quoddam reddidit. Ac ne per imprudentiam in numero erraret, trecentis lapillis in sinum coniectis, ad singulas preces singulos inde eiecit lapillos. Consumptis igitur lapillis, constabat sibi orationes lapillis numero pares ab se expletas esse. Pachon verò id temporis in Sceti magna cum nominis celebritate vixit: quem constat ita vitam ab ineunte ætate ad summam senectutem instituisse, vt quamuis corpore esset bene constituto, tamen neque perturbatio animi, neq; dæmon eum ignauum in rerum continentia earum, quas virum piæ viuendi disciplinæ dicatum reprimere decet, aliquando deprehenderit. Stephanus circiter Mareotem non longe à Marmarica habitauit, quem memoriæ proditum est, exquisitum in primis, & perfectissimum disciplinæ genus excoluisse, & ad sexaginta annorum spatium monachum fuisse spectatissimum, & Antonio magno familiarem. Mansuetus erat, & valde sapiens: in colloquio dulcis & fructuosus, atque ad animos eorum, qui mœrore premebantur tum permulcendos, tum ad solatium ac iucunditatem traducendos, etiamsi doloribus necessariis antè occupati fuissent, admodum habilis idoneusque. Similem quoque se præbuit suis ipsius calamitatibus. Nam cū graui morbo, & insanabili illo quidem opprimeretur, adeo vt membra eo corrupta medicis excidenda traderet, tamé

opus

opus facere, foliaque palmarum manibus contexere complicareque non destitit. Atque eos, qui aderant, cohortatus est, vt de suis calamitatibus non dolerent, neque aliud quicquam cogitarent, nisi quòd ea, quæ à Deo fiunt, omnino ad bonum finem spectarent, & quod sibi vtile foret, in eiusmodi cruciatus incidisse, idque pro peccatis fortasse, pro quibus præstaret hic pœnas, quàm post hanc vitam, persoluere. Moses autem cum ob mansuetudinem & charitatem erga omnes, tum ob morborum curationem, quam precibus solum effecit, magnâ laudem consecutus fuisse traditur. Pior, cum statuisset ab ineunte adolescentia vitæ monasticæ se consecrare, eo ipso temporis vestigio, quo ea de causa paternis ædibus egressus sit, spopondit deo se de cætero neminem ex suis aliquando oculis aspecturum. Post annos quinquaginta, soror accepit eũ ad huc viuere. Quæ cum præ immenso gaudio nuntij tam inspérati esset penè obstupefacta, quiescere non potuit, nisi fratrem oculis intueretur. Quam ætate prouectam lamentantem & implorantem in hac re auxilium, episcopus illius loci commiseratus, scripsit ad præsides monachorum in solitudine degentium, vt Piorem ad se mitterent. Qui iussus, eò profectus est, quippe cum non posset illis cõtradicere. Nam non fas erat monachis Aegypti, credo itẽ alijs, imperatis resistere. Ille igitur, vno secum assumpto, venit in patriam. Atque stans pro foribus domus paternæ, signum dedit se venisse. Vbi verò fores crepare sensit, oculis occlusis, sororem nomine compellauit: dixitq; Ego Pior, frater tuus. Age, me contuere, quantum lubet. Illa igitur mirè hac de re oblectata, gratias deo egit. Is autẽ cum prope fores precatus esset, reuertitur ad locum in quo habitabat. Ibi puteo defosso, aquam repperit amaram: qua quidem aqua potionis loco ad extremum vitæ diem vsus est. Posterum autem tempus disciplinæ illius & continentiæ sæueritatem euidenter declarauit. Nam eo mortuo, cum non pauci vitam monasticam in eodem loco exigere conarentur, nemo eorum aquam ferre potuit. Equidẽ ipse mihi pro certo persuadeo non fuisse ei difficile, si nõ tam austerum disciplinæ modum sequi decreuisset, precibus aquam amaram in dulcem conuertisse: præsertim cum

perfeciſſet, vt alio quodam in loco, vbi nulla aqua omnino extiterat, aqua erumperet. Nam memoratum eſt Moſen cum ſuis monachis quodam tempore quando puteum defodiebant, quoniam neque vena, quam ſe reperturos ſperabant, appareret, neque aqua in profundo emergeret, ab opere iam deſtitutos fuiſſe, niſi Pior circiter meridiē illis fortè interueniſſet: qui cum eos ſalutaſſet, diffidentiaq; & imbecillitatis animi arguiſſet, deſcendit in foſſam, & orauit. Cumque terram ligone iam tertiò percuſsiſſet, aqua confeſtim erupit, & foſſam cōpleuit. Pior, precibus factis, diſceſsit: qui à Moſe & monachis eius rogatus, vt cibū apud ipſos caperet, noluit, ſed dixit ſe non ea de cauſa ad eos miſſum, atque rem, ob quam ipſe venerat, iam eſſe confectam.

De monachis, qui in monaſteriis Scetis vixerunt, Origine, Didymo, Cronione, Arſiſio, Putubaſte, Arſione, Serapione, Ammonio, Euſebio, & Dioſcoro, fratribus, & iis qui longi nominabātur, & Euagrio philoſopho. CAP. XXX.

EOdem tempore in monaſteriis Scetis floruerūt, Origenes ſenex vnus ex diſcipulis Antonij magni, qui adhuc ſupererat, & Didymus, & Cronion annos iam circiter decem & centum natus, & magnus Arſiſius, & Putubaſtes, & Arſion, & Serapion, qui eiſdem cum Antonio vixere temporibus: quique cum in diſciplina monaſtica conſenuiſſent, monaſteriis iam tum in eo loco poſitis prę-fuerunt. Rurſus alij complures præclari & boni viri, quorum alij erant adoleſcentes, alij ad robuſtā ætatem peruenerant, in magna celebritate vnà cum illis vixerunt. Porrò Ammonius, Euſebius, & Dioſcorus, per idem tempus magni nominis fuere: iſti fratres erant inter ſe, & propter corporis ſtaturam, Longi vocabantur. Traditum eſt iſtū Ammoniū ad perfectiſsimū monaſticæ vitæ ac diſciplinæ modum veniſſe: voluptatē & mollitiē fortiter deuiciſſe, literarum fuiſſe & doctrinæ adeò ſtudioſum, vt Origenis, Didymi, & aliorū ſcriptorū eccleſiaſticorū libros diligenter euolueret: à primo tempore ætatis ad extremum vitæ

diem

diem nihil præter panem quod igne coqueretur gustasse. Qui cum à quibusdã comprehensus, episcopus crearetur, quoniam illis, qui ad se ea de re venerant, precibus persuadere non poterat, vt abirent, præcisa auricula, dixit: me deinceps ne volentem quidem lex sacerdotum creari permittit. Nam neminem, qui non sit integris membris, sacerdotem debere instituí. Itaque hac re audita, decessere illi quidem: sed vbi intellexere hęc esse Iudæis solum obseruanda, ecclesię autem Christi membra corporis minime curæ esse, sed vt sacerdos dũtaxat sit integris moribus, reuerterunt denuo, virum comprehensuri. At ille se obstrinxit iureiurando, si vim ei afferre conarentur, linquam quoque exciturũ. Hi igitur, vt hoc faceret, veriti, abierũt. Qua de causa Ammonius ψαλιώτης, id est, auricula carẽs, deinceps nuncupatus est. Qui cum non multò pòst, temporibus scilicet proximi imperatoris, Euagrius versabatur: Vir sapiens, illustris, & cum acutus ad intelligendum, tum ad dicendum disertus: quinetiam ad rationes ac vias, quæ ad virtutem ducunt, & prauitatem discernendas valde perspicax: itemque idoneus in primis ad suggerẽda ea, quæ his sequenda, illis cauenda viderentur. Verùm quantum præstaret doctrina, ex libris, quos posteris reliquit, satis constare poterit. Fertur etiam ingenij modestia excellusse, & adeo omnem arrogantiam & fastidium repressisse, vt neque cum iure laudaretur, populi plausu se insolenter efferret, neque cum vituperaretur iniustè, contumeliam sibi factam ægrè pateretur. Genus quidem duxit ex Iberibus, qui ad Pontum Euxinũ accolunt. Sed in disciplinam traditus est Gregorio episcopo Nazianzi, & ab eo in sacris literis institutus. Cuius etiam archidiaconus fuit eo tempore, quo Constantinopolitanam rexit ecclesiam.

Hunc quidem formosum aspectu, & vestitu exquisitum, cum quidam è magistratuum numero Zelotypia laborans, notum suæ coniugi ac familiarem esse intellexisset, mortem ei machinari cœpit. Atque dormienti Euagrio cum cædes per insidias re ipsa inferretur, dicunt visionem quandam terribilem illam quidem, sed tamen Salutarem diuinitus oblatam esse. Videbatur enim videre se in maleficio quodam deprehẽsum esse, & catenas ferreas manibus ac pedi-

ac pedibus iniectas. Cumq; iam deduceretur in iudicium & supplicio afficeretur, ad se quēdā accessisse, demōstrasse librū euangeliorū, pollicitum esse, si vrbe egrederetur, se è vinculis eum soluturum, iusiurādum ab illo postulasse, quòd ita faceret. Se autem manu ad librum admota, iurasse se id sine dubio facturum. Itaque è vinculis exemptum, & illico somno solutum esse. Sicq; diuinæ visioni sibi secundum quietem obiectæ obsequentem, periculum euitasse. Postea antem cum animum induxisset vitam colere monasticam, relicta Constantinopoli, Hierosolymam concessit. Aliquantò post ad monachos, qui in Scetiæ tatem agebant, visendos profectus, inter eos vitam traducere magnopere cupiebat.

De Nitriæ monachis & monasteriis quæ cellia vocabantur & Rinocururæ monachis Nigro, Dionysio, & Solone.

CAPVT XXXI.

ISTum locū appellant Nitriam, propter ea quod est pagus finitimus, in quo nitrum colligunt. Non exigua quidem hominum multitudo ibi monasticam disciplinam exercebat. Erant namque monasteria circiter quinquaginta cōtigua, quorum pars conuentus, pars homines separatim ab alijs vitam degentes habuere. Porro autē cū iter facias in interiorē solitudinē, ibi est alius locus, qui a Nitria abest stadia ferè septuaginta, cui nomē erat Cellia. In eo sunt cellæ monachorū permultę sparsim positæ: qua de causa hoc nomen habuit. Tantum inter se distant, vt qui in ipsis habitant, neque videre se inter ipsos, neque omnino audire possint. Conueniunt oēs in vnū, & primo hebdomadæ ac postremo die cōuentus celebrant. Quòd si quis fortè absit, eum abesse planè inuitum constat, vel afflictatione aliqua, vel morbo præpeditum, ad quem visendū curandūq; non omnes statim eūt, sed variis temporibus singuli, quicquid habent ad morbū leuandū accommodatum secum deferunt. Hac causa excepta, nō colloquūtur inter se, nisi quò sermonē vel ad cognitionē Dei,

vel

vel ad animę vtilitatem pertinentes, conferant: idque cum aliquis veniat, quo aliquid ab eo, qui id ipsum explicare norit, perdiscat. Hasce quidem cellas incolunt hi, qui ad id, quod in disciplina monastica summũ est peruenerint, seque ipsos ritè instituere, & soli vitam degere possint, propter quietem ab illis seiuncti. Atque hæc quidem sint à nobis breuiter de Sceti, deque monachis ibi seueram ac sanctam vitam excolẽtibus commemorata. Quòd si cuiusque vitam singillatim persequi niteremur, opus fortasse propter longitudinem apud nonnullos in reprehensionem incurreret. Nam cum suas ac priuatas viuendi disciplinas constituerent, opera, instituta vitæ, exercitationes, rationem victus, & tempora cuique ætati accommodata distribuerunt. Porrò Rhinocurura post illud tempus viris piis non aduentitiis, sed ea in vrbe natis floruit. Quorum facilè optimos vitæ monasticæ se dedisse accepi: noui etiam ipse Melanem ecclesię eiusdem episcopum, & Dionysiũ, qui à parte vrbis ab septentriones vergente monasterium habuit: noui quoque Solonem Melanis fratrem, & eius in episcopatu successorem. Fertur præterea eo tempore, quo erat imperatum, vt episcopi cuiusque ciuitatis, qui doctrinæ Arianæ aduersabantur, è sedibus suis pellerentur, eos qui ad Melanem pellendum venerant, offendisse eum tanquam infimum ministrum lampades ecclesiæ parantem, habentemque baltheum, quo pallium cingebatur, oleo sordidatum, in lampades denique lychnos inferentem. Quem cũ pro episcopo rogassent, respondisse, eum ibi esse, seque illum monstraturũ. Extẽplo verò homines eos de via fessos in ædes episcopi deduxisse, mensam apposuisse epulis, quæ fortè suppetebant, excepisse. Postquam autem epulati sunt, lauisse manus (illis enim inter epulandum ministrauerat) & ita se eis indicasse. Illos hominem admiratos, confessos esse cur veniissent, reuerentia tamen erga eum inductos, concessisse ei potestatem aufugiendi. Eum tum dixisse, tantum abesse vt idẽ supplicij genus subire recusaret, quod episcopi secũ doctrina fidei consentiẽtes subirent, vt etiã lubẽti animo id ipsum amplecteretur. Eius generis igitur institutis disciplinæ à puero exercitatus, in virtute monastica perfectus euasit.

euasit. Solon autē factus ex mercatore monachus, non parum ipse quoque inde percepit vtilitatis. Nam fratre suo Melane, & monachis, qui ibi pium illud viuēdi genus sedulò colebant, præceptoribus vsus, tū in dei cultū summa animi alacritate incubuit, tū erga vicinos perbenignus fuit. Quare ecclesia Rhinocurensis eiusmodi ab initio nacta antistites, ex eo tempore ad nostram vsque ætatem eorum institutis vti, & bonos ac pios viros efferre non destitit. Quinetiam clericis illius ecclesiæ ædes communes, communis mensa, alia deniq; omnia communia.

De Palestinę monachis, Hesycha, Epiphanio, postea Cypri episcopo, Ammonio, & Siluano.

CAPVT XXXII.

PORrò autem Palæstina propter viros, qui ibi disciplinam monasticam exercebāt, magnopere floruit. Nam complures eorum, quos dum de Constantij imperio, enumeraui, adhuc eandem cum magna gloria excolebant disciplinam. Quorum cōsuetudine alij nonnulli vtentes, ad id, quod in virtute summum est, peruenere, maioremque gloriæ quasi cumulum monasteriis illius regionis adiecere. Ex quorum fuere numero, Hesychas Hilarionis sodalis, & Epiphanius, qui postea Salaminæ, quæ est vrbs Cypri, fuit episcopus. Atque Hesychas eo ipso in loco, in quo magister eius, vitam egit monasticam. Epiphanius autē circiter Besanducem pagum in tractu Eleutheropolitano situm, vnde etiam ortus fuerat, in eodem vitę genere colendo se collocauit. Qui ab ineunte ætate à monachis præstantissimis institutus, & in Aegypto longissimo tempore eadem de causa versatus, in disciplina monastica cum apud Aegyptios, tum apud Palæstinos illustrissimus habitus est: postea quoque apud Cyprios in non minore gloria fuit: apud quos electus est primariæ vrbis totius insulæ episcopus. Vnde, credo, ī vniuerso, prope dixerim, orbe terrarum, est maximam nominis celebritatem consecutus. Nam cum in multitudine hominum, & in vrbe ampla eaque maritima sacerdotio fungeretur, ob præstantiā virtutis, qua etiam negociis ciuilibus occupatus vsus est, breui cū ciuibus, tum peregrinis cuiusq; nationis

notus

notus factus est: illis quidem, vt qui eum coram vidissent, eiusque piæ vitæ feciſſent periculum: his autem, vt qui illis idem de eo narrantibus fidem adiunxissent. Qui antè, quàm in Cyprũ est profectus, etiã imperatore, cuius tẽpora iam persequimur, regnante, in Palæstina ætatẽ degebat. Quo quidẽ rempore, in monasteriis percelebres erant, Salamanes, Physcon, Malachion, & Crispiõ fratres. Qui circa Betheleam pagum in tractu Gazensi situm (erant enim ex patritijs illius loci oriũdi) vitã traduxêre monasticam. Cuius quidem vitæ ac disciplinæ præceptorẽ Hilarionẽ habuêre: à quo cũ domũ vnà cõcederent, fertur Malachionem è medio illorũ abreptũ esse, ex eorum conspectu euanuisse: atque ex improuiso rursus visum esse eandẽ viã cũ fratribus insistentem: paulò post verò è vita migrasse. qui tametsi adhuc adolescens erat, illis tamẽ, qui in disciplina monastica consenuerant, neq; pia viuendi ratione, neq; ardenti in Deũ amore inferior fuit. Itemque Ammonius deẽ inde circiter stadia propè Chapharcobrã, pagũ quoq; Gazẽsem, à quo genus duxit, habitauit: Vir sanè, qui vitã monasticã cũ exquisitè in primis, tum summa cũ animi magnitudine excoluit. Siluanus etiam, cui ferunt propter eximiam virtutem angelum coràm ministrasse, etsi Palæstinus genere fuit, id temporis tamen credo, in Aegypto disciplinam monasticam sectatus est. At postea in monte Sina aliquamdiu commoratus, deinceps ad torrẽtem quẽdam in Geraris conuentum plurimorum bonorum ac piorum virorum maximum planè & celeberrimum in vnum congregauit: cui post eius mortem diuinus ille præfuit Zacharias.

De Syriæ monachis, Batthæo, Eusebio, Berge, Ala, Abbo, Lazaro, Abdalco, Zenone, Heliodoro, Eusebio apud Carras, Protogene, Bito, Aone.

CAPVT XXXIII.

SEd abeamus iam ab his, & ad monachos Syriæ ac Persidis, quæ est Syriæ finitimæ veniamus: qui ita multitudine creuerũt, vt cũ monachis Aegypti numero cõtẽdere possent. In quibus prẽter cẽteros excellere tũ videbãtur Batthæus, Eusebius, Barges, Alas, Abbos, & Lazarus qui post

qui pòst creatus est episcopus, Abdaleus etiam, Zenon, & Heliodorus: qui omnes apud Nisibenos circiter mõtem, qui dicitur Sigoron in monastico disciplinæ genere ætatẽ contriuerunt. Hos quidem qui tale genus disciplinæ nuper inchoauerãt, Βόσκους id est pastoritios, vel syluestres vocabant: quod nomen illis ideo impositũ est, quòd neq; ædes habent, neque panem obsoniumúe comedunt, neq; vinum bibunt, sed semper in montibus ætatem degentes, Deum precibus, & hymnis (vti ritus postulat ecclesiæ) sine intermissione celebrant. Cum autem tempus venit cibi capiendi, non aliter atque palantes, singuli, arrepta falce, montem peragrant, quò herbas ad vitam sustentandã demetant. Atque hunc disciplinæ modum isti quidem coluisse traduntur. In Carris verò Eusebius, solus in angustũ locum sua sponte conclusus, monasticam vitam egit: Protogenes etiam, qui post Bitum id temporis episcopũ, ecclesiam illam regebat, eandem viuendi viam secutus est. Bitum autem illum dico multorum sermone celebratum, quem prædicant imperatorem Constantinum, cum primò vidisset, confessum esse, quòd Deus iam dudum illum hominem sibi in visionibus ostendisset, iussisset que vt quod cunque diceret, illi fidem adhiberet. Aones item habuit in Phadana domicilium, in quo disciplinam monasticam exercebat. Est is quidem locus, in quo Iacob nepos Abrahami è Palæstina egressus, cũ Rebecca adhuc virgine, quã pòst duxit vxorẽ, in notitiã & familiaritatem venit. Nam lapide ex fonte, qui ibi erat, amoto, primum illius gregem aquauit. Commemorant hunc Aonem primum omnium apud Syros, non aliter atque Antonium apud Aegyptios istam exquisitam viuendi rationem, quæ est ab omnium hominum societate remota, instituisse.

De Edessæ monachis Iuliano, Ephrẽ, Syro, Barsẽ, & Eulogio, præterea verò & de iis qui Celesyriam incolunt, Valentino, Theodoro, Meroso, Basso, Bassone, & Paulo, ac de illis etiã qui sunt in Galatia, & Cappadocia, & alys in locis viris sanctis, & qua de causa acciderit, & sancti qui olim vixerunt longæui fuerint.

CAP.

CAPVT XXXIIII.

CVm isto Aöne Gaddanas, & Azius vnà vixêre, qui pari virtutis studio incêdebâtur. Propè verò vicinũ Edessam, & vrbes illi finitimas eodem tempore facilè præstantissimi monachi fuere Iulianus, & Ephraim Syrus: de quibus tum disputabamus, cum sumus in imperio Constantii explanãdo versati. Adde his Barsen & Eulogium, qui ambo pòst creabantur episcopi non vrbis alicuius, sed honoris causa, qui veluti vitæ pièanteactæ compensatio in propriis monasteriis illis deferebatur, ad quẽ modum Lazarus quoq;, de quo suprà diximus, episcopus fuit. Atque hi quidem sunt monachi, quos ipse cũ apud Syros, tum apud Persas etiam eorum confines in disciplina monastica eo tempore primas obtinuisse accepi. Quibus omnibus communis disciplina fuit, vt comprehendã breui, animæ quàm maximam curam gerere, eamque consuetudine ad res huius seculi relinquendas paratam efficere: in precibus, ieiuniis, & diuinis hymnis magnam vitæ partem consumere: pecuniam, ciuilium rerum tractationem, indulgentiam curamque corporis, omnino contemnere. Nonnulli istorum monachorum ad perfectissimam continentiam peruenêre: verbi gratia, Batthæus tanta vsus est continentia, tantaq; inedia, vt vermes ex eius dentibus serperent. Alam quoq; ferunt ad spatium octoginta annorum panem non gustasse: Heliodorum etiam multas integras noctes nihil somni cepisse, & pariter integras hebdomadas ieiunasse. Porrò Cœlesyria, & tota illa regio, quæ supra eam sita est, sola Antiochia excepta, seriùs est illa quidem ad Christi fidem traducta: Sed tamen ne ea quidem viris ecclesiasticis vitam monasticam colentibus caruit. Qui tantò fortiores videbantur, quantò magis incolis eius regionis odio habiti erant, & insidiis appetiti: quibus magno sanè animo & excelso restiterunt, non vlciscendo se ipsi, neq; pœnas ab aduersariis sumendo, sed cõtumelias Gentilium, & plagas sibi inflictas magna cum alacritate sustinendo. Quales fuisse audiui Valentinum (quem alij ex Emesa, ex Arethusa alij genus duxisse prædicant) & eius gentilem Theodorum: ambos

Tittis, quod est oppidum in tractu Apameensi positũ, natos: Marosam etiam ex Nechelis, & Bassum, & Bassonem, & Paulum ex pago Telmiso ortum: qui cũ multos monachos multis in locis in vnũ cõgregassent, & ad monasticam disciplinam, quemadmodum oporteat, excolendam traduxissent, ad extremum in loco quodam, qui Iugatus dicitur, maximum ac celeberrimũ conuentum monachorum constituit. Quo quidem in loco etiam cum vitam ad longissimum tempus protraxisset, (ad nostram enim ætatẽ, egregiè & valde piè in disciplina monastica exercitatus, vixit) mortuus est, ibique sepulchro conditus. Quinetiam cæteri monachi, quos commemorauimus, omnes ferè ad prolixũ tẽporis spatiũ vitam propagarunt. Atq; deus certe, vt mihi quidẽ videtur, tã lõgã vitã hisce hominibus largitus est, vt religio Christiana per eos amplificaretur. Etenim tũ Syros ferè omnes, tum Persas, tum Saracenorũ quàm plurimos à Gentilitate ad suũ ipsorũ, hoc est ad verũ dei cultũ traduxere: ipsiq; in illis regionibus disciplinã monasticã exorsi, permultos sibi similes effecêre. Porrò Galatas arbitror, Cappadoces, & horũ finitimos, atq; multos alios præterea id temporis, viros habuisse ecclesiasticos, qui & monasticum viuẽdi genus exercebant, & veterem Christi religionẽ studiosè excolebãt. Complures autem erant, qui in vrbibus & pagis conuentus habebant. Nam neq; veterum monachorum traditioni erant assuefacti, neque præ hyemis acerbitate, quæ ob naturam loci semper ibi solet euenire, in solitudine fotasse ætatem agere nõ poterant. Inter monachos autẽ, quos illic vixisse accepi, primas tulit Leo, qui postea ecclesiæ Ancyræ episcopus creatus est, & Prapidius, qui iã licet valde grandis, in multis pagis munere fungitur episcopali. Præest etiam pauperum domicilio, cui nomen Basilias, celeberrimo illi quidem, à Basilio episcopo Cæsareæ Cappadociæ exædificato: à quo & initio nomen accepit, & adhuc retinet.

De tripode ligneo, & imperatoris ex elementorum connexione successuri exploratione, & philosophorum cæde, & astronomia.

CAPVT XXXV.

Sunt

SVnt hæc quidem à me de viris ecclesiasticis, qui tum disciplinam colebant monasticam, eatenus commemorata, quatenus eadem ipsa cognoscere potui. Quo quidem tempore omnes propè philosophi Gentiles extincti sunt, idque hac de causa. Nonnulli eorum, qui aliis in philosophia præstare putabãtur, incrementũ religionis Christianę egrè admodum ferentes, iniuere consilium de prænoscendo, quis esset Valenti in imperio successurus. Qua de re cum omnia omnis generis diuinandi genera experti fuissent, ad extremum, tripodem ligneum è Lauro fabricati, inuocationes dęmonum, & verba execrabilia pro more suo vsurparunt: adeo vt ex coniunctione singularũ literarũ per tripodis machinam & diuinationé significatarum, futuri nomen extaret imperatoris. Philosophi igitur cum Theodorum virum inter Satellites imperatoris insignẽ illum quidé & illustré, sed Gentilẽ, imperatoré fieri auide expeterent, vtque ordo literarum vsque ad. D. huius nomini conueniret, in fraudem inducti sunt, dum hac coniectura nixi, Theodorum imperio potiturum expectarent. Quo illorũ conatu indicato, extra modum ira exar descere cœpit, quasi saluti suæ insidias comparassent.

Ob quam causam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehensi sunt, mandatumque, vt ille igni, hi autem gladio necarentur. Pari ratione omnes illustriores in toto imperio philosophi eadem ipsa de causa extincti. Quinetiam cum imperatoris ira nullo modo comprimi posset, etiam in eos, qui philosophi non erant, sed illorum dunta xat vestitu vtebantur, inuidiæ flamma peruasit: sic vt qui alias artes profitebantur, neque crocotis, neque pallijs philosophorum se induere vellent, idque ob periculi metum, ne viderentur ex eorum numero esse, qui vaticinia illa, & ritus ad tripodem peregissent. Iltam quidem implacabilem imperatoris iram atque adeo crudelitatem, addo etiá philosophorũ temerariũ facinus, philosophis indignũ & imprudẽté conatũ, à benè sanis hominibus arbitror merito diuinandum. Nam cum hac inscitia impulsus, animum induxisset eum interficere, qui esset sibi in imperio successurus, neque vitæ illorum, qui diuinatione de ea re vsi fuissent, neque eius, de quo diuinassent pepercit:

quinetiam vti ferũt, neq; eorũ quidé qui tum eodem nomine, si modò illustres essent, appellabantur, vel saltè simile nomen habebant, cuius primæ literæ à Th, vsque ad D. eædem essent. Porro philosophorũ huc processit amétia, vti crederẽt in sua situ potestate, vt tũ imperatorẽ è medio tollerent, tum denuo excitarent. At quamuis eiusmodi rei decretis, quæ rato astrorum cursu semel statuta sunt, ascribi deberent, tamen oportuerat eum, qui esset futurus imperator expectare, verùm si istud concilij & voluntatis diuinæ opus sit, quid est, cur quisquam eas ideo curiosè perueſtiget. Nam præsensione aut studio humano, quod est à Deo decretum, sciri omnino non potest: quòd si posset, non tamen rectum esset existimare eos, homines cum sint, licet omnium sapientissimos, melius quàm deum posse de rebus consiliũ capere. At verò si cupiditate illius, quod erat futurum, prænoscendi, eo imprudentiæ ferebantur, vt periculo velut ante oculos proposito se vltrò offerrent, legesque olim à Romanis, eo videlicet tẽpore, cũ Gentilitatem profiteri, & immolare idolis periculo caruit, promulgatas cõtemnerẽt, nõ eadẽ mente fuere & sentẽtia, qua Socrates: qui cum saluus esse posset, cũq; etiã cicutam, idque cõtra æquũ & bonũ bibiturus esset, reuerentia tamen erga leges, in quibus natus educatusque fuerat, è carcere, etiam cum posset, fugere noluit.

De Valentiniani imperatoris in Sauromatas expeditione, & eius in Gallia morte, & Valentiniani Iunioris electione, ac persequutione sacerdotum, oratioñeque Themistii philosophi, qua magis humanus ac facilis in illos qui ei repugnabant effectus est.

CAP. XXXVI.

SEd de hisce rebus liberum sit cuique pro arbitratu & iudicare, & dicere. Cum Sarmatæ in loca quædam imperij ad solem occidentem vergentis incursionem fecissent, Valentinianus bellum contra eos suscepit.

Illi au-

Illi autem de numero militum & apparatu eius certiores facti, legatos ad eum de pace mittunt. Quos cum vidisset, sciscitatur num omnes Sarmatæ tales essent. A quibus cum esset responsum Sarmatum facilè præstantissimos ad eam obeundam legationem venisse, ira supra modum incenditur. Atque grauiter vociferatus, quàm miserè, inquit actum est cum subiectis meis, & quàm infeliciter cecidit, vt ad me Romanum imperium deferretur, cum Sarmatæ, gens planè barbara, quorum isti sunt præstantissimi, non contenti sint in suis ipsorum finibus vitam agere, sed in meum imperium inuadere, & contra Romanos deniq; bellum facere vel somniare audeant. Qui cum hoc modo æstuaret, & contenta voce ista proferret, adeo extra modũ eius extendebantur intestina, vt & venam & arteriam rumperet: magnaq; sanguinis copia effusa, in castello quodã Galliæ è vita exiret, cum iam natus quidem esset annos circiter quinquaginta quatuor, imperium autem præclarè admodum, & cum magno splendore gubernasset, tredecim. Sexto autem post eius mortem die, Valentinianus iunior eius filius eiusdem nominis à militibus imperator declaratur. Cuius creationi Valens, & Gratianus eius frater, quamuis primò iniquo animo paterentur, quòd milites imperii insignia antè ei tribuerant, quàm ipsi permisissẽt, non multò pòst tamen suffragati sunt. Eodem tempore Valens Antiochiæ, quæ est in Syria, ætatem degens, maiore odio indies in suæ opinionis aduersarios exardescere, acerbè eos affligere & exagitare cœpit. Cum verò Themistius philosophus librum ei dedicaret, hortabatur, docebatq; non oportere mirari dissensionem, quæ in ecclesiasticis opinionibus versabatur, cum multò inferior multoq; minor sit, quàm quæ extaret apud Gentiles. Nam permultæ apud ipsos sunt opiniones, & dissensionem ob multitudinem dogmatum susceptam, complures contentiones de eiusmodi rebus, & disceptationes excitare necesse est. Siquidẽ Deo fortasse visum sit, vt ipse nõ facilè nosceretur, & variæ existerẽt de eo opiniones, quo singuli magis eũ vererentur, cũ exquisitã eius cognitionẽ cõprehẽdere nõ possint, secũ reputãtes, quãtus sit & cuiusmodi ille quidem, ad cuius cognitionem venire cogitant.

De Barbaris qui trans Istrum habitabant, quo pacto ab Hunnis sedibus pulsi, ad Romanos cõfugerint, ac Christiani facti sint, & de Vlphila & Athalarico, & iis quæ inter eos acta fuerunt, & quomodo Ariana lue infecti sunt.

CAPVT XXXVII.

HAC oratione à Themistio habita, imperator, etsi factus animo aliquantò mansuetior, non tam acerba aduersariis, vt anteà, supplicia irrogauit, non tamen iram suam contra sacerdotes accẽsam penitus restinxisset, nisi curæ de Rep. sibi iniectæ fuissent impedimento, quò minus ad eiusmodi scelera suum studium & operam conferret. Nam Gotthi, qui trans Istrum fluuium antè habitabant, & aliis imperabãt Barbaris, ab Hunnis inde exacti, in fines Romanorum venere. Hæc autem Hunnorũ gens Thracibus & Gotthis, qui ad Istrum accolunt, ante hoc tempus fuerat omnino incognita. Hique omnes minimè intelligebant se vicina inter se loca incolere, propterea q lacus maximus inter eos interiectus erat: sed singuli terrã, quæ lacum attingebat, extremam oram fuisse illius partis orbis, in qua ipsi habitabant, & nihil deinceps esse, præter mare, & aquam arbitrabantur. Verùm forte fortuna bos œstro percitus, lacum transmittit, sequitur bubulcus. Qui cum terram trans lacum vidisset, tribulibus suis nuntiat. Sunt alij, qui dicunt, ceruum quibusdam Hunnis venantibus, cum per lacum ab illis fugeret, monstrasse viã, cuius extrema pars aqua operta fuit. Eos autẽ lacu transmisso, regionẽ tũ ob cæli temperationẽ, tũ ob bonitatẽ soli ad agri culturam idonei magnopere admiratos, reuertisse, & gentis suæ principi, quæ aspexerant, nuntiasse. Primò igitur exigua militum manu de viribus Gotthorum fecisse periculum, postea autem cum omnibus copiis illos aggressos, prælio deuicisse, & omnem eorum regionem occupasse. Gotthos verò, quos persequebantur, in Romanorũ fines transijsse, & Istro fluuio traiecto, misisse legãtos ad imperatorem: pollicitos esse se de reliquo Romanis socios futuros, sibi cõcedi, vt quo in loco vellent, habitare possent, orauisse

orauisse. Eius legationis principatum obtinuisse Vlphilã episcopum. Quæ res cum ipsis successisset ex sententia, libera permissa potestate, Thraciam incoluisse. Haud adeo diu pòst, seditione intestina inter eos conflata, bipartitò diuisos esse. Atque alteri factioni Athalaricum, Phritigernem alteri præfuisse. Prælio igitur inter eos cõmisso, Phritigernes, re malè gesta, auxilium à Romanis petiisse: Quod cum imperator Valens ei concessisset, & milites Romanos, qui erant in Thracia, ei subsidio venire permisissent, prælio redintegrato, victoriam consecutus esse, & Athalaricum cum suo exercitu in fugam vertisse. Atque quò gratiam Valenti referret, & se ei in omnibus rebus amicissimum fore confirmaret, se eius de fide & religione sententiæ addixisse: persuasisseq; barbaris, sibi subiectis, vt eadem sentirent. At verò non istam solum causam fuisse puto, cur vniuersa Gotthorum gens ad hoc tempus vsque Arianis adiuncta sit, sed quòd Vlphilas eorum episcopus, licet initiò ab ecclesia catholica nihil dissentiret, tamen pòst, regnante Constantio per insciti am, vnà cum Eudoxio & Acacio, vtpote ex episcoporum numero, qui in Concilio Nicæno conuenerant, Concilio Constantinopoli habito interfuit. Qui simul vt eò venit, dicitur, cum principes sectæ Arrianæ cum eo de religione diseruissent, essentque polliciti, legationem ei apud imperatorem ex sententia confectam fore, si modò se ipsorum opinioni vellet addicere, vel necessitate compulsus, vel quòd eam de Deo opinionẽ meliorem iudicaret, communioni Arianorum se adiunxisse, & totam suam gẽtem ab ecclesia catholica separasse. Nam Gotthi ab eo doctore ad pietatem & verum Dei cultum amplectendum instituti, & per eum ad mansuetiores mores traducti, in omnibus rebus facilè eius consilio paruerunt: pro certo persuasi, nihil ab eo vel dici improbè, vel fieri, sed omnia ad vtilitatem eorum, qui ardenti pietatis studio flagrabant, transigi. Quinetiam maximum dedit suæ virtutis specimen, infinita pericula pro religione Christiana tum subeundo, cum idem ipsi Barbari Gotthi, quos diximus, adhuc religionem Gentilium coluerunt. Primus præterea fuit, qui literas apud eos inuenerit, literasq; sacras in pa-

trium sermonem conuerterit. Quare quòd Barbari prope Istrum omnino sectam Arrianam sequebantur, hęc quidem causa fuit. Per idem tempus magnus numerus eorum qui Phritigerni parebant, propter Christum martyrio è medio sublati sunt. Nam Athalaricus, cum Vlphilas multos eius ditioni subiectos ad religionẽ Christi deduxisset, iniquo animo ferens, perinde quasi auita & patria religio nouata fuisset, eorum complures multis ac variis mulctauit supplicijs: quorum pars in iudicium adducta, cum viriliter & magno animo fidem Christi defendisset, interfecta est, pars nulla pro se habita oratione, trucidata. Siquidem fertur eos, quibus huius rei conficiendæ negocium Athalaricus imposuerat, statuam quandam in curru collocatam per singula Christianorum tabernacula circunduxisse, iussisseque vt eam adorarent, eiq; hostias immolarent. Quod cum facere recusassent Christiani, tabernacula cum ipsis hominibus incendio absumpsisse. Porrò aliam cladem hac multo miserabiliorem eodem tempore quoq; accidisse accepi. Nam multi tum viri, tum mulieres (quarum aliæ pueros secum aduexerant, aliæ infantes recens natos, & adhuc sugentes vbera) violentiæ eorum, qui ipsos ad sacrificandum cõpellebant, succumbentes, ad tabernaculum ecclesiæ, quæ ibi fuit, profugerunt. Qui omnes, tabernaculo illo à Gentilibus incenso, pariter extincti sunt. Non longo tempore post, Gotthi ad mutuam fuere inter ipsos concordiam adducti: qui insolentia elati, Thraces grauibus afficere incõmodis, vrbes eorum & pagos vastare cœperunt. Qua re audita, Valens, experientia rei, quantum errasset, edoctus est. Nam cum putaret Gotthos, vtpote semper in armis exercitatos, tum sibi, tum subiectis suis vtiles fore, copias tum Romanas contempsit, & pro militibus, qui ex vrbibus & pagis Romanorum conscribi solebant, aurum exegit. Verùm de spe depulsus, relicta Antiochia, properè Constantinopolim contendit. Quo quidem tempore persecutio ab illo contra orthodoxos excitata, sopita est. Mortuo autem Euzoïo, Theodorus in eius locum suffectus, Arianis præfuit.

De Ma

De Mauia Saracenorum regina, & quòd Moses eorũ episcopus fœdera quę inter illos & Romanos rupta fuerant, institutionem à Christianis accipiens, rursus instaurauit, & narratio quædam de Ismaelitis & Sarracenis, & eorum diis & quomodo à Zacomo eorum principe, vt Christi fidem amplecterentur primum inducti sint.

CAPVT XXXVIII.

PER idem tempus, mortuo Saracenorum rege, rupta sunt cum Romanis fœdera. Nam Mauia eius coniũx imperium illius gentis administrans, Phœnicum, & Palæstinorum vrbes, vsq́ue ad Aegyptios, qui partem illam, quæ Arabium dicitur, incolunt, ad Leuam cum Nilum aduerso flumine nauiges, vastauit. Neque bellum erat leue, quale à muliere parari putaretur, sed grauiter, vt ferunt, & inuicto animo ab ea cum Romanis pugnatũ est: adeo vt præfectus militum in Phœnicia, à duce omnium equestrium & pedestrium copiarum in Oriente auxilium peteret: duxque se ad id vocatum rideret, & eum qui se vocauerat, à pugna abstinere faceret, & tamen cum expeditionem contra Mauiam hostem fecissent, in fugam verterentur, & ægrè auxilio præfecti militum in Palæstina & Phœnicia salui euaderent. Nam simul vt eum venisse in discrimen vidit, extra pugnam, id quod ille iusserat, in expeditione illa cõsistere stultum putauit. Itaque properè occurrit Barbaris, atque ei opportunitatem fugę totius capiendę suppeditauit: illeq́ue ipse etiam pedẽ referens, inter fugiendum iaculatus est, & hostes à tergo vrgentes telis repulit. Ista quidem cum multi ex illius loci incolis adhuc commemorant, tum apud Saracenos in cantibus recitantur. Cum autem bellum ingraueſceret, videbatur necessarium legatos ad Mauiam de pace mittere. Quam quidem fama est legatis respondisse, se nullo modo fœdera cum Romanis percussuram, nisi Moses, qui in solitudine finitima vitam agebat monasticam, vir tum ob piam viuendi rationem, tum ob signa diuina & miracula ab eo ædita in-

signis, suæ gentis crearetur episcopus. Itaque præfecti militum, qui ista renuntiabant, imperatoris iussu comprehendunt Mosem, & ad Lucium deducunt. Moses verò, præsentibus magistratibus, & multitudine in vnum coacta, noli, inquit, me creare episcopum: siquidem ne nomen quidem, nedum liquorem episcopalem dignè vt meretur viribus sustinere Valeo. Quòd si verò mihi hoc minus, cùm eo plane indignus, Dei voluntate deferatur, eum, qui est cœli & terræ opifex, testor, quod tuas manus sanguine & cruore sanctorum virorum respersas mihi nõ impones. Tum Lucius, si adhuc, inquit, quæ sit mea fides, ignores, & tamen me antequam eam habeas perspectam, detesteris, iniuriam facis: sin autem de ea ab his, qui me falsò insimulant, certior factus sis, nihilominus tamen à me de illa audito, & meorum verborum tu ipse iudex esto. Imo verò inquit Moses, quæ sit tua fides, mihi planè minimè obscurum est: atque cuiusmodi sit, etiã testes sunt episcopi, presbyteri, & diaconi, qui per te in exilium pulsi sunt, & metallorum venis effodiendis diuexati. Tu igitur has res dei notas existimas, quę sunt omnino à Christo, & ab illis, qui rectè de Deo sentiunt, alienæ? Quæ cum dixisset, iurassetque se nunquam à Lucio velle episcopum creari, magistratus Romani, reiecto Lucio, eum ad episcopos, qui iamtum ætatem in exilio degebant, rectà deducunt. A quibus Moses creatus episcopus, ad Saracenos se contulit: quibus cum Romanis fœdere coniunctis, episcopatu ibi perfungitur, & perpaucis ibi repertis, qui religionem Christianam profitebantur, multos ipse ad eam profitendam traduxit. Hæc quidem gens ab Ismaele filio Abrahami duxit originem, nomenque accepit: & propterea veteres à progenitore eos Ismaelitas appellabant. Verùm quo spurij generis maculam, & ignobilitatem Agar matris Ismaelis (serua enim fuit) penitus obliterarent, se Saracenos, velutâ sara coniuge Abrahami prognatos nominarunt. Qui genere inde ducto, omnes more Hebræorũ circuncidũtur, & à carne suilla abstinent, multosque alios Iudęorum ritus obseruant. Quòd autem omnino eisdem legibus & viuendi institutis non vtantur, vel temporis longinquitati tribuendũ est, vel quòd gẽtibus finitimis permixti sunt.

Nam

Nam Moyses multis post seculis natus, solis Hebræis, qui sunt ex Aegypto egressi, leges dedit: & vicini eorum, qui vt credibile est, valde erant superstitiosi, auitam viuendi disciplinã ab Ismaele deriuatam (ex cuius vnius præscripto veteres Hebræi ante leges à Moyse cõditas vitam moderati fuerãt, institutisq; nõ scriptis vsi erãt) prorsus corruperunt. Porrò eadẽ, quæ vicini, dæmonia colentes, eosdem illis tribuẽtes & honores & noxa, causam cur à patrijs & auitis legibus desciuerint, in similitudinem religionis, quã cũ Vicinis habebant, transtulerunt. Eodem accedit tempus loquinquum interiectum, quod, vti assolet, alia obruit obliuione, alia vt colerentur perfecit. Postea verò nõnulli eorum cum Iudæis congressi, didicere, vnde originem traxerant: & ita ad cognitionem reuenere, seque institutis addixere & legibus Hebræorum. Ex quo quidem tempore hactenus, complures apud eos Iudæorum viuendi disciplinã secuti sunt. Neque certè diu ante regnum imperatoris, quo de in præsentia agimus, fidẽ Christi receperunt. Ad quam deducti sunt consuetudine, sacerdotum & monachorum sibi genere cõiunctorum, qui in solitudinibus vicinis monasticam colebãt disciplinã: homines quidẽ & pia vita, & miraculis nobilitati. Fertur etiã id tẽporis gẽtẽ quãdã vniuersã ad religionẽ Christianã traductã, Zocomo eius principe et rectore tali de causa baptizato. Iste cũ sobolis omnino expers esset, ad monachũ fama illius adductus venit, vti cũ eo colloqueretur: apud quẽ de sua calamitate grauiter cõqueri cœpit. Siquidẽ tum saracenis, tũ omnibus alijs credo Barbaris liberos procreare permagni æstimari solet. Monachus autem iubet enim bono animo esse, & precibus deo adhibitis, eũ dimittit, pollicitus procerto eum filium habiturũ, si modò in Christum crederet. Vbi verò deus promissum re ipsa præstiterat, & filius Socomo natus erat, ipse baptismatis mysterio initiatus est, suosque subiectos ad idem ipsum induxit. Ex quo tempore hanc gentẽ & opulẽtã fuisse, & adeo numerosam, vt tũ Persis, tum alijs Saracenis terrorem inijceret. Quo modo igitur Saraceni initio ad fidẽ Christi deducti fuerint, & quæ de primo eorum episcopo acceperimus, sit à nobis ad hũc modum commemoratum.

Quòd

Quòd Roma reuersus Petrus, Aegypti ecclesias pulso Lucio obtinuit, & de Valentis contra Barbaros expeditione. CAP. XXXIX.

CConcilii Nicæni fautores qui ciuitates incolebant, animis denuò confidere cœperunt, & maximè omnium Alexandrini, qui sunt in Aegypto. Nam Petro tum Roma cum literis Damasi, quæ & decreta concilij Nicæni, & Petri creationem confirmabant, reuerso, ecclesias tradiderunt. Lucius autem inde eiectus, Constantinopolim nauigauit. Valenti verò, vt est verisimile, curis implicato vim in istos inferendi otium minimè suppetebat. Nam simul vt venit Constantinopolim, apud populum tum in suspicionem, tum in odium vocatus est. Siquidem Barbari & Thraciam populati, & vsq; ad suburbia progressi, iam ipsa vrbis mœnia, nemine prohibente, oppugnare aggressi sunt. Quibus de rebus ciues grauiter animis commoti, imperatori, quòd non restitit hostibus, sed bellũ gerere distulit, crimini dabant, dissipabátq; rumorem hostes ab illo ad vrbem deductos fuisse. Tandẽ verò, cum ludis Circensibus interesse videbãt, palã contra eũ, vtpote reip. saluté cõtẽnenté, vociferari, & arma postulare cœperunt, vt illi ipsi cũ hoste cõfligere possent. Itaq; Valens his affectus cõtumeliis, ad bellũ cum Barbaris faciendũ proficiscitur: minatur, si redeat, se populũ tũ harũ contumeliarũ causa, tum quòd antè Procopio tyranno se adiunxerant, probè vlturum.

De sancto Isaacio monacho, & eius in Valentem vaticinio, & quòd fugiens Valens, ac in domuncula quadam delitescens, ibidem incendio extinctus animam efflauit.

CAPVT XL.

EGredienti illi ex vrbe Constantinopoli obuiam fit Isaacius monachus, vir cum aliis in rebus spectatus, tum in periculis pro Deo contemnendis egregius, sicque eum affatur: redde, ò imperator, orthodoxis, qui fidẽ à cõcilio Nicæno traditã seruãt, ecclesias, quę illis abstu

leris,

leris, erisque in bello victor. Imperator autē ei vehemēter stomachatus, iussit comprehendi, inque custodia teneri vsque ad reditum, quò pœnas pro facinore admisso ab eo sumeret. Cui respondens Isaacius, non es, inquit, reuersurus, nisi ecclesias reddideris. Quod quidē ita euenit. Nam vt primum cum exercitu egressus est, Gotthi qui cum eo erant ab hostibus in fugam conuersi, pedem retulerunt. Ille autem abscedēs relicta Thracia, venit Adrianopolim. Cum verò non longè abesset ab hostibus, qui in loco tuto castra posuerant, celerius aliquātò, quàm debuerat, prælio cum illis congreditur, antè animo neutiq; complexus vel quo modo, vel versus quam partem exercitum instrueret. Quare equitatu eius dispersō, & armatis in fugam coniectis, hostes eum persequuntur: ille inter fugiendum de equo desiliens, cum paucis, qui eum comitabantur, in quandam paruam domum vel turrim correpsit, ibique delituit. Barbari autem currunt post eum, quò hominem cōprehendant: & paulò longius insequentes, domum, in qua erat, prætergressi sunt. Nam haudquaq; suspicabantur. eū ibi latitare. Iam verò cū maior pars Barbarorū eū locū præteriisset, & pauci iā à tergo reliqui essent, quidā eorū, qui erant cum Valente, tela rursus in eos, qui fortè pertrā sibant coniiciunt. Illi ea de re clamare: hic Valens est. Quod cum illi, qui propius fortè aberant, audiuissent, clamore cum antè, tum pòst, sublato, his, qui erant proximi, rem significabant: adeò vt breui hostes, qui longius abessent, audiuerint, in vnumque omnes celeriter cōuenerint. Domo igitur circumsessa, & magna lignorum strue comportata, ignem iniiciunt. Flamma autē secundo vento fortè delata, totam materiem peruasit, pariterque res in domo repositæ flammam conceperunt, quæ & imperatorem ipsum, & eius comites incendio absumpserunt. Mortuus est igitur Valens circiter quinquagesimum ætatis suę annum, cū iam tredecim annos vnà cum fratre, tres autem posteà imperium administrasset.

SEXTI LIBRI FINIS.

AMPLISSIMO VIRO AC REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, DOMINO LAMBERTO HANKART, COENOBij Gemblacensis Abbati Dignissimo, Domino ac Mæcenati suo vnico colendo.

S. P. D.

QVàm necessaria sit omnibus Christianis, in primis autem hominibus Religiosis Historiæ sacræ cognitio, nõ est Abbas dignissime cur scienti tibi multis declarem, cum tu, vt integritate vitæ, ita & rerum ecclesiasticarũ cognitione maioribus tuis laudatissimis pulcherrimè respondeas: Itaque cum celeberrimus Typographus Arnoldus Birckmannus à me petijsset, vt vltimos hosce tres libros Hermiæ Sozomeni, quos Historiæ ecclesiasticę recens interpres Iohannes Christopherson reliquis omnibus iam translatis morte præuentus absoluere non potuit, ex Græco in Latinum conuerterem, dandum hoc Birckmanni erga me benevolentiæ, dandum manibus Christophersoni, dandũ denique Reipub. ecclesiasticæ putaui: Accepi igitur hanc prouinciam, & eo quidem libentius, quod inspecto exemplari Græco per Christophersonum emendato, intelligerem, illum nõ æmulandi studio, sed syncero veritatis amore ductum post superiores eius interpretes hoc opus de integro transferendum suscepisse: Nam cũ tribus præstan-

stantißimis manu descriptis exemplaribus, Vaticano, dico, Veneto ac Florẽtino potitus esset, facta eorum ad exemplar vulgatũ diligẽti collatione, passim depravata correxit, luxata restituit, defecta suppleuit. quib' remedijs destitutas aliorum translationes multis in locis truncas ac laceras, in multis absurdas ac falsas esse, nemo negare potest: Sed de Christopherſoni laudibus plura dicent, qui in opus vniuersum præfaturi sunt. Ego illius industria magnopere adiutus, in hisce tribus libris conuertendis præstiti quod potui. ac spero meam operam studiosis non ingratam fore: Cæterùm cum ignorem quo consilio ille in declaranda suæ translationis præstantia vsurus fuerit, mihi placuit exemplaris Græci diuersitates, vt ab illo accepi, ad calcem versionis meæ subiicere: partim, vt lectori fidei meæ constet ratio, partim, vt ex his paucis colligat studiosus, quantum lucis ad veritatẽ toto opere Christopherſonus attulerit: Hoc igitur quicquid est opellæ meæ Reuerende Pater, gratitudinis ergo tibi dedicare placuit. non solum, quod ijs te non difficilẽ præbueris, qui me ignotum tibi commendarunt, verùm etiã quòd instructißimę Bibliothecæ tuæ copiam mihi tã benignè feceris: sed te quidẽ studiosis libẽter bene facere minus mirum est. Cui vt natura ad humanitatem propẽsa, ita etiã professionis institutum diligẽtius cõtigit. Fuit enim hoc vestro ordini ab ipso inde Benedicto quasi patrium, vt in propaganda literarũ studia velut in possessionem suam assiduè præ cæteris incumberet. Quòd quidẽ, si nõ aliunde, vel ex conuentus vestri historijs abunde patet, in quo vno doctißimi viri pœne infiniti claruerunt, & supersunt etiãnum hodie nõ pauci, inter quos est is, qui te proximo dignitatis gradu consequitur

cœnobij

cœnobij tui prior dignissimus frater Iohannes à Pastura, cuius eruditissimi commentarij in Psalmos davidicos magno pietatis fructu omniũ manibus teruntur. Tu igitur quod ad te attinet, vt monastica disciplinã more maiorũ ratã conseruas, ita etiã prospicis, vt non solũ fratres tui sint quàm eruditissimi, sed etiam, vt veterũ scriptorum codices antiqui, quorum magna apud te est copia, ad promouendam Reip. literariã eruditis euolucdi concedantur, eaq3 de causa eruditissimũ pientissimumq3 virũ Fr. Ludouicum Sonbecum Bibliothecæ tuæ præfectum constituisti, qui pro singulari prudentia atq3 diligẽtia sua tũ codices ipsos in ordinẽ redigere, tũ quid cuiq3 vel negãdũ vel cõcedẽdũ sit, pro cuiusq3 dignitate dijudicare potest. Cum itaq3 ex vsu Bibliothecę tuæ tãtum emolumẽti ad studia mea redundarit, quantum fauẽte Deo humanioris literaturæ incremẽtum breui publicè declarabit, hoc meæ erga te gratitudinis qualecunq3 testimonium extare volui. Nõ quidẽ, vt eo me liberatum, sed vt ad maiora deinceps præstanda tibi obstrictum esse declarẽ. Cuius promissi mei spõsor, vti cõfido, esse nõ grauabitur idẽ, qui me tibi cõmendare dignatus est amplissimus vir ac Reuerendus in Christo pater D. Philippus Hosdenius, S. Gertrudis Abbas Louanij, & eiusdẽ vniuersitatis Conseruator dignissimus, mi suo merito semper obseruãdus: Ea cõditione si boni consulueris id quod offero, erit cur magnopere gaudeã. Deus Opt. Max. Amplitudinẽ tuam semper in maius ac melius augere dignetur: Louanij pridie Calendas Iunij Anno. 1567.

Tuæ Amplitudi. famulus deditiss.
Suffridus Petrus Leouardiensis
Frisius.

HER-

HERMIAE SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER SEPTIMVS.

SVFFRIDO PETRO LEOVARdiensi Frisio Interprete.

Quo modo Romanis Barbarorũ incursu periclitantibus Mauia suppetias miserit, & quidam ex plebe victoriam reportarint. item quomodo iusserit suam vnicuique religionem esse liberã.

CAPVT I.

VAlentem igitur, ad hunc modum extingui contigit: Barbari porro victoria elati Thraciam vniuersam depopulati sunt, & in ipsa demum suburbia Constantinopolis incursiones fecerunt: Rebus tũ in discrimen adductis ingenti præsidio fuere, primũ pauci quidam ex cõfœderatis Saracenis à Mauia submissi, deinde & ex ipso populo q̃plurimi: Hi enim, quia Dominica Valẽtis vxor ipsis ex ęrario certum stipendium persoluebat, vt quisque poterat, armati obuiam hostibus iuerunt, eosq; facto impetu procul ab vrbe fugauerũt: Gratianus interim vnà cum fratre vniuersum Romanorum Imperium adeptus, cum patrui sententiam non probaret, qua ille pertinaciter istos erat persecutus, qui in religione ab ipso dissenserant, omnibus ijs, qui illo viuente Religionis ergo in exilium pulsi fuerant, reditum concesit, legemque tulit, vt quisque liberè quamcunque Religionem, quemcunque Coetũ vellet, sectaretur. exceptis Manichæis Photinianis & Eunomianis.

Quomodo Gratianus Theodosium natione Hispanum Imperij consortem sibi adoptarit, & quomodo Orientales ecclesias vniuersas, excepta Hierosolymitana, Hæresis Ariana occuparit. Tum de synodo apud Antiochiam Cariæ congregata: & de Primatus constitutione tunc facta. CAPVT II.

DEinde cum perpēdisset sui esse officij, Barbaros, Istri accolas, qui Thraces & Illyrios infestabāt vindicare, simulq; cogitasset, esse necessarium, subditis suis ad Occidentē sitis subuenire, pręsertim Alamānis ibi Gallos affligentibus, imperij consortē Theodosium Sirmij fecit, ex Iberis Pyrenæos montes accolentibus oriundū, Cū domi nobilem, tum rebus in bello sępius pręclare gestis illustrē, adeovt & antequàm ad imperiū adsciscēretur, subditorum suffragiis idoneus Principatui iudicatus fuerit: Interim verò adhuc ecclesias Orientales, Hierosolymitana excepta, tenebant Ariani: At Macedoniani, cum cæteri, tum ij maximè, qui degebant Constantinopoli, post inita cum Liberio pacta nō magnopere contendebant cum his, qui Nicæni concilii decreta probabant. Quin etiam oppidatim cum ijs, quasi cum eiusdem opinionis sectatoribus commercia cōsuetudinemq; colebant: At verò post legē à Gratiano promulgatā arrepta impunitatis occasione, non nulli Episcopi eius sectæ inuaserunt ecclesias, quibus sub Valente fuerant exclusi: Atque apud Antiochiam Cariæ congregati decreuerūt, filiū, nō ὁμοούσιον, hoc est, cōsubstantialem, Sed ὁμοιούσιον, id est, substantia consimilem Patri, sicut antea vocarāt, esse nuncupandum: Ex eo tempore alij segregati priuata cōuenticula fouebāt, alij damnatorū qui id statuerant cōtentione atq; pugna, ab ijs desecerunt, & constantius adhæserunt illis, qui fidem à Nicæno Concilio præscriptam profitebantur: Cæterùm interillos episcopos, qui tum promulgata Gratiani lege ab exilio reuersi sunt, quo imperante Valente fuerant affecti, extiterunt, qui primatum non affectarent, quin potius ei cōcordiam populi præferrent, & Arianæ sectæ doctores obtestaren-

testarétur, ne se desererent, néue dissensionibus ecclesiam diuellerent, quam vnicam à Deo & Apostolis traditã pertinacia & ambitio in multas distraheret: Huius quidem studij & Eulalius fuit Amasiæ in Ponto Episcopus. Fertur enim post reditum offendisse quendam alium ex Arianis Episcopum præfectum ecclesiæ suæ, esse autem in vniuersum, qui huic auscultarent, ne quinquaginta quidem: sollicitus tamẽ de sarciẽda inter omnes vnione, vltro obsecrasse, vt is primatum obtineret, & communi opera ecclesiam gubernaret, quo primatum ipsum haberet quasi præmium seruatæ concordiæ: Verùm ille vt huic nõ obtemperauit, ita ne paucis quidem istis, quos habebat, diu præfuturus erat, vtpote quod & hi se reliquis coniunxerint.

De his qui propter sanctum Meletium & Paulinum Antiochienses Episcopos contenderint. & de Iureiurando propter episcopalẽ sedem facto.

CAPVT III.

EAdem tempestate cum & Meletius ex dictæ legis vigore Antiochiam Syriæ reuersus esset, mira quædam in populo suborta est contẽtio. Etenim superstite adhuc Paulino, quem Valens Imperator ob pietatem (sicuti diximus) reueritus, exilio mulctare non ausus fuerat, erant qui Meletium illi in Episcopali sede vellent esse consortẽ: His dum Paulini fautores refragantur, & Meletij ordinationem, vt per Episcopos Arianos factam, criminantur, qui pro Meletio stabant, vi perfecerunt id, quod studuerant: Etenim cum multitudine essent non contemnenda, in vna quadam Ecclesia suburbana, in Episcopali solio illũ collocarũt: Tumultuantibus igitur vtrinq; factionibus cũ præsens expectaretur seditio, admirabile quoddam cõciliũ obtinuit, vt ad cõcordiã reducerentur: Sic enim hinc inde conuentũ est, vt iureiurãdo illos adstringerẽt, qui vel ad Episcopatũ inibi administrandũ habebãtur idonei, vel in eius expectatione essent, (qui omnes præter Flauianum numero quinq; erant) quod neq; ãbituri sint, neq; electione facta susceperi Episcopatũ istum, quàm diu vel Paulinus, vel Meletius in viuis esset, quin etiam concessuri sint, vt alterutro eorũ mortuo alter episcopatũ solus obtineat:

Iureiurando igitur in has conditiones dato, vniuersa ferme plebs ad concordiam redijt, paucis aliquot, inter quos Lucifer erat, adhuc obluctantibus, ob id, quod Meletius à diuersæ sectę fautoribus ordinatus esset. His rebus ita peractis, Meletius Cōstātinopolim cōcessit, quo tempore & alijs Episcopis eodē congregatis necessarium visum est, vt Gregorius Nazianzo Constantinopolim traduceretur, eiusq; vrbis Episcopatus illi committeretur.

De imperio Theodosii magni, & quo modo per Ascholium Thessalonicę episcopum sacro Baptismate tinctus sit, & quid aduersus illos decreuerit, qui ex præscripto Concilij Nicęni Religionem non propagarent. CAPVT IIII.

SVb hoc tēpus Gratianus, Alamānis Galatas occidentales adhuc infestātibus, ad paternā imperij sortē reuersus est, quā ipsi fratriq; ipsius gubernandam reliquerat, cū prius Illyrios & Oriētis imperiū Theodosio cōmisisset: Res autē illi ex voto cōtra Alamannos, vt & Theodosio cōtra Istrū accolētes Barbaros confecta est. Illos enim bello subegit, hos in amicitiā populi Romani supplices recepit, à quibus acceptis obsidibus firmata pace Thessalonicam venit. Ibi morbo correptus, cū per Ascholiū eius vrbis Episcopum fidei mysteria edoctus esset, Christo initiatus fuit, & conualuit: Ille enim cui id auitum erat, vt secundum Nicæni Concilij præscripta Christum coleret, Ascholio delectabatur, qui hanc doctrinam tueretur: gaudebatq; tū sibi adiutorem contigisse bonum, & plane (vt numero dicā) ad quamuis officij sacerdotalis functionem accōmodatū: gaudebat etiā Illyrios vniuersos ab Arriano dogmate esse synceros: Scisciatus porrò de cæteris nationibus, cōperit ad Macedoniā vsq; inter sese ecclesias cōsētire, & oēs ex æquo cū Patre deū verbū & spiritū sanctū venerari, Reliquas deinceps illinc Orientē versus oēs tumultuari, ita vt populus in varias sectas distraheretur, maximè autē Cōstantinopoli: Cōsiderās igitur fore consultius, vt ipse prius suam de Religione cōfessionē subditis

suis

ſuis ederet, ne opprimere videretur eos, ſi repente, religionem ſuſcipiendã præciperet, nulla lege circunſcriptã, legẽ ex vrbe Theſſalonica populo Conſtantinopolitano irrogauit: Conſiderabat enim iſtinc, velut ex arce totius imperij etiam, reliquis vrbibus breui tempore notum fore reſcriptum ſuum. Eo autem declarabat, ſe velle, vt vniuerſi ſubditi eam religionem amplecterentur, quam Petrus apoſtolorum princeps Romanis ab initio tradidiſſet, quamq; tum temporis Damaſus Romę, & Petrus Alexandriæ epiſcopus cõſeruarent, & vt illorum duntaxat eccleſia diceretur catholica, qui Trinitatem diuinam ęquali honore colerent, qui diuerſum ſentirent, eos hæreticos appellari, inteſtabiles eſſe, ac ſupplicio affici.

Catholici quã Gabendi et qui heretici

De Gregorio Theologo, & quòd illi eccleſias tradiderit Theodoſius eiecto Demophilo & iis, qui filium Patri conſubſtantialẽ non eſſe docent. CAP. V.

HAc lege lata, non multô poſt Conſtantinopolim venit: Tenebant autem illic adhuc eccleſias Arij ſectatores, quibus præerat Demophilus: Gregorius verò Nazianzenus præſidebat ijs, qui Trinitatẽ cõſubſtantialẽ profitebantur. Is in exigua quadam cellula cœtum ſuum colligebat, quæ per quoſdam ſuæ fidei homines tum ipſi, tum ijs qui conſimilem religionem amplectebãtur, in domum præcatoriam conſtructa erat. Sed eadem poſtea templum vrbis effecta fuit præ cæteris illuſtre, eſtque non ſolum ſtructuræ elegantia & maieſtate, ſed & euidenti quoque diuinæ apparitionis vtilitate conſpicuum. Etenim diuina vis manifeſtè hic apparens, tum per ſe, tum per ſomnium ſæpe, multis, qui & morbis & varijs rerum caſibus affligebantur opem tulit. Creditum autem eſt, hanc eſſe ſacram virginem Mariam Chriſti matrem. In huius enim honorem templum extructum conſpicitur. Porrò hanc eccleſiam Anaſtaſian appellant (quod nomẽ reſurrectionẽ ſignificat:) ob id vt ego quidem puto, quòd Nicæni concilij dogma Cõſtantinopoli per diuerſa docentiũ potẽtiã collapſum iam atq; (vt ita dicam) intermortuum, per Gre

gorii prædicationem hic resuscitatum sit ac reuixerit. Seu potius (vt à quibusdam audiui, qui se rẽ veram referre asseuerabãt) ꝙ cõgregato ad cõcionẽ populo grauida mulier è sublimi porticu delapsa hic expirarit, eadẽq; factis super ipsa cõmunibus omniũ precibus reuixerit, & vnà cũ fœtu saluata sit. Ideoque ex miraculo diuinitus edito deinceps istã appellationẽ locus ille sortitus fuerit. Atq; hac quidẽ de re eiusmodi rumor etiã hactenus durat: Imperator autẽ per nuncium Demophilo præcepit, vt aut ex Nicæni concilij decreto Religionẽ propagaret, & populũ ad concordiã reduceret, aut ecclesijs excederet. Ille verò conuocato populo, mandatũ imperatoris exposuit, & in posterũ diẽ se extra vrbẽ concionaturum significauit. quandoquidem inquit diuina lex iubet, vt si vos ex hac vrbe pellant, fugiatis in aliam. Hæc cum præfatus esset, deinceps extra vrbẽ concionatus fuit, & vnà cum eo Lucius, qui ab Arrianis quondam Alexandrinæ ecclesiæ præfectus fuit, qui expulsus, exul, vt dictum est, Constantinopolim cõcessit, ibiq; moratus fuit: Postquam igitur ecclesiam Demophilus reliquisset, ingressus Imperator preces fudit, & ex eo tempore qui consubstantialẽ trinitatem profitebantur, tẽpla recuperarunt. Erat autem hic annus, quo Gratianus quintum, Theodosius primum, Cons: fuerunt. quadragesimus scilicet, ex quo Arriani ecclesias occuparant.

De Arrianis, & item de Eunomio tum florente, & de libertate sancti Amphilochij, qua ille in oratione ad imperatorem vsus est.

CAPVT VI.

ADhuc autem isti, quia numero pollebant, Constantij atque Valentis præiudicio freti, securius conueniebant, ac de deo eiusq; essentia publicè disputabãt, & vt imperatoris animum pertentarent, eos subornabant, quos in aula suæ sectæ fautores habebant. Rebantur enim se obtenturos id quod proposuerant, cum ea considerarẽt, quæ sub Constantio acciderãt. Quæ quidẽ res & ecclesiæ catholicæ sectatoribus formidinẽ ac sollicitudinẽ incusserat, qui tamen nõ minimè & hinc metuebãt, ꝙ cõsiderarẽt quan-

quantũ esset Eunomij in disputando acumẽ: Hic enim nõ multo ante ob controuersiã, quã cum clericis suis imperãte adhuc Valẽte Cyzici habuerat, ab Arrianis discessione facta priuatus agebat in Bithynia è regione Constãtinopolis, ac frequẽs ad eũ populus traiiciebat, multiq; aliunde confluebant, partim vt illum pertentarẽt, partim vt eius doctrinã cognoscerẽt: Huius rei fama ad Imperatorẽ quoq; permanarat, qui iam cõueniendi eius desiderio tenebatur: Caterùm Imperatrix Placilla eũ studiosè deprecando cohibuit. Nam cũ Nicæni concilii doctrinã ipsa fidelissimè conseruaret metuebat, ne, quod consentaneum videbatur, maritus colloquio circũuentus in illius sententiã deflecteret: Vigente autẽ adhuc vtrinq; huiusce contentionis studio, episcopis iis, qui Constãtinopoli versabantur, palatiũ imperatoris salutãdi gratia (vt moris erat) frequentãtibus, etiã senex quidã, cum his vnà venisse dicitur, ignobilis oppidi sacerdos, simplex ac nullo rerum vsu tritus, sed in diuinis apprimè cordatus: Cum autem cæteri candidè admodũ ac religiosè imperatorẽ consalutassent, etiã sacerdos senex ipsum cõsimiliter salutauit, filio verò Imperatoris qui patri assidebat, æqualẽ honorẽ nõ exhibuit, sed propius accedens veluti puero, salue inquit fili, simulq; caput illi digito demulcebat. Commotus igitur ira Imperator, & quasi ob iniuriã filio factam indignatus, quem ille non æqualiter honorasset cum patre, foras exturbari cũ contumelia senem iussit: Ille verò cũ raptaretur, conuersus, ad hunc inquit modũ Imperator existima, & cœlestem quoq; patrem excandescere in eos, qui filium cum patre non æqualiter honorant, & genitore inferiorẽ nuncupare audent: delectatus hoc dicto Imperator, senẽ reuocat, & veniam precatus verè illum locutum esse confitetur. Firmior itaq; factus, eos, qui ab hoc diuersum sentirent non admisit, contẽtiones etiam & conuentiones in foro haberi vetuit, & vt de essentia ac natura Dei solito more disputare tutũ deinceps nõ esset, effecit, lata in eã rem lege & cõstituta pœna.

De secundo vniuersali Concilio, vnde, & quam ob causam conuocatũ sit, & de recusatione Gregorij Theologi.

CAPVT VII.

BReui deinde Cõcilium Episcoporum sibi consentiẽtium conuocauit. partim vt Nicæni concilii decreta confirmarentur, partim vt ordinaretur aliquis, qui Constantinopolitanæ sedis episcopatum administraret. partim etiam quòd existimaret eos, qui Macedoniani appellantur, cum ecclesia catholica posse conciliari: Nam & hos quoque, vt qui grauiter admodum, quantum ad huius quidem doctrinæ quæstionem attinet, à catholicis dissiderent, conuocauit: Conuenerunt igitur ex his, qui Trinitatem consubstantialem profitebantur, circiter centum & quinquaginta, ex ijs qui Macedonij sectabantur hæresim, sex ac triginta, quorum plurimi ex ciuitatibus ad Hellespontum sitis erant: His præerant Eleusius Cyzici, & Marcianus Lampsaci Episcopus: cæteris verò Timotheus Alexandrinæ sedis antistes, nõ ita pridem defuncto fratri suo Petro suffectus, & Meletius Antiochiæ episcopus, qui nuper admodum Constantinopolim ob Gregorii ordinationem venerat, & Cyrillus episcopus Hierosolymorum ductus tum pœnitentia, q̃ antea Macedonianæ opinionis sectator extitisset: Cum his autem erant Aschonius Thessalonicensis, & Diodorus Tharsensis, & Acacius Berœensis: qui quidem omnes cum decreti in Nicæno concilio cõfirmati approbatores essent, eos qui cum Eleusio erant obtestãbatur, vt suæ sententiæ subscriberent, in memoriam illis redigentes ea, quæ ad Liberium per legatos Eustachium Syluanum, ac Theophilum scripsissent, & cõtestati essent, vt diximus: Cæterùm illi, cum se nunquam filium patri cõsubstantialem asserturos palam affirmassent, quamuis diuersa confessioni suæ apud Liberium factæ dicerent, recesserunt, & eos qui in vrbe secum sentiebant, scripto monuerunt, ne concilii Nicæni decretis subscriberent: Reliqui ergo Constantinopoli remanentes consultabant, cui nam potissimum istius vrbis cathedra committeretur. Dicitur autem imperator Gregorium ob vitam atque doctrinam admiratus dignum sensuisse hoc præsulatu, eiusq; iudicium concilij quoq; partem maximã, quæ integritatem viri suspiceret, approbasse. Ipsum etiam Gregorium

gorium ab initio statuisse primatum ecclesiæ Constantinopolitanæ susciperе, sed postquam sensisset, quosdam, præsertim ex Aegyptijs esse refragaturos, fuisse auersatũ: Proinde mihi cum in omnibus aliis hunc sapientissimum virum, tum in præsenti hoc negotio non minimè mirari subit: neque enim propter eloquentiam fastu intumuit, neque inanis gloriæ causa principatum affectauit eius ecclesiæ, quam ipse susceperat tum, quum interitus periculo illa laboraret. Siquidem reposcentibus episcopis depositũ reddidit, nihil de multis laboribus suis, nihil de periculis conquestus quæ sustinuit, dum comminus pugnaret cum sectis. Atqui dolere nulli poterat illum manere Constantinopolis episcopum, quia alius ibi tum non erat. præsertim cum etiam Nazianzi alius episcopus ordinatus esset: Nihilo minus tamen synodus & patrias leges, & ecclesiasticã ordinationem obseruans, quod dederat, à volente recepit, nihil reuerita viri tanti prærogatiuam: Quanquam autem Imperatori ac sacerdotibus ista consultatio velut ob rem maximi momenti susceptа vnicè cordi esset, insuperque mandaret imperator, vt diligens fieret inquisitio, quo vir inueniretur quàm maximè probus & integer, cui amplissimæ ac regiæ vrbis summum sacerdotium concredi oporteret, Synodus tamen idem propositum non habuit, singuli enim ex necessariis suis aliquem cupiebant ordinari.

De electione Nectarij in episcopum Constantinopolitanum, & cuias fuerit, & quibus moribus. CAPVT VIII.

EO tempore Nectarius quidam Tarsensis è Cilicia splendidissimo senatorii ordinis gradu ortus, Constantinopoli morabatur: Is iam accinctus ad iter in patriam, Diodorũ Tarsi episcopum conuenit, vt literas peteret si quas ille scribere vellet: Meditabatur autem Diodorus tum fortè secum, quẽnam potissimum ipse ad electionem tam seriam proponere deberet, & intuitus Nectarium, dignum episcopatu censuit, eique statim tota mente addictus fuit, cum propter caniciem viri, & vultum sacerdote dignum, tum propter suauitatem morum. Itaque velut aliud agens eum ad Antiochiæ episcopum adduxit,

commendauit, & vt illi ſtuderet hortatus eſt. Hic verò, in negocio ſerio, ad quod multi viri ſpectatiſsimi ſuffragijs expeterentur riſit votum Diodori: Nihilominus tamen accitum ad ſe Nectarium pauliſper adhuc manere iuſſit: Non multo poſt, cum ſacerdotibus nomina eorum, quos ad ordinationē dignos iudicabant, chartæ inſcribere Imperator iuſſiſſet, ac ſibi ipſi ex omnibus ijs, vnius electionem reſeruaſſet, alii alios in album retulerunt. quare & Antiochenæ eccleſiæ præſul inſcripſit ipſe quoque quos voluit, quibus omnibus vltimo loco & Nectarium adiecit in gratiam Diodori. Imperator igitur perlecto inſcriptorum catalogo, ſubſtitit in Nectario, & intendens mentis aciem ſecum tacite conſultabat, impreſſo vltimæ nomenclaturæ digito, rurſuſque ad caput egreſſus cunctos ordine percurrit, ac Nectarium deligit: hoc factum admirantur omnes, ac ſciſcitantur, quis nam eſſet iſte Nectarius, & quod ſectaretur inſtitutum vitæ, & vnde eſſet. Cognito autem, hominem ne baptizatum quidem eſſe, multo etiamnum magis admirati ſunt inſolentiam iudicij in Imperatore. Ignorabat autem id opinor etiam Diodorus, neque enim auſus fuiſſet ſciens, nondū baptizato dare ſuffragiū ſacerdotij. ſed vt cōſentaneū eſt, quia canus erat, putauit eū iā olim fuiſſe baptizatū: facta verò hæc ſunt nō ſine prouidentia diuina, cum & Imperator poſtquam baptiſmatis expertem intellexiſſet, in eadē ſententia perſtiterit, multis ſacerdotibus reluctantibus: Poſtq̄ igitur omnes ceſſerunt, & in Imperatoris calculum conſenſerunt, baptizatus fuit, & ſacri baptiſmatis conuenienti habitu etiamnum indutus, communi Synodi ſuffragio Conſtantinopolis Epiſcopus declaratus eſt: Hæc ita geſta eſſe multi crediderunt præmonito diuinitus Imperatore, quod quidem vtrumne verum ſit nec ne, ego nō excutio, mihi tamē perſuadeo abſque nutu diuino nihil accidiſſe, quod euenit, dum & ad electionis ipſius miraculum reſpicio, & ea quæ hinc ſunt conſecuta conſidero, quo modo ad manſuetiſſimum & bonum & honeſtum virum Deus huiuſce ſacerdotij functionem trāſtulerit: Et quod quidem ad Nectarij ordinationē attinet, ita ſe res habuit, quantum ego intellexi:

Quibus

Quibus de rebus in secũdo vniuersali Cõcilio Statutum fuerit, & de Maximo, Philosopho Cynico. CAPVT IX.

POsthæc habito conuentu ipse Nectarius & alij sacerdotes, Nicæni cõcilij fidẽ ratam esse habendã, & vniuersam hæresin abrogandã censuerunt. tum vt omnes vbiq; ecclesiæ secundum veteres canones gubernarentur, vtque Episcopi proprijs ecclesijs suis præsiderent, neque extraneas temere inuaderent, neque se priuatorum tacitis electionibus expectantibus committerent, sicut antea sæpe contigerat, dũ persecutioni subiaceret ecclesia catholica: prẽterea quæ in vnaquaque cuiusque nationis Synodo cõstituerentur, vt ea quàm rectissima appareret, ordinaret ac faceret. Adhæc vt post Romanum Episcopum Constãtinopolitanus prærogatiuam dignitatis obtineret, vtpote qui nouæ Romæ sedem gubernet. Iam enim non modò hanc appellationem vrbs ea adepta erat, senatuque & ordinibus ac magistratibus consimiliter vtebatur, verùm & insignia quoque eadem Romano ritu præferebat, & Iura pariter atque honores vtrimque in omnibus congruebant. Denique Maximum neque fuisse neque esse Episcopum, neque clericos eos, qui ab ipso ordinati essent. Insuperque omnia quæ vel ab ipso, vel ipsius nomine facta erãt, irrata esse decreuerunt: Hunc enim natione Alexandrienſem, professione Philosophum Cynicũ, sed doctrinę in Nicæno Concilio comprobatæ studiosum furtiua electione Costantinopolis episcopum constituerant ij, qui tunc ex Agypto conuenerant. Atque hæc quidem ad hũc modum Synodo placuerunt, quibus suum suffragium Imperator adiecit, legemque addidit, vt rata haberetur fides Concilij Nicæni, vtque Ecclesiæ vbiuis gentium collectæ, illis committerentur, qui in substantijs trium personarum, eadem digninitate eademque potentia prædituru, vnam & eandẽ confitentur diuinitatẽ, patris & filij & spiritus sancti: Hos porrò esse, qui congruerent in fide cum Nectario Constantinopoli, in Aegypto cum Timotheo Alexandriæ episcopo, in orientalibus ecclesijs cum Diodoro Tharsensi, & cum Pælagio Laodicensi, in Syria Epi-

episcopo, apud Asianos cum Amphilochio Iconiensis ecclesiæ præsule, in ciuitatibus verò Ponti à Bithynia vsq; ad Armeniam cum Helladio Cæsariensis in Cappadocia ecclesiæ episcopo, & cum Gregorio Nyssę, & Otreino Melitæ episcopo, in Thraciæ autem Scytiæq; vrbibus cũ Terentio Tomorum, & Martyrio Marcianopolis Episcopo: Hos enim & Imperator quoque visos & coram allocutus approbauit, de quibus & integra constabat fama quòd suãs ecclesiis religiosè præessent: Postquam igitur hæc ita peracta essent, finemque concilium cepisset, cæteri quidẽ domum quisque reuersi sunt.

De Martyrio Cylice, & de translatione reliquiarum sanctorum Pauli confessoris & Meletij Antiochiæ Episcopi.

CAPVT X.

NEctarius autem præceptore Cyriaco Adanorum episcopo officium sacerdotale didicit: cum hoc enim ipso, vt secum aliquamdiu maneret, Diodorum Tarsensium episcopum rogauerat: Inuitauerat & alios multos Cilicas vt secum morarentur, ex quibus & Martyrium, quem vt medicum familiarem, ita commissorum in iuuentute delictorum conscium habuerat, Diaconum ordinare cogitabat: cæterum Martyrius id auersatus est, indignum se esse ministerio diuino asseuerans, actæque sibi antea vitæ testem Nectarium ipsum citans. Cui Nectarius, nunquid ego, inquit, idem, qui nunc sacerdos sum, vitam meam hactenus multo magis dissolutè traduxi, quàm tu, tuam, cum vel tu ipse id testari possis, qui frequenti intemperantiæ meæ, opem persæpe tulisti, tum ille vicissim, atqui tu ò Beate recens baptizatus ac purificatus, & mox insuper sacerdotio auctus es, vtraque autem hæc peccatorum expiatoria esse Deus constituit. Ac proinde, vt mihi quidem videris, tu ab infantibus iam recens natis nihil differs. Ego verò iam olim sacri Baptismatis factus particeps, in vsu vitæ meæ semper antiquum obtinui: Atque ille quidem talia causatus ordinationem non admisit: & sanè ego quidem ob eam recusationem hũc virum laudo, eaque

eaq; de causa eum in partem huiusce historiæ retuli: Porrò imperator vbi cognouisset ea, quæ Paulo, quondam Constantinopolis episcopo acciderant, transtulit eius corpus & in ecclesia sepeliuit, quam Macedonius eius persecutor extruxerat, quæque adhuc de ipsius nomine nomen seruat augustissima existens ædes, & nobilissima: quæ res multos veritatis ignaros, velut & mulierculas, & è plebe complures, suspicari facit Paulum apostolum hic esse conditum: circa idem tempus & Meletii reliquiæ Antiochiam translatæ, & iuxta loculum Babilæ Martyris conditæ fuerunt: fertur autem eas Regia continuè via ex Imperatoris mandato intra mœnia in ciuitates fuisse receptas, præter consuetudinem Romanis vsitatam, & alternatis psalmorum cantibus vnoquoque in loco honoratas, donec Antiochiam vsque transportarentur.

De ordinatione Flauiani episopi Antiochiæ, & iis quæ huius nomine acciderunt, propter datum olim iusiurandum. CAPVT XI.

AC Meletius quidem talem ibi sepulturam sortitus est: eligitur verò in illius locum Flauianus, præter datum iusiurandum: adhuc enim Paulinus in viuis erat. ex eo igitur maxima rursus perturbatio Antiochenam ecclesiam corripuit, ac plurimi se à Flauiani communione abstraxerunt, & priuatim sub Paulino cõuentũ egerũt: Quin & ipsi quoq; sacerdotes ob hanc rẽ inter sese cõtendebãt. atq; Aegyptij quidé & Arabici & Cyprij velut ob Paulinum iniuria affectũ stomachabantur: Syri verò Palæstini & Phœnices, tum etiã ex Armenijs, ex Cappadocibus, ex Galatis, & ex Ponticis plurimi pro Flauiano stabant: Non minimè autem indignatus fuit episcopus Romanus, & cũ eo cuncti sacerdotes occidentales, ac Paulino quidem ceu Antiochiæ episcopo consuetas scribebant epistolas, quas Synodales appellant. ad Flauianum verò silentium agebant. Quin & Diodorum Tharsi & Acacium Beroeæ episcopos, qui illum ordinarant, reos agebant, & pro excõmunicatis habebant. Itaque vt de hisce rebus cognosceretur, scripserunt, tum ipsi, tum Gratianus imperator in occidentem conuocantes episcopos orientales.

Quod

Quòd Theodosius Concilium agitauerit, vt omnes hæreses in vnam concordiam redigeret. tum de Agelio & Sicinnio, Nouatianis, quid introduxerint. & quòd Concilio rursus conuocato, Imperator solos eos receperit, qui Trinitatem consubstantialem profitebantur, qui aliter sentirent ecclesiis exturbarit.

CAPVT XII.

HOC temporis tractu Ecclesiæ Catholicæ fautoribus templa recuperantibus in multis imperij locis tumultus oborti sunt, quòd Arriani se illis opponerét. Theodosius verò Imperator exiguo post priorem Synodũ intermisso tépore, vigentium tunc sectarum anteſignanos rursus conuocauit. vt aut discerent aut docerent eorum veritatem, de quibus inter sese contendebant: Sperabat enim se omnes effecturum esse concordes, si communem ipsis de controuersiis doctrinæ disputationem proposuisset: Postquam igitur conuenissent (erat autem hic annus, quo Merobaudes iterum, & Saturninus consules erant, & quo Imperator Arcadium filium sibi imperii consortem assumpsit) Imperator Nectarium accersit, & cum eo de futura Synodo communicat, & quæstiones eas, quæ hæreses peperissent, vt in disceptationem proponeret, iniungit, quò vna fieret credentium in Christum ecclesia, & doctrina consona, qua religio conformari debeat. Nectarius igitur priuatim secum meditatus, Agelio Nouatianæ Ecclesiæ episcopo, vt in fide secum sentienti, voluntatem Imperatoris aperuit: Illeve rò, qui vt vitæ sanctimoniam operibus repræsentabat, ita in verborum argutiis ac lenocinijs minimè exercitatus erat, sibi considerandum proponebat, si quid facto opus esset, sin verò disputandum foret: virum producebat ex lectoribus suis tunc vnum, nomine Sysinnium, sed cui postea idem episcopatus est commissus, ratione & oratione præstantem, qui sacrorum librorum expla-

explicationes exactè calleret, & variam eorum cognitionem haberet, quæ tum ab Ethnicis, tum ab Ecclesiasticis autoribus conscripta erant : Qui quidem vir etiam hoc articulo rectissimè consulere visus, author fuit, vt fugerent institutas cum sectariis disputationes, vtpote rixarum atque pugnarum fomites. Sed ex ipsis quærerent, reciperent ne eos, qui ante Ecclesiæ distractionem Interpretes ac Doctores fuissent scripturæ sacræ : Etenim si horum testimonia reiecerint, inquit, à suis ipsorum consortibus explodentur. Sin autem sufficere eos ad controuersias decidendas arbitrabuntur, produci oportet illorum libros : Certò enim sciebat, veteres, qui coæternum cum patre filium cognouerant, ausos non fuisse dicere, illum ex aliquo principio duxisse originem : Cum igitur & Nectario id se rectè habere videretur, & Imperator edoctus consilium collaudasset, animos sectariorum pertentabat, quidnam ipsi de veterum interpretationibus sentirent : Illis ea magnificè laudantibus, ipse palam verbis expressis proposuit, num illorum dictis in finiendis quæstionibus staturi sint? & satisne locupletes doctrinæ testes eos esse iudicent? Orta & circa hanc quoque rem inter Sectarum principes dissensione (neque enim consimiliter singuli de veterum libris sentiebant) animaduertit Imperator, quòd nudis priuatarum opinionum altercationibus nixi, definitum aliquid pronunciare detrectarent : Quamobrem damnata hac illorum peruicacia, iussit vt vnaquæque secta doctrinæ suæ libellum ipsi porrigeret. Cum itaque huic negocio conficiendo præstitutus dies adesset, conuenerunt in palatium, pro ijs, qui consubstantialem trinitatem profitebantur. Nectarius & Agelius, pro Arriana hæresi Demophilus eius Antistes, pro Eunomianis ipse Eunomius, Eleusius autem Cyzici episcopus pro iis, qui vocantur Macedoniani : Acceptis autem singulorum libellis solos eos approbauit, qui consubstantialem Trinitatem asserebant, reliquos verò vt absurdos disrupit : At Nouatianis quidem hinc præter sententiam nihil accidit, siquidem conformem cum Ecclesia catholica opinionem

de Deo

de Deo habent: Cæteri verò suis ipsorum sacerdotibus indignabantur, quod coram Imperatore sibi ipsis insciè fuissent aduersati. multiq; cæteris damnatis ad sententiã approbatam conuersi sunt: Imperator verò lege lata sanxit, vt sectarii neq; conuentus agerent, neq; doctrinam fidei profiterentur, neq; episcopos aut alios ordinarent, atq; vt alii vrbibus agrisque expellerentur, alii notarentur infamia, & Reipub. consimiliter ac cæteri participes non essent, & graues quidem legibus adscribebat pœnas, sed eas non exequebatur, neq; enim vt pœnas irrogaret, sed vt metum incuteret subditis suis, studebat, vt sibi in diuinis concordes fierent, siquidem & illos laudabat, qui sua sponte conuertebantur.

De Tyranno Maximo, & quæ illo grassante acta sint, inter Iustinã imperatricem et sanctũ Ambrosium, & quo modo per dolum interemptus sit imperator Gratianus, & Valentinianus vnà cũ matre Thessalonicam ab Theodosium confugerit.

CAPVT XIII.

EA tempestate dum Gratianus in bello contra Alemannos gerendo occupatus esset, bellum mouit ex Britannia Maximus, & in suam potestatem Romanũ imperium redigere conatus est: In Italia autem tunc agebat Valetinianus adhuc iuuenis: & Rép. ibidẽ. Præfectus administrabat Probus, vir cõsularis: Quo tempore Iustina imperatoris matet Arrianæ sectæ fautrix Ambrosio Mediolanensium episcopo negotium facescebat, & ecclesias turbabat, noua tentans aduersus decreta concilii Nicæni, & studiose id agens, vt Ariminensis cõcilii fides præualeret. Cæterùm cũ illi aduersaretur Ambrosius, indignata calũniatur eum apud filium, perinde ac si ab eo contumeliis affecta esset. Valentinianus igitur calumnias eas veras esse ratus, matris vindicandæ titulo militum turbam Ecclesiæ immittit, qui quidem facto in templum impetu per vim irrumpit intro, & Ambrosium raptant euestigio in exilium abducturi

abducturi. Sed ab ecclesia circũfusa multitudo militibus restitit, & vel mori citius quàm sacerdotem deserere statuit: ex hac causa Iustina maiori etiamnum ira excanduit, & edicto roborari conatus suos voluit: Accito igitur ad se Beniuolo, qui decretorum scribis tunc præfectus erat, mandauit vt legem quàm ocyssimè conderet, in confirmationem fidei per Ariminense concilium promulgatæ: Quod quidem negotium cum ille verecundè detrectaret, (erat enim fautor ecclesiæ catholicæ) illa eum precibus vrgere & amplioris dignitatis promissionibus inescare pergit, sed tamen non persuasit. Nam Beniuolus detractum sibi Baltheum ante pedes Imperatricis abiecit, ac dixit, sibi neque præsentem hanc, neque ampliorem aliam vllam dignitatem tanti fore, quam in mercedem impietatis affectaret: Cũ itaque in eo persisteret, quod illud nũquam facturus esset, alij reperti sunt, qui ad huiusmodi legis compositionem deseruirent. Mandabat verò lex ista, vt intrepidè cõuenirent, qui eandem sectarentur fidẽ, quã illi, qui Arimini, & postea Constantinopoli congregati fuerant. vtque illi, qui aut his ipsis obstitissent, aut Imperatoris legi contraria tentassent, morte mulctarentur: Hæc dum studet imperatoris mater, & legem ad vsum producere festinat, annunciatur dolo Andragatij, qui dux erat Maximi, interemptum esse Gratianum: Ille enim Imperatorio curru, quo vehebatur, occultatus, ijs, qui præcedebant iniunxerat, vt vxorem imperatoris in eo esse nunciarent. Gratianus igitur fluuiũ, qui illic erat, inconsiderate transgressus, cum & matrimonium non ita pridem contraxisset, & iuuenis esset, ac miro coniugis amore flagraret, præ desiderio eius videndæ nihil prospiciens, in Andragathij manus incidit, & comprehensus non ita multo post è medio sublatus est. cum annos vixisset plus minus viginti quatuor, imperasset autem quindecim. Iustina igitanta accepta clade, iræ aduersus Ambrosium conceptæ oblita fuit. Interea Maximus contracto ex Britannis, & finitimis Gallis & Iberis, ac vicinis gentibus copiosissimo exercitu, in Italiam tendebat, eo quidem prætextu, quasi passurus non esset, vt in fide patria & ordine ecclesiastico quicquam innouaretur: vero autem proposito vt se ipsum

Tyrannidis existimatione purgaret, ad Principatum respiciens interim & hoc agitans, num qua ratione efficere posset, vt imperium Romanũ non violentia sibi, sed iure vindicare videretur : Valentinianus ergo temporis necessitatate coactus, Imperij sui insignia accepit, ac veritus, ne quid sibi accideret, fugiens Thessalonicam venit, & cum eo vnà tum mater, tum Probus Hyparchus.

De natiuitate Honorij : & quòd Theodosius relicto Arcadio filio Constantinopoli Imperatore, in Italiam profectus sit, & de successione Nouatianorum, & reliquorum Patriarcharum. & de audacia Arrianorum, & quo modo Theodosius sublato Tyranno magnificũ triumphum egerit. CAP. XIIII.

INterea temporis Theodosio sese ad bellũ contra Maximum præparanti nascitur filius Honorius. Deinde cũ omnia ipsi, quæ ad expeditionem necessaria fuerant, ritè confecta essent, relicto Constantinopoli Imperatore Arcadio filio, Valentinianum Thessalonicæ conuenit: Legatos autem à Maximo ad se missos, neq; remittebat manifestè neq; admittebat, sed assumpto exercitu in Italiam tendebat: Hoc tempore cum moriturus esset Agelius Constantinopoli Nouatianorũ episcopus, suffragio suo suffecit sibi ex presbyteris suis vnum Sisinnium: conquerente autem plebe, quod non potius ordinasset Marcianum spectatæ pietatis virum, cõmodius se acturũ ratus, Marcianum ordinauit, & in ecclesia ad populum hæc verba fecit, post me inquiens Marcianum habetis, post hunc verò Sisinnium, atq; ille quidem non multo post q̃ hæc dixisset mortuus est, cum sectæ suæ quadraginta annis cũ laude præfuisset. Sunt etiã qui hunc virum Græcanicarũ persecutionum temporibus confessorem quoq; extitisse asseuerant: Non multo pòst Timotheo & Cyrillo vita defunctis, in Alexandrinam sedem Theophilus, in Hierosolymitanam Iohannes succedit. Apud Constantinopolim item Demophilus Arrianæ sectæ præses mortuus est, ac Ma-

ac Marino quidem ex Thracia accito eius succesſio committitur, ſed poſtquam Dorotheus ex Antiochia Syriæ Conſtantinopolim aduenisſet, quia is videbatur magis idoneus, eius ſectæ primatum obtinuit: Interea temporis Theodoſio in Italiam ingreſſo, rumores de bello pro cuiuſque votis rati erant. inter Arrianos percrebuerat, quòd multis in prælio fuſis Imperator in Tyranni poteſtatē redactus eſſet. ideoque perinde ac ſi euentu iam comprobata fuiſſent ea, quæ verbis ipſi ſparſerant, criſtas erexerunt, & concurſu facto Nectarij epiſcopi domum ſuccenderūt, id indignati, quòd ille primas teneret in eccleſiis: Atqui Imperatori alea belli ex voto cecidit: Etenim milites quos habebat Maximus, ſeu metu apparatus aduerſus ipſos inſtructi, ſeu proditione, Tyrannum compræhēſum de medio ſuſtulerunt: Andragatius verò, qui Gratianum occiderat, vbi hoc factum cognouiſſet, vnà cum armis ipſis in præterfluentem fluuium inſiluit ac periit: Bello ad hunc modum finito, vbi Gratianum deinceps, vt erat æquum, vindicaſſet, Romam venit, ac pro victoria Triumphum, vnà cum Valentiniano egit, & eccleſiarum ſtatum per Italiam rectè conſtituit. Contigerat enim, vt & Iuſtina moreretur.

De Flauiano & Euagrio Antiochienſibus, & de iis quæ Alexandriæ contigerunt in euerſione templi Serapidis, de templo Serapidis, & euerſis aliis templis Idololatricis. CAP. XV.

TVnc temporis Paulino Antiochiæ mortuo auditores eius Flauianum, vt, qui datum Meletij tempore iuſiurandum tranſgreſſus eſset, auerſari pergebant, & quidē in dogmate nihil ab illo diſcrepātes. Cōſtituitur ergo eorū epiſcopus Euagrius. Quo qdē breue admodū tempus ſuperuiuente, nemo alius hanc ſucceſsionē adimpleuit, obſtāte Flauiano: Priuatos igitur cōuētus agitarūt, quotquot cōmunionē illius recuſabāt. Per hoc tēpus Alexādriæ epiſcopus templū Bacchi, quod apud ipſos erat, in eccleſiam transformauit, Dono enim illud ab Imperatore

petitum acceperat. Dum autem expurgantur simulachra, dum aperiũtur penetralia, cum ille oportunè deridere studeret mysteria paganorum, hęc ipsa pandebat, ac Priapos, & si quod aliud in secretis penetralibus ridiculũ erat, aut videbatur, publicè in conspectum proferebat: Ibi & veritate & nouitate rei gestę consternati Pagani quiescere nõ sustinuerunt, sed conspiratione inter sese facta Christianos adorti sunt, & aliis occisis, aliis vulneratis templũ Serapidis occupant. Erat hoc templum & pulchritudine & amplitudine illustrissimũ in colliculo situm: Hinc igitur velut ex arce quapiam de improuiso irruentes ex Christianis multos comprehenderunt, ac tormentis adhibitis sacrificare coëgerunt, quod qui facere detrectabant, eorum alios in crucẽ egerunt, alios confractis cruribus, alios aliis modis sustulerunt: Cum autem ad multũ tempus durasset hæc seditio, accedunt eos principes, ac legum commonefaciunt, & à bello cessare iubent, ac Serapidis templum relinquere: Præerat autem tunc militum cohortibus per Aegyptum Romanus: Cæterùm Euagrius Hyparchus Alexandriæ præfectus erat: Qui quidem cum nihil proficerent, Imperatori factum indicarunt. Illos interim qui in tẽplo Serapidis erant, animosiores faciebat, tum quod eorũ scelerũ quæ hactenus perpetrarãt sibi cõscii essẽt, tũ quod Olympius quidam in habitu Philosophico cũ ipsis esset, ac persuaderet, non oportere negligi ritus patrios, sed æquum esse vel mori pro his, si res postularet: qui quidem cum ob eiecta simulachra cõspiceret eos esse cõsternatos, hortatur ne à Religione sua deficerent, asserens imagines ac statuas nihil aliud esse, quàm materiam corruptibilem, ac proinde ad nihilum potuisse redigi. inhabitasse autem his virtures quasdam, & eas iam in cœlum auolasse: Atque ille quidem talia docẽs, ac turbã Paganorũ secum habens, in tẽplo Serapidis morabatur: Imperator verò annuntiatis his, quæ acta erant, Christianos eos, qui sublati erant, beatos pronunciauit, vt qui Martyrij præmium consecuti essent, pro doctrina sua periclitati: Interfectoribus autem veniam concedi iussit, vt accepti beneficij reuerentia promptius ad Christianismum conuerterentur. Cæterùm templa, quæ Alexandriæ erant, quoniam seditionum fomites

populo

populo existerent, euerti voluit: Fertur itaq; ijs, quæ ab Imperatore de hisce rebꝰ rescripta fuerãt, in publico recitatis, magnos à Christianis clamores fuisse sublatos, propterea, quod ille statim ab initio paganos culpæ argueret, & exhinc metu correptos eos, qui templum Serapidis tenebãt, in fugam sese coniecisse: & ab eo tempore Christianos eũ locum recuperatum obtinuisse: Olympius denique, vt audiui, non multô antea, cõcubio noctis eius, post quam superueniente die hæc transacta sunt, subaudiuit quendam in templo Serapidis Alleluia canentem, & quoniam foribus clausis, & constante quiete neminem conspiceret, sed solam tantummodo vocem audiret eundem Psalmum modulantem, præsagium intellexit, & clam omnibus templo Serapidis egressus est, & nauigium fortè nactus in Italiam traiecit: Fertur porrò dum templum hoc expurgaretur, aliquot ex literis, quas Hieroglyphicas appellant, signo crucis similes lapidibus insculptas apparuisse, eandéq; scripturam illã ab his, qui eius periti erant, interpretatã fuisse, vitam superuenientẽ: Quam quidẽ rẽ multis paganis prębuisse causam suscipiendi Christianismi, cum & alia scripta testarentur hoc templum tum finem esse habiturum, cum hic character apparuisset: Ac templum quidem Serapidis hoc modo euersum, & non ita multò post in ecclesiam Imperatori Arcadio cognomine reformatũ fuit: Adhuc autem in quibusdam ciuitatibus pro templis suis alacriter pagani dimicabant: Velut in Arabia Petræi & Aeropolitę, in Palęstina Raphiotę & Gazęi. In Phœnicia ij, qui Heliopolin incolunt. In Syria potissimum vindices templi Apamiæ, quę colitur ad Axium fluuium: Quos quidẽ ego intellexi ad protectionem templorũ suorũ frequenter auxiliis vsos hominum Galilæorum & collectorum ex pagis Libano vicinis, ac demum ad tantam prorupisse audaciam, vt etiã Marcellũ, qui eius prouinciæ Episcopus erat, interficerent: Hic enim cũ iudicaret, illos non alia ratione facilius à priori superstitione posse conuerti, templa, quæ in vrbe & in pagis habebant euertit, & certior factus, in Aulone (is est tractus Apameorum prouinciæ) templum esse amplissimum, militibus aliquot ac gladiatoribus assumptis aduersus istud contendebat: Cui cum appropin-

quasset extra telorum iactum ipse restitit: erat enim pedibus debilis,& neque pugnare,neq; hostē vel fugare vel fugere poterat. Militibus deinde ac gladiatoribus in destruendo templo occupatis,ex paganis quidā,intellecto,quòd ille ibi relictus esset solus,ea ex parte, qua locus pugnavacabat,egrediuntur,& ex improuiso adorti,eum corripiūt, & rogo iectum interimunt. ac in præsentia quidem clā id habuerunt. Sed postquam temporis progressu proditi sunt,filij Marcelli patrem vindicare studebāt. Quanq; Synodus eius gentis id fieri prohibuerit,æquū non esse censens,vindictam sumere de huiusmodi morte,pro qua gratias agere deceret,tū ipsum illum,qui mortuus erat,tū cognatos tū amicos eius: vtpote,qui,vt pro Deo moreretur, dignus habitus esset. Atq; hæc quidem ita se habuerunt.

Quomodo & quam ob causam exauthoratus sit sacerdos ille, qui pœnitentibus præesse solet. tum Historia de modo pœnitentiæ. CAP. XVI.

HOC tempore Presbyterum qui pœnitentibus deputatus esset esse non amplius passus est,omniū primus Nectarius ille Cōstantinopolitanæ ecclesiæ episcopus,quē omniū ferme Ecclesiarum præsules imitati sunt: Quid autem hoc sit,aut vnde originem sumpserit,aut quā ob causam sublatū fuerit, alij fortassis aliter referunt. Ego autem quid mihi videatur explicabo. Etenim cum prorsus non peccare naturæ sit humana diuinioris, pœnitentibus autem quamuis frequenter deliquissent, veniam dare Deus iusserit, & ad impetrandam deniq; veniam,confiteri peccata necessarium sit, odiosum,vt credibile est,sacerdotibus ab initio visum fuit, tanquam in Theatro audiente Ecclesiæ multitudine delicta pronunciare: Presbyterum itaque aliquem vitæ integritate quàm maximè spectabilem, secretorum etiam tenacem ac Sapientem, huic officio præfecerunt, eum accedentes, qui peccarant, acta vitæ suæ confitebantur. Ille verò, pro cuiusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, interminatus,absoluebat,vt a se ipsi commissorum pœnas exigerēt. At Nouatianis quidem,quos pœnitentiæ nulla cura tāgit

isto ni-

isto nihil opus fuit, in cæteris autem sectis, in hunc vsque diem durat. Sollicitè autem in occidentalibus ecclesijs & maximè in Romana seruatur: Ibi enim manifestus est pœnitentium locus. stant autem in eo mœsti ac veluti lugentes, finito demum Dei sacrificio, participes non facti, quorum participes fieri puros Dei cultores fas erat, cum planctu ac lamentatione semet ipsos in terram pronos abijciunt. Tum exaduerso lamentabundus episcopus accurrens consimiliter humi cum eiulatu collabitur. Ac tota denique ecclesię multitudo lachrimis suffunditur. Post hæc episcopus primus exurgit, ac iacentes erigit, & quantum satis est, pro peccatoribus pœnitentiã agentibus precatus, eos dimittit. Priuatim deinde sponte sua quisq; vel ieiunijs, vel lotionum ciborumúe abstinentia, vel alijs quibus iussus est, semetipsum affligens, tempus exspectat, inquantum episcopus præstituit. Elapso demum præfinito die, pœna iam, quasi debito quopiã, exoluta, à peccatis absoluitur, & populo in ecclesia coniungitur: Hæc Romani sacerdotes ab ipso inde exordio etiã ad nostram vsq; memoriam custodiunt: In ecclesia verò Constantinopolitana præsbyter pœnitentibus deputatus hoc munere functus est, donec mulier quædã nobilis, ob peccata, quæ confessa erat, ab hoc presbytero ieiunare, ac Deo supplicare iussa, & ob eam ipsam causam in tẽplo morata, se ab homine Diacono constupratam prodidisset: Hoc enim cognito vulgus vt ob cõtumeliã ecclesiæ illatã indignabatur. Acerbissimisq; calumniis premebantur sacerdotes. Nectarius itaque perplexus quod nam remedium huic infortunio adhiberet, stupratorem istum Diaconatu priuauit, & consulentibus quibusdam, vt vnicuique liberum permitteret, prout sibi ipse conscius esset & confideret, ad Mysteriorum communionem accedere, pœnitentiarum illum presbyterum exauthorauit, quod quidem ex eo tempore porrò in ritum vindicatum fuit, iam tum, vt opinor, ipsa vetustate, & ei coniuncta grauitate atque seueritate, in promiscuam ac dissolutam vitam paulatim delabi incipiente, siquidem antea, vt ego existimo, minora erant peccata, tum ob verecundiam eorum, qui sua ipsorum delicta ipsi enunciabant, tum ob-

seueritatem eorum, qui iudices eius rei constituti erant: Hac porrò de causa Theodosium imperatorem equidem conijcio, prouidentem ecclesię honori ac dignitati edicto cauisse, ne mulieres, nisi liberos haberent, & annum sexagesimum excessissent, diuinum ministerium vllum susciperent, secundum Apostoli Pauli expressum mãdatum. Illæ verò quæ caput ornarent ecclesijs exturbarentur, & episcopi, qui has ipsas admitterent, episcopatibus suis priuarentur.

Quomodo extra Imperij Romani fines exulare Theodosius magnus Eunomiũ iusserit. & de Theophronio eius successore, & de Eutychio ac Dorotheo, & de secta eorum, deque his, qui appellantur Psathyriani, & quomodo Arianorum secta in diuersas factiones distracta sit, & illi magis vniti sint, qui degebant Constantinopoli.

CAPVT XVII.

SED hæc quidem suo iudicio quisque hic expendat. Porrò Imperator Eunomium extorri exilio tum condemnauit. Hactenus enim Constantinopoli moratus vel in suburbijs vel in domibus priuata conuenticula fouebat, & libros quos conscripserat edebat, multosque verbis in sententiam suam inducebat, ita vt intra breue tempus frequens eorũ populus esset, qui sectam ab ipso denominatam amplecterentur: Sed ille multo post exiliũ elapso tempore mortuus, in patria tandẽ sepulturam sortitus est. Erat ea Cappadocum pagus, Dacora, eratque adscripta territorio Cæsareæ ad Argæum sitæ: Theophronius autem qui illo præceptore eisdem opinionibus imbutus erat, & ipse quoq; Cappodax, dogma eius tuebatur, & cũ Aristotelica doctrina mediocriter exercitatus esset, accõmodata ad cognoscendos ipsorũ syllogismos rudimenta reliquit, quæ de exercitio mentis inscripsit. Cæterùm in absurdas disputationes prolapsus, vt accepi, in iisdem cum præceptore opinionibus permanere dignatus nõ fuit. Nã cũ rebus nouandis studeret, ex verbis scripturæ sacræ vsitatis conten-

contendit, quòd Deus, quia futura prospiceret, præsentia sciret, præterita meminisset, sui similis semper non esset, vtpote qui pro ratione futuri, præsentis ac præteriti scientiam mutaret: ob hanc doctrinam cum ne Eunomianus quidem ferendus videretur, ab eorum ecclesia explosus, de se Theophronianos appellatos peperit: Non longè autem pòst, etiam Eutichius quidam Constantinopoli, sectator Eunomij, sui nominis hæresim reliquit: Etenim cum quæreretur, an nouissimam horam sciret filius, & ad negationem huius, ea quæ in Euangelijs dicuntur, nempe, quòd eam solus pater sciat, opposita esse videantur, confidenter asseuerabat, ne huius quidem scientiæ expertem esse filium, vt qui sine defectu cuncta accepisset à patre: Hanc sententiam cum non reciperent ij, qui tum sectæ erant Antistites, ille seipsum à communione segregauit, & ad Eunomium, qui tum in exilio degebat, profectus est, cum iam Diaconus & alij anteuertissent, ex vrbe Constantinopolitana missi, vt illum vel accusatione, vel si opus foret, disputatione subuerterent: Eunomius edoctus ad quid veniissent, Eutychij sententiam approbauit, & in orationis communionem cum illo venit, cum quidem inter ipsos fas non sit, in orationis cõmunionem venire cum his, qui aliundè adueniunt, nisi literas apportent, quæ ipsos in opinione cum hisce cõuenire declarent. per notas quasdam epistolis inscriptas, quas alii non intelligant: Non multo post hanc controuersiam Eunomio defuncto, is qui apud Constantinopolim eius sectæ antistes erat, Eutychium reijciebat, offensus illi ex inuidia, quòd illius, qui ne clericus quidem erat, cũ sententiam studiosè oppugnaret, quæstionem soluere nequiret: exhinc ergo Eutychius cum ijs, qui secum sentiebant, in peculiarem sectam segregatus fuit. Eius porrò cõtrouersiæ, quæ de sacro baptismate mota fuit, constans rumor tum ipsum hunc, tum Theophronium authorem arguit: Atque hæc quidem ego ex ijs, quæ comperi, ad cõpendiariam earum causarum notitiam conscripsi, ob quas diuisi sunt Eunomiani: omnes enim controuersias exponere quæ hac de re motæ sunt, prolixum fuerit, ac mihi nequaquam facile, siquidé ne peritus quidem sum eiusmodi

disceptationum: Eadem fere tempestate inter Arrianos Constantinopolim incolétes est exorta quæstio, vtrumne antequam filius esset, (cum apud ipsos hunc ex non existentibus esse in confesso sit,) potuerit appellari, Pater Deus? Ac Dorotheus quidem, qui in locum Marini Antiochia accitus præerat huic sectæ, quia nomen Patrium relatiuum esset, antequam filius existeret, patrem non appellari Deum pronunciauit: Marinus verò contrarium affirmabat, & etiá nó existente filio semper esse patrẽ asseuerabat, seu quod ita sentirẽt, seu quod obniteretur Dorotheo, qui in gubernanda illorum ecclesia ipsi prælatus esset. ex hac igitur causa in duas partes plebs diuisa fuit, & cum Dorotheus vnà cum sectatoribus suis in ijs templis, quæ tenebat, persisteret, Marinus extructis alijs separatim conuentus agebat: Cognominabátur autem isti tum Psathyriani, tum Gothici: Ac Psathyriani quidem, propterea, quod Theoctistus quidam Psathyropola (est autem Psathyros tenuis cuiusdam placentæ genus) opinionẽ istam impése defenderit. Gothici verò, quod & horũ episcopus Selinas eiusdem opinionis fuerit: Nam hunc vniuersi propemodum barbari sectati, illum conuentum frequentabant: Morigeri enim Selinæ erant vt quàm maximè, cum is & amanuensis & successor Vlphilæ ipsorum quondam episcopi, & in ecclesia ad docendum idoneus esset, non modò patria ipsorum lingua, sed etiam Græca: Non multo post ob orta de primatu controuersia inter Marinum & Agapium, quem sectatorum suorum episcopum apud Ephesum creârat, modò non bellum inter sese gesserunt, defendentibus Agapium Gotthis. At fertur quidem hac de causa multos ibi clericos de præsulum suorum ambitione conquestos ad ecclesiæ catholicæ communionem reuertisse: Hoc igitur modo Ariani ab initio segregati sunt, atque etiá nũc in quibus ciuitatibus sunt, separatim congregantur: Eos verò qui Constantinopoli degebant, triginta iam tum & quinque annis inter sese rixatos, in cõcordiam postmodũ redegit ipsorũ sectator Plinthas, vir consularis, tum equestris tum pedestris exercitus præfectus, qui tum in aula imperatoris potentissimus erat: Atque illi quidem, cum in vnum conuenissent, decreuerunt hãc quæstionẽ deinceps in con-

in controuersiam nunquam esse vocandam: & hæc quidem postea sic acta sunt:

Quòd Nouatiani aliam etiamnum hæresim ex se produxerint eorũ, qui appellantur Sabbatiani: item de Synodo Sangariana. & de festo Paschali traditio seu expositio Historica. CAPVT XVIII.

DVrante eodem hoc Imperio, etiam Nouatiani inter sese de festo Paschali disceptãtes, aliam sectam eorũ, qui Sabbatiani appellãtur, constituerunt. Sabbatius enim Presbyter à Marciano ordinatus vnà cũ Theoctisto & Macario, cũ cõpresbyteris secutus eos, qui Pasucomæ concilium agitarant sub Valente Imperatore, volebat festum Paschatis more Iudæorum celebrari: & cum ab ecclesia defeciſset, in initio quidem, partim, quasi sui exercendi gratia secederet, integerrimè enim viuebat, partim, quasi animaduerteret quosdam Mysteriorũ communione indignos, excusabatur, sed postquam in rerum nouandarum studio deprehensus esset, tum verò de ordinatione eius plurimũ conquerebatur Marcianus, & satius erat inquiẽs in spinas imponi manus, quàm in ipsum, sæpius exclamabat: & quoniam in diuersam multitudinem sibi distrahi ecclesiam conspiceret, suæ sententiæ episcopos Sangarum conuocauit, (est is locus Bithyniæ non procul ab Helenopoli ad mare situs) quo postquam conueniſſent Sabbatium accersiuerunt, & quoniam offensæ suæ causam reddere postulatus, diuersitatem festi causaretur, suspicati illum hæc primatus desiderio confingere, iusiurandum ab eo exegerunt, quod Episcopatum nunquam suscepturus esset. quod quidem cum ille cum iuramento professus esset, illi hanc causam dignam non esse rati, ob quam communio distraheretur, decreuerunt vt omnes in vna concordia, & in eodem cœtu simul perdurarent, vtque vnusquisque festum hoc vtcunque vellet celebraret. Eaque de re canonem conscripserunt, quem ἀδιάφορον, hoc est, promiscuum appellarunt: Atque hæc quidem ita Sangariano concilio placuerunt: ex hoc autẽ tempore Sabbatius Iudæos secutus, si non eodẽ tẽpore cunctos hoc festum simul cele-

celebrare contigisset, prœueniens, vti moris erat, ieiunabat, & priuatim ex legis præscripto peragebat Pascha. Sabbato verò à vespera ad tempus competens in vigiliis ac dignis precationibus versatus, die postero publicè cum omnibus in cœtu coniunctus, & mysteriorum particeps fuit. Ac primò quidem plebem latuit, sed postquam hinc progressu temporis nobilitatus est, multos imitatores habuit, & maximè quidem Phrygas ac Galatas, quibus est patrium, vt festum hoc modo celebrent: Tandem verò cum manifestè defeciſset, eorum episcopatum assumpsit, qui ipsum sectabantur, sicuti mox suo loco dicetur: Cæterùm mihi quidem mirari subit, tunc hunc ipsum virum, tum eos etiam, qui ipsi auscultabant, cur hanc alterationem commenti sint, cũ prisci Hebræi, sicuti refert Eusebius, Philone ac Iosepho & Aristobulo, aliisq; plurimis attestantibus, post æquinoctium vernum Pascha immolarint, cum sol primũ duodenarium gradum peragit, quem κριὸν, hoc est, arietẽ Græci vocant, ex opposito videlicet lunæ, decimæquartæ diei cursum perficientis. quandoquidem & Nouatiani ipsi in euidentiæ partem asseuerant, quòd neq; sibi neque sectæ suæ antesignano antea id moris fuerit, sed à Pazucomano concilio nuper introductum sit. Quin etiam sectæ suæ fautores in hunc vsq; diem apud Romam veterem cũ aliis Romanis hoc festum celebrare, quos etiam aliter id celebrasse superiori vllo tempore deprehensum nõ sit, propterea quod Apostolorum Petri ac Pauli traditione vteretur. Ad hæc etiam Samaritani qui Mosaicæ legis æmulatores sunt vel maximi, priusquam noui maturẽtur fructus hoc festum celebrare non sustinent. Nouum enim inquiunt ipsum hoc festum lex appellat, vt his nondum apparẽtibus festum celebrare fas non sit, vndè præcedere vernum æquinoctium oportere, necessitas ipsa conuincat: Mirum ergo est istos, qui Iudæos in hoc imitantur, non magis probasse antiquitatem ab ipsis conseruatam: Atqui, vt videtur, præter hos ipsos, & istos, qui per Asiam sunt, quartadecimanos appellatos, consimiliter cum Romanis & Aegyptijs etiam ij, qui aliis adhærent sectis, hoc festum agũt: sed hi quidem in ipsa decimaquarta die cum Iudæis feriantur, vnde etiam huiusmodi sortiuntur nomen: Nouatiani ve-

ani verò resurrectionis diem celebrant, Iudæos autem & ipsi sequuntur, & in idem cum quartadecimanis recidunt, nisi forte in quartamdecimam diem Lunæ prima dies sabbati incidat, tanto enim Iudæis posteriores euadunt quot dies contigerit sequentem diem dominicam esse posteriorem decimaquarta lunæ. Montanistæ autem, quos Pepuzitas & Phrygas appellant, peregrinam quandam rationem commenti sunt, secundum quam Pascha celebrant, siquidem eos, qui in hoc negocio lunæ cursum curiose obseruant, reprehendunt, ac dicunt solos esse solares circulos iis sequendos, qui ista rectè ordinare volunt: & menses quidem singulos esse triginta dierum statuunt, incipere autem diem primam ab æquinoctio verno quæ Romanorum more dicatur nona Calendas Apriles, quandoquidem inquiunt duo ista luminaria tum creata sunt, quibus et tempora & anni declararantur. Idque eo demonstratur, quòd luna elapso vnoquoque octennio cum sole coniungatur, & vtrisque eodem tempore nouilunium contingat, siquidem octennii spatium in cursu lunari nouaginta nouem mensibus, diebus verò bis mille nongentis viginti duabus completur, intra quas sol octo cursus absoluit, destinatis vnicuiq; anno diebus trecentis sexaginta, cũ quarta insuper vnius diei parte. Etenim à nona Calendas Aprilis, vt ab exordio creationis solis ac primi mensis supputant, memoratã in sacris literis decimáquartam diem, & hanc esse dicũt octauam Idus Aprilis, in qua Pascha perpetuo celebrant. Quod si cum hac die dies resurrectionis forte concurrat, tum proximè sequenti Dominica ferias agunt. Scriptum est enim inquiunt, à decima quarta die, vsq; ad vicesimam primam.

Cathalogus Authoris scitu dignus, de cõsuetudinibus apud diuersas nationes & ecclesias vsitatis. CAPVT XIX.

ATque hæ quidem extiterunt circa hoc festum diuersitates, sapientissimè autem arbitror soluisse suborta olim de eo controuersiam Victorem tunc temporis Romæ episcopum, & Polycarpum Smyrnensem. Etenim cum ec-

cum occidentis sacerdates traditionem Petri ac Pauli nõ esse contemnendam arbitrarentur, & Asiani se Iohannem euangelistam sequi affirmarent, decreto in communione sancito, singuli vt consueuerant festum celebrantes, à mutua inter se communione nõ recesserunt: Friuolum enim, & quidem merito, iudicarunt, consuetudinis gratia à se mutuò segregari eos, qui in præcipuis Religionis capitibus consentirent: Neq; enim easdem traditiones per omnia similes, in omnibus ecclesiis quamuis inter se consentiant, reperire possis. Etenim per Scythiam cum sint ciuitates multæ, vnum duntaxat hæ omnes episcopum habent, apud alias verò nationes reperias, vbi & in pagis episcopi ordinantur, sicut apud Arabes ac Cyprios ego comperi, & apud Nouatianos ac Mõtanistas eos, qui degunt in Phrygia: Diaconi apud Romanos hactenus non plures sunt, quàm septem, ad similitudinem eorum, qui ab Apostolis ordinati fuerant, inter quos erat Stehanus ille, qui primus martyrium subiit: Apud alios verò numerus horum promiscuus est: Rursus autem singulis annis duntaxat semel Romæ Alleluia canunt, prima die Paschalis festi, vt à multis Romanis hic hymnus iusiurandi instar tum audiri tum cantari expetatur: Ad hæc neque episcopus neque alius quisquam hic in ecclesia docet, apud Alexandrinos verò solus ciuitatis episcopus: Aiunt tamen hanc consuetudinem non prius inoleuisse, quàm ex quo Arrius presbyter de doctrina differens insolitam introduceret: Nouum & illud apud eosdem Alexandrinos est, quòd episcopus, dum recitatur euangelium, non assurgat, quod apud alios vsquam fieri, equidem neque comperi neque audiui: Hunc etiam sacrum codicem hic legit solus archidiaconus, apud alios verò Diaconi, in multis etiam ecclesiis soli sacerdotes: diebus autem solénibus episcopi, vt Constantinopoli, prima feria resurrectionis Dominicæ: Iam illam quæ huic præcessit, quæque appellatur quadragesima, in qua populus ieiunat, alij in sex dierum septimanas computant, vt Illyrij, & qui ad occidentem siti sunt, necnon vt vniuersa Lybia & Aegyptus cum Palæstinis, alij in septem, vt Constantinopolitani, & nationes circumiacentes vsque ad Phœnices, alij

sparsim

sparsim tres intra sex aut septem istas ieiunant, alij, tres Pascha immediatè præcedentes continuant, alij duas vt Montani sectatores: Imo verò ne ecclesiæ quidem conuocandæ apud omnes idem tempus ac modus est. Siquidem alij sabbato consimiliter ac postridie sabbati conueniunt, vt Constantinopoli & apud alios ferè omnes. Romæ autem & Alexandriæ non item: Apud Aegyptios denique multis in ciuitatibus ac pagis præter consuetudinem communiter apud omnes consecratam sub vesperum sabbato cõuenientes ac iam pransi Mysteriorũ participes fiunt: Precibus quoq; & cantibus & lectionibus nec iisdẽ nec eodẽ tẽpore cunctos vti inuenire est. Sic enim Reuelationem Petri, quam vocant, à veteribus vt adulterinã prorsus reprobatam in ecclesiis quibusdam per Palæstinã adhuc semel singulis annis recitari compertum habeo. Nempe in die Parasceues, quam populus admodum religiosè ieiunat in memoriam Passionis Dominicæ: Eam etiam quam nunc circumferunt quasi Reuelationem diui Pauli Apostoli, quam veterum nemo vidit, monachi plurimum commendant: Hoc autem durante Imperio nonnulli hunc librum fuisse repertum asseuerant. Aiunt enim ex diuina reuelatione Tarsi Ciliciæ in ædibus Pauli Apostoli marmoream arcam sub terra esse repertam, & in ea fuisse istum librum: Sed mihi super hoc perçontanti, mẽdacium esse dixit Cilix Tarsensis ecclesiæ presbyter, quẽ quidem virum multos annos fuisse natum ipsa canities arguebat. Aiebat autem se nihil comperisse quòd huiusmodi quicquam apud ipsos acciderit, ac mirari se si non id commentum sit hæreticorum. Sed de hoc hactenus. Multas autem consuetudines per vrbes ac pagos reperias, quas ob reuerentiam vel eorum, qui eas ab initio introduxerunt, vel eorum, qui istis successerunt præuaricari sibi nec licitum nec tolerandum putent esse ij, qui his innutriti sunt. Quod idem & in hoc quoque festo hominibus vsu venisse putandum est: cuius gratia in hanc de istis commemorationem digressus sum.

De in-

De incremento doctrinæ catholicæ, & perpetua destructione templorum Idololatricorum, ac de exundatione Nili fluuij.

CAPVT XX.

DIuulsis ita (vti dictum est) ijs, qui aliarum sectarum fautores erant, maius etiamnum incrementum capiebat ecclesia catholica, cum illi accederent plurimi cum ex discordia inter sese dissidentium hæreticorum, tum vel maximè ex multitudine paganorum: Imperator enim quia animaduertebat superioris temporis cõsuetudine subditos adhuc ad cultum patrium & religiosos ipsorum locos adduci, statim in Imperij initio vetuit, ne hos accederent, ac tandem multos etiam subuertit. Illi itaque templorum defectu, temporis progressu ad ecclesias ventitare consuefacti sunt, neque enim ethnico ritu clam sacrificare tutum erat. Sed capitis & facultatum ablationem pœnæ nomine lex continebat aduersus eos lata, qui talia auderent: Ferunt autem Aegypti fluuium tunc solito tardius ad primum exundationis gradũ constitisse. Aegyptij ergo indignabantur, quod non permitterentur secundum leges patrias fluuio sacrificare. Animaduertens autem gẽtis eius præfectus eos ad seditionem adornari, Imperatori rem indicauit. Imperator re intellecta, satius est, inquit, erga Deum permanere fidelem, quàm fluenta Nili, & ex ijs expectatam anni fertilitatem præposuisse pietati, vel nunquam enim fluxerit iste fluuius, si quidem reuera & excantationibus pellici, & sacrificiis delectari, & sanguinis fluxu inquinare influentes ex diuina Paradiso riuos potest: Cæterum Nilus haud multò post largiter effusus etiam sublimioribus vndas immisit: & postquam ad perfectissimã, ac rarò completam mensuram accessisset, ac nihilominus aqua intumesceret, in contrarium timorem coniecti sunt Aegyptij, ac metus erat, ne & Alexandropolim, quę Libię portio erat, fluuius inundaret. Fertur itaque Alexandrienſium paganos ob hoc ipsum stomachantes quod præter opinionẽ euenerat, subsãnasse, & in Theatris exclamasse, quod fluuius veluti senex ac delirus eminxisset: ex eo plurimi

rimi Aegyptij patria superstitione damnata, ad Christianismum transierunt. Atque hæc quidem vt comperi conscripsi.

De inuentione venerabilis capitis Diui Iohannis Baptistæ, & quæ eius nomine facta sint.

CAPVT XXI.

CIrca hoc tempus Constantinopolim translatum fuit Iohannis Baptistę caput, quod Herodias ab Herode Tetrarcha petierat: Fertur autem fuisse repertũ apud monachos quosdam sectæ Macedonianæ, qui cum primũ Hierosolymis habitassent, postea migrarunt in Ciliciam: Sub eo autem imperio, quod ante præsens hoc fuit, iudicante Mardonio, qui domus Imperatoriæ maior Eunuchus erat, iusserat Valens illud Constantinopolim transferri. Itaque illi qui in hoc missi erant, publico vehiculo impositum agebant. Sed vbi ad Pantichium peruenissent (qui locus est Chalcedonis) non vlterius procedere voluerunt muli, qui vehiculum trahebant, & quidem comminantibus equisonibus, & auriga flagris acriter vrgente: cum autem nihil proficerent, videreturque cunctis, & ipsi quoque Imperatori, res ea non sine miraculo ac numine diuino geri, sacrum hoc caput in Cosilai pago deposuerunt, erat enim is fortè in proximo, & ad Mardonii huius ditionem pertinebat. Circa hoc autem tempus siue Deo, siue ipso Propheta exuscitante, venit in hunc pagũ Theodosius Imperator. Cui quidem, cum Baptistæ reliquias tollere vellet, solam aiunt restitisse Matronam: ea erat virgo sacra, sed quam sectarentur minister & custos. Cum autem illa cunctis viribus resisteret, ratus non esse cogendam, precibus contendebat, vt concederet, & postquam grauatè cessisset, irritum fore Imperatori quod conabatur, ex eo rata quod tempore Valẽtis acciderat, purpura sua thecam in qua iacebat, caput inuoluens, accipiebat, ac reuersus ante vrbem Constantinopolitanam condidit, in loco quem Hebdomon vocant, ædificato ibidem in honorem Dei amplissimo pulcherrimoque templo: Matronam porrò quamuis frequenter ac multum precatus, & blandis pollicitationibus adortus esset, inducere

Imperator non potuit, vt ab opinione sua desisteret, erat enim sectæ Macedonianæ. Quanquam tamen vincentius presbyter, eiusdem sectæ fautor, qui & ipsam & Prophetę loculos ex æquo venerabatur, & sacerdotio in hũc ipsum vsum fungebatur, euestigio secutus est, & cũ iis, qui de catholica ecclesia erant cõmunicauit, cum quidé vti Macedoniani dicunt, cum iureiurando protestatus esset, se ab eorum opinione nunquam esse recessurum. Sed ille ad extremum id hac adiecta conditione manifestè terminauit, vt si Baptista sequi vellet Imperatorem, & ipse quoq; cum eodem absque omni hæsitatione conscientiæ communicaret: Fuit autem hic natione Persa, & cum sub imperio Constantij persecutio Christianos affligeret, fugiens vnà cum Adda consobrino suo ad Romanos venit, atque ipse quidem in clerum allectus est, & ad presbyterj dignitatem processit. Addas autem vxore ducta plurimum profuit ecclesiæ, & filium reliquit Auxentium, virum erga Deum fide, erga amicos prõptitudine insignem, vita integrum, literarum amatorem, & omnigena tum gentilium tum ecclesiasticorum scriptorum eruditione præditum, moribus commodis licet Imperatori & Aulicis familiaris esset, & in bellicis expeditionibus splendidè se gessisset. Verùm illius quidem crebra mentio est tum apud probatissimos quosque monachos, tum apud homines studiosos, qui ipsum familiariter cognouerunt. Matrona verò vsque ad obitum in Cosilai pago versata est, vixitque religiosè admodum & castè, & sacris virginibus præfuit, quarum etiam nunc multas superesse intellexi, quæ mores disciplina per Matronam accepta dignos representent.

De strangulatione ac interitu Valentiniani adolescentis Imperatoris Romani, & de Tyrannide Eugenÿ, & de vaticinio Iohannis monachi Thebaide morantis. CAP. XXII.

Ac The-

AC Theodosius quidem cum orientale imperium in pace gubernaret, his operam dabat, & studiosè admodum Diuinum numen venerabatur. Interea temporis nuntiatur Valentinianum Imperatorem strangulatione interiisse. dicebatur autem, hanc mortem illi per cubicularios eunuchos, & alios quosdam aulicos, & Arbogasten exercitus præfectum esse structam, ob id, quod patrissantem in Imperio iuuenem, & ad multa difficilem reperissent, quæ ipsis placuissent, alij putant eum sibi ipsi manus intulisse, quod quædam conatus quæ eius ætatis seruori non conueniunt, prohibitus fuerit, ac propterea viuere dignatus non sit, quòd Imperator cum esset, quod vellet facere non permitteretur: Aiunt sanè hunc adolescentulum ob generositatem corporis & virtutum Regalium excellentiam impendio dignum esse visum imperio, vt qui magnanimitate ac iustitia patrem superare potuisset, si ad virilem ætatem peruenisset: Sed is quidem tametsi talis esset ita periit: Porrò Eugenius quidam erga Christianorum religionem non syncerè affectus principatum inuasit, & imperii insignia assumpsit: Putabat enim se id quod conabatur absque impedimento consecuturum, inductus quorundam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur, ex victimarum immolatione, ex viscerum inspectione, ex obseruatione syderum: Harum rerum studiosi tunc erant cum alij multi apud Romanos in dignitate cõstituti viri, tum etiã Flauianus tunc tẽporis Hyparchus, vir eximius & in rebus politicis prudens habitus, quique insuper ex omnis generis diuinationis scientia exactè præscire futura credebatur, hac enim existimatione Eugenium potissimum perpulit, vt ad bellum sese pararet. Cum Imperium illi fato destinatum esse asseueraret, & victoriam ex pugna illi cessuram, & mutationem Religionis Christianæ. Atque Eugenius quidem hac spe inescatus maximum parauit exercitum, & Italiæ portas, quas Romani Iulias Alpes vocant, occupatas præsidio continuit, vt quæ per angustias vnum duntaxat accessum præbeant, cum vtrinque præruptis scopulis & altissimis montibus communitæ sint: Theodosius interim sollicitus quem nam exitum habi-

 bitorum

biturum esset hoc bellum, quod contra se susceptum erat, & vtrumne se ipsum subducere, an verò ingruentē hostem sustinere oporteret, constituit in hanc rem vti consilio Iohannis monachi Thebaide morātis, quem inibi ob futurorum scientiam celeberrimum fuisse superius dictū est: Itaque Eutropium ex eunuchis aulicis vnum, qui ipsi fidus erat, in Aegyptum misit, vt, si fieri posset, ipsum adduceret, vel si sequi grauaretur, saltem quid facto opus esset, ex ipso cognosceret. Ille igitur cum ad Iohannem peruenisset, vt ad Imperatorem veniret non impetrauit, sed reuersus nūciauit illi, quòd & in illo bello victor futurus esset, & sublato Tyranno in Italia moriturus: Quæ vtraque fuisse vera euentus docuit.

De exactione vectigalium, de imperatorijs statuis apud Antiochiam deiectis, & Flauiani Episcopi legatione. CAPVT XXIII.

HOC tempore ob necessitatem belli visum est præfectis, quibus id ex officio competebat, vt plus solito tributorum à vectigalibus exigerent: cuius rei nomine cōcitata seditiōe populus Antiochenus in Syria, statuas imperatoris & cōiugis eius deiecit, & iniecto funere prauit, emissis etiam contumeliosis vocibus, quales emitti consentaneum est à multitudine grassante: Cæterùm cum Imperator ex Antiochiensibus multos perdere decreuisset, ad solum eius propositi rumorem plebs consternata fuit, & remisso furore pœnitentiā egit, ac perinde vt ob præsentia mala, quæ futura nūciabantur, gemebat ac plorabat, & Deo supplicabat, vt Imperatoris iram mitigaret. Cantilenus quibusdam lugubribus ad eam supplicationem vsurpatis: Tum etiam Flauianus Antiochiensiū episcopus prociuibus suis intercedens, offenso etiamnum imperatore, persuasit adolescētibus qui ad mensam imperatoriā canere solebant, vt eas pronūciarent cantilenas quę in Antiochiensium supplicationibus erant: Quod facto ferunt Imperatorem humanitatis affectu perfusum, & misericordia victum, confestim iram posuisse, & vrbi reconciliatum lachrymis irrigasse phialam, quam tum forte manu tenebat: A-

bat: Aiunt porrò præcedente nocte, post quam succedente die seditio mota fuit. Spectrum mulieris fuisse visum magnitudine inusitatum & aspectu horrendum, quod quidem in sublimi per ciuitatis plateas discurrens aërē diuerberaret flagello horrisono, vt quemadmodum ad iram feras incitant ij, qui ad huiusmodi spectacula operam suam nauant, ita hanc seditionem Dæmonum insidijs genius aliquis malus commouerit. Ac fuisset sane cædes ingens consecuta, nisi iram suam Imperator sacræ supplicationis reuerentia motus, remisisset.

De libertate D. Ambrosii, qua apud imperatorē Theodosium in loquendo vsus est. item de cæde Thessalonicæ facta, denique enarratio aliquot præclarè factorum sancti Ambrosii.

CAPVT XXIIII.

POstquam igitur omnia illi instructa essent, quæ ad bellum necessaria erant. Honorium Iuniorem filium suum Cæsarem declarat. Arcadium enim iam antea inaugurauerat. vtroque autem filio Constantinopoli relicto propere cum exercitibus ex oriente ad occidentales imperij regiones festinabat, sequebaturque ipsum ingens auxiliarium manus ex barbaris, Istri accolis: Fertur autē quòd cum egressus Constantinopoli ad septimum miliare peruenisset, Deo preces nuncuparit in ecclesia illa, quam in honorem Iohannis Baptistæ cōstruxerat, ac petierit vt expeditionis istius alea tum sibi tum exercitui suo, tum Romanis omnibus fœliciter caderet, & auxiliarem sibi inuocauerit, ipsum Baptistam: Hęc igitur precatus in Italiam contendit, & irruptione in Alpes facta primas custodias occupat, superato autem transitus cacumine, vbi ad descēsum peruenisset, videt planitiem equitibus ac peditibus refertam, & non procul istinc à tergo multos & hostibus in vertice montis tum quiescentes. cum igitur primi trāsgressi cum hostibus in campo iam pedem contulissent, ac pugna acris & anceps mota esset, adhuc autem superesset exercitus, considerans quantum quidem ad humanas vires attineret, suos, quantumuis cupiant, saluari non posse, siquidem & illi irruerent, qui montis cacumen à tergo

occuparát, pronus in terram prolapsus orabat. ac Deus eũ confestim exaudiuit, sicut comprobauit euẽtus: siquidem duces istorum, qui montis verticem tenebant, missis quibusdam, nunciarũt, se illi auxilio venturos esse, siquidem apud eum in dignitate futuri sint, cum igitur nec chartam nec atramentum petitum reperiret, accepta tabula, quam ex astãtibus quidã forte habebat, adsignauit illis præclari ac digni exercitus præfecturam, quam apud ipsum sint cõsecuturi, siquidem promissa adimpleuerint. Quocirca & illi accepta hac conditione Imperatori iunguntur: Adhuc autem neutra parte cedẽte, sed pugna in campo etiamnum vtrimque æqualiter feruente, ex aduerso in hostes illapsus vẽtus inusitatus, & qualẽ antea nunquam cognouimus, aciem eorum disrupit, tela verò & spicula in Romanos eiaculata, velut ex solido repercussa, in eorum corpora conuertit, qui emiserant, & scuta eorum de manibus excussa cum puluere & illuuie aduersus ipsos volutauit: Nudati itaque armis plerique eorum euestigio trucidati sunt, plerique ad exiguum tempus fuga saluati, non multo post capti sunt: Eugenius autem ad pedes Imperatoris accũbẽs vt seruaretur supplicabat, sed interim dum supplicaret, à milite quopiã capite trũcatus est. Arbogastes verò fugiẽs post pugnam sibi ipse manus intulit: Fertur autem quod eo tempore, quo pugna hæc committeretur, ex eo templo Dei, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egressus Dæmon quidam subreptus in sublime Iohanni Baptistæ sit conuitiatus, & capitis obtruncationem exprobrarit, magnaque voce clamarit. Tu ne me vincis, & exercitui meo insidiaris? huic rei qui forte præsentes aderant, cum magnum esset apud omnes studiũ de bello vel audire aliquid vel dicere noui, obstupefacti, adnotarunt, eundum hunc fuisse diem, quo hunc euentum belli extitisse, non multo post ab ijs cognouerunt, qui pugnæ interfuerant: Atque hæc quidem sic esse acta dicuntur. Imperator autem sublato Eugenio, cum Mediolanum venisset, ad ecclesiam processit, vt oraret, sed cum iam ad ostium peruenisset, occurrit ei Ambrosius eius ciuitatis episcopus, & apprehensa illius purpura, in præsentia populi, siste gradum inquit, homini enim ob peccata prophano, &

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

& manus innoxio sanguine commaculatas habenti fas nō est, antequam pœnitentiam egerit, vel sacrum ingredi solium, vel ad diuinorum Mysteriorum communionem admitti: Imperator libertatem sacerdotis admiratus cogitationibus conscientiam accusantibus regressus est. pœnitentia compunctus: Erat autem peccati insimulatio huiusmodi: Botherichæ tum temporis apud Illyrios militū præfecti auriga, pincernam Domini impudicè intuitus de stupro interpellarat, eaque de causa comprehensus in vinculis erat. Instante autem solenni equestri certamine, populus Thessalonicensis illum, velut ad eam concertationem necessarium, dimitti postulabat: Quod quoniam nō impetrabat, in graue seditionē efferbuit, ac tandē etiam Butheritham ipsum interfecit: Qua re nunciata imperator præter modum excanduit, & certum eorum numerum, qui adfuerant interfici præcepit, ex quo ciuitas multis iniustis cædibus impleta fuit. Siquidem peregrini, qui modò vel adnauigauerant, vel de via aduenerant ex improuiso apprehēdebantur, fiebantque miserabiles clades in quibus & hæc quoque. Mercator pro filius suis duobus captis seipsum offerens, orabat vt filijs seruatis ipse interficeretur, & in eius facti mercedem auri quicquid habebat militibus pollicebatur: Illi calamitatem hominis miserati, pro vno ex filijs, quocunq; vellet supplicationem admittunt, duos verò dimittere tutum sibi non esse dicunt, ob id quod numerus deficeret. Pater itaque vtrumque lamentabūdus ac plorans intuitus, neutrius electionem facere sustinuit, sed in continua hæsitatione, donec interficerentur ambo, suspensus mansit, æquali vtriusque amore victus: Quin etiam frugi quendam seruum accepi pro domino suo, qui ad lanienam raptabatur, alacriter tunc oppetiisse mortem: Talium igitur ac talibus consequentium malorum, vt consentaneum est, Ambrosius Imperatorem insimulans ab ecclesia arcuit, & à communione secluſit: Imperator verò publicè coram ecclesia peccatum confessus est, ac toto tempore, quod illi ad pœnitentiam præfinitum erat, vt qui lugeret, Imperiali ornatu vsus non est: Quin & legem quoque illis irrogauit, qui Imperialibus mandatis famulantur, vt in tricesimum

vsque diem supplicia differant eorum, qui ad mortẽ condemnati sunt, vt intermedio tempore Imperatoris ira mitigari, & placato eius animo misericordiæ locus esse posset: Ab hoc Ambrosio & alia multa præclarè gesta sunt officio sacerdotali digna, quæ, vt consentaneum est, indigenis solis constant. ex præcipuis autem eius factis ego & illud quoq; cognoui: Moris erat vt Imperatores dũ sacris interessent, in sacrario sederent, Maiestatis ergo à populi cõsortio separati: Ambrosius autẽ considerans eam consuetudinem vel ex assentatione, vel ex ordinis inscitia esse natam, Imperatori in ecclesia locum assignauit ante sacrarij cancellos, ita vt populum Imperator, Imperatorem sacerdotes ordine sedis antecederent: Hanc autem optimam constitutionem Theodosius imperator approbauit, & successores eius corroborauerunt, ac nos eam ex eo vsque tempore conseruatam cernimus: Eiusdem viri huius & illud factum memorabile hoc libro complecti necessarium duxi: Paganus quidam ordine illustris vir, Gratianum conuitiis prociderat, & patre indignum appellauerat, eiusque rei habito iudicio capitis damnatus erat: Cumque iam ad supplicium duceretur, venit in palatium Ambrosius pro illo supplicaturus. Cæterùm cum Gratianus eorum instinctu, qui illi damnato insidiabantur, distineretur spectaculis venationũ, quales priuatæ delectationis non publici commodi gratia Principes exhibere consueuerunt, nec Atriensium quisquam illi rem indicaret, quasi oportunum non esset, recessit: Progressus autem ad illam portam, per quam feras introducebant, clanculum se habuit, ac simul cum venatoribus ingressus, non antea causam rei agere omisit, neque prius Gratiani & aulicorum eius obsecrationibus cessit, quàm salutiferũ suffragium Gratiano extorsisset, quo morti destinatum liberaret: Quin etiam circa legum ecclesiasticarum obseruantiam, & institutionem clericorum sibi commissorum admodum sedulus erat: Ex multis itaq; eius præclaris factis, hæc à me dicta sint, vt intelligatur, quanta apud Imperatores propter Deum loquendi libertate polluerit.

De san-

De sancto Donato Episcopo Euoriæ, & de Theotino Schytarum Antistite.

CAPVT XXV.

HAC memoria multi multis in locis per orbem terrarum inter episcopos pręclari extiterunt: vt Donatus Euroeæ Epiri, quem & alia multa mirabilia feciſſe teſtantur indigenæ, & illud maximè, quod in Draconis interfectione præſtitit: Qui in Chamægephyris, quas vocant, ad viam Regiam luſtrum habebat, & oues, & capras, & boues, & equos, nec non & homines, & alia rapiebat: Neque enim ille vel gladium vel haſtam ferens, vel aliud aliquod telum habens, hanc belluam adortus eſt, ſed cum illa eũ aduentantẽ ſenſiſſet, & caput, velut impetũ factura, exeruiſſet, ſignũ crucis aduerſus ipsã aëri digito inſcripſit, & illi in faciem expuit: Illa ſputo in os accepto ſtatim cõcidit, ac mortua iacens amplitudine non minor apparuit iis ſerpentibus, qui viſuntur apud Indos. Siquidem vt ego quidem accepi, octo iugis in proximum campum extractam indigenæ combuſſerunt, ne putrefacta aërem inquinaret, & morbos peſtilentes gigneret: Donato huic ſepulchrum eſt inſigne tẽplum ab ipſo denominatũ. Prope quod etiã fons eſt aquis vberrimis ſcaturiẽs, quẽ, cũ antea non eſſet, Deus illius precibus exoratus edidit, erat enim is locus prorſus aridus. Nam cum ille aliquando ex itinere huc aduenisſet, fertur ſodalibus eius aquæ defectu laborantibus, effoſſa manibus terra, oraſſe, & ſimul ad votum aquam vberem ſcaturiuiſſe, & ab eo tempore deficiſſe nunquã: Sed huius quidẽ rei teſtes ſunt, qui Iſoriam incolunt, pagũ Euroeæ, in quo hæc acta ſunt: Eadem memoria Tomienſium & reliquæ Scythiæ eccleſiam gubernabat Theotinus Scytha, vir in Philoſophia enutritus, quem ob virtutem admirati Hunni Iſtri Accolæ Barbari Deum Romanorum appellabant. Nam ſane diuinas in eo virtutes experti fuerant. Fertur enim, quod aliquando iter per hanc Barbarorum terram facienti, eadem via obuiam facti ſint, qui ad prædationem adequitabant. Lamentantibus igitur eius ſocijs, perinde vt qui iam iam eſ-

sent perituri, ille descendens ab equo orabat, quo facto Barbari, neque ipso neque comitibus eius, neque equis quibus insidebant conspectis, præterierunt: cum autē crebris incursionibus Schythas infestarent Hunni, quamuis natura essent feri, tamen ad mansuetudinem cōuertit, tum conuiuiis, tum muneribus eos liberaliter excipiens: Qua quidem ex re vir quidā Barbarus eum suspicatus esse opulentum, dolo capere statuerat, parato igitur in hoc laqueo ad scutum alligato, sicut in hostes consueuerat, illi dum colloquitur, sublata dextra funem immissurus erat, tanquā eum ad se & ad contribules attracturus. At verò manus in ipso conatu eleuata in aëre remansit, nec antea Barbarus ex inuisibilibus istis vinculis liberatus est, quàm alijs pro ipso intercedentibus Theotinus Deum exorasset. Aiunt porrò quod hic in coma nutrienda perseuerarit, & Philosophiæ studium, vti cœperat, prosecutus, ac tenui victu vsus sit, sumendique nutrimenti non semper idem, sed in fame atque siti tempus determinauerit. Philosophi enim erat opinor, his quoque pro necessitate, & non pro otio locum dare.

De sancto Epiphanio Episcopo Cypri, & particularis quædam rerum eius expositio.

CAPVT XXVI.

EAdem tempestate Metropolitanæ Cypriorum ecclesiæ præerat Epiphanius, quem non solum in rebus politicis ob virtutes, sed & ob miracula illustrem Deus effecit, quæ in honorem eius tum viuentis tum defuncti peragere dignatus est: defuncto enim, quod viuenti non contigerat, ad sepulchrum eius etiam adhuc dæmones expelli & sanationes fieri fama est. Sed & eo tempore quo viueret multa illi admirabila tribuuntur. Quorum vnum, quod quidem nobis innotuit, illud est. Nam cum largus esset in pauperes & eos, qui vel naufragiis vel aliis infortuniis afflicti erāt, postq̄ iā olim suas ipsius facultates insumpserat, exigēte necessitate, etiā pecunias ecclesiæ erogabat: fuerant hæ sanè multæ, vndique enim

enim multi quibus opes suas in pios vsus conuertere decretum fuerat, & viuētes illius Ecclesiæ tradiderūt & morientes reliquerunt: considerabant enim, quòd ille qui & rerum dispensator, & numinis diuini cultor bonus erat, munera quæ contulerant ex ipsorum sententia distributurus esset: Aiunt igitur quodam tempore paucis admodum reliquis pecunijs, ecclesiæ dispensatorem indignatum fuisse & quasi nimis profusum reprehendisse, sed illum ne sic quidem abstinuisse à munificentia sua erga egenos declaranda. Erogatis igitur cunctis, accessit quidam ad domunculam in qua dispensator habitabat, & crumenam multis nummis aureis refertam dedit. Sed cum neque qui dederat, neque qui miserat, manifestus esset, videreturque merito insolens, hominem quenquam in tantarum pecuniarum largitione se ipsum præbere ignotum, tum verò omnes rem diuinitus esse gestam agnouerunt: Quin & quale etiam aliud de ipso referatur, commemorare volo: Quanquam & hoc ab eximio isto Gregorio qui Neocæsarienſem gubernauit Ecclesiam itidem gestum asse accipio, quod libenter credo, nam propterea diffidendum non est, id consimiliter & ab Epiphanio esse actum: Siquidem nec solus Petrus Apostolus mortuum suscitauit, sed & Iohannes euangelista Ephesi & Philippi filiæ Hierapoli, & eadem à multis tum veteribus tum nostri temporis pijs viris esse gesta, reperias: est autem huiusmodi, quod dicere volo: Duo quidam mendici Epiphanium aliquo abeuntem aucupati hoc agebant, vt ad eo plusculum aliquid auferrent. itaque eorum alter, cum se humi extendisset iacebat scilicet mortuus, alter assistens plorabat, qui videlicet & socij lugeret mortem, & simul paupertatem accusaret, ob quam ne sepelire quidem illum posset: Epiphanius iacenti requiem imprecatus est, & quæ ad funus necessaria forent largitus, lachrymanti, sepulturam inquit procura mi fili & plorare desine, neque enim resurget nunc. In hoc enim casu, id quod est ineuitabile & prorsus fatale, generoso animo perferre oportet. Atque hic quidem his dictis transijt: Cum autem nemo iam in conspectu esset,

esset tum pede iacentem mouens ille qui astabat, ac simul collaudans quod perquam euidenter mortuum expressisset, erige te ipsum, inquit, vt ex laboribus tuis hunc lætum consumamus diem. Cæterùm cum ille consimiliter iaceret, & nihilo magis vel clamantem audiret, vel cunctis viribus obuoluentem sentiret, effuso cursu sacerdotem assecutus impostura suæ certionem facit, ac plorans & capillos vellicans obsecrat, vt socium resuscitet: Atqui Epiphanius hominem hortatus, ne id, quod actum erat, moleste ferret, ab se dimisit: Neque enim quoduis factum Deus simpliciter resoluit, ob id opinor, vt hominibus fidem faciat, quod ipsum cuncta videntem & cuncta audientem decipiant ij, quicunque erga ministros eius sese tales præbent.

De Acacio Beroeæ episcopo. & de Zenone & Aiace viris illustribus, & ob virtutem claris.

CAPVT XXVII.

HAEc ita gesta esse accepi: ex eo autem tempore & Acacius inter episcopos clarus extitit, qui iam antea Beroeæ in Syria episcopus fuerat: Huius & alia facta scripto digna ferri consentaneum est. propterea quod ad solitariam vitam à puero exercitatus officio suo præclarè functus sit, sed tamen illud maximum virtutis argumentum dedit, quod omni tempore apertum habuerit episcopale habitaculum, vt & cibi & somni capiendi tempore, tum à peregrinis, tum à ciuibus suis, quibuscunque placeret liberè conspiceretur. id quod maxime laudo: Nã aut propterea sic vixit, quòd sui fiduciã semper habuerit, aut quod hoc exercitij genere naturæ procliuitatem ad vitia propensam refrenare cogitarit, vt dum perpetuo se deprehensum iri suspicatur, ab ijs qui ex improuiso superuenirent, in continuis excubijs, neque ab ijs deuiaret quæ ipsum decebant, & honestis negotijs continuò occuparetur: Eodem tempore etiam clari erant Zenon & Aiax fratres, qui Philosophati quondã erant non in solitudinibus sed in Gaza maritima, quam etiam Maiumam vocant. Ambo autem

autem circa doctrinam fideliſsimi extiterunt,ac Deũ viriliter confeſsi ſunt,adeo vt à paganis ſæpenumero grauiter admodũ & immaniter vexati ſint:Fertur autem Aiax pulcherrimã duxiſſe vxorẽ, & ter modò cũ ea toto tẽpore cõgreſſus,tres ſuſtuliſſe proles.ac deinceps ob huiuſmodi cõſuetudinis abſtinentiam ab vxore ſeparatus ſolitariã duxiſſe vitam,ac duos ex filijs ad rem Diuinam & cœlibatum, tertium verò ad Matrimonium educaſſe, moderateque & admodũ præclarè Botolianã eccleſiam gubernaſſe.Zenon verò etiamnum iuuenis mundo ac matrimonio contẽpto diligentiſsimus extitit circa miniſterium Dei. Aiũt eum, imò & nos quoque vidimus , cum Mæumanam eccleſiam gubernaret,iã ſenẽ & natũ plus minus annos cẽtum,nunq; vel matutinos vel veſpertinos hymnos neglexiſſe,niſi forte morbus ipſum impediret.& cum in Philoſophia monaſtica vitã traduceret,ex lino texebat veſtes vnica tela. Atq; hinc tũ ſibi neceſſaria acquirebat, tum alijs ſuppeditabat, atq; hoc quidem opificium ille ad mortẽ vſque exercere non ceſſauit, etiamſi propter ſenium reliquis eius gentis ſacerdotibus eſſet ſuperior,ac populo & pecunijs maximè eccleſiæ præeſſet:Horũ igitur ego mentionem feci,vt conſtaret quales eo tẽpore ſacerdotes extiterint. omnes enim recenſere longum foret,quandoquidem plurimi ex his boni extiterunt. Siquidem Deus ipſorum vitam teſtimonio ſuo comprobauit.cum & orantes promptè exaudiuerit,& miraculis plurimis illuſtrauerit.

De inuentione Reliquiarum Abbacuc & Michææ Prophetarum. & de obitu Imperatoris Theodoſii magni.
CAP. XXVIII.

AB huiuſmodi viris eccleſia vbique gubernata,ad eam cordiam virtutem ac zelum populum ſimul & clerum adduxit: Atqui non hæc ſola Religionem cohoneſtabant, verùm etiam Abacuc, & poſt eum non longo interuallo Michæas , inter Prophetas primi circa hoc tempus apparuerũt. Amborum autẽ corpora(vt intellexi) per di-

per diuinam in somnis visionem indicata sunt Sebenno tum temporis Eleutheropolis episcopo: Erat autem nomen eius ciuitatis Cela quæ antea Cila vocabatur, in qua repertus fuit Abacuc, at Baratfatia locus est circiter decem stadiis ab ea ciuitate distans, in quo Michææ sepulchrum erat, quod monumentum fidele vocabant indigenæ, ignari quid dicerent, Nephasa meemana lingua patria appellantes: Satis igitur oportuna & hæc ad Christianæ doctrinæ celebritatem sub hoc imperio contigerunt: Theodosius autem imperator post victoriam de Eugenio obtentã, dũ versaretur Mediolani morbo correptus fuit: Recordatus itaque vaticinij Iohannis Monachi se moriturum suspicabatur, quare filium Honorium quàm poterat ocyssimè Constantinopoli euocauit, quem postquam præsentem conspicatus esset, melius habere sibi visus est, adeo vt & ad equestris certaminis spectaculum vnà cum illo prodiret. Cæterùm cum à prandio statim malè affectus esset, iniunxit filio vt is spectaculum absolueret, ac sequenti nocte vita defunctus est. Obliuerio & Flauiano fratribus Consulibus.

SEPTIMI LIBRI FINIS.

HERMIAE SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER OCTAVVS.

De ſucceſſoribus Theodoſii Magni, & quo modo ſublatus de medio ſit Præfectus eius Ruffinus, & de magnarum ciuitatum Epiſcopis, & Hæreticorum diſſidiis: & Siſinnio Nouatianorũ Epiſcopo. CAPVT I.

ADhũc igitur modum Theodoſius, poſtquam eccleſiam plurimum auxiſſet, vita defunctus eſt, annos natus plus minus ſexaginta: ex quibus ſex decim imperauit: ſucceſſores imperij reliquit Arcadium filiũ natu maiorem in Oriente, Honorium verò in Occidente: Qui quidem vtriq; cum patre in Religione eandem ſententiam amplectebantur: Præerat autem tum temporis eccleſiæ Romanæ ſucceſſor Damaſi Siricius. Cõſtantinopolitanæ verò Nectarius. ac Thepophilus Alexãdrinæ, & Flauianus Antiochenæ, & Iohannes Hieroſolymitanæ: Hac tempeſtate Hunni Barbari Armeniam, & nõnullas alias Orientalis Imperij partes deuaſtarunt: Ferebatur autem, quod eos clanculum in Imperij limina introduxiſſet Ruffinus præfectus Orientis, qui & aliàs affectatæ Tyrannidis ſuſpectus erat. Sed hic quidem ob huiuſmodi ſuſpitionem nõ multo poſt ſublatus fuit: Nã ſimulatq; ex bello aduerſus Eugenium geſſo reuerſus eſſet exercitus, & Imperator, vt moris erat, illi extra vrbem Conſtantinopolitanã occurriſſet, milites abſq; mora Ruffinum interfecerunt: Ea res occaſionem præbuit, qua magis etiamnum creſceret eccleſia: Ptimum enim ipſi Imperatores arbitrabantur & pa-

& patrem suum ob pietatem ex tyrannis reportasse victoriam, & Ruffinum demum qui ipsorum insidiatus esset Imperio, ita sine negotio esse sublatum, ac proinde, quæ à præcedentibus Imperatoribus ad ecclesiarum incrementum decreta fuerant, propensius rata conseruabant, & alias donationes de suo adiiciebant: Deinde & subditi ad hos respicientes, qui pagani erant, ad Christianismũ facilius cõuertebantur, qui hæretici, ecclesię catholicæ accedebant: Quandoquidé Arriani & Eunomiani, quoniá inter sese ob causas prædictas disidebant, vbiq; minuebantur: multi enim eos ex mutua inter ipsos discordia de Deo nó rectè sentire iudicabant, & ad eos transibant, qui eiusdem opinionis cum Imperatoribus erant: Macedonianos autẽ Constantinopolis incolas fregit, quôd eo tempore nõ haberent Episcopum: Nam ab eo tempore, quo sub Constantio Imperatore ab Eudoxio eiusque fautoribus, ecclesiis priuati sunt, sub solis presbyteris ad sequens vsq; Imperium egerunt: Nouatiani verò, tametsi quosdam ex his turbarit quæstio de Pascate, quam nuper mouerat Sabbatius, maiori tamen ex parte in ecclesia sua cõquieuerunt: Neque enim iisdem pœnis ac legibus ex æquo cum sectis reliquis obnoxij erant, vtpote qui trinitatem consubstantialem assererent, & quod firmius erat, antistitum præstantia ad concordiam excitarentur: Nam post Agelii præsidentiam, Marciani viri boni præsidentiã consecuti sunt: & eo rursus per tempus istud recens mortuo, in episcoparum successit Sisinnius, vir egregius vt quàm maximè, & philosophicorum dogmatũ ac scripturæ sacræ iuxta gnarus, & ad disputandum promptus, adeo vt etiã Eunomius, qui ex eo celebris erat, & huic operam dabat sæpenumero congredi cum illo detrectarit: Fuit autem vita continens, vt calumniis non pateret: In ratione victus erat delicatus & exquisitus, vt ij, quibus erat ignotus, fidem non haberent, eum sibi posse temperare in tantis voluptatibus: moribus erat gratiosis ac iucundis in consuetudine: & eam ob causam ecclesiæ catholicæ episcopis, & ijs, qui vel principatu vel eruditione conspicui erant, gratus existebat. Solebus enim ludere cum gratia, ac dicteria vicissim excipere & vtrumq; sine offensa præstare, facetè etiam & ex tẽpore

ad ob-

ad obiecta respondere. admodum opottune poterat: Proinde interrogatus aliquãdo quamobrem cum Episcopus esset, in die bis lauaretur? quoniã inquit tertium non assequor: Rursus quoniam assiduè vtebatur veste candida, ex Catholicis quispiam ipsum dicterio perstrinxerat, ad quem ille, tu igitur inquit dicito, vbi nam præceptum sit atram vestem indui oportere? eo hæsitante, subiiciens, tu quidem inquit istud ostendere non poteris, mihi verò Solomon ille sapientissimus præcepit, inquiens, Sint vestimenta tua semper candida: Quin & Christus ipse in Euãgelijs, Cum candida veste apparuisset, etiã Moysen & Heliam Apostolis in eadem ostendit: Iam & istud quoq; lepidè à Sisinnio dictũ puto. Agebat Constantinopoli Leontius Ancyræ apud Galatas Episcopus. Qui quidem quod ecclesiæ Nouatianæ primatu illic deiectus esset, ad hunc supplicaturus venerat, vt eum recuperaret. Sed cum hic eum illi non redderet, ipse Nouatianis cõuitiabatur, & indignos appellabat, quibus ius ecclesiæ concederetur, vt quos pœnitentiam, & speratam diuinitus humanitatem è medio tollere diceret. Tum Sisinnius, atqui, inquit nemo tanta pœnitẽtia discruciatur atq; ego. Interrogãte ibi Leontio quamobrem tandem? respondit, quod te aspexerim: Multa etiam alia ab eo oportunè dicta cõmemorant, & circumferri multos aiunt eius libros haud inuenustos. Magis autẽ probabatur quoties viua voce diceret, vt qui omnes actionis partes optimè tueretur, cum & voce oculis & vultu vrbanissimo auditorẽ abunde mouere posset. Sed qualis hic vir extiterit, hactenus dictũ sit, vt hinc intelligatur, qualem ille indolem, educationem, & professionem sortitus fuerit.

De educatione, ratione victus, consuetudine vitæ, ordinatione magni illius Iohannis Chrysostomi, & quo modo illi obstiterit Theophilus Episcopus Alexandrinus. CAP. II.

DVrante hoc Imperio, Cum defunctus esset Nectarius, esset que congregatum concilium, quem nam in eius locũ ordinare cõueniret, dum alij alios eligunt,

nec omnibus probatur idem, tempus extrahitur: Erat autem Antiochiæ ad Orontem presbyter, cui nomen Iohânes, genere patricius, vita integer, ad dicendum ac persuadendum potens, & inter sui temporis oratores excellens, sicut etiã Libanius Syrus Sophista testatus est: Qui cum moriturus esset, rogantibus amicis, quemnam sibi vellet esse successorem? Iohannẽ dixisse fertur, nisi hunc sacrilegio Christiani surripuissent: Plurimis autem suis in ecclesia auditoribus ad virtutem profuit, & suam de Deo opinionem instillauit. Siquidem eo quod ipse vitam planè diuinam ageret, ad suæ virtutis æmulationem auditores excitabat. Ad eandem verò sententiam secum amplectendam eos insuper facilè inducebat, non quidem, quòd arte quapiam aut orationis vehementia vrgeret, sed quod sacrorum librorum veritatem sincerè explicaret. Oratio enim factis ornata fide meritò videtur esse digna. His autem destituta, scurram, & suorum ipsius dictorum reprehensorem eum qui loquitur, arguit, quamuis magna diligentia doceat: In illo igitur erat vt ex vtroq; probaretur. Victus enim ratione sobria vtebatur, & vitæ cõsuetudine exquisita, stilo orationis perspicuo cum splendore: Nam & natura ipsa habilis erat, & præceptores insuper in exercitiis oratoriis Libanium, in studiis philosophiæ Andragathium sortitus est: Cum autem causas in foro acturus, & hoc genus vitæ sectaturus speraretur, ille sacros scrutari libros, & ex præscripto ecclesiæ philosophari statuerat. Atque huius quidem philosophiæ magistros illos habuit, qui tum temporis ibi celebribus lectoriis præsidebant, Carterium scilicet ac Diodorum, istum qui demum Tarsensis ecclesiæ Antistes fuit, quem equidem audiui propriarum commentationum multos reliquisse libros: Direxisse autem ad literam sacræ scripturæ interpretationes suas, auersatum verò speculationes vniuersas: Non solus autem ad hosce ventitabat, sed in eandem secum sententiam pertraxit ex Libanij schola sodales suos Theodorum quendam & Maximum. Quorum Maximus postea Seleuciæ apud Isauros Episcopus factus est. Mopsuhestiæ verò in Cilicia Theodorus,

ad quem

ad quem lapsum diuinus ille Chrysostomus epistolam alteram scribit: Erat is scripturæ sacræ, ac reliquæ tum Oratorum tum Philosophorum disciplinæ satis peritus, & ab initio quidem cum in sacras leges incidisset, & cum sanctis viris conuersaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac seculare damnabat, sed in eodem hoc proposito non perstitit. Verùm pœnitentia ductus ad aliam vitæ consuetudinem pertractus fuit, & quod est consentaneum, contrariis argumentis propositum suum ornans ex veterum exemplis, (erat enim variæ lectionis) in vrbem reuersus est. Conducibilius id sibi fore sua opinione statuens, quo ipse potiri concupiscebat: Iohannes igitur, intellecto, quod ille negotiis mũdanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus esset, epistolam tum verbis tum sententijs diuiniorem, quàm vt eam mens humana capiat, ad illum conscriptam transmisit: Ille verò vbi in eam incidisset, pœnitentia ductus fuit, ac rursus facultatibus relictis ac nuptijs abdicatis, Iohannis consilio saluatus, & ad Philosophicam vitam regressus est: Proinde mihi vel hinc facile coniici posse videtur, quòd singularis quædam suadela in Iohannis oratione emineret. Vicit enim ipsa & eos quoque, qui pari tum dicendi tum persuadendi facultate pollebant: Hac ipsa vulgum cepit, ac maximè cum frequens esset in coarguendis peccatis, tam in ecclesia publicè, quàm priuatim apud eos, qui deliquissent, perinde ac si ipse iniuria fuisset affectus, cum summa dicendi libertate stomachans: Ea verò res multitudini meritò grata erat, molesta autem diuitibus ac potentibus, penes quos delictorum pars est maxima: Cum igitur notis ob experientiam, ignotis ob famam tum eruditionis tum virtutis per vniuersum Romanorum Imperium clarus esset, dignus visus est, qui Constantinopolitanæ ecclesiæ Episcopus constitueretur: Postquam itaque in hoc populus & clerus suffragium suum contulissent, etiam Imperator astipulatus fuit, & qui eum adducerent, emisit. Conuocauit etiam Synodũ vt ea ratione fauorabiliorem redderet illius ordinationem: Non multò post igitur Asterius

præfectus Orientis acceptis Imperatoris literis indicauit Iohanni vt ad se veniret, perinde ac si illum aliquid rogare ipse vellet, qui vbi venisset, confestim vna cum eo conscenso curru Pagras abequitat, quæ statio est ita dicta: hic eo legatis Imperatorijs tradito, reuersus est: videtur autem ille quod ad hoc negocium attinet, percommodè transegisse, antequam Antiochienses resciscerent, qui ad seditionem pertinaces erant & propensi. Vt Iohannem sponte sua dimissuri nunquam fuerint, nisi prius aliquid vel passi essent, vel ipsi patrassent. Posteaquam autem Constantinopolim appulisset, & vocati sacerdotes conuenissent, ordinationi eius obstabat Theophilus, qui promouebat Isidorũ. Erat hic ex presbyteris illi subditis vnus, idemque peregrinorum ac pauperum profectus Alexandriæ: à puero autem apud Scetin philosophiæ maximam nauarat operam, vt ex hominibus intellexi, qui cum ipso versati fuerant. Alij dicunt Theophilo hunc fuisse amicum propterea, quòd & particeps & conscius illi esset rei cuiusdam periculosæ: Aiunt eum, quòd cum bellum gereretur aduersus Maximum, Theophilus datis huic muneribus, nec non & literis, tum ad Imperatorem tum ad Tyrannũ, Romam proficisci, & ibidem belli euentũ præstolare iusserit, vt victori cũ suis literis munera daret: húc verò in hoc facto deprehẽsum, & quoniam sibi metueret, fuga dilapsum Alexãdriam fuisse reuersum. Ex eo deniq; Theophilum hunc virum inter fidelissimos sibi reputasse, & hac occasione cogitasse illi in periculi susceptũ retributionem Constantinopolitanæ sedis Episcopatum cõficere: Verùm siue ob hanc causam, siue ob id quod bonum virum iudicarit, hunc ordinare studuerit Theophilus, ad extremum consensit tamen suffragijs pro Iohanne latis, quòd plane metueret huius ordinatione studentem Eutropium, qui tum Palatij præfectus erat. quem illi in os esse comminatum dicunt, vt aut cæterorum calculis suũ adijceret, aut illis sese purgaret, qui ipsum reũ agere decreuerant, aderãt enim tũ fortè multi, qui illum coram sy nodo accusaturi erant.

Quo mo-

Quo modo Iohannes in episcopatu collocatus Rẽ ecclesiasticam cordi habuerit, et Ecclesias vbiq; correxerit: & quo modo Flauiano Pontificem Romanum reconcilauerit. CAPVT III.

IOhannes igitur in Episcopatu constitutus, primum clericorum suorũ vitam emendare studuit, & facta in eorũ conuersationé, in victũ & in reliquam vitæ cõsuetudinem diligenti inquisitione, redarguebat, corrigebat, & nõnullos etiá ab ecclesia submouebat: nam cum ad corripiẽdum natura propẽsus esset, ac iustè eos obiurgaret, qui deliquissent, in Episcopatu etiam nõ plus indulsit his affectibus: natura enim autoritate fulta, linguã ad redarguẽdum facile mouebat, & iram aduersus delinquentes prõptius incitabat? neq; verò suã duntaxat Ecclesiã, sed & aliorũ vniuersas ille, seu bonus ac magnanimus Episcopus emendare conabatur: Quàm primũ enĩ ad episcopatũ peruenisset, cũ Aegyptij sacerdotes & Occidẽtales adhuc cũ Oriẽtalibus dissiderẽt propter Paulinũ, & cõmunis quædã distractio ob id ipsum ecclesias per vniuersum Imperiũ detineret, Theophilũ orabat, vt in hoc sibi auxiliũ ferret, quo Flauianus in gratiam Romani Episcopi reduci posset: Cõsensu igitur vtrimq; facto, ad hoc negotiũ eligũtur Acacius Berœensis episcopus, & Isidorus ille, cuius noĩe Theophilus ordinationi Iohannis obstiterat: Hi profecti Romá ac legatione pro votis functi, in Aegyptũ abnauigabant. Et hinc porro in Syriam peruenit Acacius, Flauiano literas pacificas ab Aegyptijs & occidentalibus sacerdotibus adferens. Cæterũ ecclesiæ quanquam hac dissentione ad hunc modũ liberatæ essent, pristinam tamẽ concordiam inter sese nunquá recuperarunt. Antiochiæ verò eorũ multitudo, qui Eustachiani dicebantur, ad tẽpus aliquod inter sese etiã sine Episcopo cõueniebat: Etenim cũ exiguum tẽpus superuixisset defunctus est, vt cognouimus, Euagrius Paulini successor: Hinc enim vt opinor extiterunt Episcopis delectus faciles, cũ nemo sese his opponeret. Populus igitur prout vulgus consueuit: paulatim & identidem his accessit, qui sub Flauiano conueniebant, atque ita maxima eius pars vnita fuit.

De Gaïna Barbaro Gotthorũ duce, eiusq; Flagitijs.

CAPVT IIII.

HOc autem tempore Gaïnas homo Barbarus, ad Romanos transfuga, ex gregario milite præter exspectationem ad dignitatem ducũ subuectus, sibi vendicare conabatur Imperium Romanum: Hoc autem dum molitur gentiles suos Gotthos ex proprijs agris in Romanos euocat, & amicos suos secum prætectos exercituum & Chiliarchas constituit: Tumultuante itaque Tirbingilo, qui illum sanguinis vinculo contingens numeroso militum exercitui præerat in Frigia, non latuit quidem cordatos illum hæc machinari, sed tamen quia se indignari sedulo simulabat, cum ibi euerterentur vrbes, commissum ipsi fuit vt his suppetias ferret. vt autem in Frygiam peruenit, adducta secum Barbarorum copia, perinde ac si ad bellum veniisset, animum suum, quem antea cælauerat, re ipsa prodidit, ac ciuitates quas defendere iussus erat, alias depopulatur, alias mox videtur inuasurus: In Bithyniam hinc progressus ad Calcedonis fines castrametatus, & bellum comminatus est. Rebus igitur in discrimen adductis, maximè ciuitatum earum quæ per Asiam atque Orientem erant, quæque inter has ipsas & ad Euxinum pontum incolebantur, Imperator cum his, qui secum erant considerans non esse tutum imparatos in certamen descendere cum huiusmodi hominibus, quibus erat iam sua deplorata vita, missis literis nũciauit, vt peteret, quicquid vellet, se enim esse paratum in omnibus gratificari: Ille verò Saturninum & Aurelianum viros consulares quòd eos refragari sibi arbitraretur, postulauit. acceptis autem pepercit, & Imperatorem conuenit in templo quodam ante Chalcedonem, in quo Euphemiæ martyris sepulchrum est, vbi dato & accepto beneuolentiæ iureiurando, arma deposuit, & Constantinopolim traiecit, impetrata ab Imperatore tum peditũ tũ equitum præfectura: At verò præter meritam dignitatem sibi res euenire tam secundas nequaquam moderatè tulit, sed quoniam prima temeritas illi ex animi sententia cesserat, etiam Catholicam ecclesiam turbare conatus est, erat enim ille Chri-

stianus

stianus quidem, sed ex Barbarorum hæresi, qui Arrium sectantur: Persuasus igitur ab eius sectæ Antistitibus, aut suo potius studio motus, petijt ad Imperatore, vt suę sectę homines, ex his, quæ in vrbe erant, vnam Ecclesiam haberent. Neque enim æquum, & alioqui absurdum esse querebatur, se, quum dux esset Romanorum, extra mœnia adoratum proficisci: His cognitis Iohannes non diu acquieuit, sed adiunctis sibi episcopis his, qui in vrbe erant, venit in Palatium, & imperatore aures præbente, ipsoque Gaina præsente, prolixè disseruit, ac patriam huic & fugam exprobrauit, & quòd Imperatoris patrium seruatus iureiudando promiserit se beneuolentiam erga Romanos perpetuo ratam, erga ipsum denique, erga ipsius filios, erga leges esse conseruaturum, quas tamen irritas iam facere conaretur, simulque cum hæc diceret, legem ostendebat, quam Theodosius sanciuerat, cum sectarios omnes arceret, ne intra mœnia cõuentus agerent: Deinde conuersa ad Imperatorem oratione, eum hortabatur vt latam aduersus cæteras hæreses legem ratam conseruaret, simulque consulebat satius esse Imperio cædere, quàm prodere domum Dei, & à Religione deficere: Atque is quidem ad hunc modum viriliter vsus loquendi libertate nihil innouari passus est in ecclesijs sibi concreditis: Gainas igitur iam infringere iusiurandum, & ciuitatem euertere cogitabat. Quo tempore & cometa has insidias portendebat, qui supra ciuitatem maximus apparuit, ad ipsam vsque terram ferme pertingens, & qualis antea nunquam fuisse dicitur: Tentarat autem primum Argentariorum tabernas inuadere, quod se hinc pecuniarum aceruos conuasaturum esse speraret. Rumore sparso quòd ista decreuisset, & argentarijs proinde præsentes maximè opes abscondentibus, neque pecuniam in mensis vt solebant publicè amplius proponentibus, noctu turba Barbarorum immissa præceperat succendi Palatium: Illi autem perculsi re infecta reuersi sunt, Nam cum prope accessissent, videre sibi visi sunt multitudinem armatorum vastis corporibus formidabilium. Suspicati ergo nouitium esse exercitum, nunciarunt Gainæ: Ille verò, sciebat enim nihilo plures

solitis milites in vrbe degere, dictis fidem adhibere nolebat. Cæterùm cum & insequenti quoque nocte missi alii, idem annunciassent quod priores illi, ipse progressus oculatus testis fuit admirandi spectaculi: Ratus igitur sua gratia conuenisse ex alijs vrbibus milites, ac noctu custodire vrbem atque Palatium, interdiu verò latitare, simulat se dæmonio vexari, & quasi oraturus ecclesiam occupat eam, quam in honorem Iohannis Baptistæ Imperatoris pater in Hebdomo constructuerat: Ex Barbaris autè alij in ciuitate manserunt, alij vnà cum Gajna egressi sunt. Clanculum verò arma, ac telorũ pharetras fœmineis vehiculis impositas secum eduxerunt: At cum deprehensi essent, portarum vigiles interficiunt, quòd hi armorum exportationem prohibere conarentur: Qua ex re ciuitas motu ac tumultu repleta fuit, haud secus ac si iam iam capienda esset. Sed præsentibus malis remedio fuit consiliũ sanum. Imperator enim nihil cunctatus Gajnam declarabat hostẽ, & relictos in vrbe Barbaros interfici præcepit. Hos itaq; milites adorti plerosq; occidunt, appellatam verò Gotthorum ecclesiam incendunt: Hic enim velut in templo consueto congregati erant, quibus amplius effugere non dabatur occlusis foribus: His intellectis Gajnas per Thraciam profectus in Cherronnesum venit, & Hellespontum traiicere conatur. Cogitabat enim quòd si transmarinam Asiæ partem occupasset, facile vniuersas Orientalis Imperij gentes in potestatem suam redacturus esset. Sed & hæc illi præter spem euenerunt, Romanis etiam hic auxilio diuino vtentibus. Præsto enim exercitus erat terra mariq; ab Imperatore missus, cui præfectus erat Phlaubitas, vir natione quidem Barbarus, sed & vita integer, & rei bellicæ habilis: Barbari ergo cum naues non haberent, iunctis lignorum compagibus per Hellespontum in oppositam continentem traiicere conantur. Subito autem vehementer Zephyrus exortus compages istas vi disrupit, & contra eas ipsas Romanorum naues impulit. Itaque ex Barbaris plurimi vnà cum equis ipsis submersi, reliqui à militibus interfecti sunt: Gajnas tum quidem cum paucis saluatus fuit, sed nõ multo pòst, dum per Thraciam oberrat ac fugit, in alium exercitum incidit, &

vnà cum

vnà cum Barbaris suis sublatus est: Atq; hic quidem fuit audaciæ pariter ac vitæ illius finis. Phlaubitas ex ea pugna clarus factus hyparchus cõstituitur: Tum porrò hoc ipso & Vincentio consulibus, Imperatori nascitur filius, qui auum nomine referebat, qui sequentis consulatus initio Cæsar appellatur.

Quo modo Iohannes Chrysostomus doctrina sua vulgus attraxerit, ac de muliere Hæreseos Macedonianæ, cuius panis est in lapidem conuersus. CAP. V.

IOhannes autem vt Constantinopolitanam ecclesiam optimè gubernabat, ita multos ex paganis, multos ex Hæreticis, alliciebat: Cõfluebat ad illũ quotidie multitudo, tum eorũ, quos vtilitas doctrinæ, tũ eorũ, quos tentandi illius cupiditas ducebat: quos quidẽ vniuersos ille captiuos tenuit, & vt sibi in Religione cõsentirẽt, persuasit: Tanta verò frequentia eorũ erat, qui cõcionibus illius inhiabant ac satiari non poterant, vt, quoniã illi ex mutuo impulsu atque obtritu periclitarentur, dum singuli prorsum nituntur semper, vt propius astantes dicentem certius audiant, ipse medium se omnibus exponens è suggestu lectorum docuerit: Oportune autem mihi relaturus in hãc historiam videor miraculũ istud quod illius memoria factum est: Vir quidam sectator Hæreseos Macedonianæ, eiusdem sectæ vxorem habebat: Hic cum Iohannẽ de syncera erga Deum Religione differentem fortè audiuisset, doctrinam amplexus, & vxorem quoque vt sibi consentiret hortatus est, & quoniam illa notarum mulierum solita consuetudine captiua teneretur, vt maritus, quamuis admonuisset sæpe, nihil tamẽ proficeret, nisi, inquit, in Religione mihi consors fueris, ne in vitæ quidem communione posthac eris. Ibi mulier data fide se id facturã, cum ancilla quadã, quam fidã arbitrabatur, de hac re cũmunicat, eãq; sibi ad fraudẽ marito faciendam, sociã adiungit. Itaq; tempore communionis (intelligunt autem qui Christo sunt initiati, quid dicam) illa quod acceperat, continens, velut oratura procumbit, famula interim astans furtim

tim porrigit id quod manibus aduenies ferebat, quod quidem simul atque dentibus admotum esset, in lapidem induruit. Tum mulier timore consternata, ne quid sibi grauius eueniret ob tantum miraculum in se diuinitus editum, cum festinatione ad episcopum accurrit, se ipsam indicat, ac lapidem ostendit, qui manifesta vestigia morsus, sed materiam ignotam, & inusitatum quendam colorem referebat: cumq; profusis lachrimis veniam impetrasset, cum marito deinceps concors vixit: Si cui autem hæc verisimilia non videntur esse, testis est ipse lapis, qui etiamnum hodie inter Constantinopolitanæ vrbis Cimelia conseruatur.

De his quæ Iohannes Chrysostomus per Asiam & Phrygiam egerit, de Heraclide Ephes, & Gerontio Nicomediæ Episcopis.

CAPVT VI.

IOhannes porrò certior factus ecclesias in Asia circũquaque ab indignis gubernari, & alios donis ac largitionibus, alios gratia motos vendere sacerdotia, venit Ephesum, & nonnullis in Lycia, nonnullis in Phrygia, nonnullis in ipsa Asia, in vniuersum autem tredecim Episcopis exauthoratis, alios in locũ surrogauit Ephesinæ ecclesiæ, (nam huius Episcopus tum forte mortuus erat) Heraclidem præfecit, hominem natione Cyprium, monachorum suorum apud Scetin Diaconum, Euagrij monachi discipulum. Quinimo & Gerontium Nicomediensi ecclesia expulit: Hic enim cum sub Ambrosio Mediolanensi Episcopo Diaconus esset, haud scio quare motus vtrumne præstigias molitus, an verò dæmonis instigationibus ac spectris agitatus, noctu indicabat se Onoscelidẽ (est hoc demonũ genus asininis cruribus apparens) apprehensum capite raso in pistrinum coniecisse: Qua de causa Ambrosius eum vt indigna ministro Dei locutũ prescripto tempore manere domi, & pœnitentia expiari iusserat. Ille verò cum & medicus præstãtissimus, & ad dicendum persuadendumque promptissimus & ad amicos conciliandos

andos accommodatissimus esset, Constantinopolim profectus est, eo proposito, vt Ambrosium criminaretur. Vbi intra tempus exiguum ex his, qui in aula potentes erant, sibi nonnullos amicos facit, ac non multo post Nicomediensis ecclesiæ Episcopatum consequitur: ordinabat verò eum Helladius Cæsareæ Cappadocum Episcopus, gratitudinis ergo, quod ille filio suo splendidè exercitus administrationem in palatio intercessor confecerat: His igitur cognitis Ambrosius ad Nectarium Constantinopolis episcopum scribit, vt Gerontium sacerdotio priuaret, nec se & Ecclesiasticum ordinem contumelia affectum negligeret. Cęterùm nectario quamuis id magno studio egerit: perficere tamé fuit impossibile, propterea quod Nicomedienses passim ac vulgò illi fortiter obstiterint: Iohannes igitur illo exauthorato Pansophium ordinauit, qui vxoris Imperatoris Pædagogus fuerat. qui quidem tametsi pius moribusque compositis ac placidis esset, acceptus tamen Nicomediensibus non fuit: Ac proinde mota sæpenumerò seditione non modò beneficia tum publicè tum priuatim per Gerontium in ipsos collata, verùm etiam ex arte medica inexhaustam vtilitatem, & erga omnes tam paupe res quàm diuites ex æquo declaratam synceritatem atque sedulitatem eius recensebant. His & alias virtutes accumulabant, quas eos æquum erat, qui illum diligebant, & haud secus atq; terræ motum aut siccitatem, aut aliud aliquod diuinitus exhibitum ostentum deprecaturi, per plateas tum patriæ suæ, tum vrbis Constantinopolitanæ circumeuntes cantillabant, ac Deo supplicabant, vt illum retinerent Episcopum. Ad extremum autem vi compulsi illum dimiserunt cum luctu ac lamentatione, & hunc cum metu & odio receperunt. Exhinc ergo tum illi qui exauthorati erant, tum illorum amici Iohannem accusabant, quòd is rerum nouandarum primus author extitisset in ecclesijs, & ordinationum consuetudinem præter leges patrias inuertisset: & præ inuidia etiam illa, quę ab illo secūdum vulgi etiam opinionem memoria posteritatis digna acta fuerant calumniabantur. quemadmodum videlicet & illud ipsi vitio vertebant, quod in Eutropio contigerat.

De

De Eutropio eunucho primario, de lege quam tulit, & quo modo ex templo retractus & occisus sit, & de obmurmuratione hinc aduersus Iohannem Chrisostomum facta.

CAPVT VII.

HIc enim vt inter Imperatoris Eunuchos præcipuus erat, ita & primus etiá & solus ex his quos quidé nos vel cognouimus vel audiuimus ad eam dignitaté euectus fuit, vt & consulatum adipisceretur, & Imperatori patris loco reputaretur: sed quia neque præsenti potentiæ impendentia, neque contingentes humanarum rerum vicissitudines considerabat, eos extrahere templis aggrediebatur, qui propter ipsum in his ad Deum confugæ supplices hærebant, in primis verò Pentadiam Timagij cóiugé, quæ quidé potenté ac strenuũ ducé ille Tyránidis affectatæ condemnatum perpetuò apud Oasin Aegypti exilio multarat. sed ille quidem siue, quòd siti defecerit, sicut à quodam accepi, siue quòd veritus sit, ne quid sibi grauius accideret, arenis illic inuolutus repertus est mortuus. Eutropij verò cura sancitur lex præcipiens ne quis omnino ad Ecclesiam confugeret, & vt expelleretur etiam illi, qui ad eam iam confugerant. Non multo post autem ipse quasi Imperatoris coniugé contumeliose tractasset ex insidijs impetitus primus ipse legem suam præuaricatus est, & ex palatio profugus ad ecclesiam supplex accurrit, quo quidem tempore splendidam sane orationem aduersus illum sub mensa sacra iacentem Iohannes habuit. Tum vt potentum supercilia retunderet, tum vt populo declararet quod humanarum rerum nihil in eodem statu durare soleat: Hoc igitur factum, qui illi succensebant calumniabantur, quod eum, qui de vita periclitabatur, cum consolari debuisset, obiurgarit, calamitatibus eius insultans: Cæterũ Eutropius Impiæ huius audaciæ suæ pœnas dedit, cum capite trũcatus sit: Et lex quæ lata fuerat, ex publicis commentarijs prorsus est erasa. Ecclesia porrò laudabiliter proficiebat, vtpote cum Deus ipse iniquitatis in illam intentatæ vindex in tempore fue-

re fuerit. Itaque & cultu diuino augebatur, multoque promptius ab hanc causam populus Constantinopolitanus matutinis ac vespertinis hymnis vtebatur:

Quo modo Iohannes Chrysostomus ad æmulationem Arrianorũ responsorias cantiones instituerit, & eius doctrina res Catholicorum succreuerit, quo modo sibi diuites infensos habuerit.

CAPVT VIII.

ETenim cum Arriani Theodosio Imperante vrbanis ecclesijs Constantinopoli priuati ante mœnia conuentus agerent, noctu primum in publicis porticibus congregabantur, & in cœtus distributi alternatim & ad responsoriorum modum canebant, & corollaria adijciebant in sectæ suæ gratiam composita: Sub auroram verò hæc publicè modulantes in eum locum abibant, in quo conuenire solebant: Atque hoc quidem faciebant tum in festis solennibus, tum in prima & vltima cuiusque septimanæ die. Ad extremum denique & litigiosas quoque cantiones adiiciebant, vbi sunt (inquientes) illi, qui tria numina vnam dicunt esse potestatem, & alia his consimilia suis hymnis immiscentes. Iohannes igitur veritus ne qui forte ex sua ecclesia pellicerentur populum suum ad consimilem canendi modum exuscitauit: & hi breui tempore illustriores facti, aduersę hæresis sectatores tum frequentia, tum apparatu superabant: Siquidem crucis argentea signa, facibus accensis eos præcedebant, & Eunuchus coniungis Imperatoris in hoc præfectus erat, vt & sumptus his rebus cecessarios & hymnos procuraret: Hinc itaque siue inuidia moti siue vindictæ cupidi Arriani catholicos pugna adorti sunt, & vtrimque non nulli interficiuntur. Ac Brison etiam (hoc enim nomen erat Eunucho Imperatorio) in frontem lapide percutitur: Imperator ita percitus huiusmodi Arrianorum conuentus abrogauit. Catholici verò ex huiusmodi causa ad prædictum modum canere exorsi, in hunc vsq; diem ita per-

ita perseuerarũt: Iohannes ergo ex his & ex concionibus ecclesiasticis apud populum sui amorem adaugebat, apud potentes verò & clericos ex libertate linguę qua aduersus eos vtebatur, augebat odium: Hos enim quoties delinquentes cerneret corripiebat, illos opibus, impietate, & voluptatibus inhonestis deprauatos ad virtutẽ reducebat.

De Serapione Archidiacono, & sancta Olympiade, & quo modo Iohannem Chrysostomum nonnulli conuitiis prociderint, ac morosum & iracundum appellarint.

CAPVT IX.

INimicitias autem clericorũ aduersus ipsum auxit Serapion, quem sibi Archidiaconum constituerat, homo Aegyptius propensus ad iram, ad contumeliã pronus: Non minimè autem admonitio eius ad Olympiadem facta. Hanc enim, cum genere esset nobilissima, quamuis iuuenculam, ex quo vidua facta erat, quia ex præscripto ecclesiæ egregiè philosopharetur, in ministram Nectarius ordinarat: Animaduertens igitur Iohannes eã patrimoniũ suum petentibus profundere, & cæteris cõtẽptis tantummodo curare diuina, laudo inquit propositum tuum. Sed bonum dispensatorem rerum suarũ oportet esse eum, qui coram Deo summam virtutem consequi studet. Tu verò dum opulentis opes accumulas, haud aliter facis ac si in mare profunderes tua. An ignoras quòd ob amorem Dei sponte tua profunderes tua facultates tuas egentibus deuouisti, quodque ijs dispẽsatrix opposita sis, qui pecunijs inhiant dominationis tuæ, & rationibus reddendis adstricta tenearis? Si ergo mihi obtemperes, pro necessitate petentium in populo moderaberis largitionem tuam: hoc enim pacto pluribus gratificaberis, & misericordiam ac promptissimam beneuolentiam coram Deo consequeris: Fuit autem illi & cum monachis plerisq; nonnulla simultas & maxime cum Isaacio: Etenim eos, qui in monasteriis suis modeste conquiescerent, atque ita philosopharentur magnificè laudabat, vtque à nemine læderentur, haberentq;

haberentque necessaria, sollicite procurabat: At si quando foras egrederentur, ac per vrbem conspicerentur, tum eos, quasi philosophiam suam dedecore afficerent, conuitiis proscindebat, & ad sua repellebat: Ex huiusmodi igitur causis tum clerici tum monachi multi ab eo sunt abalienati, ac morosum & iracundum & sæuum & arrogantem appellarunt: Quin & vitam eius apud populum traducere occeperunt, coque argumento se vera dicere illi persuadere, quòd is neque ad mensam suam quenquam vocaret, neque ad conuiuium vocatus quoquam iret: Cuius quidem facti ego causam aliam reddere non possum, quàm eam, quam scisciranti mihi vir quidã minimè (vt opinor) mendax expediuit: videlicet, quòd ob assiduum studiũ xe capite & ventriculi orificio plerũq; laboraret, ac proinde ab huiusmodi conuiuiorũ societatibus abhorreret. Sed isti interim hinc maximas aduersus ipsum calũnias struebant.

De Seueriano Gabalensi & Antiocho Ptolemaidis & quæ inter Seuerianum ac Serapionem acta fuerint, & quo modo per Imperatricem res inter eos composita fuerit. CAPVT X.

SVborta autem illi quædam odij causa fuit, etiam apud coniugem Imperatoris ob Seuerianum Gabalorum Syriæ Episcopũ. Etenim & hic ipse & Antiochus Episcopus Ptolemaidis (ea ciuitas est Phœniciæ) eadem memoria clari, & ad docendum in ecclesia idonei extiterunt: Sed hic expeditè & perquam clarè dicebat, hic vt à nonnullis Chrysostomos, hoc est, aurei oris homo nominaretur. Seuerianus verò tametsi sententiis & scripturarum testimoniis præstãtior habitus, asperitatẽ tamẽ Syrorũ lingua repræsentabat: Antiochus igitur cum prior Cõstantinopolim venisset, dicẽdo laudẽ cõsecutus est, ac pecuniis collectis ad ciuitatẽ suam rediit: Ad huius imitationẽ & Seuerianus postea veniens, & beneuolũ fortè Iohannẽ nactus cũ frequẽter in ecclesia cõcionaretur, in admirationẽ & honore erat, & authoritate pollebat, ipsiq; Imperatori

atque

atq; Imperatrici innotuit: Itaq; cũ Iohannes in Asiá proficiſceretur, eccleſiam illi cõmendauit: Illum enim qui palpum ſibi obtruſiſſet, amicum ſyncerum eſſe arbitrabatur. Ille igitur Impenſius auditoribus gratificari, & populum verbis demulcere ſtudebat, quo cognito Iohannes, ſuſpectum habuit, Serapione vt aiunt eum huc inſtigãte. Poſtquã enim ex Asia reuerſus eſſet, forte fortuna præteribat alicubi Seuerianus, cui tamen quãuis conſpecto Serapion non aſſurrexit, data id declarans ijs qui præſentes aderant, ſe hominem contemnere: Ille verò ob eam rem indignatus exclamauit, Si Serapiõ Chriſtianus moritur, Chriſtus non eſt factus homo: ob hoc dictũ à Serapione accuſatus per Iohannem vrbe quaſi cõtumelioſus & in Deũ blaſphemus eijcitur. Nam teſtes in hanc rem ſubornati erant qui quidem cum Serapionis amici eſſent, integrum dictum reticentes, id ſolum dixiſſe illum teſtati ſunt, quod Chriſtus homo factus non eſſet: Imperatoris verò coniunx ſimul atque hæc facta eſſent, ex fautoribus Seueriani reſciuit, ac ſtatim ipſum ex Chalcedone reuocauit: Iohannes autem quamuis multis obſecrantibus illius conſuetudinem auerſatus eſt, donec Imperatrix in templo Apoſtolorum ipſius genibus impoſito Theodoſio filio, obſecrando ac ſæpius obteſtando vix tandem amicitiam inter illum ac Seuerianum reſarciuit: Atque hæc quidem ita comperi.

De quæſtione in Aegypto mota, an Deus humana forma præditus ſit, ac de Theophilo Alexandrino Epiſcopo, & de libris Origenis.

CAPVT XI.

INterea temporis haud multo antea exorſa quæſtio per Aegyptũ mouebat, oporteatne Deũ ἀνθρωπόμορφον hoc eſt humana forma præditũ credere? Huius autem ſententiæ plurimi erant ex monachis iſtic cõmorantibus, qui præ ſimplicitate ſine examine ſcripturam ſacram accipiebant, & in ea Dei oculos & faciem & manus, & quæcunque alia huiuſmodi audire cõſueuerant: Illi verò qui reconditũ in verbis ſenſum conſiderabant, diuerſum ſentiebant

tiebant, eosque qui talia dicerent, aduersus Deum simpliciter blasphemos asserebant: Ac Theophilus etiam in ecclesia hanc sententiam amplectendam esse docebat, & in epistola quam ex consuetudine de festo Paschali scripsit, & incorporeum cogitari oportere Deum admonuit, & humanæ formæ exortem: Quod quidem vbi Aegyptiorum monachis innotuisset, Alexandriam sese conferunt, & in vnum congregati seditionē mouent, & Theophilum ceu impium de medio tollere cogitant: Cæterùm ille euestigio etiamnum tumultuantibus apparens, perinde inquit vos aspexi ac faciem Dei. Hoc dicto homines abunde cō pescuit, adeò, vt etiam iram ponerent. Itaque inquiunt, si hic re vera sentis, etiam libros Origenis damnato, cum illi suos lectores in istam sententiam inducant. Atqui mihi inquit ille iam pridem illa sententia stetit, ac faciam vt videtur vobis. Nam & ipse non minus quàm vos illis succenseo, qui Origenis opinionem sectantur: Atque ille quidem fraterculos istos ita mitigatos dimisit, ac seditionem soluit.

De quatuor Fratribus Monachis cognomine Longis, quibus Theophilus ex amico hostis est factus. CAPVT XII.

FOrtassis autem tunc tēporis amnino sublata fuisset ista quæstio, nisi consopitam iam ob inimicitiā priuatam suscitasset ipse Theophilus, insidiatus Ammonio & Dioscoro & Eusebio & Euthymio, qui cognominabantur Longi. quos quidem cum fratres essent, celebres euasisse inter eos, qui apud Schetin philosophabantur, ex præcedentibus cognouimus: Atq; hi quidem inter omnes Aegypti monachos illi charissimi erant, quos & congerrones plerunq; sibi & familiares adiungebat, ac Dioscorum etiam Hermupoleos Episcopum constituit: In odium autem horum venit ex inimicitia aduersus Isidorum suscepta, quem defuncto Nectario in Constantinopolis episcopatum sufficere studuerat: Sunt enim qui dicant, mulierem quampiam ex Manichæorum secta ad ecclesiam catholicam fuisse conuersam. Theophilus autem

quasi hanc inconsideratè mysteriis communicare pasus esset, antequam priorem sectam abnegasset, presbyterum accusabat. At Petrus (hoc enim illi nomen erat) & ex ecclesiæ præscripto, & ex mandato Theophili se mulierculam in communionem admisisse asseuerabat, eiusque rei testem aiebat esse Isidorum: Atq; is quidem vti tunc temporis Romam fortè missus erat, ita domum reuersus Petrum vera dixisse testatus est: Theophilus igitur indignatus, quasi calumnijs circumuentus esset, vtrunque Ecclesia expulit, atque hæc quidem nonnulli sic referunt. Cæterùm ego ex viro fide digno, qui cum hisce monachis conuersatus fuerat, duplicem cognoui causam extitisse Theophilo inimicitiæ aduersus Isidorum susceptæ, alteram communem illi cum presbytero Petro, quòd hi ipsum à sorore sua hæredem fuisse scriptum testari detrectassent. Priuatam alteram, quòd ille Theophilo tanquã in ecclesiarum structuram capere volenti insumendas non concessisset pecunias eas, quæ sibi vt pauperum dispensatori multæ adferebantur, sed præstabilius esse diceret, ægrotorum corpora, quæ verius templa Dei cogitare possumus, & ob quæ pecuniæ ipsæ præbebantur, conuenienti cura recreare, quàm parietes ædificare: Verùm siue ob hanc, siue ob aliam causam à Theophilo excommunicatus Isidorus, Schetin venit ad monachos ibi commorantes velut ad sodales: Assumptis igitur quibusdam secum Ammonius ad Theophilum profectus orabat, vt Isidorum in communionem reciperet. Atque ille tum quidem se id facturum promptè pollicitus esse dicitur, sed elapso aliquo tempore cum nihilo plus ipsis succederet, ac manifestum iam esset, quod Theophilus ipsos falleret, maiori quodam cum apparatu reuersi, postularunt, vt promissa præstaret: Ibi ille ex monachis vnũ publicæ custodiæ tradidit, vt reliquis metũ incuteret, sed et spe frustratus est. Siquidem Ammonius eiusq; socij qui custodiæ præfectus ad suppeditãda captiuis necessaria aduenire videbantur, facile intromissi sunt, ingressi autem non rursus exire voluerunt. Qua re intellecta Theophilus indicat se istos homines ad se vocare. Verùm illi primum vt ipse eos educturus veniret, postularunt, neque enim

enim æquum esse, eos, qui contumelia publicè affecti essent, clanculum è custodia emitti, sed concedentes tandem ad illum venerunt: quos ille tum deprecatos, quasi non vlterius offensurus dimittebat, secũ interim frendens ac stomachans rationem meditabatur, qua illos posset lædere. Cumque sollicitus esset, quidnam his facere posset mali, qui possessiones nullas haberent, qui omnia præter sapientiam contemnerent, decreuit eorum tranquillitatẽ perturbare. Itaque cum ex ijs, quę præsentes cum ipso disputarant, eos his infensos esse sciret, qui Deum humana forma præditũ esse docẽt, quoniã Origenis erant sectatores, ipse quanquã aliter sentiret, cum vulgo monachorum conspirauit: Ex hinc igitur mira quædam contentio inter monachos inualuit, neque enim disputationibus ad formam compositis sese in mutuam sententiam inducere dignati sunt, sed ad conuitia semet conuerterunt: Atque illi eos qui Deum incorporeum esse statuebant, Origenistas appellabãt, hi verò Anthropomorphianos eos, qui contrarium sentiebant.

Quomodo hi monachi Iohanni sese adiunxerint, indeq; Theophilus insidiatus fuerit ipsi Iohanni. CAP. XIII.

AMmonius autẽ ac Dioscorus intellectis insidijs Hierosolymã secesserũt, & inde Scythopolim venerunt, q̃ eam habitationẽ sibi commodã esse ducerẽt ob frequentiã palmarũ, quarũ foliis vtebantur ad cõsueta monachorũ opera. Sectabanť enim ipsos viri plus minus octuaginta: Interea tẽporis Theophilus quosdã Cõstantinopolim emisit, tũ vt iã antea in tẽpore calũnias quasdã sereret aduersus illos, tũ vt obsisterẽt, si qua in re illi Imperatoris opẽ implorarent. Ea re cognita Ammonius Cõstantinopolim traiecit, & cũ eo Isidorus, qui cõmuni studio id agebãt, vt corã Imperatore iudice & Iohãne episcopo detegerentur insidiæ, quæ ipsis erãt intẽtatæ: arbitrabantur enim illũ legittimæ libertatis in loquendo studiosum sibi opẽ legittimè posse ferre: Ille verò istos viros, postq̃ venissent comiter excepit, & in honore habuit, & in ecclesia preces fundere nõ prohibuit, ad mysteriorũ verò cõmunionem

admittendos nõ censuit,quòd id ante causam cognitã fieri fas nõ esset.Scripsit autẽ Theophilo vt cõmunionis ius illis redderet,quoniã de Deo rectè sentirẽt,aut si in iudicio putaret examinãdam eorum causam, mitteret quem actorem vellet. At verò ille his nihil rescripsit:multo igitur tẽ elapso tempore progredientem Imperatoris coniugem ij qui cum Ammonio erant accedunt,& de his conquerunturquę à Theophilo aduersum se tentata erant:Illa eos insidijs circumuentos iam antea senserat, ideoque honore exhibito substitit,& ex Imperiali curru prominens,capite annuit,ac bene precemini,inquit,& orate pro Imperatore ac me & liberis nostris & Imperio, mihi curæ erit vt Synodus breui conuocetur,& Theophilus huc veniat. Atq; illa quidem hæc curauit. Cęterùm cum falsus rumor apud Alexãdriam inualuisset,quòd Iohannes Dioscorum cum socijs ad communionem admisisset,ijsque in omnibus adesse studeret,Theophilus meditabatur, si qua ratione Iohannem ipsum episcopatu deijcere posset.

De peruersitate Theophili,& de sancto Epiphanio, quo modo is Constantinopolim appulerit, & populum aduersus Iohannem concitauerit.

CAPVT XIIII.

HAEC dum animo continet ac versat,oppidatim ad Episcopos scribit, ac libros Origenis repræhendit. Considerans autem plurimum sibi profuturũ,si studij sui socium nactus esset Epiphanium Salaminis in Cypro Episcopũ,virũ ea ætate ob integritatẽ vitæ clarissimũ sibi amicum reddidit.hunc enim cum antea repræhendisset quòd Deum humana forma præditum censeret,iam velut ex pœnitentia rectam sententiamdoctus,se cum illo cõsentire scripsit,& aduersus libros Origenis,qui huiusmodi dogmatum author extitisset,calũniam instituit:Epiphanius igitur iam olim auersatus Origenis scripta, libenter assentitur epistolæ Theophili. & conuocato Cypriorum Episcoporum Concilio lectionem librorũ Origenis damnat. & perscripto eorum ipsorum decreto tum aliis, tum Con-

Constantinopolitano episcopo suadet, vt synodũ cõuocent,& eadem decernãt. Animaduertens igitur Theophilus se absq; periculo Epiphanium posse sectari,qui laudaretur à multis & ob vitæ præstantiã, vtcunq; de Religione sentiret,approbaretur,ipse quoq; vnà cum Episcopis sibi subditis consimilia decreuit. Iohannes verò studium quod his rebus impenderetur concilio dignũ non esse cẽsebat,atq; Epiphanij Theophiliq; literas susq; deq; ferebat. At verò potentes & clerici qui illi infensi erant cũ intellexissent Theophilũ in hoc esse, vt Iohannem exauthoraret,studiosè suam operam contulerunt,& vt frequentissima synodus Constãtinopolim cõuocaretur procurarũt. Hoc intellecto Theophilus magis etiãnũ vrget & episcopos Aegyptios nauigio traijcere iubet, atq; Epiphanio reliquisq; per Oriẽtẽ episcopis scribit,vt propere cõueniãt, ipse pedes iter cõficit: Ac primus nõ multo post Epiphanius ex Cypro traijciens in locũ Cõstãtinopoli vicinũ appulit, quẽ Hebdomon appellãt,& precibus in ecclesia ibi fusis,porrò in ciuitatẽ venit. Iohannes ingredientẽ totius cleri processione veneratus est: Cæterùm Epiphanius manifestè præ se tulit, quòd calũnijs aduersus illũ structis cõsensisset. Nã cũ inuitaretur vt in domibus ecclesiasticis diuersaretur,nõ acquieuit. Et quia cõsortiũ habere cũ Iohãne fugeret,cõuocatis priuatim Episcopis ijs, qui Cõstantinopoli morabantur, ostendebat ea, quæ aduersus libros Origenis decreta erãt,ac nõnullos induxit vt his ipsis suũ suffragiũ quoq; adijceret. quod tamẽ plurimi facere detrectabant: Quin Theotimus Scythiæ episcopus Epiphaniũ in os perstrinxit. Aiebat enim nequaq̃ esse fas, eum qui iã pridẽ esset mortuus, afficere contumelia,neq; extra blasphemiam esse,maiorum censuram calumniari, & quæ ab illis decreta sint,reprobare. Hæc vbi dixisset,librum quendam Origenis in medium profert ac recitat,& recitata ecclesijs vtilia esse demonstrans, ineptum quiddam inquit his accidit, qui ista vituperant,periculum enim est ne & ea ipsa damnent, de quibus hi libri conscripti sunt. Porrò Iohannes etiamnum venerabatur Epiphanium, eumque rogabat,vt & vna ecclesia & vna domo secum vteretur. Sed ille neque eadem domo vsurum se,neque vna

præcaturum esse cum illo renũciabat, nisi damnaret libros Origenis, & Dioscorum vna cum socijs expelleret. Verùm cum ille id ante causam in iudicio cognitam facere iustum non esse diceret, ac proinde differret, quoniam in templo Apostolorum Communio celebranda instabat, Epiphanium subornant inimici Iohãnis, vt is prodiret, ac publicè coram populo libros Origenis damnaret, & vna Dioscorum eiusqùe socios, vt qui eandem cum Origene opinionem foueret, & interim episcopum quoq; ciuitatis taxaret, qui hisce faueret. Atq; hi quidem id studebant. putabant enim se cum hac ratione in odium populi coniecturos. Itaque postridie in hoc egressus Epiphanius iam prope ad ecclesiam peruenerat, cum obuiam illi veniens Serapion ab Iohanne missus, (perceperat enim ea, quæ pridie fuerant constituta,) protestabatur eum neque æquum facere neque quod ipsi expediret, cum quidem & ipse in periculum venturus sit, si forte tumultus aliquis in populo aut seditio moueatur, cuius author ipse extiterit: Atque ea quidem oratione ille ab impetu isto auersus fuit.

De Filiolo imperatricis, & de Sancto Epiphanio, & quomodo Longi in colloquiũ cum Epiphanio venerint, & quo modo ipse rursus in Cyprum abnauigauerit, ac de Epiphanio & Iohanne amplius. CAPVT XV.

INterea temporis accidit, vt morbo corriperetur filiolus Imperatoris, mater ergo sollicita, ne quid illi grauius accideret, misso nuncio Epiphaniũ rogabat, vt pro eo oraret. Ille pollicetur egrotum esse victurũ, si quidé illa Dioscorũ eiusq; socios hæreticos auersaretur. Imperatrix verò, atqui, inquit, meũ filium si Deo repetere placuerit, ita fiat, dominus enim idem qui dedit rursus aufert. Tu verò si mortuos excitauere posses, mortuus vtique non esset Archidiaconus tuus. Erat enim nõ multo antea mortuus Crispion, qué fratré existentem Phisconis & Salamani monachorũ, quorũ sub Valéte mẽtionẽ fecimus, cũ familiarem haberet, Archidiaconũ cõstituerat. Iã verò Ammonius eiusq;

iusq; socij ad Epiphaniũ veniũt,(ita enim ipsi Imperatrici visum fuit)& sciscitanti ei, qui nã essent,respondens Ammonius,Longi,inquit,sumus ò pater,ac numquãdo vel in discipulos vel in libros nostros incideris libens equidem cognoscerẽ,illo negante,iterum rogauit, vnde ergo hæreticos eos esse cẽsuisti, qui illorum sententiæ probationem nullam habes:& cum se id ex auditu habere ille respondisset,atqui nos inquit plane diuersum fecimus, nã & in discipulos tuos frequenter incidimus & in libros,ex quibus is est,qui,ex anchora titulum præfert, & cum multi te conuitijs proscindere ac velut hæreticum calumniari vellent, nos vt patrem æquum erat defendimus,& responso tutati sumus:Quocirca nec tu indicta causa ex solo auditu damnare debebas, quæ certò ipse non cognoueras,neque huiusmodi vicem rependere illis, qui de te loquuntur bene: Epiphanius itaque deinceps moderatius locutus viros istos à se dimisit.ac non multo post abnauigauit in Cyprũ, siue quòd eum Constantinopolitanæ profectionis pœnitentia cepisset,sine quòd eum oraculo admonuisset Deus, ac mortem ipsi vt consentaneum est,prænunciasset.Siquidem inter nauigãdum priusquam in Cyprum peruenisset est mortuus. Cum autem naué iam conscensurus esset, Episcopis illum ad mare comitãtibus dixisse fertur, ego vobis relinquo vrbẽ & palatium & actionem,ipse autem decedo,festino enim,& quidem admodum festino: Atque equidem ex multis cognoui adhuc durare rumorem,quòd Iohannes Epiphanio mortem in mari futuram prædixerit, & ille vicissim huic episcopatus amissionem: nam quo tempore inter sese litigarent,ille Iohãni protestatus est,spero te non moriturum episcopum,& Iohannes illi vicissim protestatus est,& ego spero nec te quidem ingressurum esse ciuitatem tuam.

De simultate inter Iohannem & imperatricem, & quo modo venerit ex Aegypto Theophilus, & de Cyrino Chalcedonis episcopo.
CAPVT XVI.

POstquam Epiphanius ita abnauigasset, Iohannes in concione mulieres communi oratione perstrinxit.eá populus ita accepit,ac si sub inuolucris aduersus Imperatoris coniugem directa esset. Itaque hostes episcopi eam orationem exceptã ad Imperatricem detulerunt: Illa de contumelia apud maritum conquesta, id vrgebat vt Theophilus quàm ocyssimè adueniret & synodum congregaret. Ad hanc rem & studium suum & operam etiam Seuerianus Gabalensis commodabat, nondum oblitus prioris offensæ: Vtrum autẽ Iohannes casu aliquo in istã orationẽ prouectus fuerit,an verò quod,vt quidã dicunt, suspicaretur Imperatricem induxisse Epiphanium, vt sibi insidiaretur, certò expedire non possum: non multo post autem Theophilus Chalcedonem aduenit,& vnà alij multarum ciuitatum episcopi, partim per Theophilum excitati,partim Imperatoris edicto vocati: studiosè autẽ conueniebant quotquot ab Iohanne per Asiam suis episcopatibus exuti fuerant, & quotquot alioqui alia de causa illi infensi erant. Iam verò naues ex Aegypto, quas Theophilus expectabat,Chalcedonem appulerant. Cum igitur hic rursus essent congregati atque id studerent, vtq; maximè sibi ex animi sententia succederet suum istud aduersus Iohannem inceptum,Cyrinus qui tum Chalcedonensi ecclesiæ præsidebat,& propter cognationem Theophilo forte gratificabatur, erat enim Aegyptius,quanquã & alioqui Iohanni infestus, plurimis conuitiis eum onerabat.sed illum velox istius contumeliæ vindicta corripuisse visa est: Siquidẽ Maruthas qui ex Mesopotamia cum episcopis illis aderat, imprudens alterum pedem illi calcando protriuit,ex quo cum doloribus differretur,non vlterius iam cum reliquis sacerdotibus Constantinopolim traiecit, quanquam ad insidias Iohanni struẽdas perq; necessarius esse videretur, tandem verò cum malè sæpiusà medicis tractatus esset, crus illi ferra abscissum est, coincidens enim putrefactio totum corpus depascebatur, ita vt & alter pes idem pateretur ex contagione mali, itaque ille non multo post in doloribus finiuit vitam.

Dẽ Syno-

De Synodo per Theophilum collecta, & de accusatione Iohannis Chrysostomi in Ruffinianis facta, & quomodo Iohānes, quia vocatus non comparuisset, vt contumax à Theophilo depositus sit. CAPVT XVII.

THeophilo autē, cum Cōstantinopolim traiecisset, nemo ex eius vrbis clericis obuiā processit. Erat enim iā deprehēsus episcopi hostis: Nautæ verò Alexādrini, qui tum Constantinopoli degebant, tum etiam ex aliis nauibus & maximè frumentariis collecti in vnū sunt, & alacriter illum cum laudibus exceperunt: Præterita igitur ecclesia ille in domum Imperatoriam venit, in qua ipsi diuersorium præparatum erat: & cum multos esse animaduerteret, qui Iohannem odissent & accusare parati essent, reliquis prius dispositis prout commodum sibi fore videbatur, ad quercum profectus est: Est id suburbium Chalcedonis, quod à Ruffino consulari iam cognomen habet, in quo & Regia est & ampla ecclesia, quam ipse Ruffinus in honorem Apostolorum Petri ac Pauli extruxit, & Apostoleum ex ipsis appellauit. Monachos etiā in vicino collocauit, qui clerum ecclesiæ supplerent. Hoc loco Theophilus vnà cum cæteris episcopis cōueniens, de libris Origenis nullā quidem mentionem fecit, sed Schetenses istos monachos ad pœnitentiam inuitauit, pollicitus se neq; iniuriæ acceptę fore memorem, neq; mali quicquam esse facturū. Cum igitur suis clamoribus illos vrgerent fautores Theophili, vt veniā peterent, & interim simularent Synodum pro ipsis supplicare, monachi perturbati, atq; hoc planè fieri oportere rati, multis episcopis præsidentibus, illud scilicet quod ipsis dicere solenne est, etiam si iniuriam fecerimus, ignosce, inquiunt: Theophilo igitur illos promptè in gratiam simul & in communionem recipiente, soluta est cognitio, quæ aduersus Scetenses istos instituta fuerat, quod opinor non ita successisset, si vnà cum reliquis monachis Dioscorus & Ammonius adfuissent. Nam Dioscorus iam antea mortuus in templo Mocij martyris est sepultus. Ammonius autem modò

cum synodus conuocaretur corpore languere cœpit, & postquam ad Quercum traiecisset morbo grauius correptus fuit, ac non multo post finiuit vitam, & apud vicinos monachos vbi etiam iacet, splẽdidam sepulturam sortitus fuit. Theophilus tandem vbi id intellexisset, illachrymasse fertur ac dixisse, quòd inter vniuersos monachos suos talis non esset, qualis fuisset Ammonius, etiamsi ipsi turbarum extitisset author. proeesserat interim illi & hoc ex sententia. Synodus porrò vniuersos Constantinopolis clericos conuocauit, depositionem illis minitata, qui non obtemperassent. Vocauit & Iohannem quoque, vt sese defenderet. Iussit autem, vt cum eo adesset Serapion & Tigrius presbyter, & Paulus lector: Iohannes igitur & alios quosdam clericos familiares suos, & Demetrium Pisinuntis Episcopum ad illos mittens, ait se non detrectare iudicium, quin paratum esse, si prius tamen accusatores cognouerit, & obiectum crimen expenderit, coram ampliori Synodo sui defensionem suscipere. Neque enim se tam stultum fore, vt Iudices ferat eos, qui essent manifesti hostes. Indignantibus igitur Iohanni, tanquam non obedicti Synodo, episcopis, illorũ qui hæc nũciarant nõnulli metu territi non sunt reuersi amplius. Demetrius verò, & quotquot Iohannis familiaritatem præferebant, ad illum sunt regressi: Eodem autem die notarius ex aula festinabũdus aduenies, Iohãnem vrsit, vt ad episcopos exiret, illos autem vt in ferenda sententia non cunctarentur. Cum igitur quater vocatus, ad œcumenicam synodũ prouocasset, illi nihil aliud causati, quàm quod vocatus non obtemperasset, eum deposuerunt.

Quomodo populus aduersus Theophilum eiusque Synodum tumultuatus fuerit: & imperatoribus maledixerit. et Iohannes proinde reuocatus episcopalem sedẽ recuperarit.

CAPVT XVIII.

VVlgus autem vbi hæc ad seram vesperam Constantinopoli resciuisset, ad seditionẽ insurrexit, & concursu mane ad ecclesiã facto clamitarũt, tũ alia multa, tũ quòd maior synodus de illo cognoscere deberet. & cũ hi qui-

quibus id ab Imperatore fuerat iniunctum eum in exilium abducere properarent, nequaquam conceſserũt. Cæterùm ille veritus ne quod ſibi crimen aliud confictum impingeretur, vel quaſi aduerſus Imperatorem fuiſset contumax, vel quaſi populum concitaſset, tertio poſt depoſitionem die plebe iam diſparſa, circa meridiem furtim relinquit eccleſiam: Iam verò abducto eo grauem ſeditionem populus concitabat, atque Imperatorem ac Synodum & præcipuè Theophilum & Seuerianum conuitijs inceſsebat. ambo enim inſidiarum anteſignani erant. At verò Seuerianus, cum in eccleſia doceret, Iohannis depoſitionem collaudabat, vtpote in hominé arrogantem factam, ſi ob nullũ aliud crimen: nã cętera, inquit, peccata remittit hominibus Deus, ſed ſuperbis reſiſtit: his auditis maiori odio aduerſus Seuerianum plebs inflammata fuit, iramque renouauit, & ſine intermiſsione graſsata eſt, & neque in templis neq; in foris quieſcere potuit, verùm cum luctu ac lamentatione ad ipſa vſque palatia prorumpens pro Iohannis reuocatione ſupplicabat. Imperatrix igitur populi precibus victa, marito perſuadet, vt annuat, & miſso confeſtim Briſſone fideli eunucho ſuo ex Preneto Bythyniæ Iohannem reduxit, declarans ſimul ſe & earum inſidiarum eſse inſontem, quæ in eum eſsent intentatæ, & venerari ipſum vt ſacerdotem ac filiorum ſuorum in Religione gubertorem: Ille itaque reuerſus in ſuburbio Imperatricis in portu morabatur, & donec maioris Synodi iudicio declaratum eſset ipſum iniuſtè ab epiſcopatu eſse depoſitum, vrbem ingredi vlterius detrectauit: Sed cum rurſus ſtomacharetur populus, & Imperatoribus conuitiaretur, coactus introijt. Tũ verò populus cantilenis pro re nata compoſitis obuiam procedens, cum & ardentes tedas plurimi ferrent, ducunt ipſum ad eccleſiam, & quanquam reluctantem ac ſæpenumero aſſeuerantem, oportere prius eos calculum ſuum reuocare, qui contra ipſum tulerant, vti moris eſt ſacerdotibus, compulerunt illum & populo benedictionem impertiri, & in epiſcopali ſede conſidere. Coactus itaque extemporalem quandam orationem habuit, & ex venuſtiſsima ſimilitudine argumẽto ſumpto, ſubindicauit Theophilum

occepiſ-

occepisse contumeliam facere ecclesiæ sibi commissæ, vt & Regem Aegyptium vxori Abrahami patriarchæ, quemadmodum referūt libri Hebræorum. Cumq; populū vti par erat ob propēsum animum, Imperatores ob beneuolentiā erga se collaudasset, in multos applausus ac benedictiones Imperatoris eiusq; coniugis vulgum excitauit, adeo vt, se miplenam orationem abrumpere cogeretur.

De peruersitate Theophili, de dissidio inter Aegyptios & Constantinopolitanos, de fuga Theophili, de Nilāmone Monacho, & Synodo pro Iohanne Chrysostomo collecta. CAPVT XIX.

THeophilus interim perplexus ac sollicitus quodremediū rebus præsentibus adferet, sibi non confidit, quamuis in hoc propensus vt publicè Iohannem traduceret, quod prēter legem sacerdotio post depositionem fungeretur. Nam cū ille iā apud Imperatores eū calūniaturus esset, ipsi metu seditionis popularis etiā reluctantem recedere compulerunt: Heraclidæ ergo accusatoribus iudicium proposuit etiam contra absentem, ratus se hinc probabilioré forte causam inuenturum exauthorandi Ioānis. Sed contradicentibus eius amicis, & neque iustum neque ecclesiasticum esse dicentibus hominem absentem iudicare, contraq; Theophili sectatoribus asseuerantibus, suam deinceps eam litem faciens, tum Alexandrinorum & Aegyptiorum multitudo, tum populus Constantinopolitanus, ad mutuā pugnā concitatus fuit, adeo vt multi vulnerarentur, nonnulli interficerentur. Quamobrem tum Seuerianus tum reliqui episcopi, præter eos, qui pro Iohanne stabant, correpti metu, Constantinopolim facta fuga relinquunt. Ac Theophilus etiam statim nihil cunctatus, quanquam iam hyems ingrueret, fugiens vnà cum Isaacio monacho Alexadriam abnauigauit. Sed cum tempestas maris vrgeret appulit Geras, quæ ciuitas est pusilla, plus minus quinquaginta stadijs à Pelusio distans. Huius vrbis episcopo tum vita defuncto ciues, vt accepi, elegerant ecclesiæ suæ Antistitem Nilammonem, virum bonum, & qui ad monasticæ vitæ fastigium cōscendisset: is habitabat ante ci-

te ciuitatem in domuncula, in quã se ipse concluserat ianua lapidibus obturata, eo proposito vt sacerdotium auersaretur: Theophilus itaque veniens hortabatur, vt ordinationem à se oblatam acciperet, apud quem ille quamuis frequenter se excusans nihil obtinuit, tãdem instanti cras inquit ita facias ò pater si placet, vt ego hodie res meas antea disponam: At cum Theophilus postridie ex condicto venisset, atq; eũ fores aperire iussisset, age verò inquit Nilammon oremus primũ. Quo laudato Theophilus quidé orauit, sed Nilammon inter orãdũ hãc vitam reliquit. Hoc autem & Theophilo primum, & ijs etiam, qui vnà cũ illo foris stabant, ignotum erat, verum cũ paulatim tereretur dies, quia sæpenumero intrétius euocantes nõ audiret, deiectis qui ad ianua erant lapidibus, reperiunt hominem mortuũ. Inuolutum igitur quibus oportebat, publica sepultura dignati sunt, ac templum etiam supra illius sepulchrum indigenæ construxerunt, & summa cum solénitate adhuc diem mortis eius celebrant. Ac Nilammon quidem ad hunc modum mortuus est, si tamen mortem dicere oportet, quam ille subire maluit, quàm episcopatum suscipere, quo se indignum esse ob ingenij modestiam cẽsuit: Porrò Iohannes Constantinopolim reuersus magis etiamnũ gratus populo apparuit. Et cum eo tempore Cõstantinopolim conuenissent circiter sexaginta episcopi, decretũ per eos est, vt & irrita haberétur ea, quæ ad Quercum acta fuerant, & vt Iohannes episcopatum retineret. Itaque ille in officio sacerdotali perseuerauit, & sacerdotes ordinauit, ac cętera vt in ecclesijs antistites oportet, administrauit, quando & Serapionem Heracleæ in Thracia episcopum constituit.

De statua Imperatricis, & iis, quæ huius nomine facta sunt, de doctrina Iohannis, de Synodo aduersus eum rursus congregata, eiusq; depositione. CAPVT XX.

NOn multò autem post, Cum argenteum simulachrũ Imperatricis colũnæ purpureæ impositũ dedicaretur (quod quidé adhuc superest ad meridionalem tẽpli plagam

plagam ante domũ magni senatus ingẽti pede subnixum) & applausus ob id, ac publica saltatorum & histrionũ spectacula ibi ederentur, sicut tunc moris erat in Regiarum imaginum dedicatione, Iohannes ea, quasi ad ecclesiæ cõtumeliã fierent, in cõcione ad populũ habita reprehendit: Quocirca Imperatrix cum recens adhuc esset memoria superioris offensæ, quasi contumeliam passa, rursus ira intumuit, ac Synodum rursus conuocari studet: Ille nihil cessit, sed etiamnum manifestius eam pro concione perstringens ad iram inflammauit: quo tempore celebrem illam orationem habuit ad hunc modum exorsus, Rursus Herodias insanit, rursus saltat, rursus Iohannis caput in lancem accipere gestit: haud multo pòst igitur cum alij episcopi, tum vero & Leontius Ancyræ, & Acacius Beroeæ appulerunt. Cum autẽ Christi dies natalitius illuxisset, Imperator, vt consueuerat, in ecclesiam non venit, sed Iohãni indicauit se nõ cõmunicaturum esse cum ipso, antequam de obiectis criminibus purgatus insons appareat. Sed quoniam is diceret se libenter sese defensurum, accusatores eius metu territi accusationem prosequi ausi non fuerunt. Iudicibus autem visum est, ne opus quidẽ esse, eum qui semel quomodocunque depositus esset, secundò iudicio sisti: Ideoq; ex reliquis nihil excusserunt, sed ad illud Iohannem tantummodo respondere voluerunt, cur ipse, cum depositus esset, antequam Synodus permitteret, iterum in episcopali sede consedisset, & cum ille suffragia eorum episcoporũ protulisset, qui post priorem Synodum secum communicassent, qui plures extitissent, quàm qui ipsum deposuerant, ac proinde Canon ecclesiasticus depositionem prohibeat, illi hanc defensionem non recipiunt, sed eum deponunt, obiicientes istam sectariorum esse legem. Siquidem Arriani postquàm calumnijs circumuentum Athanasium Alexandrina ecclesia eiecerunt, metu vicissitudinis rerum Canonem istum condiderunt, id agentes, vt ea quæ aduersus illum fuerant machinati, manerent indiscussa.

Qua

Quæ mala vulgo propter Iohannis eiectionem euenerint, & de insidiis per Sicarios illi structis. CAP. XXI.

IOhannes ergo depositus, ecclesiastico munere non amplius fungitur, sed in episcopali diuersorio quiescit: Iam autem finita quadragesima, in ipsa sacra nocte qua anniuersarium festum celebratur, ad memoriam resurrectionis dominicæ, qui Iohannis fautores erant Ecclesia extruduntur, inuadentibus eos interim dum mysterijs adhuc occupantur, militibus atq; illius hostibus. quæ quidem tes cum ex improuiso accideret, ingẽs tumultus oriebatur circa Baptisteriũ, mulieribus eiulãtibus ac turbatis, pueris plorantibus, sacerdotibus verò ac ministris vapulãtibus, & in ornatu, vt erãt per vim raptatis. Cætera enim, quæ in tanta confusione fuisse facta cõsentaneum est, qui Christo dederunt nomen, haud ignorant, ego autem necessariò tacebo, ne quis fortè profanus in hanc historiam incida: Reliqua igitur multitudo vbi insidias istas comperisset, postridie relicta ecclesia in publicum Balneum admodum amplum Imperatoris Constantij nomine insigne congregata, Pascha celebrauit, sub Episcopis & presbyteris & reliquis alijs, quibus ecclesiam gubernare fas est, qui tum, vt Iohannis fautores, populo aderant. Cæterùm & hinc rursus expulsi conuenerunt ante vrbem in quendam locum, quem Constantinus Imperator, nondum ciuitatem auspicatus, in equestris certaminis spectaculum adornarat assertibus conuallatum: Deinceps verò interdum hic, interdum alibi, prout concedebatur, priuatim cõgregabantur, ac Iohannitæ vocabantur. Eadem tempestate vir quidam dæmonijs agitatus seu agitari creditus, gladiolum habens, & velut ad cædem Iohannis instructus, sed facinus nondum aggressus deprehenditur, & à multitudine tanquam pretio ad insidias faciendas conductus esset, captus ad Hyparchum abducitur. Quem tamen Iohannes missis aliquot episcopis socum versantibus liberauit, anteq; supplicio afficeretur.

Postea

Postea verò & Elpidij presbyteri, (qui quidē diaconi manifestus hostis erat) seruus in episcopales ædes effuso cursu irrupit. eum agnitum quidam ex his, qui forte aderant, è cursu remoratus est, & causam cursus inquisiuit. Ille verò nihil respondens confestim cultello hominem pungit, & post eum etiam alterum, qui ad huius cædem exclamauerat, quin & præter hos etiam tertium vulnerat. Tumultuantibus igitur cum clamore his, qui aderant, conuersus aufugit, & cum hi, qui eum persequebantur, eos, qui procul erant adhortarentur vt fugientem comprehenderent, ex balneo quidam accurrens, ex quo recens lotus progrediebatur, illum apprehendit, ac lætaliter ab illo percussus mortuus extenditur: Tandē verò cum à multitudine vndiquè cinctus, ac vix demum comprehensus esset, abducunt eum ad palatium, & ibi tum hostium Iohannis insidias, tum ipsum hunc homicidam, tum & huius facinoris instinctores contestati supplicio afficiendos esse vociferantur. Itaque Hyparchus, vt iram populi mitigaret, illū tanquam supplicio affecturus accepit.

Quo modo Iohannes Chrysostomus iniustè sua sede expulsus, & ob eam rem tumultus excitatus fuerit, & de ecclesiæ incendio, & de Iohannis apud Cucusum exilio. CAP. XXII.

EX eo tempore Iohannem porrò custodierunt, qui in populo feruentiores erant, noctu iuxta atque interdiu vicissim domum episcopalem circumsidentes: Episcopi verò qui aduersus illum conuenerant, ecclesiasticarum legum confusionem fieri conquesti, ad se ipsos recipere aiebant, quòd iustissima esset, latam aduersus ipsum sententiam, atque illum vrbe excedere iubebant, alioqui enim nec populum quidem conquieturum: Cum itaque & ab Imperatore missus insuper quidam minis adiectis id faciendum præciperet, clam populi custodibus egressus est, id conquestus tantùm, & præter leges ac per vim eiiceretur, quē ne iudicio quidē dignati essent, quod & homicidis & præstigiatoribus, & adulteris ex lege concederetur,

cederetur & exigua nauicula statim traiicit in Bithyniam atque inde continuo iter ingressus est: Prospicientes autẽ nonnulli ex inimicis eius, quòd si animaduertat hoc populus ipsum cõsectaturus ac rursum redire coacturus esset, præueniunt, & ecclesiæ fores occludunt: Cæterùm cum illi qui in plateis versabantur factũ intellexissent, alij cursu ad mare properabant tanquam eum intercepturi, alij timefacti in fugã cõuersi sunt, perinde ac si ob tantos motus atque tumultus & seditio & Imperatoris ira expectanda esset. Illi verò, qui in ecclesia erant, etiamnum magis obstruxerunt exitus, ad hos confluentes, ac sese mutuo propellentes. Itaque vix tandem magna cum violentia fores aperuerunt, aliis eas lapidibus impetentibus, aliis ad se retrahentibus, & turbam à tergo imminentem retrorsum repellentibus: Interea temporis ignis vndique repente ecclesiam depascitur, & cum vniuersam percurrisset, etiam vicinam illi ad austrum domum amplissimam secreti concilij inuasit: huius rei causam sibi vicissim ac mutuò impingebant. Atque hostes quidem Iohannis eius fautores insimulabant ideo hoc fecisse, quòd ob Synodi suffragiũ indignarentur. Hi verò se calumniis illorum circumueniri aiebant, & ab illis ipsorũ facta sibi imputari, qui se vnà cum ecclesia ipsa exurere voluerint: Igni autem à vespera vsque ad solis exortum semper vlterius progrediente, & ædificia adhuc integra serpente, alii Iohannem assecuti Cucusum Armeniæ produxerunt, cum rescripto Imperatoris illic habitare iussus esset, alij episcopos & clericos qui cum illo conuenerant Chalcedonem abductos in vincula cõiiciunt, alij circumeuntes in ciuitate fautores eius indicatos comprehendebant & in carcerem cõiiciebant, & Iohannem execrare cogebant.

De Arsacio Iohannis successore, & quantum malorum is Iohannis fautoribus intulerit, & de sancta virgine Nicarete.

CAPVT XXIII.

HAud multo post ordinatur Constantinopolis episcopus Arsacius frater Nectarij, eius, qui ante Iohannem hunc episcopatũ administrauerat, vir mãsuetus

& erga Deum pius: labefactarunt eius existimationẽ, qui in presbyterio habuerat, clerici quidã, qui cum ipsi pro libito facerent quæ vellent, illi facta imputabant: Deinde & ea quoque infamabant vel maximè, quæ Iohãnis sectatoribus postea acciderunt: Etenim cũm vel cum illo vel cum familiaribus illius communicare ac precari tutum nõ esse arbitrarentur, ob id, quod his intermixti semper essent Iohannis hostes, ac proinde vti dictum est, seorsum in extremis vrbis recessibus congregarentur, ad Imperatorem rei cognitio refertur. Iussus igitur cohortium dux vnà cum militibus in congregatos impetum facere, multitudinem ipsam fustibus ac saxis feriens in fugam vertit, at eos qui manifestius ac propensius Iohannis partes agebant in vincula coniicit: Hic autem, vt fieri consuevit, vbi militibus ferocire permittitur, mulierculas ornatu suo per vim spoliant, & alij monilia, zonas aureas, collaria, ac fibulas deprædantur, alij cum ipsis auriculis inaures detrahunt. Et quanquam igitur tumultus ac luctus maximus per vrbem accidisset, tamen ne sic quidem quicquam de amore erga Iohannem concepto remiserũt: Itaque ad ecclesiam publicam non amplius cõueniebant, ac multi ne in forum quidem, neque in balnea ventitabant. Imo quibusdam ne domi quidem manere tutum fuit, quare & exilio sibi ipsis iniuncto ciuitate excesserunt, cum alij multi viri honesti ac mulieres probæ, tum etiam Nicarete Bithyna, apud Nicomedienses inter nobiles genere illustris, ac perenni virginitate præstantiaque vitæ celebris: modestissimam inter laudatas fœminas, quas nos meminimus, hanc cognoui, cum & moribus & verbis & vitæ genere concinna fuerit, ac res diuinas vsque ad mortem humanis præposuerit, ac tum fortitudine tum prudentia aduersus impendentes aduersarum rerum casus sustinendos sese corroborarit, adeo vt neq; amplissimis bonis iniustè spoliata stomacharetur, & ex paucis, quæ reliqua erant, prudentissima dispensationis ratione, & quidem ad senium prouecta, tum ipsa cum familiaribus ea, quæ necessaria erant haberet, tum alijs largiter suppeditaret: Quin & pro humanitatis alacritate rerum honestarum studiosa existens, & omnis ge-

neris

neris remedia præparabat in pauperum ægrotantium vsum, quibus ex amicis suis sanè multis frequenter opem tulit, nihil adiuuantibus eos medicis consuetis: Nam diuino quodam nutu quicquid inceperat ad fœlicem exitum producebat. atque vt summatim dicam, inter nostræ memoriæ fœminas laude dignas aliam nullam cognoui, quæ ad tantã probitatem ac grauitatem ac reliquã virtutem conscenderit: Sed hæc quidẽ, tametsi talis esset, vulgum tamen latuit. Siquidem ob modestiam ingenij ac sapientiæ studium perpetuò latere voluit, ita vt neque ipsa studeret ad ministræ dignitatem ascendere, neque Iohanne sæpius exhortante vnquam virginum ecclesiasticarum primatum susceperit. Maximo porrò metu omnibus incusso postquam manifestum esset, multitudinem non amplius tumultuaturam, præfectus vrbis publicè circumibat, ac velut in incendium & curiam inquisiturus multos malè mulctauit. Siquidem cum paganus esset ecclesiæ calamitatibus insultabat, & pro delectamento habebat infortunium quod acciderat.

De Eutropio Lectore & de sancta Olympiade, & de presbytero Tigrio, quantis calamitatibus propter Iohannem sint afflicti: Præterea de successione Præsulum Ecclesiæ.

CAP. XXIIII.

EOdem tempore & Eutropius quidam Lector productus vt eos indicaret, qui ignem templo iniecerant, quamuis illi & loris & fustibus & vnguibus latera genæque discerperentur, quãuis insuper faces ardentes corpore sustineret, & quidẽ iuuenis ac tenellæ cutis existens, nihil tamen se scire confessus est. qui quidem post ea tormenta includitur in carcerem, in quo non multo post moritur. dignum autem fuerit, quòd huic inseratur historiæ, somniũ illud, quod de illo contigit: Sisinnio enim Nouatianorum episcopo dormienti, vir quidam & statura & forma eminentissimus astans altari ecclesiæ ipsorum, quam in honorẽ Stephani prothomartyris ædificauerat,

mœrere videbatur ob raritatem virorum bonorum: vtpote qui horum gratia totam ciuitatem peragraſſet, neque reperiſſet quenquam, præter vnum Eutropium: hac viſione perculſus, Siſinnius cuidam ex ſuis presbyteris fidelisſimo ſomnium confeſſus, iuſſit exquirere quis nam vir ille ſit. Ille coniectura veritatem aſſecutus, quòd inter eos hunc eſſe conſentaneum eſſet, qui nuper à præfecto tormentis affecti erant, Carceres circumiens ſciſcitatur, ſi ne in his aliquis Eutropius, & cum reperiſſet alloquitur, & ſomnium Epiſcopi illi refert, ac plorans, vt pro ſe oraret ſupplicat: & quod quidem ad Eutropium attinet, ita ſe habuit. Iam & Olympias illa eccleſiæ miniſtra harum calamitatum perferendarum fortitudine ſeſe conſpicuam reddidit: Nam cum ob eandem hãc cauſam ad tribunal eſſet pertracta, quærenti præfecto, vt quid eccleſiam ſuccendiſſet? illa reſpondens, non hoc eſt inſtitutum vitæ meæ. Quin ego facultates meas, quæ amplæ fuerunt, in reparationem templorum Dei impendi: Illo tum ſe vitam eius explorantam habere dicente, ſubiecit, itaque tu in accuſatoris locum tranſito, & alius de nobis iudicet: Et cum accuſatio teſtibus careret, Hyparchus nihil habens quod iure culparet, paulò moderatius ad aliud crimen ſeſe conuertit, ac veluti conſultando tum huic ipſi, tum cæteris mulieribus, ſtultitiam exprobrat, quòd Epiſcopi communionem auerſarentur, cum reſipiſcere atque illis moleſtijs extricari poſſent. Ac cæteræ quidem Hyparcho hæc præcipienti propter metum cedunt, Olympias verò, non eſt æquum inquit me, quæ in multitudine per calumniam capta ſum, & in foro nullius obiecti criminis conuicta ſum, ad defenſionem trahi, expoſtulationum eiuſmodi quæ in iudicium non veniunt: Concede igitur mihi vt ad priorem actionem defenſores adhibeã: Quamuis enim præter leges illi communicare cogar, cui non oportet, non faciam tamen id, quod pijs facere nefas eſt. Ille itaque cum non poſſet illam inducere vt Arſacio communicaret: in præſenti dimittit, quaſi aduocatos inſtructuram, altero verò die rurſus adductam magna vi auri multauit. Putabat enim ſe illam ea ratione à ſententia ſua deiecturum. Sed illa pecuniam negligens nihil ceſsit. ac relicta Conſtantinopoli

Cizyci

Cizyci habitauit. Eadem occasione etiam Tigrius presbyter vestibus exutus, flagris in tergum cæsus, manibus ac pedibus vinctus & extensus, membris dissolutus fuit: Erat hic natione Barbarus, & eunuchus, sed non à natiuitate. Cum autem in familia potentis cuiusdam seruijsset, ab hero probatus libertatem consecutus fuit. Deinde ad Presbyterij dignitatem euectus progressu temporis apparuit ingenio mansueto atque miti, & erga pauperes ac peregrinos, vt si quis alius, beneuolétissimus: Atque ita quidem sese res Constantinopoli habebant: Interea temporis cum Siricius Romanorum episcopatũ annis quindecim, & Anastasius póst eum tribus gubernasset, Innocentius hanc successionem adimpleuit. Defunctus est & Flauianus, qui in Iohannis depositionem non consenserat: huic in Antiochenum episcopatũ succedit Porphyrius, & quoniam ille suffragatus ijs erat, quæ aduersus Iohannem decreta fuerant, multi per Syriam ab hac ecclesia secesserũt, qui quoniã seorsum conuentus agebant, difficultatibus ac molestijs multis exercitati sunt: Siquidem propter communionem tum Arsacij tum huius Porphyrij, tum Theophili Alexãdriæ episcopi, studio magnatum in aula lex est proposita, ne orthodoxi extra ecclesiã conuenirent, & qui in horum episcoporum communionem non venirent, vt expellerentur.

Quòd ecclesia male affecta etiam Respub. mundanæ fuerint perturbatæ. Tum de Stilicone Honorij duce. CAPVT XXV.

EOdem ferme tempore sicuti vniuersim accidisse in sacerdotum disidiis inuenire est, ita etiam Respublica motibus ac turbis agitata fuit. Quandoquidem & Hunni Istrum transgressi Thraciam populabãtur, & in Isauria Latrones in turbam congregati ad Cariam vsque & Pœniciam ciuitates intermedias affligebant & vicos: Ad hæc Stilico dux Honorij, vir si quis alius vnquam in magna potentia constitutus, Romanam Barbaramque iuuentutem sibi obsequentem, ducibus Arcadij infensam reddidit, & vtrumque Imperium inter se mutuo

collidere conatus est. Ideoque cum Alaricho Gothorum principi ducis exercitus dignitatem apud Honorium confeciſſet, Illyrios concitauit, ac Iouium etiam eorum conſtitutum Hyparchum præmiſit, inito pacto, vt ad Romanos duces tranſiret, vt ea ratione ſcilicet hanc prouinciam Imperio Honorij adijceret. Allarichus igitur adſumptis ſuis militibus ex Barbaris ad Dalmatiam & Pannoniam vbi verſabatur regionibus collectis, venit in mediterraneas: & cum multum temporis inibi moratus eſſet, in Italiam reuerſus eſt: nam cum ex compoſito Stiliconis iam iter ſuſceptum ingreſſurus eſſet, literis Honorij impeditus fuit: Atque hæc quidem eo in ſtatu erant.

Epiſtolæ duæ Innocentij Romani Papæ, altera ad Iohannem Chryſoſtomum, altera pro eodem ad Clerum Conſtantinopolitanum.

CAPVT XXVI.

CErtior autem factus Innocentius Romanorum Epiſcopus eorum, quæ aduerſus Iohānem acta erant, indigne tulit, atque vt ea damnauit, ita etiam œcumenicum concilium conuocare ſtuduit, & tum ad Iohannem tum etiam priuatim ad clericos Cōſtātinopolitanos ſcripſit: vtramq; autem epiſtolam ex lingua Romana verſam vt accepi propoſui. habet autem ſic.

Epiſtola Innocentij ad Chryſoſtomum.

Ad patiam hortatur

QVanquam inſontem omnia expectare bona, & à Deo miſericordiam petere conueniat, ſunt tamen & à nobis, qui patiētiam ſuademus, competentes literæ per Diaconum Cyriacum miſſæ, vt contumelia plus poſſe nō debeat in bona conſcientia proterenda, quàm ſpes in eadem erigenda: neque enim tu docendus es, tot populorum doctor ac paſtor, optimos quoſque ſemper & continuè probari, velint ne in vigore tolerantiæ perſiſtere, ac nulli afflictionis moleſtiæ ſuccumbere. Etenim conſcientia bona firmum reuera munimentum eſt, aduerſus omnes caſus immeritos, quos quidem, qui tolerantia non ſuperat, is verò finiſtræ ſuſpicionis argumen-

‘ gumentum de se ipse præbet. Omnia enim sufferre
‘ debet, quisquis primum Deo, deinde conscientia sua ni-
‘ titur. Siquidem ad patientiam exerceri potest, vt quàm
‘ maximè vir bonus & honestus, vinci non potest: quan-
‘ doquidem conseruant eius animum scripturæ diuinæ,
‘ & exemplis eundem communiunt lectiones sacræ, quas
‘ populo proponimus: quæ quidem vniuersos penè san-
‘ ctos variis modis & continenter exercitatos, ac velut
‘ in examine quodam exploratos fuisse, atque ita ad
‘ patientiæ coronam peruenisse docent: Hæc igitur ipsa
‘ conscientia Charitatem tuam consoletur honorandis-
‘ sime frater, quo facto in tribulationibus ex virtute con-
‘ solationem habebis. Inspectante enim domino nostro
‘ Christo in tranquilitatis portum conscientia munda-
‘ ta sistetur.

Altera Epistola ad Clericos.

‘ INnocentius Episcopus presbyteris ac Diaconis vni-
‘ uersoque clero ac populo ecclesiæ Constantinopoli-
‘ tanæ, qui subditi sunt Episcopo Iohanni, dilectis fra-
‘ tribus salutem: Ex literis Charitatis vestræ, quas per Ger-
‘ manum presbyterum & Casianum Diaconum misistis,
‘ tragœdiam malorum quam ob oculos posuistis, anxia sol
‘ licitudine cognoui. quantisque miserijs ac difficultati-
‘ bus istic laboret fides, lectione sæpius repetita perspexi:
‘ quam quidem rem vnica patientiæ consolatio sanat: da-
‘ bit enim breui Deus noster tantis tribulationibus fi-
‘ nem. & hæc olim meminisse iuuabit: At verò nos
‘ quidem vti necessariam consolationem istam, quam
‘ in exordio Epistolæ vestræ proponitis, approba-
‘ mus, ita & intelligentiam Charitatis vestræ agnoui-
‘ mus, quæ multa patientiæ testimonia compectitur. Ete-
‘ nim nostram consolationem quam literis adferre vobis
‘ debebamus, scriptis vestris vos ipsi præueniistis: Hanc
‘ autem tolerantiam dominus noster laborantibus præ-
‘ stare solet, vt etiam in ipsis tribulationibus constituti
‘ serui Christi se ipsos consolentur. reputantes secum,
‘ & antea sanctis accidisse eadem, quæ nunc patiuntur ipsi.

Itaque nos iam vel ex literis vestris depromere consolationem possumus: neque enim tam alieni sumus à vobis, vt non cõdoleamus, cum & nos in vobis cruciemur: Etenim quis ferre poterit eorum delicta, quos vel præcipuos esse fautores tranquillitatis ac pacis & cõcordiæ decebat? At qui nunc præpostero modo de primatu ecclesiarũ suarum deturbantur sacerdotes insontes, quo quidem primus frater noster & in ecclesiastico munere socius Iohannes episcopus vester iniustè oppressus est, cui ne id quidem contigit vt se defensurus audiretur: nullum crimen obiicitur, nullum auditur. Quod igitur hoc cõmentum est tam deploratum, vt ne vel suppetat, vel quæratur occasio iudicij, in locum sacerdotum viuentium alij substituantur? quasi illi qui per huiusmodi peruersitatem irrepunt, vel habere ipsi vel agere quicquam recti à quoquã iudicari possint: neque enim vnquam à patribus nostris talia fuisse patrata cognouimus, sed interdictum potius fuisse decreto, quo cauebatur ne cui fieret copia, qua in viuentis locum inauthoraretur: Nec enim reproba ordinatio sacerdotis dignitatem auferre potest, quando nec episcopus quidem esse potest ille, qui iniustè surrogatur: Nos enim quantum ad Canonum obseruantiam attinet, illis obsequendum esse scribimus, qui Nicææ determinati sunt, quibus solis obtemperare, & suum suffragium addere ecclesia catholica debet: Si qui verò & alij à quibusdam proferuntur, qui à Canonibus Nicænis discrepant, & ab Hæreticis compositi deprehenduntur, hi verò ab episcopis catholicis reijciuntur: Hæreticorum enim commenta, catholicis canonibus assuere non licet: semper enim vel per contraria vel per illicita labefactare voluntatem student cõcilij Nicæni: Non solum igitur his non obtemperandum esse dicimus, sed ipsa potius vnà cum Hæreticis ac schismaticis dogmatibus esse cõdemnanda, quo modo & antea in Sardicensi Synodo ab episcopis prædecessoribus nostris factum est: nam sane longè præstiterit, vel ea condemnari fratres charissimi, quæ rectè facta sunt, quàm ea robur vllum sortiri, quæ aduersus istos canones acta sunt: Sed quod nam remedium hisce rebus in præsenti adferemus. Necessaria erit Synodalis cognitio, quam etiã multo iam

antea

, antea congregandam diximus: Ea quippe sola est quæ hu-
, iusmodi procellarum impetus retundere potest: Quam
, quidem donec consequamur, expedit medelam calami-
, tatis huius cõmittere voluntati magni Dei ac Christi eius
, domini nostri. Illa vniuersis quæ nunc per inuidiam dia-
, boli ad examen fidelium perturbata sunt, tranquillitatem
, dabit: nihil autẽ desperare debemus, freti nostra in Deũ
, fide: Ac nos quidem multum deliberamus, quo nam mo-
, do Synodus Oecumenica congregari possit, per quam
, diuina voluntate turbulenti isti motus consopiri possint:
, Expectemus itaque tantisper ac vallo patientiæ commu-
, niti, speremus auxilio Dei cuncta nobis esse restituenda:
, Vniuersa verò quæ vos ibi sufferre dixistis iam antea à co
, episcopis vestris, qui Romam licet diuersis temporibus
, conuenerunt, Demetrio videlicet, Cyriaco, Eulisio, &
, Palladio, qui nobiscum sunt, diligenti inquisitione ha-
, bita cognouimus.

De calamitatibus quæ propter Iohannem acciderunt, & de morte Eudoxiæ imperatricis, & Arsacij: tum de Patriarcha Attico, cuias fuerit, & quibus moribus. CAP. XXVII.

HAec sunt igitur Innocentij literæ, ex quibus animaduertere licet, quam ille opinionem de Iohanne habuerit: eodem temporis tractu perquam magna grã do Cõstantinopoli & in suburbiis cecidit, & quarta post eam die Imperatoris vxor mortua est: Quæ omnia Deo propter Iohannem indignante fieri, vulgo credita sunt: Nam certe Cyrinus Chalcedonensis episcopus, qui illũ præ cæteris calumniatus erat, non multo antea ex infortunio, quod pedi illius acciderat, vtroque crure per medicos mutilatus miserabiliter interiit. Et Arsacius cum exiguo tempore Constantinopolitanæ ecclesiç præfuisset, est mortuus: Huius successionẽ multis ambientibus, quarto post obitum illius mense, ordinatur Atticus. Constantinopolitani cleri præsbyter, vnus ex insidiatoribus Iohannis. Hic quidem natione erat ex Sebastia Armeniç, sed à puero ad religionem institutus per monachos Hæ-

resis Macedonianæ sectatores, qui tum temporis Sebastiæ in huius sapientiæ studio clarebant, ex scola Eustathij progressi, quem Episcopum ibi ac præsulem præstantissimorum monachorum fuisse iam antea cõmemorauimus. Hic autem cum ad virilem ætatem peruenisset, ad catholicam ecclesiam transijt. Et quoniam natura magis quàm doctrina prudens erat, rerum agendarum insidiator fuit, vt qui & ad struendas insidias & ad easdem euitandas sufficeret. Ingenio pellaci, ita vt multis gratus esset. In concionibus ecclesiasticis mediocris, vt hæ neque scripto dignæ viderentur auditoribus, neque eruditionis prorsus expertes: Nam cum affectatus esset, si quando occasionem nactus erat, præcipuos quosque Græciæ scriptores lectitabat, & eo ipso quòd indoctus haberetur, dum de hisce disceret, etiam doctos sæpenumero latebat: ferebatur autem erga suæ opinionis homines industrius, aduersus diuersa sentiẽtes formidabilis, & facile his ipsis quoties vel let incutere metum, & mox mutatus apparere mansuetus: Atque hunc quidem talem fuisse aiunt illi, qui hominem norant. Iohannes porrò postquam in exilium eiectus fuit, etiamnum clarior euasit. Nam cum pecuniarum haberet copiam, quas & alij multi afferebant, & Olympias illa ministra mittebat, multos captiuos ab Isauris redimebat, ac suis restituebat, multisque egenis necessaria suppeditabat: quibus autem pecunijs opus non erat, eos oratione sibi conciliabat, eratque perquam charus Armenijs, apud quos agebat & eorum finitimis: ac multi tum Antiochia, tum ex reliqua Syria & Cilicia ad illum frequentabant.

Quòd Innocentio fuerit studio Iohannem per Synodum reuocare. De aggrauato eius exilio ac morte.

CAP. XXVIII.

INnocentius verò Romæ episcopus prout antea scripserat, eum reuerti ipsum cuperet, vnà cum Orientalibus episcopis ijs, qui pro eo supplicabãt, misit ecclesiæ Romanæ episcopos quinq;, & presbyteros duos ad Honorium

rium & Arcadium Imperatorem, vt & Synodum & eius definitum tempus ac locum impetrarent: At Iohannis hostes apud Constantinopolim hanc rem, quasi in contumeliam eius Imperij fieret, calumniati sunt, & vt illi tãquam trãsmarini Imperij turbatores ablegarentur effecerunt. tũ etiam vt ipse Iohannes etiamnum vlterius Pityuntem scilicet exulatum transferretur, procurarunt. Quod quidem perquam celeriter aduenientes milites perfecerunt. Aiunt autem illum dum ab his duceretur, in itinere prouidisse diem qua moriturus esset, apparéte sibi Basilico martyre in Comanis Armeniæ, quo in loco cum ad iter vlterius non sufficeret, laborabat enim dolore capitis, & solis radios perferre non poterat, morbo finiuit vitam.

FINIS OCTAVI LIBRI.

HER-

HERMIAE SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER NONVS.

SVFFRIDO PETRO LEOVARdiensi Frisio Interprete.

De morte Arcadij imperatoris, & de imperio Theodosii iunioris, de Sororibus eius, de pietate virtute ac virginitate Pulcheriæ imperatricis, & de pijs eiusdem factis, tum quàm honestè imperatorem educauerit. CAPVT I.

AD Iohannem igitur quæ attinét, ita se habuerunt: Non multo autè post illius mortem cum Atticus annum tertium in Episcopatu Constantinopolitano ageret, Basso ac Philippo consulibus vita defungitur Arcadius, relicto Imperij successore Theodosio, filio recès ablactato, & filiabus insuper Pulcheria, Arcadia & Marina, etiamnum admodum iuuenculis. Qua in re mihi vel maximè declarasse videtur Deus, solam pietatem Regibus ad salutem sufficere. absque illa verò nihil esse vel exercitum, vel Imperatoris fortitudinem, vel apparatum reliquum. Etenim cum pientissimum euasurum hunc Imperatorem prouidisset huius vniuersi conditrix diuina potentia, tum ipsius Theodosij, tum etiam Imperij procuratricem constituit Pulcheriam sororem: Quæ quidem nondum decimum quintum agens annum, supra ætatem sapientissimum ac diuinum spiritum accepit. ac primum Deo virginitatem suam deuouit, deinde & sorores suas ad idem vitæ

vitæ institutum educauit, ne forte virum quenquam alium Imperio subinduceret, sed potius omnem inuidiæ & insidiarum occasionem præcideret. Vt igitur ea quæ constituerat, consignaret, ac Deum ipsum ac sacerdotes omnesq; subditos testes faceret voluntatis suæ, ex auro gemmisque pretiosis admirabile quoddam donarium, & spectaculum omnium pulcherrimum pro virginitate sua & Imperio fratris, sacram mensam, Ecclesiæ Constantinopolitanæ dedicauit, idque ipsum, vt cunctis esset conspicuum, in fronte eiusdem mensę literis expressit. Postquam autem Principatus curam suscepisset, rectissimè, & magno cum decore Romanum Imperium gubernauit, cum & bene consuleret, & consulta expeditè perageret ac scriberet. Diligentem enim operam impenderat, vt Romana Græcaque lingua propriè loqueretur ac scriberet. Rerum porro gerendarum dispositionem fratris authoritate fulciebat, atque id curabat, vt is pro ætate disciplinis idoneis ex Imperatoriæ maiestatis dignitate quàm maximè institueretur. Itaque equestris quidem pugnæ, ac reliquam in armis ac literis scientiam ab harum rerum professoribus discebat. vt verò in processu ornatè se atque regaliter gereret, à sorore erudiebatur: De qua videlicet hoc discebat, quid in vestitu, quid in sedendo, quid in ingressu decorum esset, quo modo cohibere risum, & pro re nata tum amabilis tum formidabilis esse, & eos, qui quid peterent, appositè audire deberet: Haud minimè autem eum ad pietatem instituebat, assuefaciens, vt & continenter oraret, & ecclesias frequenter accederet, & donarijs ac cimelijs templa honoraret, & in precio haberet sacerdotes ac cæteros viros bonos, & eos, qui sapientiam Christianorum legibus approbatam sectarentur: Quin etiam cum per doctrinas adulterinas videretur esse turbanda Religio, studiose ac prudenter obstitit: nam quòd nostra memoria nouæ hæreses non insurrexerint, ipsam potissimum in causa fuisse comperiemus, sicut in consequentibus videbimus. Et sane quum magna cum reuerentia Deum coleret, dicere longum foret, apud quos, & quot templa magnificè illa construxerit, quotque pauperum diuersoria & conuentus monasticos instituerit, perennes his ipsis largita sumptus

ad

ad suppeditandum incolentibus alimentum? Si quis verò de harum rerum veritate experientiæ suæ credere malit quàm verbis meis, comperiet me neque falsè neque ad gratiam hæc scribere, si modò apud eius curiæ Præfectos conscriptam perlegerit harum rerum historiam, & ex actis publicis æstimet, an scriptis nostris res gestæ consonent. Si cui verò hæc sola ad faciendam fidem non sufficiunt, fidem iusuper vel Deus ipse faciat, qui illam omnibus modis ob rationem vitæ charam habet, vt quam & præcantem promptè exaudiat, ac sæpius de rebus agendis sua apparitione certiorem faciat: Nemo enim Dei amorem hominibus vnquam conciliari dixerit, nisi ipsi suis operibus se illo dignos præstiterint: Cæterùm quantum quidem ad particularé demonstrationem in singulis diuinitus exhibitis attinet, vt intelligatur Deo charam esse Imperatoris sororem, deinceps volens supersedebo, ne quis fortè calumnietur, me, qui alia scribere susceperim, in laudum campos expatiari: Illud autem quod mihi & ecclesiasticæ historiæ proprium, & diuini erga illam amoris illustre argumentum esse videtur, hoc loco referam, etiamsi tempore quidem serius acciderit: habet autem se hoc modo.

De inuentione reliquiarum sanctorum quadraginta martyrum. CAP. II.

MVlier quædam Eusebia nomine hæreseos Macedonianæ ministra, domum & hortum habebat extra mœnia ciuitatis Constantinopolitanæ, & sanctas reliquias hic asseruabat quadraginta militum, qui apud Sebastiam Armeniæ tempore Licinij martyriũ fecerant: Ea cum esset moritura locum hunc reliquit monachis sibi in religione conformibus, & eos iureiurando adstrinxit, vt se ibidem sepelirent, atque vt supra caput in sublimi loculum suum priuatim expolirent, & secum vnà martyrum reliquias reconderent, ac nemini rem indicarent. Ac monachi quidem fecerunt sicuti mandatum fuerat: vt autẽ debitum cultum martyres consequerentur, & externi tamen rem nescirent, secundũ datum Eusebiæ iusiurandum,

oratorium

oratorium sub terra construxerunt ad illius loculum, in ædificio autem conspicuo supernè coctis lateribus vestitum pauimentum, & ex eo descensum clancularium ad martyres. Post hæc Cæsarius, vir ea tempestate cum primis potens, qui & ad consularem & ad præfectoriam dignitatem peruenerat, defunctam vxorem suam iuxta loculum Eusebię sepeliuit: hoc enim illis ita decretum erat, dum adhuc in viuis essent, cum & miro amore inter sese mutuò tenerentur, & in religione ac doctrina concordes essent: Et hinc Cęsario huius loci emẽdi data occasio fuit, vt & ipse prope vxorẽ sepeliretur: Prædicti ergo isti monachi aliò emigrarunt, neque tamen de martyribus quicq̃ indicarunt: Domo postea collapsa terraq́; ac ruderibus ingestis, vniuersus ille locus exæquatus fuit, quia templum imbi magnificum Deo Cæsarius ipse in honorem Thyrsi martyris ædificarat: Deus autem vt apparet hunc locum ita obscurari, & tantum temporis elabi de industria voluit, vt & martyrum inuentionem & inuentricis pietatẽ admirabiliorem illustrioremq́; redderet: Ea erat Imperatrix Pulcheria, soror Imperatoris: Huic enim cum tertiò apparuisset admirandus ille Thyrsus, eos, qui sub terra absconditi latebant indicauit, & ad se transferri iussit, vt & eiusdem loci & eiusdem quoq; honoris secum participes essent, simul & ipsi quoq; quadraginta martyres militaribus vestimentis candidis induti, semetipsos illi conspicuos fecerunt: Hæc verò res & supra fidem, & prorsus inextricabilis esse videbatur: neq; enim aut clerici, qui hoc in loco seniores erãt, quamuis sæpe rogati, aut alius quisquam iudicare martyres poterat: Ad extremum cunctis iam desperantibus, Polychronio cuidam presbytero, qui olim ex familiaribus Cæsarij fuerat, in mentem Deus redegit istos monachos, qui hunc locum quondam incoluerant, qui quidem ad Macedonianorũ clericos veniens, sciscitatur de ipsis, omnibus autem illis iam defunctis, cũ vnum duntaxat superstitẽ reperisset, qui in hoc ipsum videbatur in vita conseruatus, vt quæsitos martyres indicaret, orabat, vt diceret, cognouisset ne sanctas reliquias sub indicato loco reconditas? Sed cum eum propter datum Eusebiæ iusiurandum subdetrectantem videret

videret Polychronius, diuinam illi apparitionem, & perturbationes Imperatricis, & ipsorum desperationem commemorat, tum ille vera esse confitetur ea, quæ Deus Imperatrici reuelarat. Nam se, quia adolescentulus tum ibi sub senibus præceptoribus ad monasticam institutus esset, certò scire, martyres iacere circa loculum Eusebiæ, ignorare tamen, vtrumne sub delubro, an verò alibi defossi sint: propterea quòd multum temporis effluxerit, & prior loci facies in eam sit mutata, quæ nunc est. Atqui inquit Polychronius mihi non idem accidit. Recordor enim me fortè adfuisse sepeliendæ coniugi Cæsarij, & ex vicina via publica ratione, ducens conijcio eam iacere circa Ambonem, quod est suggestum lectorum. Proinde, respondens monachus, etiam Eusebiæ loculum inquit propè vxorem Cæsarij quærendum est: quandoquidem & viuæ plerumq; vna erant, & post mortem se coniunctum sepulchrum habituras pactæ sunt: Cum itaque secundum hæc quæ dicta sunt fodere & sanctas istas reliquias inuestigare oporteret, Imperatrix facta certior opus vrgeri iussit: Effosso igitur illo circa Ambonem loco, repertus fuit loculus vxoris Cæsarii, sicuti coniectarat Philychronius: Paululum autem hinc distans ex transuerso statum coctis lateribus pauimentum erat, & ad huius ambitum æquali mensura respondens tabula marmorea, sub qua ipsius Eusebiæ loculus ostendebatur, & huic imminens delubrum perquam scitè marmoribus leucoporphyris incrustatum. Ipsum porrò loculi tegmen velut in mensam sacram fabrefactum erat. In summo autem vbi martyres iacebant, exiguum foramen apparebat. Astans igitur quidam de familia Imperatoris tenuem virgulam, quam fortè habebat, per foramen immisit, & extractam naribus admouit, & vnguentum fragrantissimum olfecit: ex quo statim tum laborantibus, tum astantibus bona spes suborta fuit: Itaque cum loculum auide aperuissent, Eusebiam inueniunt. Illud verò, quod ad caput eius eminebat, in arcæ formam cælatum, proprio intus tegebatur operculo, & vtrimque ei ad labra circumdatum, plumbo conglutinatũ ferrum, ipsum continebat. In eius medio rursus foramen istud apparens etiamnũ manifestius declarabat intus haberi martyres: Hæc

vbi

vbi annuntiata essent euestigio accurrunt, Imperatrix & episcopus ad martyrium: Tum solutis per artifices ferreis istis vinculis, confestim sine negotio operculũ extractum fuit: sub hoc autem multa vnguenta, & in his pixides argenteæ duæ repertæ sunt, in quibus sanctæ reliquiæ iacebant: Tunc igitur Imperatrix Deo preces gratulatorias fundebat, tum quòd se tanta reuelatione dignatus esset, tum quòd sanctarum reliquiarum inuentionem assecuta esset: Post hæc præciosissima theca martyres honoratos iuxta venerabilem Thyrsum composuit, publica festiuitate, vt æquum erat, cum debito honore ac pompa ac psalmodiis celebrata. Cui & ipse ego interfui. Atque hæc quidem sic esse gesta testabuntur illi, qui huic festiuitati interfuerunt, omnes enim fermè adhuc supersunt, cum multo postea gesta fuerint, Proclo scilicet ecclesiam Constantinopolitanam gubernante.

De virtute Pulcheriæ ac sororum eius, de singulari beneuolentia qua Deus eas prosecutus est.

CAPVT III.

FAma autem est, & in aliis quoque negotiis Imperatrici Deum quæ futura erant reuelasse, plurimaque tum huic ipsi, tum sororibus huius accidisse, quæ diuinum erga eas amorem testarentur. Nam & ipsæ quoq; idem vitæ institutum sectabantur, erga sacerdotes ac templa benignè affectæ, erga peregrinos indigos ac pauperes munificæ: mensa vt plurimum erat eadem omnibus, idéq; processus, & simul Deum noctu iuxta atque interdiu laudabant, & pro honestarum mulierum consuetudine, texturis & huiusmodi operibus vacabant: Otium enim atq; desidiam, quamuis Imperatrices & in Imperio natæ atq; educatæ essent, sacra virginitate, quam profitebantur, indignam iudicabant, & ex vita sua reiecerunt: Qua de causa cum Deus illis manifestè propitius esset, earumque domum vindicaret, Imperator ipse, tum ætatis, tum Imperii amplitudine profecit, & quicquid insidiarum aut belli aduersus ipsum conceptum esset, sua sponte rursus dissoluebatur.

De fœdere Persarum, & de Honorio ac Stilicone, & quid Romæ & in Dalmatia actum sit. CAPVT IIII.

PErsæ enim cum bellum tunc mouissent centum annorum inducias cum Romanis pepigerunt. Ac Stilico Honorij exercitus dux, quòd suspectus esset, qui suũ filium Eucherium orientis Imperatorem declarare vellet, à militibus Rauennæ occiditur: Hic autem & antea viuente adhuc Arcadio, quia illius ducibus infensus erat, vtrunque Imperium inter se collidere studuerat, & Alarichum Gotthorum ducem, cui apud Honorium Romani exercitus præfecturam confecerat, hortabatur, vt Illyrios inuaderet. Et Iouium eorum ordinatum præfectum inito pacto præmiserat, vt is ad Romanos milites quoque transiret, quò ea natio videlicet ad Imperium Honorij transferretur: Atque Alarichus quidem suis militibus ex vicina Dalmatiæ ac Pannoniæ Barbarorũ terra assumptis in mediterraneas profectus est, & multum tẽporis ibi commoratus, re infecta rediit in Italiam. Nam cum ex composito Imperii Romani fines egressurus esset, Honorij literis impeditus fuit: Postquàm verò Arcadius esset mortuus, Honorius cõmiseratione ductus, qua fratris filium prosequebatur, Constantinopolim reuerti properabat, vt fidos præfectos constitueret ipsius tũ saluti tum Imperio. Nam cum eum filij loco haberet, verebatur, ne quid illi accideret, qui propter iuuentutem insidijs esset expositus. At verò iam tum itineri accinctum Honorium Stilico hortatur, vt in Italia maneret, id planè necessarium esse asserens, quandoquidem iam tum Arelati Constantinus quidam Tyrannidem inuasisset. Itaque ipse Stilico, altero ex sceptris, quod Romani Labarum vocant, & literis Imperatoriis acceptis, quibus illi profectio in Orientem committebatur, iam profecturus erat, cum quatuor militum legiones sibi adsciuisset. Sed cum interea rumor increbresceret, quod ille Imperatori insidiaretur, & ad Tyrannidem filio suo conficiendam pararetur, & ad eam rem vteretur auxilio potentum, milites seditione mota Hyparchum Italiæ, & Galatiæ, & duces ac ex-

ac cæteros omnes, qui præfecturas in palatio habebant interficiunt: Interficitur autem & ipse quoque à militibus Rauennæ, vir, si quis alius vnquam ad magnam potentiam euectus, & qui vniuersos, vt ita dicam, Romanos ac Barbaros sibi habuerit obtemperantes: Stilico itaque postquam Imperio malè velle iudicatus esset, ita interfectus est. Occiditur autem simul & Eucherius quoque eius filius.

De diuersis nationibus Romanos impugnãtibus, sed diuina prouidentia aut oppressis aut fœdere adstrictis. CAPVT V.

EOdem tempore quoque accidit, vt & Hunni, qui in Thracia exercitum habebant, Imperatore ipsos neq; impetente neque persequente, multis amissis cum dedecore in fugam versi sint: Vldes enim Barbarorũ Istri accolarum dux copiosissimo exercitu instructus fluuium traiecit, & in Thracum finibus castrametatus est, & cum Castra martis, Mysiæ ciuitatem, proditione cepisset, hinc in reliquam Thraciam excursiones fecit, & inducias cum Romanis facere præ superbia dedignatus est. Nam cum Thracium exercituum præfectus cum ipso de pace loqueretur, ille solem exorientem demonstrans, non difficile sibi aiebat fore, si quidem vellet vniuersam terram, quam hic lustraret, subuertere. Huiusmodi minas dum ille intonat, & Romanis tributum quantum ipse vellet, imperat, & optionẽ defert, vt aut his præstandis pacẽ obtineant, aut negandis expectent bellum, ac proinde res in ancipiti stat, declarauit Deus quantam erga præsens hoc Imperium curam gereret: Neque enim ita multo inter familiares ac satellites Vldæ sermo coortus est de Romanorum Politia, & de ipsius Imperatoris humanitate, quibusque & quantis præmiis ille viros strennuos ac bonos prosequatur: Ea re illi non sine diuino nutu in amorem Romanorum pellecti, ad ipsos deficiunt, & cum ipsis castra iungunt vnà cum his, qui sibi subditi erant: Vldes igitur vix tandem in vlte-

riorem fluuij ripam incolumis euasit, cum ex suis multos amisisset, omnino autem illos, quos Scirros vocant, Gens erat hæc satis populosa, antequam in hanc calamitatem incidisset: nam cum hi in fuga posteriores essent, alij ex ipsis interfecti, alij captiui ac vincti Constantinopolim transmissi sunt: Et cum præfectis consultum videretur dispargere istos, ne forte, si numero valerent, aliquid tentarent noui, alios exiguo pretio vendiderunt, alios in seruitutem gratuitos donarunt, ea tamen conditione, ne vnquam vel in ciuitatem Constantinopolitanam, vel in ipsam adeo Europam ingrederentur deinceps, sed intermedio mari, eo loco secluderentur, qui ipsis deputatus esset. Ex ea porrò multitudine, quæ ex his vendi non poterat, alij alibi habitare iussi sunt, multos autem in Bithynia equidem vidi sparsim ad montem, quem Olympum vocant, habitantes, & colles ibi & montium radices percolentes.

De Alaricho Gottho, & quomodo Romanos adortus bello afflixerit.

CAPVT VI.

ORientis itaque Imperium hostibus liberatum, & summo cum decore gubernatum fuit præter omnium expectationem, vtpote cum iuuenis adhuc esset Imperator. At verò Occidens in perturbatione erat, cum multi Tyranni insurgerent. Nam eodem tempore post Stiliconem interemptum Alarichus Gotthorum Dux cum pace ab Honorio petita frustratus esset, vrbem obsidione cinctam oppugnat, multis Barbaris ad fluuium Tiberim dispositis, ne forte commeatus oppidanis importaretur ex portu. (sic autem Latini vocant quod Græci vocát ἐπίναιον.) Cum autem diuturna esset obsidio, & pestis simul & fames vrbem affligeret, atque interim serui multi, ac maximè quotquot natione barbari erant, ad Alarichum transfugerent, necessarium videbatur ijs, qui in senatu adhuc pagani erant, vt & in capitolio & in reliquis templis sacrificaretur: Nam Thusci quidam ad hoc accíti ab vrbis Hyparcho, promiserant se ful-

fulminibus ac tonitruis abacturos esse barbaros. Gloriabatur enim ab se huiusmodi quippiam esse factum in conseruationem Larinæ, ciuitatis Thusciæ, quam Alarichus, dum Romam contenderet, prætergrediens, non cepisset: Cæterùm istarum rerum nullum fuisse futurum vsum, euentus ipse declarauit. Cordatis verò hæc ob indignationem Dei Romanis euenire videbantur, ad eorum pœnam, quæ ipsi quondam præ nimia proteruia ac petulantia in ipsos & pauperes iniquè deliquissent: Fertur itaque probus aliquis monachus ex his, qui in Italia erant, Romam cum festinatione profectus Alarichо consuluisse, vt vrbi parceret, nec se tantorum malorum authorem constitueret, cui & Alarichus respondisse dicitur, se non volentem hoc tentare, sed esse quendam, qui se obtundendo vrgeat, ac præcipiat vt Romam euertat. quod & ille tandem fecit: Ex eo autem quòd vrbem obsidione premeret, acceptis plurimis muneribus obsidionem ad tempus soluit, pactis cum eo Romanis se Imperatorem inducturos, vt ab illo in gratiam reciperetur.

De Innocẽtio Antiquæ Romæ episcopo, quo modo legationem ad Alarichum miserit, & de Iouio Italiæ Hyparcho, & legatione ad imperatorem facta: & quid cum Alaricho actum.

CAPVT VII.

HAnc autem ob rem legatione missa, qui Alarichо aduersabantur in aula, pacem impediebant. Postea cum legationem eius nomine misisset Innocentius episcopus Romanus, reuocatus Imperatoris literis Alarichus Ariminum venit. quæ ciuitas ducentis ac decem stadijs Rauenna distat. Ibi ante muros ciuitatis castrametatum cum allocutus esset Iouius Italiæ Hyparchus, Imperatori exponit petitionem Alarichi, & quòd oporteret eum actis publicis declarari præfectum vtriusque exercitus. Imperator verò pecuniæ & commeatus copiam vti petierat, haud secus ac Iouio Hypacho facit, cæterùm dignitatem quam petebat, se illi nunquam esse con-

ceſſurum reſcripſit: Imprudenter autem Iouius in tentoriis Alarichi legatum ex aula miſſum præſtolatus Imperatoris ſententiam Barbaris aſtantibus recitare iuſsit. Nam Alarichus ob negatam dignitatem offenſus, perinde ac ſi contumelia affectus eſſet, eadem hora ſigno tubæ dato Romam contendit. Veritus igitur Iouius ne forte Imperatori ſuſpectus eſſet, quaſi faueret Alarico, in temeritatem priori etiamnum grauiorem incidit, ac per ſalutem Imperatoris cum ipſe iurauit, tum & alios quoque præfectos iurare induxit, nunquam ſe de pace cum Alaricho facienda quicquam acturos: At verò Barbarus non ita multo pòſt pœnitentia ductus, ſignificat ſe dignitatem iam nullam petere, quin ſe auxiliarem Romanis fore, ſi modò commeatum mediocrem, & habitationem donent locorum, qui à Romanis non magni fierent.

De defectione Attali, & Præfecto Heracliano, & quo modo poſtea Honorio ſupplex ad pedes aduolutus veniam conſecutus ſit.

CAPVT VIII.

CVM autem legatione per epiſcopos quoſdam facta huius rei petitione bis fruſtratus eſſet, Romam reuerſus ciuitatem oppugnat, & portu ex altera parte occupato cogit Romanos vt Attalum vrbis tunc temporis Hyparchum, crearent Imperatorem: Romanis igitur ad aliud Imperium tranſlatis, conſtituitur vtriuſque exercitus dux Alarichus, & ſororis eius maritus Ataulphus præfectus equitum, quos domeſticos appellant. Attalus porrò ſenatu cõuocato orationem habuit prolixam ac ſplendidè elaboratam, qua ſenatui promittebat, ſe patria omnia illi cõſeruaturũ, & Aegyptum inſuper & vniuerſum Orientis imperium Italis ſubiecturum: ſed ille vtcumque ſeſe iactitaret ne integro quidem anno Imperator vocandus erat: Atqui tamen à vatibus quibuſdam excantatus, pollicitantibus ipſum Aphricam ſine pugna obtenturum, ne Alaricho quidem obtemperabat, ſuadenti vt modicam manum Carthaginem transmitteret, ad

interfi-

interficiendos Honorij præfectos, si forte hi se ipsi opponerent, neque Iohanni quem stipatoribus suis præfecerat, qui monebat oportere Constantem, quem ipse in Lybiam mittendum decreuerat, quasi ab Honorio missum, rescripto, vt moris erat, quod edictum vocant, Heraclianum principatu deponere, cui tum temporis militum in Aphrica præfectura commissa erat: Fortasis autem & hæc successissent, nondum enim res Attali innotuerant ijs, qui erant in Lybia. Cum itaque Constans ex vatum sententia Carthaginem abnauigasset, Attalus vsque adeo mente captus fuit, vt ne dubitare quidem dignaretur, sed plane sibi persuaderet, se Aphros iam secundum prædictiones vatum habere subditos. Itaque Rauennam versus expeditionem mouet. Simul atque igitur Ariminum vnà cum Romanorum ac Barbarorum exercitu peruenisse nunciaretur, scribit ad illum, ceu ad Imperatorem Honorius, & legatis missis ijs, qui sub ipso maximis dignitatibus fungebantur, declarat se illum libenter in regni consortium esse recepturum. Attalus verò se Imperij consorté admissurũ esse negat, sed indicat Honorio, vt vel Insulã vel locũ eligat, quem vellet, in quo priuatus degat omni Imperatorio cultu depositio. In eo cardine cum res versarentur, vt & naues iam haberet paratas, si forte necessitas eum abnauigare cogeret ad fratris filium, ex improuiso sub sex signis citer quatuor milia militum ex Oriente noctu Rauennam appulerũt, quibus ille mœnium excubias commisit, quod indigenarum militum procliuitatem ad proditionem metueret: Interea temporis Heraclianus interfecto Constãte vigiles cõstituit in portubus, & littoribus Aphricæ, & mercatorum naues Romam proficisci vetuit. Ex quo cum fames Romanos inuaderet, illi hac de re legatos mittunt ad Attalum. Ille verò cum huic rei nullum videret remedium, Romam reuersus est, quasi cum senatu super hac re consulturus. Fame interim intantum inualescente, vt & cattaneis pro frumento vterentur, & nonnullos etiam carnes humanas gustasse suspicarentur, Alarichus quidem suadebat vt quingentos Barbaros aduersus Heraclianum mitterent, sed senatui & Attalo videbatur non oportere concredi Barbaris Aphricam. Cum igitur

manifestum esset Deum aduersari Imperio Attali, animad uertens Alachrius frustra se laborare in rem, quæ sibi in manibus nõ esset, cum Honorio promissis acceptis, de Attali Imperio dissoluendo paciscitur: omnibus itaq; cõgregatis, ante ciuitatem Attalus Imperij insignia deponit, & simul etiam sua cingula deponunt ipsius duces: Cunctisq; delictorum veniã impartitur Honorius, vt in eo honore, eaque dignitate vnusquisque permaneat, quem antea sortitus erat: Attalus tamen vnà cum filio suo apud Alarichũ porrò mansit, vt qui sibi deinceps apud Romanos versari tutum non esse arbitraretur.

De motu inter Christianos ac Paganos facto. De Attalo, de Saro: Quo modo Alarichus dolo Romam ceperit, & D. Petri templum Asylũ constituerit.

CAPVT IX.

HAsce res huiusmodi euentum fuisse sortitas, haud mediocriter doluerunt tum Pagani, tum illi Christiani, qui Arrianam sectabantur hæresin: Isti enim ducta coniectura ex Attali tum proposito, & priori educatione, prorsus existimabant, illum palam paganismum amplexurum, & ipsis templa patria restituturum & ferias & victimas: Hi verò se primatum in ecclesiis, sicuti tempore Constantij ac Valentis, rursus consecuturos arbitrabantur, siquidem ille firmatum contineret Imperiũ, propterea quòd à Sigesario Gotthorum episcopo babtizatus, & ob id cum ipsis vniuersis, tum vel maximè Alarico charissimus esset: non multo post autem Alarichus cum venisset ad Alpes (locus hic est plus minus sexaginta stadiis Rauenna distans) cum Imperatore de pace communicat. Sarus autem quidam natione Barbarus, sed in rebus bellicis egregiè exercitatus, qui circiter trecentos solos, omnes tamen strenuos ac fideles secum habebat, cum Alaricho ob priorem simultatem suspectus esset, considerabat sibi nequaquã vtilia fore inter Gotthos ac Romanos percussa fœdera: Ideoque repente cum suis irruens, nonnullos ex Barbaris interficit: Hinc igitur & metu simul & ira percitus Alarichus eadé via reuertitur, & Romá

obsidione

obsidione cinctam per proditionē capit. ac militibus suis vniuersis ac singulis permisit Romanorum opes diripere, vtcumque possent, omnesq; domos eorū deprædari, nisi quòd Asylum esse voluerit, ob reuerentiā Apostoli, diui Petri templum illud amplissimum, quod supra illius tumbam constructum est & loci plurimum ambit: Ea res in causa fuit, quo minus Roma prorsus deleretur. Nam illi qui hic saluati fuerant, vrbem restaurarunt, cum eorum ingens esset multitudo.

De muliere Romana quæ castitatis opus perfecit. CAPVT X.

CVm autem, vt credibile est, in huiusmodi ciuitatis expugnatione multa accidisset, ego quod mihi tum ecclesiastica historia dignum cōtigisse visum est, literis mandabo: Declarat enim viri Barbari factum pium, & fortitudinem mulieris Romanæ in cōseruanda castitate, vtriusque autem christiani, sed non eiusdem sectæ, quandoquidem ille Arrianam, hæc Nicænam doctrinam sectabatur: Hanc igitur perquam formosam conspicatus iuuenis aliquis Alarichi miles, pulchritudine captus ad concubitum trahebat, reluctantem verò ac vi aduersantē ne quid obsceni pateretur, ille stricto gladio se interfecturum minabatur, & interim summam illi cutem in collo, quasi qui ob amorem parceret, perstringebat. Tum illa multo perfusa sanguine collum gladio subiegit, optabilius sibi rata mori cum castitate, quàm viuere expertam virum alium, quàm illum, cum quo legitimo matrimonio cōiuncta erat. Barbarus igitur cum etiamnum maiore cum terrore illam adortus, nihil adhuc proficeret, admiratus eam ob castitatem, duxit in ecclesiam Apostoli Petri, & traditam custodibus, & expensis in eius sustentationem sex aureis, iussit vt custodirent marito suo.

De Tyrannis qui illa tempestate aduersus Honorium in Occidente insurrexerint, & quo modo omnes sublati sint ob Honorij erga Deum pietatem. CAPVT XI.

CIrca hoc autem tempus cum multi Tyranni insurgerent in Imperio Occidentali, & alij sese mutuo conficerent, alij præter expectationem caperentur, haud vulgarem Dei erga Honorium beneuolentiam testabantur: Primum enim milites in Britannia per seditionem Marcum Tyrannum inaugurant, & mox eo rursus interfecto Gratianum. & cum & is quoque non amplius quatuor mensibus elapsis per eosdem interfectus esset, rursus Constantinum eligunt, quòd putarent eum ex nominis sui præsagio Imperium constanter obtenturum: Ex huiusmodi enim causa videntur etiam reliquos ad Tyrannidem elegisse. Constantinus igitur vbi ex Britannia traiecisset, in Galliæ ciuitatem Burboniam ad mare sitam conduxit ex Gallia & Aquitania milites, qui ibi erant, & eas prouincias sibi subijciebat vsque ad montes eos, qui Galliã separant ab Italia, & à Romanis Cottiæ Alpes nominantur. Constantem verò filium suum natu maiorem, quem postea Imperatorio ornatu insigniuit, tũc Cæsarem appellauit, & in Hispaniam misit: Hic cum ea gente potitus esset, præfectos peculiares constituit, ac vinctos ad se adduci iussit Didymum & Verianum cognatos Honorij. qui quidem cum antea inter se dissiderẽt, postquam cœperunt periclitari, in mutuã cõcordiam redierũt. Et collecta agricolarum & seruorum turba, iunctis copijs in Lusitaniam expeditionem fecerunt, multosque trucidarunt ex his, qui à Tyranno ad ipsos compræhendendos missi erant.

De Theodosio & Lagodio & de Vandalitis ac Sueuicis gentibus. De morte Alarichi. De fuga Constantini, & Constantis Tyrannorum.

CAPVT XII.

POstea verò cum Hostes copijs auxiliaribus aucti essent, illi capti, & vnà cum vxoribus suis abducti, ac tandem interfecti sunt: Theodosiolus autem & Lagodius eorum fratres qui in alijs prouincijs morabantur, ex patria diffugiunt ac saluantur, ac Theodosiolus in Italiam ad Honorium Imperatorem, Lagodius ad Theodosiũ in Orientẽ venit: Atque Cõstans quidẽ, his rebus gestis

gestis ad patrem reuersus est, præsidio constituto ex militibus suis in aditu Hispaniæ, quem obsecrantibus Hispanis pro veteri consuetudine custodire non concessit, quæ res postea causa fuit, vt omnes qui hic erant constituti interficerentur. Nam collapsa Constantini potentia, recolligentes sese Vandali, Sueui, Alani, gentes Barbaræ aditum istum occupant, & multa præsidia, multasque vrbes tum Hispanorum tum Gallorum capiunt, & cum his etiam Tyranni præfectos: Constantinus igitur cum sibi hactenus ex animi sententia rem gerere videretur, Constantem filium ex Cæsare Augustum fecit, & mox ipse Italiam inuadere cogitauit. Cum itaque Coctias Alpes superasset, Lyberonam Liguriæ ciuitatem venit: & cum iam Eridanum transiturus esset, per eandem viam reuersus est, quod Alarichi mortem intellexisset, qui cum dux esset Honorij eo nomine suspectus, quòd Constantino faueret, vniuersi Occidentalis Imperij præfecturam sibi commissam tunc temporis habebat. Cum autem pro consuetudine principum, ex processu quopiam tum reuerteretur Imperator, statim equo descendens publicè gratias Deo nuncupatis precibus egit, quòd esset insidiatore manifestò liberatus. Constantinus autem fugiens Arelatum se recepit, quo & Constans eius filius eodem tempore ex Hispania profugiens redierat. Collapsa enim Constantini potentia recolligentes sese Vandali, Sueui, & Alani, Pyrenæum montem propere occupant, cum fertilem & opulentissimam regionem esse audissent, & quia negligentes erant illi, quos in præsidio Constans ibi reliquerat, etiam in Hispaniam irruperunt.

De Gerontio, & Maximo. De Honorij exercitu, quo modo Gerontius obsessus & interfectus sit, ac de vxore eius. CAPVT XIII.

INterea temporis Gerontius inter Duces Constantini præcipuus, hostis illi factus est: & Maximum, familiarem suum, quem ad Tyrannidem accommodatũ iudicabat, Imperiali ornatu induit, ac Taraconæ morari permisit, ipse

ipse verò aduersus Constantinum exercitum eduxit, eo proposito, vt in transitu Constantem eius filium viennæ commorantem conficeret. Constantinus igitur cum intellexisset, id quod de Maximo actum erat, Ebodichũ ducem suum ad vlteriores Rheni partes misit, vt Francos & Alamãnos in auxilium vocaret, Constanti autem filio suo Viennæ ac cæterarum ibi ciuitatum custodiam commisit. Ac Gerontius quidem cum Arelatum castra mouisset ciuitatem oppugnauit. Non multo autem post exercitu Honorij aduersus Tyrannum aduentante, cui præerat Constantius Imperatoris Valentiniani pater, statim fugit cum paucis quibusdã militibus, nã eorũ plurimi se Constantio cõiunxerant: milites igitur in Hispania Gerontium ob fugam factam comtemptu dignum rati, interficere statuerũt, & concursu facto domum eius circumuallant: Ille verò cum Alano vno necessario suo pauciscque seruis, eiaculatis desuper sagittis vltra trecentos milites interficit. sagittis tandem deficientibus serui aufugiunt, & clam sese de domo illa demittẽtes euadũt, ac Gerontius quidẽ q̃uis & ipse eodem modo saluari potuerit, tamen Nonnichiæ vxoris amore detentus, noluit. Itaque cum milites ignem domo mane immisissent, nullam habens deinceps spem salutis, Alano familiari suo volenti caput amputat, & deinde propriæ vxori quoque, lamentanti & seipsam cum lachrymis in gladium ingerenti, ac potius quàm in alterius potestatem perueniat, vnà cum marito perire cupienti, & munus hoc vltimum ab eo impetrare flagitanti. Atque hæc quidem mulier satis viriliter, & vt illius Religione dignum fuit, (erat enim Christiana) mortua est, sui memoriam stabiliorem posteritati relinquens, quàm quæ obliuione obscurari posset. Gerontius porrò cum se tertiò percussisset, nec tamen vulnus lætale accepisse sensisset, euaginato gladiolo, quem fœmori alligatum habebat, sibi ipsi cor transfixit.

De

De Constantino & exercitu Honorii, de Edobicho Duce, & quo modo is ab Vlphila Constantij duce victus, & fuga dilapsus ab Hospite ingrato obtruncatus sit.

CAPVT XIIII.

COnstantinus autem circumsidente adhuc Honorij exercitu obsidionem tamen sustinebat, quòd illi nunciatum esset Ebodichum cum maximis suppetijs aduenturum. quæ quidem res & Honorij quoque duces non modicè terrebat, ita vt in Italiam reuerti & illic bellum experiri vellent: Atque hoc vbi statuissent, quia appropinquare iam nunciabatur Ebodichus, Rodanum fluuium traijciunt, & Constantius secum pedites retinens aduentantem expectat hostem. Sed Vlphilas Constantij præfectus haud procul istinc in insidijs cum equitibus latitat. Postquam igitur hostes cum exercitu Vlphilam prætergressi pedem iam collaturi essent cum militibus Constantij, dato signo repente prorumpens Vlphilas hostes à tergo inuadit. Et facta statim ordinum perturbatione, alij diffugiunt, alij occiduntur, plurimi autem positis armis veniam precantur, & misecordiam consequuntur. Ebodichus autem equo conscenso fugit in agrum quendam ad Ecdicium, qui plurimum fuerat ab ipso consecutus olim, quemque Ebodichus sibi ob accepta beneficia amicum arbitrabatur. Atqui is caput eius amputatum ducibus Honorij attulit, spe magnorum munerum ac dignitatum: Constantius autem Caput quidem accipi iussit ac gratias Ecdicio agi Reipub. nomine qui Vlphilæ officio functus esset. Sed cum in exercitu remanere vellet eum excedere iussit, nequaquam vel sibi vel exercitui faustam fore ratus hostitis tum ingrati presentiã. Atque is quidem hominis amici ac hospitis in calamitatẽ delapsi impijssimam cædem ausus, in vanum, vti dici solet, hians, recessit.

Quo

Quo modo Tyrannus Constantinus insignia Imperij deposuerit, ac presbyter ordinatus fuerit, ac tandem interfectus sit, tum de reliquis Tyrannis, qui aduersus Honoriũ insurrexerant.

CAPVT XV.

POst victoriam rursus traijciente Honorij exercitu ad ciuitatem, certior factus Constantinus, Edobichum esse sublatum, ipse sibi purpuram & Imperij insignia detrahit, & ad ecclesiam confugiens ordinatur presbyter: tum accepto prius iureiurãdo qui intra mœnia erant, portas aperiunt, ac veniam consequuntur omnes. Itaque ex eo tempore prouincia ista rursus ad Honorij Imperium reuersa est, ac ducibus ab illo constitutis paruit: Constantinus autem vnà cum Iuliano filio in Italiam transmissus, antequam eo peruenirent, in itinere occiditur: nec multo pòst præter expectationem interimuntur Iouianus & Maximus tyranni prædicti, tum etiam Sarus & alij plurimi cum his, qui Imperio Honorij fuerant insidiati.

De Imperatoris Honorij pietate, De morte Constantij eiusq; liberis, qui Honorio successerunt: De pace quæ tũ per vniuersum orbem viguit. CAP. XVI.

SEd hæc recensere non est huius temporis. Necessariò tamen ideo commemoraui, vt hinc sciremus Imperatori ad conseruationem Imperij sui sufficere, si Deum studiosè colat, ac sit qualis hic Imperator extitit. Aderat autem ipsi & Galla Placidia soror eius ex patre, consimiliter magnam gerens curam pro religione & ecclesijs: Eam in vxorem duxit Constantius, is, qui Constantini Tyrannidem sustulit, vir in armis strennuus, & in rebus bellicis exercitatus, quem Imperator præmij loco tum sorore tum corona, tum purpura, tum Imperij consortio honorauit: qui quidem cum paulò plus temporis superuixisset

uixisset defunctus est, relictis liberis Honorio & Valentiniano Honorij successore. Interea Orientale Imperiũ hostibus liberatum fuit, eiusque prouinciæ multò cum decore administrabantur præter omnium sententiam, erat enim adhuc iuuenis Imperator: Sed Deus præsenti hoc Imperio manifestè delectari videbatur, qui non solum præter expectationem quòd ad hostes attinet, ita disponeret, verùm etiam multorum sancta corpora manifestaret ex his, qui olim ob pietatem illustres extiterunt. Cuiusmodi vtique & illud est, quod tunc accidit in Zacharia vetusto propheta, & in Stephano Diacono ab Apostolis ordinato: Vtriusque autem inuentionis, cum miraculosa sit ac diuina, modum exponere necessarium esse duxi.

De inuentione Prophetæ Zachariæ & Stephani prothomartyris.

CAPVT XVII.

EXordiar autem à propheta Cophar Zacharia, villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calemerus quidam, domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus: Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens se ipsum reuelauit, & horto quodam demonstrato, Age quæso, inquit, hic fodito, ab hac sepi in hortũ mensura ducta ad cubitos duos iuxta viam, quæ ducit ad ciuitatem Bethrerebin: Reperies enim arcam duplicatam, ligneam interiorem in exteriori plumbea, & propter hanc arcam vitreũ item vas aquis plenũ, & duos etiã serpentes amplitudine mediocres, mites & innoxios adeo vt mansueti videri possint: Calemerus igitur ad locũ indicatum ex prophetæ mandato profectus, operi gnauiter incũbit, & cum secundum prædicta signa iam in opertũ producta & recluſa esset arca sacra, apparuit diuinus Propheta candidam stolã indutus, vtpote, qui, vt opinor, etiã sacerdos fuerit: Sub pedibus autem eius extra arcam iacebat

puer

puer Regali apparatu sepultus: habebat enim in capite coronam auream, & aurea in pedibus calciamenta, & vestem pretiosam: Disquirentibus igitur tum sapientibus ac sacerdotibus de illo puero, quis nam & vndè esset, & cur sic ornatus esset, fertur Zachariam qui tum in Geraris conuentui monastico præerat, in vetustum quoddam, sed non canonicum, Iudæorum scriptum forte incidisse, quo tradebatur, quod Ioas Rex Iudææ non multo post quàm prophetam Zachariam interfecisset, in domum suam ingentem calamitatem acceperit. Quandoquidem septimo post interfectum prophetam die, filius admodum ipsi charus repente interiit: Colligens igitur se propter iram diuinam in huiusmodi calamitatem incidisse, sub illius pedibus puerum sepeliuit, quasi hac ratione sese purgaret illis, quæ aduersus prophetam deliquerat. Atque hæc quidé ego sic accepi: Propheta verò tametsi sæculis iam plurimis sub terra iacuisset, viuus tamen adhuc apparebat: Capite raso, naso oblongo, barba modicè prominenti, capite breuiusculo, oculos habens aliquantulum profundos ac supercilijs contectos.

FINIS LIBRI NONI.

EVAGRII SCOLASTICI, EPIPHANENSIS ET EX PRAEFECTIS ORIVNDI, HISTORIAE ECCLESIASTICAE Libri sex.

Authoris proœmium, quomodo ad scribendũ præsentem historiam accesserit, & quòd post impii Iuliani interitum, cum hæreses paulisper conquieuissent, postea diaboli malignitas denuo fidem exagitauit. CAP. 1.

VSEBIVS cognomento Pamphilus, vir sane cum in alijs rebus disertissimus, tum in scribendo tantũ pollens, vt possit lectores suorum librorum, & si non efficere perfectè Christianos, ita tamen persuadendo impellere, vt Christianam religionẽ lubentes colant, Eusebius, inquam, Sozomenus, Theodoritus, & Socrates, de clemẽtissimi nostri Seruatoris in mundũ aduentu, de eius in cœlos ascensione, de rebus gestis apostolorum, de certaminibus à sanctis martyribus confectis, & si quid aliud factum sit, dignũ commemoratione, vel secus, ad aliquam partẽ regni Theodosij literis accuratissime prodiderunt. Et quoniam ea, quæ deinceps gesta sunt, illis videntur non multò inferiora, atq; hactenus nullo ordine cõmemorata sunt, quamuis ipse in eiusmodi rebus tractandis indisertus videar, tamẽ arbitror laborem in illis memoriæ prodendis à me poni, hocq; opus suscipi, inque eo, qui & piscatores singulari imbuit sapientia, & linguam indisertam ita limauit, vt voces articulatim & distinctè possit exprimere, firmam spem collocari debere, ad eum plane finem, vti res gestas iam ob

liuione intermortuas, quasi ad vitã denuo reuocare quęs, sicque animare oratione, & sempiternæ memoriæ commendare, non modo vt quisque tum quid factum sit ad nostram vsque ætatem, tum quo tempore, quove loco, tũ quo modo, tum aduersum quos, tum denique à quibus, verùm etiam vt nihil dignum memoria, præ languida & dissoluta inertia, obliuione, quæ illi rei finitima est & vicina maxime, obruatur. Ibi igitur diuino adiutus auxilio, initium faciam scribendi, vbi illi scriptores, quos supra dixi, finem historiæ imposuerunt. Cum iam impia Iuliani crudelitas sanctorum martyrum sanguine satiata erat, & amens Arii furor verę doctrinæ quasi catenis in concilio Niceno fabricatis constrictus, & Eunomius ac Macedonius sacrosancti spiritus virtute in Bosphoro acerbè exagitati, & Constantinopoli, vrbe in primis illustri fracti, debilitatiq;, & sancta ecclesia sordes, quibus recens contaminata fuisset, deposuerat, eratq; ad pristinum decus restituta, & in vestitu deaurato circundata varietate, & amatori ac spõso adornata, hostis probitatis dæmon, quia ista ferre non posset, peregrinum quoddam & monstrosum belli genus contra nos excitauit. Ac cum videret & cultũ simulachrorũ quasi pedibus conculcatum, & seruilem illam atque abiectã Arij insaniam penitus ab ecclesia depulsam, quanquam vere batur fidem apertè, vt hostis, oppugnare, præsertim à tot ac tam sanctis patribus roboratam firmeq; munitam (quippe in ea obsidenda multum amisisset virium) ex occulto tamẽ rem aggreditur, & rogatis quibusdam responsisq; excogitatis, erroré ad Iudaismum nouo more ac modo traducere studuit: neque intellexit miser inde se euictũ & profligatũ iri. Quod autem antea vnum sibi habuit aduersarium, iam idem ipsum reuereri & quodãmodo amplecti videbatur: quandoquidem non vtrum ecclesiã à fide vniuersa detrudere, sed vtrum verbum aliquod in ea deprauare posset, insolens laborauit. Atque sæpenumero sua ipsius inuolutus malitia, etiam literam ad ipsum sensum & sententiã inuertẽdam pertinentem immutare subdole molitus est. Cæterum quemadmodum sensum à lingua disiunxerit, quo hæ duæ res minimè velut vno consensu deum & syncere confiterentur, diuinisque efferrent laudibus, quin etiam qua ratione ista-

Psal. 44

rationc istarum rerum vnaquæque gesta sit, & quem ad exitum peruenerit, suo loco explicabo: attexamque preterea, si quid aliud potero reperire, quod ab instituto videatur alienum, dignum tamen, quod historiæ mandetur: ibique finem scribendi faciã, vbi deo clementi ac propitio visum fuerit.

Quomodo Nestorius ex Anastacii discipuli sui dissertatione, sanctam dei matrem, non deiparam, sed Christiparam vocitasse, deprehensus sit, qua de causa hæreticus habitus est. Cap. II.

QVoniã Nestorius, qui lingua Deũ oppugnauit, qui alterũ cũ Caipha cõtra filiũ Dei coegit conciliũ, qui blasphemiæ officinã, in qua Christus denuo trucidat & diuẽdit, instruxit, qui naturas illius (qui in ipsa cruce ne os quidẽ, vti scriptũ est, oĩno habuit confractum, neq; vestem penitus textilẽ à paricidis discissam) diuisit diremitque, vocem hanc, Deiparã, à multis lectis spectatisque patribus fabricatam repulit atque adeo reiecit, & vocẽ, Christiparã, ab se veteratorie effictam & cõflatã ei opposuit, se ditionibusq; infinitis refersit ecclesiã, atq; intestina ac ciuili sanguinis effusione repleuit, arbitror orationẽ mihi deesse nõ posse, cũ ad historiã aptè appositeque contexendã, tum ad rationẽ ac via in ea ad finẽ vsq; progrediendum, si Christo oĩm gubernatore opẽ ferẽte, à nefaria istius impij Nestorij blasphemia exordium capiam. Cõcertatio in ecclesijs suscepta hĩc habuit initiũ. Anastasius quidã presbyter peruersa imbutus opinione, Iudaicorum dogmatũ, que tenebat Nestorius, acerrimus fautor, & ei ad episcopatum proficiscenti comes, vbi Nestorius cũ Theodoro in vrbe Mopsoestia congressus, audita illius doctrina à vera pietate desciuit, Anastasius (inquã) vt à Theodolo in epistola quadã de hijs rebus scriptũ est, in disputatione apud populum Christũ sancte colentẽ, in Ecclesia Constantinopolitana habita, palã ausus est dicere: nemo Mariã deiparã vocet. Nã Maria, inquit, homo erat: atq; ab hoĩe deus nasci non potest. Quæ quidẽ verba cũ populus Christo cõsecratus grauiter & acerbè ferret, & disputationẽ illã non sine causa haberet pro blasphemia, Nestorius istius blasphemiæ *Ioan. 19.*

author & dux,non ſolum non prohibuit illum, neque rectam ſanámque doctrinam tutatus eſt,verùm etiã eius verba reuera in primis roborare contendit,& in eiſdem defendis acrius inſtitit. Atque ſua ipſius opinione hiſce adiuncta atque adeo aſcripta, venenóque animi ſui in eccleſiam effuſo & eiecto,multò maiorem blaſphemiam docere conatus eſt:adeo vt ad ſuiipſius capitis perniciem,hanc impiam ſententiam,nimirum, *Ego eum qui ſpatiis menſtruis, hoc eſt, bimeſtri & trimeſtri,& ita deinceps,adoleuerit,Deum certe non appellauero*,proferre non dubitaret;ſicut tum à Socrate, tum à priore cõcilio Epheſi celebrato perſpicuè narratum eſt.

Quid magnus Cyrillus ad Neſtorium ſcripſerit, vt de tertio Concilio Epheſino,ad quod Ioannes Antiochenus epiſcopus & Theodoritus tardius acceſſerunt. CAP. III.

HAEc nefaria Neſtorij dogmata cũ Cyrillus, epiſcopus Alexãdrię,vir ſane ipſa famę celebritate inſignis, ſigillatim per literas refutaſſet,Neſtoriúſq;eius ſcriptis reluctatus eſt,& neque Cyrillo, neque Celeſtini antiquæ Romæ epiſcopi conſilijs obſecundauit, ſed ſuum ipſius virus nihil veritus euomuit in eccleſiã: poſtulauítque vt authoritate ac nutu Theodoſij iunioris,qui tum Orientis administrauit imperium, primum concilium Epheſi cogeretur. Itaque literæ imperatoris erant ad Cyrillum,& ad alios omnes vbique ſanctarum eccleſiarum præſides miſſæ: quæ diem Pentecoſtes, quo die vitalis & ſacer ſpiritus ad nos deſcendit,conuentui præſtituerunt. Neſtorius autem,propterea, quòd Epheſus nõ longe abeſt à Conſtantinopoli, omnino anteuertit. Cyrillus verò,& qui cum eo erant,eò veniunt ante diem præſtitutum. Ioannes,prę ſul Antiochię vnà cum ſuis ad diem dictum abfuit,non quidem ſua ſponte,ſicut multis videtur, qui eius factum defendere volunt, ſed quod ſuos epiſcopos, tã cito cogere non poterat:quippe nonnullæ è ciuitatibus,quibus præerant, ab Antiochia (ſic enim olim appellabatur,at iam Theopolis dicitur, id eſt, ciuitas dei)homini expedito ac ſtrenuo diſtant,iter duodecim dierum,& quibuſdã, amplius eo:& Epheſus abeſt Antiochia,

Antiochia, circiter triginta dierum iter. Ac cum Ioannes constanter affirmaret se non posse ad statutum diem, id est ad nonum dominicum (sic enim vocatur) adesse, sui omnes apud sedes proprias ac suas mansere.

Quomodo Ioanne Antiocheno episcopo non præsente Nestorius gradu depositus sit.

CAPVT IIII.

VBI igitur quindecī dies vltra diē præfinitā præterierunt, episcopi qui Ephesi cōuenerant, quasi iā episcopi versus orientē habitātes nō essent vēturi, aut si fortè venirent, multū dilaberetur temporis antequam in vnū cogerētur, Cyrillo locum Celestini episcopatum antiquæ Romæ, vt supra docui, gerentis obtinente, accersunt Nestorium, hortantúrque vt criminibus ipsi obiectis respondeat. Ac cum superiore die polliceretur se venturum, si ita res postularet, & postea etiam ter vocatus, promissa negligerer, qui cōuenerant, res in quæstionem vocare cœperūt. Atque cum Memnon antistes Ephesi dies vltrà diē statutū præterlapsos (præterierant autem numero decem & septē) percēsuisset, & diuini & admirabilis Cyrilli epistolæ quas scripserat ad Nestorium, & quas hic ad illum denuo, essent perlectæ, & epistola illa plane diuina, Celestini, viri cū primis illustris, scripta itidem ad Nestorium, recitata, & Theodotus episcopus Ancyræ, & Acacius sedem obtinens ecclesiæ Melitinæ, verba blasphemiæ, quæ Nestorius Ephesi profuderat, in medium protulissent, & multæ præclaræ sententiæ à sanctis & spectatis patribus sanam & synceram fidem aperientibus in eo congressu commemoratæ, & nonnullæ etiam quæ à Nestorio inconsideratè & cum blasphemia prolatæ fuissent, inter eas interiectæ, sanctum concilium ista totidem verbis contra Nestorium pronunciauit. Vt omittamus alia honoratissimi scilicet Nestorij scelera, quoniam à nobis accersitus, obtemperare noluit, neque sanctissimos religiosissimósque episcopos à nobis ad eum missos recipere, inducti necessitate, ad impia eius dogmata excutienda aggressi sumus: & cum partim ex ipsis epistolis & libris à nobis perlectis, partim ex verbis nuper in hac vrbe primaria recitatis ab eo, & quasi testimonio confirmatis,

eum impie et sensisse, et prędicasse deprehenderimus, tum ecclesię canonibus, tum epistola sanctissimi patris nostri, et college, Celestini, episcopi ecclesię Romanæ, necessariò cõpulsi, idque non sine crebris lachrymis, ad hanc seuerã sententiam contra eum pronuntiandam venimus. Itaq; dominus noster Iesus Christus, contra quẽ blasphemias loqui non dubitauit Nestorius, per istud sanctum concilium decidit statuitq;, eum & Episcopatus dignitate abdicãdũ, & ab omni conuentu sacerdotum penitus excludẽdum esse.

Quòd Ioannes episcopus Antiochenus quum quinque dies post aduenisset, Cyrillum Alexandrinum episcopum abdicat, & Memnona Ephesinũ, quos contra, concilium absoluit, & Ioannẽ vicissim cũ suis loco mouet, & quomodo Cyrillus & Ioannes scriptis ad vtrũq; à Theodosio imperatore literis in gratiam redierint, & Nestorii abdicationem approbauerunt. Cap. V.

POst istã autem ęquissimã iustissimamque pronũtiatã sententiam, Ioannes Antiochię episcopus vnà cũ suis sacerdotibus, quinque dies post abdicationẽ Nestorij venit Ephesum: & suis omnibus ibi in vnum conuocatis. Cyrillum & Memnonem abdicat. Deinde post libellos à Cyrillo, & Memnone, concilio cum his in vnum coacto (licet Socrates rem aliter, vtpote eiusdem ignarus, cõmemoret) oblatos accersitur Ioannes, de abdicatione ab ipso facta responsurus. Qui cum iam ter accitus, minime aduentaret, Cyrillus quidem & Memnon liberantur ab abdicatione, ipse autem suique sacerdotes à sancta communione, & omni authoritate sacerdotali amouentur: atq; vbi Theodosius (qui primo Nestorij abdicationem minimè approbauit, pòst tamen eius blasphemia explorate cognita, eidem assensus est) literas admodum pias ad Cyrillũ & Ioannem episcopos dederat, illi inter ipsos redeunt in gratiam, abdicationemque Nestorij ratam faciunt.

De ad-

De aduentu Pauli Emiseni episcopi, Alexandriã, & laude, qua Cyrillus Ioannis epistolam prosecutus est. Cap. VI.

EAdẽ tempestate, cum Paulus episcopus Emisæ, aduẽtasset Alexandriam, inque ecclesia, concionem illam, quę illius nomine circunfertur, recitasset, Cyrillus epistolam Ioannis ad ipsum scriptam laudauit plurimum, hæcque scripsit his ferè verbis. Lætentur cęli & exultet terra: diruta est enĩ interposita materia, & bilis, quæ animos vexabat, compressa, & omnis dissensionis materia sublata. Quippe seruator noster, Iesus Christus, pacem largitus est ecclesijs, & nos ad idem ipsum impulerunt religiosissimi sanctisimique imperatores: qui quidem patriam & auitam pietatem summo studio imitati, rectam veramque fidem firmam stabilem in suis ipsorum animis retinent, singularique animi cura ac prouisione sanctis prospiciunt ecclesijs, vti ipsi percelebrem nominis famam in perpetuum duraturam inde consequantur, & suum imperium ad summam gloriam efferant. Quibus dominus exercituũ larga liberalique manu defert beneficia: largitur que pręterea, vt non modo hostes profligent, verum etiam ab eisdem illustrem semper reportent victoriam. Neque enim dominus mentiri poterit, qui dicit: Viuo ego, quòd glorificantes me, glorifico. Atqui cum dominus Paulus, frater & collega noster sanctisimus venisset Alexandriam, maxima sane efferebamur lætitia, idque iure optimo: propterea, quòd ille, vir plane eximius, se medium interposuit, & grauiores, quàm vires ferebant, suscepit in concionando labores, quò tum diaboli superaret inuidiam, tum distracta ecclesię membra amore copularet, tum denique ecclesiam nostram pariter ac vestram ad mutuam concordiam & pacem reduceret. Ac paulò post addit ista. Quòd autem contentio in ecclesia subor-ta, leuis fuit & leui admodum de causa suscepta, iam plenisime psuasum habemus, ꝙ Dñs meus sanctisimus, Paulus episcopus literas, in quibus sana & syncera fidei eluce bat cõfessio, ad me attulit: easq; affirmauit à tua sanctitate & episcopis religiosisimis, qui ibi sunt, compositas esse.

Literæ quidem ita se habent, & in epistola ista Cyrilli totidem verbis inseruntur. De Deipara quidem certe, & quæ sequuntur. Quas voces adeo pias cum legissemus, vosque ipsos ita sentire comperiremus (vnus dominus, vna fides, vnum baptisma) totius vniuersitatis conseruatorem deum laudibus extulimus, & sumus propterea inter nos animis admodum lætati, quòd vestræ simul & nostræ ecclesiæ partim scripturis diuinitus inspiratis, partim nostrorũ sanctorum patrum traditione impulsæ, concordem inter ipsas fidem amplectantur. Ista quidem ei qui res id temporis gestas accurate indagare voluerit, erunt facilia ad cognoscendum.

Quænam impius Nestorius passum fuisse se literis suis declaret, & quòd tãdem lingua vermibus erosa, apud Oasim insulam expirauit.

CAPVT VII.

QVemadmodũ autẽ Nestorius in exilium eiectus sit & quid postea de illo factũ, & quẽ vitæ exitum sit cõsecutus, & quas pœnas blasphemiæ causa dederit, neutiquam ab illis, qui eius res gestas literis prodiderunt, traditum est: quæ omnia plane intercidissent, fuissẽtque temporis diuturnitate ita deleta obrutáque, vt ne de illis omnino vel semel audiri posset, nisi in librum quendam ab ipso Nestorio editum, in quo istarum rerum continetur narratio, forte fortuna incidissem. Itaque blasphemię parés Nestorius, qui non super fundamentum firmè positum, sed super arenam ædificium extruxerit (quod quidem, vt domini loquitur parabola, cito dissoluitur) ad eos, qui illi crimini dederant, tum quòd inconsyderatè res nouas molitus erat, tum quòd imprudenter popposcerat concilium Ephesi cogi, præter alia nonnulla, quibus suam blasphemiã tueri ac defendere volebat, ista præterea scribit, se nimirũ ad hoc institutum suscipiendum necessitate compulsum fuisse: quippe cum ecclesia distraheretur, & pars Mariam hominiparam, vt ita dicam, pars Deiparam nominandam affirmarent, ipse equidem, inquit, quo in neutram partẽ peccarem, vel Christum morti minime obnoxium esse asseuerãdo, vel in alteram partem inclinando, eum immortalitate priuarem,

Matt. 7.

mulctaremur exilio. Ac paulo infrà. Sis, quæso, his rebus gestis contentus: satis sit tibi, tot exilia contra vnum corpus decreuisse: acquiescas, amabo te, incommodis, quę iam abs tua amplitudine accepimus. Quæstionem, quæ est exercenda de nobis (per quos oportuerat causam declaratam fuisse) quæso imperatoribus nostris inuictissimis, vt æquitas postulat, permittas. Ista consilia à nobis ad te, tanquam à patre ad filium scripta sunt. Quòd si eadem iam, sicut antea, grauiter & iniquo animo feras, fac quod voluntas iubet, si modò vincere ratio non possit voluntatem.

Ad istum modum Nestorius tam imperatores, quàm eorũ magistratus literis, velut pugnis & calcibus verberare, maledictisq; figere non dubitauit: neque rebus aduersis, quas pertulerat, ad modestiam traductus fuit. Ipse equidé accepi à scriptore quodam modum, quo decessit è vita, talem fuisse: nimirum eius linguam vermibus exesam esse, sicque eum ex huius vitæ miserijs ad grauiora supplicia iusto dei iudicio infligenda, eáque sempiterna migrasse.

Quòd Nestorio Constantinopoli successit episcopus Maximianus, et illi Proclus, deinde Flauianus.

CAPVT VIII.

POst scelerati Nestorij mortẽ, episcopatũ Cõstantinopolis, vrbis percelebris, capessit Maximianus: cuius tẽporibus ecclesia Dei pace fruebatur tranquillissima. Quo mortuo, Proclus illius sedis gubernacula suscipit. Cui viam vniuersæ carnis conficienti, succedit Flauianus.

De infortunato Eutiche, & quomodo à Flauiano Constantinopolitano Episcopo, de gradu deturbatus sit, & de secundo concilio, illo scilicet nefario, quod Ephesi coiuit. Cap. IX.

TEmporibus Flauiani error impij Eutichis oritur: de quo Conciliũ prouinciale cogitur Constantinopoli: inq; eo Eusebi⁹ Dorylęẽsis episcopus, & dicẽdi facultate peritus, prolatis libellis, primus Nestorij blasphemiam coarguit. Vbi verò Eutyches accedit vocatus, istos errores tenere suis ipsius verbis depræhenditur. Nam confiteor, in-

or,inquit, dominum nostrum antequam diuinitas cum humanitate coniungeretur, ex duabus fuisse naturis: at post harum rerum coniunctionem, vnam solum naturam in eo extitisse affirmo. Idem etiam corpus domini non ex eadē substantia cum nostro corpore constare asseruit. Abdicatur igitur sacerdotio: & tamen cum Theodosium pro se ipse orauisset (libellos enim contra ipsum à Flauiano falsò confictos dixit) primum concilium Constantinopoli ex finitimis episcopis ad eam rem exquirendam conuocatur: à quo in Flauianum, & ab alijs quibusdam ecclesiarum præsidibus accuratè inquisitū est. Ac libellis, quod veri essēt, confirmatis, alterum Ephesi celebratur concilium.

Quòd studio & opera Dioscori & Chrisaphij effectum est, vt vesanum Ephesi conciliabulum congregaretur. Cap. X.

HVius cōcili Dioscorus, qui in Alexādriæ episcopatū post Cyrillū successit, quò odium in Fauianum incēderetur (Chrysaphius enī, qui tū præfectus palatij fuit, hāc rem callidè molitus fuerat) prēses designatus fuit: eóque Iuuenalis Hierosolymorum episcopus, qui etiā Ephesianam rexisset ecclesiam, multis ipsum comitantibus sacerdotibus commeauit. His accessit Domnus, qui Ioanne mortuo Antiochiæ creabatur antistes: Iulius præterea, qui locum suppleuit Leonis, antiquæ Romæ episcopi. Aderat quoque Flauianus, cum suis episcopis. Theodosius ista quæ sequuntur Elpidio mandauit. Qui antehac iudicium de Eutyche religiosissimo abbate tulerunt, intersint concilio illi quidem, & quietè se gerant, & iudicandi authoritatem nullam habeant, sed communem omniū sanctissimorum patrum sententiam expectent: quandoquidē ea, quæ fuerunt ante ab illis iudicata, iam excutiuntur. In hoc concilio Eutyches à Dioscoro, ac suis episcopis abdicatione liberatus fuit, sicut in actis eiusdem concilij continetur. At Flauianus, & Eusebius Dorylæēsis episcopus abdicati. In eodem concilio Ibas quoque Edessenorum episcopus ecclesia interdictus. Abdicatus præterea Daniel, episcopus Carrorum, & Irenæus Tyri. Itémque Aquilinus episcopus Bibli. Nonnulla porro ibidem acta fuere

contra

contra Sophronium episcopum Constantinopolitanum. Abdicatur etiam ab illis Theodoritus episcopus Cyreste sis,& Domnus quoque Ecclesiæ Antiochenæ antistes. De quo,quid postea factum sit,non constat. Hoc modo secũdum concilium Ephesi habitum, dimissum fuit.

Authoris pro opinionum apud Christianos repugnantia apologia,& de ridiculis gentilium deorum deliramentis. Cap. XI.

NE quisquam Gentilium, qui insano simulachrorum colendorum errore ducuntur, nos Christianos propterea irrideat, quòd posteriores episcopi prioré sententiã abrogant,& semper videntur aliquid noui fidei nostræ adiungere. Nam nos,quanquam clementiã Dei, quæ nec verbis exprimi,nec ratione vlla peruestigari possit,sedulo perscrutamur,hoc tamen animo sumus,vt siue in hãc, siue in illã sententiã deflectimus,eã assidue fũma gloria decoremus,laudibusq; in primis extollamus. Neq; quisquã eorum,qui hæreses inter Christianos excogitarunt, dedita opera blasphemiã loqui voluit, neque sua sponte ad diuinũ numen cõtumelia afficiendũ ruere,sed potius persuasum habuit,si hoc vel illud asseueranter affirmaret ise melius dicturũ,quàm alios,qui ipsum antegressi fuissent. Ac q ad ea, q̃ sunt fidei fundamenta,quæq; rata esse debẽt,attinet,communi oĩm consensu cõceduntur. Nã numẽ quod adoramus,trinitas iudicatur: & personæ,quibus laudes decantamus,vnitas:deiq; verbũ ante secula genitũ, & ob cõ miserationem creaturę suę secunda generatione incarnatũ creditur. Quod si in alijs rebus quædã nouãtur,fiũt ea quidem,deo liberè hoĩm voluntati permittẽte potestatẽ,de illis pro arbitratu sentiẽdi,quo sancta,catholica & apostolica ecclesia ea, quæ in vtramq; partẽ dicãtur,coerceat,ad sanã doctrinã veramq; pietatem traducat, & ipsa ad planam rectamque viam se recipiat. Et ob hanc causam dictũ est ab apostolo planissime: oportet hæreses in vobis esse,vt qui probati sint, manifesti fiant. Atque in hoc etiam arcanam Dei sapientiam licet admirari ad Diuum Paulum sic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur.

Ex qui-

Ex quibus namque rebus ecclesiæ disrupta sunt membra, ex eisdem recta dogmata, quæ in nullam reprehensionem possunt incurrere, accuratius limantur, & reponuntur integrius, & ecclesia catholica indies crescit, & ad cœlũ quodammodo extollitur. Gentiles autem erroris alumni, qui neq; deum, neque eius de hominibus susceptam curã omnino student inuenire, hi & quæ antegressa sunt, & quæ ipsi inter se sanciuerunt, antiquant, tũ nouos deos, alios ex alijs excogitando, tum suas animorum perturbationes pro dijs consecrando, nominaque deorum illis imponendo, tum denique res eiusmodi in deorum numerũ ascribẽdo, quo suæ ipsorum intemperantiæ parent impunitatem. Ac propterea certe, qui apud illos summo habetur pro deo, pater nempe hominumq; deumque, in auis specié mutatus, adolescentulum Phrygem per lasciuiã rapuit, mercedẽque turpis & flagitiosi facinoris poculum tribuit, amoris causa propinare ipsi permittens, quo cum Nectare probra vterque communiter hauriret. Idem Deus alijs infinitis se obstrinxit sceleribus, quæ etiã vulgus hominum detestatur. Nam in omnem speciem animantium rationes expertium se commutãs flagitiosissimus ille, Androgynus factus est: & quanquam fœtum non gessit vtero, fœmore tamen gessisse dicitur, vti hæc res ab eo contra naturam fieri videretur. A quo etiam Bacchum editum ferunt, eumque Androgynum quoque fuisse, qui vtrumque sexũ affecit ignominia: eundemque extitisse ducem ebrietatis, temulentiæ, crapulæ, grauedinis ex hesterna ingurgitatione contractæ, & malorum inde nascentium. Huic Aegiocho, & altitonã ti Ioui aliud facinus memorabile attribuũt, parricidãque (quod scelus apud omnes gentes grauissimo supplicio coerceri debet) nuncupant. Nam Saturnum, qui eum ad perniciem in lucem ediderat, memorant ab eo è regno exturbatum. Quid stuprum commemorem, in Deos relatum, Cui Venerem Cypriam è Concha fatam præficiunt: quæ & continentiam, tanquam scelus execrabile & plane absurdum odit, & stupris omnique flagitij genere delectatur, seque his placari vult. Qua cum Mars turpitudinẽ admisit, Vulcaniq; astutia cõstrictus, dijs cõtẽplãdus deridendusq; proponebatur. Quis est, qui nõ iure rideat

illorum

illorum Phallos, Ithyphallos, Phallagogia, maximumq; illum Priapum, & Pana turpi membro honoratum, & mysteria in Eleusine celebrata, ob vnam rem solum laudanda, & ea Sol non videt, sed in tenebris peragenda decernuntur. Verum istis, qui turpiter & colunt & coluntur, relictis, redeamus, vnde digressi sumus, & reliquam partem imperij Theodosij omnium quasi oculis subijciamus.

Quomodo Theodosius imperator hæresim Nestorij abegerit. Cap. XII.

PIum admodũ decretum à Theodosio scriptum est, & positũ in libro Iustiniani, qui codex dicitur, lege tertia primi tituli: quo quidẽ Nestoriũ, cuius amore ac desyderio olim, sicut idem ipse scribit Nestorius, admodum tenebatur, diuina impulsione ad id incitatus, omnibus, vt dicitur, calculis condemnauit, eique denunciauit anathema. Sic enim scribit. Item decernimus vt qui impiam fidẽ sectentur Nestorij, aut nefariæ eius doctrinę obtemperent, si episcopi fuerint, è sanctis ecclesijs eijciantur, sin laici, dãnentur anathemate. Extant aliæ leges ab eo pro nostra religione editæ, quæ ardens illius erga eam studium perspicuè declarant.

De sancto Symeone qui columnam incolebat. Caput XIII.

EIsdẽ temporibus floruit, inque magna gloria fuit Symeões, vir & insignis pietatis, & memoriæ pcelebris: hic primus stationẽ in columna instituit, domiciliũq; in ea, cuius mensura vix duos continebat cubitos, construxit. Per idem tẽpus Domnus Antiochenũ procurauit episcopatum: qui vbi venit ad Symeonem, mansionem & rationem viuendi admiratus, ea quę apud illum secretiora erant cognoscere valde cupiebat. Ambo igitur simul ingrediuntur, & puro Christi corpore consecrato, vitalem inter se mutuò participant cõmunionem. Iste Symeones vitam cœlestium potestatum in carne æmulatus, se à rebus terrenis abstrahere laborauit, vim afferre naturæ, quæ solet suopte nutu deorsum ferri, res in sublimi locatas persequi: & inter cœlum & res terrestres quasi medius interiectus, cũ

Deo

Deo colloqui, eũ pariter cũ angelis laudibus extollere, & tum preces pro hominibus è terra in cęlum ſubleuans, deo offerre, tum miſericordiam Dei de cælo in terram deferens, hominibus impertiri. huius res geſtas literis prodidit cum alius quidam, qui eum oculis aſpexiſſet, tũ Theodoritus eccleſiæ Cyreſtenſis epiſcopus, eadem diſertè expoſuit: à quo cum alia, tum hoc quod deinceps dicemus, in primis prætermiſſum eſt, quod quidẽ inuenimus apud ſanctæ eremi incolas reſeruatũ, ipſumq; ab illis accepimus. Cũ Symeões iſte, qui in terra angelus, in carne cęleſtis Hieruſalem ciuis fuit, peregrinam hanc viuendi viam, hominibus planè incognitam inſtitueret, ſanctæ eremi incolæ mittunt quendam ad illũ, iubẽtque vt ab eo ſciſcitaretur, quid hæc noua & inuſitata vitæ ratio ſibi vellet, & quamobrem trita viuendi via & ſanctorum preſſa veſtigijs relicta, aliam quã dam peregrinam, & hominibus omnino ignotam ſequeretur: eumque hortantur per nuntiũ vt ex ſuo domicilio deſcenderet, viamque electorum patrum inſtaret. Quòd ſi alacri animo ac parato deſcendere videretur, mandarunt, vt ei ſua ipſius viuendi via inſiſtendi poteſtas fieret, (ex obedientia enim ſatis conſtare poſſe dixerunt, eum Deo duce in eam viam ingreſſum fuiſſe, tamque graue certamẽ ad ſe afflictandum in vita ſuſcepiſſe) ſin reſiſteret, aut ſuę inſeruiret voluntati, ac non ſtatim ipſorum hortationi morem gereret, vt vi inde abſtraheretur. Nuntius, vbi acceſſit ad eum & patrum mandatum illi expoſuit, iſque extemplo alterum produxit pedem, patrum hortationi obſecuturus, permiſit ſua ac propria viuendi via incedere, ſic eum affatus: bono animo ſis, & ſtrenue rem gere, ſtatio tua à deo eſt inſtituta. Hæc res ab alijs, qui de eo ſcripſerũt, prætermiſſa, digna tamen quæ literis prodatur, à me hoc loco commemorata eſt. Virtus porro diuinæ gratiæ tam penitus in iſtius inſedit animo, vti ad Imperatorem Theodoſium per legem iubentem, vt Iudæis Anthiochiam incolentibus, ipſorum Synagogæ quas ante Chriſtiani ab illis abſtuliſſent, redderentur, adeo liberè ſcripſit, adeoque acriter eum propterea increpauit (ſolum namque ſuum imperatorem deum veritus eſt) vt imperator Theodoſius,

quò Christianorum satisfaceret voluntati, sua mandata reuocaret, præfectumque, qui ipsum de Iudæorum synagogis reddendis docuerat, abdicaret magistratu, & sanctissimum ac aerium otaret martyrem, vti nominatim pro ipso deum obsecraret obtestaretúrque, atque sua ipsum imperti ret benedictione. Iste Symeones hoc seuerũ viuẽdi genus in carne traducens, vitam ad quinquaginta sex annos propagauit. Nam in monasterio, in quo primum diuinas viuendi præceptiones didicit, annos vixit nouem: in Mandra autem, sic enim vocatur, quadraginta septem: atque horum annorum, decem in loco admodum angusto confecit: in columnis arctioribus septem: denique in columna quadraginta cubitorum, triginta. Huius sanctissimum corpus post migrationem è vita, Antiochiam deportatum fuit, Leone tũ imperium gerente, & Martyrio administrante episcopatum Antiochiæ: Ardaburio præterea præfecto præsidiorum in Oriente, cum militum ducibus & cæteris ordinibus in ipsa Mandra commorantibus, seruantibusque sanctissimum beati Symeonis corpus, ne vrbes vicinæ illud surriperent. Itaque corpus sacratum, multis miraculis in itinere editis, defertur Antiochiam: quod Leo Imperator postea ab Antiochenis petiuit. At Antiocheni contra imperatori aliud postulatum offerebant, quod ita se habet. Quoniam ciuitas mœnibus caret (imperatoris namque furor ea diruit), sanctissimum Symeonis corpus huc apportauimus, vt no, bis & mũri & munimenti loco sit. Quibus verbis, persuasus Leo, eorumque obsecutus postulationi, venerandum corpus illis concesit. Istius corporis cum multæ aliæ partes ad nostram vsque ætatem fuere reseruatæ, tum caput ipse equidem conspicatus sum: Gregorio viro magni nominis id temporis episcopatum illius ecclesiæ gerente, & Philippico efflagitante vti sanctorum reliquiæ, quò tutius in Oriente expeditiones militares faceret, ad ipsum mitterentur. Atque quod valdè mirandum videtur, capilli in capite inhærentes, minime consumpti sunt, sed perinde ac si viueret, & cum hominibus versaretur, integri manserunt. Frontis item cuticula, quanquam contracta fuit in rugas, exaruitque, tamen man-

men manſit incorrupta: multi etiam ex dentibus qui hominum fidelium manibus minimè fuiſſent euulſi: hique figura ſua indicarunt, qualis diuinus ille Symeones fuerit, & qua ſtatura. Ibi quoque. catena ferrea quam collo geſtabat, reponebatur: qua cum (nam ne mortuum quidem charum illud ferrum Symeonem deſeruit) corpus omnium ſermone celebratũ, quod tam graues exantlaſſet labores, diuinos honores conſecutum eſt. Cuius ſingulas res geſtas cum ad meam ipſius, tum ad legentium vtilitatẽ narrando percenſerem, niſi de eiſdem à Theodorito, vti ſupra dixi, vberius diffuſiuſque diſputatum eſſet.

De Stella quę ſępenumero in porticu columnæ Symeonis conſpicitur, quam ſcriptor hic & alij cõplures viderunt, & de ipſo etiam ſancti Symeonis capite. Caput XIIII.

DEinceps aliud, quod ipſe oculis vidi, ſcriptis mandabo. Permagno tenebar deſyderio tẽplum iſtius ſancti Symeonis aſpiciendi. Abeſt autem Theopoli, id eſt Antiochia, ſtadijs ad ſummũ trecentis, poſitum in ipſo mõtis iugo. Iſtud Mandriam vocant indigenæ: cui loco ſeuera vitę diſciplina, arbitror, quam ſanctiſsimus Symeones in eo exercuit, iſtud nomen tribuit. Montis autem accliuitas porrigitur ad viginti ſtadia. Templi ædificium extructum eſt in modum crucis, porticibus ex quatuor lateribus pulchrè illuſtratum. Porticibus verò columnæ ex polito lapide concinne fabricatæ, adiunctæ ſunt: quæ tectum ſcite admodum in ſublime erigunt. Verſus medium templum, atrium eſt ſub dio, ſummo artificio elaboratum: in quo ſita eſt columna illa quadraginta cubitorum, in qua vitam cæleſtem iſte terreſtris corporeuſque angelus tranſegit. Atqui porticus, quos diximus, tanquam cancellos quos feneſtras vocant, in tecto habent, tum ad atrium, tum ad ipſos porticus vergentes.
Ad læuam columnæ in vno cancellorum ipſe equidem cum tota agricolarum circa columnam incedentium multitudine ibi in vnum coacta, vidi ſtellam inuſitata magnitudine, diſcurrentem per totam rimam, iubarque fundentem, neq; id quidé ſemel biſue aut ter, ſed ſæpius: eandéq;

crebro euanescentem, & ex improuiso apparentem denuo: quæ solum in istius sanctissimi viri die festo cernitur. Sunt, qui memorant (ac miraculo sane tum propter fidem eorum, qui idem ipsum narrant, tum propter alia, quæ ipsi sumus conspicati, credendum est) veram personæ illius effigiem huc illucque volitantem se vidisse, barba demissa, & capite, vt solet, tiara operto. Viris, qui ad eum locum veniunt, liber & facilis patet introitus: hique cum iumentis suis columnam sæpe circumeunt. Fit autem custodia accuratissima ne mulier (qua de causa haud equidem habeo dicere) aliquando in templum ingrediatur: sed si quę accedunt, extra limen consistunt, miraculum admiratæ. Nam è regione stellæ fulgentis vna ex portis sita est.

De Isidoro Pelusiota, & Synesio Syrenæ episcopo. Caput XV.

EOdem imperatore regnãte magno etiã in honore fuit Isidorus: cuius gloria ob illius tum facta, tum dicta lõgè lateque peruagata est, omniũq; sermone celebrata. Iste carnem sic macerauit laboribus, sicq; animũ arcanis & diuinis doctrinis saginauit, vt vitã angelicã in terris traduceret, & viuã expressamque effigiem vitæ monasticæ, & diuinæ contemplationis omnibus perpetuo intuendam proponeret. Scripsit quidem cum alia multa opera perquam vtilia, tum vnum ad Cyrillum: ex quo perspicuum est eum eisdem cum admirabili illo Cyrillo vixisse temporibus. His iam à me ea elegantia, qua poteram explicatis, deinceps veniat in medium Synesius Cyrenensis, vti mentione, quæ de illo fiet, nostra illustretur oratio.

Iste Synesius fuit cum in alijs rebus disertus, tum in philosophia egregiè excolenda adeo præ cæteris eximius, vt etiam à Christianis, qui neque amore, neque odio adducti, de eo iudicium fecerunt, in magna haberetur admiratione. Itaque illi persuadent, vt licet nondum doctrinam de resurrectione carnis admisisset, neque ita sentire vellet, salutari regenerationis lauacro tingeretur, & iugum susciperet sacerdotij: rectè admodum de eo augurantes, quòd hæres alias eius virtutes sequerentur, diuinaque gratia ni-

tia nihil pateretur in eo desyderari. Quæ spes illos minime frustrata est. Nam qualis & quàm eximius vir euaserit, argumento sunt, tum epistolæ ab eo post sacerdotij susceptionem eleganter & ornatè compositę: tum liber ille, quem dedicauit Theodosio, tum aliæ præclaræ illius, quæ extant lucubrationes.

Quòd diuus Ignatius à Theodosio Roma translatus, Antiochiæ sepultus est.

Caput XVI.

MAiora robustioraque Ignatij viri plane diuini ossa à bestijs relicta (quæ, sicut tum à Ioanne rhetore, tum ab alijs memoriæ proditū est, posteaquam sanctus martyr bestiarum ventres, vti ei erat in optatis, sepulchri loco in amphitheatro Romano cōsecutus fuerat, Antiochiam deportata fuerunt) regnante etiam Theodosio, quod fuit longo tēpore post eius martyriū, in cęmiterium translata sunt: quippe Deus Opt. Max. animū Theodosij impulit, vt diuinum illum martyrē maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dęmonibus dedicatū (quod indigenæ templum Fortunę nuncupant) Ignatio victori & martyri consecraret. Itaque quod olim Fortunæ dicatum fuit, iam sacrum sanctuariū, & templū augustum ad Ignatij memoriam celebrandā factum est: cuius martyris sacræ reliquiæ curru cum solemni pōpa per ciuitatem portatæ, & in templo repositæ fuerunt. Qua de causa festum celebre, & lætitia communis ad nostrā vsque ætatem peragitur: quod quidem festum à Gregorio Pōtifice multò maiore magnificentia illustratum est. Ista propterea in eo loco facta fuerunt, quòd Deus sacras sanctorum suorum memorias ibi coli honorariq; voluit. Nam sceleſtus ille & impius tyrannus Iulianus, quoniam Apollo (qui in Daphne coli solet, quique vocem & vim vaticinandi ex fonte, qui Castalia dicitur, hausit) ei tum imperium gerenti, sciscitantiq; illius oraculū, responsum dare nō poterat (Sanctus nāque Babylas, cuius corpus in proximo conditū fuit, ei os obturauerat) Iulianus, inquam, licet inuitus, & quasi plagis ad eā rē compulsus, sanctum Babylæ corpus honorificè ex eo loco transtulit, tēplumque amplissimum, quod adhuc integrum

manet, ante portas vrbis Antiochiæ extruxit: hocque egit ad eum plane finem, vti dæmones in posterum sua liberè obirent negocia, quemadmodum se facturos ante Iuliano, vt fertur, polliciti fuissent. Verùm istud certe dei seruatoris prouidentia administratum fuit, cum vt virtus, quæ insit martyribus, omnibus pateat, tum vt sacratæ huius sancti martyris reliquiæ in locum transferrentur sacratum, & templi præclarissimi honore decorarentur.

De Attila rege Scitharum, & quomodo partes tũ orientales, tum occidentales depopulatus sit, & de inaudito terrimotu, aliisq; terribilibus quæ orbi incumbebant signis. Cap. XVII.

TEmporibus eisdem bellum, quod multorum sermone celebratur, ab Attila Scytharum rege excitatũ fuit: de quo accuratissimè disertissimeque cũ magno verborum apparatu scribit Priscus rhetor: ostenditque & quo modo partes tum Orientem tum occidentem versus inuaserit, & quas ac quàm multas vrbes subegerit, & quibus denique rebus gestis nobilitatus, ex hac luce migrauerit. Porro aũt eodẽ Theodosio imperiũ gubernante, maximus maximeq; memorabilis terræmotus, qui sua magnitudine omnes terræmotus, qui ante extitissent, omnino obscurauit, orbẽ terrarum occupauit, prope dixerim vniuersum: sic vt multæ turres in palatio ad terrã ruerent, murus Chersonesi, qui longus dicitur, concideret, dehiscerettem, & multos pagos deglutiret, multæ atque adeõ innumerabiles terra marique grassarentur calamitates, nonnulli fontes exiccarentur, alibi aquæ, vbi nullæ antè fuissent inundarent, arbores ingentes extirparentur radicitus, plurimæ terræ moles ita coaceruarentur, vt montes efficerẽt, mare pisces eijceret mortuos, multæ in eo submergerentur insulæ, nauigia per mare tranantia, vndis retrocedentibus, in arido consistere cernerentur, multa denique loca Bithyniæ, Hellesponti, & vtriusque Phrygiæ grauibus afficerentur incommodis. Hæc clades terram multũ diuque oppressit: non tamen tam grauis esse pergebat, vt

cœperat,

cœperat, sed vsque eo sensim langueſcere & remittere videbatur quoad penitus extincta esset.

De Antiochiæ ædificiis, & illorũ cõditoribus. Cap. XVIII.

EAdẽ tẽpestate Ménonius, Zoilus, & Calixtus, viri propter accuratã nostræ religionis obseruationẽ præstabiles, à Theodosio ad magistratus Antiochiæ gerẽdos missi fuerũt. Ac Memnonius quidẽ locũ illũ, qui à nobis Psephiũ appellatur, à primis fundamentis magnificè & artificioſe extruendum curauit, atrio, quod libero cœlo patebat, in medio relicto. Zoilus autẽ regalẽ porticũ (hoc quidẽ nomine etiã nostra ætate quãuis multis variatus ædificiis, nuncupatur) qui ad australe latus tecti palatij qđ Ruffini nomẽ obtinet spectat, exędificauit. Quinetiã Calixtus magnificũ & illustre ædificiũ, quod tum à veteribus, tũ ab huius ætatis hominibus porticus Calixti dicit, ante sedes, quæ ad exercendũ iudiciũ positæ sunt, è regione fori (in quo pulcherrima domus est, quãprędecti pſidiorũ incolere solẽt) extruxit. Post istos, Anatolius rursus, qui ordinibus in oriente militiã exercẽtibus pficiebatur, eò missus porticũ ipsius nomine appellatã ædificauit, eamque varia exornauit materie. Ista quidẽ, licet à proposito videantur aliena, sunt tamen studiosis nõ inelegantia ad cognoscendũ.

De bellis variis tum in Italia, tum Perſide regnante Theodoſio ſuſceptis. CAPVT XIX.

REgnante itẽ Theodosio, crebræ in Europa seditiones conflatæ, idque dum Valentinianus Romæ imperabat: quas Theodosius, ingentibus copijs & exercitu tũ pedestri, tum nauali, terra marique emissis, adeo penitus repressit. Atque eo pacto etiã Persarũ euicit furorem, quorum rex tũ fuit Isdigerdes, pater Bararanis, vel vt Socrati placet, ille ipse Bararanes) & missis ab illis de pace legatis, pacem eis concesit: quæ ad duodecimum annum imperij Anastasij cõtinuata est. Quæ res cum ab aliis scriptoribus cõmemoratę sunt, tum ab Eustathio Syro ex Epiphanio valde scitè & eleganter compendio quodam explicatæ: qui quoque scribit, quo pacto Amida capta fuerit.

Eodem tempore claudianum & cyrum, poetas hominum fama celebratos ferunt. Ac Cyrum primarium præfectum

Literæ quidem ita se habent, & in epistola ista Cyrilli totidem verbis inseruntur. De Deipara quidem certe, & quæ sequuntur. Quas voces adeo pias cum legissemus, vosque ipsos ita sentire comperiremus (vnus dominus, vna fides, vnum baptisma) totius vniuersitatis conseruatorem deum laudibus extulimus, & sumus propterea inter nos animis admodum lætati, quòd vestræ simul & nostræ ecclesiæ partim scripturis diuinitus inspiratis, partim nostrorũ sanctorum patrum traditione impulsæ, concordem inter ipsas fidem amplectantur. Ista quidem ei qui res id temporis gestas accurate indagare voluerit, erunt facilia ad cognoscendum.

Quænam impius Nestorius passum fuisse se literis suis declaret, & quòd tãdem lingua vermibus erosa, apud Oasim insulam expirauit.

CAPVT VII.

QVemadmodũ autẽ Nestorius in exilium eiectus sit & quid postea de illo factũ, & quẽ vitæ exitum sit cõsecutus, & quas pœnas blasphemiæ causa dederit, neutiquam ab illis, qui eius res gestas literis prodiderunt, traditum est: quæ omnia plane intercidissent, fuissẽtque temporis diuturnitate ita deleta obrutáque, vt ne de illis omnino vel semel audiri posset, nisi in librum quendam ab ipso Nestorio editum, in quo istarum rerum continetur narratio, forte fortuna incidissem. Itaque blasphemię parés Nestorius, qui non super fundamentum firmè positum, sed super arenam ædificium extruxerit (quod quidem, vt domini loquitur parabola, cito dissoluitur) ad eos, qui illi crimini dederant, tum quòd inconsyderatè res nouas molitus erat, tum quòd imprudenter popposcerat concilium Ephesi cogi, præter alia nonnulla, quibus suam blasphemiã tueri ac defendere volebat, ista præterea scribit, se nimirũ ad hoc institutum suscipiendum necessitate compulsum fuisse: quippe cum ecclesia distraheretur, & pars Mariam hominiparam, vt ita dicam, pars Deiparam nominandam affirmarent, ipse equidem, inquit, quo in neutram partẽ peccarem, vel Christum morti minime obnoxium esse asseuerãdo, vel in alteram partem inclinando, eum immortalitate priuarem,

Matt. 7.

priuarem, hanc vocem Christiparam, qua Maria appellaretur, excogitaui. Porro autem in eodem libro ostēdit, Theodosium primò, propter amorem, quo eum complectebatur, eius abdicationē minime ratā feciſſe: deinde cum quidam episcopi ex vtraque factione ab vrbe Epheso ad Theodosium (idem ipsum nāque imperator postulauerat) missi essent, potestatem sibi datam ad suum monasteriū reuertendi: quod ante portas Antiochiæ, quæ iam Theopolis dicitur, situm est: cuius nomen à Nestorio non ponitur illud quidem, tamen fertur appellatum esse monasterium Eupreпij: quod quidem ante portas Antiochiæ locatum esse pro certo cognoscimus, & ab eisdem non amplius duobus stadijs distare. Narrat item ipse Nestorius, se in eo loco quadriennij spatio commoratum esse, varijs affectum honoribus, varijsque præmijs donatum: postea autem relegatum ad Oasim edicto Theodosij. Verùm quod caput omnium erat, penitus occultauit. Neque certe in eo loco vitam degens, à sua dēstitit blasphemia, adeo vt Ioannes Anthiochiæ præsul istam in apertum proferret sententiam, Nestorium scilicet perpetuo exilio mulctandum esse. Scribit preterea Nestorius alium libellum acutè & subtiliter ad quēdam videlicet AEgyptiū, de sua in Oasim relegatione: in quo de ijs rebus disputat vberius. Quæ autem pertulerit supplicia ob concepras ab ipso blasphemias (quippe obtutum dei omnia cōtemplanté latete non potuit) ex alijs literis quas ad præfectum Thebaidis dabat, satis poterit intelligi. Nam in illis videre licet, quòd cum iustas hominibus pœnas non luerit, vltio diuina eum ex improuiso oppresit, & quasi captiuum ducens, in acerbissimā omnium coniecit calamitatem. Nam quoniam maiores luere debebat pœnas, ex Blémyis, à quibus captus erat, dimissus, Theodosio reditum illi per edicta decernēte, circiter extremas oras Thebaidis, de vno loco in alium dimigrans, atque ad terram collisus, finem viuendi dignum antè acta vita est consecutus, ipsoque vitæ exitu alter Arius declaratus: in quo perspicuè elucet, & quasi pro certo dignoscitur, quæ merces sit impiæ in Christum blasphemiæ proposita. Vterque enim & Arius, & Nestorius in eum similiter iecit blasphemiam, alter appellando creaturam, alter hominem esse

existimando. Libenter equidem à Nestorio, qui acta Ephesi nó vt æquitas poscebat, sed vt astutia & iniqua quasi machinatione Cyrilli aduersus eum insidias parantis edita, queritur, sciscitari vellem, qua de causa tandem, cũ Theodosius eum tanto studio prosequeretur, solum vertere coactus sit, & absque vlla misericordia, tã acerbis addictus exilijs, & adeo infelicem vitæ exitum habuerit? Aut quid aliud sit præterea, quàm diuinum iudiciũ, quod à Cyrillo, & cæteris cum eo sacerdotibus factitatum est, præsertim cũ ambobus, i. Nestorio & Cyrillo in numerũ mortuorũ iam ascriptis (quãdo, vt sapienti inter Gẽtiles scriptori placet, quisque stabili & consentiẽte oĩm beneuolentia modo nihil sit, quod iure debeat esse impedimento, honorari solet) Nestorius, vt author blasphemiæ, & Dei hostis iudicatur, Cyrillus aũt, vt præco verbi insignis, & strennus veræ acsalutaris doctrinæ antesignanus, laude & prædicatione celebratur. Verùm ne crimen subeamus mendacij, ipsum Nestorium, qui nos istas res doceat, in mediũ adducamus. Age Nestori: recita mihi quædam ad verbum ex epistola abs te ipso de his, quæ iam dudum Ephesi de sanctissima religione agitabãtur, cõscripta & ad præfectum Thebaidis, missa. Ex Imperatoris edicto Oasim, alio nomine Bin appellatam, demigrare coacti sumus. Ac quibusdam deinceps interpositis, adiungit ista. Postquam Oasis, quã suprà dixi, à Barbaris, capta erat, igniq́ue & sedibus fundi tus vastata, nos ab eisdem Barbaris, qui nos, qua causa adducti nescio, sunt de repente commiserati, dimissi sumus: minacibus quibusdam contestationibus ad nos perterrefaciendos adiectis, vt quàm primum è regione illa egredere mur. Nam Mazici, inquiunt, nobis abeuntibus, sunt extemplo eam occupaturi. Venimus igitur in Thebaidem cum captiuis quibusdam, quos Barbari ob misericordiam (quid autem voluerint, equidem non habeo dicere) nobis adduxerunt. Postremo isti, ad chara sua quisque domicilia, dimissi sunt: nos autem ad Panopolim nos ipsos propere recepimus. Verebamur namque ne quis, quoniam captiui eramus, ansam inde ad negocium nobis facescendum arripiens, vel fugitiuorum crimen contra nos confingeret, vel alio quodam accusationis genere (variæ calumnię

‘lumniæ hominibus malitiosis solent abundè suppetere) ‘nos per fraudem implicare moliretur. Quapropter vestrã ‘celsitudinem obsecramus, vt nostræ captiuitatis, sicut le‘ges postulant, curam habeatis,& ne patiamini quemquam ‘hominem captiuum veteratoribus ad perniciem dedi: ne ‘omnis posteritas velut tragicè hoc decantet, satius esse à ‘Barbaris duci captiuum, quàm auxilij causa ad imperium ‘Romanum confugere. Atque iureiurando adiecto, sic prę‘terea ab illis postulauit. Nobis per vos quęso liceat, in hoc ‘cõmorari domicilio, ad quod ab Oasi, cum essemus à Bar‘baris dimissi, accessimus: vt quicquid à Deo de nobis de‘cretum sit, id iam nobis obueniat. Ex secunda etiam epistola Nestorij scripta ad eundem, ista itidem sumpsimus.

‘Has literas ad tuã amplitudinẽ à nobis perscriptas, siue vt ‘argumentum amoris erga te mei, siue vt admonitionem à ‘patre ad filium missam ducis, animum, quæso, attende re‘bus in illis explicatis: quæ sanè permultæ sunt, eæque pau‘cissimis verbis, quantum fieri poterat, à nobis comprehen‘sæ. Oasis, quæ Ibis quoque dicitur, Nomadum multi‘tudine in eam irruptionem faciente iam pridem penitus ‘vastata est. Et paulò pòst. Quæ res cum ita accidissent, ‘tua amplitudo, nescio qua causa impulsa, aut qua arrepta ‘occasione, iussit vt ad regionem quandam, Elephantinam ‘nomine, sitam ad extremam oram prouinciæ Thebaidis, ‘per milites Barbaros ex Panopoli abduceremur. quò qui‘dem manu militum, quos dixi, misere raptati sumus. Ac cũ ‘itineris longitudine essemus fracti contritiq;, mandatũ mi‘nime scriptũ illud quidẽ rursus à tua magnanimitate acce‘pimus, vti Panopolĩ reuerteremur. Itaq; molestijs, quæ in ‘tanto & tã prolixo itinere nobis obtigerunt, debilitati, cor‘pore morbo vexato & præsenectute languido, manibus e‘tiam & lateribus confractis, venimus denuo Panopolim, ‘ibiq́ue aduersis casibus, & acerbo dolorum morsu conci‘si, fere animam egimus. Rursus aliud mandatum scriptum ‘à tua celsitudine ad nos allatum, nos à Panopoli ad quod‘dam illius confinium traduxit. Ac cum nos iam finem ‘mandatis contra nos editis statutũ fore putaremus, expe‘ctaremusq́; imperatorũ illustriss. de nobis voluntatẽ, de im‘prouiso aliud crudele sane dabatur mãdatum, vt iã quarto

multare-

mulctaremur exilio. Ac paulo infrà. Sis, quæso, his rebus gestis contentus: satis sit tibi, tot exilia contra vnum corpus decreuisse: acquiescas, amabo te, incommodis, quę iam abs tua amplitudine accepimus. Quæstionem, quæ est exercenda de nobis (per quos oportuerat causam declaratam fuisse) quæso imperatoribus nostris inuictissimis, vt æquitas postulat, permittas. Ista consilia à nobis ad te, tanquam à patre ad filium scripta sunt. Quòd si eadem iam, sicut antea, grauiter & iniquo animo feras, fac quod voluntas iubet, si modò vincere ratio non possit voluntatem.

Ad istum modum Nestorius tam imperatores, quàm eorũ magistratus literis, velut pugnis & calcibus verberare, maledictisq; figere non dubitauit: neque rebus aduersis, quas pertulerat, ad modestiam traductus fuit. Ipse equidé accepi à scriptore quodam modum, quo decessit è vita, talem fuisse: nimirum eius linguam vermibus exesam esse, sicque eum ex huius vitæ miserijs ad grauiora supplicia iusto dei iudicio infligenda, eáque sempiterna migrasse.

Quòd Nestorio Constantinopoli successit episcopus Maximianus, et illi Proclus, deinde Flauianus.

CAPVT VIII.

POst scelerati Nestorij mortẽ, episcopatũ Cõstantinopolis, vrbis percelebris, capessit Maximianus: cuius tẽporibus ecclesia Dei pace fruebatur tranquillissima. Quo mortuo, Proclus illius sedis gubernacula suscipit. Cui viam vniuersæ carnis conficienti, succedit Flauianus.

De infortunato Eutiche, & quomodo à Flauiano Constantinopolitano Episcopo, de gradu deturbatus sit, & de secundo concilio, illo scilicet nefario, quod Ephesi coiuit. Cap. IX.

TEmporibus Flauiani error impij Eutichis oritur: de quo Conciliũ prouinciale cogitur Constantinopoli: inq; eo Eusebi⁹ Dorylęẽsis episcopus, & dicẽdi facultate peritus, prolatis libellis, primus Nestorij blasphemiam coarguit. Vbi verò Eutyches accedit vocatus, istos errores tenere suis ipsius verbis depræhenditur. Nam confiteor, in-

cœperat, sed vsque eo sensim langueſcere & remittere videbatur quoad penitus extincta esset.

De Antiochiæ ædificiis, & illorũ cõditoribus. Cap. XVIII.

EAdẽ tẽpestate Ménonius, Zoilus, & Calixtus, viri propter accuratã nostræ religionis obseruationẽ præstabiles, à Theodosio ad magistratus Antiochiæ gerẽdos missi fuerũt. Ac Memnonius quidẽ locũ illũ, qui à nobis Psephiũ appellatur, à primis fundamentis magnificè & artificioſe extruendum curauit, atrio, quod libero cœlo patebat, in medio relicto. Zoilus autẽ regalẽ porticũ (hoc quidẽ nomine etiã nostra ætate quãuis multis variatus ædificiis, nuncupatur) qui ad australe latus tecti palatij qđ Ruffini nomẽ obtinet spectat, exędificauit. Quinetiã Calixtus magnificũ & illustre ædificiũ, quod tum à veteribus, tũ ab huius ætatis hominibus porticus Calixti dicit, ante sedes, quæ ad exercendũ iudiciũ positæ sunt, è regione fori (in quo pulcherrima domus est, quãprędecti pſidiorũ incolere solẽt) extruxit. Post istos, Anatolius rursus, qui ordinibus in oriente militiã exercẽtibus pficiebatur, eò missus porticũ ipsius nomine appellatã ædificauit, eamque varia exornauit materie. Ista quidẽ, licet à proposito videantur aliena, sunt tamen studiosis nõ inelegantia ad cognoscendũ.

De bellis variis tum in Italia, tum Perſide regnante Theodoſio ſuſceptis. CAPVT XIX.

REgnante itẽ Theodosio, crebræ in Europa seditiones conflatæ, idque dum Valentinianus Romæ imperabat: quas Theodosius, ingentibus copijs & exercitu tũ pedestri, tum nauali, terra marique emissis, adeo penitus repressit. Atque eo pacto etiã Persarũ euicit furorem, quorum rex tũ fuit Isdigerdes, pater Bararanis, vel vt Socrati placet, ille ipse Bararanes) & missis ab illis de pace legatis, pacem eis concesit: quæ ad duodecimum annum imperij Anastasij cõtinuata est. Quæ res cum ab aliis scriptoribus cõmemoratę sunt, tum ab Eustathio Syro ex Epiphanio valde scitè & eleganter compendio quodam explicatæ: qui quoque scribit, quo pacto Amida capta fuerit.

Eodem tempore claudianum & cyrum, poetas hominum fama celebratos ferunt. Ac Cyrum primarium præfectum

quem maiores nostri præfectũ aulæ vocant, constitutúsq; copijsque Romanis versus occidentẽ eo tempore præfuisse, quo Chartago capta fuit à Vandalis, & Genzericus Barborum ductauit exercitum.

De Eudocia imperatrice & filia eius Eudoxia, & de eius Hierosolymas profectione, & statua qua ab Antiochenis donata est. Cap. XX.

ISte Theodosius impulsu Pulcheriæ imperatricis, sororis suæ, Eudociam, genere Atheniensem, forma sane perhonesta & liberali, postquam salutari baptismatis lauacro tincta fuit, duxit in matrimonium: Ex qua filiam suscepit, nomine Eudoxiam. Hanc cum esset nubilis, imperator Valentinianus duxit vxorem, abduxitque Roma antiqua, & ad Constantinopolim deduxit. Eudocia verò postea ad sanctã Christi Dei ciuitatẽ profecta est: vbi habita oratione ad populũ, in extrema parte illius hoc carmẽ recitauit.

Stirpe satam vestra me, & sanguine glorior esse.

Quo quidem significauit Colonias è Græcia eò deductas fuisse. Quòd si quisquam istarum rerum accuratius cognoscendarum studio teneatur, sunt à Strabone Geographo, Phlegonte, Diodoro Siculo, Arriano, & Pisandro poeta, ab Vlpiano præterea, Libanio, & Iuliano, Sophistis omnium præstantissimis, scriptis exquisitè mandata. Postea autem Antiochiam profectam, Antiocheni, illam statua ex ære artificiosè fabricata, quæ adhuc integra seruatur, honorarunt. Eius hortatu Theodosius impulsus, maximam ciuitati adiunxit accessionem, murumque amplificauit, ad portam vsque, quæ ad Daphnem suburbium ducit, sicut cuique cupienti perfacile est videre. Nam ad nostram vsque ætatem veteris muri vestigia, ex ipsis reliquijs, quæ oculos quodammodo ad eam quasi manu ducunt, facile indagari possunt. Sunt tamẽ, qui dicunt murũ illum ab antiquiore Theodosio dilatatum: quinetiam eundem aurum ducentarum librarum reficiendo Valentis balneo in quadam parte accenso tribuisse.

Quòd

Quòd Eudocia multa Hierosolymis præclarè administrauit, & de diuersa monachorum Palestinę victus viuendiq; ratione. Cap. XXI.

EVdocia verò Constantinopoli Hierosolymam bis profecta est: & quanquam qua de causa, aut quid potissimum, vt aiunt, animo intenderet, eis, qui de vita illius scripserunt, licet, mea quidem sententia, minimè verè rem, vt gesta est, narrant, relinquendum censeo, tamẽ constat eam, cum in sancta illa Christi ciuitate versabatur, multas res ad Dei seruatoris honorem illustrandum, gessisse. Nam sancta ædificauit monasteria, & loca illa, quæ Lauras vocant: in quibus tametsi varia ratione viuitur, tamen vitæ institutio ad vnum eundemque finem spectat, eumque sanctissimum. Nam alij gregatim vitam degunt, nihil rerum, quæ animos hominum ad terram deprimere solent, possident: quippe aurum illis non suppetit: at quid dixi aurum? imò verò ne propria vestis, aut cibariorum quicquam. Nam quo pallio, aut tunica vnus iam induitur, alter vestitur eodem paulò post: adeo vt omniũ vestitus, vnius esse videatur, & vnius omnium. Quinetiam mensa communis apponitur, non opiparis instructa delitijs, aut alio quouis cibariorum genere, sed oleribus solum & leguminibus apparata: ijsque eatenus suppeditatis, quatenus solum satis essent ad viuendum. Porrò autem in præcibus solum, quas communiter inter ipsos ad Deum fundunt, se dies noctesque defigunt: sicque atterunt sese, sic se laboribus afflictant, vt mortui insepulti super terram iacentes videantur. Nonnulli eorum leges, quas ὑπερθέσμους vocãt, id est leges legibus, quibus tenentur, supra irrogatas sæpe exequuntur: quippe ieiunant ad biduum, atque etiam ad triduum. Sunt ex illis, qui quinque dies continuos & amplius ieiunant, & vix tum quidem cibum capiunt necessarium. Alij autem aliud ingrediuntur viuendi genus, idque diuersum à superioribus. Nam se separatim in ædiculas cõcludunt: quę tantum habent latitudinis altitudinisque, vt in illis neque corpore erecto consistere, neque se liberè inclinare possint. Quorum alij, vt est apud Apostolũ, in spe luncis & cauernis vitam assiduè degunt, vnaque cum be- *Heb.* 11.

stijs habitant,& in quibusdam occultis & ignotis terræ latibulis, Deo præcationes adhibent. Quinetiam alius viuendi modus à nõnullis eorum excogitatus est, qui omnẽ fortitudinis & tollerantiæ vim superat. Etenim viri ac mulieres in solitudinem ardoribus efferuescentem se abdunt, & solis illis membris, quæ naturæ seruiunt necessitati obtectis, reliquum corpus frigoribus immẽsis,& feruidis aeris caloribus nudum exponunt,æstu æquè atque algore cõtempto. Eò accedit,quòd alimentis,quibus homines vesci solent, penitus reiectis, depascuntur terram,vnde βοσκοὶ id est pabulatores appellantur:indeq; solum victũ sibi suppeditant,adeo vt tempore belluis similes efficiantur,quippe cum forma corporis,& animi habitu ab alijs hominibus omnino discrepẽt. Ac si fortè viderint homines,statim aufugiunt:& si qui eos insequantur,aut elabũntur velocitate pedum, aut abstrusis terræ locis ad quæ difficulter accedi possit,se occultant. Aliud præterea commemorabo, quod quamuis præalijs meritò primas tenet,ipse tamẽ penè præterijssem. Et si perpauci sunt ex hoc genere, sunt tamen aliqui,qui simul ac virtutis subsidio ab oĩbus animi perturbationibus liberi ac vacui sint,prodeunt in hominũ societatem,seque in medias turbas inijciunt, seque demẽtes esse simulant:sicque inanem gloriam, quam vt sapiens Plato ait, anima postremo omnium, tanquam vltimam tunicam solet exuere, quasi pedibus conculcant. Adeo etiam sine delectatione cibum capiunt, inque ea re tam austeram exercent disciplinam, vt siue ad cauponam, sine ad lupanar eos diuertere cogat necessitas, nec locum refugiunt, nec operiunt faciem, nec quicquam prorsus erubescunt. Porrò balneis crebro vtuntur, ac sæpè vna cum mulieribus versantur, simulque lauant sese: atque ita perturbationum omnium sunt expertes, vt naturam ipsam sibi subiecisse videantur: quandoquidem neque aspectu, neque tactu, neque denique ipso complexu mulieris ad naturalem concupiscentiam inclinari impelliue possunt. Sed sunt cum viris viri, mulieres autem cum mulieribus, atque tametsi non recusant cum vtroque sexu coire societatem, tamen vnius solum vsum nõ-

runt,

runt. Verum, vti comprehendam breui, in hoc sanctiſſimo diuiniſsimoque vitæ genere virtus, naturæ iura præſcribit, legeſque conſtituit proprias: nempe vt nemo eorum res ad vitam neceſſarias capiant ad ſatietatem: quandoquidem ipſorum lex eos eſurire & ſitire iubet, corpus eo veſtitu tegere, quem poſcit neceſsitas. Eorum vitæ ratio adeo exquiſitis libratur laudibus, vt cum in contrariam partem eamque ab altera multum diſtantem ſe inflexerint, nullam ſe mutationem feciſſe ſentiant. Ita enim res contrariæ in illis temperatæ ſunt, diuina gratia ea, quæ nullo modo commiſceri poterant, in vnum cogente, eademque rurſus diſrimente: vt vita in illis ac mors, duæ res et natura & effectu pugnantes maximè ſimul habitent: & in quibus rebus perturbationes dominari ſolent, in illis mortui eſſe, & quaſi in ſepulchro conditi, & vbi aſsidua facienda ſit ad Deum præcatio, ibi, etiam ſi ætate exacta fuerint, corpore valentes & viribus integris eſſe videantur. Atque ſic in iſtis, vtrumque vitæ genus coheret, vt certè tum veluti carne prorſus depoſita, perpetuo viuant, cumque viuis verſentur, tum corporibus medelam adhibentes, ſupplicum voces Deo offerant, aliaque officia, quæ ſuperiori viuendi modo apte conueniant, exequantur, & neque rebus neceſſarijs egeant, neque locis circumſcribantur, ſed omnes audiant & cum omnibus verſentur, crebris, imò verò aſsiduis genuum flectionibus vtuntur, quas graues viciſsim ſtationes excipiunt, ſolo appetitu ætatem, & imbecillitatem ſponte ſuſceptam recreante. Sunt athletæ carne nudati, ſunt luctatores expertes ſanguinis, qui etſi ieiunium habeant pro conuiuio omni ciborum genere inſtructo, proque opiparis delitijs: ac nihil ſi modò ita viui poſsit, guſtare, loco menſæ dapibus onuſtæ ducunt. Tamen quando hoſpes aliquis ad eos accedit, ſi etiam primo mane illud forte eueniat, magna cum beneuolentia & amica inuitatione tum ad comedendum, tum ad bibendum, illum excipiunt, alio Ieiunandi genere excogitato, videlicet vt inuiti commedant, adeo vt res magnã omnibus admirationem excitet, quippe qui cum pluribus ad

naturæ

naturæ ſuſtentatione egeant admodũ paucis contenti ſunt, propriæ voluntatis inimici & naturæ. Iuxta veterũ placita proditores, ſic vt omnibus modis illecebrę carnis arceatur, & anima gubernet, pulcherrima Deoque placita prudenter tum diligens tum obſeruãs, felices ſanè illi propter præſentis vitæ inſtitutum, multo tamen feliciores hinc diſceſſuri quo omnes ſuos conatus dirigunt, ad illud quod in optatis habent videndum properantes.

Quę Eudocia imperatrix in Paleſtina reparauerit, & de ſancti Stephani eccleſiæ exędificatione.
CAPVT XXII.

CVm multis huius generis hominib' Theodoſij cõiúx collocuta eſt, & multa eiuſmodi monaſteria, vt ante dixi ędificauit: Hieroſolymorum refecit mœnia, eáq; pulchriora reddidit. Templum extruxit præterea ad memoriam ſancti Stephani, primi & diaconi & martyris, ſplendore ac pulchritudine eximiũ, (quod quidem non ſtadio ab vrbe Hieroſolyma diſtat) inque eo, ſimul atque ad vitam immortalem profecta eſt, condita fuit. Theodoſius autem poſtea, vel vt quidam putant, ante mortem Eudociæ, vbi trigíta octo annos imperiũ gubernauerat, deceſsit è vita: inque eo honoris gradu poſt eum locatus fuit, vir omnium facile præſtantiſsimus, Martianus. Cuius res geſtas imperium etiam Orientis adminiſtrantis, præſpicuè, cœleſti Dei gratia benignè nobis opem ferente, ſequens docebit hiſtoria.

FINIS PRIMI LIBRI.

EVAGRII

EVAGRII SCOLASTICI, ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER SECVNDVS.

De Martiano imperatore & quæ signa præcesserint, imperium eius portendentia. Cap. I.

RES quidem Theodosij temporibus gestas primus liber complexus est: sequitur, vt deinceps Martianum, celebrem illum Romanorum imperatorem ponamus in medio, commemoremusque quis fuerit, vnde ortus, & quo modo ad gubernacula imperij Romani ascenderit. Sic namque res ab eo gestas, suo quasque loco commodè exponere poterimus. Cuius vita cum ab alijs multis, tum à Patrisco rhetore literis prodita est. Thrax erat genere, filius viri rem exercentis militarem: qui propterea quòd studio paternæ vitæ æmulandæ ducebatur, ad Philippopolim recta se contulit: inque ea ciuitate ascriptus est in militum numerum. Forte fortuna ei illic proficiscenti inter vias corpus recens occisum, humiq; proiectum visum est. Cui astans (erat enim cum in alijs vitæ officijs facilè præstantissimus, tum propensissimus ad misericordiam) factum admodum miseratus est, & diu ibi propterea commoratus, quòd funeri iusta soluere cupiebat. Verùm vbi quidam istud viderunt, rem deferunt ad magistratus Philippopolis. Illi prænendunt Martianum, quæstionem de cæde facta in eum exercent, Ac cum cõiecturis & signis plus tribueretur, quàm aut veritati, aut verbis Martiani cædem pernegantis, cumq; Martianus iã pœnas homicidæ esset persoluturus, ex improuiso, diuina largiente gratia, deprehensus est ille ipse, qui cædem fecisset: quo pro facinore capite mulctato, Martianus capitis

capitis periculo liberatur. Quocirca mirandum in modum ereptus discrimine, ad quandam militum turmam ibi accolentium venit, cupiens in eorum numerum nomen dare. Illi admirati hominem, & præpotentem fore certissimis coniecturis augurati, libentissimè eum admittunt, inque suum album referunt: neque ponunt infimo in loco, sicut lex postulabat militaris, sed ad quendam honorit gradum, quem vir nuper mortuus (cui nomen erat Augustus) obtinuerat, Martianum, qui Augustus itidem appellabatur, efferunt, inque album inscribunt: sic vt nomen, quo donantur imperatores nostri vna cum purpura (vocantur namque Augusti) prius, quàm potiretur imperio, obtineret. Neque certè nomen absque dignitate in eo residere poterat, neque rursus dignitas imperij aliud nomen ad suum decus illustrandum requirebat, adeò vti idem ipsum nomen & proprium & appellatiuum existeret, semelque prolatum tum dignitatem eius significaret, tum appellationem. Aliud præterea accidit, quod itidem Martiano portendebat imperium. Cum enim contra Vandalos simul cum Aspare bellaret, deuicto à Vandalis Aspare, ille cum alijs quàm plurimis captus, & cum reliquis captiuis deductus fuit in campum, Vbi Genzerichus eos viuos videre voluit. Quibus in vnum coactis. Genzerichus in tabulato quodam sedens, multitudinem captiuorum spectando multum cepit voluptatis. Captiui autem, tempore pro cuiusque arbitratu contrito (nam Genzerichi mandato custodes eorum vincula dissoluerant) in campo manserunt. Proinde cum alij alias res agerent, Martianus corpore humi posito, in sole feruido & vehementius, quàm tempus anni ferebat, exardiscente, somnos dedidit. Cui dormienti aquila desuper imminens, & corpore soli velut ad perpendiculum oppositio, alis passis obuolitans, instar nubis, illum vmbra texit, indeque magnam ei attulit leuationem, vsque adeò vti Genzerichus ostentum admiratus, de rebus, quæ ei euenturæ essent verisimam coniecturam faceret. Itaque Martianũ accersitum, liberum dimisit, eumque obstrinxit iureiurando, vt si ad imperium aliquando ascenderet, fœdera iungeret cum Vandalis, nec vnquam contra eos arma ferret: quod quidem

Martia

Martianum firmè re ipsa tenuisse scribit Procopius. Sed omissis illis, quæ sunt ab instituto aliena, ad historiam redeamus. Iste quidem Martianus, sicut pietate erga Deum, sic iustitia erga subiectos admodum excelluit. Diuitias putauit, non quæ sunt conditæ in thesauro, aut ex tributis collectæ, sed eas solum, quæ possint tũ his, qui opis indigent, subsidio esse, tum illis, qui multa possident, vitam tutam & curamque præstare. Suis erat formidini non in puniendo, sed ne aliquando puniret: ac propterea imperium ei fuit non hæreditas, sed virtutis præmium: quod quidem consecutus est suffragijs omnium tam senatorum, quàm aliorũ, cuiuscunque fortunę & conditionis essent, idque Pulcheria illis idem ipsum suadente: quam tametsi in domum suã asciuit, vt imperatricem, tamen cum ea, vtpote quæ virgo ad summam manserit senectutem, nunquam rem habuit. Ista confecta fuere, cum Valentinianus Romanus imperator, nondum quidem Martiani electionem confirmauerat: qui tamen postea propter hominis virtutem, ei suffragatus est. Martianus igitur magnopere cupiebat, vt cõmunis honos ab omnibus Deo tribueretur, & linguæ, quas impietas confusione quadam referferat, iam pie inter ipsas concordantes sacrum eius numen vno eodemque laudationis genere percelebrarent.

De Chalcedonensi concilio, & eius congregandi causa. Caput II.

MArtiano igitur ista in animo habenti, accedunt tum illi, qui Leonis antiquioris Romæ episcopi responsa ad alios perferre solent, docentque Dioscorum decisionem Leonis in secundo Ephesino concilio rectam sanamque doctrinam præscribentem repudiasse, tum alij, qui erant à Dioscoro iniurijs & contumelia affecti, orantque vt de ipsorum rebus concilium dijudicaret. Quod quidem ab imperatore maximè omnium contendit Eusebius Dorylæensis episcopus, ostenditque tum se, tum Flauianum fraude et fallacijs Chrysaphij Theodosij Satellitis abdicatum fuisse: quòd Flauianus Chrysaphio aurum pro eius ad episcopatum ordinatione postulanti, sacra ecclesiæ vasa, quò eum pudore suffunderet, misisset,

misisset, quodq; Chrysaphius in simili errore & prauitate cum Eutyche versaretur. Ait praeterea Flauianū miserandum in modum à Dioscoro interfectū per vim ab eo ecclesia extrusum, & calcibus verberatum. His de causis concilium Chalcedoni coactum est: nuntijque ac tabellarij missi: sacerdotes per literas plenas pietatis vndique acciti. Ac primo Nicæam, adeò vt cum Leo episcopus Romanus ad eos literas daret, per Pascasianum, Lucentium, & cæteros, quos eò ad suum locum supplendum miserat, eas sic inscriberet: EPISCOPIS NICEAE CONVOCATIS s. postea autem Chalcedonē vrbem Bithyniæ, quò Nestorium etiā accersitum Zacharias rhetor affectione quadam animi inductus narrat. Verùm rem minime ita se habere argumento esse potest, quòd Nestorius cōcilio penitus per anathema interdictus fuit. Quod etiam perspicue declarat Eusthius episcopus Beryti per literas, quas tum ad Ioannem episcopum, tum ad alterum Ioannem presbyterum derebus in eo concilio agitatis dedit: sic enim scribit. Huc aduentarunt, qui Nestorij reliquias sedulo conquirunt, & contra concilium ita cœperunt vociferari: quid est, quam obrem sanctis viris denuntietur anathema: sic vt imperator rem grauiter & acerbè ferens, iusserit satellitibus, vti eos inde procul expellerent. Quomodo igitur Nestorius, qui hinc demigrauerat, sit accersitus, non possum equidem dicere.

Templi sanctæ martyris Euphemiæ apud vrbem Chalcedonensem descriptio, & æditorum in illo miraculorum commemoratio.

Caput III.

ITaque congregantur episcopi in sacro Euphemiæ martyris tēplo, quod Chalcedoni vrbi Bithiniæ locatū est. Abest autem hoc templum à Bosphoro amplius duobus stadijs, situm in loco quodam amœno, qui adeo paulatim erigitur in accliuitatem, vti ascensus perfaciles minimeque molestos præbeat ad templum martyris accedentibus: qui quidem videntur sibi de repente in sublime sublati, atque adeo intra ipsum templi Sanctuarium versari. Vnde tanquam specula oculos deijcientes, campos omnes substra-

substratos cernunt, eosque in æquabilem & patentem planitiem porrectos, herba quoque virentes, onustos segetibus, arboribus cuiusque generis pulchrè ad aspectū vestitos: quinetiam montes asperos, scitè erectos, in altitudinē leuatos incuruatosque: diuersos præterea pelagos, partim præ tranquillitate purpureum colorem præ se ferentes, & placidè ac quietè cum ipsis quasi ludētes litoribus, quibus adiacentes agri à tempestatibus vacui sunt: partim turbulentos, & vastis furentes fluctibus: vnde vmbilici, alga, & minutiores pisciculi ex testaceorum genere reciproco vndarum impetu excutiuntur. Porro autē istud templum è regione Constantinopolis positum est, adeo vt talis & tam egregiæ vrbis aspectus, illi permultum splendoris afferat. hoc templum cōstat ex tribus amplissimis ædificijs: vnum libero cælo patens, atrio oblongo, & columnis vndique concinnè exornatum. Alterum deinceps, latitudine longitudineque paruis itidem columnis priori simile, fastigio suppositō solummodo dissimile. Ad cuius latus versus Aquilonem, est alterum ædificium ductū in gyrum, quod spectat ad solis ortum, ipsumque ad formam testudinis columnis valde artificiosè fabricatis, ex eadem confectis materia, magnitudine eadem, intus in orbem tornatum: subter his tabulatum est sublime, eodem opertū tecto: in quo liberum est cuique preces martyri fundere, & sacris interesse mysterijs. Intra testudinem ad orientem, est sacrarium decorè constructum: in quo sanctissimæ martyris reliquiæ in capsa bene longa (quam propterea quidam μακρὰν, id est longā, veluti proprio nomine appellant) eaque ex argento valde scienter confecta conditæ, reponuntur. Miracula autē, quæ ab ista sanctissima martyre quibusdam temporibus eduntur, nemini Christiano obscura sunt. Nam sæpenumero aut episcopis, qui ordine illius vrbis ecclesiam rexerant, secundū quietē ipsa martyr apparens, aut alijs quibusdā ob piam vitæ rationem nobilitatis accedens, iubet, vt in ipso templo festū delitijs & opiparis epulis celebrent. Quod vbi significatum est imperatoribus, pontifici, & toti ciuitati, ad templum accedunt omnes, tam qui reip. clauū tenent, quàm sacerdotes, magistratus, & reliqua vniuersa multitudo, quò efficiantur mysteriorum partici-

cipes. Deinde omnibus his inſpectantibus, epiſcopus Cõſtantinopolis, vnà cũ ſuis ſacerdotibus, ſacrariũ in quo ſanctiſsimũ martyris corpus, de quo ſupra dixi, reconditũ eſt, ingreditur. Eſt in ipſa capſa ad læuũ velut tranſenna exigua paruis ianuis obfirmata: per quam ferrũ oblongũ ſpõgia circum ligatũ ad reliquias vſque immittunt: quod qui dem vbi circumtorſerint, ſpongiam plenã ſanguine retrahunt, plenamq; cruẽtis guttis cõcretis plurimis. Quod vbi videt populus, ſtatim deũ propterea veneratur, gloria ac laudibus effert. Tanta eſt autẽ guttarũ concretarum inde extractarum copia, vt pijs imperatoribus, ſacerdotibus omnibus ibi congregatis, & vniuerſæ populi frequentiæ abũde ſatis ſuppetant, tum ad participandũ, tũ ad mittendum cæteris fidelibus, per orbẽ vniuerſum illarũ rerum cupientibus fieri participes. Ac guttæ illæ cõcretæ manent integræ perpetuo, & ſacer ſanguis neutiquam in aliam formam commutatur. Quæ res fiunt non certo aliquo & definito tempore, ſed pro vt epiſcopi vita, & morum illius grauitas fert. Aiunt namq; cum aliquis ſpectatus vir, & virtutibus eximius eã gubernet eccleſiã, hoc miraculũ ſæpiſsime fieri ſolere: cum aũt improbus illo munere fungatur, raro admodum ſigna illa diuina edi. Aliud præterea commemorabo, cui neque tẽpus, neque occaſio vlla eſt impedimento, neq; diſcrimen inter fideles & infideles ab eo confertur, ſed omnibus ex æquo oſtendit ſeſe. Cum aliquis eo loci accedat, vbi ſacra capſa, in qua ſunt cõditę ſanctiſsmę illæ reliquię, reponitur, tã fragãte cõpletur odore, vt alij omnes odores, quibus homines vti ſolent, ab eo longe ſuperentur. Nam neq; odori florũ, qui ex pratis colliguntur, ſimilis eſt, neq; illi, qui ex rebus ſuauiſsime olentibus capitur, neque talis, qualis conficitur ab vnguentario, ſed peregrinus eſt, & prę cæteris eximius, ex ipſius martyris reliquijs vim & virtutẽ illam ei tribuentibus efflatus.

De ijs quæ in concilio tractata ſtatutaq; ſunt, & quòd Dioſcoro Alexandrino epiſcopo ab epiſcopali ſede ſummoto, Theodoritus & Ibas & aliquot alii reuocati fuerunt.

Caput IIII.

Hoc eo-

HOc eodem in loco concilium cogitur: in quo aderãt, Paſcaſianus,& Lucentius,epiſcopi,& Bonifacius preſbyter, vicarij, vt dictum eſt, Leonis antiquæ Romæ Pontificis. Anatolius item antiſtes Conſtantinopolis, Dioſcorus Alexandriæ epiſcopus, Maximus epiſcopus Antiochiæ, & Iuuenalis Hieroſolymorum, & horum omniũ ſacerdotes,eidem concilio interfuerunt. Quorum numero adiuncti erant ſenatores primarij: quibus dixerunt vicarij Leonis, Dioſcorum non debere cũ illis in concilio conſidere. Iſtud enim ſuum epiſcopũ Leoné mandaſſe: quod quidé ſi minime obſeruarẽt, ſe ab Eccleſia deceſſuros. Accum ſenatores rogarent, quæ nã crimina objicerentur Dioſcoro, reſpõderũt illũ, qui perſonã iudicis præter æquũ & bonũ ſuſceperat, debere pro iudicio, quòd ipſe de alijs derat, iudiciũ ſubire. Quę cũ dixiſſet,& Dioſcorus de ſententia ſenatus in medio confeſſu ſtatueretur, petebat Euſebius, vt ſupplex libellus quẽ ad imperatores miſerat, coram iã perlegeretur, hæcq; verba adiecit. Mihi certe à Dioſcoro facta eſt iniuria, fidei etiã facta iniuria: Flauianus epiſcopus ab eo interfectus, vnaque mecũ iniquè ſacerdotio abdicatus. Iubete meũ ſupplicẽ libellum legi. Quæ cũ dixiſſet, ſupplex libellus lectus fuit, qui eſt hæc verba complexus.

Supplex libellus imperatoribus noſtris Chriſtum verè colentibus, religioſiſsimis, & ſanctiſsimis, Fl. Valentiniano, & Martiano ſemper Auguſtis, ab Euſebio humillimo epiſcopo Dorylæenſi, qui pro ſe, pro orthodoxa fide, pro Flauiano denique ſanctiſsimo epiſcopo Conſtantinopolitano verba fecit, oblatus.

Eſt quidem veſtræ amplitudini propoſitum, vt cunctis, qui veſtro parent imperio, ſedulo prouideatis, & cum cæteris omnibus iniuria affectis, tum maxime ſacerdotibus benignè opitulemini. In hoc enim diuinum numen, à quo mortalium imperium & dominatus vniuerſi orbis vobis tributus eſt, verè colitur. Quare quoniam & fides chriſtiana, & nos etiam, incõmoda multa grauiaque contra æquitatis regulam à Dioſcoro reuerendiſſ. epiſcopo Alexandriæ, vrbis primariæ, accepimus, ad veſtrã benignitaté ſupplices accedimus, vt quod æquum eſt à vobis impetremus.

Causa autem querelæ eiusmodi est. In concilio nuper Ephesi vrbis primariæ habito (quod vtinam nunquam fuisset habitum, ne orbem terrarum tantis malis, ac turbis oppleuisset) ille bonus vir Dioscorus, qui iuris & æqui normam pro nihilo putauit, qui timorem dei contempsit, qui eâdem tenuit cum Eutyche homine pleno inanitatis, atque adeo hæretico, opinionem & sententiam, qui quisnam esset, aliquandiu multos celauit, postea tamen seipsum prodidit, cum ex criminatione, quam ego Eutychi intulissem, & ex sententia, quam Flauianus sanctæ ac piæ memoriæ episcopus contra eum pronunciasset, occasionem arripuisset, multitudine populorum seditiosorum coacta, & potentia sibi pecuniæ subsidio acquisita, piam orthodoxorum religionem, quoad eius fieri poterat, labefactare, & peruersam Eutychis monachi doctrinam, quæ ab ipsis apostolorum temporibus hactenus à sanctis patribus condemnata fuerit, stabilire laborauit. Itaque cum facinora, quæ tam confidenter tum contra Christianam fidem, tum cõtra nos admiserit, non exigui momenti sint, supplices accidimus, ad genua vestræ celsitudinis, obsecramusque, vt iubeatis reuerendiss. episcopum Dioscorum ad crimina ei à nobis obiecta respondere, nimirum ad commentarios rerum ab eo contra nos gestarum in sancto concilio perlectos: quibus certe ostendere poterimus eum & à nostra orthodoxa fide alienum esse, & hæresim propugnare impietatis plenam, & iniquè nos abdicasse, & grauibus nos affecisse incommodis: atque oramus præterea, vt diuina, & honorifica vestra mandata mittere dignemini sancto & generali diuinissimorum episcoporum concilio: quò & quid nos, & quid prædictus Dioscorus egerit, audiri, & omnia, quæ in concilio gerentur, vestræ pietati significari possint: vti immoti tali nostro capiti Christo placeamus. Cuius rei facti compotes, imperatores sanctissimi, assiduas preces pro prospero vestri imperij statu perpetuando deo offerre non desistemus. Quæ autem in secundo concilio Ephesino ab episcopis acta erant, postea rogatu tum Dioscori, tum Eusebij publicè legebantur: quorum subtilem & exquisitam disputationem, cum à multis alijs traditam, tum in Actis concilij Chalcedonensis comprehensam, ne his quorum animus inter

mus inter legendum ad exitum rerum gestarum cognoscendum festinat, nugas, si hoc loco ponerem, agere videar, extremo huic libro, qui in manibus est, subiungam: quò etiá his, qui omnia ad vnguem, vt dicitur, scire volunt, copia sit & cuncta perlegendi, & rem quanque, vt gesta est, accurate in memoria imprimẽdi. Ac iam ea, quæ sunt instituti nostri maxime propria persequamur: nẽpe quomodo Dioscorus tum ex reiectione epistolæ Leonis antiquæ Romæ episcopi, qualis esset, deprehensus sit, tum præterea ex abdicatione Flauiani episcopi nouæ Romæ, quam vno eodemque die fecerat, callideque prouiderat, vt episcopi in vnũ coacti, chartæ, in qua iam nihil inerat scripti, postea tamen in eadem Flauiani inscriberetur abdicatio, subscriberent. Post hæc senatores ista decreuere. Postridie cum concilium exquisitius habitum esset, de orthodoxa & catholica fide multo accuratius quæsitum videmus. Ac quoniam Flauianus, piæ memoriæ episcopus, & Eusebius reuerẽdiss. Dorylæi episcopus, ex concilij actorũ decretorumque inquisitione, & ex verbis eorum, qui tum concilio præsiderunt (dixerant enim se errore lapsos fuisse, iniusteque Flauianum & Eusebium abdicasse) declarati sunt minimè in fide hallucinati, & propterea iniquè abdicati, æquum nobis sane videtur, idque deo nostram approbante sententiam, vt Dioscorus (modò ita placuerit diuinissimo & sanctissimo domino nostro imperatori) reuerendiss. Alexandriæ episcopus, Iuuenalis reuerendiss. episcopus Hierosolymorum, Thalassius reuerendiss. Cæsareę Cappadociæ episcopus, Eusebius reuerendiss. episcopus Armeniæ, Eustathius episcopus reuerendiss. Beræti, & Basilius reuerendiss. episcopus Seleuciæ Isauriæ, (penès quos tum potestas erat, concilioque illi præsidebãt) sacri cõcilij sententia ac iudicio, eodem pœnæ genere sicut canones ecclesiæ postulant, mulctati dignitate episcopali abdicentur, omniaque de sententia imperatorum diuiniss. decernantur. Post ista libelli ab alijs contra Dioscorum, cum de criminibus, quæ admiserat, tum de pecunia, quam acceperat, prolati, & Dioscorus iterum ac tertiò ad concilium vocatus, causis quibusdã simulatis pro se adductis, non veniret, Leonis episcopi antiquæ Romæ vicarij, ista totidem verbis in cõci

lio pronuntiarũt. Facinora ea, quæ sunt à Dioscoro ducũ Alexandriæ vrbis primariæ episcopo, contra canonũ præscriptionem, & disciplinã ecclesiasticã admissa, partim ex illis, quæ in priore cõfessu inquisita erant, partim ex his, quæ hodie acta sunt, omnibus sunt exploratè perspecta. Iste enim (vt multa alia missa faciamus) Eutychem eiusdem cum ipso opinionis à proprio ac suo episcopo, patre videlicet sanctissimo, & episcopo nostro Flauiano, sicut canon poscebat ecclesiæ, abdicatum, sua ipsius authoritate contra ecclesiæ canonem recepit in communionẽ: idq; antequam cõcilio illi, quod Ephesi cum episcopis sanctissimis habebat, interfuisset. Quibus episcopis sedes apostolica veniã propterea tribuit, quòd res, quas ibi gesserant, contra voluntatem gessissent: qui ad præsens vsque tempus Leoni episcopo sanctissimo, & vniuerso sancto & generali concilio morem gerunt: & ob eam causam eos, vtpote eidem fidei consentientes, in suam recepit communionem. At ille Dioscorus de illis rebus, de quibus gemere, lugere, seque humi abijcere debuerat, etiam adhuc gloriari non desinit. Accedit eodem, quòd epistolam beati Papæ Leonis, quam scripsit ad Flauianum sanctæ memoriæ episcopum, legi non permisit, idque sæpius rogatus ab hijs, qui eam attulerant, vt legeretur, ipseque cum iureiurando adiecto se eam legendam curaturum pollicitus esset. Quæ minimè perlecta, sanctissimis per orbem terræ ecclesijs & offensioni fuit, & detrimento. At quanquam talia conscieuerat facinora, tamen concilium à nobis initum est, quo modo tum ei, pro impio scelere ab ipso antè admisso, tum reliquis itidem pijs episcopis, penes quos minimè par cum eo erat, potestas iudicandi aliqua impertiretur misericordia. Verum quoniam prior eius impietas, posterioribus sceleribus longe superata est, (non enim dubitauit etiam sanctissimũ & religiosissimum antiquæ Romæ archiepiscopum cõmunione interdicere: quin etiam cum libelli pleni impietatis ab ipso commissæ contra eum essent producti, & ille ipse semel, iterũ ac tertiò, vti canon ecclesiæ vult esse, ad cõcilium per deo amantissimos episcopos vocatus, minime obtemperauit, vtpote propriæ conscientiæ stimulis exagitatus, &

eos, qui

eos,qui à varijs concilijs iure essent abdicati,cõtra ius rece
‘ pit ad se,deniq; varijs ecclesiæ legibus ab eo quasi pedibus
‘ conculcatis, contra se ipse quodãmodo sententiã pronun
‘ tiauerat)quoniã inquam hęc oĩa deinceps admisit,idcirco
‘ sanctissimus & beatissimus archiepiscopus magnę & anti-
‘ quæ Romæ Leo, per nos & præsens concilium, cum bea-
‘ tissimo & omni laude celebrando apostolo Petro, qui est
‘ petra & basis catholicæ ecclesiæ, & fidei orthodoxæ funda
‘ mentum, spoliauit omni dignitate episcopali, & omni sa
‘ cerdotali ministerio prorsus abdicauit. Quamobrem
‘ hoc sanctum & frequens concilium, sententiam, quam
‘ ecclesiæ canones postulant, contra Dioscorum, de quo
‘ nostra superior instituta fuit oratio,pronuntiat. His re-
bus à concilio confirmatis, alijsque nonnullis confectis,
episcopi qui fuerant cum Dioscoro abdicati,concilij roga
tu, & consensu imperatorum, ad suos episcopatus reuo-
cantur: & cum aliæ res, his qui gestæ erant, adiunctæ es-
sent, decisio concilij recitata fuit, his ferè verbis.
‘ Dominus noster & seruator Iesus Christus, dum discipu-
‘ los fidei cognitione confirmare voluit, Pacem, inquit,
‘ meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: vt ne- *Ioan. 14*
‘ mo videlicet cum proximo de pietatis dogmatis dissen-
‘ tiat, sed vt cosentientibus animis verbum prædicaretur
‘ veritatis. Postea verò,lecto sancto cõcilij Nicæni Symbo
‘ lo,lecta etiam decisione centum quinquaginta sanctorum
‘ patrũ Constantinopoli congregatorũ,hæc quę sequuntur,
‘ adiunxerunt. Diuinũ istud & salutare diuinæ gratiæ Sym
‘ bolum,cum ad absolutam fidei cognitionem,tum ad certã
‘ eiusdẽ cõfirmationem satis profecto habet mométi ac põ-
‘ deris. Nam de patre & filio & spiritu sancto, quæ sunt ne-
‘ cessariò cognoscenda, docet accuratissimè, & domini in-
‘ carnationem his, qui eam cum fide amplexantur, manife-
‘ stò tradit. Cæterùm quoniam quidam suis erroribus veri-
‘ tatis doctrinam tollere molientes,multas inanitates pepe-
‘ rerunt,quorũ alij mysterium incarnationis domini pro no
‘ bis susceptæ deprauare, & vocẽ,Deiparã,quæ virgini Ma-
‘ riæ tribuitur, denegare non sunt veriti, alij confusione
‘ quadam & commixtione naturarum introducta, v-
‘ nam eandemque carnis & diuinitatis naturam esse

stultè commenti sunt, & ea confusione diuinam vnigeniti naturam patibilem monstrosè confinxerunt, idcirco hoc præsens, amplum, & generale concilium, cupiens omnibus machinis contra veritatem paratis quasi aditum præcludere, prædicationem fidei à patribus ductam firmam ac stabilem manere debere docet: ac propterea decernit fidei formulam à trecentis decem & octo sanctis patribus traditam potissimum omnium integram seruandã esse. Quin etiam quo spiritus sancti oppugnatores conuincantur, doctrinam postea à centum quinquaginta patribus, qui Constantinopoli vrbi primariæ conuenere, de spiritus sancti essentia editam ratam facit: quam quidem illi patres omnibus palam proposuerunt, non quasi aliquid, quod in decretis cõcilij Nicæni antè promulgatis desyderabatur, adiecturi, sed vti suam ipsorum de spiritu sancto sententiam ac mentẽ contra eos, qui eũ dominũ esse denegabant, testimonijs ex scriptura petitis perspicuè declararent. Porrò autẽ, quò eos, qui mysterium incarnationis dominicæ depraua-re non dubitabant, & eum, qui ex sancta virgine natus fuit, hominem solum esse impudenti & maledico ore affirmabant, beati Cyrilli ecclesiæ Alexandrinæ pastoris epistolas, quæ Synodicæ dicuntur, ad Nestorium, & episcopos versus Orientẽ incolentes scriptas authoritate sua approbauit: quippe quæ tum ad amentiã Nestorij refutandã, tũ ad eos erudiendos, qui pio studio ad salutare Symbolum ritè intelligendum rapiuntur. Quibus epistolis beatissimi quoque & sanctissimi antiquæ Romæ archiepiscopi Leonis epistolam ad sanctissimum archiepiscopum Flauianum de tollendo insano Eutychis errore scriptam, vtpote eximij Petri cõfessioni consentientẽ, & velut columnã quandam ad veram doctrinã cõtra malè de fide sentientes roborandam non sine causa adiunxit. Nam illis, qui mysterium incarnationis in duos filios dirimere nituntur, strenuè resistit, & eos, qui diuinitatem vnigeniti patibilem dicere audent, à sanctorum conuentu excludit, & illis, qui in duabus Christi naturis commixtionem, aut confusionem esse statuunt, fortiter aduersatur, & qui formam serui, quam ex nobis sumpsit, ex cælesti, aut alia quapiã essentia constare, præ insania sentiunt, eos exagitat: denique,

‹ denique eis, qui antè coniunctionem naturarum, duas na-
‹ turas, post coniunctionem autem vnam solum in domino
‹ inaniter & falso confingunt, anathema edicit. Quamob-
‹ rem sanctorum patrum sententiam secuti, vnum & eundem
‹ filium dominum nostrum Iesum Christum confitemur, &
‹ vno consensu omnes docemus eum perfectum in diuinita
‹ te, perfectum etiam in humanitate, verè Deum, hominem
‹ verè, eumque ex animo rationis participe & corpore con-
‹ stare, secundum diuinitatem patri consubstantialem, nobis
‹ autem consubstantialem secundum humanitatem, nobisq;
‹ in omnibus, excepto peccato, similem: ante secula à patre
‹ genitum secũdum diuinitatem, in extremis diebus propter
‹ nos nostramque salutem, ex Maria virgine & Deipara na-
‹ tum secundum humanitatem: vnum & eũdem Iesum Chri-
‹ stum, Filium, dominum, vnigenitum, ex duabus naturis si-
‹ ne earum confusione, sine mutatione, sine diuisione, sine
‹ secretione cognitum, & naturarum differentiam propter
‹ copulationem minimè sublatam, sed proprietatem vtriusq;
‹ naturæ integram seruatã, & in vna persona, siue ὑποστάσει
‹ vna, vt Græci loquuntur, cohærentem, non in duas parti-
‹ tam aut diuisam personas, sed vnum & eundem filium vni-
‹ genitum, Deum verbum, & dominum Iesum Christum, si-
‹ cut antiquitus Prophetæ de eo, & post ille ipse Christus
‹ nos docuit, & idem ipsum nobis patrum Symbolum tradi-
‹ dit. His igitur accuratissimè, & summa cum diligentia à no
‹ bis decisis definitisque, sanctum & generale concilium sta-
‹ tuit, vt nemini liceat aliam fidem aut proferre, aut conscri-
‹ bere, aut componere, aut aliter sentire doceréue. Eos au-
‹ tem, qui audeant aliam fidem componere, aut inferre, aut
‹ docere, aut aliud Symbolum his, qui ex Gentilitate, vel ex
‹ Iudaismo, vel ex alia qualicunque secta ad cognitionẽ ve-
‹ ritatis aliquando se transferunt, tradere, si Episcopi fue-
‹ rint dignitate episcopali priuari, sin clerici, clericali mini-
‹ sterio: sin autem monachi, vel laici, anathemati addici iu-
‹ bet. Itaq; hac decisione perlecta Martianus imperator, qui
concilio Chalcedonensi interfuit, quique orationem in eo
dem habuit, Constantinopolim reuertitur. Iuuenalis &
Maximus Theodoritus & Ibas ad episcopatus, quibus e-
rant abdicati, reuocantur. Alia præterea ibi agitata, quæ vt

suprà dixi, in extremo hoc libro, ponentur. Decretum est præterea, vti sedes episcopalis nouæ Romę, id est, Cõstantinopolis, propterea quòd secundas post Romam antiquã obtinebat, primas inter alias vrbes ferret.

De seditione propter ordinationem Proterij Alexandriæ suscitata, & itidem Hierosolymis.
CAP. V.

POrrò autem Dioscorus ad Gangrenam vrbem Paphlagoniæ incolendam condemnatus, & Proterius communibus concilij suffragijs ad Episcopatum Alexandriæ gerendum delectus. Quo in sede illa episcopali locato, maximus tumultus, & plane intolerabilis à populo varijs æstuante sententijs cietur. Nam, vti in eiusmodi rebus euenire solet, alij Dioscorum repetere, alij partibus Proterij firmè adhæresce re cœperunt: adeo vt clades ingens eaq; certè insanabilis inde nasceretur. Nam Priscus rhetor scribit præfectum Thebaïdis eadem tempestate venisse Alexandriam, vidisseque populum vno consensu contra magistratus impetum feciſſe, iecisseque lapides in militum copias, quæ seditionem comprimere studebant: atque milites vi coegisse ad templum, quod olim Serapidis dicebatur, confugere: tum populum concurrisse eò, templum expugnasse, militesque viuos ignis cremasse incendio. De quibus rebus cum certior factus esset imperator, militum recens ad eam rem lectorum duo millia illò misisse. Quos adeo secundo vento & prospera vsos nauigatione, vt sexto post die Alexandriam appellerent. Deinde cum milites petulanter in vxores et filias Alexandrinorum insultarent, cladem posteriorem priore sua acerbitate pene obscurasse. Postea populum in circo congregatum orasse Florum, qui & præsidiariorum militum gesit præfecturam, & ciuilem vrbis administrationem tenuit, vti ipsis frumenti congiarium, quod illis ademerat, quinetiam balnea spectacula, & alias denique res, quæ eis propter tumultuosam ipsorum seditionem ablatæ fuerant, reddenda curaret. Florum autem populi im-

puli impetum cum corã adesset sua hortatione cohibuisse, pariterque seditionem ad tempus sedasse. Verùm interea monachi, qui solitudinem in confinijs Hierosolymorum sitam incolebant, minime pacato tranquilloque animo fuere. Nonnulli enim eorum, qui concilio interfuissent, & ab eius decretis penitus dissentirent, veniunt in Palæstinam, de fide prodita conquesturi: & alios monachos ad seditionem incendere excitareque cœperunt. Ac cum Iuuenalis ad sui episcopatus sedem reuertisset, & vi compulsus ab illis aduersarijs, qui illum in contrariam sententiam retrahere nitebantur, suam ipsius sententiam refellere detestarique, ad vrbem, in qua tum imperator vixit, confugisset, qui concilio Chalcedonensi vti supra diximus refragabantur, in vnum coacti, in sancto die festo Resurrectionis Theodosium, qui maximè omnium concilij illud perturbasset, quique primus illos de eo certiores fecisset, designant episcopum: de quo postea monachi in Palæstina scripserunt ad Achisonẽ, quòd à suo proprio episcopo in maleficijs deprehensus, expulsus fuit monasterio: & quod dum fortè Alexandriæ versabatur, adhæserat Dioscoro, & multis, vtpote seditiosus, verberibus dilaceratus, cameloque maleficorum more impositus, circa vrbem ductus fuerat. Ad istum multi ex vrbibus Palæstinæ accedentes, effecerunt, vti ipsis ab eo designarentur episcopi. Inter quos Petro ex Iberia orto, episcopatus Maiumæ prope Gazam sitæ donatus fuit. Quibus rebus nuntiatis, Martianus primum iubet Theodosium militum manu ad se adduci, mittitque eo Iuuenalem, qui res ibi perturbatas ad meliorem tranquillioremque statum reduceret: quinetiam omnes à Theodosio ad ecclesiæ ministerium designatos exturbari mandat. Postea verò quàm Iuuenalis eo aduentauit, multa et acerba mala, qualia (dæmoni inuido & Deo infesto vafre excogitante) animus cuiusque suggerere solet, ex vtraque factione manarunt. Nam dæmon ex mutatione vnius literæ, falsaque eius interpretatione perfecit, vt vtrouis modo efferretur, sententiam omnino diuersam induceret: quæ quidem tam discrepans à compluribus putatur, sensusque tam penitus inter se pugnãtes inferre, vt alter alterũ prorsus labefactet. Qui enim fatetur christũ ex, hoc est, in duabus esse naturis,

perspi-

perſpicuè dicit eũ ἐκ, hoc eſt, ex duab⁹ naturis cõſtare: ſiqdé Chriſtũ in diuinitate pariter & humanitate ineſſe cõcedés, eũ ex humanitate & diuinitate pariter cõſtare cõcedit: qui rurſus ἐκ, hoc eſt, ex duabus naturis cõſtare dicit, omnino confitetur ἐν, hoc eſt, in duabus ineſſe: quippe ex diuinitate & humanitate cõſtare aſſerés, eũ ĩ diuinitate & humanitate ineſſe aſſerit: ſic tamé vt neq; caro in diuinitaté, neq; diuinitas in carné (quarũ cõiũctio inexplicabilis eſt) cõmutetur atq; adeo per hãc vocé prolatã, EX DVABVS, intelligatur ſimul proferri, IN DVABVS, & per vocẽ, IN DVABVS, intelligatur pariter proferri, EX DVABVS, & alteram ab altera minime abeſſe: quandoquidem ex abundanti conſtat non modò totum ex partibus conſtare, ſed in partibus totum intelligi: & tamen iſta penitus ab ſe mutuo ſeiuncta quidam homines opinantur, quippe quorũ animi ſunt ante ita occupati vel quadã de Deo opinione, quæ ipſis aſſueta eſt, vel tali voluntate vt quoduis mortis genus ſubire malint, quã ei, quod verum eſt aſſentiri. Vnde mala, quæ ſupra poſuimus, profecta ſunt. Sed iſta quidem hoc modo.

De imbrium penuria, fame ac peſte, vtque incredibiliter quibuſdam in locis tellus ſua ſponte fructus protulerit. CAP. VI.

EIſdem temporibus, tanta fuit imbrium paucitas in vtraque Prygia, Galatia, Cappadocia, & Cilicia, vt homines rerum neceſſariarum penuria coacti, alimentum peſtiferum, & exitiale caperent, vnde etiam peſtis nata eſt, & ob victus mutationé ægrotare cœperunt, & corporibus intumeſcentibus propter nimiam inflammationé lumina amiſerunt: ac tuſsi ſimul afflictati, tertio die migrarunt è vita. Cui quidem peſti quamquam nullum potuit omnino remedium inueniri, fames tamen his, quibus vita ſuppetebat, per ſalutarem Dei omnium moderatoris prouidentiam leuata eſt: quippe anno illo ſterili & effœto alimentum ex aere non aliter atque Manna olim Iſraelitis delapſum dicitur, & inſequente anno fructus maturos terra ſua ſponte produxiſſe. Atque non modo hæc mala per Palæſtinam graſſabantur, verum etiã aliæ graues calamitates per alias multas & propè infinitas regiones pererrabãt.

De Va-

De Valentiniani cæde, & Romæ expugnatione, & alijs qui illic imperitabant. Cap. VII.

DVM hęc in Oriente gerũtur, in antiqua Roma Aetius miserè interfectus est. Valentinianus quoq; partiũ versus occidentem imperator, & Heraclius vnà, à quibusdam Aetij militibus è medio sublati: insidijs à Maximo, qui imperium ambierat, propterea contra eos comparatis, quòd coniunx Maximi fuerat à Valentiniano stuprata, & per vim cõpressa. Iste Maximus Eudoxiam Valentiniani vxorẽ coegit inuitam sibi nubere. Illa igitur, neque id sane immeritò, hoc facinus & contumeliæ, & turpitudinis maximæ loco ducẽs, & omnem aleam, vt dicitur, iacere cupiẽs propter ea quæ maritus passus est (mulier enĩ est & propter pudicitiam quam ipsa amiserat atrox, & animo implacabili, cum pudicitiam retinere studens ea spoliatur, idque ab eo maxime cuius atrocitate virum amisit) mittit in Libyam ad Genzerichum, dona quàm plurima illi dat, bonamque spem etiam animo eius inijcit, de alijs in posterum potiundis: suadet vt ex inopinato imperium Romanũ inuadat, polliceturque se omnia in manus eius traditurum. Qua re confecta, Roma capitur. Genzerichus, vtpote barbarus, morum incõstantia et mobilitate præditus, fidẽ huic minimè seruauit, sed vrbe incensa, rebusque omnibus direptis. Eudoxia denique cum binis filiabus capta, reuertitur: inque Libyam se recipit, & Eudoxciam maiorem natu filiam, filio suo Honoricho collocat in matrimonium: Placidiam autem natu minorem vnà cum Eudoxia matre postea famulatu plane regio comitatam, quò Martiani animum (nam & incendium Romæ, & imperatoris Valentiani filiæ tam contumeliosè tractatæ ei bilem mouerant) pacatum & tranquillum efficeret, mittit. Itaque Placidia iussu Martiani eam despondentis, nubit Olybrio, viro nobili ex ordine Senatorio: qui Roma capta, confugit Constãtinopolim. Mortuo Maximo imperium Romanorum obtinet Auitus ad menses octo. Quo peste extincto, Maiorinus proximo anno suscipit imperij gubernacula: Maiorino etiam à Rhecimero Romanorum duce per insidias interempto, Seuerus trienno imperium occupauit.

De mor-

De morte Martiani et Leonis imperio, et quòd hæretici Alexandrini Proterium occidunt, eiusq; episcopatum Timotheo Aeluro tradunt. CAP. VIII.

SEuero porrò Romanorũ adhuc imperiũ gerente, Martianus, cum septem solum annis regnasset, deposito hoc regno, ad præstabilius domicilium demigrauit: exemplari imperandi verè regio omnibus ad intuendum relicto. De cuius morte Alexandrini certiores facti, iracundiam cum maiore furore, & æstu contra Proterium renouarunt. Nam populus, ad iram facilè accendi, leuique arrepta occasione, ad tumultus ciendos inflammari solet, idque Alexandrinus in primis: qui quidem frequenti sua multitudine eaq; obscura & abiecta maximè se efferens, temeraria audacia magnos sumit spiritus. Atque ea de re aiunt plebeũ quenq; modò ipse voluerit principium dare, ciuitatem illam ad popularem ac ciuilem seditionem posse incendere, & quò velit deducere rapereque: adeò vti eam non pudeat res planè ridiculas & ineptas (sicut de Amasi scribit Herodotus) plerumque consectari. Ac talis est in eiusmodi quidem rebus populus iste: at in alijs tamen non est talis, qualis contemnendus videatur. Alexandrini ergo, tempore, quo præsidiorum prefectus Dionysius in superiori Aegypto commorabatur, diligenter obseruato, Timotheum cognomento Aelurum, qui iam pridem monasticum vitæ genus excoluisset, postea autem esset in numerum presbyterorum Alexandrinorum ascriptus, ad episcopatus gradum capescendum suffragijs deligunt: ac simul atque in magnam ecclesiam, quæ Cæsaris nomine nuncupatur, deduxerant, illum suum declarant episcopum, dum Proterio adhuc suppeditabat vita, sacerdotisque muneribus fungebatur. Timothei electioni interfuit Eusebius antistes Pelusij, & Petrus exIberia ortus, Maiumæ ciuitatis episcopus: quas etiam res, historicus ille qui vitam Petri literis prodidit, commemorat: à quo traditur Proterium non à populo, sed à quodam milite trucidatum. Nam cum Dionysius, sceleribus ibi admissis impulsus, maxima cum celeritate Alexandriam veniret, maturaretque incensam seditionis flammam restinguere, quidam ex Alexandrinis, Timothei suasu, vti scriptũ

scriptum erat ad Leonem, Proterium abeuntem, confugientemque ad baptisterium, visceribus eius gladio transfixis, conficiunt, funéque circumligatum, in loco, qui Tetrapylon, id est quatuor portæ, dicitur, omnium oculis subijciunt ad contemplandum: ac cum irrisione & clamore Proterium occisum prædicant. Postea verò corpus per totam ciuitatem raptatum, igni cremandum tradunt: atque more belluarum viscera eius degustare neutiquam exhorrescunt: Sicut ex postulatione episcoporum Aegyptum incolentium, & totius cleri Alexandrini hæc omnia complectente constat: quæ ad Leonem imperio Romano, vti diximus, post Martianum potitum, facta fuit, hisque ferè verbis conscripta.

Pio, Christi amantissimo, & victori à Deo declarato, triumphatori, Augusto Leoni postulatio ab episcopis omnibus dioceseos Aegypti vestræ, & à Clericis maximæ & sanctissimę vestrę Ecclesiæ Alexãdrinæ missa.

Cum sis humanæ vitæ diuina & cœlesti gratia, velut dono tributa, Auguste imperatorũ omniũ sanctiss. nõ desinis reuera proximè & secundũ Deum in dies singulos cõmuni reip. vtilitati prouidere. Et postea Timotheus, qui tum presbiter fuit, pace populi rectè de fide sentiẽtis cum apud nos, tum apud Alexandrinos disturbata, se statim post conciliũ Chalcedoni celebratum cum quatuor aut quinque duntaxat episcopis & paucis monachis, tum peruerso Apollinarij, tum pernicioso eius ipsius Timothæi errore pariter cum eo infectis (ob quem omnes id temporis à Proterio, viro diuinæ plane memoriæ & concilio episcoporum in Aegypto coacto, dignitate sacerdotali, sicut canon ecclesiæ postulat, abdicati, ab imperatoribus, quibus bilem mouerant, in exilium eiecti fuerunt) ab ecclesia catholica & fide se separauit seiunxitque. Ac paulo post. Idem Timotheus tempore, quo Martianus, sanctissimimæ memorię imperator ex hac luce ad deum migrauit, diligenter obseruato, maledicis verbis, vtpote nullis subiectus legibus, eũ impudẽs lacerare non dubitauit: sancto etiam & generali concilio Chalcedoni habito quasi perfricta fronte anathema denunciare, pertrahere ad se populi venalis & seditiosi turbam, contra

contra diuinos canones, ordinem ecclesiasticum, remp. et leges dimicare, se intrudere in sanctã Dei ecclesiam pastorem tum & doctorem habentem, sanctiss. nostrum patrem & archiepiscopum Proterium, consueras celebrantem synaxes, & praces nostri omnium seruatori Christo pro sancto vestro imperio, & pro palatio vestro Christi amantissimo offerentem. Et paulò infra. Vno die præterlapso. Proterio sanctissimo episcopatus munere, vt moris est, perfungente, Timotheus assumptis sibi duobus episcopis dignitate episcopali abdicatis, & clericis itidem exilio, vt diximus, mulctatis, à duobus illorum creatur episcopus, nullo omnino episcoporum Orthodoxorum ex dioceſi Aegyptiaca, sicut in creando episcopo Alexandrino fieri solet, præsente: & ita cathedram archiepiscopatus, sicut ipse putabat, obtinet, stupro planè contra ecclesiam habentem suum proprium sponsum, qui diuina in ea obibat mysteria, sedemque suam vti ecclesiæ canon flagitat, gubernabat, admisso. Et quibusdam interpositis, sequuntur ista. Beatus ille Proterius nihil aliud facere poterat, quàm dare locum
Rom. 12. iræ, sicut scriptũ est, & quò impetum eorum, qui ad necem illi inferendam accurrebant, effugeret, ad venerandum se recipere baptisterium: quem locum maximè omnium, etiã barbari & agrestes homines, qui sacratum eius decus, & gratiam inde emanantẽ penitus ignorant, violare extimescunt. At isti tamen qui propositũ ab initio Timotheo cõcilium re ipsa perficere nitebãtur, ne in puris illis & inuiolatis quasi adytis Proterium seruari passi sunt, neque sanctimoniam loci, neque, tempus (solemnis enim dies festus, salutaris Paschatis tum celebrabatur) reuerentes, neque reformidantes sacerdotij dignitatem, quæ inter Deum & homines mediatrix est, innocentem occidunt, crudeliterq; cum alijs sex è medio tollunt: atque corporis reliquias vulneribus vndique plenas abducunt secum, trahunt per vniuersam ferè vrbem, ludibrio miserandum in modum exponunt, atrociter verberibus lacerant corpus illud, quod verbera minimè sentiebat, discindunt membratim, & ne à visceribus, more ferarum, degustandis illius, quem nuper mediatorem inter deum & homines existimabant, se continuerunt. Postremò quod reliquum erat corporis, igni tra-

dunt

dunt absumẽdum: & cineres illius in ventum spargunt dis sipantque, adeo vt efferatam bestiarum immanitatem longe superare viderentur. Atque istorum omniũ malorũ author & architectus fuit Timotheus. Zacharias aũt, qui res easdẽ narrat, literis nimirũ Thimothei ad Leonem missis persuasus, tradit plura præterea gesta esse, idque culpa Proterij, qui maximas turbas, vti ait ille, in Alexandriam inuexerat: facinoraque ea non à populo, sed à quibusdam militibus designata: eoq; missum Stelã ab imperatore Leone, pœnas illis inflicturum.

De circularibus Leonis literis
Caput IX.

LEo imperator cum ab episcopis remp. Romanam incolentibus, tum ab alijs pijs viris ob monasticũ vitæ genus plurimum cõmendatis, de concilio Chalcedonensi, & Thimothei cognomento Aeluri creatione interrogasset, literas generatim ad omnes scripsit: misitque vnà exemplaria supplicum libellorũ tum à Proterij, tum à Thimothei fautoribus sibi oblatorum.

Literæ autem Leonis quaqua versum ad oẽs missæ sunt his verbis cõpositæ. Exemplar literarum diuinarum sanctissimi imperatoris Leonis, Anatolio episcopo Cõstantinopolitano, & oĩbus alijs per totum orbẽ terrarũ metropolitanis, episcopisque reliquis missarum.

Imperator Cæsar Leo, Pius, Victor, Triũphator, Maximus, semper Augustus, Anatolio episcopo, S.

'FVit meæ pietati in optatis, vt tum oẽs sanctissimæ orthodoxæque ecclesiæ, tum præterea ciuitates reip. Romanæ subiectæ summa tranquillitate fruerẽtur, nihilq; accideret, quod quietũ earum statum perturbaret. Quęaũt turbæ nuper Alexandriæ contigerint, tuæ sanctitati minimè iam obscurum arbitramur. Verũ quò accuratius oĩa intelligas, & quæ causæ tanti tumultus, tantæque perturbationis extiterint, verè cognoscas, exemplaria supplicum libellorum, quos sanctissimi episcopi & Clerici à prædicta vrbe, & dioceſi Aegyptiaca Constantinopolim

vrbem imperij primariam, aduentantes, contra Thimothe um ad meam pietatem attulerunt, quinetiam exemplaria, supplicum libellorum, quos quidam etiam Alexandria à Timotheo ad Castra nostra accedentes, nostræ clementiæ tradiderunt, ad tuam pietatem misimus: ad eum planè finem, vti quid factum sit à Thimotheo, quem vt populus Alexandrinus, & primarij viri, & ciues, & nauclerí sibi popoſcerunt episcopum: deque alijs rebus in ipso supplicum libellorum corpore comprehensis, & præterea de Chalcedonensi concilio, cui minime assentiuntur quidam, sicut libelli supplices infra positæ declarant, tua sanctitas perspicuè intelligere possit.

Proinde tua pietas faciat, vt omnes orthodoxi & sancti episcopi, qui in hac vrbe primaria in præsentia commorantur, quinetiam omnes sanctissimi clerici confestim apud se conueniant, & omnibus rebus (quippe Alexandria, quæ vti in statu tranquillo & pacato locetur, nobis maximè curæ est, iam est vehementer turbata) diligenter tractatis disquisitisque, quid de eo, de quo supra diximus, Thimotheo, quid etiam de concilio Chalcedonensi, omni humano timore, gratia, & odio penitus depositò, soloque Dei omnipotentis timore ante oculos statuto (nostis enim vos de hac re sanctæ eius & synceræ diuinitati rationem reddituros) quid inquam, vobis videatur, planè significetis, quo nos de omnibus per vestras literas certiores facti, edictum, quod apposite illis conueniat promulgare possimus. Istæ quidem sunt literæ scriptæ ad Anatolium. Non dissimiles ab eodem imperatore scriptæ fuerunt, cum ad alios episcopos, tum ad viros illustres, qui per id temporis, vt supra demonstratum est, vitam inopem, & rebus omnibus ad victum necessarijs destitutam egerunt: ex quorum numero Symeones (de quo superior nostra mentionem fecit historia) fuit: qui quidem primus omniũ cœpit in columna habitare, illudque domicilij genus inuenit. His annumerantur Baradatus & Iacobus Syrij.

De quibus rebus episcopi & Symeones qui columnam incolebat rescripserunt. CAP. X.

Primum

PRimum igitur Leo episcopus antiquæ Romæ pro defensione concilij Chalcedonensis scripsit, creationem que Timothei, vtpote contra ecclesiæ leges factam improbauit: quam Leonis epistolam imperator per Silenciarium eius mandata exequentem Timotheo Alexandriæ antistiti mittit: cui rescripsit Timotheus, & cum concilium Chalcedonense, tum Leonis epistolam coarguit. Istarum epistolarum exemplaria extãt in literis Leonis imperatoris generatim ad omnes scriptis: & à me quidem omittuntur, ne nimis multa eius generis scripta in hoc opere intexere videar. Porro alij itidem episcopi Chalcedonensis concilij firme adhæsere decretis, & creationem Timothei consentientibus suffragijs condemnauere. Ac solus Amphilochius episcopus Sidæ epistolam scripsit ad imperatorem, in qua vti contra Timothei creationem grauiter vociferatur, sic conciliũ Chalcedonẽse improbat: Quę res sunt etiam à Zacharia Rhetore literis mandatæ, ipsaq; epistola Amphilochij in eius libro posita. Symeones item vir sanctæ memoriæ, binas de eisdem rebus scripsit epistolas, alteram ad Leonem imperatorem, ad Basilium Antiochiæ alteram: quarum eam, quæ est scripta ad Basiliũ, vt pote breuẽ, in hac mea ponã historia: cuius hęc est sententia.

Vide cusp. in vita Anastá.

Domino meo religiosissimo, sanctissimo, deoq; charissimo Basilio archiepiscopo, Symeones humilis peccator in domino S.

IAm oportune dicere possumus: Benedictus deus, qui nõ auertit precem nostrã, & misericordiã suam à nobis peccatoribus. Cum literas vestræ amplitudinis accepissem, admiratus sum tum singulare studiũ & pietatẽ imperatoris nostri sanctissimi, quam nõ modò erga sanctos patres, verũ etiã erga fidẽ ab illis confirmatam demonstrauit, declarauitque. Verùm hoc non ex nobis donũ, vt sanctus loquitur apostolus, sed ex Deo, qui per preces vestras hanc propensam illi largitus est voluntatem. Postea adiungit ista. Quapropter ego abiectus & vilis velut aborrus monachorum, imperatori significaui, tum quid ipse de fide sexcentorum illorum & triginta sanctorum patrum Chalcedoni in vnum coactorum senserim, tum me

illi adhæreſcere, & ab eadé vtpote ſancti ſpiritus afflatu de-, monſtrata confirmatum affirmaui. Nam ſi ſeruator adeſt in, medio duorũ aut trium in nomine eius congregatorũ, qui, fieri poteſt, vt tã multorum tamque ſanctorum patrum nó, interſit concilio, cum ſpiritus ſanctus fuerit cum illis ab, initio? Et poſtea. Quamobrem confortare, & eſto ro-, buſtus in veræ pietatis defenſione, non aliter atque Ieſus, filius Naue Seruus domini in populo Iſraelitico guber-, nando tuendoque. Vniuerſo clero tuę ſanctitati obſequé-, ti, & populo benedicto ac fideli à me, quæſo, ſalutem di-, cito.

De Timothei Aeluri exilio, & Timothei Salofacioli creatione, & de Gennadio & Acacio Conſtantinopolitanis epiſcopis. Cap. XI.

POſt iſta Timotheus Aelurus addicitur exilio, iubeturque Gangrænæ domicilium rerum ſuarum collocare. Itaque Alexandrini alterum Timotheum Proterij ſucceſſorem deſignant: quem alij Baſilicum, Salofaciolum alij vocarunt. Mortuo Anatolio, ſedem epiſcopatus Conſtantinopolis vrbis primariæ capeſsit Gennadius: cui Acacius, qui in eadé vrbe orphanorũ collegio præfuerat, ſucceſsit.

De terræmotu qui accidit Antiochiæ, trecentos et quadraginta ſeptem annos poſt illum qui fuerat, regnante Traiano. Cap. XII.

SEcundo anno imperi Leonis ingens terræ motus & conquaſſatio Antiochiæ accidit: ante cuius initium quidam è populo eiuſdem vrbis fati, ſupra modũ inſanire, & omné belluinã feritatem longe ſuperare viſi ſunt, quaſi proemium eiuſmodi cladibus præbituri. Annus aũt ſextus & quingenteſimus poſt nomen illi vrbi impoſitum grauiſsimus terræmotus accidit, quippe decimoquarto die menſis Gorpiæi, quem Romani Septembrem vocant, circiter horam quartam noctis, trecentum quadraginta ſeptem annis decurſis ab eo terræmotu qui ſub Traiano fuit. Ille enim terræmotus anno centeſimo quinquageſimo

nono

nono post ciuitatem liberam & sui iuris factam contigit: hic autem regnante Leone, sicut à scriptoribus qui eum accuratè persecuti sunt, commemoratur, accidit, sexto & quinquagesimo anno. Qui quidem omnes fere ædes vrbis nouæ disturbauit, quæ vrbs à multis hominibus incolebatur, nullaque eius pars deserta fuit aut neglecta, sed tota imperatorum magnificentia aliorum alios in ea re superare contendentium exquisitè elaborata extructaque. Quinetiam prima & secunda palatij domus deiecta, alijs stantibus vnà cum adiuncto balneo, qui cum ante nullo fuisset vsui, iam tum in ea calamitate necessariò propter Clades, quæ reliquis balneis obtigerunt, ciuitati abluendæ inseruiuit. Euersæ etiam porticus ante palatium: & locus, qui Tetraphylon dicebatur: & turres Circi propè ianuas, & quasdã etiã porticus ex illis egredientes: aliquam item partem balneorum Traiani, Seueri, & Adriani concussit diruitque: aliquam quoque viciniæ, quæ Ostracina dicitur, vnà cum porticibus, & Nymphæum (sic enim nominatur) prostrauit: quorum singula accuratè à Ioanne rhetore narrantur. Ait porrò tum ciuitati de tributis mille auri talenta, ab imperatore esse condonata, tum ciuibus etiam vectigalia, qui ea clade afflicti erant, tum denique ab eodem curam de publicis ædificijs reficiendis susceptam.

De incendio quod extitit Constantinopoli. Caput. XIII.

CLades præterea huic non dissimilis, imò verò multò acerbior Constãtinopoli accidit: quæ in parte vrbis mare tangente, quam Viam Bouis nuncupant, primum incepit. Fertur dæmonem quendam maleficum & conscleratum mulieris gerentem similitudinem, siue mulierem egentem, quæ victum manibus quæritabat (vtrũq; namque dicitur) circiter tempus, quo lucernæ accendi solent, lucernam in forum detulisse, quasi aliquid salsamenti empturã: depositaq; ibi lucerna se inde subduxisse. Flãmã lucernæ stupam occupasse, maximum excitasse incendium, ædificiumque in foro positum dicto citius combussisse:

atque ædificia alia in proximo sita, non modo quæ facile incendi poterant, verum etiam quæ erant ex lapidibus constructa, depascente, facile absumpsisse: quod quidem incendium durasse ad quatriduum, nullisque viribus comprimi potuisse: per vrbem mediam totam pererrans, à septentrionali regione ad australem vsque omnes domus ad quinque stadia in longum, in latum autem ad quatuordecim stadia penitus vastasse, nullumque ædificium vel publicum, vel priuatum, nullas columnas, nullos denique fornices ex lapidibus structos, toto illo spatio, quo grassabatur, omnino reliquisse, sed omnem duram concremasse materiam, perinde ac si fuisset res perfacilis ad incendendum. Hanc cladem in Boreali vrbis regione, in qua nauale est, à Via Bouis (hoc enim nomine est) vsque ad vetus templū Apollinis oberrasse: in australi autem à portu Iuliani ad ædificia ecclesiæ, quæ concordiæ nomine nuncupatur, nō multum distantia grassatā. In media ciuitate, à foro Constantini ad Tauri forū vsque, miserabile spectaculū, & cum primis horrendum ante omnium oculos posuisse. Nam quæcunque vrbis loca in sublime cum summa pulchriudine erecta fuissent, aut quę ad magnificentiam & singularem præstantiam affabre elaborata, aut ad publicos, priuatosue vsus extructa, aceruatim velut in montes collesque inuios & abruptos aggerata fuisse, atq; confertos omni materiæ genere, sic priorem deformasse effigiem, vt ne ab eorū habitatoribus internosci poterat, qui locus hic vel ille antè fuisset, vel vbi situs.

De variis variarum regionum calamitatibus.

Caput XIIII.

EIsdem temporibus, bello Schythico, quod cōtra Romanos versus Orientē incolentes susceptum fuit, ex ardescente, Thracia, Hellespontus, & Ionia terremotu admodū concussæ sunt: concussæ etiā eodem Cyclades insulæ: concussæ item Cnidus & Coo insulæ, vsque adeo, vt multa in illis deturbarentur ædificia. Porro autē Priscus memorat tam ingentem pluuiā Constantinopoli, & in Bithynia extitisse, vt ad tres aut quatuor dies, aquę instar fluuiorum de cælo præcipitarent, & montes illarum violentia in

tia in planitié deprimerentur: quinetiam sic obruerétur pagi, vt in exitij discrimẽ venirent: inque Boana Lacu, qui non longe abest Nicomedia, ob crebram sordidæ cuiusq; generis materiam in eum congestam, nonnullæ fierent insulæ. Verùm ista euenêre postea.

De Zenonis & Ariadnæ nuptiis. Cap. XV.

IMperator Leo Zenoni Ariadnam despondet filiam, eũ sibi generũ asciscit: qui ab incunabulis Aricmesus quidem vocatus fuerat, at post nuptias nomen à quodam viro ab Isauris oriundo, sic appellato, qui ad magnum decus & splendorem peruenisset, obtinet. Vnde verò iste Zeno ad tantam dignitaté ascenderit, & quam ob causam omnibus à Leone sit prælatus, ab Eustathio Syrio commemoratum est.

De imperatore Romano Anthemio, & qui post illum imperauerint. Cap. XVI.

ANthemius porrò rogatu Legatorum à Romanis ad Occidentem habitantibus Cõstantinopolim ad Leoné missorum, imperator ad Romã gubernandã mittitur: cui Martianus, qui dudũ rexerat imperiũ, filiã despõderat. Basiliscus præterea, frater Berinæ coniugis Leonis, cum exercitu ex militibus lectissimis collecto dux contra Genzerichum mittitur: quæ res sunt à Prisco rhetore accuratissimè conscriptæ: neque hæ solum, verũ etiam quo modo Leo Asparem, qui imperiũ ei tradiderat, per dolũ, quasi mercedem honoris, ad quem ipsum extulerat, ei redditurus, è medio sustulit: quinetiam filios eius Ardaburiũ, quẽ antea Cæsaré creauerat, & Patriciũ, quo Asparis patris eorum insolentiã & inscitiã ludificaret, itidẽ trucidauit. Post occisum Anthemiũ, qui quinquennio Romanũ imperiũ administrauerat, Olymbrius à Rhecimere imperator renũtiatur: quo extincto, imperátor creatur Glycerius: quem Nepos post quintũ imperij sui annũ exturbat, ipseq; potitũ imperio: episcopũ aũt Romanũ Glyceriũ apud Salonas vrbẽ Dalmatię designat. Istũ Nepoté regno eijcit Orestes: post Orestẽ, filiꝰ eius Romulus, cognomine Augustulꝰ, q postremus Romę impator fuit 1300. annos post regnũ Romuli,

imperium occupauit. Quo mortuo, ſummam rerũ Romanarũ adminiſtrat Odoacer, qui imperatoris nomine repudiato, ſe regem appellari voluit.

De morte Leonis & parui Leonis imperio, & Zenonis rurſum patris eius. Cap. XVII.

PEr idem tempus Leo imperator, cum decem & ſeptem annos regnaſſet, Conſtantinopoli deponit imperiũ, Leonemq; Ariadnæ filiæ ſuæ, & Zenonis filium, iam admodum tenerum ætate, in imperij gradu locat. Poſt quem Zeno pater purpuram induit vt Leonis gener: ſubſidio Berinæ cõiugis Leonis, mortuoq; puero paulò poſt, Zeno ſolus imperij obtinet gubernacula. Quæ aũt res fuerint vel ab eo, vel contra eum geſtæ, quæque eius temporibus acciderint, proximus liber, deo iuuante, perſpicuè docebit.

Compendium rerum in Chalcedonenſi concilio geſtarum, in huius ſecundi libri fine collocatum Caput XVIII.

Epitome eorum, quæ acta ſunt & deciſa in concilio Chalcedonenſi.

PAſcaſianus, & Lucentius, epiſcopi, & Bonifacius preſbyter, in hoc cõcilio, Leonis antiquę Romę Põtificis fuere vicarij, Anatolius itẽ antiſtes Conſtãtinopolis, Dioſcorus Alexandriæ epiſcopus, Maximus epiſcopus Antiochiæ, & Iuuenalis Hieroſolymorum, & horum omniũ ſacerdotes, eidem concilio interfuerunt. Quorum numero adiuncti erant ſenatores primarij: quibus dixerunt vicarij Leonis, Dioſcorum non debere cũ illis in concilio conſidere. Iſtud enim ſuum epiſcopũ Leonẽ mandaſſe: quod quidẽ ſi minime obſeruarẽt, ſe ab Eccleſia deceſſuros. Ac cum ſenatores rogarent, quæ nã crimina obijcerentur Dioſcoro, reſpõderũt illũ, qui perſonã iudicis præter æquũ & bonũ ſuſceperat abſque Romani Pontificis præſedentis permiſſu, debere pro iudicio, quòd ipſe de alijs dederat, iudicium ſubire. Quę cum dixiſſent, & Dioſcorus de ſententia

'tentia senatus in medio confessu statueretur, petebat Eu-
'sebius, vt supplex libellus quē ad imperatores miserat, co-
'ram iā perlegeretur, hæcq; verba adiecit. Mihi certe à Dio
'scoro facta est iniuria, fidei etiā facta iniuria: Flauianus epi
'scopus ab eo interfectus, vnaque mecū iniquè sacerdotio
'abdicatus. Iubete meū supplicē libellū legi. Quæ cū dixis
'set, supplex libellus lectus fuit, q. est hæc verba cōplexus.
' Supplex libellus imperatoribus nostris Christum ve-
'rè colentibus, religiosissimis, & sanctissimis, Fl. Valen-
'tiniano, & Martiano semper Augustis, ab Eusebio humil-
'limo episcopo Dorylæensi, qui pro se, pro orthodoxa fi-
'de, pro Flauiano denique sanctissimo episcopo Con-
'stantinopolitano verba fecit, oblatus.
'Est quidem vestræ amplitudini propositum, vt cunctis, qui
'vestro parent imperio, sedulo prouideatis, & cum cæteris
'omnibus iniuria affectis, tum maxime sacerdotibus beni-
'gnè opitulemini. In hoc enim diuinum numen, à quo
'mortalium imperium & dominatus vobis tributus est,
'verè colitur. Quare quoniam & fides Christiana, &
'nos etiam, incommoda multa grauiaque contra æquita-
'tis regulam à Dioscoro reuerendiss. episcopo Alexan-
'driæ, vrbis primariæ, accepimus, ad vestrā benignitatē sup-
'plices accedimus, vt quod æquum est à vobis impetremus.
'Causa autem querelæ eiusmodi est. In concilio nuper E-
'phesi vrbis primariæ habito (quod vtinam nunquam fuis-
'set habitum, ne orbem terrarum tantis malis, ac turbis op-
'pleuisset) ille bonus vir Dioscorus, qui iuris & æqui nor-
'mam pro nihilo putauit, qui timorem Dei contempsit, qui
'eandem tenuit cum Eutyche homine pleno inanitatis, atq;
'adeo hæretico opinionem ac sententiam, qui quisnam esset
'aliquandiu multos celauit, postea tamen seipsum prodidit
'cum ex criminatione, quam ego Eutychi intulissem, & ex
'sententia, quam Flauianus sanctæ ac piæ memoriæ episco-
'pus contra eum pronuntiasset, occasionem arripuisset, mul
'titudine populorum seditiosorum coacta, & potentia sibi
'pecuniæ subsidio acquisita, piam orthodoxorum religio-
'nem, quoad eius fieri poterat, labefactare, & peruersam Eu-
'tychis monachi doctrinam, quæ ab ipsis apostolorum tem-
'poribus hactenus, à sanctis patribus condemnata fuerit, sta-

bilire

bilire laborauit. Itaque cum facinora, quæ tam confidenter tum contra Christianam fidem, tum contra nos admiserit non exigui momenti sint, supplices accidimus ad genua vestræ Celsitudinis, obsecramusque vt iubeatis reuerendiss. episcopum Dioscorum ad crimina ei à nobis obiecta respondere, nimirum commentaria rerum ab eo contra nos gestarum in sancto concilio perlegantur, quibus certè ostendere poterimus eum & ab orthodoxa fide alienum esse, & hæresim propugnare impietatis plenam, & iniquè nos abdicasse, & grauibus nos affecisse incommodis: atque oramus præterea, vt diuina, & honorifica vestra mandata mittere dignemini sancto & generali diuinissimorum Episcoporum concilio: quò & quid nos, & quid prædictus Dioscorus egerit, audiri, & omnia, quæ in concilio gerentur, vestræ pietati significari possint: vti immortali nostro capiti Christo placeamus. Cuius rei facti compotes, imperatores sanctiss. assiduas preces pro prospero vestri imperij statu perpetuando Deo offerre non desistemus. Quæ autem in secundo concilio Ephesino ab episcopis acta erant, rogatu tum Dioscori, tum Eusebii publice ac palam legebantur: ex quibus constabat epistolam Leonis minime lectam fuisse, idque cum verba de eadem semel atque iterum facta fuissent. Vnde Dioscorus causam rogatus, respondit se semel atque iterum egisse cum episcopis, vt illud fieret: postulauitque Iuuenalis Hierosolymorum episcopus, & Thalassius Cæsareæ Cappadociæ episcopus, vt res istæ aperte declararentur (hos namque vna cum Dioscoro authoritatem in concilio Chalcedonensi sibi assumpsisse constat) atque Iuuenalis dixit, affirmauitque Dioscorum quidem per literas imperatoris de legenda Leonis epistola admonitum, postea tamen mentionem eiusdem epistolæ à nemine factam: Thalassius autem dixit se minime obstitisse, quò minus legeretur, neque tantum habuisse authoritatis, vti ipse solus decidere posset, vt legeretur. Itaque actis concilij perlectis, & quibusdam episcopis nonnullas veteratorias & quasi commentitias sententias in illis deprehendentibus, Stephanus Ephesiorum antistes rogatus, quinam eorum, qui tum subscribebant,

bebant, cũ exceptione subscripsissent, respondit Iulianum, qui postea Lebidi fuit episcopus, & Crispinum ita subscripsisse: eos tamen qui subscribebant Dioscoro, istud fieri minime permisisse, sed præhendisse subscribentium digitos, adeo vt turpissima ignominiæ nota affecti viderentur. Proinde Stephanus confitebatur eodem ipso die abdicationi Flauiani fuisse subscriptum. Quippe Acacius Ariarathiæ episcopus, chartæ, in qua nihil scriptum erat, omnes per vim & necessitatem infinitis fere malis à militibus, qui cũ cruentis gladiis districtisque circumsistebant, diuexatos, ab subscribendum impulit. Deinde alia rursus accusatione perlecta, Theodorus episcopus Claudionopolis dixit, neminem ista locutum fuisse. Cum autem ita actorum lectio progrederetur, vbi locus quidam occurrebat, qui complectebatur, Eutychem & eos, qui asserunt carnem Dei & dominiac seruatoris nostri Iesu christi de cœlo descẽdisse, ita locutos, actorum commentarij ostenderunt, Eusebium respondisse, Eutychem dixisse quidem de cœlo, sed non adiecisse, vnde sumpserat. Diogenem autem episcopum Cyzici tum vrgere: Dic ergo vnde? eos vero vlterius quærere non fuisse permissos. Tum ipsa acta in medium proferunt. Deinde Basilius episcopus Seleucię Isaurię dixit: adoro vnum dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, solũ Deum verbum, qui post incarnationem, & copulationem diuinitatis & humanitatis, in duabus naturis consistere intelligitur. Contra ista cœperunt Aegyptij ita vociferari: nemo eum, qui partiri nequit, in partes diuidat: vnum filium oportet, non duos dicere filios. Tum episcopi Orientis clamare: anathema sit Christum partienti, anathema eum diuidenti. Eadem etiam acta referunt Euthicem interrogatum vtrum duas in Christo esse naturas assereret, respondisse se scire Christum ante coniunctionem diuinitatis cum humanitate ex duabus constitisse naturis, at post copulationem, vnam in eo esse? Basilium tum dixisse: quod si non dicat post coniunctionem naturarum, duas esse naturas, quæ nec separari, nec confundi possint, confusionem inducere & commixtionem: sin autem adijciat diuinitatem incarnatam esse, & humanitatem induisse, & incarnationem eo modo, quo Cyrillus intelligat, eadem eum

dicere

dicere,quæ ipsi. Nam aliud diuinitatem esse, quæ ex patre fuit, humanitatem autem aliud, quæ ex matre. Qui cum essent interrogati,quamobrem abdicationi Flauiani subscripsissent, actorũ cõmentarij declarant episcopos Oriẽtis sic clamasse. Omnes peccauimus,oẽs igitur veniã petimus. Deinde cum vlterius in actis legendis procederetur,constabat episcopos rogatos fuisse, cur Eusebium in congressum & colloquium cum illis venire cupientem non permisissent: ad quæ Dioscorus respondet, Elpidium literas admonitorias attulisse illis, confirmasseque imperatorem Theodosium dedisse in mandatis,vt in concilium minime intromitteretur. Idem quoque Iuuenalem respondisse docentipsa acta. Thalassius autem dixit ea nihil habere authoritatis, quæ à principibus condemnationem habuissent: neque fidei propositæ hanc defensionem esse. Vnde Dioscorũ quæ fiebant reprehendisse acta indicãt,his fere verbis:& dixisse, quales iam seruantur canones? Cum Theodoritus in conuentum venisset tum fertur senatum dixisse, quod pro accusatore ingressus est:respondisse Dioscorum eum episcopi loco considere. Tum senatum dixisse,cum Eusebium,tũ Theodoritũ locum accusatorum obtinere, nõ aliter quàm Dioscorum ipsum locum tenere rei. Omnibus igitur actis secundi Concilij Ephesini perlectis, sententia quoque contra Flauianum & Eusebium pronunciata, vsque ad verbum quoddam,quo prolato, Hilarius episcopus loqui cœpit,episcopi Orientis,& qui cum illis erant,clamabant: anathema Dioscoro. Eodem momento Christus abdicauit Dioscorum:Flauianus à Dioscoro abdicatus est. Sancte domine,tu in illum animaduerte:tuq; imperator orthodoxe, illum vlciscere. Viuat Leo multos annos:multos annos viuat patriarcha: Postremò lectis illis literis,quæ ostendebãt, omnes episcopos ibi in vnum collectos abdicationi Flauiani,& Eusebij consensisse,illustrissimi magistratus ista,quæ sequuntur,totidem verbis locuti sunt.

Postridie cum concilium exquisitius habitum esset, de orthodoxa & catholica fide multò accuratius quæsitum vidimus. Ac quoniam Flauianus,piæ memoriæ episcopus,& Eusebius reuerendiss. Dorylæi episcopus ex concilij actorum

rum decretorumque inquisitione, & ex verbis eorum, qui tum concilio præsiderunt (dixerant enim se errore lapsos fuisse, iniusteque Flauianum & Eusebium abdicasse) declarati sunt minimè in fide hallucinati, & propterea iniquè abdicati, æquum nobis sanè videtur, idque Deo nostram approbante sententiam, vt Dioscorus (modò ita placuerit diuinissimo & sanctiss. domino nostro imperatori) reuerendiss. Alexandriæ episcopus, Iuuenalis reuerendiss. episcopus Hierosolymorum. Thalassius reuerendiss. Cæsareæ Cappadociæ episcopus, Eusebius reuerendiss. episcopus Armeniæ, Eustathius reuerendiss. episcopus Seleuciæ Isauriæ (penes quos tum potestas erat, concilioq; illi præsidebant) sacri concilij sententia ac iudicio eodem pœnæ genere sicut canones ecclesiæ postulant mulctati, dignitate episcopali abdicentur: omniaque ex sententia imperatorum diuiniss. decernantur. Quibus verbis recitatis, clamare Orientis episcopi: iustum est istud quidem iudicium: deinde vociferari episcopi Illyrici, omnes errauimus: omnes veniam postulamus. Ac cum episcopi orientis rursus clamassent, iusta est ista sententia? homicidam abdicauit Christus, martyres vltus est christus, senatores iusserunt, vt singuli episcoporũ ibi coactorum, separatim suam ipsorum fidem exponerent: vt qui pro certò cognoscerẽt imperatorẽ diuinissimum secundum formulam illam fidei à trecentis decem & octo patribus Nicææ, & à centum quinquaginta Constantinopoli coactis editã, & secundũ epistolas sanctorũ patrum, Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij, & secundum epistolas Cyrilli in primo Concilio Ephesino palam recitatas credere. Etenim Leonem reuerendiss. antiquæ Romæ episcopum Eutychem propterea abdicasse. Isto igitur conuentu ad hunc modum dimisso, cum episcopi sanctiss. ad alium conuentum agendum in vnum cogerẽtur, Eusebius Dorylæi episcopus libellos pro se ac Flauiano illis obtulit: quibus Dioscorum, vtpote eundem cum Eutyche tenentem errorem, & quod ipsos sacerdotio abdicauerat, accusauit: addidit præterea, quòd Dioscorus voces quasdam in concilio tum congregato minime prolatas in commentarijs inseruerat, quod Chartas, in quibus nihil inerat scripti subdolè parauerat, quibus ipsi subscriberent, postulauitq;

lauitque vt omnia acta secundi concilij Ephesini sententia episcoporum iam coactorum abrogarentur, ipsíque restituerentur ad sacerdotium, sceleratumque illud Eutychis dogma anathemate damnaretur: petebat porrò vt post actorum lectionem aduersarius in concilio compareret. Quod cum vt fieret, concessum esset, Aetius Primicerius notarius dixit, se ad Dioscorum venisse, sicut etiam ad alios: respondisseque Dioscorum non sibi à custodibus suis permissam potestatem ad concilium accedendi. Perebatur etiam Dioscorum ante concilium coactum quæstum fuisse: quo minimè inuento, dixisse Anatolium episcopum, eum debere accersi, & ad concilium venire. Quare confecta, qui ad eum missi erant reuersi dixerunt dixisse Dioscorum: teneor equidem à custodibus: quod si facerent mihi copiam veniendi, dicant. Ac cum illi, qui missi erant, dixissent se ad eum, non ad Magistrianos missos, cum ferunt sic dixisse: paratus sum ad sanctum & generale concilium venire, sed impedior. Quibus adiunxit Himerius, quod ipsis redeuntibus à Dioscoro obuiam factus est Boetius, Magistro diuinorum officiorum, & cum eo rursus episcopi ibant ad Dioscorum, & quòd quædam de colloquio habito cum Dioscoro schedis notata habebant: quæ cum essent perlecta, declarabant Dioscorum ista his ferè verbis dixisse. Cum hanc rem mecum ipse consydero, comperioque perquàm vtilem mihi esse, ista respondeo, quoniam præsides illustrissimi, qui in isto concilio sedent, multa post crebra singulorum colloquia decreuerunt, ipseque ad secundum iam vocor concilium, quò ea, quæ ante dicta fuerint, retractentur, quæso ab illis, vt præsides, excellentissimi sacerque senatus, qui primo interfuere Concilio, etiam huic intersint, vt eædem res denuo accurate disquirantur. Cui, Acta referunt, Acacium respondisse ad hunc modum. Non iussit sanctum & eximium concilium, vt tua sanctitas ideò accedat, vti ea, quæ coram illustrissimis præsidibus, & coram sacro senatu acta fuerunt, retractentur, sed nos misit, eo plane animo, vti tu ad Concilium venias, & ne tua sanctitas absit ab illis. Cui, Dioscorum dixisse, ostendunt Actorum commentarij: significastis mihi Eusebium iam libellos concilio obtulis-

seruos

'se: vos obtestor denuo, vt coram præsidibus & senatu mea
'causa penitus expendatur cognoscaturque. Postea alijs quibusdam eius generis interpositis, mittebantur denuò quidam ad Dioscorum hortandum, vti rebus in concilio gerendis interesset. Quo facto, qui missi erant, redeuntes dixerunt, se eius verba in schedis notasse: quæ significabant dixisse eum. Iam pridem significaui vestræ sanctitati, me morbo teneri: Idcirco peto, vt illustrissimi præsides, & sacer senatus rerum disquirendarum dijudicationi adsint. Ac quoniam morbus ingrauescit, eam ob causam aduentum differo. Tum Cecropium, Actorum commentarij memorant, dixisse Dioscoro: Antea nulla abs te de morbo facta est mentio, debueras igitur canonibus ecclesiæ fecisse satis. Huic autem respondisse Dioscorum: Semel dixi, præsides debere interesse concilio. Deinde Ruffinum Episcopum Samosatenum dixisse Dioscoro, ea, quæ quærebantur, secundum canones ecclesiæ quæri: & propterea eum ad concilium accedentem posse, quæ vellet, liberè dicere. Persuaso igitur Dioscoro, Iuuenalis etiam & Thalassius eo aduentarunt. Eustathius autem protulit ea, quæ nihil ad rem pertinebant. Ad quæ respondisse Dioscorum Acta docent: rogasseque imperatorem Christi amantissimum, vt præsides, & illi qui cum ipso iudicium in concilio dedissent eò accederent. His rebus, eos qui missi erant respondisse, Eusebium eum solum accusare: & propterea non necesse esse, vt omnes accederent: dixisse tum Dioscorum omnes, qui cum ipso iudicium in concilio dederant debere accedere. Nam Eusebium non habere priuatam contra ipsum actionem: sed ea, de quibus omnes decidissent iudicassentque. Rursus illis, qui missi erant, idem vrgentibus, respondisse Dioscorum: semel dixi, quæ dixi, & amplius quod dicam non habeo. Post ista Eusebium Dorelæi episcopum dixisse, se contra Dioscorum solum habere actionem, contra alium præterea neminem: postulasseque vt tertio accerseretur Dioscorus: quem interpellantem Aetium, docuisse, iamdudum quosdam, qui se clericos esse dicebant, vna cum Laicis quibusdam Alexandria ad concilium venisse,

dedisse

dediſſe libellos cõtra Dioſcorũ, eos ſtantes pro foribus tẽpli, in quo concilium ſedebat, clamores edidiſſe. Ac primũ Theodorum concilio libellum exhibuiſſe, qui ſanctæ ecclesiæ Alexandrinæ diaconus fuit: deinde Iſchyrianum eiuſdem eccleſiæ diaconum: tum Athanaſium presbyterum filium fratris Cyrilli: Sophronium item dediſſe libellos, quibus Dioſcorum tum ob blaſphemiam, tum ob res ad corporis vſum pertinentes, violentamque pecuniarum direptionem criminabatur. Porrò autem vocatur tertiò Dioſcorus, vt ad concilium accedat. Qui autem ad hoc negocium deſignati erãt, reuerſi, ſignificabant concilio Dioſcorum dixiſſe: ſatis multa docui veſtram pietatem, quibus nihil addere poſſum. Ac rurſus illis, qui ad eam rem miſi erant, vrgentibus, vt veniret, Dioſcorus eadem ipſa reſpondit. Tum Paſcaſinus dixit: Dioſcorus iam tertio vocatus non venit, conſcientiæ ſtimulo perculſus: rogauitque, quid meritus eſſet. Ad quod reſponderunt epiſcopi, eum factũ eccleſiæ canonibus obnoxium. Deinde Proterius, epiſcopus Smyrnæ: quãdo, inquit, ſanctus Flauianus abeo fuit interfectus, non provt meruerat, pœnas perſoluit. Poſtremò Leonis antiquæ Romæ Archiepiſcopi Vicarij, iſta totidem verbis in concilio recitarunt. Facinora ea, quæ ſunt, à Dioſcoro dudum Alexandriæ vrbis primariæ epiſcopo, contra canonum præſcriptionem, & diſciplinam eccleſiaſticam admiſſa, partim ex illis, quę in priore cõfeſſu inquiſita erant, partim ex his, quæ hodie acta ſunt, omnibus ſunt, exploratè perſpecta. Iſte enim (vt multa alia miſſa faciamus) Eutychem eiuſdem cum ipſo opinionis à proprio ac ſuo epiſcopo, patre videlicet ſanctiſsimo, et epiſcopo noſtro Flauiano, ſicut canon poſcebat eccleſiæ, abdicatum, ſua ipſius authoritate contra eccleſiæ recepit in communionem: idque ante, quàm concilio illi, quod Epheſi cum epiſcopis Santiſsimis habebat, interfuiſſet. Quibus epiſcopi, ſedes apoſtolica veniam propterea tribuit, quòd res, quas ibi geſſerant, contra voluntatem geſsiſſent: qui ad præſens vſque tempus Leoni, epiſcopo ſanctiſsimo, & vniuerſo ſancto & generali concilio morem gerunt: & ob eam cauſam eos, vtpote eidem fidei conſentientes, in ſuam recepit communionem. At iſte Dioſcorus de illis rebus, de quibus gererat,

‹ mere, lugere, seque humi abijcere debuerat, etiam adhuc
‹ gloriari non desinit. Accedit eodem, quòd epistolam beati
‹ Leonis, quam scripsit ad Flauianum sanctæ memoriæ epi-
‹ scopum, legi non permisit, idq; sæpius rogatus ab his, qui
‹ eam attulerant, vt legeretur: ipseque cum iureiurando adie
‹ cto se eam legendam curaturum pollicitus esset. Quæ mi-
‹ nimè perlecta, sanctissimis orbis terrarum ecclesijs & of-
‹ fensioni fuit, & detrimento. At quanquam talia conscius
‹ rat facinora, tamen consilium à nobis initum est, quo mo
‹ do tum ei pro impio scelere ab ipso ante admisso, tum reli
‹ quis itidem pijs episcopis, penes quos minimè par cum eo
‹ erat potestas iudicandi, aliqua impertiretur misericordia.
‹ Verùm quoniam prior eius impietas, posterioribus scele-
‹ ribus longe superata est (non enim dubitauit etiam san-
‹ ctissimum & religiosissimum antiquæ Romæ archiepisco
‹ pũ communione interdicere: quinetiam cum libelli ple-
‹ ni impietatis ab ipso commissæ contra eum essent produ-
‹ cti, & ille ipse semel, iterum, ac tertiò, vti canon ec-
‹ clesiæ vult, esset ad concilium vocatus, minime obtem-
‹ perauit, vtpote propriæ conscientiæ stimulis pulsus, &
‹ eos, qui à varijs concilijs iure essent abdicati, contra
‹ ius recepit ad se, denique varijs ecclesiæ legibus ab eo
‹ quasi pedibus conculcatis, contra se ipse quodammo-
‹ do sententiam pronuntiauerat) quoniam, inquam, hæc
‹ omnia deinceps admisit, idcirco sanctissimus & bea-
‹ tissimus archiepiscopus magnæ & antiquæ Romæ Leo,
‹ per vos & præsens Cõciliũ cum beatissimo & omni laude
‹ celebrãdo apostolo Petro, qui est petra, & basis ecclesiæ ca
‹ tholicæ, & fidei orthodoxę fundamentũ, spoliauit omni di
‹ gnitate episcopali, & omni sacerdotali ministerio prorsus
‹ abdicauit. Quamobrẽ hoc sanctũ & frequens concilium,
‹ sententiã, quã ecclesiæ canones postulant, cõtra Dioscorũ,
‹ de quo nostra superior institutа fuit oratio, pronuntiat.
‹ Quibus ab Anatolio, Maximo, & reliquis episcopis cõ-
‹ firmatis, illis exceptis, qui à senatu erãt vnà cum Dioscо-
‹ ro abdicati, de his per literas à concilio referebatur ad
‹ Martianum: & abdicatio per idem concilium missa fuit
‹ Dioscoro: quæ ita se habet. Scitote tum quod diuinos
‹ ecclesiæ canones contempseris, tum quòd sancto huic &

generali concilio minimè obtemperaueris, tum prò-
pter alia multa crimina præterea, quæ commisisse depræ-
hensus es, tum quod tertiò vocatus à sancto hoc & cele-
bri concilio, vt illis, quæ sunt tibi obiecta, responderes,
non veneris, scito, inquam, te propter ista omnia à san
cto & generali concilio, tertio Idus istius mensis Octo
bris episcopatu abdicatum esse, & ab omni iure eccleſia-
stico penitus abalienatum. Quibus verbis in commen
tarios relatis, missisque ad pios sanctissimæ ecclesiæ A-
lexandriæ episcopos, & decreto contra Dioscorum edito,
conuentus iste dimissus fuit, eoque modo exitum habuit.
Verùm post in vnum rursus congregati, primum respon-
derunt ad rogatum principum de vera rectaque fide do-
cerî cupientium: deinde dixerunt non debere quicquam
amplius de causa Eutychis semel ab episcopo Romano
conclusa definitaque statui: in quam sententiam omnes
quasi pedibus iuerunt. Quinetiam cum omnes episco-
pi se eadem affirmare clamarent, & principes verbis quem
que patriarcham hortarentur, vt vna & altera persona
cuiusque eorum diœceseos in medium prodiret, quo sen-
tentia cuiusq; perspicue cognosceretur, Florentius episco
pus Sardensis potestatem petijt, vt cum concilio & rebus
tempore deliberatis, ipsi possent ad veritatē accedere: & Ce-
cropius episcopus Sebastopolis: Fides, inquit, & præclarè
exposita est à trecentis decem & octo sanctis patribus, &
confirmata deinde à sanctis patribus, Athanasio, Cyrillo,
Celestino, Hilario, Basilio, & Gregorio, & iā denuo à san-
ctissimo Leone stabilita. Itaque petimus, vt fidei formu-
la tum trecentorum sanctorum patrum, tum Leonis sanctis
simi legatur: qua perlecta, totum concilium clamauit: ista
est fides orthodoxorum: sic omnes credimus, sic Papa Leo
credit: sic credidit Cyrillus: sic Papa interpretatus est. Ac
cum colloquium inter eos fieret, vt formula fidei à cen-
tum quinquaginta sanctis patribus Constantinopoli edi-
ta legeretur, illa quoque lecta fuit. Postea totum denuo
concilium clamauit: hæc fides orthodoxorum: sic omnes
credimus. His confectis rebus, Aetius archidiaconus,
habeo, inquit, ad manum diui Cyrilli epistolam ad Ne-
storium: quam omnes episcopi Ephesi congregati, fuit

subscri-

subscriptionibus ratam fecerunt: habeo etiã alterã eiusdem Cyrilli epistolam scriptam ad Ioannem episcopum Antiochiæ, eamque confirmatam: quæ epistolæ vt perlegerẽtur, postulauit. Colloquio igitur de his facto, vtraque lecta fuit. Prioris autem quandam partem hoc loco posuimus, quæ se habet ad hunc modum.

Reuerendiss. Sanctissimoq; collegio nostro Nestorio Cyrillus S.

'SVnt, vt audio, nonnulli, qui meæ existimationi apud 'tuam reuerentiam obtrectent, idque non raro: quod 'quidem tum faciunt potissimum, cum illustres viros 'ac magistratus in vnum frequentes conuenisse animaduer 'tunt: rati fortasse tuas aures eiusmodi rebus audiendis ob 'lectari. Ac paulò infrà. Sanctum & celebre concilium 'asserit eum, qui ex Deo patre naturaliter genitus est, filium 'esse vnigenitum: Deum verum, ex Deo vero: Lumen de 'lumine: per quem pater omnia fecit: descendisse de cæ'lo, incarnatum esse, hominem factum, passum: resurre'xisse tertio die, ad cælos ascendisse. His verbis, huic'que doctrinæ nos oportet assentiri, rationeque & men'te lustrare, quid sibi velit, incarnari, quid verbum Dei 'hominem fieri. Non enim dicimus, quod Dei verbi 'natura commutata, facta sit caro: neque quòd in totum 'hominem, qui constat ex animo & corpore, conuersa, 'sed illud potius, quòd verbum secundum subsistentiam 'carnem anima rationis participe animatam sibi cõiugens, 'factus est homo, eo certè modo, qui nec exprimi ver'bis, nec cogitatione comprehendi potest: & vocatus fi'lius hominis, non secundum voluntatem solam, aut quod 'suæ benignitati ita visum erat, neque assumptione dunta'xat personæ, aut quòd diuersæ naturæ in veram vnitatem 'coniunctæ erant, sed quòd vnus Christus ex duabus con'stabat naturis, vnusque filius: non quòd naturarum dif'ferentia sublata erat propter vnitatem, sed diuinitas & 'humanitas inexplicabili quadam & arcana coniunctionis

concursione vnum dominum,& Christum, & filium effecerunt. Et alijs quibusdam interpositis ista adiungit. Quoniam propter nos, & propter nostram salutem sibi secundum subsistentiam naturam iunxit humanam, & processit, ex muliere, idcirco dicitur secundum carnem natus esse. Nam non primum, vti communis natura fert, natus est homo ex sancta virgine, ac deinde verbum Dei in eũ ingressum est, sed in vulua cum carne copulatus, dicitur carnalé sustinuisse natiuitatem, vtpote qui suæ cárnis natiuitatem sibi propriam effecerit. Eodem modo dicimus eum passú esse, resurrexisse, non quòd deus verbum in sua natura aut plagas, aut cõfixus clauorum, aut alias afflictationes passus est (diuinũ enim numen, quia sit corporis expers, pati non potest) sed quòd corpus, quod ipsius proprium factum est, patiebatur, dicitur ille ipse ista pro nobis passus esse. Nam in corpore, quod patiebatur, ineratille, qui pati non poterat. Sed de hac quidem epistola hactenus. Alterius epistolæ magna pars in primo historiæ libro posita est.

Cap. 6. 1. libri. Conci. gener. fol. 762.

In ea quidem epistola, quá Ioannes episcopus Antiochiæ scripsit, Cyrillus verò etiam suo suffragio penitus confirmauit, talis extat sententia. Confitemur sanctã virginem Deiparam esse, propterea, quòd ex ea Deus verbum carnem sumpsit & humanitatem, & ex ipsa cõceptione sibi templum, quod accepit ab ea, coniunxit. Ac non sumus nescij homines diuinitus inspiratos voces euangeliorum & epistolarũ scriptarũ ab apostolis, quæ sunt de domino traditæ, partim cõmunes asseruisse, velut de vna persona prolatas, partim separatim diuisisse, velut de duabus naturis positas, partim diuinas affirmasse, velut de Christi diuinitate duntaxat loquentes, partim denique humiles & abiectas, velut de humanitate solum conscriptas. Quibus addit ista. Cum istas vestras pias voces legissemus, vosque ipsos ita sentire comperiremus (vnus dominus, vna fides, vnum baptisma) totius vniuersitatis cõseruatorem Deum laudibus extulimus, & sumus propterea inter nos animis admodum lætati, quòd vestræ simul & nostræ eccleſiæ partim scripturis diuinitus inspiratis, partim sanctorum patrum traditione impulsæ, concordem inter ipsas fidem amplectantur.

His epi-

His epistolis perlectis, qui aderant in concilio, sic clamabant: Omnes ita credimus: ita Leo Papa credit: Anathema ei, qui Christum diuidit, qui eius confundit naturas: ista fides Leonis archiepiscopi: sic credit Leo: Leo, & Anatolius etiam sic credunt. Omnes sic credimus: & Cyrillus ita credit: sempiterna sit memoria Cyrilli, & epistolæ eius similiter. Sic nos sentimus: sic nos & credidimus, & credimus. Leo archiepiscopus sic credit, sic scripsit. Ac cum fieret colloquium inter eos vt Leonis epistola legeretur, lecta fuit, & interpretatio illi adiuncta, quæ in Actis Concilij extat.

Post lectam epistolam, cum episcopi clamassent: hæc fides patrum, hæc fides apostolorum, omnes sic credimus, orthodoxi sic credunt, anathema ei, qui sic non credit, Petrus per Leonem ista pronuntiauit, apostoli sic docuerunt, Leo piè & verè ista docuit, Cyrillus sic docuit, Leo & Cyrillus similiter docuerunt, anathema ei, qui sic non credit, ista vera fides, sic orthodoxi sentiunt, ista fides patrum, ista cur in Concilio Ephesino non legebantur, ista Dioscorus occultauit, cum inquam, episcopi ad hunc modum clamassent, Acta concilij referunt, quòd cum pars epistolæ Leonis, quæ hæc verba complectebatur: Ad persoluendum nostræ naturæ debitum, diuina natura naturæ patibili iuncta fuit, quò vnus & idem mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus (quæ quidem res ad nostra vulnera curanda admodum accommodata fuit) ex vna natura mori posset, ex altera non posset: cum, inquam, hæc pars lecta esset, & de verborum sensu ac sententia episcopi Illyrici & Palæstini ambigerent, Aetius archidiaconus sanctissimæ ecclesiæ Constantinopolitanæ sententiam Cyrilli in medium protulit: quæ ita se habet. *Conci. gene. Tom. 1. fo. 64.*

« Quoniam corpus ipsius proprium, gratia Dei, vt ait « Apostolus Paulus, pro omnibus gustauit mortem, id- « circo ipse dicitur pro nobis mortem passus: non quòd « ipse mortem, quantum ad ipsius naturam pertinebat, « esset expertus (istud namque vel dicere, vel sentire in- « sania est) sed quòd, vti dixi modò, caro eius gustauit « mortem. Ac rursus de sententia epistolæ Leonis, quæ *Hebr. 2.*

ita se habet : Agit vtraque forma alterius communione, quod vtriusque proprium est : verbo quidem illud operante, quod verbi est, corpore autem ea exequente, quæ sunt corporis : atque illud claret miraculis, hoc contumelias sustinet : de hac, inquam, sententia cum dubitarent Illyrici, & Palæstinæ episcopi, idem Aetius sententiam Cyrilli legebat, hæc verba complectentem. Quædam voces de domino in sacris literis traditæ, maximè diuinæ naturæ conueniunt : aliæ rursus humanæ, aliæ medium locum obtinent, vtpote quæ filium Dei, & Deum & hominem pariter esse declarant. Postea, cum de alia parte epistolæ Leonis episcopi suprà positi ambigerent, quæ sic se habet : tametsi in domino Iesu Christo, vna est reuera Dei & hominis persona, tamen aliud est, vnde in vtroque communis est contumelia, aliud, vnde communis est gloria. De nostro enim illi est minor patre humanitas, de patre illi est æqualis cum patre diuinitas : Theodoritus, re ponderata, dixit à beato Cyrillo hæc esse ad verbum tradita.

Cùm homo factus erat, non deposuit, quod proprium erat, sed mansit quod erat, & altera natura, in altera habitauit, hoc est diuina natura in humana.

His explicatis, cum illustres principes scisciterentur, vtrum quisquam esset, qui amplius dubitaret, omnes responderunt, se non amplius dubitare. Post Atticus episcopus Nicopolis dies aliquot omnibus dari postulauit ad deliberandum, vt ea, quæ & Deo placerent, & sanctorum patrum doctrinæ consentirent, constanti & stabili mente decernerentur : postulauit etiam epistolam Cyrilli ad Nestorium scriptam : in qua Cyrillus hortatur Nestorium, vt duodecim fidei quasi capitibus consentiat, quibus omnes consenserunt. Ac cum principes de hac re verba inter se fecissent, concessissentque illis ad deliberandum dies quinque, vt cum Anatolio Constantinopolis antistite conuenirent, omnes assenserunt dicentes : nos sic credimus : omnes sic credimus, vt Leo credit, sic credimus : nemo nostrum dubitat : nos omnes subscripsimus. Ad quæ rursus dicebantur ista : non necesse est vt omnes conueniant, sed quoniam consen-

12. ca. 12 ar. fidei.

consentaneum videtur, vt qui ambigant, confirmentur, reuerendissimus episcopus Anatolius ex illis, qui subscripserunt, eligat eos, quos ad docendum ambigentes, idoneos putauerit. His adiecit concilium: petimus à patribus, vt concilij huius primarij pro nobis orthoxis Imperatori, & Augustæ supplicent: omnes peccauimus: omnibus detur venia. Clerus autem ecclesiæ Constantinopolitanæ clamauit: pauci clamant: non totum loquitur concilium. Tum clamant episcopi Orientis: exilio abdicatur Aegyptius. Ac cum episcopi Illyrici idem postularent, clamauit Clerus Constantinopolitanus: exulet Dioscorus: exulet Aegyptius: exulet hæreticus: Christus Dioscorum abdicauit. Rursus Illyrici episcopi & qui cum illis erant clamant: omnes peccauimus: veniam omnibus tribuito. Dioscorus concilio: Dioscorus expelletur ecclesijs. His rebus, alijsque eiusdem generis exagitatis, conuentus dimissus est. *Martiano. Pulcheriæ. Dioscor.*

Proximo pòst conuentu, cum senatus simul collocutus esset, vt formulæ iam postulatæ legerentur, Constantinus secretarius à Sceda ista, quæ sequuntur, legit.

‹ Postridie cum concilium exquisitius habitum esset, de ‹ orthodoxa & catholica fide, multò accuratius quæsitum ‹ videmus. Ac quoniam Flauianus piæ memoriæ episco- ‹ pus, & Eusebius reuerendiss. Dorylæi episcopus ex con- ‹ cilij actorum decretorumque inquisitione, & ex verbis ‹ eorum, qui tum concilio præsiderunt (dixerant enim se er- ‹ rore lapsos fuisse, iniustèque Flauianum & Eusebium ‹ abdicasse) declarati sunt minime in fide hallucinati, & ‹ propterea iniquè abdicati, æquum nobis sane videtur, ‹ idque Deo nostram approbante sententiam, vt Dioscorus (modo ita placuerit diuisimo & sanctissimo domino nostro imperatori) reuerendissimus Alexandriæ ‹ episcopus, Iuuenalis reuerendissimus episcopus Hierosolymorum, Thalassius reuerendissimus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, Eusebius reuerendissimus episcopus ‹ Armeniæ, Eustathius reuerendiss. episcopus Berytj, & ‹ Basilius reuerend. episcopus Seleuciæ Isauriæ (penes quos ‹ tum potestas erat, cõcilioq; illi præsidebant) sacri concilij ‹ sententia ac iudicio eodem pœnæ genere, sicut ecclesiæ. *Eadẽ supra posita sunt tũ in hac Epitome, tum in 4. c.li. eiusd.*

canones postulant, mulctati, dignitate episcopali abdicentur, omniaque de sententia imperatorum diuinissima decernantur. Deinde alijs scriptis perlectis, episcopi, qui ibi erant coacti, cum rogarentur, vtrum literæ Leonis fidei trecentorum decem & octo sanctorum patrum in concilio Nicæno olim congregatorum, & fidei etiam centum & quinquaginta patrum, qui Constantinopoli in vnum conuenerant, consentirent, Anatolius Constantinopolis antistes, & omnes ad vnum, qui aderant, responderunt epistolam Leonis cum fide sanctorum patrũ, quos diximus, consentire: eidem epistolæ subscripserunt. Quibus ita cõstitutis, clamauit concilium, oés assentimur: oés ista approbamus, oés similiter credimus, omnes eadẽ sentimus, omnes sic credimus. Sic credere patres qui sunt in concilio: sic, qui subscripsere concilio. Ad multos annos viuat imperator: ad multos annos viuat Augusta: ad multos annos viuant patres, qui interfunt concilio, qui eiusdem fidei sunt cum concilio. Ad multos annos viuat imperator: ad multos annos viuant, qui eadem sentiunt cum concilio: ad multos annos imperator. Omnes fidei subscripsimus: sic sentit Leo: sic nos sentimus: postremò sic locuti sunt. De ijs rebus retulimus ad diuinissimum & sanctissimum dominum nostrum imperatorem, responsumque ab eius clementia expectamus. Ac cum illis à quibusdam diceretur, vestra reuerentia & de Dioscoro à vobis abdicato, diuiniss. imperatoris celsitudine insciente, & nobis similiter inscientibus, & de omnibus illis, de quibus à vobis postulatio facta est, & de huius concilij actis est Deo rationem redditura, clamarunt: Dioscorum Deus abdicauit: Dioscorus iure abdicatus est: Dioscorum Christus abdicauit: Post ista, cum responsum quo quid de abdicatis constituere, episcopis permisit, à Martiano allatum erat, quemadmodum à principibus monstratum est, petebant episcopi ista sic locuti. Oramus, vt qui eiusdem sunt opinionis, qui idem sentiunt cum concilio, qui epistolæ Leonis in concilio subscripserunt, in concilium ingrediãtur. Qui, facto colloquio, in concilium ascripti sunt. His confectis rebus, supplices libelli

Conci. ge To. 1. 872 colum. 1.

libelli ab Episcopis diœceseos Aegypti imperatori Martiano oblati legebantur: qui præter alia, ista etiam complexi sunt. Sentimus, sicut à trecentis decem & octo episcopis in concilio Nicæno coactis, fides exposita est: & sicut beatus Athanasius, & Sanctus Cyrillus sentiunt, anathema denunciantes omni hæresi, tum Arij, tum Eunomij, tum Manetis, tum Nestorij, tum eorum, qui dicunt carnem domini nostri de cœlo delapsam, & non ex Maria Deipara & semper virgine sumptam, eamque nostri omnium carni omnino, peccato excepto, similem: tum omnes, qui erant in concilio clamarunt: Cur isti dogmati Eutychis nō denuntiarunt anathema: subscribant epistolæ Leonis, denuntientque anathema Eutychi & eius Dogmatis, Leonis epistolæ cōsentiant. Volunt fortasse nos deludere, nos in fraudem impellere. Quibus dixerunt episcopi Aegyptij, multos esse in Aegypto episcopos, seque non posse absentium personam suscipere: rogaruntque concilium, vti expectarent suum archiepiscopum, quo sicut mos postulat illius sententiæ morem gererent. Quòd si ante primatis electionem, aliquid transigerent, episcopos Aegyptiacæ diœceseos in illos impetum facturos. Cum autem multum precarentur, & concilium illis admodum resisteret, fit sermo, vt spatium episcopis Aegyptijs vsque eo daretur quoad archiepiscopus illis designaretur. Tum supplices libelli quorundam monachorum proferebantur: quorum summa fuit, vt nemo Chartis vllis subscriberet, donec concilium frequens cogeretur, quod cogi decreuerat imperator, & decreta intelligere. Quibus perlectis, Diogenes episcopis Cyzici, memorat. Barsumam vnum ex numero eorum, qui conuenerant, Flauianum trucidasse. Eum enim clamasse occidito, & cum in libello insertus non sit, contra quàm oportet in concilium intrasse. Clamare omnes episcopi: Barsumas vniuersam Syriam perdidit: induxitque contra nos mille monachos. Ac cum rogatum erat, vt qui conuenerant, decisionem concilij expectarent, monachi postularunt, vt libelli ab ipsis compositi legerentur. In quibus continebatur, vt Dioscorus, & episcopi, qui cum eo sentirent, concilio interessent. Quo omnes ad vnum commoti, clamarunt: anathema Dioscoro:

Dioscorum Christus abdicauit: Istos foras eijcito. Tolle è concilio contumeliam. Tolle vim. Has impias voces imperatori adime. Tolle è concilio contumeliam. Tolle dedecus. His restiterunt monachi, clamaruntque: Tolle contumeliam à monasterijs. Cum rursus eadem concilium clamasset, fit sermo, vt reliqui libelli legantur, qui asserunt Dioscorum iniquè abdicatum, oportereque, fide ad discutiendum proposita, eum concilij fieri participem: & nisi hoc fieret, se suorum vestimentorum excussuros puluerem, & à communione episcoporum, qui ibi conuenerant, se separaturos. Quæ cum dixissent, Aëtius archidiaconus legit canonem de his, qui se separant. Rursus cum monachi rogatis sanctissimorum episcoporum, & Aëtij etiam archidiaconi repugnarent, & pars concilij Nestorio & Eutychi anathema edicerent, pars illud deprecarentur, habitum est colloquium à principibus, vt supplices libelli Fausti, & reliquorum monachorum legerentur: qui quidem libelli petebant ab imperatore, ne monachi, qui ante rectis dogmatis restitissent, deinceps reciperentur: propterea quòd Dorotheus monachus Eutychem vocauerat orthodoxum. Contra quem varia Eutychis dogmata coram principibus agitabantur. Post, quinto conuentu facto, principes iubent, decreta de fide plana fieri: legitque Asclepiades diaconus Constantinopolis decisionẽ, quæ videbatur non esse in commentarios referenda. A qua nonnulli dissiderunt, alij assensi sunt eidem. Cum autem clamores tollerentur contrarij, dixere principes dixisse Dioscorũ, Flauianũ, ob hanc rem à se abdicatũ: propterea q̃ duas affirmarat in Christo naturas, & decisione contineri, eum ex duabus cõstare naturis. Tum Anatolius, non, inquit, ob fidem abdicatus erat Dioscorus, sed quòd Leonem à communione excluserat: & ter vocatus ad concilium, non venerat. Deinde principes epistolam Leonis in decisione inseri voluerunt. Cui cũ episcopi contradicerent, affirmarentq; aliam non debere fieri decisionem (eam enim perfectam esse) referebantur ista ad imperatorem: qui iubet, vt ex episcopis Orientis sex, tres ex Ponto, ex Asia tres, ex Thracia tres, tres ex Illyrio, præsente vnà Anatolio, & Episcopi Romani Vicarijs, in templo conuenirent, recte-

rectèque de fidei rebus deciderent, vel vt singuli suam ipsius fidem declararent, vel certò scirent, concilium in occidente ea de re coactum fore. Cum autem ab illis rogatum esset, Dioscoro ne assentirentur Christum ex duabus esse naturis asserenti, an Leoni dicéti duas naturas in Christo esse, clamarunt, se & Leoni credere, & eos, qui ei contradicunt, habere pro Eutychianistis. Dixere tum principes, à Leone hoc adiungi, nempe duas in Christo coniunctas naturas, quæ nec conuerti, nec partiri, nec confundi possunt: templumque diuæ Euphemiæ vnà cum Anatolio, & vicarijs Leonis, & Maximo episcopo Antiochiæ, & Iuuenali Hierosolymorum episcopo, & Thalassio Cæsareæ Cappadociæ, & alijs præterea ingrediuntur. Quibus ingressis decisio fidei legebatur, quæ ita se habet: Dominus noster & seruator IESVS Christus: & quę sequuntur. Quæ supra in historia à nobis posita sunt. Cap. 4. huius li. Qua perlecta clamatum est: ista omnium patrum fides: episcopi primarij iam huic subscribant: Ista Apostolorum fides: huius quasi vestigijs omnes insistimus: omnes ita sentimus. Tum principes, ea, inquiunt, quæ sunt decreta à patribus, quæque omnibus probata, ad diuinam imperatoris celsitudinem referentur. In sexto verò conuentu aderat Martianus imperator, deque concordia ad episcopos orationem habuit: atque eius iussu decisio fidei per Aëtium archidiaconum Constantinopolitanum lecta fuit: cui subscripsere ad vnum omnes, sciscitatusque est impetator, illa ne decisio facta esset de omnium sententia. Quod ita esse omnes secundis acclamationibus confirmarunt. Rursus imperator binas habuit apud eos conciones, quas omnes vehementer collaudabant. Atque imperatoris hortatu canones sanciti sunt, iusque metropolitanum Chalcedoni tributum: à quo etiam mandatum vt episcopi ad triduũ, aut quatriduum manerent, & quod cuique visum esset, illud coram principibus quisque proponeret ad exquirendum, & vt quæ essent consentanea, constituerent. Quibus confectis conuentus dimissus est. Alia pręterea acta sunt, alij cõstituti canones. Aliud item celebratum concilium à Iuuenali & Maximo: í quo decretũ est, vt episcopus Antiochiæ vtrauq; Phœniciam, & Arabiam suæ diœcesi subiectã haberet:

beret: episcopus autem Hierosolymorum, tres Palæstinas. Quod quidem colloquio à principibus & episcopis habito confirmatum fuit. In nono conuentu tractabatur causa Theodoriti: qui Nestorium damnauit anathemate, hisque verbis vsus est: Anathema Dioscoro, & ei, qui negat sanctam Mariam virginem Deiparam, quique vnum vnigenitum filium in duos filios diuidit: ego, inquit, & fidei decisioni, & Leonis epostolæ subscripsi. Itaque facto inter omnes colloquio, ad propriam episcopatus sedem restitutus est. In alio conuentu Ibæ causa fuit agitata, & legebantur iudicia, quæ Photius episcopus Tyri, & Eustathius Beriti episcopus, de eo pronuntiauerant: sententia autem in posterum diem dilata fuit. Vndecimo conuentu, cum multi episcopi ei ad sacerdotium suffragati essent, certi episcopi restiterunt, dixeruntque accusatores pro foribus esse & ingredi debere. Legebantur etiam Acta de eo promulgata. Fit præterea à principibus sermo, vt acta Ephesini concilij de Iba, legerentur: omniaque acta concilij secundi Ephesini irrita fierent, creatione Maximi episcopi Antiochiæ sola excepta: orabantque de ea re imperatorem, vt nihil eorum, quæ post primum concilium Ephesinum, cui præsidebat sanctus Cyrillus Alexandriæ pontifex ratum fieret: iudicatumque est, vt Maximus episcopatum retineret. In altero conuentu, causa Basiani episcopi Ephesi, examinata fuit: & decretum, vt Basianus de eo dignitatis gradu dimoueretur, inque eius locum sufficeretur Stephanus. Altero conuentu facto, ista stabilita fuere. Conuentu decimo tertio, causa Eunomij episcopi Nicomediæ, & Anastasij, episcopi Nicææ disquisita fuit: qui inter se de suis ipsorum ciuitatibus contenderunt. Decimo quarto conuentu, causa Basiani fuit excussa. Ad extremum decretum fuit, vt Episcopalis sedes Constantinopolitana, proximum locum post Romanam obtineret.

FINIS SECVNDI LIBRI.

EVAGRII

EVAGRII SCOLASTICI, ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER TERTIVS.

De Zenonis Imperio & vita. Cap. I.

ZENO, posteaquam imperij clauum, filio suo mortuo, obtinuit, perinde ac si persuasum sibi haberet, se minimè totius orbis terrę dominatu posse potiri, nisi omne voluptatũ genus, quod forte occurreret, licenter & effuse cõsectaretur, in initio ita libidinum illecebris se totum dedidit, vt à nulla turpitudine, & nefario flagitio se cõtinuerit, sed sic in illis volutaretur, vti eadem ista in tenebris & in occulto admittere, abiecti & pusilli animi putaret, palam autem atque in oculis omnium regale quiddam esse, & solo imperatore dignum. In qua re peruerso & plane seruili iudicio vsus est: quippe imperator non ex eo, quòd alijs imperat, spectari debet, sed ex eo, quòd seipsum ita regere ac moderari potest, vti nullum absurdum voluptatis genus sinat in animum irrepere, sed ita inuictum se ab intemperantia præstet, vt vita eius sit tanquam imago virtutis, quam & imitentur subiecti eius, & ad virtutem erudiantur. At iste se exposuit voluptatum blanditijs, pedetentimque in tam turpem seruitutem redactus fuit, vt inde nullo modo redimi posset: quippe qui dominos persæpe mutarit, non aliter atq; serui inutiles ac perditi, quibus voluptates innumerabiles, velut dominæ præficiuntur: quæ quidem continenter titillant animum, & crebræ, alia aliam, sequuntur: quandoquidem voluptati, quæ iam quasi in manibus est, nullus terminatur modus, sed ex ea quidem alia atque alia vsque eo incenditur, ortumque habet, quoad aliquis vel ita sibi impe-

rare ag-

rare aggrediatur, vti totum voluptatũ imperium abs se penitus repellat, deque cætero regno potiatur ille ipse, vel earum tyrannide oppressus ad extremum vsque spiritum illis inseruiens, tandem ad inferos miser detrudatur.

De Barbarorum tum in oriente tum in occidente incursionibus. Cap. II.

AD hunc modum Zeno in initio imperij sui vitam instituit. Illius autem subiecti, tam qui orientem, quàm qui occidentem incolebãt, grauibus afficiebantur incommodis: quippe Barbari, qui Scenitæ vocantur, loca omnia populati sunt, multitudoque Hunnorum, qui olim vocabantur Massagetæ, in Thraciam incursionum fecit: quinetiam traiecit Danubium, prohibente nemine. Zeno verò reliquis etiam imperij partibus per vim Barbaro quodam more ac modo spoliatus fuit.

Vid. Pli. lib. 6. ca. 28.

De tyrannide Basilisci, & Zenonis fuga. Cap. III.

ISte Zeno, cum Basiliscus Berniæ frater contra eum arma ferre pararet (gerat enim suis ideò odiosus, quòd omnes ex æquo flagitiosissimam eius vitam detestabantur: quandoquidem nulla in eo animi magnitudo elucebat, sed ignauia, & desperata nequitia, quæ fractam illius & euictam à voluptate socordiam satis indicauit) animo demisso fugam capessit, augusto imperij honore sine vllo negotio Basilisco relicto. Atque vnà cum coniuge Ariadna, quam secum habebat, queque fugerat à matre, & si quis alius erat, in quo quicquam erga eum residebat beneuolentiæ, in Isauria, quæ illum antè educauerat, obsessus est. Hoc modo igitur Basiliscus Imperij Romani nactus gubernacula, Marcum filium Cæsarem renunciauit: rationemque imperandi tum Zenoni, tum imperatoribus, qui ante regnauerant, omnino contrariam secutus est.

Quòd Basiliscus, Timotheo Aeluro reuocato, ab eo persuasus, circulares quaqua versum literas ad condemnandum Chalcedonense concilium emisit. Caput IIII.

Iste Ba-

ISTE Basiliscus, rogatu quorundam Alexandria ad ipsum missorum, Timotheum ab exilio, in quo decem & octo annos ętatem degerat, reuocauit. Acacio id temporis episcopatum Constantinopolis gerente. Timotheus igitur, cum veniisset Constantinopolim, suadet Basiliscо, vt literas generatim ad omnes vbique sacerdotes scribat, & tum acta concilij Chalcedonensis, tum Leonis de fide decisionem anathemate damnet: quæ literæ scriptæ fuere in hunc modum.

'Imperator Cæsar, Basiliscus, Pius, Victor, Triumphator, Max. semper Augustus: & Marcus Cæsar illustriss. 'Timotheo reuerendiss. & sanctiss. nobilis ciuitatis Alexandriæ archiepiscopo. S. Leges pro defensione synceræ & apostolicæ fidei à sanctiss. imperatoribus, qui nos 'sunt antegressi, quique beatam, æternam, & vitæ parentem 'trinitatem ritè coluerunt, sancitas, vtpote quæ vniuerso 'mundo semper salutares fuerint, nullo tempore antiquari, imò verò eas vt nostras ac proprias diuulgari volumus. 'Nam & pietatem & singularem amorem erga deum & seruatorem nostrum Iesum, qui nos tum fabricauit, tum ad 'gloriam extulit, vniuerso illi studio, quod in rebus humanis poni solet, præponimus, proque certo credimus 'firmam Christi gregis in charitate colligationem cum 'saluti nobis ipsis subiectisque omnibus, tum fundamentum, quod nequit frangi, atque adeò murum, qui expugnari non potest, nostro imperio esse. Itaque diuina mentis impulsione commoti, concordem sanctæ ecclesiæ consensum non sine causa velut primitias imperij nostri Deo '& seruatori nostro Iesu Christo offerre animo instituentes, basin & firmamentum vitæ beatæ, quæ hominibus tribuitur, symbolum nimirum trecentorũ decem & octo sanctorum patrum Nicææ olim spiritus sancti instinctu in vnum congregatorum (in quod quidem cum nos, tũ omnes 'maiores nostri credentes baptizati sunt) decernimus, vt solum in omnibus sanctissimis Dei ecclesijs à populo ortho'doxo seruetur custodiaturq; quippe in quo vno syncera fi'des verè & abundè satis, eũ ad errorem quenque tollendũ, 'tum ad concordiam sanctarum Dei ecclesiarum stabilien'dam definita sit: quinetiam acta, quæ ad illius symboli confirma-

confirmationem edita sunt, satis reuera ad eam rem habêt, in se virium & firmitatis. Porrò sanctum symbolum à centum quinquaginta sanctis patribus in hac vrbe Constantinopoli, contra eos, qui blasphemias aduersus spiritum sanctum locuti sunt, compositum ratum facimus. Itemque acta concilij Ephesini contra impium Nestorium, & eos, qui post eadem cum illo sentiebant, edita confirmamus. At ea, quæ consensum & ordinem sanctarum Dei ecclesiarum, & pacem totius orbis terræ disturbant, nempe, Leonis de fide decisionem, & omnia, quæ in concilio Chalcedonensi de fide definienda, de expositione Symboli, interpretatione, doctrina, aut disceptatione eiusdem dicta actavé, quò noua fides contra sanctum illud symbolum à trecentis decem & octo episcopis compositum, (de quo iam diximus) introducatur, statuimus decernimusque, vt tum hic, tum in singulis alijs passim ecclesijs à sanctissimis vbique episcopis anathemati addicantur, & vbicunque locorum fortè reperta fuerint, igni tradantur comburenda (quandoquidem imperatores piæ ac beatæ memoriæ Constantinus & Theodosius Iunior, qui ante nostram ætatem vixerunt, eodem modo de omnibus hæreticorum dogmatis decreuere) atque ita abrogata, ex vna, solaque Catholica, apostolica, & orthodoxa ecclesia prorsus eijciantur: vtpote quæ tum salutaria illa trecentorum decem & octo Sanctorum decreta, quæ perpetuo rata esse debent, tum ea, quæ beati patres spiritus sancti impulsu in cõcilio Ephesino sanciuerunt, penitus tollũt. Denique cuiquam vel sacerdoti, vel Laico integrum sit diuinissimã illam Sancti symboli legem violare, sed vt vna cum omnibus nouis sanctionibus in concilio Chalcedonensi editis etiam hæresis eorum, qui non confitentur filium Dei vnigenitum ex spiritu sancto, & sancta Maria semper virgine, & Deipara verè incarnatum, hominemque factum, sed carnem eius aut è cœlo delapsam, aut viso quodam & specie figuratam monstrosè confingunt, & omnis omnino error, & si quid aliud aliquo in tempore, aliquo modo locóve toto mundo nouandarum rerum studio vel cogitatum, vel verbis expressum ad diuinum hoc Symbolum euertendum fuerit, funditus profligetur. Ac quoniam imperatoris

est sedu-

‹ est sedulo prospicere, vt subiectis non in præsentia solum,
‹ sed etiam in posterum secura tranquillaq; vita prouido e-
‹ ius consilio suppeditetur, decernimus, vt sanctissimi vbiq;
‹ episcopi, his diuinis nostris literis generatim scriptis ad o-
‹ mnes, palamque diuulgatis subscribant: quo declarent per
‹ spicue, se in solo diuino trecentorũ decem & octo sancto-
‹ rum patrũ symbolo velle insistere, quod etiã centũ & quin
‹ quaginta sancti patres confirmarunt, idemque pòst ab or-
‹ thodoxis ac sanctis patribus, qui Ephesi vrbis primariæ cõ
‹ uenerunt, definitè stabilitum, visumque solum illud trecẽ-
‹ torũ decẽ & octo sanctorũ patrũ symbolũ velut ratã fidei
‹ decisionem sequendum, anathemaque indicendo actis cõ-
‹ cilij Chalcedonensis, quæ populo orthodoxo offensioni
‹ esse possunt, eaque ecclesijs penitus eijciant, vtpote à qui-
‹ bus cum totus orbis terrarum conturbetur, tum nostra im-
‹ pediatur felicitas. Eos autem, qui post has nostras diui-
‹ nas literas acceptas, quas vti credimus, dei nutu diuulgari
‹ curauimus, quò concordia, quæ omnibus optabilis est, in
‹ sanctis dei ecclesijs stabiliatur, aliquando aggredientur vel
‹ proferre, vel nominare siue disputando, seu docendo,
‹ seu scriptis vllo tempore, modo, aut loco nouam illam de-
‹ cisionem in concilio Chalcedonensi contra fidem promul
‹ gatam, velut tumultus & perturbationis sanctis Dei eccle-
‹ sijs, & omnibus, qui nostro parent imperio, authores, Deo
‹ præterea & nostræ saluti aduersarios, iubemus, idque secun
‹ dum leges iam ante nostram ætatem ab imperatore beatæ
‹ & diuinæ memoriæ, Theodosio, contra talẽ & tam peruer
‹ sam amentiã conditas, hisq; nostris diuinis literis generatĩ
‹ ad omnes scriptis subiunctas, si episcopi fuerint, aut cleri-
‹ ci, dignitatis suæ & ministerij gradu abdicari, sin monachi,
‹ aut laici, exilio, omnium bonorum publicatione, & alijs
‹ grauissimis supplicijs mulctari. Enimuero sancta, consub
‹ stantialis, procreatrix omnium, & vitæ parens trinitas tali
‹ à nobis obseruantia honorata, iam non solum propter ziza
‹ nia quæ modò commemorauimus, per nos radicitus extir-
‹ pata, sed etiam propter rectas & apostolicas sancti symboli
‹ traditiones à nobis stabilitas propitia & clemẽs animis no
‹ stris, omnibusque nostris subiectis futura est, semper vnà
‹ nobiscũ administratura imperium, rebus denique humanis

statum pacatum & quietum allatura.

De iis qui circularibus Basiliſci literis aſſenſi concilium reiecerunt. Cap. V.

His literis à Zenone generatim ad omnes ſcriptis Timotheus, qui modò, vti dixi, ab exilio reuerterat, vti à Zacharia rhetore literis proditum eſt, aſſenſit. Idem fecit Petrus antiſtes Antiochiæ, cognomento Cnapheus: qui erat tum Conſtantinopoli vnà cum Thimotheo. His rebus ita conſtitutis, Paulus ad ſedem archiepiſcopatus Epheſiani capeſcendum deligitur. Fertur Anaſtaſium quoque, qui poſt Iuuenalem antiſtes Hieroſolymorum fuit, illis Baſiliſci literis ſcriptis ad oēs generatim, ſubſcripſiſſe: alioſque præterea complures circiter quingentos numero idem præſtitiſſe, qui Leonis deciſionem, & concilium Chalcedonenſe abrogarunt.

Quinetiam extat ſupplex libellus ab epiſcopis Aſiæ, qui Epheſi conuenerunt, ad Baſiliſcum ſcriptus. Ex quo nonnulla ſumpſimus, quæ ſunt hoc loco à nobis poſita.

Sanctiſsimis Chriſtiſque amantiſsimis, dominis noſtris Baſiliſco, & Marco Victoribus, Semper Auguſtis S.

Et alijs interiectis adiungit iſta, Omnino ô ſanctiſsimi & Chriſto deditiſſ. Imperatores, vnà cum fide, quæ & inuiſa eſt, & varijs modis impugnata, vos impugnari declaraſtis.

Ac paulo poſt: Terribilis quædam expectatio Iudicij, diuinæ iræ flamma, & Iuſta veſtræ clementiæ indignatio è veſtigio aduerſarios occupauit: qui & præpotentem Deum & veſtrum imperium vera fide roboratum arroganter inuadere impugnareque moliuntur: quique non modò non ceſſant noſtram tenuitatem varijs incommodis afficere, verùm ſemper nos calumniari, falſa crimina contra nos confingere ſtudent, nimirum veſtris diuinis & apoſtolicis literis generatim ſcriptis ad omnes, nos non niſi vi ac neceſsitate compulſos ſubſcripſiſſe: quibus certè nos libentibus animis, & propenſa voluntate ſubſcripſimus. Ac rurſus infrà paulò. Nolite alia decreta contra literas veſtras generatim ſcriptas decernere, pro certo, vti diximus, perſuaſi mundum, ſi id feceritis, ſeditionibus euerſum uri, & mala è concilio à Chalcedonenſi orta, ob quæ qui-

« quidem infinitæ cædes factę, sanguisque orthodoxorum « iniustè & iniquè fusus est) exigua admodũ videri. Postea « etiã addit: Contestamur corã Seruatore nostro Iesu Chri- « sto nostrũ cultũ erga deũ & pietatẽ liberam esse: oramusq; « vt cum illi tũ præcipue episcopus Cõstantinopolis, qui ne « quiter multis in rebus suo officio functus deprehenditur, « iusto, canonico, & ecclesiastico iudicio condemnetur, abdi « ceturq; episcopatus gradu. Zacharias porrò ista quoq; scri « bit ad hunc modum. Literis imperatoris, quas scripsit ge « neratim ad oẽs, diuulgatis, monachi, qui Constantinopoli « peruerso errore Eutychis infecti erant, rati se, cum Thimo « theum & literas imperatoris nacti fuissent, subsidia ad hæ- « resim suam tuendam inuenisse, sperantesque se iam suum « institutum commodè posse persequi, properead Thimo- « theum se conferunt: ac cum à Thimotheo, qui Dei ver- « bum secundum carnem nobis consubstantiale, patri autem « consubstantiale secundum diuinitatem ostendit, essent re- « futati, domum reuerterunt.

Quòd Aelurus Timotheus Alexandrino episcopatu recuperato, patriarchatus ius ecclesiæ Ephesinæ reddens, Chalcedonense concilium anathemate percellebat. Cap. VI.

IDem scriptor narrat Timotheum Constantinopoli egressum, perrexisse Ephesum, Paulumq; illius vrbis põtificem (qui quidem iam dudum ab episcopis prouinciæ, sicut vetus ecclesiæ consuetudo postulat, creatus fuerat, sede tamen post exciderat) in sede episcopali collocasse. Reddidit præterea idẽ Timotheus ecclesiæ Ephesianæ ius patriarchatus, quod concilium Chalcedonense, vti ante demonstratum est, ei ademerat. Inde tandem soluit, petitque Alexandriam: ibi ab omnibus, qui ad eum accedebãt, postulauit, vt cõcilio Chalcedonẽsi anathema denuntiarent. Resilierũt ab eo, sicut à Zacharia traditũ est, cũ alij cõplures suæ factionis, tũ Theodotus, vnus ex eorũ numero, qui Ioppe à Theodosio, episcopo tũ à quibusdã designato Hierosolymorũ, cũ Iuuenalis Cõstantinopolĩ cõfugerat.

Quod monachis Acacij suasu motum concitantibus, Basiliscus timens sibi, circulares literas superioribus contrarias, in omnes partes emisit.

Caput VII.

EST porro apud eundem scriptorem, Acacium antistitem Constantinopolitanum ijs de rebus circuisse, monachosq; & populum Constantinopolis contra Basiliscum, vtpote hæreticũ, concitasse: illũq; denegasse literas generatim scriptas ad omnes, atque adeo decreuisse, vt ea, quæ tam temerè & quasi repentino impetu facta fuissent, penitus abrogarẽtur, effecisseque, vt contratiæ literæ abeodem imperatore, quæ concilium Chalcedonẽse approbabant, passim ad omnes mitterentur. Has autem literas, quas ait contrarias alteris fuisse, Zacharias, qui quandam animi affectionem secutus, totam illam conscripsit historiam missas fecit. Quæ quidem literæ ita se habent. Contrariæ literæ imperatoris Basilisci: Imperatores ac Cæsares Basiliscus & Marcus. Apostolicam & orthodoxã fidem ab initio in ecclesijs conseruatam, & ad nostram vsque continuatam imperium, & nobis iam regnantibus custoditam, & in perpetuum custodiendam, in qua baptizati sumus, & credimus, solam integram firmamque retinendam, retentáq;, in omnibus catholicis & apostolicis orthodoxorum eccle, sijs perpetuò continuandam decernimus, nullãq; præterea, quærendum esse. Quã ob causam literas, nobis imperantibus, seu generatim ad omnes scriptas, seu alias, vel si quid, præterea fidei & ecclesiasticæ constitutionis gratia à nobis, editum sit, mandamus irrita fieri, abrogariq́ue: atque tũ Nestorio & Eutychi, tum omnibus, qui sunt eiusdem cũ illis, opinionis, tum omni denique hæresi anathema denuntiari, & nec concilium cogi, nec inquisitionem fieri de fide, sed, ea, quæ de ea decreta sunt, rata stabiliaque manere: quinetiam prouincias, quarum episcoporum creatio penes, sedem huius regiæ & illustris ciuitatis est, reuerendissimo, & sanctissimo patriarchæ & episcopo Acacio restitui: atque episcopos, qui illis iã præsunt prouincijs, proprias nihilominus sedes tenere, sic vt post istorum mortem nullum, præiudicium contra ordinationis ius, quod ad sanctam sedem hu-

dé huius regiæ & eximiæ vrbis pertinet, ex ea re fiat. Denique hoc diuinũ nostrũ decretũ vim habeat diuini edicti, nemini dubium aut obscurũ esse volumus. Istæ res isto modo fuere confectæ.

De reditu Zenonis. Cap. VIII.

ZEno verò per visionem, vt fertur, cõspicatus sanctam, strenuam, & eximiam martyrẽ Theclã non ipsum solum impellentem, verùm etiam imperij pollicentem restitutionem, versus Constantinoplim exercitum ducit. Atque viris qui illum obsidebant muneribus inductis, Basiliscum, cum iam biennio regnauerat, imperio exturbat: & ad sacri templi adyta confugientem, hostibus auferendum tradit. Quam ob causam Zeno egregiæ martyri Theclæ amplissimum templum splendore & pulchritudine eximiũ Seleuciæ vrbis Isauriæ dedicauit, pluribusq; ac plane regalibus monumentis, quæ ad nostram vsque ætatem seruata sunt exornauit. Basiliscus autem mittitur in Cappadociam mortem oppeturus. Vbi in diuersorio nomine Aconso vnà cum vxore & liberis trucidatur. Zeno aũt legem sancit, qua decreta Basilisci tyranni in literis generatim ad omnes perscriptis comprehensa, abrogata fuere: & Petrus cognomine Cnapheus ecclesia Antiochena, & Paulus Ephesiana expellitur.

Quòd vita functo Basilisco, episcopi Asiæ dũ Acacij bilem placare studeant, quòd Chalcedonense Concilium damnassent, pœnitentiæ libellum exhibuerunt. Cap. IX.

EPiscopi Asiæ, quò Acaciũ placarent, deprecari culpam, veniamq; petere cœperunt: mittunt quoq; ad eum pœnitentiæ libellos, quibus asserebant se non sua sponte, sed vi ac necessitate coactos literis Basilisci generatim ad omnes datis subscripsisse: atque adeo iureiurando confirmant rem ita reuera se habere, seque non aliter, quàm concilium Chaledonense vel credidisse, vel credere. Libelli autem hanc habet sententiam.

Epistola, siue supplex libellus ab episcopis Asiæ ad

Acaciũ episcopum Constantinopolitanum missus. Acacio sanctissimo religiosissimoque ecclesiæ Constãtinopolis, quæ Roma noua dicitur, Patriarchę. S. Et postea: venit ad vos, vti par est, qui nostrum locũ supleat. Ac paulo infrà. Per istos libellos agnoscimus nos non nostra voluntate, sed necessitate adductos literis subscripsisse Basilisci: eisdemque non animo, sed verbis duntaxat consensisse. Nam Dei Opt. Max. aspirante numine, cui nostræ preces gratæ acceptæque sunt, credimus non aliter q̃ à trecẽtis illis decẽ & octo orbis terræ luminibus, & centum quinquaginta sanctis patribus accepimus. Credimus præterea Actis, quæ à sanctis patribus Chalcedoni coactis sanctè syncereque decreta sunt.

Quòd autem ad ea attinet, quæ Zacharias rhetor de ijs episcopis tradidit, siue ipse falso eos criminatus est, siue illi ipsi mentiti sunt se inuitos literis Basilisci subscripsisse, nõ possum pro certo affirmare.

De iis qui Antiochiæ episcopatu fungebantur.

Caput X.

PEtro ecclesia Antiochena exturbato, Stephanus illius sedem capesit: quem Antiocheni calamis, ad similitudinem hastarum præacutis, vti scribit Ioãnes rhetor, confecerunt. Quo extincto, Calãdio illius sedis clauũ suscipit: qui omnes, qui ipsum adibant induxit, vt tum Timotheo, tum literis Basilisci generatim ad omnes scriptis anathema indicerent.

Quòd imperator Zeno cum Aelurũ persequi constituisset, illi ob ingrauescentem ætatem pepercit, qui cum è viuis excessisset, Petrus Mongus episcopus Alexãdrinus creatus est, sed Timotheus qui Proterium in episcopatu sequebatur, pulso illo sedem eius imperatoris mandato capessit.

Caput XI.

ZEno autem, quãquam habebat in animo Thimotheũ Alexandria expellere, tamen, cũ à quibusdã iã certior factus esset, eũ admodum senem esse, & quàm primũ commu-

commune vniuersæ carnis domicilium subiturum, destitit de sententia. Timotheus verò non multò post commune naturæ debitum persoluit. Quo mortuo, episcopi Alexandrini, Petrũ cognomento Mongũ sua ipsorum authoritate sibi episcopũ deligũt. Quod Zenonẽ vbi ad aures eius peruenit, vehementer conturbauit. Itaque Petrum mulcta uit morte: Timotheum autẽ qui Proterio succesſerat, quique tum propter quandam populi seditionem ætatem degebat in Canobo, accersit. sic Timotheus imperatoris iussu suam episcopalem sedem denuo obtinet.

De Ioanne, cui post mortem Timothei, ecclesiæ Alexãdrinæ gubernacula obtigerunt, vtq; illum Zeno tanquam peierantem abigens, Petrum Mongum ecclesiæ Alexandrinæ præficit.

Caput XII.

IOannes presbyter, cui augusti templi diui Ioannis Baptistę & præcursoris domini administratio cõmissa fuit, quorundam impulsus consilio Constantinopolim venit, imperatorem precaturus, vt si forte episcopus Alexandriæ migraret è vita, sibi liceret antistitem, quem vellet, ciuibus illius ciuitatis nominare: qui quidem, vt Zacharias memorat, episcopatum pro se ambire ab imperatore deprehensus est: & cum se iureiurando obstrinxisset, se nunquam sedẽ episcopalem Alexandrinã petiturũ, domũ reuertitur. Quapropter Zeno eum post mortem Timothei episcopũ creandum decreuit, quẽ clerus, & laicorũ multitudo deligerent. Nõ longo tempore pòst, mortuo Timotheo, Ioannes data pecuniæ summa, quemadmodum ab eodem Zacharia traditum est, & iureiurando, quod imperatori dederat, neglecto, Alexandrinorum deligitur episcopus. Qua re cognita, imperator illum Alexandria exigendum mandat: atque quorundam impulsu, epistolã scribit Alexandrinis, quam ἑνωτικὸν vocauit, id est, de concordia: decreuitque, vt Petro sedes episcopalis Alexandrina redderetur, modò epistolæ illi subscriberet, & eos, qui Proterianæ factionis erant, in communionem reciperet.

Quòd Petrus Mongus Zenonis Henoticum, hoc est, cõciliatricem epistolam recipit, & iis qui à Proterij partibus steterunt coniungitur. Cap. XIII.

HVius rei administrationem Pergamius præfectus Aegypti iam designatus de sententia Acacij episcopi Cõstantinopolis, suscepit: qui cum Alexãdriam appulisset, comperissetque Ioannem aufugisse, venit cum Petro in colloquium: suadet, vt epistolam Zenonis Alexandrinis dedicatam, & eos etiam, qui ab ipso dissentiunt, admittat. Itaque Petrus epistolam, quam dixi, recipit, eique subscribit: polliceturque se eos, qui partes aduersarias sequebantur admissurum. Postea ergo cum celebris conuentus Alexandriæ ab vniuerso populo ageretur, & ad vnum omnes epistolam Zenonis de concordia admitterent, Petrus quoque eos, qui stabant à Proterio, recipit: & concione apud populum in ecclesia habita, epistolam Zenonis de concordia legit.

De Henotico quod vocant Zenonis, hoc est, conciliatrice eius epistola. Cap. XIIII.

Zenonis de concordia epistola.

Zeno Imperator, Cæsar, Pius, Victor, Triumphator, Max. semper Augustus, reuerendiss. Alexandriæ, Aegypti, Libyæ, & Pentapolis episcopis, Clericis, monachis, & Laicis S.

QVoniã pro certo scimus imperiũ nostrũ à syncera solum & vera fide tũ initiũ habuisse, tũ stabilitũ esse, tũ robur ac præsidiũ, quod expugnari nequit, ex ea sumpsisse (quam quidẽ fidem diuini numinis instinctu trecẽti decẽ & octo sancti patres Niceę cõgregati exposuerũt, quáque etiã confirmarunt centũ & quinquaginta sancti patres Constantinopoli coacti) noctes dieśq; non præcibus solũ, sed studio omni, & legibus sancitis laborauimus, vti ea in sancta, catholica, & apostolica dei ecclesia, quæ vbique terrarum est, quæque immortalis & sempiterna nostri principatus quasi parens est, plene perfecteque expleatur: piusque Dei populus in pace & diuina concordia perseuerans, gratas acceptasque præcationes vnà cum sanctissimis episcopis, & clero pietati deditissimo, & monasteriorum

'teriorum præpositis, & monachis, Deo pro nostri imperij 'conseruatione offerat. Nam si præpotens Deus & seruator 'noster Iesus Christus, qui ex sancta virgine Maria Dei- 'para carnem sumpsit, & natus est, nostras consentientes lau 'des, & cultum quem ei tribuimus, approbet, lubensque & 'quasi parato animo excipiat, non modò omnia aduersario- 'rum genera, fracta debilitataque concident, verùm etiam a- 'lij omnes mortales, suam ipsorum ceruicem iugo nostri im 'perij, proximè ac secundum Deum, sponte subijcient: & 'pax, eiusque commoda, æquabilis aëris temperatio, fru- 'ctuum cuiusque generis abundantia, aliaque omnia, quæ 'sunt ad humanæ vitæ vsum accommodata, affatim suppe- 'ditabuntur. Iam igitur cum constet inter omnes nos impe- 'riumque Romanum synceræ fidei subsidio conseruari, 'afferuntur nobis libelli supplices à pijs monasteriorum 'præfectis heremitis, & alijs reuerēdissimis viris, qui nos ve 'hementer obtestantur, vt sanctiss. ecclesijs restituatur cōcor 'dia, membraque membris coniungantur: quę hostis probi- 'tatis dæmon iam longissimo temporis spatio dirimere pro 'virili laborauit: pro certo persuasus, si corpus ecclesiæ con- 'cordiæ vinculis firmè cohærens impugnaret, se superatum 'iri. Nam quia membra ecclesiæ non coalescebant, factum 'est, vt infinitæ hominum multitudines, quas temporis lon- 'ginquitas tot annorum curriculis ex hac vita exemerit, par 'tim baptismatis lauacro carentes mortem obierint, partim 'diuinæ communionis minimè factæ participes, ex corpo- 'ris custodia (quod nemo homo vitare potest) emigrarint: 'quinetiam cædes ferè infinitæ inde factæ: & non terra mo- 'dò, verùm etiā aer copiosa sanguinis effusione inquinata. 'Quotus quisque ergo est, qui non optarit ista corrigi, adq; 'statum reduci meliorem? Quocirca dedimus operā, vt vos 'intelligatis cum nos, tum omnes vbique ecclesias non ali- 'ud symbolum, vel doctrinam, vel decisionem fidei, vel fi- 'dem, quàm sanctum symbolum de quo diximus, trecento- 'rum decem & octo episcoporum, quod centum quinqua- 'ginta patres, quos supra commemorauimus, confirmarunt, 'aut habuisse aut habere, aut habituros esse, aut scire alios 'habere. Quòd si quisquam aliud habeat, eum alienum ab 'ecclesia existimamus. Nam hoc solo nostrum imperium

vti docuimus, conseruari cõfidimus, idemq; ipsum populi, amplexati, salutari spiritus sancti illustrantur lumine, sa-, croque Baptismatis lauacro tinguntur: eidem quoq; assen-, si sunt sancti patres in concilio Ephesino congregati: qui, impium Nestorium, & eius erroris fautores ministerio ec-, clesiastico abdicarunt. Cui etiam vna cum Eutyche (vterq; enim fidei decretis, quæ diximus, repugnat) anathema de-, nuntiamus, approbamusque ea, quæ duodecim capita dicũ, tur Cyrilli piæ memoriæ sanctæ & catholicę ecclesiæ Ale-, xandrinæ archiepiscopi. Nam confitemur vnigenitum Dei, filium dominum nostrũ Iesum Christum, verè incarnatum, esse: consubstantialem patri secundum diuinitatẽ: secundũ, humanitatem nobis cõsubstantialem: descendisse de cœlo:, carnem suscepisse à spiritu sancto & Maria virgine, Deipa-, ra: vnum esse, non duo: Vnius enim esse dicimus & miracu, la quæ edidit, & passiones, quas in carne sustinuit. Eos au-, tem qui eũ diuidunt, aut naturas eius confundunt, aut car-, nem suscepisse imaginariam introducunt, omnino reijci-, mus. Quippe incarnatio sine labe peccati ex Deipara reuę-, ra facta, accessionem alterius filij non effecit. Nam manet, trinitas, etiam cũ vna trinitatis persona, nẽpe Deus sermo, incarnata sit. Quare cum exploratum habeamus, cum om-, nes sanctas vbique & orthodoxas ecclesias, tum earum præ, sides Deo charissimos, tum nostrum imperium nullum ali-, ud symbolum, aliamve fidei decisionem præter symbolum, de quo sumus modò locuti, vel admisisse, vel admittere vel, le, absque vlla hæsitatione nos ad concordiam reduca-, mus. Ista quidem certè vobis scripsimus, non vt nouare-, mus fidem, sed vt vobis de fide penitus persuaderemus. Cuique autem, qui aliud quiddam vel senserit, vel sentiat, seu iam, seu alias, seu in Concilio Chalcedonensi, seu in a-, lio quouis concilio, anathema indicimus, maximè verò, omnium Nestorio, Eutychi, & illorum doctrinæ fautori-, bus. Quocirca vos spirituali matri ecclesię adiũgite, atque, secundum vnam solamque fidei decisionem trecentorum, decem & octo sanctorum patrum nobiscum vna diuina, in ea communione fruimini. Nam sacrosancta vestra ma-, ter ecclesia, tum vos ingenuos suos filios amplecti cupit, tum vestram diu optatam, dulcemque vocem audire desy-,

derat.

'derat. Properè igitur vos ad eam recipite. Nam si hoc prę-
'stiteritis, non modò domini seruatoris, & Dei nostri Iesu
'Christi beneuolentiam vobis conciliabitis, verùm etiam à
'nostra celsitudine magnam laudem consequemini. Ista epi
'stola perlecta, omnes Alexãdrini se sanctæ, catholicæ, & A-
'postolicæ ecclesiæ adiunxerunt.

Quòd Ioannes Alexandrinus episcopus Romam profectus, effecit vt Pontifex Romanus Simplicius ad Zenonem de irrogatis ipsi iniuriis literas daret. *Caput XV.*

IOannes, de quo supra mentio facta est, fugiens Alexandria ad antiquam Romam contendit: ibiq; magnas concitauit turbas. Dixit namque se pro decretis Leonis & Chalcedonensis concilij sua sede episcopali exturbatum fuisse, alterumque, qui illis aduersabatur. in ipsius locum surrogatũ. Qua re cum Simplicius antiquæ Romæ episcopus vehementer conturbaretur, & literas propterea ad imperatorem Zenonem daret, rescribit Zeno, crimenque periurij obiectat Ioanni, eumque eius rei, non autem alterius gratia episcopatu abdicatum esse.

De Calandione Antiocheno pontifice, qui propter amicitiæ cum Ilo Leone & Pamprepe suspicionem, in exiliũ actus est, & quòd cum Petro Cnapheo Mongus, & Constantinopolis & Hierosolymorum episcopi, amicitiæ fœdus inerunt.

CAPVT XVI.

CAlandio antistes Antiochiæ scribens ad imperatorem Zenonem, & Acacium Constantinopolitanum episcopum, Petrum non solum adulterum vocat, verùm etiam eum cum esset Alexandriæ, Chalcedonensi concilio anathema indixisse asserit: qui postea ad incolendam Oasin cõdẽnatus fuit, ꝙ partes Ili, & Leõtij & Pamprepis, contra Zenonẽ fouebat. Petrus verò cognomento Cnapheus, qui ante Calandionẽ & Stephanũ episcopus fuit, vt

supra

ſupra dixi, Antiochiæ, propriam ſedem recuperauit: qui & epiſtolę ſubſcripſit Zenonis de concordia, & ſynodales literas ad Petrum Mōgum Alexandrinū epiſcopum ſcripſit. Iſti Petro Acacius etiam epiſcopus Conſtantinopolitanus reconciliatus fuit. Martyrius item epiſcopus Hieroſolymę ad eundem literas ſynodales ſcripſit. Poſtea tamen nōnulli ſe à Petri communione ſeparārunt. vnde factum eſt, vt Petrus, concilio Chalcedonenſi palam denuntiaret anathema. Quæ res ad aures Acacij epiſcopi Conſtantinopolitani perlata, magnopere eum conturbauit: & propterea quoſdam miſit, qui quid eſſet factum, ſedulo cognoſcerēt: quibus Petrus, quoniam cupiebat illis penitus perſuadere, ſe nullum eiuſmodi facinus admiſiſſe, ſcripſit literas quibus ſe purgaret: in quibus tamen Petrum nihil tale ſcripſiſſe quidam ſe certò ſcire affirmant.

De ijs quæ ad Acacium Chalcedonenſis Concilij propugnatorem Petrus ſcripſit.

Caput VII.

ISTE Petrus, homo fraudulentus, verſutus, & temporibus ſeruiēs, minimè in vna perſtitit ſententia, ſed modò concilium Chalcenenſe anathemate damnauit, modo palinodiam cecinit, idemque ipſum cōcilium omnibus ſuffragijs approbauit. Itaq; epiſtolam ſcripſit ad Acacium epiſcopum Conſtantinopolinum his ferè verbis. Summus omnium Deus tuam ſanctitatem pro tātis tuis laboribus & vigilijs ſuſceptis, compēſet: qui tot annorum temporis curriculos, non modò fidem ſanctorum patrum obſeruaſti ipſe, ſed etiam eandem ſine intermiſsione palam prædicando confirmaſti. Ad quam roborandam ſymbolum à trecentis decem & octo ſanctis patribus aptè compoſitum animaduertimus: ſecundum quod ſymbolum baptizati, credidimus, & credimus: quod etiam quinquaginta ſancti patres, qui Conſtantinopoli in vnū conuenerant ratum fecerunt. Proinde tu aſsidue omnibus præis, vt dux: ſanctam Dei ecclesiam traducis ad concordiam: nobis denique firmiſsimis argumentis perſuades, nihil in ſanctiſsimo & generali con-

Vid. Chi.

'li concilio Chalcedonensi actum contra ista patrum decre-
'ta,sed ea, quæ erant olim Nicææ à sanctis patribus sancita,
'hoc concilio consensu omnium confirmata esse. Nos igi-
'tur,quoniam nihil in fide nouatum inuenimus,nostra spon
'te illi consensimus credidimusque. Attamen non sumus ne
'scij monachos quosdam, qui nostræ fraternæ concordiæ
'inuident,tuis pijs auribus quædam inculcasse cõuitia, quæ
'tuam sanctitatem non adeo facile offendere potuerunt:pri-
'mum quòd reliquias sanctissimi & beatissimi nostri patris
'Timothei archiepiscopi in alterum locum transtulimus:
'quam rem nec acceptam Deo, nec legibus consentaneam
'esse prędicant. Deinde ad alterum crimen transiliunt,quod
'vt commentitium, ita priore multo deterius est. Nam qui
'fieri potest, vt nos concilium Chalcedonense anathemate
'damnemus, cum idem credendo confirmemus? Tuæ e-
'nim pietati minime obscuram aut incognitam, esse arbi-
'tror,populi qui apud nos est,æmulationem,monachorum-
'que leuitatem nouis rebus studentium: qui vnà cum alijs
'quibusdam sceleratis hominibus ab ecclesia refugere cogi
'tarunt,populumq; inde auellere conati sunt. Quamobrem
'vestris precibus aditui, literas hasce excogitauimus, quæ
'huic malo remedio sint, quæque de authoritate concilij
'Chalcedonensis nihil detrahant: pro certo persuasi,nihil
'in eo nouatum esse. Atque quo tum simplicibus persuade-
'remus,tum vt illi qui nobiscum vnà versabantur, pro de-
'fensione idem ipsum dicerent effecimus, in quod quidem
'negocium cum assiduè incumberemus, exiguo momento
'populi animum repressimus. Illud etiam vestra sanctitas
'intelligat velim, quòd adhuc etiam monachi non desinũt
'desseminare zizania,sibique quosdã hoïes,qui nunq; vixe-
're in monasterijs, velut instrumenta sibi admiscere,& cir-
'cumcursitando rumores varios contra nos, & cõtra pacem
'ecclesiæ Christi disipare: nihilque nobis permittere,sicut
'canones, & decus etiam sanctæ & catholicæ Dei ecclesiæ
'postulat,obire: sed efficere,vt noster populus nobis potius
'imperet,q; pareat:omniaque moliuntur, quæ Deo indigna
'sunt,& indecora. Spes est igitur,tuam sanctitatem diuinis-
'simo totius orbis terræ domino imperatori de omnibus si-
'gnificaturam,effecturamque,vt decretum ab illius clemen-

tia il-

tia illis tribuatur, quòd ea, quæ sunt consentanea ecclesiasticæ tranquillitati (quæ tum Deo tum impetatori congruens est) præscribat, ad eum sane finem, vt omnes in illis rebus acquiescant.

Quomodo Ioannes Alexandrinus Episcopus Felici Pontifici Romano consuluerit, vt Acacio Constantinopolitano episcopo abdicationem denunciet. *Cap. XVIII.*

IOannes, qui Romam confugerat, Felicem, qui post Simplicium episcopus Romanus fuit, admonet de rebus à Petro gestis, suadetque, vt narrat Zacharias, vti epistolam abdicationis ideo mittat Acacio, quod cum Petro cõmunicauerat. quod quidem, vtpote contra canones ecclesiæ factum (quidam enim, qui vitam monasticam in monasterio eorũ: qui ἀκοίμητοι vocantur, eam epistolam attulerunt) Acacius admittere noluit. Quæ res etiam à Zacharia scriptis proditæ sunt. Sed mihi videtur nihil istarum rerum exploratè cognitum habuisse, sed extremis, vt dicitur auribus solum accepisse, sicque commemorasse. Itaque ipsæ res, vt gestæ sunt, accuratè explicaturus venio. Cum libelli Felici à Ioanne contra Acacium, quòd contra ecclesiæ ritum cum Petro communicauerat, deque alijs facinoribus ab eo contra canones admissis, dati erant, mittuntur à Felice ad Zenonem Vitalius & Misinus episcopi, vt eius authoritate tum concilium Chalcedonense confirmaretur, tum Petrus, vt hæreticus episcopatu pelleretur, tum denique Acacius mitteretur ad ipsum Felicem rationem de rebus, quas Ioannes (cuius mentionem sæpe fecimus) ei obiectasset, redditurus.

Hanc epistolã reperies To. 1. Concil. gene. fol. 961.

Vital. & Mesenus alias To. 1. concil. ge. 961.

De Cyrillo monachorum qui Insomnes vocantur præfecto, quonam pacto Romã ad Felicẽ literas dederit, extimulans eum, vt illatas contra fidem iniurias vlciscereturr. *Caput XIX.*

AT prius, quàm Vitalis & Mesenus venere ad imperatorem, Cyrillus, qui monachis, quos ἀκοίμητους vocant, præerat, mittit ad Felicem, quo eum, cum tam grauiã pec-

peccata contra veram fidē admissa essent, insimularet tarditatis. Felix igitur scribit ad Misinū, vt nihil ante moliretur, quàm esset cum Cyrillo collocutus, & ab eo quid esset faciendum, didicisset.

De ijs quæ Felix ad Zenonem, & Zeno vicissim ad eum scripsit. Cap. XX.

ALiæ præterea literæ à Felice tū ad illos, tum ad Zenonem scriptæ fuerunt, quibus eos non modò concilij Chalcedonensis, verū etiā persecutionis in Affrica, regnante Theodorico, excitatæ in memoriam redigeret. Scripsit porro aliam ad Acacium epistolam. Zeno autem rescripsit, eum frustra perturbatum verbis Ioānis: qui cum iureiurando se astrinxisset, nunquam omnino sedē episcopatus Alexandrini occupaturū, violata fide, & iureiurando neglecto, nullū nō sacrilegij genus admisisset. Petrū verò nō sine accurata de eius fide inquisitione ad sacerdotij gradum elatum fuisse, sed eum subscripsisse sua manu se fidem trecentorum decem & octo sanctorum patrū, qui Nicææ olim in vnum conuenerunt, cui sanctum concilium Chalcedonense consentit, approbare. Ista enim à Zenone scripta sunt his verbis. Debes pro certo cognoscere, & nostram pietatem, & Petrum sanctissimum, de quo ante dictū est, & omnes sanctissimas ecclesias, sanctissimum concilium Chalcedonense amplecti & venerari: quod quidem concilium cum fide concilij Nicæni consentit. Extant præterea in Actis eiusdem cōcilij epistolæ tum à Cyrillo, quem supra posuimus, tum ab alijs monasteriorū præpositis Cōstantinopolis, tum ab episcopis & clericis Aegypti ad Felicem cōtra Petrū, vtpote hæreticum, & eos, qui cū eo cōmunicabāt. Qui autē ex domicilio monachorū, quos ἀκοιμήτους vocāt, venere ad Felicē, Misinū & Vitalē ꝓpterea coarguerūt, ꝙ ad ipsorū vsq; Cōstantinopolim aduētū, Petri nomē clā & occultè in sacris tabulis legi cōsueuerat, ex eo autē ad præsens vsque tēpus, palam & aperte & Mesinū ac Vitalē cū Petro cōmunicasse. Epistola quidē Aegyptiorum tum ista de Petro complexa est, tum etiam ꝙ Ioannes & ortho-

Vid. Te. 1. concil. gen. fol. 959. & fol. 658.

& orthodoxus esset, & vt leges ecclesiæ postulant, ordinatus. Petrus autem ex duobus solum episcopis eadem erroris prauitate cum illo infectis, creatus, tũ denique quòd statim post Ioannis fugam, nulla non supplicij genera orthodoxis ab eo inflicta. Quæ omnia Acacio per quosdam, qui Constantinopolim venerunt significata esse, Acaciumque Petro in omnibus, quæ moliebatur, subsidio fuisse memorant.

Quòd Symeones monasterii Insomnium monachus Romam profectus, eos qui Roma Constantinopolim missi erant, cum hæreticis communicasse accusat, quodq; tum illos, tum qui cum Petro communicabant, ecclesia Romana abdicabat. *Caput XXI.*

CReuêre etiam res istæ sermone Symeonis monachi, (qui fuit ex numero eorũ, qui vocantur ἀκοίμητοι) missi à Cyrillo ad Felicem. Nam Misinus & Vitalis ab eo fuere reprehensi, propterea, quòd cum hæreticis communicarant, idque cum nomen Petri, vt hæretici palam in sacris tabulis recitaretur: quodque ea ratione multi simplices homines ab hæreticis in errorem inducerentur, qui affirmare non dubitarunt, Petrum ab episcopo Romano in communionem receptum esse. Addidit etiam Symiones cum quædam quæstiones rogarentur Misinum, & eius fautores, noluisse quenquam orthodoxorum in colloquium, venire vel literas reddere, vel quicquam contra veram synceramque fidem admissum accuratè examinare. Producebatur item in mediũ Syluanus presbyter, qui vna cum Misino & Vitali fuisset Constantinopoli, isque verba monachorum confirmauit. Lecta est præterea Acacij epistola ad Simplicium, quæ significabat, Petrum iam pridem & abdicatum fuisse, & filium tenebrarum declaratum: Quibus de causis Misinus & Vitalis de sacerdotij gradu dimouentur & à sacrosancta ac pura separantur communione, idque de sententia totius concilij, quod ista, quæ sequuntur,

Vid. hãc epistolã Tom. 1. Concil. Gen. fol. 958.

quuntur, de Petro pronuntiauit, Petrũ hæreticum iam pridem sententia sacræ sedis apostolicæ condemnatum, interdictum ecclesia, & anathemate mulctatũ, ecclesia Romana non recipit: cui quidem licet nullum aliud crimen obijciatur, hoc profecto satis habet ponderis, eum quidem nõ posse orthodoxis præesse, quòd ab hæreticis ordinatus fuit. Eadem concilij sententia hoc quoque complexa est: Acacium episcopum Constantinopolis grauissimo crimine dignum res ipsa declarauit: quippe qui tametsi literas ad Simplicium scripserit, & Petrum appellarit hæreticum, tamen idẽ ipsum iam Zenoni minime patefecerit, cum certe istud, si modo amaret Zenonem, præstare deberet. Verùm imperatoris desiderio satisfacere, quàm fidei consulere expetit. Sed ad ea, quæ deinceps explicanda sunt, sermonem transferamus. Extat epistola Acacij ad antistites Aegypti, Clericos, monachos, & ad populum vniuersum, qua eos schismate dissidentes conatur ad concordiã reducere. De quibus rebus scripsit etiã ad Petrũ episcopũ Alexandrinũ:

De turba Alexandriæ ac plerisq; in locis aliis ob Chalcedonense concilium suscitata.

Caput XXII.

ITaque cum schisma Alexandriæ exardesceret, Petrus quibusdam episcopis, & monasteriorum præpositis persuasit, vti cum ipso communicarent: Leonisque etiam de fide decisionem, & Acta concilij Chalcedonensis, & eos, qui libros Dioscori & Timothei non reciperent, damnauit anathemate. Quinetiam alios plurimos, cum illis idem persuadere non posset, suis ipsorum monasterijs exturbauit. Quibus de causis: Nephalius Constantinopolim profectus, quid factum sit nuntiat Zenoni: qui animo propterea conturbatus, Cosmam vnum ex satellitum suorum numero eò mittit: qui quidem grauissimis minis coargueret Petrum, quòd tum contra literas Zenonis de concordia scriptas fecisset, tum sua asperitate grauem seditionem excitasset. At cum nihil Cosmæ succederet ex sententia, præterquam quòd monachi expulsi eius opera, suis ipsorum monasterijs essent restituti, ad imperatorẽ reuertitur. Qua-

re imperator rursus mittit Arsenium, Aegypti præsidem, & militū præsidiariorū præfectū: qui vnà cum Nephalio Alexandriā profectus, de concordia inter eos constituenda verba facit: ac cum id illis nō posset persuadere, nōnullos eorum mittit Constantinopolim. Et quanquam multa verba coram ipso Zenone de cōcilio Chalcedonensi fiebant, nihil tamen de eo conclusum est: quandoquidem Zeno illi neutiquam omnino assensit.

De Phranita & Euphemio Constantinopolitanis, Athanasio, & Ioanne Alexandrinis. Palladio & Flauiano Antiochenis, & aliis.

Caput XXIII.

INterea temporis, cū Acacius episcopus Constantinopolis communem vniuersæ carnis viā esset ingressus, Phranitas episcopatū illum capessit. Cui cum literas ad Petrum de communicando inter ipsos scripsisset, respondit Petrus per literas, actaq; concilij Chalcedonensis grauiter perstrinxit. Vbi Phranitas, qui quatuor solum menses eo episcopatus munere fungebatur, è vita migrauit, Euphemius episcopus illius vrbis deligitur: qui cum literas Petri de mutua inter ipsos communione accepisset, animaduerteretque eas actis concilij Chalcedonensis anathema indixisse, valde animo commotus fuit, seq; à Petri cōmunione penitus seiunxit. Vtraque istorum extat epistola, tū Phranitæ ad Petrum, tum Petri ad Phranitam: quas quidem epistolas propter earum prolixitatem missas facio. Quapropter cum Euphemius & Petrus essent inter ipsos grauiter dimicaturi, & synodus, altera aduersus alteram, conuocaturi, fortè Petrus antè excessit è vita: in cuius locum succesit Athanasius: qui quidem dedit operā, vt partes inter ipsas dissidentes, reconciliaret. Verum id efficere ideo non poterat, quod earum animi erant in tam varias & discrepantes sententias distracti. Idem Athanasius postea literis de communione mutua ad Palladium, qui post Petrum Antiochiæ rexit episcopatum, missis idem ipsum, quod Petrus antea, de concilio Chalcedonensi præstare molitur. Idem quoque conatur Ioannes, qui sedem episcopatus Alexandrini post Athanasium obtinuit.

Porro

Porro Palladio, episcopo Antiochiæ morte extincto, & Flauiano in eius locum suffecto, Salomon, præsbyter Antiochiæ, mittit ab illo Alexandriam cum literis de communicando inter ipsos mutuò, ad Ioannem: illiusque respōsum per literas Flauiano requirit. Ioāne mortuo, alter Ioannes episcopus Alexandriæ deligitur. Atque hæ quidem res ad aliquot annos, quibus Anastasius gessit imperium, (hic enim imperator Euphemiū episcopatu eiecit) ad hūc modū progressæ sunt: quas quidem, quo historia planior & magis perspicua redderetur, coactus sum ordine percēsere.

De Armati imperatricis Berinæ cognati interitu. Caput XXIIII.

ZEno autem Armatum cognatum imperatricis Berinæ, quem à Basilisco ducem contra ipsum missum, muneribus ad suas partes pellexerat, & sociū pro hoste effecerat, & Basiliscum filium eius Cæsarem Nicææ designauerat, de sententia Ili interficit. Nam Constantinopolim profectus, & Armatum per dolum tollit è medio, & Basiliscum eius filium pro Cæsare sacerdotem creat: qui postea ad gradum episcopatus elatus fuit. *Armatū aliàs.*

De Theodorichi Scithæ, qui contra Zenonem Arma ceperat, morte. Cap. XXV.

PEr idem tempus Theoderichus, Scythia genere, cōtra Zenonem arma ferre parat, & copijs suis in Thracia collectis, bellum gerit aduersus Zenonem: agrisque omnibus, qui ante pedes iacebant, vsque ad ostium Ponti vastatis, parum aberat, quin Constantinopolim cepisset, nisi quidam ex illius maxime necessarijs vehementer ergà eum offensi, concilium de illo interimendo iniuissent: qui cum suorū intellexissent maleuolentiā, retulit pedē, atq; nō adeo multò pòst, in mòrtuorum numerū ascriptus est. Verum quo genere mortis occubuerit, dicā: quod ita habet. Pro castris eius hasta cuspide bifida in sublimi suspensa fuit, more Barbarico. Deinde corpus suū agitare exercereq; cupiens, equum sibi adduci iubet. Tū absque mora (cuius

etiam in alijs rebus gerendis impatiens esse solet) in equũ insilit. Equus autem, vtpote indomitus & ferox, cum nondum Theodoricus, pedibus vtrinque rite dispositis, firmè insideret, pedes anteriores tollit in sublime, ac posterioribus solum insistit erectus: adeo vt Theodorichus cum magna contentione cum eo luctaretur, & neque auderet eum freno, ne in ipsum caderet, retrahere, neque adhuc in sella firmè sederet, huc illucque sic volutaretur, vt hastæ suspensæ cuspidem vehementer agitaret: qui in eum impactus, latus grauiter vulnerauit. Inde igitur in lecto coactus decumbere, paucis post diebus ex eo vulnere perijt.

De Martiano qui contra eundem bellum mouit, & quid illi postea acciderit. *Cap. XXVI.*

His rebus confectis, Martianus cum Zenone inimicitias exercere cœpit: qui filius fuit Anthemij, qui Romæ imperauerat, affinis autem Leonis, qui ante imperium gesserat. Iste vbi Leontiam Leonis filiã minorem natu vxorem duxerat, tyrannidem occupare molitur. Ac pugna graui in palatio cõmissa, & multis vtrinque cadentibus, Martianus aduersarios terga dare cogit: atque certe palatio potitus fuisset, nisi negocio, quod susceperat, in crastinum dilato, oblatã occasionẽ omisisset. Nã occasio præceps est: quæ vt cum ad pedes accedit, forsan capi potest, sic cum quasi è manibus elapsa est, in sublime subuolat, ridetque insequentes: ac de reliquo omnem aditum ad se illis penitus præcludit. Itaque qui fingendi pingendiq; artem norunt, solent quidem in illius sincipite comã adhibere, in occipiti velut abradere ad cutem: scitè admodum innuentes, quòd dum adhuc à tergo est, ab illis, qui comã eius prehendunt, teneri potest: verùm vbi à fronte est, penitus auolat, nihil habens, quo à persequente capi queat. Quod plane euenit Martiano, qui vt tempus oportunum sibi datũ amisit, sic idem ipsum de cætero reperire non potuit. Nam postero die à suis proditus, & relictus solus, confugit ad templum sanctorum apostolorum: indeque vi abstractus,

Cæsa-

Cæsareá Cappadociæ demigrat: ibique ad quosdam monachos se aggregans, postea dum latitare cuperet, deprehẽsus est: atque ab imperatore Tarsum vsque Cilici amandatus, coma abrasa, præsbyter designatus est. Sunt ista quidem ab Eustathio Syro scripta pereleganter.

De Ili & Leontij tyrannide. Caput XXVII.

EStapud eundem scriptorem Zenonẽ infinitas ferè insidias contra Berinam socrũ suam struxisse: postea autem eam relegasse in Ciliciam: eamq; inde denuo ad arcem, quæ Papiriana dicitur, illo iam tyrannidem exercente, transtulisse: in qua excesit è vita. Res autem ab Illo gestas idem Eustathius perdiserte scribit, tum quemadmodum à Zenone insidijs appetitus effugerit, tum quo pacto Zeno eum, cui dederat mandatum, vt Illũ interficeret, morte mulctarit, capite ideo ceruicibus abscisso, quòd eum ob conatus frustrationem tali mercede compensare voluit. Illum verò, quò facinus tentatum occultaret, ducem copiarum in Oriente militantium designauit. Is amicitia nõ cũ Leontio solum, sed cum Marso etiam, viro spectato, & Pãprepe contracta, in partibus Orientis commoratus est. Iam verò quòd narrat Leontius Tarsi Ciliciæ imperator renuntiatus fuerit, & quem fructum isti ex tyrannide sua perceperint, cum Theodorichus vir genere Gotthus, & apud Romanos in magno honore habitus, dux cum nostris, tum exteris copijs stipatus, contra eos emissus esset, quinetiam qua ratione miseri à Zenone pro beneuolentia, quam versus illum præstiterant, trucidati, & præterea quòd Theodoricus, cognito Zenonis consilio & voluntate, ad antiquam Romam se receperit, idem Eustathius literis concinnè admodum persequitur. At quidam memorant Theodorichum, Zenone authore, vicisse Odoacrem, & ita tum Romam sibi subiecisse, tum se regẽ nuncupasse.

Vide Cus. in vita Zenonis.

De Mammiano, & gestis eius. Cap. XXVIII.

MAmianũ temporibus Zenonis fuisse narrat Ioannes Rhetor, Cum esset infimo loco natus ad ordinem senatorium peruenisse, eumque ædificium in suburbio Daphne, quod antiphorum dicitur (qui locus antea vites produxit, fuitque ad agriculturam idoneus) extruxisse, E regione Balnei publici, vbi posita est statua ænea, quę hanc habet inscriptionem: MAMMIANVS AMATOR CIVITATIS. Idem præterea Ioānes scribit eum in vrbe duas regales porticus cum ob eximiam ædificationem valde magnificas, tum ob lapidum concinnitatem & splendorem in primis ornatas ædificasse: erexisseque tetrapilon, velut interstitium inter duas illas porticus interiectum, columnis & ænea materia pereleganter & exquisitè elaboratas. Ac nos quidem hasce porticus vidimus, quę non nomen solũ, verùm etiam reliquias antiqui sui splendoris adhuc propterea retinent, quòd lapides ex Proconneso insula deportati, in solo constrati iacent: at ipsum tamen ædificium nihil insignium, quibus olim decoratum erat, omnio habet: siquidem ex veteribus eius ruinis nouum ædificium extructum est: nihil tamen ornatus illi veteri ex eo accessit. Quòd autem ad tetrapilon attinet à Mammiano ædificatum, ne vestigium quidem illius reliquum vidimus.

Daphne suburbiũ cõstant.

Constantinopoli.

De morte Zenonis & Anastasii electione.
Caput XXIX.

CVm autem Zeno absque liberis, decimo septimo regni sui anno confecto, comitiali morbo extinctus esset, Longinus eius frater magnam adeptus potétiam, tametsi spem animo concepit, se imperio potiturum, tamẽ ea, quæ expectabat, minime est consecutus. Nam Ariadna Anastasio, qui nondũ ad senatoriũ ordinẽ ascenderat, sed solum in scolam Silentiariorum eorum, (sic enim dicitur) ascriptus erat, coronam imposuit imperatoriam. Commemorat porrò Eustathius annos ducẽtos septem à regno Diocletiani ad mortem Zenonis, & Anastasij designationem præterijsse: ab imperio autem Augusti, qui solus regnauit, quingentos triginta duos annos, & menses septem:

Vide Cus. in vita Anast.

à regno

à regno Alexandri Magni regnis Macedonum octingentos & triginta duos annos, & menses itidem septem: à Roma condita, & regno Romuli, mille & quinquaginta duos annos, & menses præterea septem: à Troia capta, mille sex centos & octoginta sex annos, & menses septem.
Iste Athanasius patriam habuit Epidamnum, quæ iã Dyrrhachium nuncupatur: ac non imperium solum Zenonis, sed etiam eius vxorem sibi comparauit: & primum Longinum fratrem Zenonis officio fungentem Magistri, quẽ vetustiores præfectum ordinum aulicorum vocabant, mittit in patriam: multisque alijs postea Isauris idem postulantibus, ad suos reuertendi concessit potestatem.

De Anastasio imperatore, qui cum nouare quicquam in ecclesiæ statu noluerat, ecclesiæ tum plagis innumeris afflictæ sunt, tum complures ob id episcopi eiecti. Caput XXX.

ISte Anastasius, pacis studiosus, cum in rep. tum maxime in ecclesiæ administratione nihil omnino rerum nouarũ moliri voluit: imò verò oĩbus modis elaborauit, vt tũ ecclesiæ sanctissimæ ab oĩ tumultu & perturbatione vacarent, tum omnes, qui ipsius parebant imperio, summa tranquillitate fruerentur, omni contentione & discordia ex rebus tam ecclesiasticis, quàm ciuilibus prorsus sublata. Quod autem ad concilium Chalcedonense attinet, illud id temporis neque palam in ecclesijs sanctissimis prædicatum fuit, neque ab omnibus reiectum. Nam singuli ecclesiarum præsides, pro suo arbitratu, in ea re egerunt. Atque vt nonnulli decretis in eo concilio editis firme & constanter adhæserunt, & ne syllabam de rebus in illo definitis remittere, imò verò ne literæ mutationẽ admittere voluerũt, quin etiam ab illis, qui eiusdem decreta repudiabant, magna cum animi confidentia refugerunt, recusaruntque penitus cum illis communicare: sic alij non solum illud concilium, & eius decreta reiecerunt, verum etiam tum illud, tum Leonis de fide decisionem damnarunt anathemate. Alij verò epistolã Zenonis de concordia mordicus

tenuere, idq; cum inter se vtrũ vna, an duæ sint in Christo naturæ, grauiter dissiderent. Ac pars eorum ipsa literarum compositione decepti sunt: pars ad pacem se magis inclinarunt: vsque adeo vti omnes ecclesiæ in separatas factiones diuiderentur, & earum præsides inter ipsos minimè communicare vellent. Vnde plurimæ dissentiones tum in Oriente, tum in Occidente, tũ in Libya ortæ sunt, dum episcopi Orientis neque cum episcopis Occidẽtis, neq; cũ episcopis Libyæ, neque ipsi vicissim Orientalibus in gratiam reduci poterant: sed res ad maiorem absurditatem in dies prolapsa est. Quippe antistites Oriẽtis, nec secum ipsi communicare voluerũt, nec Europæ præterea, & Libiæ episcopi, nedum cum exteris. Quas res cum Anastasius imperator animaduerteret, episcopos, sicubi eos nouis rebus studentes, aut quenquam præter consuetudinem illorum locorum, in quibus ætatem degebat, concilium Chalcedonense prædicantem, aut idem ipsum damnantem anathemate comperiret, exturbauit. Ac primum Euphemium, vt suprà scripsi, eiecit Constantinopoli: deinde Macedonium: cui successit Timotheus: Antiochia porro Flauianum expulit.

Monachi Palestinæ ad Alcisonem de Xenaia monacho, & alijs quibusdam epistola. Cap XXXI.

ATqui sunt literæ de Macedonio & Flauiano à monachis Palæstinæ ad Alcisonem his ferè verbis scriptæ.

Cum Petrus exiuisset de vita, Alexandria, Aegyptus, & Libya inter se denuo dissidere cœperunt: reliquæque partes versus Orientem contra se ipsæ digladiari: quandoquidem ecclesiæ versus Occidentem, non alia conditione cum illis communicare volebãt, nisi præter Nestorium & Eutychem, & Dioscorum, etiam Petrũ cognomine Mongum, & Acacium anathemati addicerent. Itaque cum ecclesiæ totius orbis terrarũ hoc loco crãt cõstitutæ, fauto res Dioscori & Eutychis fuere ad minimum plane numerũ redacti. Ac cum parum abesset, quin fuissent funditus è terra sublati, adeò vt non amplius inter homines versarentur, Xenajas quidam, à Deo reuera ξένος, id est, peregrinus, nescio quid apud animum proponens, aut quas

'aut quas inimicitias contra Flauianum susceptas vlcisci
'cupiens, simulata fidei specie, vti multi prædicant, homi-
'num animos aduersus eum concitare, eique tanquam Ne-
'storiano obtrectare cœpit. Ac cum Nestorio vnà cum eius
'errore anathema indixisset, ex illo digressus, ad Diosco-
'rum & Theodorum & Theodoritum, & Ibam, & Cyrum, &
'Eutherium, & Ioannem, & ad alios nescio quos, neq; vnde
'collectos trãsit: quorum alij reuera Nestorij doctrinam tue
'bantur: alij, quoniam eiusdem doctrinæ in suspicionem ve
'nerant, Nestorium anathemate damnabant, inque eccleſiæ
'communione conquiescebant. Istos omnes inquit, Xe-
'naias Nestorij olentes hæresim, nisi anathemate damnaue-
'ris, tu ipse Nestorij errori fauere videberis, etiam si ei cum
'sua doctrina & opinione millies anathema edixeris. Idem
'porro Xenaias per literas cum eos, qui Dioscori errorem
'sequebantur, tum hæresis Eutychianæ patronos commo-
'uit, persuasitque vt ipsi contra Flauianum subsidio essent,
'non tamen Concilium, sed personas duntaxat, de quibus
'ante dictum est, anathemate damnari postularent. Quibus
'cum Flauianus episcopus diu restitisset, alijque se cum Xe-
'naia contra eum coniunxissent, vt Eleusinus episcopus vr-
'bis cuiusdam Cappadociæ minoris, & Nicias episcopus
'Laodiceæ, quæ est in Syria, & ex alijs locis alij (quo-
'rum criminationes quas emulatione nimis abiecta ad-
'ducti Flauiano inferebant, non nostrum est, sed alio-
'rum certè commemorare) tandem Flauianus ratus illos,
'propter hos, quibus anathema denuntiari cupiebant, pla-
'catos fore, cessit eorum contentioni. Ac cum scripto per-
'sonas illas anathemate damnasset, scripsit ad imperatorem.
'Etenim animum eius isti contra Flauianum, vtpote opinio
'nis Nestorij patrocinium suscipientem, commouerant.
'Neque his rebus contentus Xenæas, poscebat denuo à
'Flauiano, vt tum concilium ipsum, tum eos, qui duas natu-
'ras in domino esse dixerunt, carnis alteram, alteram diui-
'nitatis, anathemati addiceret. Quem eius postulationi neu
'tiquam obsequentem, rursus vt Nestorianum, accusat. Po-
'stremò cum de ijs rebus vehementer certatum esset, & pa-
'triarcha Flauiano formulam fidei edidisset, in qua ingenue
'fatebatur concilium quantum ad abdicationem Nestorij

Concilij Chalcedonense.

& Eutychis pattinebat approbãdum esse,at quantum ad de-
cisionem & doctrinam fidei non item,rursus illum, vt sub-
dole ac latenter errori Nestorij patrocinantem se adortu-
ros minantur,nisi tum concilio ipsi,tum illis, qui duas na-
turas in Domino esse dixerunt, alteram carnis, diuinitatis,
alteram,anathema denunciare vellet. Isauros præterea ver-
borum fuco & fallacijs in suam pertrahunt sententiam,for-
mulamque fidei componunt,in qua concilium vnà cum il-
lis qui duas in domino esse naturas dixerunt, anathemati
addicunt. & ad extremũ se separant à Flauiano & Macedo
nio,& ad alios,qui formulæ illi subscribebant, aggregant.
Interea etiam postulant ab episcopo Hierosolymitano vt
formulam fidei scriptis prodat:quam cum edidisset,per Di
oscori sectatores mittit ad imperatorem. Quam fidei for-
mulam illi tandem proferunt, in qua iam tum comprehen-
sum fuit,eos anathemate damnatos,qui duas in domino na
turas esse asserebant. Attamen ipse episcopus Hierosolymi
tanus,eã ab illis deprauatam constanter affirmans, aliam in
medium producit,in qua nullum tale continebatur anathe
ma.Nec plane mirum. Etenim sanctorum patrum libros sæ
pe deprauarunt, multosque Apollinarij libros Athanasio,
Gregorio cognomento Thaumaturgo,id est,qui eximia e-
debat miracula,& Iulio,inscriptionibus commutatis,attri-
buerunt: quibus quidem libris plurimos in suum impium
errorem induxerunt.Popoſcerunt item formulã fidei à Ma
cedonio scriptis mandatam:qui fidem trecentorum 10. &
8. Nicææ olim, & quinquaginta etiam Constantinopoli,
conuocatorũ,solum se noscere asseuerãter affirmauit,atq;
Nestorio, Eutychi,& ijs, qui duos filios aut Christos esse
statuunt, aut naturas diuidunt, indixit anathema:& tamen
nec concilij Ephesini, quo abdicatus fuit Nestorius, nec
Chalcedonensis, quod abdicauit Eutychem, vllam men-
tionẽ fecit. Qua de re monachi Constãtinopolitani grauí-
ter commoti, se à Macedonio episcopo separant. Interim
Xenaias & Dioscorus,cum multos episcopos sibi adiũctos
haberent,adeo molesti fuere illis,qui anathema nolebãt de
nuntiare his, quibus ipsi anathema denuntiari cupiebãt,vt
intolerabiles & non ferendi videtentur:quorũ nonnullos,
cum cedere nollent, per falliciam exilio mulctandos cura-
runt.

runt. Ad hunc modum igitur Macedonius, Ioannes episcopus Palti, & Flauianus, solum vertere coacti sunt. Sed de monachorum literis hactenus.

De Macedonij Constantinopolitani Episcopi, & Flauiani Antiocheni electione.

Caput XXXII.

SED quæ occultè animum Anastasij angerent longe diuersa fuere. Nam cum Ariadna haberet in animo Anastasiũ habitu induere purpureo, Euphemius episcopus vsque eo cõsentire noluit, quoad Anastasius, Chiragrophũ iureiurando confirmatum ei dedisset, quod plane declararet, eum si sceptra susciperet imperij, fidem synceram seruaturum, nihilque rerum nouarum introducturum in sacrosanctam Dei ecclesiam: quod Chirographum Macedonio sacri thesauri custodi tradidit. Factum autem est istud propterea ab Euphemio, quòd Anastasius putabatur à nonnullis errore Manichæorũ infectus esse. Vbi verò Macedonius ad sacerdotij dignitatẽ ascẽdit, voluit Anastasius Chirographiũ suę cõfessiõis recipere: quippe dedecori, inquit est imperio, si Chirographũ illud reseruetur. Cui postulatiõi cũ Macedonius strenuè resisteret, seq; fidẽ minimè proditurũ cõstanter asseueraret, Anastasius imperator insidias cõtra eũ tẽdere cœpit, ad eũ sanè finẽ, vti episcopatu exturbaret. Itaq; tandẽ accedũt adolescẽtes calũniatores, qui tũ se tũ Macedoniũ flagitiosi cuiusdam facinoris falso reos agunt. At verò vbi Macedonius genitalibus carere deprehensus fuit, ad alias fallacias se conuertunt: nec destiterũt, quoad cõsilijs Celeris aulicorũ Ordinũ pfecti, ex occulto sede episcopali dimouissent. Istã Flauiani expulsionem aliq; quoq; res secutæ sunt. Nam ipsi ab hominibus ætate proue ctissima, qui ea quæ acciderant Flauiano, firmè memoria tenebãt, accepimus, quod à Xenaia (fuit hic quidẽ episcopus Hierapolis vrbis Antiochię finitimæ, Græcoq́ue vocabulo Philoxenus appellatus) monachi Cynegicę (sic enim vocãtur) qui apud gentẽ, q̃ Syrorũ primaria est, accolũt, persuasi, frequẽtes cum tumultu & summa confusione Antiochiã precipites ferũtur, vi Flauianũ coacturi, vt tũ cõcilio Chalcedonensi, tùm decisioni Leonis anathema indicat. Quod ἀταξία

eum Fla-

cum Flauianus valde ægrè ferret,& monachi impetu inflarent,populus ciuitatis,seditione conflata,tam magnam cędem fecere monachorum, vt multi eorum,atque adeò fere innunerabiles Orontem fluuium, corporibus fluctibus conditis,pro sepulchro haberent. Euenit porro aliud hisce nihilo inferius. Monachi enim,qui Cœlosyriam,quæ iam Syria minor dicitur accolebant, quique amore incredibili ac studio erga Flauianum propterea incendebantur, quòd vitam monasticam in cœnobio in agro (huic quidem nomen est Tilmogium)posito,properat Antiochiam eo quidem concilio, vti Flauianum propugnaret,vti ex eo non exigua incommoda contingerent. Quamobrem Flauianus, siue prioribus de causis, siue de posterioribus factum, siue de vtrisque eiectus fuit, & ad Petras incolendas,quæ sunt in vltimis oris Palæstinæ sitæ condemnatus.

De Seuero Antiocheno Episcopo.
Caput XXXIII.

FLauiano igitur in exiliũ eiecto,Seuerus ad episcopatũ Antiochiæ delatus fuit: anno quingentesimo sexagesimo primo post illud nomen ciuitati impositum mense Nouembri: iam verò,hoc est tempore,quo ista à me scribuntur,anno sexcentesimo quadragesimo primo. Huic Seuero patria fuit Sozopolis, vrbis Pisidiæ:qui antequam episcopatu potitus sit,Beryti in oratione forensi ac iudiciali se exercuit. Verùm simul ac in sacro templo Leontij,diuini martyris, quem Tripolis Phœniciæ vrbis maritima colit,fuit Lauacro baptismi tinctus,se à legum studio ad vitam monasticam transtulit: quam quidem vitam traduxit in monasterio, quod medium locum inter vrbem Gazam & oppidum Maiumam occupat. In quo loco Petrus Iberus,qui eiusdem Gazæ fuerat antistes, quique cum Timotheo Aeluro fugerat, eisdem incedens gradibus,hominum sermone post multum prædicatus fuit. Porro autem Seuerus,de quo instituitur oratio,cum Nephalio, (qui antea eiusdem cum eo sectæ & opinionis fuisset, nimirum quòd vna in Christo natura sit, postea tamen Concilio Chalcedonẽsi,& doctrinę eorum,qui duas naturas in domino nostro Iesu Christo inesse asserunt, consensit) in disputationem ve-

rem veniens, à Nephalio & eius fautoribus vnà cum alijs compluribus, qui in eadé fuere opiniõe, è monasterio suo pulsus est. Inde igitur Constantinopolim rectà se contulit, pro se, quoque illis, qui cum eo electi erant, legationem obiturus: sicque imperatori Anastasio, sicut traditum est ab eo, qui vitam Seueri scripsit, notus esse cœpit. Itaque literas scripsit ad suos fautores de mutua inter se communione, in quibus nominatim Concilium Chalcedonense anathemate damnauit. De qua re literæ monachorum scriptæ
' ad Alcisonem ista loquuntur. Literæ Timothei, qui iam e-
' piscopus Constantinopolitanus est, de mutua communio-
' ne hic in Palæstina receptæ sunt. At abdicatio Macedonij,
' & Flauiani, quinetiam literæ Seueri de mutua communio-
' ne reiectę fuerunt. Porrò qui eas literas huc attulerunt, de-
' decore & contumelia merito sanè affecti (populus namque
' ciuitatis & monachi contra eos concitati erant) fuga salu-
' tem sibi quæsiuere. Hoc quidem in loco res fuere Palæsti-
' næ. Qui autem ecclesiæ Antiochenæ paruerũt, partim fue-
' runt vnà cum cæteris in errorem inducti, ex quorum nu-
' mero fuit Marinus episcopus Beryti, partim vi & necessi-
' tate compulsi, literis Seueri de mutua communione, (quæ
' non concilio solum, verùm etiam cæteris omnibus, qui du
' as naturas, siue proprietates in domino inesse, alteram car-
' nis, diuinitatis alteram, asserebant, anathema indixerunt)
' consentiebant. Verùm quos necessitas ad consentiendum
' compulerat, hi postea mutata sententia, se ad ecclesiam re-
' uocarunt. Ex quorum numero fuerunt episcopi qui eccle-
' siæ parebant Apameæ. Erant verò alij, qui omnino con-
' sentire noluerunt: ex quibus erant Iulianus episcopus Bo-
' stri, & Epiphanius Tyri episcopus, & alij nonnulli, vt fer-
' tur, episcopi. Isauri autem, qui iam resipuerant, ob priorem
' suum errorem se ipsi condemnarunt: Seueroque & eius se-
' ctatoribus denuntiarunt anathema. Alij episcopi, & Cle-
' rici, qui sub Seuero erant, ecclesijs suis relictis fugerunt: in
' ter quos est Iulianus episcopus Bostri, & Petrus Damasci
' episcopus, qui hic vitam degunt: Mamas item, alter è duo-
' bus illis, Dioscorianis, qui duas ab initio naturas asserebant: quorum arrogantem pertinaciam, ab illis ipsis ad id
' quidem coactus, Seuerus condemnauit. & paulò infra. Mo-

naste-

nasteria autem, tum quæ hic sunt, tum quæ Hierosolymis, Dei iuuante gratia, in recta fide consentiunt: alieque plurimæ ciuitates & episcopi eodem modo. Pro quibus omnibus, & pro nobis quoque tu, sanctissime domine, & pater noster honoratissime præcari digneris, ne intremus in tentationem.

De missa ad eum à Cosma & Seuciano abdicatione. Caput XXXIIII.

QVoniam autem istæ literæ memorant Episcopos, qui ecclesiæ Apameæ parebant, à Seuero desciuisse, deinceps ponamus in medio, quod à Patribus nobis traditum est, licet nulla historia hucusq; comprehensum. Cosmas, qui nostræ Epiphaniæ Orontem fluuium tangentis episcopatum gessit, & Seuerianus episcopus Arethusæ, vrbis finitimæ, literis Seueri de mutua communione grauiter offensi, primum se ab eius communione segregarũt: deinde libellum abdicationis ad eum iam tum episcopatum Antiochiæ administrantem mittũt: quem libellum tradunt Aureliano, præcipuo Epiphaniæ diacono, qui, quoniam Seuerũ extimescebat, & tam illustris episcopatus amplitudiné reuerebatur, vt primum venit Antiochiã, induit se veste muliebri, & ita ad Seuerum accedit: seque ipse effœminatum & mollem ostẽdit, mulieremque omnino esse simulat: atq; velamine, quo caput obuoluebatur, ad pectus vsque demisso, lamentari, & exili voce velut ex imis præcordijs ducta obtestari cœpit, Seueroque prodeunti, libellum abdicationis dat: & clam omnibus, ex turba, quæ sequebatur Seuerum, euadit, fugaq; sibi ante salutem parat, quàm Seuerus, ea, quæ libellus complectebatur, potuisset cognoscere. At Seuerus, quanquam libellum recipiebat, & quæ in eo scripta erant, satis intelligebat, tamẽ in sua sede episcopali firmè perstitit ac mortem vsque imperatoris Anastasij. Vbi autem Anastasius de his, quæ Seuero acciderant, certior factus est (facinus namque tam benignè & clementer ab Anastasio editum, hoc loco commemorandum est) mandatum dat Asiatico, præfecturam Libæesæ, quæ est in Phœnicia

nicia gerenti, vt Cosmam & Seuerianum suis sedibus expelleret, propterea quòd Seuero libellum abdicationis miserant: qui cum venisset in orientem, & multos Seueriani & Cosmæ doctrinis adhærescentes, & suas ipsorum ciuitates strenuè propugnantes reperiret, retulit ad Anastasium hos sine sanguine non posse suis sedibus exturbari. Itaque tantum in Anastasij animo insedit clementiæ & mansuetudinis, vt per literas Asiatico planè significaret, se velle nullum facinus aggredi, quantumuis magnum & memorabile, si vel gutta sanguinis pro eo fundenda esset. Hic quidem ecclesiarum totius orbis terræ status fuit, dum regnaret Anastasius: quem nonnulli, tanquam concilij Chalcedonensis aduersarium existimantes, ex sacris tabulis exemerunt: Hierosolymis autem anathema fuit illi denuntiatum.

De Tyrannorum Isaurorum euersione.

CAPVT XXXV.

NON fuerit forsan ab eo, quod sumus antè polliciti, alienum, si alias quoque res Anastasij temporibus gestas huic historiæ attexamus. Longinus Zenonis frater, cum in patriam, vt ante dixi, venisset, bellum palam contra imperatorem parat: & multis copijs vndique collectis, (quibuscum episcopus duntaxat prouinciæ Apamiæ, quæ est in Syria, coniunctus fuit) vnà cum Isauris & ipse quoque Isaurus ad bellum gerendum proficiscitur. Cui bello finis tandem imponebatur, partim quòd Isauri, qui vnà cum Longino ad bellum iuerant, penitus deleti, partim quòd Longini & Theodori capita à Ioanne Scytha Constantinopolim missa fuere: quæ quidem capita imperator palis alligata, in loco, cui Sycæ nomen est, è regione Constantinopolis in vlteriore maris littore sito suspendit: gratum sanè spectaculum propterea Constantinopolitanis, quòd ipsi à Zenone & Isauris grauibus antè affecti fuissent incommodis. Alter porrò Longinus, cognomento Selinuntius, qui magnā partē tyrānidis pariter occupauerat, & Indus vna, à Ioanne cognomine Cyrto viui capti ad Anastasium mittūtur, quæ res animos

Selimanthæus à Cusp. dicitur.

tum

tum imperatoris, tum Constantinopolitanorum magnopere recreauit: quippe & Longinus, & Indus, catenis ferreis colli eorum circumiectis, instar triumphi, per plateas ciuitatis, & per circum ducebantur. Atque ea de causa, quæ iam ante vectigalia Isaurica dicebãtur, (erant quidem ista, summa auri ad quinque millia librarum, quæ quotannis Barbaris pensitari solet) in thesauros imperatoris importata fuere.

De Scenetis Barbaris, quòd fœdera cum Romanis sanxerunt. Cap. XXXVI.

BArbari porro, (quos σκηνίτας, id est in castris & tabernaculis habitantes vocant) arrogantia elati contra imperium Romanum non sine suo damno arma ferunt: Mesopotamiam, vtramque Phœniciam, & Palæstinam depopulantur: qui quidem à ducibus cuiusque prouinciæ grauiter & acerbè afflictati, in posterum, fœdere cum Romanis omnium suorum nomine pacto, conquieuerunt.

De Abidæ obsidione, & ædificatione Daras. Caput XXXVII.

PErsæ præterea, ruptis fœderibus, & proprijs sedibus relictis, Cabade ipsorum rege duce, primum in Armeniam incursionem faciunt: atque oppido, quod Theodosiopolis vocatur, capto, Amidam, vrbem Mesopotamiæ satis munitam accedunt: eamque obsidione capiunt: quam imperator Romanus non sine multis molestijs ac laboribus recuperauit. Quod si quisquam studio ducitur istas res ad vnguem (vt aiunt) cognoscendi, & omnes peruestigandi accurate, Eustathium legat, à quo diserte admodum summoque cum labore & exquisita elegantia narratæ literisque proditæ sunt: qui cum historiam ad tempus, quod nos iam persequimur, deduxisset, & ad annum duodecimum regni Anastasij finem scribendi fecisset, excesit è vita. Hoc bello cõfecto, Anastasius locum quendam Mesopotamiæ, qui Daras dicitur, in extremis imperij Romani finibus situm, & velut terminum, quo altera resp. ab altera, distin-

distinguitur, ex agro in ciuitatem mutauit: ac primum muro fortissimo circundedit: deinde varia ædificia eaque eximia, in illo extruxit, vt ecclesias, & alias sacras ædes: vt regales porticus, balnea publica, & alia id genus, quibus illustres vrbes magnificè & egregiè adornari solent. Ferunt autem nonnulli locum illum ideo Daras appellarum, quòd Darius ibidem ab Alexandro rege Macedonum, Philippi filio penitus deuictus fuit.

De muro longo. Cap. XXXVIII.

IDem porro imperator opus planè amplissimum, & cum primis memorabile ædificauit (quod longus Murus appellatur) in Thracia in loco commodo situm: quod abest Constantinopoli ad summum ducētis & octoginta stadijs. Mare vtrumque complectitur ad quadringenta & viginti stadia, instar fieti cuiusdam: & vrbem ferme insulam, propeninsula efficit: transportatq; eos, quibus libitum est nauigare, à Ponto ad Propontidem, & mare Thracium cū summa securitate. Barbaros denique, qui ex Ponto Euxino, & Cholchide, & Meotide palude excursiones faciunt, quique ex locis vltra Caucasum, & qui ex Europa erumpunt, arcet repellitque.

De Chrysargyro vt vocant, quod Anastasius diruebat. Caput XXXIX.

EST præterea res supra modum illustris, & plane diuina ab eodem imperatore in tributo quod Chrysargyrū dicitur, tollendo gesta. De qua quidem dicturis, vel lingua Thucydidis, vel alia pleniore disertioreque opus esset. Ipse tamen dicam, non tam oratione, quàm ipsius rei dignitate fretus. Amplæ & eximiæ reipub. Romanorum tributum sceleratum, deo inuisum, & ne ipsis quidem Barbaris, nedum Christianissimo Romanorum imperio dignum impositum fuit, quod ad tempora Anastasij, qua de causa non equidem habeo dicere, neglectum, ipse regificè & cum summa omnium commendatione sustulit. Impositum verò fuit cum alijs compluribus, qui quæstu vitiū sibi quæritabant, tum meretricibus, quæ corporis pulchritu

dinem habebant venalem, & effuse ac libidinose stupris in abditis & occultis locis ciuitatis, id est in ganeis se dedebant, tum præterea omnibus, quos scortari non pudebat: qui non naturam modò, verum etiam ipsam rempublicam dedecore & ignominia affecerunt, vsque adeo vti quæstus inde perceptus, non aliter atque lex quædam, eos, qui tam turpis flagitij cupiditate flagrarent, velut voce emissa, ad id quidem impelleret, & qui in locis singulis impium illud, & nefarium tributum, quod ex eiusmodi sceleribus cogi solet, colligebant, idem ipsum singulis quadriennijs ad summum & primarium magistratum deferebant, adeo vt non minima tributorũ regni pars censeretur, & in priuatis scrinijs (sic enim nuncupant) reponeretur: & qui rerum eiusmodi censores extiterunt, illud munus non obscurorum & ignobilium esse, vt reliqua officia, quæ in republica geruntur, existimabant: quod cũ Anastasius intellexisset, detulissetq; ad se natum, & scelus esse ac facinus inauditum ostendisset, decreuit statuitque vt omnino tolleretur: quinetiam schedas, quæ rationem exactionum complectebantur, igni cremandas tradidit. Porrò autem cum in animo haberet deo velut sacrificium in ea nequitia delenda offerre, quò ne cuiquam post eum integrũ esset veteres illas turpitudines denuo reuocare, simulat se in mœrore esse, & temeritatis se ipse atque extremæ dementiæ insimulat, nimium, inquiens, se inani gloriæ tribuisse, & eo pacto reipub. neglexisse vtilitatem: propterea quòd tam amplum tributum tãque antiquitus inceptum, & tam longo temporis spatio continuatũ confirmatũque, tam imprudenter & inconsultò abrogauerat, neque prospexerat pericula inde impendentia, vel sumptus ex eo in militiam suppeditatos, quibus resp. tanquam mœnibus defendi solet, vel eos, qui ad cultum Dei ab eodem conferuntur. Postremò consilio, quod intendebat, intra animi sui cogitationem occultato, denũtiat se velle tributum illud in integrum restituere: atque eam ob causam eos, qui tributo colligendo præfuissent, accersit ad se, docetq; facti se pœnituisse, nec habere, quid agat, aut quo modo culpam suam præstet, præsertim cum scedæ quæ ratione ac summã exactionis demonstrare poterant,

rant, essent igne penitus absumptæ. Atque cum illi non simulatione vlla, sed verè & ex animo factum ideo deplorarent, & inde iniusta iniquaque merces ipsis suppetere consueuerat, & similiter cũ Athanasio tributum nõ posse resti tui affirmarent, hortari atq; adeo orare cœpit, vt omnibus modis perueſtigare pergerent, si forte possent ex omnibus tabulis, quæ in singulis locis reseruatæ essent, elicere totius tributi exigendi rationẽ. Itaq; singulis summam pecuniæ, quam in tabulis colligendis consumerẽt, misit: imperauit que vt quæq; Scheda, quæ ad huius rei declarationem face ret, quocunq; in loco inueniretur, ad ipsum apportaretur: quò accurata consideratione, & valde exquisita hæc res de nuo sarciri, & in integrum restitui posset. Postea verò quã, aliquo temporis spatio interiecto, reuertissent hi, quibus datũ fuisset negocium, Anastasius gestire lætitia & gaudio exultare visus est. Nam lætabatur admodum, quòd ea, de quibus tantũ laborauerat, reuera iam esset consecutus. Rogat, qua ratiõe tabulas repperissent, & apud quos, & si quid apud quẽquam quod ad tale institutum faceret, etiamnum reliquum esset. Cũ aũt illi multos se labores in illis in vnum cogendis collocasse asseuerarent, iurarẽtq; per ipsum imperatorem nullam iam Schedam in tota rep. Romana remanere, quæ tributi rationem posset ostendere, rursus magnum rogũ incendi, Schedasque apportatas, in eo cõburi, & cineres aqua oppleri obruique iubet: eo quidẽ animo & consilio, vt tributi illius ratio ita penitus deleretur, vti nec fauilla, nec cinis, nec vllum denique literæ ex schedis iam combustis vestigiũ appareret. Verùm ne dum Anastasij factum in hoc tributo tollendo tanta laude efferimus, ignorare videamur, quæ de eo veteres suis indulgentes affectibus tradiderint, deinceps ea ponemus in medio, & ex rebus ab illis ipsis cõmemoratis perspicue falsa ostendemus.

De ijs quæ Zosimus scripsit de Chrysargyro & Constantino imperatore.

Cap. XL.

ZOzimus vnus eorũ qui nefariæ & execrabili Gẽtiliũ religioni dediti sunt, iracũdia propterea cõtra Cõstantinũ inflãmatus, & primus ex imperatoribus, dete

stabili Gentilium superstitione relicta, religionem Christianam amplexatus est, narrat tributum, quod Chrysargyrum dicitur, ab eo primum excogitatum, sancitumq; vt ad quartum quéque annum illud idé pensitaretur. Alijs item infinitis maledictis piũ & magnificum Constantinum lacerat. Nam ait eũ cum alia nonnulla mala cõtra homines cuiusq; fortunæ & conditionis inuenisse, tũ Crispũ filium miserandum in modum occidisse, tum Faustam coniugem in balneum extra modum exardescens conclusam, è medio sustulisse. Et cum de tam nefandis cædibus à suis sacerdotibus expiari laboraret, minimeque, quod volebat, consequeretur, (illos enim plane respõdisse, eas nõ posse expiari) forte in Aegyptium qui ex Iberia venerat, incidisse, & persuasum ab eo fidem Christiani hominis, vim habere peccati cuiusque tollendi, ea ex animo amplexatum, quæ Aegyptius ipsi tradiderat. Deinde patrio de religione instituto relicto, impietatem, vt iste prædicat, sectari aggressum esse. Quod autem ista omnino falsa sint, mox ostendam: interim ista de Chrysargyro dicta sint.

intelligit sacerdotibus simulachrorũ

Inuectiua in Zosimum propter nephariam eius in Constantinum & Christianos maledicentiam.

Caput XLI.

TV dæmon scelerate & crudelis ajs Constãtinum, cum Vrbem Romæ parem exstruere constitueret, primum in agro Troadis & Ilij, amplam & illustrem ciuitatem condere aggrediturum atque fundamentis iactis, muroque in sublime erecto, vbi Byzãtium locum ad eam rem commodiorem repperit, Sic sepsit mœnibus, sic vrbem antiquam amplificauit, sic splẽdore illustrauit ædificiorum, vt Roma, quę pedetentim, multorum annorum spatio, creuerat, non multo videretur inferior. Dicis præterea eũ populo Byzantij frumenti congiarium tribuisse: & magnam vim auri his, qui Byzantium commigrabant, ad ædes sibi extruendas largitum. Addis quoque (tuis enim verbis vtar) summam rerũ, ad Constantium, Constantino iam patre mortuo, mortuis etiam fratribus, redijsse: & Constantium, cum Magnentius & Bretannio tyrannidem occuparent,

parent, Bretannioni pacem suadere aggressum: atque ambobus exercitibus in vnum coactis orationem habuisse, milites redegisse in memoriam patris sui in eos liberalitatis & magnificentiæ, quo duce multas hostiũ copias profligassent, & à quo amplissimis muneribus donati fuissent. Vt primum verò milites ista audiuerant. Bretannionem veste regali nudarunt, dignitatis gradu spoliatum ad Constantium, velut priuatum deducunt: qui certe à Constantio (quem vnà cum patre tantis conuitijs consectaris) nihil pertulit incommodi. Quemadmodũ fieri posset, vt qui tam liberalis tamque magnificus fuisset, idem ipse adeo sordibus & parcus existeret, vti tale & tam nefandum tributum suis imponeret, equidem penitus ignoro. Quòd autem neque Faustam, neque Crispum interemerit, neque ab vllo Aegyptio propterea mysterijs nostræ religionis initiatus sit, audi, quæso, quid Eusebius cognomine Pamphilus de his rebus scribat: qui eodem tempore cum Constantino & Crispo vixit, & cum illis multum versatus est. Tu verò ea quæ ne audiuisti quidem, nedum quæ vera sunt, scribis: qui quidem longo tempore pòst, Arcadio videlicet, & Honorio regnantibus, scripsisti, vel post illorum ætatem. Eusebius autem in octauo libro historiæ ecclesiasticæ scribit hæc hisce ferè verbis.

‘ Non longo temporis interuallo interiecto, imperator Constantius, qui & vniuersam vitam placidissime institu-
‘ erat, & erga subiectos suos beneuolentissimè animatus e-
‘ rat, & erga Dei verbum amicissimè affectus, filium suum
‘ ingenuum Constantinum, imperatorem, & augustum
‘ pro se relinquens, communi lege naturæ finem viuendi
‘ fecit. Et paulo infrà: Huius filius Constantinus, sta-
‘ tim vt imperij gubernacula susceperat, imperator sum-
‘ mus, & Augustus cum ab exercitibus, tum multò an-
‘ te ab ipso summo omnium imperatore Deo declaratus,
‘ se paternæ pietatis erga nostræ religionis disciplinam æ-
‘ mulum & imitatorem præstitit. Quinetiam sub finem
‘ totius historiæ his verbis vtitur. Constantinus, Max.
‘ Victor, omni pietatis genere ornatus, vnà cum filio
‘ Crispo imperatore Deo Charissimo, & patris rebus in
‘ omni-

Lib. 8. cap. 26.

Lib. 10. cap. vlti.

omnibus similis, Orientem in suam redegit potestatem. Non tantum profecto laudis Eusebius, cui post Constantinum vita suppetebat, Crispo tribuisset, si à patre fuisset interfectus. Theodoritus porrò scribit Constantinum in ipso extremo æstatis tempore Nicomediæ baptismi lauacro tinctum: illudque ad id temporis propterea distulisse, quòd magnopere cupiebat in Iordane fluuio esse baptizatus. At tu, ò nefarie & scelestissime Zosime, ais, ex eo tempore, quo religio Christiana cœpta est diuulgari, statum imperii Romani dilapsum esse, & penitus labefactum: quod quidem factum est abs te, vel quòd veterum scripta minimè euolueris, vel quòd erga veritatem malè animo affectus sis. Nam contrarium planè ostenditur, nimirum statum imperii Romani vnà cum fide nostra creuisse. Considera igitur, quæso, quo modo circiter Christi Dei nostri incarnationem complures ex Macedonibus à Romanis subacti fuerint: Albania item, Iberia, Cholchi, & Arabes Romanorum ditioni sub iugati: Galli præterea, Germani, & Britanni post centesimam vigesimam tertiam Olympiadem à Caio Cæsare, magnis & grauibus prælijs deuicti, & quingentæ ciuitates, quas incolebant, imperio Romano, vti ab Historicis proditum est, adiunctæ. Hic Caius primus post Consules solus imperio potitus est, viamque ad monarchiæ decus muniuit, & pro statu reipublicæ populari, & multitudinis arbitrio gubernata, illud imperij genus introduxit. Quod quidem diuinitus factum est, propterea, ℣ Christi monarchia breui esset secutura. Iudæa quoq; tota, & regiones ei finitimæ imperio Romano adiectæ: adeo vt tum primus census, in quo Christus vnà censeretur, factus sit: adeo vt ipsa Bethleem prophetiæ de se olim edictæ expletionem perspicuè ante omnium oculos statueret. Sic enim de ea à Michæa propheta dictum est: Et tu Betheem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exibit dux, qui reget populum meum Israel. Post natum Christum, deũ nostrũ, Aegyptus Romano imperio addita fuit, Augusto Cæsare (cuius temporibus Christus natus fuit) regnante, qui Antonium & Cleopatram omnino profligauit: hiq; post sibi

Iulium intelligit.

Mich. 5.

sibi ipsi necem consciuere. Quibus extinctis, Cornelius Gallus ab Augusto Cæsare præses Aegypti constitutus est, & post Ptolomæorum occasum, vti tradunt historici, Aegypto præficitur. Quæ autem regiones Persis à Ventidio, & Curbulone duce Neronis, à Seuero etiam, Traiano, Caro, Cassio, & Odænatho ex Palmyra, ab Apollonio & alijs denique ereptæ, quoties præterea Seleucia, & Ctesiphon captæ, quoties Nisibis nunc ad Romanos, nunc ad Persas translata, & quo pacto Armenia, aliæque gentes finitimæ Romanorum imperio accesserint, tu non aliter atque alij literis prodidisti.

At me propemodum præteriissent illa, quæ scribis à Constantino (qui certe nostræ religionis subsidio adiutus, valde strenue & viriliter imperio Romano præfuit) confecta esse: quinetiam quæ acciderint Iuliano, tuis impijs mysterijs initiato, & quæ tum vulnera reipublicæ reliquerit. Vtrum autem quicquam eorum, quæ prophetæ cecinerunt, vel de mundi fine, vel vtrum principium habuerit, vel exitum sit habiturus, altioris mysterij est, quàm vt in tuam intelligentiam cadat.

Itaque expendamus, si placet, quemadmodum imperatores, qui gentilium superstitionem propugnabant, & qua ratione etiam qui Christianæ religionis studio ducebãtur, imperandi finem fecerint. An non C. Iulius Cæsar, qui primus imperio solus potiebatur, per dolum occisus, cessit è vita? An non, deinde quidam milites Cajum, nepotem Tiberij, gladijs trucidarunt? An non Nero à quodam necessario & familiari interemptus fuit? An non Galbas eundem exitum habuit, Otho & Vitellius, qui tres, sedecim duntaxat menses regnarunt? Quid Titum imperatorem commemorem, quem Domitianus, quamuis esset frater illius, veneno sustulit? Rursus, an non Domitianus misere à Stephano necatus, ex hac luce migrauit? Quid ais de Commodo, an non Narcisus illi vitam ademit? Quid Pertinax, quid Iulianus, an non eodẽ mortis genere occubuerunt? Quid Antonius filius Seueri, an non Getæ fratri manus violentas attulit, ipsiq; nõ dissimilis mors à Martiali illata fuit? Quid dicá de Macrino, an nõ circiter Byzantium instar captiui

vid. vlt. cap. Sue. de vita Tiberij.

vi. Dio.

à suis militibus crudeliter cæsus? Quid Aurelius Antoninus ex Emessa, an non vnà cum matre interemptus? Quid post illum Alexander, an non vnà cum matre eandem peregit fabulam? Quid loquar de Maximino, qui à suo ipsius exercitu mactatus fuit? Aut de Gordiano, qui Philippi insidijs & dolo, à suis itidem militibus cõfectus, extremum suum diem obijt? Dicito tu, quæso, Zosime, quid Philippo, & post illum Decio obtigerit: an non ab hostibus perempti? Adde his Gallum, & Volusianum: an non à suis ipsorum copijs è vita extrusi? Quid Aemilianus, an non in eandem cladem incidit? Quid Valerianus? an non in bello captus à Persis, & ab eisdem in triumpho circunductus? Quid? an non Galieno per dolum occiso, & Carino obtruncato, rerum summa ad Diocletianum redijt: quos Diocletianus, ne simul cum ipso regnarent, è medio sustulit. Post quos Herculius Maximianus, & Maxentius huius filius, & Licinius etiam cum summa turpitudine & ignominia perierunt. At verò ex eo tempore, quo illustrissimus Constantinus imperare cœpit, & vrbem extructam, suoque ipsius nuncupatam nomine, Deo dedicauit, circonspice iuxta mecum, quæso, num quispiam in ea vrbe imperator, Iuliano eiusdem tecum religionis ritibus initiato, tuoque imperatore excepto, vel à suis, vel ab aduersarijs interijt, vel omnino tyrannus quisquam imperatorem debellauit, præter Basiliscum solum, qui quanquam Zenonem expulit imperio, ab eodem tamen profligatus, vitam edidit? Quòd autem ad Valentem attinet, qui Christianos tot affecit incommodis, facile tibi dicenti assentior: de alio enim nulla abs te facta est mentio. Ista quidem nemo putet ab historia ecclesiastica aliena esse, sed cum ad legendum perutilia, tum instituto propterea consentanea, quòd Gẽtiles historici propter maleuolentiam rerum gestarum veritatem deprauare conenderint. Verùm iam ad reliquas res ab Anastasio gestas pergamus.

Vide Cus. in vita Cari.

De Chrisotelia, hoc est auri tributo.

Caput XLII.

Quem-

QVemadmodum ea, quæ supra commemorauimus, ab Anastasio egregiè & vt imperatoris postulat maiestas, facta sunt, sic alia ab eo gesta, quæ istorũ dignitatẽ nõ parum videntur obscurare. Nam & tributum, quod Chrysoteliam, id est, aureum tributum vocant, excogitauit, & stipendia militaria vnà cum exactionibus non sine grauissimo reip. detrimento diuendidit. Sustulit autem consuetam vectigalium exactionem è curijs, & eos, qui vindices appellantur, in singulis ciuitatibus constituit, impulsione, vti ferunt, Marini Syri, qui summum magistratum, quem præfectum aulæ nuncupant, administrauit. Vnde factum est, vt magna pars vectigalium perierit, & ciuitatum decus labefactum conciderit. Nam ante illud tempus patritiorum nomina in albo cuiusque ciuitatis inscribebantur: quippe vnaquæque ciuitas eos, qui in curias erant relati, pro senatu quodam habuit numerauitque.

De Vitaliani tyrannide. Cap. XLIII.

COntra Anastasium porrò Vitalianus, genere Thrax, tyrannidem occupare studuit. Hic Thracia & Media ad Odyssum & Auchialum vsque vastata Constantinopolim cum multitudine ex gentibus, quæ incertis sedibus vagari, & habitare sub dio cõsueuerant, collecta proficisci maturat: cui obuiam iturum Hypatium misit imperator. At posteaquam Hypatius proditus à suis, vinus captus fuit, ingentique pecuniæ summa redemptus, Cyrillus belli expeditionem capessit: ac primum prælio ancipiti pugnatur: deinde nõ pauci vertuntur in fugam: deinceps cum Cyrillus tum hostes persequendo, tum suos reducendo, superiores partes haberet, Vitalianus in Cyrillum conuersus, eum, militibus præ maleuolentia cedentibus, in Odysso capit. Postremo ad Sycas vsque excursus facit: omnia ferro & igni vastat: nihil aliud cogitatione complectens, quàm Cõstãtinopolim excidere, & potiri imperio. Castris igitur in Sycis locatis, Marinus Syrus, de quo antè mentionem fecimus, cum classe ab imperatore mittitur, contra eum depugnaturus. Itaque exercitus vterque propius inter se accedit. atque puppes nauium alterius Sycas, alterius Constantinopolim versus spectabant. Ac primum se ali-

quantisper à pugna continent: deinde fit nauibus excursio, & tanquam prolusione quadam & vmbratili pugna dimicatur. postea graui nauali prælio circiter Bytharia commisso, Vitalianus, puppibus nauium conuersis, & multis copijs amissis, animo attonito fractoque se fugæ mandat. Fugiunt quoque eius milites, quantum possunt: adeo vt postridie eius diei ne vnus quidem ex hostium numero vel in traiectu, vel circiter ipsam vrbem reperiretur. Vitalianum autem in Anchialo aliquandiu commoratum acquieuisse ferunt. Porro aliud genus Barbarorum qui itidem sub dio habitare solebant, transmisso marī, in Pylas vrbem Cappadociæ irruptionem facit. Eisdem temporibus Rhodus ingenti terremotu iam tertiò intempesta nocte miserè concussa & propè labefactata fuit.

Quòd cum hymno trisagio particulam hanc, QVI PROPTER NOS CRVCIFIXVS EST *Anastasius adiungere voluisset, turba ac seditio in populo excitabantur, quam rem extimescens cum summissionem simularet ilico plebis furor compressus est, & de Anastasii ex hac luce migratione.* *Caput XLIIII.*

PER idem tempus Constantinopoli grauissima seditio propterea à populo ciebatur, quòd imperator ad hymnum Trisagium, illud, QVI CRVCIFIXVS EST PROPTER NOS, addere voluit: perinde ac si ea particula adiecta religio Christiana tolleretur. Cuius seditionis duce & principe fuisse Macedonium & clerū ei subiectū Seuerus ad Soterichū scribēs memorat: qui qdē Seuerus nōdū ad sacerdotij gradū ascēderat, sed vitā in aula imperatoria degebat, neq; vnà cū alijs suo, vt ante à me dictū est, monasterio eiectus erat. Macedoniū verò nō solum ob crimina illi falso intentata, quæ supra posuimus, verum etiam ob ista iam ei obiecta expulsum arbitror. Et cum populus hac de causa effrenate ferretur, non solum nobiles in grauissima deuenere discrimina, verùm etiam multa præclara ædificia incensa fuere: quinetiam monachum quendam hominem agre-

Hymnus fuit sanctus Deꝰ, sanctus fortis, etc.

nem agrestem & simplicem, populus cum in ædibus Marini Syri offendisset, primum obtruncat, inquiens, eius hortationibus particulam illam, quam dixi, ad sanctum hymnum adiectam: deinde alligat ad contum & in sublimi suspendit: tum clamore sublato, insidiatorem trinitatis cum irrisione vocat. Ac sic creuit seditionis flamma vastantis omnia, & omnes vires perfringentis, vti imperator necessitate ad commiserationem compulsus, corona deposita ad circum veniret, mitteretque præcones ad populum proclamaturos ipsum ad se imperio abdicandum paratissimum: ac fieri non posse, vt omnes in eo dignitatis gradu locarétur, cum minime multos ad se admittat, sed vnum omnino: qui quidem post se esset imperium gubernaturus. Quę cum populus vidisset, subito velut nutu quodam diuino captus, mutauit sententiam: rogat Anastasium, vt coronam sibi imponat: polliceturque se ea lege acquieturum. Anastasius autem posthęc ad breuissimum temporis spatium vitam protrahens, cum viginti septem annos, menses tres, & dies totidem Romanũ rexisset imperiũ, ex hac luce migrauit.

Tertij Libri finis.

EVAGRII

EVAGRII SCOLASTICI, ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER QVARTVS.

De imperatore Iustino primo. Caput I.

POstquam Anastasius ex corporis ergastulo ad præclarius domicilium, vti dixi, demigrauit, Iustinus genere Thrax, nono die mensis Panemi, qui à Latinis Iulius nominatur, anno autem quingentesimo sexagesimo sexto ex eo tempore, quo vrbs Antiochia primum illud nomen accepit, purpura vestitur imperatoria, & à militibus prætorianis, quibus ante, cum esset præfectus ordinum aulicorum, præfuerat, imperator declaratur. Qui quidem ad istam imperatoris dignitatem præter omnem spem propterea ascendit, quòd multi & præstantes viri, cum Anastasio cognatione coniuncti, adhuc superfuerunt: qui cum omnibus rebus, quas prosper & beatus vitæ status postulat, abundare videbátur, tum eam consecuti potentiam, quæ homines in tá amplo honoris gradu locare possit.

De Amantio Eunucho & Theocrito, vtque Iustinus illos trucidauerit. Caput II.

PER idem tempus Amantius, vir potens in primis cubiculo imperatoris præfuit: qui, quoniam non licebat Eunucho, imperio Romano potiri, cupiebat Theocrito, homini secum fide & beneuolentia coniuncto, coronam donari imperatoriam. Itaque Iustino accersito, magnam pecuniæ vim ei dat: quam iubet illis distribui, qui possent purpuram imperatoriam Theocrito impertiri, & ad id præstandum má-

dum maximè viderentur idonei. Iustinus autem siue quòd populum largitione suum planè reddidit, siue quòd excubitorum beneuolentiam pecunia sibi cõciliauit (vtrumque enim memoratur) imperio ipse potitus est. Ac statim post, Amantium & Theocritum cum alijs nonnullis è medio sustulit. *Vid. Cas. in vit. Iustini.*

Quòd dolo Vitalianum Iustinus interemit.

Caput III.

VItalianum verò vitam in Thracia degentem, qui Anastasium imperio exturbare moliebatur, Iustinus Constantinopolim accersit. Nam & potentiam eius extimuit, & ancipitem fortunam, quæ in bellis cerni solet, & nominis eius celebritatem, quæ in omnium ore fuit, & imperij, qua flagrabat, cupiditatem. Ac cum coniectura prospiceret, idque sane verisimè, se nõ alia ratione eum posse vincere, nisi amicitiam erga eum simularet. Vultu mire ad fraudem composito, quæ facilè deprehendi non posset, vnum ex ducum numero, qui Præsentes vocantur, eum designat. Et quò magis persuaderetur Vitaliano, & facilior aditus ad fraudem pateret, ad consulatus quoque honorem effert. Qui Consul factus, cum in palatio versaretur, in porta quadam post aulam posita, per dolum cæsus occubuit: hasque pœnas pro sceleribus, quæ tam inconsyderatè contra imperium Romanum conscíuerat, persoluit. At verò ista gesta fuere postea. *Vid. Cas. in vit. Iustini.*

Quomodo etiam exacto Seuero, Paulum pro illo induxerit, paulò verò post Euphrasius Antiochenæ sedi præficitur. *Caput IIII.*

SEuerus, qui antistes Antiochiæ, vti supra commemoratum est, ordinatus fuit, quoniam concilio Chalcedonensi in dies singulos anathema indicere non destitit, & maximè in literis, quę ἐνθρονιστικὰι, id est, quę de episcopis in sede episcopali collocandis scriptæ sunt, & in alijs, quas ad istarum defensionem composuit, quasque, licet ad omnes miserit patriarchas, solus tamen Ioannes Alexandriæ antistes, Ioannis alterius successor, Dioscorus & Timothe-

motheus, receperunt (quæ literæ etiam ad noſtram ætatem reſeruatæ ſunt) & quoniam etiam hinc in eccleſia multæ contentiones ortæ ſunt, & populus in varias factiones diuiſus, Seuerus inquam idcirco mandato Iuſtini, primo regni ſui anno, prehenſus, pœnas dat, lingua, vt nonnulli prædicant, abſciſſa: quod negocium datum fuit Irenæo, qui magiſtratum quendam Antiochiæ in Oriente id temporis adminiſtrauit. Confirmat quoque Seuerus ipſe ſupplicij ei irrogandi negocium Irenæo commiſsum, in literis quas ſcribit ad Antiochenos, modumque fugæ ſuæ exponit: in quibus quoque Irenæum grauiſsimis vexat conuicijs, eumque diligentiſsimè obſeruaſſe ait, ne Antiochus euolaret. Sunt qui dicunt Vitalianum (ad id enim temporis videbatur maximè & authoritate & gratia apud Iuſtinum valere) linguam Seueri ideo poſtulaſſe, quòd Seuerus in ſuis concionibus probra & contumelias in eum iecerat. Ex ſua verò epiſcopali ſede fugit, Gorpiæo menſe, quem Latini Septembrem vocant, anno quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo poſt nomen vrbi Antiochiæ impoſitum. In cuius ſedem ſucceſsit Paulus, cui dabatur mandatum, vti concilium Chalcedonenſe palam prædicaret. Qui ſua ſponte decedens Antiochia certo iam vitæ curſu confecto, commune vniuerſæ carnis iter ingreditur. Cuius epiſcopatus ſedem Euphraſius Hieroſolymis Antiochiam profectus, capeſsit.

De incendijs & terræmotibus apud Antiochiam, quo tempore Euphraſius ruinarum congeſtu obrutus interijt. Caput V.

EIſdem temporibus, regnante Iuſtino, grauia crebraque incendia Antiochiæ contigerunt, velut prænuntia terræmotuũ maximè horribilium in ea ciuitate ſtatim inſecuturorum, & aliarum etiam calamitatum præmia. Ni breui tempore poſt, anno ſeptimo regni eiuſdem Iuſtini, menſe decimo, Artemiſio videlicet, id eſt Maïo, quarto Calend. Iunij, die veneris, in ipſa meridie, conquaſſatio & terræmotus vrbem occupant, parumq; aberat, quin totã penitus euertiſſent: quæ duo ſequebatur incẽdiũ quaſi cala-

calamitatem cum illis partiturum. Nam quas res illa non attigissent, incendium eas depascens, prorsus absumpsit, & in cineres redegit. Quæ autem Ciuitatis partes hac clade labefactatæ fuerint, & quot mortales incendio & terræmotu, sicut verisimile fuit, vastati, quàm præterea graues casus, quamque miri, qui certè nulla dicendi facultate exprimi possunt, id temporis obtigerint, tam luctuoso orationis genere à Ioanne rhetore explicantur, vt cuiusque animum magnopere commouere possint: qui quidem illis commemoratis finem historiæ suæ imposuit. Postremò omnium Euphrasius (cuius mors aliam nouam calamitatem attulit ciuitati) eisdem cladibus oppressus, interijt, ne quisquam reliquus fieret, qui vrbi res prouideret necessarias. περιπε θῶς.

De Euphraimio Euphrasij successore.
CAPVT VI.

VErum salutaris Dei erga humanum genus prouidentia, quæ ante plagam inflictam remedia parare, & gladium iræ suæ clementia demulcere, & cum res in desperationem venerint, suæ misericordiæ quasi fores aperire solet, Ephraimium Orientis præfecturam gerentem, ad curam de vrbe illa suscipiendam, quò nulla res ei deesset necessaria, exsuscitauit. Quem Antiocheni propterea vehementer amplexati, Episcopum suum deligunt. Itaque sedes Apostolica, velut merces & præmium tantæ erga ciuitatem prouidentiæ ei donata fuit. Ciuitas illa rursus biennio et sex menses pòst, terræmotibus concussa est. Quo quidem tempore tum Theopolis pro Antiochia nuncupata fuit, tum alijs rebus imperatoris prouidentia locupletata.

De Zosima & Ioanne, qui miraculis claruerunt.
CAPVT VII.

CAEterum quoniam calamitatum, quæ suprà positæ sunt, mentionem fecimus, deinceps alias quasdam res planè memorabiles, quas illi, qui easdem videbãt, nobis narrarunt, huic operi adnectamus. Zosima quidem, genere

genere Phœnix, ex Sinda pago Phœniciæ maritimæ ortus, (qui pagus non abest Tyro viginti stadia) qui monasticum vitæ genus excolens, ita se tum abstinentia à cibis, tum eisdem capiendis, tum alijs virtutibus, quæ in eius vita elucebant, Dei gratiam sibi conciliauit, vt non modò res futuras præuideret, verùm etiam ab omni perturbatione liber & vacuus existeret, cum fortè fortuna cum nobili quodam viro patritio, & prudentia eximio, nomine Arcesilao, qui & præclaris honoris insignibus, & cæteris vitæ ornamentis egregiè decoratus fuit, Cæsareæ vrbis primariæ Palæstinæ versaretur, ipso temporis articulo, quo Antiochia cecidit, subito ingemiscere, grauiter lamentari, & suspiria ex intimo pectore ducere cœpit, tantamque vim profudit lachrymarum, vt terram madefaceret: deinde thuribulum postulat, & toto Choro, in quo simul constiterunt, thuris incensi nidore perfuso, se prosternit humi, precibus & orationibus Deum placaturus. Tum Arcesilao scisciranti, quid esset, quod eum tantopere conturbaret, liquidò respondit, fragorem ruentis Antiochiæ iam tum eius auribus circumsonuisse adeò vt Arcesilaus, & alij, qui forte aderant, præ admiratione obstupescentes, ipsam horam, qua res gerebatur, literis mandarent, reperientque postea ita se habuisse, vti Zosimas declarauerat. Sunt & alia complura ab eo edita miracula, quarum maximam partem silentio præteriens (quippe vix aut ne vix quidem numerari possunt) quædam hoc loco percensebo. Eodem tempore, quo Zosimas in magni nominis celebritate, & pari cum Zosima virtutum excellentia præditus vixit Ioannes, in Chuzica Laura, (qui locus positus est in extrema valle ad aquilonarem partem viæ regiæ, quæ Hierosolymis rectà ducit ad vrbem Iericho) vitamq; monasticã eamq; à rebus terrenis quasi pentius secretam & liberã degit, & vrbis Cæsareæ, quam diximus, episcopatum procurauit. Hic Ioannes Chuzubites, postquam vxori Arcesilai, de quo supra locutus sum, alterum oculum radio effossum audiuit, propere ad illam cõtendit, plagam, quam acceperat, conspicaturus. Vbi autem vidit pupillam penitus excidisse, & oculum sede dilapsum, cuidam ex medicis, qui eò commearant, mandat, vt spongiam afferat, oculumque dilapsum in sedem, quàm commode posset, in-

ducat,

ducat, & spongiam appositam fasciolis alliget. Archesilaus verò aberat: si quidem id temporis fuit cum Zozima, in eius monasterio, quod est locatum in oppido Sindena, quod Cæsarea abest ad summum quingenta stadia.

Cum maxima igitur celeritate itur ad Arcesilaum, vt de his rebus certior fieret. Arcesilaus forte cum Zosima considens, sermonem cum eo contulit. Quibus rebus nuntiatis, flebiliter eiulare, vellere capillum, dilacerare, & eundem cœlum versus iacere cœpit. Zosima verò causam roganti, Arcesilaus, quid acciderat, lamentis & lachrymis crebris interpositis, exponit. Itaque Zosimas illo relicto, solus ad cubiculum propere accurrit: in quo Deũ, sicut fas est id genus hominibus, familiariter compellat. Paulò post egressus ad Arcesilaum, gestiens, & modestè ridens dixit abito domum lætus, abito: gratia Chuzubitæ tributa est: vxor tua sanata: vtrumque oculum habet integrum: nam calamitas ista nihil ei potuit adimere, quandoquidem ita Chuzubitæ placuit. Quæ duo miracula ab vtrisque illis iustis viris vno eodemque momento edita fuere. Porro isti Zosimæ iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, ducenti occurrit Leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eo insequitur, quoad Leo, voratis asini carnibus, satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit.

At verò, ò amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis plurimis onustus sim, & ætate admodum prouectus, nec valeam ea, quæ asino erant imposita, humeris portare. Quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes, necesse est, si modo Zosimam ex hoc loco discedere, volueris: postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis. Tum Leo, furoris prorsus oblitus, subblandiri, & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cœpit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque Cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tum quòd omnia tam diu hominibus inseruiant obtemperentque, quamdiu secundum eius voluntatem vitã

instituimus, & gratiam nobis donatam neutiquam depraua-
mus. Verùm ne pluribus commemorandis sim longi-
or, reuertar eò, vnde deflexit oratio.

De calamitatibus quæ passim occurrebant.
Caput VIII.

IVstino adhuc imperium administrante, oppidum, quod iam Dyrrachium, olim Epidamnus appellatum fuit, ter-
ræmotu grauiter concussa est. Similiter & Corinthus, quæ est in Græcia sita. Adde his Anazarbum, vrbem mi-
noris Ciliciæ primariã, quæ iam quartò illud cladis genus pertulerat. Quas vrbes Iustinus magna pecuniæ summa suppeditata, refecit. Eisdem temporibus Edessa vrbs Osro-
enorum amplissima, & beata in primis, vndis scirti torren-
tis præterlabẽtis sic obruebatur, vt multa ædificia aquæ im-
petu abriperentur, & infinita hominũ multitudo, quos flu-
men secum auexerat, interirent. Edessa igitur & Anazar-
bus ab ipso Iustino noua nomina accepêre, & vtraque vrbs Iustinopolis appellata est.

*Quòd Iustinus adhuc viuens, Iustinianum quo-
simul cum ipso regnaret asciuit.*
Caput IX.

CVm Iustinus octo annos, menses nouem, & dies tres regnasset, Iustinianum sororis filium sibi in societatẽ
imperij gerendi asciscit. Qui imperator declaratus fuit primo die mensis Xanthici, id est, Calend. Aprilis, an-
no quingentesimo, septuagesimo quinto post nomen An-
tiochiæ impositum. His ita constitutis, Iustinus supre-
mum vitæ diem obiens, ex isto migrauit imperio, pri-
mo die mensis Loij, id est, Calendis Augusti, qui vnà cum Iustiniano menses regnauit quatuor. Totum au-
tem regni sui tempus nouem annos intergros, & tres dies complexum est. Cum autem Iustinianus iam solus to-
tius imperij gubernacula teneret, & Chalcedonense con-
ciliũ passim per oẽs sanctissimas ecclesias mandato Iustini, sicut ante à me demonstratum est, prædicaretur, adhuc sta-
tus ec-

clesiæ cum in alijs quibusdamprouincijs conturbatus fuit, tum maximè Constantinopoli & Alexādriæ : quandoquidem episcopatum Constantinopolitanum administrauit Anthimus, Alexandrinum autem Theodosius, qui vterque vnam in Christo naturam inesse asseuerauit.

Quòd Iustinianus eos qui Chalcedonense concilium approbabant charos habuit, sed Theodora coniunx ipsius, contra fouit illos qui concilio renitebantur. *Caput X.*

QVemadmodum Iustinianus episcopis, qui Chalcedoni in vnum conuenerant, & decretis ab illis editis valde constanter adhæsit: sic Theodora eius coniūx illos, qui vnam in Christo naturam inesse asserebant, admodum amplexata est. Siue igitur ita reuera sentiebant (quando enim de fide proposita est controuersia & parentes à liberis, & liberi à parentibus, & vxor à suo marito, & maritus rursus ab vxore dissentit) siue ita, dedita opera, inter eos conuenerat, vt ille eorum, qui duas naturas in Christo Deo nostro post diuinitatis & humanitatis copulationem inesse, hæc eorum qui vnam asserunt, patrocinium susciperet, nam neuter alteri cedebat, ille certe decreta concilij Chalcedonensis valde studiose tuebatur, hæc illis, qui contrariam partem, vnam nimirum inesse in Christo naturam, tenebant, omnibus modis prospexit: & eius opinionis homines, si nostrates essent, beneuolè & amicè complexa est, sin exteri, prēmijs benignè remunerata: quæ etiam persuasit Iustiniano, vti Seuerum accerseret.

Quòd Anthimum Constantinopolitanum episcopum Seuerus peruertit, & item Theodosiū Episcopum Alexandrinum, quos expellens imperator, alios constituit. *Cap. XI.*

EXtant quidem adhuc epistolæ Seueri ad Iustinianū & Theodorā scriptæ: ex quibus intelligi potest, eum in initio, postquā sedem episcopatus Antiocheni deseruerat, iter suum Cōstantinopolim versus direxisse, postea

tamen eo se contulisse: scripsisseque se, cum esset Constantinopoli, & cum Anthimo collocutus esset, comperisseque eum eandem secum tenere opinionem, idemque de Deo sentire, persuasisse, vt sedem episcopalem relinqueret. Scripsit praeterea eisdem de rebus ad Theodosiũ episcopum Alexandrinũ literas: in quibus magnopere gloriatur se Anthimo, vti dictum est, persuasisse, vt eiusmodi dogmata gloriae terrenae & sedi episcopali longè praponeret. Extant porrò Anthimi ad Theodosium de eisdẽ rebus epistolae, & Theodosij rursus ad Seuerũ & Anthimũ: quas ne in librum, qui in manibus est, nimis multas res includere videar praeterire animus est, easque relinquere his, qui earum euoluendarum cupiditate incenduntur. Amboisti episcopi, postquã imperatoris mandatis se opponere, & concilij Chalcedonensis decreta repudiare coeperunt, suis eiecti sunt sedibus, & in sede Alexandrina Zoilus, Epiphanius autem in Constantinopolitana locatus: quò de caetero concilium Chalcedonẽse in omnibus ecclesijs palã praedicaretur, nemoq; illud anathemati auderet addicere, & qui aliter sentirent, hi omnibus modis inducerentur ad ei consentiendum. Nam Iustinianus conscripsit edictum, in quo Seuero & alijs eiusdem sectae anathema denuntiauit: eosq; qui illorum tuebantur dogmata grauissimis mulctauit supplicijs, ad eum plane finem, vti ex eo tempore in omnibus totius orbis terrarum ecclesijs nihil omnino resideret discordiae, sed patriarchae cuiusque diœcesios consensu inter ipsos conspirarent, & episcopi singularum ciuitatum suis obsequerentur archiepiscopis, & quatuor concilia in ecclesijs praedicarentur, Nicaenum primum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Chalcedonense. Cogebatur etiam quintum concilium mandato Iustiniani: de quo, quae fuerint consentanea, dicam equidẽ suo loco. Interea res sigillatim eisdẽ temporibus gestae, quae ad commemorandum praeclarae videantur, huic nostrae historiae attexendae sunt.'

De Cabada Persarum rege & Chosroe eius filio, ex historia Procopij Caesariensis.

Caput XII.

Procopius

PRocopiuns rhetor, à quo res gestæ Belisarij literis proditæ sunt, scribit Cabadem regem Persarum animo instituisse Chosroæ filio suo natu minimo regnũ tradere, iniuisseque cõsilium, quo pacto ab imperatore Romano adoptaretur, ad eum plane finem, vti regnũ ei eo pacto in tuto collocaretur. Verùm cum id nullo modo asse qui potuerit, Procli impulsu, qui assiduus cum Iustiniano fuit, eiusq; Quæstor constitutus, maiores inimicitiæ inter eos & Romanos susceptæ sunt. Porrò aũt idẽ Procopius res, à Romanis & Persis, dum inter ipsos prælijs decertabant, gestas, Belisario tum Orientalium copiarum duce, accuratissime disertissimeque narrat. Ac primum victoriã Romanorum apud Daras & Nisibin partam cõmemorat: quo quidem tẽpore Belisarius & Hermogenes copijs Romanis præfuerunt. Quibus adiũgit res in Armenia gestas, & mala illa, quæ Alamũdarus dux Barbarorum, qui Scenitæ vocantur in finibus Romanorum patrauit: qui Timostratũ fratrẽ Ruffini vnà cũ militibus suis viuum cæpit, ac postea, magna pecuniæ summa accepta eos dimisit liberos.

De Alamundaro & Azeretho, & populi apud Byzantium coorta seditione, cui nomen à symbolo quod populo dabatur impositum erat, Nica, hoc est vince. *Cap. XIII.*

INcursionem porro in fines Romanorũ ab Alamũdaro, de quo dixi, & Azeretho factam, & quo modo cum his in patriam reuertentibus Belisarius coactus ab exercitu suo, in littore Euphratis, ipso die festo Paschatis appropinquante, manus conseruerit, & qua ratione exercitus Romanus propterea quòd consilio Belisarij obtẽperare noluit, penitus profligatus sit, & quo pacto Ruffinus & Hermogenes pacem perpetuam (sic enim vocarunt) cum Persis constituerint, tam disertè narrat, vt animos legentium valde commoueat. Quibus adijcit seditionem popularium Constantinopoli conflatam, quæ nomen ex tessera populi accepit: quippe Nica, id est, vince, fuit propterea appellata, quòd populus inter se congressus, hanc tesserã, Nica, sibi præscripsit, quò alter ab altero internosceretur.

In qua quidem seditione Hypatius & Pompeius à plebe ad tyrannidem occupandam compulsi, plebe deiecta mandato Iustiniani capite mulctati fuerunt, & in mare proiecti. In qua dimicatione tringinta hominum millia cecidisse memorat Procopius.

De Vandalorum rege Onorichо, & Christianis quorum linguæ ab illo euulsæ fuerunt. Caput XIIII.

AB eodem authore historiã Vandalorum literis mandante narrãtur res præclarissimę & plane dignæ, quæ memoriæ sempiternæ cõmendentur, de quibus iam dicturus venio. Onorichus, qui post Genzerichum in imperium successit, & hæresi Arianæ addictus fuit, aduersus Christianos, qui Libyam incolebãt, maximã exercuit crudelitatem. Nam eos, qui rectam & sanam tuebantur doctrinam, vi coegit ad opinionem Arianam se transferre: & eos qui neutiquam eius voluntati cedebant, ignis incendio & alijs infinitis mortis generibus è medio sustulit: quibusdam verò excidit linguas. Quos quidem Constantinopoli, cum eo profugissent, se oculis aspexisse docet Procopius, & perinde locutos, atque eos, quibus nihil tale accidisset: ac tametsi linguæ essent radicitus excisæ, voces articulatim protulisse, & clarè distincteque locutos esse. Quod quidem miraculi genus fuit, nouum certe & penè incredibile. De quibus in edicto Iustiniani fit mentio: quorum duo, vt idem scribit Procopius, lapsi sunt. Nã vt primũ voluerunt cũ mulieribus cõlloqui, vox illis adẽpta fuit, nec donũ Martyrij amplius cum illis permãsit.

De Cabaone Mauruſiorum duce. Cap. XV.

ALiud præterea miraculum commemorat dignum plane admiratione, quod in hominibus (qui licet id temporis religione à nobis disentirent, piè tamen se in vita gesserunt) Dei seruatoris virtute factum est. Cabaonem narrat Maurusiis circiter Tripolim accolentibus præfuisse. Iste Cabaones (Procopij enim ver

bis

bis præclare admodum de his rebus differentis vtar) simul atque accepit Vandalos contra se arma tulisse, ista egit. Primum edicit omnibus, qui eius ditioni parebant, vti tum ab omni iniustitia, tum à cibarijs, quæ ad luxum facerent, tum maximè omnium à mulierum consuetudine se abstinerent. Deinde duo valla construxit, in quorum altero ipse vnà cum viris omnibus castra locauit: in alterum mulieres conclusit: minatusque est si quis fortè ad vallum mulierum iret, eum morte mulctatum fore. Postea missis chartaginẽ speculatoribus, imperat ista: vt simul atque Vãdali in expeditione constituti, templum aliquod à Christianis cultu & veneratione dignatum, turpiter violare aggrederentur, ipsi, quæ facta essent, diligenter cõsyderarent: & cum Vandali ex eo loco discederent, ipsi templum, à quo Vandali abijssent, contra quàm fecissent Vandali, purgare cohonestareque conarentur: eumque dixisse fertur, se Deum, quem colebant Christiani, ignorare quidem, esse tamen verisimile, si tam potens sit, quàm prædicatur, & vlturum eos, qui ipsum afficiunt cõtumelia, & qui honore & obseruantia prosequuntur, eos defensurum. Speculatores igitur, cum venissent Chartaginem, dedere operam, vti bellicum Vandalorum apparatum, penitus cognoscerent. Ac simul vt Vandali Tripolim versus iter susceperunt, speculatores habitu vili & abiecto induti, sequuntur. Vandali autem, templa Christianorum, sicut primo die, spoliare aggrediuntur, equos aliaque animalia in ea introducere: nihil denique turpitudinis prætermittunt, aut contumeliæ, sed suam ipsorum libidinem cœperunt & intemperantiam exercere, sacerdotes, quos prehenderunt, verberibus cedere, lacerare eorum terga, ex illisque complures sibi seruire mandarunt. Vt primum verò inde decessêre, speculatores Cabaonis faciunt, quod illis fuit imperatum.

Nam statim aggrediuntur templa perpurgare, simum & si quid aliud per impietatem ingestum fuit, diligenter educere, omnes accẽdere cereos, prosequi magna reuerentia sacerdotes, & cæteris humanitatis officijs complecti: pauperibus denique, qui circa templa illa considebant, pecuniam erogare.

His rebus gestis Vandalos sequi: & ex eo tempore per iter vniuersum vt Vãdali similia conscíscere scelera, sic speculatores similibus pietatis officijs perfungi non destiterũt. Vbi propius ad Tripolim ventum est, speculatores anteuertunt: nuntiant Cabaoni, quæ tum Vandali, tum ipsi in Christianorum templa præstitissent, & quòd hostes essent in proximo. Quibus auditis, Cabaones parat se ad prælium: in quo magna pars Vandalorum interijt: multi ab hostibus capti, perpauci autem ex eo exercitu domum reuerterunt. Atque hæc quidem plaga à Mauruſijs Thrasymundo inflicta fuit: qui postquam viginti septem annos Vandalorum gentem rexisset, abijt è vita.

De Belisarij contra Vandalos expeditione, & eorum internitione. Cap. XVI.

EST apud eundem scriptorem, Iustinianum misericordia erga Christianos, qui in illis locis miserè affligebantur, adductum, bellum indixisse Vandalis, sed hortatu Ioannis, qui aulæ præfectus fuit, à proposito destitisse: postea tamen per visionem, quæ ei apparuit, admonitum, vt eam expeditionem suscipere non tardaret. Nam iniurias Christianis illatas vlciscendo, esset Vandalos omnino profligaturus. Hac igitur visione animatus, septimo anno imperij sui, Belisarium ad bellum Chartagini contra Vandalos gesturum mittere statuit. Nauis igitur prætoria, in qua traijceret Belisarius, circiter æstiuum solstitium ad litus, quod ante palatium est, appellit: Epiphanius, qui tum episcopus Constantinopolitanus fuit, de more precari, nonnullos ex militibus baptismi lauacro tingere aggreditur, postremò eos ad nauem prætoriam deducit. Commemorantur præterea ab eodem authore nonnulla de Cypriano martyre, quæ sunt huic nostræ historiæ valde accommodata, sic enim scribit. Cyprianum, virum sanctissimum Chartaginenses ad vnum omnes in primis colunt: cui templum plane memorabile extra vrbem ad litus maris extruxerunt: eũq; cũ alijs pietatis officijs venerantur, tum festũ diẽ, quẽ Cypriana vocãt quo-

« quotáuis celebrãt. Atq; nautæ tẽpestatẽ quæ solet incidere « eo ipso tẽpore quo Libyes hoc festũ celebrãdũ statuebãt, « huius nomine cuius mẽtionem nuper feci nũcupare solẽt. « Istud templum Vãdali, regnante Onoricho, Christianis vi « abstulerunt: indeque Sacerdotibus cum ignominia expul- « sis, de reliquo Arianis, vtpote ad eorum ius pertinens, red- « diderunt. Ex quibus rebus cum Libyes magnam ægritudi- « nẽ & angorem animis caperẽt, fertur Cyprianũ illis secun- « dum quietem sæpe apparuisse: dixisseque Christianos non « debere ob eam causam in mœrore & solicitudine esse. Se « enim post aliquod temporis spatium eam iniuriam vindi- « caturum, quæ prædictio temporibus Belissarij expleta fuit, « nam idem Cyprianus martyr prædixerat, Chartaginẽ, post « nonagesimumquintũ annum, quo à Vãdalis capta & exci- « sa fuit, in potestatẽ Belisarij ducis exercitus Romani ven- turã, & Vandalos omnino expugnatos fore, & opinionem Arianam ex finibus Libyæ prorsus relegatum iri, & Chri- stianos sua templa recuperaturos.

De manubijs quæ ab Aphrica venerunt.

CAPVT XVII.

AB eodem porro authore literis proditum est, Belisarium, postquam Constantinopolim, profligatis Vandalis, reuertit, spolia & captiuos, circum vrbem duxisse, ipsumque Gelimerem Vandalorum ducem, triumpho ei decreto, per circum vndiq; vexisse, quę omnia admiratione planè digna fuere. Inter quæ, spolia, monumenta erant admodum preciosa, Genzerichi nimirũ: qui quidem palatium Romanum id temporis, sicut antè narraui, diripuerat, cum Eudoxia coniunx Valentiani Imperatoris Romanorum versus occidentem habitantium, Maximini opera & virum amisit, & ob castimoniam contumelijs affecta, Genzerichum accersiuit, cui pollicita est se vrbem proditurum. Eo tempore igitur Genzerichus, Roma incẽsa, Eudoxiam vnà cum filiabus in Vandalorum regionem abduxit. Eodem tempore etiam vnà cum alijs monimentis, eripuit ea, quæ Titus filius Vespasiani, Hierosolymis subactis, Romam deportauerat: id est, monimenta, quæ Salomon Deo quem eximiè colebat cõsecrauisset. Quæ Iusti-

nus ad honorem Christi, Dei nostri, illustrandum remisit Hierosolymam: in qua re certè pietatis in Deum, cui ante illa dedicata fuissent, sedulò vti par erat, officio perfunctus est. Eodem quoque tempore, memorat idem Procopius, Gelimerem humi proiectum in circo coram Iustiniani Imperatoris sella, in qua sedebat, res, quæ ibi gerebatur, spectaturus, suo & patrio sermone illud diuinum Salomonis prouerbium, vanitas vanitatum & omnia vanitas, recitasse. *Eccles. 1.*

De Phœnicibus qui à Iosue filio Naue fugerunt, & Theodorico Gotto, & ijs quæ illo regnante Romæ vsque ad Iustiniani tempora contigerunt, & quòd Roma in potestatem Romanorum Vittige ab ea discedente denuò redacta est.

Caput XVIII.

ALiam item rem gestam narrat idem historicus, quæ ad suam ætatē literis minimè mandata fuit, valde tamen memorabilis, & omnem prope superans admirationem. Sic nanque scribit: Maurisios, gentem Libyæ, eiectos Palæstina, in Libyam demigrasse. Hos verò Gergesæos, Iebusæos, est reliquas gentes, quas sacra memorant eloquia à Iosue filio Naue expugnatas. Remque ita se habere, argumentum capit ex epigrammate, quod literis Phœnicū conscriptum ait se legisse: illud autem prope fontem esse, in quo loco duæ extant columnæ ex albo lapide fabricatæ, in quibus incisa sunt hæc verba: NOS SVMVS, QVI A FACIE IOSVE LATRONE, FILIO NAVE FVGERIMVS. Ad hunc modum igitur hæ res fuêre consopitæ, cum Libya denuò Romanis paréret, & tributa quotannis, vt ante consueuerat, pensitaret. Fertur porrò Iustinianum centum & quinquaginta ciuitates, quarum pars penitus deletæ fuerunt, pars non paruas ruinas perpessæ, in integrum restituisse: & tam eximio splendore, tantis ornamentis, tam præclara

ædium

ædium tum publicarum, tum priuatarum fabricatione, tam amplis mœnibus circundatis, alijsque egregijs ædificijs, quibus tum vrbes exornari solent, tum sacrũ numem coli, denique tam multis aquarum ductibus ad vsum partim, partim ad pulchritudinem accommodatis, quorum hi iam primum, cum ante non suppeterent ciuitatibus, in eas deriuati, illi ad pristinum statum denuò redacti fuerunt, eas illustrasse, vt nihil fieri posset magnificentius. Iam verò, res, quæ in Italia gestæ erant, commemoraturus venio: quæ etiam ab eodem Procopio rhetore aliquousque sunt scriptis perspicuè proditæ. Simul atque Theodorichus, vti suprà demonstratum est, Romam cepit, Odoacro Tyranno penitus profligato, & administratis ad tempus imperij Romani gubernaculis, finem viuendi fecit, Amalasuntha eius coniunx, reip. procurationem pro Astalarico filio, quem Theoderichus ab ea susceperat, capessit, & imperium sic gubernat, sicque eius prospicit rebus, vt ad virilem grauitatem quàm proximè videretur accedere. Hęc primum induxit Iustinianum, vti bellum contra Gotthos suscipere magnopere cuperet, legatosque ad eum de insidijs sibi comparatis misit. Atque cum Astalarichus, dum adhuc valde tenera ætate esset, è vita abijsset, Theodatus cognatus Theodorichi imperio occidentis potitur. Qui, simul vt Belisarius à Iustiniano ad partes occidentales missus fuit, ideo cessit imperio, quòd & literis potius operam nauaret, & vsu belli gerendi minimè valeret: quo quidem tẽpore Vittiges, vir bellicosissimus, copijs Romanorum versus occidentem præfuit. Ex historia Procopij præterea intelligi potest Vittigem, Belisario in Italiam aduentante Roma decessisse: Belisarium autem cũ exercitu suo Romam venisse: quem Romani, portis patefactis, libentissimè in vrbem receperunt: quippe Siluerius Pontifex hoc perfecerat, miseratque ea de re Fidelium, curatorem Astalarichi ad Belisarium. Ciuitas igitur Belisario sine pugna tradita est, & Roma denuò Romanis subiecta, post annos sexaginta, quibus à Gotthis occupata fuisset, nono die Apellæi, hoc est ad quint. Id Decembris, vndecimo anno imperij Iustiniani. Scribit item Procopius, quòd Gotthis iterum Romam ob-

Amadasmuthan aliàs Atalaricus legit Cusp.

mam obsidentibus, Belisarius, quoniam Siluerium Pontificem suspectum habebat de proditione, eum in Græciam relegauit, Vigiliumque constituit Pontificem.

Quòd Eruli qui dicuntur, Iustiniani temporibus Christi fide initiati sunt.

CAPVT XIX.

EIsdem temporibus, vti idem scribit Procopius, Erulos, qui tempore, quo Anastasius Romanum rexit imperium, Danubium traiecerunt, à Iustiniano benignè & humanitus tractatos, & magna pecuniæ vi ab eodem donatos, omnes ad vnum religionem Christianam recepisse, agrestemque vitæ consuetudinem, ad mansuetiorem ciuilioremque commutasse.

Quòd rursus Romam, sub Gottis cum fuisset, Belisarius iterum in libertatem asseruit.

CAPVT XX.

NArrat porrò idem author, Belisarium redijsse Constantinopolim, & Vittigem cum spolijs Roma secum deportatis eò deduxisse, Totilamque Romano potitum imperio, & vrbem rursus in Gotthorum venisse potestatem: quinetiam Belisarium secundò in Italiam profectum, Romam recuperasse, eundemque, bello cum Medis suscepto, ab imperatore Constantinopolim iterum accersitum.

Quòd etiam Abasgi ijsdem temporibus Christianæ fidei mysterijs imbuti sunt.

Caput XXI.

MEmorat præterea idem Scriptor Abasgos ad mitius humaniusq; vitæ genus traductos, eisdē tēporibus fidem Christianam recepisse: Iustinianumque Imperatorē, quendam ex Eunuchis aulicis, Abasgū genere, nomine autem Euphratam ad eos misisse, qui vetaret, ne cuiquam in ea gente, quasi vi illata naturæ, testiculi exsecarentur. Nam qui cubiculis Imperatorum inseruiebant, quos vulgò vocant eunuchos, persæpe ex ea gente sumi consueuerunt. Per idem tēpus Iustinianus, templo Deiparæ apud Abas-

Abasgos ædificato, Sacerdotes illis designauit: à quibus Christianæ religionis dogmata accuratissimè didicerunt.

Quòd qui Tanaim incolunt, eodem tempore Christi fidem amplexati sunt, & de terræ quassationibus quæ per Græciam & Achaiam euenerunt.

Caput XXII.

EST porrò ab eodem historico scriptis mãdatum, eos qui circiter Tanaïn habitãt (Tanain autem appellant indigenæ amnem illum, qui ex Meotide Palude in Pontum Euxinum influit) orasse Iustinianum, vti episcopum ad ipsos mitteret. Iustinianum autem diligenter, quod erat ab illis rogatum, perfeciſſe, libentissimoque animo ad eos misisse episcopum. Idem author docet, idque valde diserte, Gotthos, regnante Iustiniano, ex Mæotide in fines Romanorum excursiones feciſſe: ingentésque terræmotus accidisse in Græcia, Bœotiam quoque, Achaïam, & loca circa sinum Crissæum cõcussa, regiones infinitas vastatas, vrbes ad terram deturbatas, & hiatus multis in locis contigisse, qui in vnũ denuò in aliquibus locis coiuêre: in nonnullis locis, aperti mansere.

De Narsa Ductore exercitus, & eius erga Deum pietate.

Caput XXIII.

SCribit etiam Procopius expeditionem Narsis ducis à Iustiniano in Italiam missi, & qua ratione Totilam deuicerit, & postea Tejam, & quemadmodum Roma iam quintò capta fuerit. Commemoratum est porrò ab his, qui vnà cum Narse fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, sanctam virginem Deiparam ei apparuisse, planeq; tempus præscripsisse, quo bellum cũ hostibus gereret: atq; vt nõ prius ad prelium committẽdum se accingeret, quàm cœlitus signum acciperet. Multæ aliæ quoque res à Narse valde memorabiles gestæ sunt. Nam Buselinum, & Syndualdum expugnauit, multaque loca ad Oceanum vsque, in suam redegit potestatem. Quæ res sunt quidem ab Agathio rhetore literis proditę, nõdũ tamẽ ad nos peruenerũt.

Quòd

Quòd Cosroes propter secundas Iustiniani res inuidia tabescens, contra Romanos exercitum eduxit, ac plurimas ciuitates deleuit, inter quas Antiochia magna vna fuit.

Caput XXIIII.

LIteris est etiam ab eodem Procopio traditum, Chosroem, vbi accepit res tum in Libya, tum in Italia tam prosperè successisse imperio Romano, graui inuidiæ flamma exarsisse, Imperatoriq́ue obiectasse, nonnulla ab eo contra fœdus ictum factitata, & pacem inter ipsos constitutam propterea diremptam esse. Iustinianum verò primum legatos misisse ad Chosroem, qui illi suaderent, ne pacem, quam sempiternam vocabant, rumperet, néve fœdera pacta violaret, sed si quid anceps videretur aut controuersum, amicè & beneuolè componeretur. Chosroem inuidiæ æstu, qui in eius animo efferuescebat, furentem, nullam æquam conditionem admisisse, sed magno exercitu collecto, fecisse in imperij Romani fines, decimo tertio anno regni Iustiniani, incursionem: Scribit præterea idem author Chosroem Surũ vrbem ad litora Euphratis sitam obsidione expugnatam diruisse: qui alia cum illis pacisci videbatur, alia verò, eaq́ue scelestissima in eos admittebat. Quippe nihil, quod pacisebatur, seruauit: atque dolo potius, quàm armis vrbe illa potitus est. Eundem item Berœam incendisse, deinde impetum fecisse in Antiochiam, cum iam Ephraimius illius episcopatum gessit: qui quidem vrbem propterea reliquit, quòd nemo ex speculatoribus quos emiserat ad ipsum reuertit. Cuius prouisione Ecclesiam, & omnia ad eam spectantia seruata dicuntur. Nam eam sacris monimentis vndique ornauit, vti eo pacto ab hostium violentia redimeret. Quin est apud eundem scriptorem acri quodam orationis genere ad animos legentium commouendos commemoratum, qua ratione idem Chosroas Antiochiam ceperit, & quod omnia in ea ferro & igne vastarit, & quo modo deinde venerit Seleuciam, & Daphnem eius suburbium, & postea Apameam, cuius Ecclesiã administrauit Thomas: vir non doctrina modò, Sed rectè factis

etiam

etiam facilè præstantissimus. Qui fortè vnà cum Chosroe certamen equorum in circo spectare (licet hoc ecclesiæ canon vetaret) neutiquam recusauit: quod propterea ab eo factum est, vti omnibus modis Chosrois furorem molliret mitigaretque. Quem percunctanti Chosroi, vellet ne eũ in sua videre ciuitate, respondisse ferũt verè & ex aĩo, nolle libẽter eũ ibi videre. Quod ei⁹ dictũ Chosroẽ admiratũ esse, hoiemq; veritatis causa, vti merebatur, admodũ amplexatũ.

De miraculo quod Apameæ, honorabilis vinificiq; crucis ligni virtute editum est.

Caput XXV.

SEd quoniam in hunc sermonem nostra delapsa est historia, miraculum, quod Apameæ factum fuit, quodque huic nostro operi est valde accommodatum, cõmemorabo. Vt primum Apameenses intellexêre Antiochiã igne incensam, Thomam, quem dixi, rogabant, vt salutare vitaleque lignum crucis, licet consuetudo id minimè pati videretur, in medium proferret, inq; omniũ oculis statueret, quò iam cũ supremũ vitę diẽ viderentur obituri, illud contemplarentur, amplexarenturq;, vtpote in quo sola hominũ salus posita esset: atq; adeò ad alterã vitã iam profecturi, crucẽ venerandã haberẽt pro viatico, quę posset eos ad melioré locũ incolumes peruehere. Itaq; Thomas facit, quod rogatũ est, certisq; diebus ad eã rẽ præstitutis, vitale crucis lignum profert, vti omnes vicini ibi in vnũ conuenire possent, & salutis inde promanãtis participes fierent. Eo etiam parentes mei vnà cum alijs commearunt, meq; id temporis ad scholã euntem secũ duxerunt. Postquã verò data nobis fuit potestas honoratã crucem adorandi amplexandiq;, Thomas sublatis manibus, lignũ crucis, quo vetus peccati maledictio deleta fuit, totũ sanctuariũ circũiens (vti in statis adorationis diebus fieri solebat) omnibus ostendit. Ac Thomã de loco in locũ progredientem ingens flãma ignis splendescentis, non ardentis sequebatur, adeò vt totus locus, in quo cõsistens venerandã crucẽ populo ostendebat, cõflagrare videretur. Atq; hoc factũ est nõ semel, aut iterũ, sed sæpius, cum Thomas omnem illũ locũ circuiret, & populus congregatus eum, vt illud fieret, rogaret. Quæres

salutem,

Salutem', quæ postea Apameensibus contigit, præsignificauit. Ob quam causam imago in restitudine sanctuarij statuta fuit, quæ inscriptione in basi incisa hoc miraculum illis, qui eiusdem ignari erant, commonstrauit, eaq; ipsa imago ad irruptionem ab Adearmano & Persis in ea loca factam seruata fuit, ac tum vnà cum sancta Dei Ecclesia quæ ibi fuit, & cum tota vrbe combusta: Atque hæ res hūc quidem habuere exitum: Chosroes autē in ea incursione, fœderibus violatis, alia præterea, (quoniam ita tum animo suo visum est) admisit scelera leuitati & inconstantiæ morum suorum admodum consentanea, non tamen viro rationis participi, nedum Imperatori fœderis rationē habenti conuenientia.

De Cosrois contra Edessam expeditione.
Caput XXVI.

IDEM porrò Procopius literis mandauit, ea quæ sunt de Edessa & Abgaro à veteribus cōmemorata, & quemadmodum Christus ad Abgarum scripserit epistolam: deinde quo pacto Chosroes altera facta incursione, Edessam obsidere constituerit, ratus ea se falsa esse cōuicturum, quæ de ea ciuitate omnium fidelium ore ac sermone celebrantur, nempe Edessam nūquam ab hostibus subiugatam fore. Quæ res in epistola à Christo Deo nostro ad Abgarum scripta non ponitur illa quidem, (vti studiosi ex historia Eusebij cognomēto Pamphili, apud quē hæc epistola ad verbum citata est, intelligere possunt) sed tamen eum exitum consecuta esse à fidelibus non decantatur solum, sed etiam creditur, ratusque eius euentus prædictionem illam veram esse confirmat. Nam postquam Chosroes vrbem inuadere aggressus est, quanquam multos in eam impetus fecit, & aggerem adeò ingentem struxerat, vt mœnia ciuitatis facilè transgredi posset, aliasque complures machinas apparauit, re tamen infecta inde decessit. Sed quemadmodum res gesta sit, exponam. Chosroes primum militibus suis imperat, vti magnam struem lignorum, qualiacunque illa essent, ad vrbem obsidendam in vnum congerant. Quibus dicto ferè citius in vnum

coacer-

coaceruatis, inque orbem ductis aggerem in meditum inijcit, eumque versus vrbis murum rectà dirigit: atq; extruit pedetentim, ligno & alia materiei congerie imposita. Tum ita tollit in sublime, & eius altitudine ita mœnia superat, vt tela in eos, qui in muro pro vrbis defensione capita sua periculo obijciebant, percommodè iacere possint. Vbi qui obsessi erant, vident aggerem instar montis vrbi appropinquare, & verisimile esse hostes in eam pedibus ingressuros, primo mane è regione aggeris fossam struere moliũtur, inque eam ignem inijcere, ad eum plane finem, vti eius flãma ligna aggeris absumpta, ipsum aggerem solo æquarent. Qua quidem machina confecta, rogoque accenso, neutiquam successit, quod intenderant, propterea, quòd ignis erumpere, aëremque ad se admittere non poterat, quo struem lignorum occuparet. Ad extremum igitur cum desperatione debilitati ferè succumberent, sanctissimam imaginem diuinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus Abgaro, quandoquidem eum videre cupiebat, miserat, proferunt: eamque in fossam, quam construxerant, importatam aqua conspergunt: ex qua non parum in rogum ac struem lignorum immittunt, atque diuina potentia fidei illorum, qui istud moliebantur, subsidio veniente, quòd ab illis ante fieri neutiquã poterat, iam facilè confectum fuit. Nam extemplo ligna inferiora concepere flammam, & dicto citius in carbones redacta, ad ligna superiora, igne omnia vndique depascente eam transmisere. Vbi verò qui obsidione premebantur, vident fumum in sublime erumpere, istam machinam ad hostes ludificandos excogitant. Paruas educunt lagenas, easque sulfure, stupa, & alia id genus materie ad flammam concipiendam apta farciunt: deinde conijciunt in aggerem. Quæ fumum, igne ipsa iaciendi vi & impetu accenso, ex se emittunt, quo quidem fumus erumpens ex aggere adeò penitus obscuratus fuit, vt omnes, qui machinæ ignari erant, existimarent fumum illum non aliundè, quam ab ipsis lagenis effusum esse. At verò triduo post, flammulæ ignis, è terra erumpentes visæ sunt: ac tum quidem Persæ, qui in aggere pugnabant, intellexere, in quod discrimen deuenissent. Verùm Chosroes, quasi diuinę virtuti ac potentiæ re-

luctaturus, aquæductus, qui extra vrbem erant, ad rogum deriuat, eumq; ita restinguere conatur. At rogus aquam, velut oleum, sulphur, aut aliud quippiam eorum, quæ facilè incendi solent, excipiens, magis magisque exarsit: vsque adeo vti totum aggerem vastaret, inque cineres prorsus redigeret. Postremo igitur Chosroes de spe penitus deturbatus, cum reuera intelligeret se turpem admodum dedecoris notam propterea subijsse, quod in animum induxerat se Deum, quem nos colimus, omnino superaturum, domum cum ignominia reuertit.

De miraculo quod Sergiopoli visum est. Caput XXVII.

ALiam præterea rem alio tempore à Chosroe Sergiopoli gestam hoc loco commemorabimus: quippe quæ & explicari oratione, & sempiternæ memoriæ reuera commendari debeat. Hanc vrbem quoque Chosroes inuadere, eamque obsidione expugnare parat. Ac simul vt mœnia aggreditur, fit vtrinque sermo & colloquium de seruanda ciuitate, conuenitque inter eos, vti sacris thesauris ac monumentis, inter quæ crux à Iustiniano & Theodoro missa, fuit, vrbs redimeretur. Vbi ista fuere ad Chosroem apportata, percunctatur à sacerdote & Persis, qui cum eo ad eam rẽ missi erant, ecquæ alia supererent. Cui quidam eorum, qui verum dicere minime consueuerat, respondet, alia etiam adhuc monumenta restare à paucis quibusdam ciuibus occultata. Relinquebatur autẽ ab his, qui thesauros & monumenta attulerunt, auri argentiue prorsus nihil, sed alterius cuiusdam materię multò præstabilioris, quæ Deo omnino dicata fuit: sanctiss. dico reliquias Sergij inuicti, Christi martyris, quæ in capsa erant oblonga argentóque obducta repositæ. Itaque postquam Chosroes his verbis persuasus, totum exercitum ad vrbem excidendam dimiserat, de repente in ipsis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita visa est ciuitatem propugnare. Quam qui erant missi à Chosroe, conspicati reuerterunt, ac tum multitudinẽ, tum armaturam admirati, ad Chosroem rem referunt. Vbi autem rursus certior factus est pau-

est paucos admodum in vrbe remanere eosque, vel ætate ex acta esse, vel tenera & immatura (quippe omnes, qui firma fuere ætate & robusta, è medio sublati erant) pro certo nouit illud miraculum à sancto martyre editum: & propterea metu perculsus, admiratusque Christianorum fidem, domum reuertitur: quem ferunt sub extremum ętatis tempus, diuino regenerationis lauacro tinctum fuisse.

De pestilente morbo. Caput XXVIII.

IAM venio narraturus historiam nunquam antea memoriæ proditam de morbo, qui quinquaginta duos annos inter homines grassatus est, & ita inualuit, vt vniuersum orbem terrarum depasceretur. Nam biennio post Antiochiam à Persis captam, pestifer morbus in eam inuasisse dicitur, in nonnullis rebus ei, qui à Thucidide describitur persimilis, in alijs quibusdam, ab eo multum discrepat: initium cœpit in Aethiopia, sicut & ille, qui à Thucydide commemoratur, orbemque terrarum vniuersum, deinceps peragrauit: neque quisquam mortalium fuit, qui eius effugerit contagionem. Ac nonnullas vrbes vsque eo opprimebat, quoad eas omnibus suis habitatoribus orbasset: cũ alijs autem, quas fortè occupauit, lenius egit & mitius. Neque certo definitoque tempore grassari cœpit, neque rursus cum grassaretur, simili ratione & modo desijt: quippe nonnulla loca ineunte hyeme, alia sub finem veris, media æstate quædam, alia autumno progrediente occupauit: & quibusdam in locis cum partem vrbis attigisset, reliquas deseruit. Ac non raro licebat videre in ciuitate morbo illo laborante, quasdam familias prorsus extinctas: interdum verò vna & altera familia interempta, reliquam vrbem integram incolumenque mansisse. Quinetiam familiæ, quæ integræ manserunt, sicut accurata obseruatione comperimus, sequenti anno solæ morbo vexabantur. Atque quod est omnium maximè mirandum, si qui fortè vrbes infectas incolentes ad alia loca, quæ morbus minime inuaserat, demigrarent, illi soli morbo opprimebantur, licet ex ciuitatibus infectis ad alias integras se, quò vitæ consulerent, transtulissent. Atque hæc quidem calamitas

ἄμοιρα δόμου.

ratis circulorum conuersionibus, quos ἐπινεμήσεις vocant, sæpe tum in vrbes, tum in alia loca peruasit: sed tamen maxima omnium pernicies secundo anno circuli, qui spatium quindecim annorum complectitur, in homines perlapsa est: adeo vt me, qui ista literis prodo (placet enim ea etiam historiæ attexere, vt res, quarum aliæ alijs appositæ conueniunt, coniungam) me inquam dum scholas adhuc frequentarem, in initio huius contagionis abscessus illi, qui in inguine nasci solent, occuparent. Accidit quoque, vt morbo isto varijs grassante modis, tum complures ex liberis meis, tum coniugem, tum permultos cognatos partim in vrbe, partim in agris degentes amitterem, prout circuli ἐπινεμήσεων calamitates istas mihi distribuerant. Cum autem ista scriberem, quinquagesimo octauo anno scilicet ætatis, non biennio antè, morbus iste quater Antiochiã occupauerat: ac cũ iã quartꝰ ad initio circulus dilapsus esset, præter liberos, quos supra posui, filiã præterea & nepotẽ perdidi. Morbus verò iste, ex varijs morborum generibus compositus fuit. Nam in nonnullis hominibus à capite primum exorsus, oculos cruentos, vultumque tumidum reddidit: deinde in guttur delapsus est, & quemcunque occuparit, è medio sustulit. Alijs fluxus alui contigit: quibusdã abscessus in inguine exorti, indeq; febres in primis ardẽtes, adeo vt biduo, ad summum triduo mortem obirent, perinde tum animo, tum corpore affecti, atque illi, quibus nihil mali accidisset. Alij de mentis statu deturbati, vitam edidere: quinetiam carbunculi è carne erumpentes multos extinxere. Euenit etiam interdum vt qui semel atque iterum hoc morbo correpti, euasissent, rursus eodem oppessi, interirẽt. Quod autem ad rationem morbi contrahendi attinet, ea sanè tam varia fuit, vt nulla possit oratione explicari. Nam alij solum vnà versando, pariterq; vitam degendo fuere infecti. Alij tangendo duntaxat, & in eandem domum ingrediendo: alij in foro: non pauci, qui ex vrbibus cõtagione infectis fugientes, integri manebant, sanis & valentibus morbum impertierunt. Alijqui cum ægrotantibus versabantur, & non modo ægros, sed etiam mortuos attingebant, nõ omnino in morbum inciderunt. Alij, quibus tametsi propter li-

βουβῶνες.

bero-

berorum,aut neceſſariorum iteritum, in optatis fuit, morte occumbere,& maximè ob hanc cauſam ſe ægrotantibus ad miſcuere, tamen perinde ac ſi morbus eorum aduerſaretur voluntati, neutiquam eo occupati ſunt. Morbus autem, vt ante à me dictum eſt, totum orbem terrarum iam ad ſpatium quinquaginta duorum annorum depaſtus eſt, omneſque morbos,qui vnquam extitiſſent,longè ſuperauit. Philoſtratus autem demiratur peſtem quæ ſua ætate viguit, ad quindecim annos continuatam eſſe. Verùm quæ futura ſunt hominibus incerta ſunt & incognita, eoque voluuntur,quo Deo, qui & cauſas rerum,& quorſum tendant,cognoſcit,viſum eſt. At iam eo redeamus,vnde deflexit oratio,& cæteras res geſtas Iuſtiniani deinceps perſequamur.

Philoſtratus diu ante hũc mórbum vixit,& ei propterea fuit incognitus. Idcirco magis miratur peſtem illam ſui tẽporis. quod ſi hũc morbum vidiſſet,nõ fuiſſet eã peſtẽ tantopere mirat us. Sed quæ futura ſunt, cuique ignota ſunt.

De inexplebili Iuſtiniani pecuniæ cupiditate.

Caput XXIX.

IN Iuſtiniano verò tam inexplebilis fuit pecuniæ cupiditas, & tam turpis atque adeo abſurda rerum alienarum appetitio,vt omnia ſubiectorum bona his,qui magiſtratus adminiſtrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de cauſa inſidias hominibus ſtruere volebant,ob auri amorem vendiderit. Complures,imò verò innumerabiles,qui multa bona poſsidebant, cauſa falſa commentitiaque conficta, omnibus fortunis muctauit. Quòd ſi quæ meretrix oculis cupiditatis ad alicuius bona adijciens, conſuetudinem ſe vllam cum eo vel coniunctionem habuiſſe ſimularet,ſtatim omnia iura ac leges,modò Iuſtinianum turpis lucri ſocium conſtitueret,eius cauſa euerſæ iacuerunt, facultateſque omnes illius,qui falſo in crimẽ adductus erat,fuerũt in eius domum tranſlatæ. Erat porro tam largus in pecunia eroganda, vti multa ſancta & magnifica templa in multis locis extrueret,aliaque ſacra ædificia, quibus tum viri, tum mulieres & ætate tenera,& exacta, tum, qui varijs morbis vexabantur,ſedulo accurarentur,ædificaret,magnamq; ſeorſum colligeret à ſuis pecuniarum vim, vnde iſta perficerentur:alia denique infinita exequeretur opera, quæ ſane pia Deoque accepta eſſent,ſi modò vel ille, vel alij,qui talia moliuntur,

de suis ipsorum bonis efficienda curarent, suæque vitæ actiones vacuas à sceleris labe, tanquam hostiam deo offerrent.

De sanctæ Sophiæ sanctorumq; Apostolorum templo eminentissimo.

Caput XXX.

IDem Iustinianus Constantinopoli cum alias multas sacras ædes pulcherrimo artificio elaboratas deo & sanctis erexit, tum insigne illud & præ cæteris eximium ædificium, amplissimum dico, Sophiæ templum, extruxit, quod quidé tale fuit, quale non aliquando visum fuisset, quodq; ornatu & splédore adeo excelluit, vti nulla dicéndi vi facile explanari posset. At ipse tamen illud pro virili describere conabor, Testudo sanctuarij quatuor fornicibus í sublime èrecta: & ad tantã sublata altitudinẽ, vt ad eius hæmisphærij fastigium acies eorum, qui infra ad basin consistentes, oculos sursum tollebant, ægrè penetrare posset: & qui supra stabant, etiam si valde essent animosi, despicere neutiquam auderent, oculosve ad basin deijcere. Fornices à solo vsq; ad tectum (vsque eo namque eriguntur) penitus vacant. In dextro templi latere, sunt homini ingredienti ad Læuam columnæ ordine locatæ, quę ex lapide Thessalico confectę sunt, sunt etiã alta tabulata alijs colũnis similibus suffulta, in quibus, si qui volunt, mysteria peracta videre possunt. In illis quoque imperatrix, diebus festis, dum sacrosanctæ mysteriorum celebrationi interesset, assidere solet. Quæ quidem partim versus orientem solem, partim occidentem versus sic diriguntur, vt minimè impediméto sint, quò minus amplitudo talis operis spectari queat. Porrò autem porticus eorundem tabulatorum, quæ infra columnis paruisque fornicibus operis extremitates ambiunt. Verum quo magis admirabilis ædificij fabrica velut ante oculos cuiusque versetur, visum est hoc loco intexere quot pedes eius longitudo cõtineat, quot latitudo, quot altitudo: & de fornicibus eodem modo, quot pedes vacuus eorum complectatur ambitus, quot denique eorum altitudo. Sic igitur se habent.

bent. Longitudo à porta, quæ è regione sacræ conchæ, in qua incruentum offertur sacrificium sita est ad ipsam concham vsq;, pedes continet CLXXXX. Latitudo à parte septentrionali ad borealem, pedes CXV. Altitudo ab ipso puncto in vertice hæmisphærij ad solum vsque, pedes CLXXX. Latitudo autem cuiusq; fornicis pedes habet LXVI. Longitudo totius templi ab oriente ad occidentem, pedes CCLX. Latitudo verò τοῦ ἐμφώτου illius pedes continet LXXV. Sunt præterea versus solis occasum aliæ duæ porticus valde eximiæ, & atria vndique sub dio posita. Ab eodem porro Iustiniano ædificatum est templum sanctorũ Apostolorum, quod omnium facile primas ferat: in quo imperatores & sacerdotes sepeliri solét. Verùm de ijs rebus ista hactenus. ἱερᾶς κόγχης

De amentia potius quàm amicicia Iustiniani immodicè fauentis Venetorũ factioni.

Caput XXXI.

DE alio item Iustiniani facto mihi dicendum est, quod quidem siue ex naturæ vitio, siue ex formidine & timore ortum sit, non habeo dicere, eius tamen generis fuit vt omnem belluinam immanitatem longe superaret, duxit autẽ initiũ ab ea seditione populari, quã Nica, hoc est vince, vocant. Placuit Iustiniano ita vehemẽter in alterã factionem eorum, qui Prasini dicuntur, animo propendere, vt impunè possent ipsa meridie, in media ciuitate aduersarios trucidare, & non modò non pœnas metuerent, verum etiam dignarentur honoribus, adeo vt inde multi homicidæ existerent. Licebat autem illis in ædes alienas irrumpere, thesauros diripere in illis reconditos, hominibus suam ipsorum salutem ac vitam diuendere. Et si qui magistratus illos cohibere moliretur, suo ipsius capiti creauit periculum. Vnde certe vir quidam, qui gesit in oriente magistratum, quoniam nonnullos eorum, qui rebus nouis studebãt, neruis coercere voluit, quo modestiores efficerentur, per mediam vrbem circumductus fuit, neruisque grauiter cæsus. Callinicus porrò præfectus Ciliciæ, cum duo Cilices, Paulus & Faustinus, homicida vterque, *Vid. Chi. Eras. in neruum ducere.*

in eum impetum facerent, occidereque in animo haberent, quoniam pœna ex legibus constituta eos mulctauit, in crucem actus est, hocque supplicio pro recta conscientia & legum obseruatione affectus. Inde factum est, vt qui alterius erant factionis, cum à domicilijs suis fugissent, & à nemine vsquam exciperentur hospitio, sed velut scelera vbique exagitarentur, tendere insidias viatoribus, compilare, cædes facere cœperunt, vsque eo vti omnia loca nece immatura, direptione, & reliquis id genus maleficijs redundarent. Interdum animo in contrariam sententiam mutato, eius generis homines interfecit, legumque permisit potestati etiam eos, quos antè passus fuisset more Barbarorum in ciuitatibus impia scelera conscisere. Sed ad ista sigillatim persequenda, mihi nec tempus suppetit, nec facultas dicendi. Atque ea, quæ diximus, satis esse poterunt ad coniecturam de reliquis eius facinoribus faciendam.

De Barsanuphio monacho Cap. XXXII.

VIxere per idem tempus viri plane diuini, qui multis in locis magna edebant miracula, & quorum gloria vbique peruagata fuit. Ex quorum numero erat Barsanuphius, genere Aegyptius. Iste vixit in monasterio prope vrbem Gazam, & in carne vitam carni aduersariam degit, adeo vt multa memorabilia ederet miracula. Creditur porrò eum in ædicula quadam conclusum ætatem egisse, atque à tempore, quo in eam ingressus est, ad spatium quinquaginta annorum & amplius neq; à quoquam visum esse, neque quicquam alimenti vel aliarum rerum in terra cepisse. Quibus rebus cum Eustochius episcopus Hierosolymorum, minime fidem adhiberet, cumque ædiculam, in qua vir ille diuinus conclusus fuit, perfodere constituisset, parum aberat, quin ignis ex ea erumpens omnes, qui cum eo illuc venerant, combussisset.

De Symeone monacho, qui propter Christum se mortuum esse simulauit. Caput XXXIII.

Fuit Eme-

FVit Emesæ vir quidam nomine Symeones: qui omni inanis gloriæ cupiditate abiecta, quanquam sapientia cuiusque generis, & diuina gratia refertus fuit, tamen his, qui eum minime ignorabant, delirare visus est. Iste maxima ex parte remotus ab aliorum conspectu, vitā trāsegit, nec cuiquam omnino concesit potestatem cognoscēdi, quando, aut quo modo Deum precaretur, neque quo tempere solus apud se vel abstineret cibarijs, vel eadem capesseret. Interdum verò cum in publica platea, aut in foro versaretur, visus est à pristina viuendi consuetudine deflexisse, imò verò etiam nihil omnino vel prudentiæ habere, vel ingenij: quinetiam tabernam aliquando ingressus, esculentis, cum esuriret, & cibis quibuslibet vescebatur. Quod si quispiam inflexo capite eum salutabat, ira accensus, è loco illo celeriter excesit, veritus ne sua virtus à vulgo deprehenderetur. Atque ad hunc modum Symeones, dum esset in foro, se gerere consueuit. Erant tamen nonnulli, quibus sine vlla simulatione se familiarem reddidit. Ex quorum numero vnus forte habuit ancillam, quæ stuprata à quodam & grauida facta, cum ab hero heraq; apertè dicere cogeretur, quis hoc feciset facinus, respondet Symeonem clam cum ea concubuisse: & ab eo concepisse, velleque non iurare modò rem planè ita se habere, verùm eriam si opus esset, perspicue probare. Quod cum Symeones accepisset, ita esse assensus est, seque carnem gestare, rem sane quàm lubricam. Vbi verò facinus in omnium ore esse cœpit, & Symeones propterea non exiguā, vti videbatur, subierat notam infamiæ, se tum ab hominum oculis subduxit, tum erubescere simulauit. Postquam igitur dies pariendi aduentauit, eaque de more in lecto sedit, labor pariendi tam asperum, tam ingentem, tam denique intolerabilem dolorem ciebat, vt hominem illam in extremum vitæ periculum deduceret: & tamen partus minime processit. Itaque cum Symeonem, qui eò dedita opera venit, orarent, vt preces pro illa ad Deum funderet, dixit palam mulierem non prius parituram, quàm verè fateretur, quis infantem, quem gestat in vtero, procreasset. Quod cum fecisset, & verum ostendisset infantis patrem, extemplo infans velut veritate obstetricis munus exequente, ex vtero

exilijt. Idem Symeones à quibusdam visus est aliquando in domum meretricis intrare: qui ostio occluso, solus cum sola diu commoratus est. Deinde ostio resetato, abijt: atq; vndique circũspiciens, ecquis eum videret, auxit magnopere suspicionem, adeò vt qui illum vidissent, meritricem ad se accerserent, ab eaque sciscitarentur, quid sibi vellet Symeonis ad eam introitus, tantique temporis mora. Iurat illa se inopia rerum necessariarum, triduò ante illum diem nihil gustasse præter aquam solam: Symeonem autem opsonia, & cibos, & vasculum quoddam vini ad ipsam secum apportasse, & occluso ostio apposuisse mensam, iussisse, vt cœnaret, seque illis saturaret epulis, quippe quæ abstinentia à cibo satis pressa afflictataque fuisset. Quæ cum illis narrasset, reliquias cibariorum, quæ attulerat Symeones, profert. Porrò autem idem ipse Symeones, cum terræmotus, qui Phœniciam maritimam conquassauit, appropinquaret (quo quidem tempore Berytus, Biblium, & Tripolis grauissimas patiebantur ruinas) flagello manu sublato, columnarum, quæ erant in foro, complures cædebat, sic vociferatus: consistite firmè, breui nanque estis saltaturi. Itaque quoniam nihil ab eo temerè fieri solebat, illi, qui huic rei gestæ intererant, accurate animo notarunt, quas columnas sine verberibus præterijsset: quæ certè non multò post terræ motus violentia concussæ corruerunt. Multæ aliæ res ab eo præterea gestæ fuêre, quæ opere separato egere videntur.

De Thoma monacho, qui eodem modo fatuitatem fingebat.

Caput XXXIIII.

PER id temporis Thomas quoque vitam austeram in Cœlesyria coluit, qui Antiochiã profectus est, vt subsidium, quod inde quotannis monasterio suo suppeditari solebat, acciperet. Ab ea quidem Ecclesia presbyter fuerat ordinatus. Hunc Anastasius, qui illam procurabat Ecclesiam, quoniam non rarò multum ei facessebat molestiæ, in maxilla cædit. Quam rem illis, qui aderant, ægrè ferentibus, dixit neque se ab Anastasio postea accepturum, neque Anastasium daturum. Quæ vtraque ita acciderunt. Nam Anasta-

Anastasius post vnum diem mortem oppetijt: Thomas autem in hospitio infirmorum, quod fuit in Daphne Suburbio, dum abiret Antiochia domum, ad vitam immortalem migrauit: cuius corpus conditum est in sepulchro, quod aduenis paratũ fuit. Vbi verò vno & altero corpore in eodem sepulchro repositò, eius corpus, Deo post mortem illius maximum edente miraculum, illis superiectum fuit (nam ea corpora inde amota longeque depulsa fuere) homines sanctum illum admirati, rem significant Ephræmio. Itaque sanctissimum eius corpus cum solemni celebritate ac pompa transportatur Antiochiam, ibique in cœmiterio sepelitur: cuius virtute pestis, quæ illic tum grassabatur, sedata est. Ad cuius honorem, Antiocheni diem festũ quotannis ad nostram vsque ætatem agere non desierunt. Verum ad institutam historiã deinceps sermonẽ transferamus.

De Mena Patriarcha, & miraculo quod ea tempestate in Hebræi puero factum est.

Caput XXXV.

ANthimo ex sede Constantinopolitana vti supra dixi, iecto, Epiphanius eũ capessit episcopatũ, Epiphanio mortuo, succesit Menas: cuius temporibus miraculum editum fuit planè memorabile. Vetus fuit consuetudo Constantinopoli, vt si quando multæ admodum particulæ puri & immaculati corporis Christi Dei nostri supereſſent, pueri imbuberes, qui scholas frequentabant, accerserentur, easque manducarent. Quod cum factum fuit, filius cuiusdam hominis, Hebræi quidem opinione, arte autem vitrarij, vnà cum pueris versatus est: qui quidẽ parentibus percunctantibus ab eo causam moræ, respondit, vti res se habuit, seq; cum alijs pueris pariter comedisse. Hebræus bile, furore, & iracundia inflammatus, in clibanum ardentem, in quo vitrum formare solebat, puerũ conijcit. Postquã verò mater puerũ quæritans, reperire non potuit, passim per totam vrbẽ ibat, Deum cũ gemitu obtestans, & flebilibus lamentis se dedens. Triduò aũt pòst, ad ostiũ officinæ viri sui cõsistens luctu miserabiliter diuexata, noſe puerũ cõpellat. Puer, matris vocẽ, vt agnouit è clibano respõsum dat. Mater, effractis foribus, intrò irrũpit: videt puerũ in medijs carbo-

carbonibus cãdentibus consistentem, illæsum ab ignis incendio. Qui cum rogaretur, quo pacto illæsus manserit, mulier, inquit, veste amicta purpurea', crebrò ad me venit, porrexit aquam, qua carbonum flammas corpus ambientes extinguerem: cibum denique dedit, quoties esuriebam. Quare ad Iustinianum perlata, puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrem autem pueri, qui recusauit in numerum Christianorum ascribi, in Sycis cruci suffigendum curauit. Atque ista quidem hoc modo.

Qui magnarum vrbium id temporis fuerint episcopi. Cap. XXXVI.

POst Menam, Eutychius ad sedem episcopatus Constantinopolitani ascendit: sedem aũt Hierosolymorũ obtinet post martyriũ Salustius. Cui succesit Helias, Hunc Petrus, Petrum autem Macarius secutus est, imperatore nondũ ei suffragante. Qui postea sede sua pulsus fuit. Nã ferebatur eum dogmata Origenis tutatum. Cui in eo episcopatu succesit Eustochius. Theodosio porrò, vt supra demõstratum est, exturbato, Zoilus, episcopus declaratus fuit Alexandriæ. Quo mortuo, Apolinarius sedem illam capesit.

De sancto vniuersali q̃, concilio quinto, & quã ob rem institutum fuerit. Cap. XXXVII.

POst Euphræmiũ, sedes Antiochena Domnino cõcredita fuit. Iam verò cum Vigilius antiquæ Romæ, & Menas nouæ primum, deinde Eutychius, Alexandrię aũt Apolinarius, & Domninus Antiochiæ episcopatũ gesit, Iustinianus quintum concilium conuocauit, tali causa adductus. Eustochius, vbi illi, qui dogmata Origenis tuebantur, cum in alijs locis, tum maxime in noua laura (sic enim vocabatur) inualescerent, omnem curam ac studium suum eò contulit, vti eos expelleret. Qui ad nouam profectus lauram, omnes inde eiecit, & tanquam communem perniciem omnium longè fugauit. Illi in varia loca dispersi, multos in suam pellexerunt opinionem. Quorum patrocinium suscepit Theodorus cognomine Asidas, episcopus Cæsareæ, vrbis gentis Cappadocum primariæ,

primariæ,qui cum Iustiniano assiduè versabatur, eique fidelis fuit & in primis necessarius.Cũ igitur iste animos nobilium palatium incolentiũ incendissetcontra Eustochiũ, remque omni impietate ac scelere plenam affirmaret:Eustochius mittit Constantinopolim Rufum, qui monasterio Theodosij præfuit,& Cononẽ abbatẽ Sabæ:qui duo cũ ob virtutis suæ præstantiam,tum ob amplitudinem monasteriorum,quibus præerant,facile primas inter monachos solitudinem incolentes obtinuerunt. Eos comitati sunt etiam alij illis dignitate non multò inferiores. Hi potissimum de Origenis dogmatis, de Euagrio & Didymo disceptationem instituerunt. Theodorus autem episcopus Cæsareæ Cappadociæ, istos ab ea disceptatione ad aliam traducere cupiens, causam Theodori episcopi Mopsoestiæ,&Theodoritis,& Ibæ introducit, idque non sine Dei clementissimi prouidentia,qui omnes illas res tam pręclarè administrauit,ad eum sane finem,vti omnis profana & impia doctrina vtrinque reijceretur. Primò igitur quæstione proposita, sit ne mortuis anathema denunciandum an non, Eutychius, qui tum aderat, vir in sacris literis exquisitè eruditus,non tamen in numero illustrium(quippe iam tum munere functus est pro episcopo Amasiæ respondendi)viuente adhuc Mena, cum eos qui in vnum coacti erant non solum non sapere,sed desipere potius,animaduerteret,aperte quæstionem illam nulla egere deliberatione dixit. Nam Iosiam regem non modò sacerdotes, qui dæmones colebant, quibusque vita adhuc suppetebat,trucidauit,sed eorum etiam sepulchra,qui iam pridem mortem obierant, effodi curauit. Hæc ab Eutychio, dicta accommodate omnibus videbantur. Quæ cum Iustinianus intellexisset,Eutychium statim vt mortuus fuit Menas, ad sedem episcopatus Constantinopolitani extulit. Vigilius autem per literas consensit concilio, non tamen interesse voluit. Cum verò Iustinianus à cõcilio iam coacto sciscitaretur, quid de Theodoro, quid de his, quæ Theodoritus contra Cyrillum & duodecim illius de fide capita disseruisset,qd deniq; de epistola Ibæ ad Marin Persam scripta ipsis videretur,vbi multæ sententiæ Theodori & Theodoriti perlectæ erant, perspicueque demonstratum iam pridem Theodorum condem-

demnatum fuisse, & eius nomen ex sacris tabulis deletum, & hæreticos post mortem etiam condemnari oportere, nõ Theodoro solum, verum etiam verbis Theodoriti contra duodecim capita Cyrilli & sanam veramque fidem habitis, & epistolæ Ibæ ad Marin Persam scriptæ omnibus, vt dicitur, suffragijs anathema denuntiarent, hæcque proferrent verba. Quoniam à magno Deo & Seruatore nostro Iesu Christo, vt est in Euangelij parabola, dictum est, & cæt. Et paulò pòst, Condemnamus & anathemati addicimus, non solum alios omnes hæreticos, qui sunt à quatuor sanctis prædictis concilijs, & à sancta catholica ecclesia condemnati, verum etiam Theodorum episcopum Mopsuestiæ, & impios eius libros, & impia scripta Theodoriti, tum fidem veram, & duodecim sanctissi. Cyrilli de fide capita, tum sanctum concilium Ephesinum primum, impugnatia, & quæcunque ab eodem Theodorito pro defensione Theodori, & Nestorij literis prodita sunt. Præterea anathemate etiam damnamus impiam epistolam Ibæ ad Marin Persam scriptam.

14. *Articulos fidei intelligit*

Atque alijs quibusdam interpositis, quatuordecim veræ & synceræ fidei capita exposuerunt. De quibus rebus sic actum accepimus. Postquam autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio monachis contra dogmata Origenis Adamantij, & eos, qui huius impietatem & & errorem sequebantur, concilio oblati erant, percunctatur Iustinianus à concilio congregato quid de his statueret: adiungit etiam eodem, libelli vnius exemplar, quin etiam literas Vigilij de eisdem rebus perscriptas.

Ex quibus animaduerti potest, quemadmodum elaboratũ fuerit ab Origine, vt simplicem apostolicorum dogmatum doctrinam Gentilium & Manichæorum zizanijs referciret. Itaque vbi contra Originem & eos qui in eodem cum illo errore versati sunt, clamores editi fuerũt, res relata est ad Iustinianum per epistolam, cuius pars aliqua his verbis continebatur. Qui animum nobilitatis antiquæ participé tenes, imperator Christianissime. Et paulò infrà. Fugimus igitur, fugimus istam doctrinam. Nam voces eorum, qui sunt ab ecclesia alieni, non agnoscimus, imo verò si quis talis sit, eum, vt furem & latronem vinculis anathematis,

‘ matis firmè constrictum extra sacra ecclesiæ mœnia eijci-
‘ mus. Ac post, adiungunt ista. Actorum nostrorum vim, ex
eorum lectione, facile intelliges. His adiunxere capita,
quæ patroni dogmatũ Origenis didicerant: quæ nõ eorũ
solum consensum, verum etiam dissensionem, atque adeo
multiplicem errorem perspicue declararunt. Quorũ quin
tum caput fuit blasphemiarum, quæ ex persona nonnullo-
rum monachorum nouum monasteriorum incolentiũ pro
‘ ferebantur: quod ita se habet. Theodorus, qui Ascidas
‘ dicitur, episcopus Cæsareæ dixit. Si iam apostoli & mar
‘ tyres, qui miracula edunt, in tanto honore sint, quæ tan-
‘ dem erit illis restitutio in vltima carnis restitutione,
‘ nisi pares & æquales Christo efficiantur. Recensebantur porrò ab illis, qui has res studiosè admodum collegerunt, complures Didimi, Euagrij, Theodori, aliæ blasphemiæ. Post istud concilium, aliquo temporis interuallo interiecto, Eutychius sede episcopatus Constantinopolitani expellitur, Ioãnes ex Sirime ortus, (est quidé Sirimi spagus Cynegicæ regionis Antiochiæ finitimæ) in eius locum surrogatur.

Quòd Iustinianus à recta fidei cultura excidẽs, domini corpus omnis prorsus corruptionis expers esse contendebat. Cap. XXXVIII.

EOdem tempore Iustinianus à recta sanæ doctrinæ via auersus, & semitam ingressus, quam nec apostoli, neque partes vnquam triuerant, in spinas & tribulos delapsus est, quibus ecclesiam farcire instituens, id quod volebat minime est propterea consecutus, quod dominus re
‘ giam viam ita firmis munimentis sepserat, vti homicidæ
‘ in eam, perinde ac si paries eius inclinatus, & maceries depulsa fuisset (in qua re expleta est quidem prophetia) minime insilirent. Itaque cum Ioannes, qui etiam Catelinus dicebatur, Mortuo Vigilio, antiquæ Romæ, & Ioannes Sirimensis nouæ, & Apolinarius Alexandriæ, & Anastasius post Domninum Antiochiæ, & Macarius, qui ad propriã sedẽ iã restitutus fuit, Hierosolymorũ episcopatũ gubernaret, vbi concilium Origeni, Didymo, & Euagrio

post

post Eustochij abdicationem anathema denuntiauerat, Iustinianus edictum scripsit: in quo asseruit corpus domini non esse obnoxium internecioni, neque affectionum illarum, quæ naturaliter insitæ sunt, inque nullam incurrunt reprehensionem, particeps esse, & dominum eodem modo ante passionem comedisse, quo post resurrectionem comedit, & corpus eius sanctissimum nullam conuersionem mutationémve vel ex formatione, quæ in matrice facta est, vel ex voluntarijs naturalibúsve affectionibus accepisse, imò ne post resurrectionem quidem: quibus opinionibus vt Sacerdotes & Episcopi vbique assentirétur, compellere instituit. At omnes se Anastasij Episcopi Antiochiæ sententiam expectare respondendo, primum illius conatum depulerũt.

De Anastasio Antiocheno archiepiscopo.

Caput XXXIX.

ANastasius, vir quidem erat cum in sacrarum literarum cognitione apprimè disertus, tum in moribus & tota vitæ ratione adeò exquisitus, vt etiam rerum leuiculārum magnam curam haberet, inque illis ne à cõstanti & stabili animi sui proposito decedere vellet, nedum in rebus maximi momenti & ponderis, & quæ ipsum Deum videretur attingere. Quinetiam ita suum temperauit ingenium, vt neque propter leniratem animi, atque comitatem, nimis facilè his rebus, quæ minus rationi consentientes erant, cederet, neque propter seueritatem & inclemẽtiam ægrè his, quas recta ratio postulabat, assentiretur. Ac rebus seriis audiendis eius patebant aures, & vt sermone profluens, ita in quæstionibus dissoluendis acutus & perspicax. Rebus autem ineptis & nullius momenti occlusit aures: linguam verò sic quasi freno cohibuit, vt & sermonem ratione moderaretur, & silentium loquela præstabilius efficeret. Istum tanquam turrem imunitissimam oppugnare omni machinarum genere aggressus est, illud scilicet complectens animo, se si istum euerteret, nullo labore ciuitatem totam occupaturum, recta fidei dogmata redacturum tãquam in seruitutem, & oues Christi denique captiuas ab ecclesia abducturum. Verùm Anastasius sic diuina quadam animi celsitate elatus fuit (nam supra firmam fidei petram constitit) vt

Iusti-

Iustiniano per literas suas liberè & apertè cõtradiceret, tũ perspicuè admodũ, tũ diserte ostẽderet, diuinos apostolos, & sanctos patres cõfessos esse atq; adeo tradidisse, corpus domini internecioni obnoxiũ esse, & affectionũ, quæ sunt natura in animis impressę, quæq; reprehensione carent, participeps. Eodẽ modo etiã monachis Maioris & Minoris Syriæ eius de hac re scisciantibus sententiam respondit: oẽs confirmauit mentes, ad certamen ineundum præparauit: in ecclesia denique lectitauit quotidie illam Pauli, vasis electionis, sententiam: Si quis vobis Euangelizauerit, præter id quod accepistis, etiam si angelus de cælo sit, anathema esto. Quibus omnes, paucis exceptis, assensi, simile studium erga fidei defensionem declararunt. Idem porrò Anastasius cum accepisset Iustinianum velle ipsum in exiliũ mittere, scripsit ad Antiochenos orationẽ qua eorum animos in fide cõfirmaret: quæ certe tum ob sermonis elegantiam, tum ob crebritatem sententiarum, tum ob testimoniorum à sacris literis petitorum frequẽtiam, tum deniq; ob historiam, quæ tam commode in ea narrata est, optimo iure sanè permagnifacienda est.

Gal. 1.

λόγος σωτήριος.

De Iustiniani morte. *Cap.* XL.

VErùm Iustiniani edictum diuina prouidentia, qua melius nobis prospectum fuit, minime diuulgatum est. Nam Iustinianus, qui Anastasiò, & suis sacerdotibus exilium indixerat, ex improuiso perculsus, cum triginta octo annos integros, & menses octo regnasset, ex luce migrauit.

QVARTI LIBRI FINIS.

EVAGRII SCO-

LASTICI, ECCLESIASTI-CAE HISTORIAE LIBER QVINTVS.

De Iustini creatione, & eius moribus. Cap. I.

Vide Cuſ.

VStinianus igitur cũ omnia omnino turba ac tumultu cõpleuiſſet, mercedemq; his rebus debitam in extremo vitæ ſuæ tempore reportaſſet, ad ſupplicia iuſto dei iudicio apud inferos luenda profectus eſt. Iuſtinus aũt ſororis eius filius, qui præfectus palatij fuit, purpura induitur imperatoria, cũ nemo præter ſuos, vel Iuſtinanũ mortẽ oppetiuiſſe, vel eum imperatorem declaratũ eſſe, vſq; eo intelligeret, quoad in circo munera, quæ ius imperij poſtulat, tum ipſe exequeretur, tum alij ei præſtarent. Itaq; his rebus confectis, cũ nemo omnino eſſet, qui nouis rebus ſtuderet, ad aulam reuertitur. Ac primũ dat mandatum, vt omnes epiſcopi & ſacerdotes, qui ex omnibus locis in vnum Conſtantinopoli conuocati erant, ad ſuas ipſorum dimitterentur ſedes, vti conſuetos cultus Deo ſanctè religioſeq; adhiberent: nemoq; quicquam quod ad fidem pertineret, nouare moliretur. Atque iſtud eius factũ in laude quidẽ ponendũ eſt. Verũm quod ad vitæ eius rationem attinet, delitijs reuera diffluxit & mollitie, in voluptatibus obſcœnis volutatus, alienæ pecuniæ adeo ardenter appetens, vti omnia iniqui quæſtus gratia diuenderet: imò vero etiam ipſa ſacerdotia, diuinum numen minime reuerens, plebeijs hominibus venalia palam exponeret. Quinetiam audacia & timiditate duobus vitijs contrarijs irretitus, primũ Iuſtinũ cognatũ, virũ in magna gloria apud omnes, tum ob rerũ bellicarũ vſum, tũ ob alia ornamenta, iã circiter Danubiũ ideo cõmemorãtem, vt Abaros, ne eo flumine traiecto in fines Romanorũ irrumperent, prohiberet, ad ſe accerſit. Iſti Abari,

Pli. li. 4. cap. 12.

ſunt ex

sunt ex gente Scytharum, qui Hamaxobij dicuntur, quiq; agros vltra Caucasum iacentes accolunt, oriūdi. Qui Turcas vicinos suos, ab illis grauibus affecti incōmodis, cū omnibus suis fugientes, primum ad Bosphorū venerunt: deinde litoribus Euxini Ponti relictis, (vbi multæ gētes Barbaræ habitabant illæ quidem, sed vrbes & castella à Romanis incolebantur, atq; eō tū nōnulli milites rude donati aduentauerant, tum coloniæ erant de imperatorū sentētia deductæ) recto itinere cōtenderunt, oībus barbaris qui ante pedes erāt vsq; eō expugnatis quoad Danubij ad litora peruenirēt: vnde legatos miserūt ad Iustinianū. Ex eo loco Iustinus accersebatur, eo nomine videlicet, vti cōditionibus inter ipsum & imperatorē Iustinū pactis frueretur. Nā quoniā ambo in simili vitæ splēdore positi videbātur, & imperiū ad vtrūque spectare, post magnam de rerū summa disceptationem & controuersiam, conuenit inter eos, vt vter illorū ad imperij honorem ascenderet, alteri deferret secūdas, eatenus quidem, vti licet secundas ab imperatore, præ cæteris tamen omnibus primas obtineret.

De Iustini cognati sui occisione.
Caput II.

QVapropter Iustinus imperator beneuolētia quadā frōte simulata alterū Iustinū cōplectitur, & crimini bus paulatim cōtra eū cōfictis, & satellitibus, militibus prætorianis, ac stipatoribus ab eo remotis, vetat, quō minus in publicum prodiret (domi enim assiduè se continuit) & tādem mandat Alexandriam transportandum. In qua vrbe, nocte intempesta, cum iam decumberet in lecto, miserandum in modum interemptus est: istaque mercede tum ob beneuolentiā in rempub. tum ob res præclarè in bello gestas remuneratus. Atque non prius imperatoris eiusque coniugis furor, & iracundiæ flamma restincta fuit, quàm caput eius ceruicibus abscissum oculis cernerent, inque illud calcibus insultarent.

De execrabilibus Addæo & Aetherio.
Caput III.

NOn lõgo tẽpore pòſt, Aetheriũ & Addæũ vtrũque ex ordine ſenatorio, qui principẽ locũ apud Iuſtinianũ diu tenuerãt, in iudiciũ ob piaculũ quoddã adducit Iuſtinus. Quorũ alter, Aetheriũ dico, cõfeſſus eſt ſe ajo inſtituiſſe, imperatorem veneno conficere, habuiſſeque Addæum illius conatus ſocium, & in omnibus adiutorẽ. Verùm Addæus graui cum iureiurando affirmat, ſe iſtius rei prorſus ignarum eſſe. At vterq; tamen ſecuri percuſſus eſt: atq; Addæus, cum iam caput abſcinderetur, dixit ingenuè, ſe licet falſo de ijs rebus eſſet accuſatus, iuſta tamen debitaque à Deo facinoris cuiuſque contemplatore & vindice ſibi inflicta ſupplicia. Theodotum nanque aulæ præfectũ ſe præſtigijs quibuſdam è medio ſuſtuliſſe. Cæterùm iſta ita ne ſe habeant, an ſecus, non poſſum equidem pro certo affirmare. Attamen vterque ſceleſtus fuit: quippe Addæus inſano puerorum amore exarſit: Aetherius autem nullum calũniæ genus præteriens, tum viuos, tum mortuos nomine aulæ imperatoriæ, cui regnante Iuſtiniano præfuit, fortunis ſpoliauit. Atque hæ res hunc habuere exitum.

De fidei edicto, quod Iuſtinus ad Chriſtianos vbicunque ſcribendum curauit.
Caput IIII.

POrrò autem edictum omnibus vbiq; Chriſtianis à Iuſtino ſcriptum fuit, his ferè verbis. In nomine domini Ieſu Chriſti Dei noſtri, Imperator Cæſar, Fl. Iuſtinus, fidelis in Chriſto, Manſuetus, Max. Beneficus, Alamanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Erullicus, Gepedicus, Pius, Fortunatus, Glorioſus, Victor, Triumphator, ſemper Auguſtus.

Pacem meã do vobis, inquit Chriſtus dominus, verus
Ioan. 14 Deus noſter: Pacem meam relinquo vobis, idem dominus omnibus hominibus prædicat. Atque iſtud aliud nihil eſt, quàm vt credentes in eum, ad vnam eandemque eccleſiam ſe conferant: in recta Chriſtianorum fide ipſi inter ſe cõſentiãt, eosq; qui ei cõtradicunt, opinionẽve aduerſariã conſectantur, penitus deteſtentur. Eſt enim prima oĩbus hominibus ſalus, ingenua veræ fidei confeſsio. Quocirca nos qui

« nos qui tum præceptis euangelicis, tum sancto Symbolo,
« id est, doctrinæ sanctorum patrum obsequentes, hortamur
« oēs, vti ad vnam eandēq; ecclesiam & disciplinam se reci-
« piant, credentes in patrē, & filium, & spiritum sanctum, tri
« nitatem consubstantialem, vnā deitatem, id est naturam &
« substantiam, ratione & re ipsa vnam, vim, potentiam, & fa-
« cultatem vnam, in tribus personis glorificātes, in quas ba-
« ptizati sumus, in quas credimus, quibus in vnum cōiungi-
« mur, Vnitatem in trinitate, & in vnitate trinitatem adora-
« mus, tum diuisionem habētem, tum coniunctionē plane ad
« mirabilem: vnitatem secūdum substantiā, id est, diuinitatē,
« trinitatē secundū proprietates, id est, personas (Diuiditur
« enim ratione vt ita dicam indiuidua: coiungitur autem di-
« uidua. Siquidem diuinitas, vnum est in tribus, & tres vnū,
« in quibus est diuinitas, vel vt accuratius dicam, quæ sunt
« ipsa diuinitas) Deum patrem, Deū filium, Deum spiritum
« sanctum: quandoquidem singulæ personæ per se cōsyderā
« tur, mente, ea quæ seiungi non possunt, seiungente, deū
« nimirum tres esse personas, quæ in vnum motus & naturæ,
« vt ita dicam, identitate coniunctæ intelliguntur.
« Nam oportet & vnum confiteri deum, & tres personas,
« siue proprietates prædicare. Confitemur etiā ipsum v-
« nigenitum filium Dei, Deum verbum ante secula & ab æ-
« ternitate à patre genitum, non factum: & in nouissimis di
« ebus propter nos, & propter nostram salutem descendisse
« de cælis, & incarnatum ex spiritu sancto, & ex domina no
« stra, sancta & glorioſa Deipara, semperque virgine Maria,
« & natum ex ea, qui est æqualis patri & spiritui sancto. Nam
« quartæ personæ accessionē, id est, Dei verbi incarnati, qui
« est vna persona trinitatis, sancta trinitas nō admittit: sed
« est vnus & idem dominus noster Iesus Christus, qui est
« consubstantialis patri secundum diuinitatem, nobis autem
« consubstantialis secundum humanitatem, patibilis qui-
« dem carne, diuinitate autem impatibilis. Non enim alium
« Deum verbum, qui miracula edidit, & alium qui passus est
« agnoscimus, sed vnum & eundem confitemur dominum
« nostrum Iesum Christum, Dei verbum, incarnatum, &
« verè hominem factum, & tum miracula, quæ edidit, tum
« afflictationes, quas sua sponte pro nostra salute carne susti

nuit, vnius & eiusdem fuisse. Nam non homo aliquis se ip-
sum pro nobis tradidit, sed ipse Deus verbũ, qui sine diui-
nitatis mutatione factus est homo, & sua sponte, passio-
nem & mortem pro nobis subijt. Quapropter dum deum
illum confitemur, non inficiamur hominem esse: & dũ il-
lum confitemur hominem, deum esse non negamus. Vnde
dum vnũ dominũ nostrum Iesum Christum ex vtraque na
tura, diuinitate & humanitate constare asserimus, non con-
fusionem in vnitatem introducimus. Etenim quòd secun-
dum nostram naturam factus sit homo, non desinet Deus
esse: neque quòd Deus sit secundum suam naturam, simili
tudinemq; habeat nostræ similitudinis haud capacem, ho-
mo essedetrectabit, sed manet, sicut deus in humanitate, sic
non minus in diuinitatis præstantia, homo. Ambo igitur
in eodem, & vnus Deus pariter & homo qui est Emanuel.
Eundem porro dum perfectum in diuinitate, perfectum
quoque in humanitate, ex quibus duabus rebus constat,
concedimus, vni eius compositæ personæ diuisionem se-
ctionemue particularem non inferimus: sed naturarum sig-
nificamus differentiam, quæ propter copulationem mi-
nimè tollitur. Siquidem neque diuina natura mutata
est in humanam, neque humana natura in diuinam con-
uersa, sed quia vtraque in propriæ naturæ finitione rati-
oneque melius intelligatur, existatque, idcirco copulati-
onem factam in persona dicimus. Copulatio autem,
quæ est in persona, ostendit deum verbum, hoc est, vnam
ex tribus personis in diuinitate, non homini, qui ante
extitit, coniunctum fuisse, sed in vtero dominæ nostræ
sanctæ & glorioſæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ sibi
ex ea in propria persona carnem nobis consubstantialem,
& eisdem nobiscum affectionibus, peccato excepto, ob-
noxiam, eãque animã rationis & intelligentiæ participi im
butam fabricasse. In se namque propriam habuit perso-
nam & factus est homo, & est vnus & idem dominus no-
ster Iesus Christus eiusdem cum patre & spiritu sancto par
ticeps gloriæ. Ac dum mente complectimur inexplica-
bilem eius copulationem, Confitemur verè vnam naturam
Dei verbi incarnatam carne, anima rationali & mentis par
ticipi imbuta. Rursus autem cum cogitatione compre-
hendi-

hendimus naturarum differentiam, duas naturas nulla tamen inducta earum diremptione asserimus. Nam in eo vtraque inest natura: & propterea vnum & eundem confitemur Christum, vnum filium, vnam personam, siue vnam proprietatem essentiæ diuinæ, deum pariter & hominem. Quocirca omnibus, qui istis contraria vel senserũt, vel sentiunt, denũciamus anathema, alienosq; à sancta, Catholica, & apostolica Dei ecclesia iudicamus. Et cum recta veraque dogmata, quæ sancti patres nobis tradiderunt, nobis prędicata sint, hortamur vos omnes, imò verò etiam obsecramus, vt in vnam eandemque caholicam & apostolicam ecclesiam coalescatis. Nam non grauamur, licet simus in hoc eximio imperij gradu locati, eiusmodi verbis pro omnium Christianorum concordia & coniũctiõe vti, eo quidem consilio, vti omnes vno ore laudẽ & gloriã dei. Opt. Max. & seruatoris nostri Iesu Christi celebrent, & nemo de reliquo vlla de causa, vel de personis trinitatis, vel de vlla syllaba in ea coprehensa digladientur: quandoquidem ipsæ syllabæ nos ad vnam & synceram fidem, sententiamq; ferunt, & eadem consuetudo & modus in sancta, catholica & apostolica Dei ecclesia hactenus omnino firmus & minime nouatus mansit, & in vniuersum posterum tempus mansurus est. Huic edicto quanquam consensere omnes, illudq; sicut vera fides poscit, editum dixêre, membra tamẽ ecclesiæ, quæ opinionum varietate distracta erant, minime fuerunt ad concordiam reductæ, propterea, quòd edictum plane & apertis verbis significauit vnam cõsuetudinem in ecclesijs firmam & minime nouatam hactenus mãsisse, & in posterum tempus mansuram.

De Anastasii episcopi Theopolitani, id est, Antiocheni electione. *Caput V.*

IVstinus porro Anastasium, his illi obiectis criminibus, primum quòd sacrum thesaurum extra modum, & in nullum vsum necessarium profuderat, deinde quòd conuitia in ipsum iecerat (Anastasium enim, cùm rogaretur quid causæ esset cur sacrũ thesaurũ tã effuse absumpsisset, ingenue respondisse ferunt, ne à Iustino communi totius orbis pernicie diriperetur) Sede Antiochena extur-

bauit. Quinetiam dicitur Iustinum Anastasio succensuisse, quòd postulanti ei pecuniam, cum episcopus esset designatus, Anastasius dare noluit. Alia præterea crimina à quibusdam, qui imperatoris instituto, credo, inseruire studebant, ei intendebantur.

Quòd Anastasio successit Gregorius episcopus, & quibus moribus præditus fuerit.

Caput VI.

POst illum, Gregorius ad sacrum episcopatus gradũ elatus fuit, qui ob poeticam facultatem magnam apud omnes gloriam consecutus est. Hic ineunte ætate monasticam viuendi viam ingressus, adeo viriliter & excelso animo in ea decertauit, vt cum iam primum pubescere inciperet, ad summum & perfectissimũ gradum peruenerit: præfueritque monasterio Constantinopoli, in quo vitam inopem & austeram degit. Deinde mandato Iustini, monasterio in monte Sina præfectus fuit: vbi obsessus à barbaris Scenetis Arabibus, in grauissima incidit pericula. Ac cum, in illis locis pacem constituisset, inde ad episcopatum capescendum accersitus fuit. Erat vir quidem, siue prudentiam, siue virtutẽ spectes, omnino præstantissimus, & ad quancunque rem animum suum applicaret, in ea perficienda longe diligentissimus: atque vt metu percelli non poterat, sic nullo modo adduci, vt vel sententia cederet, vel hominum pertimesceret potestatem. Ita porrò magnificas pecuniarum fecit largitiones, (liberalitate namque & beneficentia in quenque vsus) vti cum aliquo prodiret, ingens multitudo præter eos qui illum comitari cõsueuissent, eum sequerentur, & qui vel viderent, vel audirent eum quopiam iturum, frequentes confluerent. Atque ad eximiam illius dignitatis amplitudinem, in qua collocatus fuit, hæc velut secunda adiecta fuêre ornamenta, quòd videlicet homines sua sponte inducti tam sæpe vel propè in eum intueri, vel verba facientem audire cuperent. Erat enim ad desyderiũ sui in animis oĩm, qui quacũq; de causa, vel quocũque modo ipsum cõpellassent, inferendũ aptissimus; admirabilis cum primis aspectu: sermone propter lo porem iucundissimus. Et sicut ad rem quampiam intelli-

telligentiæ acumine ex tempore eliciendam peracutus: sic ad optimum consilium capiendum, & ad iudicandum tum de suis rebus, tum de alienis, solertissimus. Vnde etiam euenit, vt tot & tam egregia facinora gereret: nihil enim distulit in crastinum. In magnam præterea traduxit admirationem, nō solum imperatores Romanos, verùm etiam reges Persarum, propterea quòd, omnibus ita vti poterat, sicut tum poscebat necessitas, tum occasio, quam non aliquando omisit, postulabat. Cuius quidem rei singulæ eius res gestæ argumento esse possunt. Erat quoque in eo multa seueritas, & interdum ira: non exigua rursus, imò vero etiam permagna comitas & mansuetudo, vt illud prudens Gregorij Theologi dictum in eum optimè conueniret: seueritas sic cum pudore temperata fuit, vti neutra res læderetur ab altera, sed vtraque alterius ope maximam consequeretur commendationem.

Quòd qui Persarmeni dicti sunt, se ditioni Romanorum tradiderunt, atque hinc bellum in Persas susceptum esse.

Caput VII.

PRimo anno, quo iste episcopatum administrauit, qui Maiorem accolebant Armeniam (sic enim olim appellata est, postea tamen Persarmenia, quæ ante fuerat Romanis subiecta, & à Philippo, qui Gordiano successit, Saporæ prodita: atq; vt Armenia, quæ Minor dicitur, fuit in ditione Romanorum, sic reliqua tota Persis paruit) qui inquam Maiorem accolebant, fidem Christianam professi, quoniam à cæteris Persis miserè, & potissimum religionis suæ gratia vexabantur, clandestinam ad Iustinum misêre legationem, supplicaturi, vt Romanorum subijcerentur imperio, quo liberè, nemine impediente diuinos cultus exequerentur. Quam legationem cum Iustinus admisisset, & quædam conditiones in literis, quas ad eos dabat, explicatæ essent, & sacrosancto ac solenni iureiurando confirmatæ, Armenij suos ipsorum principes trucidant, & se cum suis omnibus Romano adiungunt imperio. Quibuscum regio finitima, in qua homines cum eiusdem gentis, tum peregrini habitabant, vna Romanorum ditioni ac-

cesſit, ducem Vardane, qui apud eos tum ob generis & honoris ſplendorem, tum ob peritiam rei militaris facile primas obtinuit. Itaque Iuſtinus, Choſroem his de rebus eum inſimulantem hac oratione repulit: præfinitum pauci tempus effluxiſſe, nec fas eſſe, vt Chriſtiani Chriſtianos in tempore belli ad ſe confugientes deſertos eſſe patiantur. Atque Iuſtinus, tametſi iſtud dedit reſponſum Choſroi, tamen ad bellum gerẽdum neutiquam ſe parat, ſed conſuetis delitijs tenetur irretitus, omniaq; ſue voluptati poſtponit.

De Martiano duce, & obſidione Niſibis.

Caput VIII.

INterea Martianum, cognatum ſuũ, mittit ducem in Oriẽtem: cui neque exercitum aptum ad præliandum, neq; res alias ad bellum gerẽdum neceſſarias ſuppeditat. Qui non ſine aperto diſcrimine, & extremo de ſumma rerum periculo petit Meſopotamiam, ductis ſecum perpaucis militibus, ijſque inermibus: inter quos habuit & foſſores & bubulcos nonnullos ex numero vectigalium exemptos. Leuem igitur pugnam circiter Niſibin contra Perſas quoſdam inſtituit, reliquis Perſis nondum ad arma paratis: atque ſuperiores adeptus, obſidet ciuitatem. At Perſæ ne portas quidem occludere operæ prætium putarunt, ſed exercitum Romanum turpiſsimis affectum contumelijs penitus contemnere viſi ſunt. Ac quanquam multa alia prodigia calamitates futuras portendentia viſa fuere, inter cætera tamen in ipſo belli initio, Vitulus recens editus viſus eſt, qui duo capita habuit ex vna ceruice excreſcentia.

Quòd Choſroes vbi cõtra Romanos Adaarmanem ducem emiſerat, qui illos magnis multiſque cladibus affecit, ipſe Niſibim profectus eſt.

Caput IX.

CHoſroes verò, vbi ſatis ad bellum gerendum inſtructus fuit, Adaarmanẽ aliquouſque perductũ trans Euphratem qui in ditione ſua erat, mittit cum exercitu: qui eius iuſſu in fines imperij Romani per vrbẽ, quæ Circeſium dicitur, irrumpit. Circeſium autem eſt vrbs Romanis oppor-

oportunissima, in extremis oris ditionis Romanæ sita: quæ non solum mœnibus firmè munita est ad immensam altitudinem erectis, verùm etiam Euphrate, & Abora fluuijs circundata, & ab eisdem velut insula facta. Deinde ipse Tigrem fluuium vna cum copijs suis transgressus Nisibin recta contendit. Quæ res gestæ diu Romanos latuerunt, adeo vt Iustinus fame Chosroem aut mortuum esse, aut ad extremum spiritum edendum venisse loquenti, fidem adhiberet, iniquoque animo & grauiter ferret obsidionem Nisibis tardatam esse, misisseque quosdam qui Martianum incitarent, & claues vrbis quàm primum ad ipsum adferrét. Verum vbi res minime procedit, sed Iustinus grauem subit turpitudinis & infamiæ notam, propterea quod in tanta & tam ampla vrbe obsidenda, cum tam ab iecto præsertim exercitu rem, quam nullo modo conficere poterat, tentare videbatur, primùm de ea fit certior Gregorius episcopus Antiochiæ. Nam huic episcopus Nisibis amicissimus fuit, magnis muneribus ab eo donatus, & propterea cum insanam Persarum contumeliam contra Christianos admissam, qua semper ferè premebantur, ægrè admodum pateretur, & magnopere cuperet ciuitatem, cuius ipse fuit episcopus in ditionem Romanorum venire, omnia, quæ extta fines Romanorum circiter Nisibin gerebantur, significauit, opportuneque exposuit. Quæ quidem Gregorius illico ad Iustinum retulit, eique quàm celerrimã declarauit Chosrois incursionem. At verò ille in consueta rum voluptatum sordibus volutatus Gregorij literis neq; animum attendere, neque fidem habere voluit, illud dunta xat verũ arbitratus, quod ipse in animũ induxerat. Nã hominum intemperantium & luxu perditorum consuetudinem imitabatur, in quorum animis sicut ignauia insita est, ita de prospero rerũ euentu nimis magna fiducia, & si quid contra ipsorum voluntatem acciderit, ei nolunt vllo modo fidem adiungere. Itaq; scribit Gregorio, resque ad se relatas, quasi omnino veræ non sint, reijcit. Quòd si veræ sint, Persas non ante suos, obsidioné occupaturos: sin autẽ ante occuparẽt, cũ magno suo malo discessuros. Deinde mittit Acaciũ, hoiem superbũ & cõtumelioſum ad Martianũ cũ hoc mãdato, vt si Martianus alterũ pedẽ in ciuitatẽ ante in

tulis-

tulisset, honoris sui gradu eum abdicaret. Quod quidem factum est ab eo sedulo, idque non sine reip. detrimento, quò imperatoris mandato inseruiret. Nam profectus ad castra Romanorum, Martianum extra fines imperij versantem insciente exercitu spoliat dignitate. Præfecti autem manipulares, & centuriones, vbi peractis vigilijs didicerant ducem suum de honoris gradu dimotum, copias non vlterius ducunt, sed clam se inde subducentes, sparsi fugiunt, obsidione cum omnium irrisione dimissa. Adaarmanes igitur, qui Persarum & Schenetarum barbarorum satis magnum & validum habebat exercitum, Circesium præteriens, res Romanorum incendio, occisione, & alijs omnibus vastationis generibus populatur, nec quicquam clementiæ omnino vel cognitione complexus est, vel factis declarauit. Capit castella, & pagos multos, nemine propterea repugnante, primum quòd copiæ Romanæ nullum ducem habuere: deinde, quòd militibus circiter Daras à Chosroe circumclusis, populationes agrorum, & incursiones absque vllo timore fiebant. Inuadit porrò Chosroes Antiochiam per suos duntaxat milites (ipse nãq; eò nõ venit) qui præter omnem spem inde fuêre repulsi: cum tamen nemo, vel pauci admodum in ciuitate remanerent, cumque episcopus inde fugisset, secumque eduxisset sacrum ecclesiæ thesaurum, propterea, quòd magna pars muri ceciderat, & populus, vt fit in eiusmodi præsertim temporibus, seditione conflata nouis rebus studebat: quibus fugientibus vrbs deserta relicta fuit, neque quisquam erat, qui vel ad machinas vllas contrà hostes fabricandas, vel ad eisdem vllo modo resistendum animum intenderet.

Vide sequens caput.

De Apameæ & Daras expugnatione.
Caput X.

POstea verò q̃ hic conat⁹ Adaärmani minime successit ex sententia, vrbe, quæ olim Heraclea, postea autẽ Gagalica nominata est, incensa, Apameã, quã Seleucus filius Nicanoris habitatoribus compleuit, ciuitatẽ quondã beatã, tẽporis tamen diuturnitate multũ diminutã & prope labefactatã, iter capit. Ac cũ vrbẽ, quibusdã pactis cõditionibus

nibus acquisiuisset, quoniam ciues resistere minimè poterant, muro prę vetustate ad terram collapso, eam totam igni absumpsit, & direptis omnium fortunis, & omnibus rebus contra pactas conditiones vastatis, & vrbe ipsa agrisque finitimis in seruitutem redactis, abijt. Simulque non Episcopum solum, sed præfectum vrbis etiam viuum secum abduxit. Quinetiam in itinere suo inde suscepto grauissima patrauit mala, obstante nemine, aut omnino resistente, paucissimis copijs exceptis à Iustino eò missis. quibus Magnus præfuit, qui ante mensæ argentariæ Constantinopoli præfuisse dicebatur, postea verò vnam ex ædibus Imperatorijs Iustini mandato procurasse: quæ quidem copiæ illinc profugientes attonitæ, parum aberat, quin capti fuissent. Itaq; Adaarmes, his rebus confectis, ad Chosroem se recipit, qui ciuitatem obsessam nondum expugnauerat. Hic eius copijs adiunctus, & eas effecit valentiores, & suorum confirmauit animos, & hostes denique perterrefecit. Vrbem autem offendit vallo circundatam, & aggere ingentem prope mœnia factũ, & machinas ad vrbes capiendas accommodatas, & catapultas, tela ex locis superioribus commodè iacientes, quæ vulgò balistæ vocantur. Quibus rebus adiutus Chosroes, vrbem tempore hyberno vi capit, Ioanne Timostrati filio, qui ei præerat, nullam curam ad hostem propulsandum suscipiente, imò verò eam prodente: Vtrumque enim dicitur. Obsederat autẽ vrbem Chosroes amplius quinq; menses, nemine resistente. Omnibus igitur è ciuitate promiscuè eductis, & quibusdam miserandum in modum ibi interfectis, quàm plurimis autem viuis captis, vrbem vtpote sibi suisque opportunam præsidio muniuit, ipseq; domum regressus est.

Quòd Iustinus Imperator cum in phrenitidem incidisset, Tiberius totius imperij administrationem capescit.

Caput XI.

HIS rebus auditis, Iustinus præ nimia insolentia ac superbia, sanitate animi, & prudentia ex mentis domicilio exturbata, casum qui acciderat, multo acerbius, quàm humana fert consuetudo, tulit: indeque in morbum,

bum, quem Græci φρενῖτιδα vocant, id est, mentis alienationem & insaniam incidit, adeò vt de cætero rerum, quæ gerebant, nullum omnino sensum haberet. Itaque Tiberius genere Thrax, qui facilè primas apud Iustinum obtinuit, reip. capesit administrationem. Hunc Iustinus, ingenti collecto exercitu ad congrediendum cum Abaris iam pridem miserat. Qui quidem, militibus aspectum Barbarorũ haud ferentibus, parum aberat, quin captus fuisset, nisi diuina prouidentia eum præter omnium opinionem seruasset, & in fines imperij Romani reduxisset incolumem. Quippe temerarijs Iustini institutis obsecutus, ipse cum tota Romana rep. in periculum venit penitus intereũdi, & amplum imperij Romani decus Barbaris cõcedẽdi ad occupãdum.

Quòd Traianus ad Chosroem legatione fungens, res Romanorum in integrum restituit.

Caput XII.

PRoinde initum est mature consilium, rebus Romanis peropportunum & accommodatum, quo illud, quod temeritate peccatum erat, in integrum restitutum est. Nam mittitur ad Chosroem Trajanus, vir eximius, ex ordine Senatorio, magno in honore ab omnibus tum ob canos, tum ob singularem prudentiam habitus, non ex persona imperatoris, aut reip. legationem obiturus, sed pro Sophia duntaxat imperatrice verba facturus. Nam scripsit illa literas ad Chosroem, quibus apud illum de viri calamitate, deque rep. Principe orbata conquesta est, & quòd non oporteat illum in mulierem viduam, in Imperatorem iacentem & afflictum, in remp. desertam opeque destitutam impetum facere. Nam ei olim morbo diuexato nõ modo parem benignitatem declaratam, verũ etiam optimos quosq; medicos à rep. Romana ad ipsum missos, qui eum morbo leuarent. Quibus verbis persuasus fuit Chosroes: & quanquam in res Romanorũ extemplo erat incursionem facturus, tamen ad triennium paciscitur inducias pro partibus versus orientem, simulque decretum fuit, vt Armenia simili frueretur conditione, nullumque bellum ibi gereretur, neq; quisquam partibus ad Orientem vergentibus quicquam faceſſeret molestiæ. Dum hæc geruntur in Oriente, Sermium

mium oppidum à Barbaris capitur: quòd quidem fuerat iam olim à Gepædis occupatum, postea ab eisdem Iustino traditum.

De cooptato in imperium Tiberio & moribus eiusdem.

Caput XIII.

INterea temporis Iustinus de cõsilio Sophiæ Tiberium, Cæsarem declarat: taliaque verba in eo declarando locutus est, qualia à nulla historia vel vetere, vel recentiore sunt omnino commemorata, Deo videlicet propitio ei tempus largiente tum ad sua ipsius peccata confitenda, tum ad explicanda ea, quæ ex vsu reip. forent. Nam cum Ioannes Episcopus vnà cum suis, cumque principes ac magistratus, cum denique milites prætoriani in atrio sub dio, vbi eiusmodi negocia de more inueterato agi solent, in vnum cogerentur, Iustinus Tiberium tunica induens imperatoria, & læna circumuestiens, Sic clara voce locutus est: ne te in errorem inducat vestis splendor, neque illustris ornatus istarum rerum, quæ sub aspectum cadunt, decipiat: quibus ipse in fraudem impulsus, imprudens meipsum grauissimis supplicijs obnoxium reddidi. Itaque tu in rep. summa cum mansuetudine & animi lenitate regenda, mea vitia præstato. Atque digito magistratus demonstrans, nõ oportet, inquit, horum consilijs morem gerere: nam hi me in istas, quas cernis, miserias deduxerunt. Aliaque eius generis protulit verba, quæ omnes eum in maximam traduxêre admirationem, tum ad immensam vim lachrymarum profundendam impulêre. Erat iste Tiberius corpore maximè procero & robusto, & pulchritudinis excellentia omnium opinione maiore, adeò vt non Regibus solum & Imperatoribus, sed omnibus etiam hominibus facilè præstaret. Ac primũ quod ad corporis formam attinet, ea principatu planè digna fuit: quod autem spectat ad animum, illum mansuetudo & benignitas exornarunt. Primò ipso aspectu omnes videbatur ad se diligendum inuitare. Diuitias eas putauit, quæ cuiq; satis essent ad largiendũ, nõ solũ ad necessitatem, verũ etiam ad affluentiã. Nam non istud modò cõsiderabat, quòd qui opis indigeãt, illis beneficia accipiẽda sint, sed & imperatorem

torem Romanum deceat liberaliter dare. Aurũ verò adulterium existimauit, quod cum subiectorum lachrymis collectum est. Qua re inductus, tributum vnius integri annì vectigalibus condonat. Quinetiam prædia, quæ Ardamanes tributis impositis ferè labefactauerat, quasi in libertatẽ vindicauit, & non modò damnum pro eius magnitudine, sed etiam cum fœnore sarciuit. Atque iniquas largitiones, pro quibus alij Imperatores suos subiectos magistratibus pro libidine abutẽdos exponere et quodã modo diuẽdere cõsueuerant, remisit: cauitque per leges ne quid eiusmodi in posterum committeretur.

Quòd Tiberius imperator coacto magno contra Cosroem exercitu, illum Ductore militum Iustiniano, ab Romanorum ditione repulit.
Caput XIIII.

IDEM Tiberius, cũ pecuniam male & iniquè partam ita collocasset, sicut ratio & æquitas postulabat, res ad bellum faciendum necessarias parare, ingentem cogere exercitum virorum facile præstantissimorum tam ex gentibus transalpinis circiter Rhenum incolentibus, quàm ex cisalpinis, quinetiam ex Massagetis, alijsque ex genere Scytharum, ex Pæonia præterea, Mysia, Illyria, & Isauria collectorum, adeò vt propè centum quinquaginta turmas equitum lectissimorũ instructas haberet: quorũ subsidio Chosroẽ, qui statim post Daras expugnatas, tempore æstiuo in Armæniam inuaserat, indeque iter versus Cæsaream vrbem Cappadociæ primariã susceperat, penitus profligauit: Iste Chosroes tam insolenter se gessit aduersus imperium Romanum, vti cum Imperator legatos ad eum misisset, illis ne se quidem adeundi potestatem facere dignaretur, sed juberet eos Cæsaream vsque sequi. Ibi nanque se cõcilium de eorum legatione initurum dixit. Postquam verò exercitum Romanum ex aduerso sibi occurtentem, & à Iustiniano fratre Iustini, qui tam miserabiliter interfectus fuit, gubernatum, & armis firmè munitum, & tubas classicum canẽtes, & signa ad pugnã sublata, & milites acutè vociferantes, &

tes,& in acie pulchro ordine locatos iram & furorem anhelantes,& tantum ac tam egregium equitatum, quantum nemo aliquando ex Imperatorum numero vel ipsa cogitatione conceperit,animaduertit,vehementer obstupefactus, præ re tam insperata inexpectataque ex intimo pectore ingemuit, & prælium exordiri noluit. Eũ igitur pugnam differentem,cunctantem, terentem tempus, & callide ludificantem Curs Scytha, qui dextro cornu exercitus Romani præfuit, adortus est:& cum Persæ impetum eius ferre non possent,sed aciem penitus desererẽt. Curs magnam cædem hostium fecit. Postremum agmẽ à tergo inuadit: vbi apparatus tum Chosrois, tum totius exercitus locatus fuit. Capit thesaurum Regis vniuersum,& omnem præterea apparatum bellicũ,idque Chosroe inspectãte toleranteq;, atq; hoc potius perpetiendum arbitrante,quàm Curs impetu facto in ipsum irrueret. Curs igitur cum suis magna pecuniæ vi,& multis spolijs potitus est:iumenta cum sarcinis, inter quas ignis fuit, quem pro Deo coluit Chosroes, abducit: atque Persarum exercitu repulso, lætum pæana canens,sub crepusculum redit ad suos,qui iam stationes, in quibus ordine locabantur, reliquerant. Et adhuc neque Chosroes, neque illi præliari cœperant,Sed quædam duntaxat velitares pugnæ factæ sunt, Sicubi singuli ex vtroque exercitu, vti fieri solent,cum singulis congrederentur. Chosroes autem ingenti rogo noctu accenso, prælium nocturnum instituit. Ac cum Romani duos haberent exercitus, illum, qui versus septentrionem erat, intempesta nocte adoritur. Quo repentè & de improuiso pedem referente, Melitinam vrbem sitam in proximo,præsidijs nudatam,atq; prorsus desertam,à ciuibus inuadit,qua igne absumpta,parat se ad Fluuium Euphratem traijciendum. Vbi verò copiæ Romanorum in vnum coactæ, eum sequi cœperunt, ipse metuens de salute sua, conscenso elephante, fluuium transmittit:magna autem pars exercitus sui tranando flumine, vndis obruta est. Quam submersam cum accepisset, maturè decessit. Itaque Chosroes hoc postremum supplicium pro insana temeritate contra Romanos admissa luẽs, vnà cum suis,qui supererant,in orientem reuertit. Ibi autem pactas habuit inducias,ne quis eũ inuaderet. Iustinianus verò

nus verò incursione cum toto exercitu in fines ditionis Persarum facta, tota hyeme ibi commoratus est, nemine quicquam omnino ei exhibenti molestiarum. Circiter vero Solstitium æstiuum redit, nulla parte exercitus amissa: atque in finibus, quibus Romanorum & Persarum imperium terminatur, cum magna vitæ prosperitate & rerũ gestarum gloria totum æstatis tempus contriuit.

Quod Chosroes cum se superatum pugna dolenter tulisset, mortuus est, filio suo Hormisdæ Persarum imperio relicto. *Cap. XV.*

CHosroes autem ingenti doloris cumulo oppressus, animo fracto & ancipiti cura debilitato languens, cerebris deniq; & varijs ægritudinis fluctibus demersus, miserandum in modum interijt: ac legem, quam scripsit, ne rex Persarũ in posterum contra Romanos arma ferret, velut sempiternum suæ fugæ monimentum post se reliquit. Quo extincto, Ormisdes eius filius regnum capescit: de quo in præsentia omitto dicere, quandoquidem res deinceps exponendæ, me ad se vocant, & sermonis nostri cursum eo transferri expectant.

Quinam tum temporis præcipuarum ecclesiarum Episcopi fuerunt. *Cap. XVI.*

Benedictus vocatur à Platina.

CVm Ioannes, qui alio nomine Catelinus dicebatur, ex vita migrasset, Bonosus episcopatus Romani suscipit gubernacula: cui successit Ioannes alter: hunc rursus secutus est Pelagius. Episcopatum autem Constantinopolitanum, post Ioannem, Eutychius, qui etiam antea eundem rexerat, capescit. In sedem vero Alexandrinam, Apollinario mortuo, Ioannes successit: post quem Eulogius. Ad episcopatus Hierosolymitani gradum post Macarium ascendit Ioannes, qui in monasterio, quod

ὀνομαστὶ

ἀκοίμητῶν dicitur, vitam valde inopem & austeram trãsegerat: cuius temporibus nihil in statu ecclesię nouatũ fuit.

De terræmotu Antiochiæ regnante Tiberio. Caput XVII.

ANtiochiæ porrò, & Daphnæ, quæ est illi finitima, ad tertium annum imperij Tiberij Cæsaris tam ingens terræmotus in ipsa meridie extitit, vt Daphne tota, eius vi & impetu concideret, & Antiochiæ ædificia tam publica, quàm priuata ad terrã vsque disrumperentur illa quidem, sed non ita tamen, vti ad solum ruerent. Acciderunt præterea tum Antiochiæ, tum Constantinopoli aliã nonnullã, quæ longum sermonem requirunt: quæ quidem certe vtranque vrbem grauiter exagitarunt, & in maximas turbas coniecerunt: atque vt ex diuino quodam zelo ortã sunt, sic exitum habuere planè admirabilem, de quibus dẽ inceps verba facturus sum.

De tumultu qui propter scelestum Anatolium siebat. Cap. XVIII

ANatolius quidam, vir primum quidem plebeius & mollis, postea verò ad magistratus & alia munera obeunda subdolè, nescio quo modo, arrepsit, & Antiochiæ ætatem traduxit. Quo in loco res, quas habebat in manibus, sedulo executus est. Vnde cum Gregorio eius vrbis antistitæ maximam conflauit familiaritatẽ: persæpeq; illũ adijt, partim gratia de negocijs suis colloquẽdi, partim vt maiorem authoritatem ex crebra eius consuetudine sibi conciliaret. Iste Anatolius hostias simulachris immolasse fortè deprehensus est: qui cum vocaretur in quæstionem, homo impius, præstigiator, & infinitis inuolutus sceleribus repertus fuit. Et tamẽ parũ aberat, quin & ipse, & sui oẽs (habuit nãq; alios sui similes, qui idolis iti dẽ sacrificasse manifestò tenebãtur) liberi dimissi fuissent, nisi populus excitato tumultu, omnia turbis ita miscuisset,

vt consilium de illis impiis initum eo pacto diremptũ esset. Quinetiam contra Gregorium Episcopum clamores tolluntur: eum consilij Anatolij participem fuisse palam prædicatur. Porrò autem execrabilis dæmõ, humanæ vitæ perturbator, nonnullos induxerat, vt victimis immolãdis cum Anatolio se socios adiungerent. Hinc Gregorius in maximum venit discrimen, populo eum grauissimè exagitante insectanteque: hinc etiam tam vehemens in illum mouebatur suspicio, vt Imperator ipse Tiberius coràm ex ore Anatolij rei veritatem expiscari laboraret. Mandatum igitur dat, vt Anatolius & sui omnes Constantinopolim quàm celerrimè aduentarent. Quibus rebus cognitis, Anatolius ad imaginem quãdam Mariæ Deiparæ fune in carcere sublimem appensam accurrens, manibus à tergo complicatis se ei supplicare precesque adhibere ostendit. Illa autem eum velut sacrilegum detestata, & vt Deo inuisum coarguens, penitus abs se auertit: spectaculum planè horribile, & sempiternæ memoriæ prodendum. Quod quidem à præsidiarijs militibus, & ab his, quibus illius custodia cõmissa fuit visum est, & ab eisdem, omnibus alijs diuulgatum. Apparuit item Deipara re ipsa nonnullis alijs fidelibus, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens, Anatolium filium suum contumelijs afficere. Vbi verò Anatolius ad vrbem Constantinopolim deductus fuit, & ibi verberibus supra modum cæsus, nihil contra Episcopum potuit dicere, ipse cum suis maioris tumultus & seditionis planè popularis ciuitati author & causa extitit. Nam cum quidã illorum sententiam haberent de se pronuntiatam, vt non morte, sed exilio duntaxat mulctarentur, populus diuino quodã zelo incensus, omnia turbare, bile & iracundia exardescere, exilioq; damnatos rapere cœpit: qui in nauem piscatoriam impositi, totius populi suffragijs viui ignis tradebantur incẽdio. Contra Imperatorem porrò & Eutichium Episcopum suum, tanquam fidei proditores grauiter vociferari. Nec dubium quin & Eutychium, & eos, quibus potestas in Anatolium cum suis inquirendi permissa fuit (istos nanque in singulis locis conquirere, & vndique circunsidere cœperunt) prorsus è medio sustulissent, nisi Dei prouidentia, quæ omnium saluti prospicit, illos è quærentium mã-

ἀνατία *Vide Bayfiũ.*

tium manibus eripuisset,& tam ingentis populi multitudinis furorem pedetentim sedauisset: Siquidem ita factum est,vt neque vllum atrox facinus eorum manibus ederetur,& Anatolius primum in amphitheatro bestijs expositus,ab eisdem dilaniaretur:deinde ageretur in crucé. Neq; tamen ita finem suppliciorũ sibi inflictorum repperit. Nam lupi corpus eius in terram disturbantes, (quod ante nunq; visum fuisset)pastu crudeli membratim deuorarunt. Erat autem quidam è nostris hominibus, qui prius,quàm res istæ confectæ essent,dixerat, se secundum quietem vidisse, sententiam contra Anatolium ac suos à populo latã. Quin etiam vir illustris,qui Imperatoris palatio præfuit, quique partes Anatolij acriter admodum tuebatur, dixerat quoq; se vidisse Deiparã Mariam,eãque sic ipsi locutam:quousq; defendis causam Anatolij, qui tum me, tum filium meum tantis onerat contumelijs? Sed de his hoc modo.

De Mauricij præfectura,& eius virtutibus.

Caput XIX.

TIberius,Iustino mortuo,corona decoratus imperatoria,Iustinianum honore propterea spoliat, quòd non tam feliciter atque antea cõtra barbaros depugnauerat. Ducem verò Orientis designat Mauritium, qui & genus & nomen traxit ab antiqua Roma:verùm ob parentes, ex quibus proximè oriundus est, Arabissum vrbem Cappadociæ patriam agnouit. Vir erat prudens, ingeniosus, in rebus quibusque diligens, animo constans ac stabilis: ipsa vitæ ratione & moribus compositus,beneque cultus. Ventris etiam cupiditates sic coercuit, vt non modò rebus necessarijs & facilè parabilibus, verùm etiam alijs omnibus, quibus vita intemperans se insolenter efferre solet,abstinuerit. Vulgus hominũ nõ facilè admisit ad colloquiũ: neque aures cuiusq; sermonibus patefecit, quippe qui sciret alterum contemptũ,alterum assentationem parere. Raro se adeundi concessit potestatem,eamque non nisi vehementer oratus largitus est. Aures sermoni superuacaneo obtu-

rauit, non cera, vt est apud Poetam, sed ratione, vt illa pro claui existeret, quæ eas hominum sermonibus commodè tum aperiret, tum occluderet. Inscitiam autem matrē audaciæ, & timiditatem, quæ ei vicina & finitima est, sic abse depulit, vt in temeritate periculum, in cunctatione securitatem esse censeret. Quippe fortitudo & prudentia, quæ in eius animo insidebant, sic ferebantur ad res gerendas, sicut temporum momenta postulabant, habenasque appetitionis ita direxerūt, vti vsus rerum requirebat, adeo vt in ea tum remittenda, tum intendenda modus quidam & moderatio conseruaretur. Sed de hac re postea accuratius disputabimus. Nam quam egregius quisque sit, & qualem naturam moresque habeat, ex eius imperio cōsyderandum est: quæ vna res hominem solet perspicue, qualis sit, ostendere: quandoquidem cum libera sit ei viuendi potestas, ea, quæ sunt in animi domicilio recondita, omnium oculis subijcit ad contemplandum.

Iste Mauricius cum bellum in exteris regionibus gereret, ciuitates & arces Percis accommodatissimas cepit, tantamque prædam inde auexit, vt insulas, vrbes, agrosq; diu ab hominibus desertos, captiuis, quos abduxerat, cōpleret: terramque quæ ante cultura omnino caruerat, iam sedulo coli efficeret: atque adeo ex illis hominibus ingentem cogeret exercitum, qui contra alias gentes valde viriliter & excelso animo dimicarunt: denique quanque familiam domesticis ministerijs impleret, quoniam captiui quàm minimo comparari poterant.

Quòd Mauricius Chosroem & Adaarmanem Persarum ductores superauit. Cap. XX.

PORro autem idem Mauricius cum præstantissimis quibusque Persarum, vtpote cum Tamo Chosroe & Adaarmane, qui copias ingentes ad bellum faciendum ducebant prælijs decertauit. Verùm quo modo, quoue tempore, & qua fortuna res istæ ab eo gestæ sint, vel alij literis persequantur, vel nos in alio opere separato, (præsertim cum in opere, quod in manibus est, aliarum re-

aliarum rerum explicationem ſimus polliciti) fortaſſe exponemus. Tantum tamen hoc loco dicam, Tamo Choſroem in acie non exercitus Romani fortitudine, ſed ſola ducis pietate,& in Deum fide cecidiſſe. Adaarmanem autem viribus in prelio profligatum, ac multis amiſsis copijs verſum in fugam, idque cum non ſolum Alamundarus, barbarorum Scenetarum dux Mauricium propterea prodiderat,quòd fluuium Euphratem traijcere, & contra Scenetas barbaros,qui ex aduerſis partibus militabant, ei ſubſidio venire noluit(iſti enim Scenetæ ab alijs propter equorũ velocitatẽ euinci nõ poſſunt, neq; ſicubi intercluſi ſint, capi,ſed hoſtes,dũ fuga ſit ipſis facienda, longè præuertũt) verumetiam Theodoricus dux Schytharum, qui intra teli iactum conſiſtere non audebat, ſed ſe cum ſuis illico fugæ mandauit.

De ſignis quæ Mauricij imperium indicabant.
Caput XXI.

SIgna quoque diuinitus oſtentata antegreſſa ſunt, quæ Mauricium Imperatorem fore præſignificarũt.Nam ad multam noctem ei intra ſanctuarium templi ſanctæ & caſtiſsimæ virgini,& Deiparæ Mariæ dedicati, quod quidem ab Antiochenis templũ Iuſtiniani nuncupatur,thus incenſum offerenti, auleum ſacræ menſæ igne conflagrare viſum eſt, adeò vt ingens admiratio ac ſtupor illum inceſſerit, viſionemque magnopere extimuerit. Cui aſtans Gregorius illius vrbis Epiſcopus dixit, viſionẽ cœlitus demiſſam eſſe, & ſummum ei ſplendorem atque eximium portendere. Apparuit præterea verſus Orientem re ipſa Chriſtus Deus,vltionem de hoſtibus requirens. Qua quidem viſione imperium Mauricij perſpicuè præmonſtratum eſt. Nam à quo, quæſo,niſi ab imperatore & ab homine,qui ipſum piè colebat,rem eiuſmodi poſtularet? Quinetiam mihi de his rebus percontanti, aliæ res ſanè memorabiles, & dignæ hiſtoria, à parentibus ſuis narratæ ſunt. Nam pater eius memorauit, ſe eo tempore, quo Mauricius conceptus fuit, in ſomnio vidiſſe vitem maximam ex ſuo

cubili pullulascere, & botros ferè innumerabiles & maturos ex ea dependere. Mater autem narrauit, terram tempore partus sui suaueolentem odorem, peregrinum, & alternis vicibus variatum ex se efflasse: atque sæpe laruam, quam Græci ἔμπουσαν vocant, infantem de loco in locum mouisse, tanquam illum voraturam, minime tamen ei nocere posse. Itemque Symeones, qui propè Antiochiam in columna habitauit, vir ad res quasque prudenter ac studiosè exequendas aptissimus, & omnibus diuinis virtutibus eximiè ornatus, multa cum verbis, tum factis expressit, quæ Mauricium imperatorem fore plane iudicarunt. De quo Symeone, quæ sunt ad commemorandum accommodata, proximus liber explicabit.

De Mauricij & Augustæ creatione
Caput XXII.

CVM autem Tiberius iam propè ad extremum spiritum edendum veniret, Mauricio, qui ad imperium gubernandum iam elatus fuit, filiam Augustam collocauit in matrimonium, & imperium pro dote tribuit: qui tametsi ad exiguum tempus in administrando imperio gratem propagauit, tamen pro rebus præclarè à se gestis (quas quidem hoc sermone commode complecti non possumus) tum immortalem nominis sui memoriam, tum optimam reip. hæreditatem, Mauricium nempe, quem imperatorem declarauerat, reip. reliquit: quique etiam sua ipsius nomina illis impertiuit: siquidem Mauricium, Tiberium, Augustam, Constantinam appellauit. Quæ verò res ab illis gestæ sint, proximus liber, Dei iuuante gratia, perdocebit.

De temporis, à Iustino Iuniore vsque ad Mauricium, supputatione.
Caput XXIII.

VT autem ordinem temporum accuratissimè complectamur, intelligendum est, Iustinum Iuniorem per se solum ad annos duodecim & menses decem cum dimidio regnasse, atque vnà cum Tiberio ad annos tres & vndecim menses, totumque tempus regni sui annos sedecim &

cim & nouem menſes cum dimidio complexum eſſe. Regnauit autem Tiberius per ſe ſolum annos quatuor, cũ Iuſtino autem annos tres & menſes vndecim: adeò vt ſi annos à Romulo ad declarationem Mauricij imperatoris in vnum colligere volumus, erunt ſicut tum numerus annorum antegreſſus, tum hic, quem in præſentia ſubduximus, manifeſto declarat.

Deſideratur aliquid in græco codice. Vide Cu. Numeros annorũ deſiderat. vide Chro. Euſeb.

De Hiſtoriæ ſerie ad nos vſque ſeruata. Caput XXIIII.

QVod autem ad ſeriem temporum, quam eccleſiaſtica poſtulat hiſtoria, attinet, ea quidem in monimentis eorum, qui eandem hiſtoriam ſcripſerunt ſtrictim & breuiter tradita eſt. Nam tempora à Chriſto ad Conſtantinum complexus eſt Euſebius: à Conſtantino ad Theodoſium iuniorem, Theodoritus, Sozomenus, & Socrates: de cuius imperatoris rebus geſtis etiam hoc opus, quod habemus in manibus, multa diſſeruit. Quod verò ſpectat tum ad veterem tum ad externam hiſtoriam, qua res ab initio mundi geſtæ continentur, eſt illa quidem ordine à diligentibus ſcriptoribus literis mandata. Etenim primum Moyſes hiſtoriam ſcribere exorſus (vti eſt ab illis, qui has res in vnum colligunt, perſpicuè demonſtratum) res à primis mundi iactis fundamentis geſtas, verè ſicut à Deo, qui cum in monte Sina collocutus eſt, didicerat, literis prodidit. Deinde alij, qui hunc ſecuti, viam ad noſtram religionem muniebant, res deinceps geſtas ſacris monimentis expoſuerunt. Longam porrò Ioſephus ſcripſit hiſtoriam, eamque refertam vtilitate cuiuſque generis. Quæ verò vel fabulis commentitijs redundantia, vel re ipſa à Græcis & veteribus Barbaris geſta, qui & ipſi inter ſe, & alteri contra alteros multa prælia commiſerunt, referuntur, aut ſi quid aliud poſt homines natos factum conſtat, hæc omnia tum à Charace, Theopompo & Ephoro, tum ab alijs ferè infinitis conſcripta ſunt. Quod autem pertinet ad res geſtas Romanorum, quæ totius penè orbis terrarum hiſtoriam complectuntur, aut ſi quid aliud acciderit, ſiue ex mutua inter ipſos diſcordia, ſiue ex bellis contra alios ſuſceptis, ſunt iſta à Dionyſio

Eſdras & Prophetæ.

nysio Halicarnassæo accuratè scriptis prodita : qui historiam ab illorum ætate, qui Aborigines vocantur, ad Pyrrhum regem Epiri deduxit. Ex cuius temporibus ad euersionem Chartaginis, Polybius Megalopolitanus res gestas explicauit : quarum singulas scitè & solerti cum iudicio distinxit Appianus, easque licet varijs temporibus confectas in vnum congesit : quinetiam, quæ post illorum ætatem facta sunt, itidem cõmemorauit. Porro res vsq; ad Iulium Cæsarem gestæ, à Diodoro quoque Siculo sunt expositæ, & à Dione Cassio, qui historiam ad Antonium ex Emesa ortum deduxit. Eadem ferè aut similia sunt ab Herodiano, qui ad mortem Maximi finem scribendi fecit, explanata. Itemque Nicostratus Sophista ex Trapezunte, res gestas ab imperio Philippi, qui Gordiano successit, vsque ad Odæmathum ex Palmyra satum, turpem ignominiosamque Valeriani contra Persas expeditionem narrauit. De eisdem quoque Dexippus scripsit plurima, qui historiam orsus est à regno Medorum, & ad imperium Claudij, qui successit Galieno, eam continuauit. A quo literis etiam consignata sunt ea, quæ Carpi, & aliæ gentes Barbaræ in Hellade, Thracia, & Ionia bello gerendo confecerunt. Eusebius item initium ab imperatore Octauiano capiens, ad Traiani & Marci tempora, quinetiam ad mortem Cari historiam prouexit. De eisdem temporibus quædam sunt ab Ariano & Asinio Quadrato notata. Tempora autem, quæ sunt deinceps consecuta vsque ad Arcadium & Honorium imperatores, pertexuit Zosimus : res verò post eorum ætatem gestas, Priscus Rhetor & alij complexi sunt. Quas res omnes Eustathius Epiphanensis strictim quidem, sed præclare tamen in primis, duobus voluminibus persecutus est : quorum alterum res gestas à mundi primordio, ab Ilij vastationem, alterum ab eo tempore ad duodecimum annum imperij Anastasij comprehendit. Quæ deinceps ad tempora Iustiniani facta sunt, scribit Procopius Rhetor.

Tempora quæ post secuta sunt, etsi Agathius Rhetor, & Ioannes tum ciuis, tum cognatus meus ordine exposuerunt, ad

runt, ad tempus, non solum quo Chosroes Iunior ad Romanos profugit, verum etiam quo in regnum restitutus est per Mauricium, (qui ad eam rem conficiendam minimè langueſcere, sed strenue, vt decebat imperatorem, aggredi visus est, & Chosroem cum magna pecuniæ vi & exercitu in regnum deducere) tamen historias suas hactenus non ediderunt. De quibus postea etiam, benigna Dei gratia nobis facultatem largiente, ea, quæ sunt consentanea, disserere animus est.

FINIS LIBRI QVINTI.

EVAGRII

EVAGRII SCOLASTICI, ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIBER SEXTVS.

De Mauritij & Augustæ nuptiis. *Caput I.*

AVRICIVS, susceptis imperij gubernaculis, primum ea, quæ ad nuptias spectabant, apparauit: deinde Augustam, alio nomine Constantinam appellatam, ritibus, quos decus exigit imperij, solemniter celebratis, vinculo matrimonij sibi copulauit: tũ pompam magnifice ac splendide egit nuptiarum: postremo conuiuia publica cum summo splendore per totam vrbem agitanda curauit. Aderant autem his nuptijs vera pietas & regia magnificentia, quæ eas, & præclarissimo comitatu, & muneribus honorificentissimis adornauere. Nam altera non solum vtrumque Mauricij parentem (quod nulli ante imperatori euenisse aliquando traditum est) nuptias decora canitie, & rugis plane venerandis cohonestaturum, verum etiam fratres pulchritudine & forma eximios, ea solénia exornaturos adduxit. Altera verò vestẽ auro intertextã, purpura & lapidibus Indicis collustratam, coronas multo auro & magna lapidum prætiosorum varietate ac splendore illuminatas, & omnes nobiles tam qui in militiam, quàm qui in aulam ascripti erant, attulit: qui quidem & tedas accendebant nuptiales, & splẽdidè ornateque, quò se magis in luce & in oculis omnium collocarent, solemnem illam nuptiarum celebritatem decorabant: sic vt pompa illa nihil inter homines vel illustrius, vel beatius vnquam factum esse memoriæ proditum sit. Quinetiam Damophilus rerum Romanarum scriptor ait Plutarchum Chæronem scitè quidem dixisse, quod huius v-

ius vnius vrbis gratia(Romam dico) virtus & fortuna societatem inter ipsas coiuerũt:at ipse equidem dicerem,pietatem veram & felicitatem in vno Mauricio ad hunc modum propterea coiuisse,quòd vera pietas feliciratem vi sua adesse coegit, & neutiquam omnino eam euerti labefactariue passa est. His rebus confectis, Mauricius deinceps non corpus modo,verum etiam animum eximia purpura & corona vestiuit. Nam solus ferè ex imperatorum numero sibi ipsi imperare nititur,& imperator reuera factus, primũ popularem perturbationum statum ex animo suo exigere: deinde statum optimatum in rationis domicilio constituens, viuum se virtutis exemplar præbere, quo subiectos ad se imitandum erudiret. Atque ista dicuntur à me quidem, non vti eum blanditijs & assentatione deliniam (cur enim amabo hæc à me ad eum finem dicerentur, cum ille, quæ ipse literis prodo, penitus ignoret) sed quòd tum dona à Deo ei tam munifice tributa, tum res, quæ tam varijs modis adeo prosperè & feliciter acciderunt, ea ita se habere liquidò ostendunt. Quæ sane omnia ex animo & ingenuè Deo accepta referre debemus.

De Alamundaro Saraceno & nato eius Naamane. Caput II.

ISTE imperator præter cæteros omnes operam dabat, vt nullius sanguis, qui læsæ maiestatis reus fuit, omnino funderetur:& propterea ne Alamundarum quidẽ Scenitarum Arabum ducem,qui ipsum(vt ante commemorauit) prodiderat, mulctauit morte, sed vna sola insula expulsum cum vxore & quibusdam liberorum, iussit mulctæ loco in Siciliam demigrare. Quinetiam Naamanem huius filium, qui infinita mala in remp. inuexerat, qui vtranque Phœniciam & Palæstinam populatus fuerat, qui denique easdem regiones opera barbarorum, quos circum se habebat, eodem tempore, quo pater Alamundarus capiebatur, in seruitutem redegerat, cum omnes morti addixissent, in libera tenuit custodia, nulloque præterea supplicio affecit. Eadem quoque clementia erga infinitos alios ab eo ostentata est, vti singillatim, cum locus opportunus inciderit, declarabo.

De Io-

De Ioannis præfectura, & Philippico, & quæ ab eis gesta sunt. Caput III.

DVX vero copiarum in Oriente militantium primum Ioannes, genere Thrax à Mauricio missus est, qui in nonnullis prælijs male rem gerens, in alijs rursus, quod antè peccauerat, sarciens, nihil, quod sit in laude ponendum, transegit. Deinde Philippicus, affinitate cum Mauricio (vnam namque ex sororibus duxerat vxorem) coniunctus: qui extra fines imperij Romani in regiones alienas egressus, omnia, quæ ante pedes erant, depopulatus est, magnisque spolijs potitus, multos tum ex nobilibus & patritijs Nisibis, tum ex alijs, qui cis Tigrim fluuium accolebant, interfecit. Congreditur porrò cum Persis, & graui commisso prælio, multos è Persis eósque illustres prostrauit, complures viuos cepit. atque vnam turmam, quæ in collem opportuno in loco situm confugerat, cum capere posset, dimisit illæsam: quæ quidem pollicebatur, se quàm primum ad regem suum legatos de pace missuram. Alias præterea res, dum copias Romanorum ductabat, confecit, militesque à luxu & delitijs vindicauit, & velut freno ad modestiam & obsequentiam assuefecit. Quas res his, qui vel de eiusmodi modo scripserint, vel scribere sint aggressuri, eatenus si placet persequendas relinquimus, quatenus vel auditione acceperint, vel cõceperint opinione: quorum oratio præ ignoratione labi, atque adeo claudicare, & vel præ nimio partium studio remissa, vel præ nimio odio cæcata à vero aberrare solet.

De Pristi præfectura, & quæ facto repente à militibus suis in eum impetu, perpessus sit. Caput IIII.

POst Philippicum, illud ducis munus capessit Priscus: ad quem sine causis grauibus & necessarijs non facilis & expeditus patebat aditus. Quippe existimauit, si modò multum ipse secum solus versaretur, tum se omnia ex sententia gesturum, tum cõpias, quibus præfuit, eo pacto inductas ad metuendum, multo facilius eius mandatis obtempera-

temperaturas. Verùm cum ad exercitum, supercilijs elatis, insolenti obtutu, & toto corporis habitu ad nimiam arrogantiam composito accederet, militibusque nonnulla de militum in bellis gerendis tolerantia, de exquisita armatura, denique de præmijs, quæ essent à rep. accepturi, exposuisset, illi antè de ijs rebus satis persuasi, palam suæ iræ furorem ostendere, simulque eò prorumpentes, vbi tentorium sibi posuerat, omnem magnificum eius apparatum, & thesaurum prætiosissimum barbarorum more diripere cœperunt: atque parum certè aberat, quin eum ipsum confecissent, nisi equo quodam vectario conscenso, Edessam propere confugisset: quam vrbem, missis quibusdam copijs, obsidebant, Priscumque repetebant.

De Germano, qui imperij summam, inuito reluctanteq; animo suscepit. *Caput V.*

VBI verò ciues Edessæ Priscum reddere noluerunt, milites, eo relicto, Germanum copiarum in Phœnicia Libanesiensi militantium ducem vi manuque captum, suum ducem atque adeo imperatorem designant. Cum autē is id muneris recusaret, illiq; instarent acrius, & grauis cōtentio vtrinq; oriretur, partim quòd hic cogi noluit, illi eū compellere conati sunt, & cum illi minarētur se eum interfecturos, ni spōte munus illud susciperet, hicque planè declararet, se neque metuere, neque vlla ex parte attonitum esse, tandem eum verberibus cædere, & corporis membra mutilare aggrediuntur: quos cruciatus illum minimè toleraturum (nam eum neutiquam plus habere duritiæ ad plagas ferendas, quàm quod natura eius ætasque præ se ferebat) in animū induxerunt. Eum igitur aggressi, & quid pati posset, experti, cautione quidem & clementia, ne eum grauiter læderent, adhibita, tandem eorum instituto ascentiri, & iusiurandum dare, se re vera fidem illis seruaturum cogunt. Itaque ad eum modum, illum, cui ipsi imperauerant, imperare, & quem rexerant, regere, & quem velut captiuum duxerant, ipsis dominari compellebant. Quinetiam alios omnes ordinum præfectos, duces manipulares, tribunos, centuriones, & decuriones de gradibus suis deturbant, sibique quos volunt, præficiunt: imperium denique

denique maledictis figunt. Et quanquã erga vectigales gerebant se moderatius, quàm barbari solent, tamen erga socios & reip. administros animo erãt plane alieno. Nã neq; commeatum mensura, aut pondere accipere, neque diuersorijs sibi præstitutis contenti esse voluerunt, sed mens cuiusque cuique lex, & voluntas pro regula præscripta fuit.

Quòd cum rursus Philippicum imperator emitteret, exercitus illum recusauit.

Caput VI.

IMperator igitur mittit Philippicum, qui istas res corrigeret: quem milites non solum non admiserunt, sed si quem eius partibus fauere suspicarentur, eum in grauissimum vitæ discrimen adduxerunt.

De Gregorio Theopolitano, hoc est, Antiocheno episcopo, & intentata aduersus eum calumnia, & quomodo falsam illam redarguerit.

Caput VII.

HIS rebus hoc loco cõstitutis, Gregorius Antiochiæ episcopus, Constantinopoli domum reuertitur, graui confecto certamine, de quo iam dicturus venio. Cum Asterius Orientis gereret præfecturam, & contentio inter eum & Gregorium orta esset, primum omnes ciuitatis primores, partibus Asterij se addixerunt. Deinde adiuncti sunt etiam ei, si qui populares erant, & artes exercebant in ciuitate (singuli enim se aliquid damni à Gregorio accepisse affirmabant) postremò plebi vt conuitia in Gregoriũ iacerent permissum erat. Ambo igitur, & optimates, & populares in eandem cum plebe quasi pedibus iniere sententiam: & tum in plateis, tum in theatro probra & contumelias in episcopum Gregorium intorquere non cessauere: quinetiam ne à Scena quidẽ talis abfuit petulantia. Quapropter Asterius abdicatur præfectura, ad quam administrandum Ioannes deligitur: cui imperator dabat mandatũ, vt de seditione illa accurate inquireret. Hic Ioannes vir quidem erat, ne ad minima quidem negocia procuranda, nedum ad tam grauem prouinciam suscipiendam idoneus.

Itaque

Itaque cum ciuitatem tumultu ac perturbatione refersisset, edictumque publicasset, cuique liberum esse pro arbitratu Episcopũ insimulare, libellum contra eũ à quodam argentario recepit, quo accusabatur cum propria sorore alteri viro in matrimoniũ data rem habuisse. Recipit item ab alijs eius generis hominibus, quod prosperum ciuitatis statum non semel, sed sæpius labefactauerat. At Gregorius cum de eo se purgauit crimine, tum de alijs ad Imperatorẽ & concilium prouocauit. Me igitur cum eo assiduè versante, presenteque, iter capit Constantinopolim de criminibus hisce se purgaturus. Ac cum Patriarchæ omnes, partim per se, partim per vicarios quæstioni de Gregorio habitæ interessent, & causa esset coram sacro senatu, & multis sanctissimis primarum vrbium Episcopis cognita, post multas & graues contentiones secundum Gregorium sententia pronunciata est, vt eius accusator neruis excruciatus, & circum ciuitatẽ actus, exilio mulctaretur. Itaq; Gregorius inde ad suam sedem reuertitur: interea loci milites tumultus ciere non desinũt, Philippico circiter Beroeam & Chalcidem vrbem commorante.

Quòd iterum terræmotibus Theopolis concutiebatur.

CAPVT VIII.

QVatuor mensibus post reditum Gregorij dilapsis, anno sexcentesimo, trigesimo septimo post nomen Antiochiæ vrbi impositum, & anno sexagesimo primo post terræmotum, qui proximus ante in ea ciuitate extitisset, cum ipse pridie Calend. Octobris teneram virginẽ vxorem ducerem, & ciuitas propterea festum celebraret, & publicos conuentus cum pompa circiter thalamum iugalem agerent, tertia hora post crepusculum, turbatio & terræmotus simul cum impetu irruens, totam ciuitatem concutit. Multaque loca, conquassatis fundamentis, deturbat: adeò vt omnia ædificia circa Ecclesiam sanctissimam ad terram prosternerentur, excepto solo hemispherio, quod Euphræmius ex lauro construendum curauerat, quodque terræmotu remporibus Iustini facto non parũ acceperat incommodi, quod denique terræmotibus, qui deinceps acciderunt,

grauiter agitatum versus septentrionem ita inclinabatur, vt trabes ligneas eijceret, quæ cũ ingenti fragore conciderũt, hemisphærio in proprium locũ resiliente, & velut perpendiculo quodam directè locato. Multæ etiã partes Ostracinæ, & Psephium, de quo supra diximus, & omnia illa loca, quæ Brisia vocantur, quinetiam ædificia sanctissimi templi Deiparæ Mariæ corruerunt, media quadã porticu mirũ in modũ cõseruata. Porrò autẽ oẽs turres quæ in plano constructæ erant disiectæ sunt, reliquo ædificio, pinnis muri exceptis, integro stante manenteq;. Pinnarũ autẽ lapides nõnulli retro pulsi, minime tamen prolapsi sunt. Alia præterea templa, & vtrunq; balneũ publicũ, quod duobus distinctis temporibus inseruit, eadẽ oppressit calamitas. Multitudo quoq; promiscuè est eadẽ inuoluta clade: & vt quidam cõiecturã ex pane, q; ĩ tota ciuitate cõsumi solet faciũt, hęc lues sexaginta hominũ millia extinxit. Verũ episcopus præter omniũ expectationẽ euasit incolumis, toto domicilio, in quo sedebat, ruinam passo, & solis illis, qui eũ circũsistebãt seruatis, alio præterea nemine: qui illum omni festinatione subleuantes, cum terræmotus locum secunda concussione patefaceret, per funem demissum è periculo eripuerunt. Accidit autem in hoc infelici casu res quædam ciuitati persalutaris. Nam clemẽtia Dei propitij furorẽ suum mitigãtis, & virga miserationis & misericordiarũ peccata populi corrigentis, nullũ incendium factum est, cum ingẽs flãma, quæ partim ex foco, & lucernis tam publicè, quàm primatim accensis, partim ex culinis, balneis, & alijs locis propè infinitis erumpebat, totam vrbem circuiret. Hoc terræmotu oppressi fuere tũ nobiles & illustres viri quàm plurimi, tum Asterius vnà extinctus. Quam cladem vrbi inflictam pecunia farsit imperator.

Quod Barbari propter exercitus Romani defectionem, audaciam sumentes, illum adorti à Germano fusi prostratique sunt. CAPVT IX.

QVod autẽ ad exercitũ attinet, eodem fere loco fuit: adeo vt Barbari persuasum habẽtes, neminẽ eos prohibiturũ, quò minus suo more grassarẽtur, in fines Romanorũ irruerent. Verũ Germanus cũ suis copijs illis obuiam profectus, vi manuq; sic profligauit, vt ne vnus fieret reliquus

reliquus, qui cladem cæteris Persis nuntiaret.

De imperatoris Clementia in eos qui ducem suum deseruerant. CAPVT X.

EXercitum igitur pecunia remuneratur quidem imperator, sed Germanũ alioſq; in iudiciũ vocat: & tametsi contra omnes mortis pronũtiata fuit sententia, tamen neminẽ eorũ vllo affici incõmodo passus est, sed munera illis impertijt. His rebus ita cõstitutis, Abaribis vsq; ad locũ, qui lõgus murus appellatur, irruptione facta, Singedonem, Anchialũ, totam Helladem, & alias præterea ciuitates & arces expugnant, sibiq; subijciũt, omnibus rebus ferro & igne vastatis, idq; cũ multæ copiæ Romanorũ in Oriente versarentur. Itaq; imperator Andreã suorũ satellitũ facile prĩcipẽ mittit, psuasurũ exercitui, vt duces manipulares, & alios præfectos, quos antè habuerãt, admitterẽt.

Quòd Gregorius Theopolitanus episcopus, ad reconciliandum exercitum mittitur, & eius apud milites oratio. CAPVT XI.

AC cum milites Andreę hortationẽ ne audire quidem sustinerent, negocium ad Gregorium transfertur, nõ solum q̃ res maximas cõmodè conficere poterat, sed quòd multũ honoris ei iure debebat exercitus: quippe nõ nulli milites ab eo pecunia liberaliter donati erãt, alij vesti tu, cibo, & alijs rebus adiuti tum, cum in album militũ relati, & per eum admissi fuerunt. Itaque nuntijs in loca singula missis, totius exercitus facile principes Litarbis (qui locus Antiochia abest circiter trecenta stadia) in vnum cogendos curat. Ad quos cum accessit, genibus humi positis talem habuit orationem. Iam pridem mecum decreueram, ò Romani, (qui hoc nomen verè vsurpatis) ad vos iter suscepisse, quò tum de rerum præsentium statu vobiscum communicarem, tum illud vnà inirem consilium, quod mea erga vos beneuolentia, quam vos vestris animis sine dubio percepistis satis iam tum confirmatam, cum naualem pugnam à vobis susceptam, tempestatemq́ue inde excitatam subsidijs opportunis ac necessarijs subleuaui. Verùm hactenus illud à me dilatum est, diuina fortasse prouidentia neutiquam potestatem concedente, quò tum Persæ vires ac fortitudinem Romanorum, à quibus etiam

duce destitutis erant profligati, penitus perspicerent, tum, vester syncerus & beneuolus in remp. animus & tempore, exploratè cognitus, & rebus gestis comprobatus, omnino, confirmaretur. Nam illud planè omnibus notum ac testatum effeciistis, quòd quāuis aduersus duces vestros alienato, sitis, & offenso animo, nihil vobis rep. exiitit antiquius, Quod cum ita sit, deinceps iam quid agendum sit, videamus. Imperator vos ad amicitiā vocat: pollicetur omnium, quę ante hac à vobis peccata sunt, se prorsus obliturum: vestram in remp. beneuolentiam, & animorum in bello geren, do magnitudinem satis putat habere ponderis ad veniam, vobis iure impetrandam: atque ista omnia velut certissima, pignora dat, se vobis vestra errata condonasse. Aitque, si, vestræ erga remp. beneuolentiæ Deus tantum tribuebat, vt, propterea perficeret vti post peccata depulsa non minor, quàm antè in vobis eluceret fortitudo (quod quidem euidens culpæ remissæ argumentum est) qui fieri potest, vt ipse meam voluntatem non dirigam eò, quò diuinus instinctus eam inclinauerit. Mihi igitur, ò Romani, quàm celerimè obsecundate: & ne prodamus occasionem nobis in, præsentia oblatam, neque nostra incuria eam præterlabi sinamus. Etenim cum prætergrediatur, odit moram, & ægrè, admodum ferens, quod negligentia præterita sit, se rursus, præhendi omnino non patitur. Quocirca paternæ & auitæ, obedientiæ estote hæredes, quemadmodum estis & fortitudinis, vt in omnibus rebus vos verè Romanos declaretis: atq; nullus obtrectator vel nominis vestri perstringendi causam habeat, vel vos filios degeneres esse ac spurios, ostēdēdi. Nā patres ac maiores vestri à Consulibus & Imperatoribus gubernāti obediētia, & animi celsitate vniuersum orbē terrarū in potestatē ac ditionē suam redegerunt. Quid Manliū Torquatum cōmemorē, qui filiū suum, licet, res præclaras gessisset, tamen propter neglectā ab eo obedientiam è medio sustulit? Nam prudenti ducū consilio, & militum alacri obedientia magnæ & præclaræ res cōfici solent. Verū cum altera istarum rerum alterius ope careat, negocium susceptū claudicat, labat, & omnino male geritur, nec immeritò: præsertim cum duæ res, quæ necessariò coniungi debent, penitus dissocientur. Ne sit igitur vlla in vobis mo-

« bis mora, sed mihi quàm primum morē gerite (quippe epi-
« scopus inter Imperatorē & exercitū causam agit) & decla-
« rate, quod in vestris conatibus nulla insit tyrannidis exer-
« cendæ significatio, sed quod iustū odiū à vobis ad tempus
« contra duces, qui vos iniuria affecerint, susceptū sit. Quod
« si ita sit, vt non quā celerrimè his consilijs assentiamini, ipse
« tamen videbor cū beneuolentiæ in remp. tum amicitiæ erga
« vos officio perfunctus esse. Illud porrò cum vestris menti-
« bus considerate, quales tyrannorum exitus fuerint. Cogi-
« tate præterea, qua ratione res, quas habetis in manibus, ex-
« pedire possitis, præsertim cū mea quidem sententia, vt oēs
« vnà cōsistatis fieri nullo modo potest. (Vnde nanq; vel fir-
« mamētū, vel res, quas mare ad hominū subsidiū continenti
« suppeditare solet, vobis apportabuntur) nisi Christianos
« bello oppugnantes, & vicissim ab illis oppugnati, turpissi-
« mum dedecus tum admittere, tū subire volueritis? Et quis
« tandem futurus est exitus? Certè in varia loca dispersi dis-
« sipatiq́ue vitam miserè transigetis. Atque inde è vestigio
« vltio sequetur, quæ vobis de cætero veniam cōcedi nō si-
« net. Quare date mihi dexteras, & mutuò inter nos cōside-
« remus, quid tū ex nostri ipsorum, tū ex reip. vsu futurū sit:
« præsertim cum festos dies tū salutaris passionis, tū sanctis-
« simæ resurrectionis Christi Dei nostro instituto quodam-
« modo opem ferentes habeamus?

Quòd post habitam Gregorij̄ orationem, milites mutata sententia, denuò Philippicum imperatorē exercitus recipiunt. *Caput XII.*

CVM hæc dixisset Gregorius, magnamq́ue vim lachrymarum profudisset, omnium illorum mentes, velut diuina quadā vi ac virtute momento temporis mutatę sunt: adeò vt postularent potestatē è confessu exeundi, quò separatim ipsi inter se quid agēdum esset, deliberarēt. Itaq; haud diu pòst, veniunt, se episcopi voluntati atq; arbitrio dedituros. Ac cum Gregorius Philippicū illis nominaret, quem voluit, vt sibi ducem peterent, respondent, tū se tum reliquum vniuersum exercitū sanctè iurasse, nunc̄ se illud facturum. Tum ille sine mora aut vlla omnino cunctatione, episcopo, inquit, concessum est, & potestas data soluēdi

& ligandi in cœlo & in terra, sententiamq; euãgelij illis citauit. Cum verò illi etiam in hac re eius arbitrio cederent, Deum idcirco precibus & obsecrationibus placare cœpit. Atq; immaculato Christi corpore eis distributo (erat enim sacrosancta illa dies, quæ sanctæ domini passioni proxima est) cum omnes qui circiter duo millia erant, toris in herba ad eam rem confectis accũbentes, cœna excepisset, postridie domum redijt: decreuitq; vt illi quo loco vellent, in vnum conuenirent. Itaq; Philippicũ interim Tarci Ciliciæ ætatem degentem accersit, vt Constantinopolim maturè contendat: deq; his rebus refert ad imperatorẽ, eique postulata exercit⁹ de Philippico per literas significat. Milites aũt Philippico postea Antiochiã profecto occurrũt, & hoĩbus, qui lauacro diuinæ regenerationis tincti erant, sibi, vt pro eis deprecarentur, ascitis, ad genua Philippici accidunt. Qui cum dexteram illis dedisset, se præteritæ culpæ memoriam obliuione penitus deleturum, cũ eo denuò in militiã proficiscuntur. Atque istæ res ad hunc exitum peruenêre.

De capta Martyropoli. *Caput XIII.*

SIttas quidã vnus ex decurionibus Martyropolis, quoniam animo aduersus quendã militum præfectum exulcerato fuit, ciuitatẽ prodidit, tempore, quo milites præsidiarij aberant, ad eam rem obseruato. Atq; cohorte Persica, Romanæ cohortis specie in vrbem introducta, eã occupauit, vrbem Romanis planè opportunissimã: ac mulieres complures ætate florente integraq; intra vrbem continuit, alioſq; omnes, seruis quibusdam exceptis, exegit. Quare ex templo Philippicus eo iter maturè facit: vrbem milite circundans obsidet. Et quamuis res ab obsidionem necessariæ ei deessent, tamen illis, quæ suppetebant, depugnauit. Atque quibusdã fossis excisis, vnam turrim disturbat. Verùm ciuitatem capere propterea non poterat, quòd Persæ de nocte vigilantes, quod dirutum erat, denuo resarciebãt. Vbi verò Romani crebro in murum impetu facto repulsi sunt (tela enim ex locis superioribus exquisitè in eos cõijciebantur, & plus incommodi accepêre ipsi, quàm illis, qui erant in vrbe intulêre) dimittunt obsidionem, & paululum indè digressi, castra ponunt: illudq; duntaxat agunt, vt illis, qui vrbem defendebant, nulli alij Persæ adiungerentur.

Cæte-

Cæterum Gregorius mãdato Mauritij ad caſtra profectus, ſuadet, vt ad obſidionem reuertãtur. At nihil amplius efficere poterant, præſertim cum nulla machina bellica ad vrbes expugnandas accommodata eis ſuppeteret. Idcirco dimittitur exercitus ad hyberna: inq; finitimis caſtellis multa præſidia relinquũtur, eo quidẽ conſilio, vt Perſæ nõ clandeſtino introitu in vrbẽ ingrederentur. Proxima autẽ æſtate, exercitu collecto, & Perſis ex aduerſo dimicantibus, circiter Martyropolim fit grauis pugna. Et quãquam Philippicus in eo prælio ſuperior fuit, & multi Perſæ, vno ex illorum principibus deuicto, ceciderunt, tamen ſatis magna eorum multitudo (de qua re vna potiſsimum ab illis laboratum eſt) in Martyropolin introijt. Inde ergo Romani tametſi de vrbe per obſidionem capienda prorſus deſperare cœperunt (fieri enim haud poterat, vt eam viribus obtinerent) tamen alteram vrbem ſeptem inde ſtadia è regione in loco montoſo & natura cõmunito, extruunt, vt machinationes quaſdam & aggreſtiones in Martyropolim comminiſcerentur: Atque hæ res æſtate ab illis geſtæ ſunt: hyeme autem dimittitur exercitus.

De Cõmentioli ducatu & Ocbas deuictione. Cap. xiiij.

COmmẽtiolus autẽ genere Tharx, mittitur in Orientẽ ad Philippico in ducatu ſuccedendũ: qui tametſi bello feliciſsime cõtra Perſas depugnabat, parum tamen abfuit, quin ipſe præceps vnà cum equo delapſus, vitã amiſiſſet, niſi vnus ex ſatellitibus, equo vectario cõſcẽſo, eũ è prælio ſubduxiſſet. Perſæ verò, qui ſupererant, oĩbus ſuis ducibus amiſſis, terga dãt, & Niſibin cõfugiũt. Ac quoniã ad regẽ ſuũ redire extimeſcebãt, (morte em illis minatus fuerat, niſi duces ſuos ſaluos & incolumes reducerent) ibi cõtra Ormiſdã cõiurare inſtituunt: atque etiã Barames dux Perſarũ qui iã cũ ſuis ex prælio cõtra Turcas cõmiſſo reuerterat, idẽ ipſum ſuaſit. Interim Commentiolus, Martyropolim obſidens, maiorem partẽ copiarũ ibi relinquit: ipſe autem cum quibuſdam lectiſsimis militibus excurſionem facit ad Ocbas, arcem munitiſſimam in ripa vlteriore è regione Martyropolis in rupe abrupta ſitã: vnde tota ciuitas Martyropolis facile conſpici poteſt. Quam arcẽ obſidione cingens, nihil, quod ad eam expugnandam facere

videbatur intétatum reliquit, sed quibusdã muri partibus catapultis deturbatis, illac transgressus, arcem vi capit. Proinde Persæ de reliquo cœpere de Martyropoli desperare.

De cede Hormisdæ. *Caput XV.*

DVm hæc geruntur, Persæ Ormisdam regem oĩum sceleratissimum iniustissimumque propterea trucidant, quòd subiectos suos nõ modo pecunia, sed varijs etiam mortis generibus mulctasset.

De Iunioris ad nos Chosrois fuga. *Cap. XVI.*

ORmisda extincto, Chosroẽ eius filium regẽ creant, contra quẽ Barames cum suis copijs arma fert. Chosroes igitur cum exiguo exercitu illi obuiam it: ac cũ suos ab se deficere cerneret, capessit fugam, rectaque cũ deum, vti ipse ajebat Christianorum inuocasset, vt equus ipsum eo deportaret, quò ab illo duceretur, Circesium cõtendit. Vbi autem cũ vxoribus, duobus tenellis liberis, & quibusdam Persis nobilibus, qui eum sua sponte comitabantur, eo veniisset, inde legatos mittit ad Mauritium imperatorẽ. Ille, cum de hac re consiliũ accuratissime iniuisset, & inconstantẽ volubilẽq; vitæ humanæ rationẽ, & repẽtinas tũ eius tũ aliarũ similiũ rerũ mutationes vicissitudinesque põderasset, supplicẽ admittit legationem: & Chosroem, hospitẽ pro exule, & pro fugitiuo filiũ efficit: muneribus plane regalibus donat, quibus eũ ad se diligendũ inuitaret. Atque nõ Mauritius solũ tam magnifica dona misit ad Chosroem, sed imperatrix etiam erga Chosrois coniuges, & liberi Mauritij, erga liberos eius, paria benignitatis officia præstiterunt

κοθόρνου *Vid. Chi. Erasm.*

Quòd imperator Gregorium & Domitianum in Chosrois occursum emisit. *Caput XVII.*

PORro Mauricius omnes satellites suos, & totum exercitum Romanum cum duce, qui Chosroem, quocunque vellet, comitarentur, mittit. Quinetiam, quò plus honoris ei deferret, mittit quoque Domitianum episcopum Melitinæ, suum cognatum, virũ prudentia & ingenio præstantem, & tum verbo, tum reipsa ad res maximas gerendas maxime idoneum, & ad grauissima obeunda negõ-

negocia aptissimũ. Mittit præterea Gregorium, qui Chosroem cum ob prudentes sermones, quos de alijs rebus omnibus cum eo conferebat, tum ob munerũ magnificẽtiam, & consilia quæ pro rerum quibus perturbatus erat conditione peroportunè ei impertiebat, in maximam traduxit admirationem.

Quod rursum Persarum imperium Romanorum ope recepit Chosroes. *Caput XVIII.*

CHosroes verò cum Hierapolim, quæ primaria Euphratesiæ ciuitas est, peruenisset, rursus reuertit.

Quod cũ intellexisset Mauricius, pluris faciens commodis Chosrois supplicis, quàm suæ ipsius gloriæ consulere, ingenti pecuniæ vi (quod non antè aliquando visum fuisset) eum iuuat: atque ex Persis conscribit exercitum, & impensis omnibus de suo suppeditatis, Chosroem vtroq; exercitu, Romano scilicet & Persico instructum extra fines imperij Romani ad Martyropolin vsq; pducẽdũ curauit. Cui Sittas primũ traditus est: deinde à Martyropolitanis lapidibus obrutus, postea ab eisdem in crucẽ actus. Traditum est ei quoque Daras oppidum, à quo clam exiuerant Persæ: atque Barame à Romanis solis vnico prælio superato, & solo cum ignominia in fugam verso, Chosroes ad suum ipsius regnum reductus fuit.

Quod id temporis sancta martyr Golauduch viuebat.

CAPVT XIX.

EOdem tempore vixit apud nos Golauduch martyr, quæ multa tormenta perpessa, & à Magis Persis grauiter excruciata, martyrij coronam post magna miracula, quæ ediderat, assecuta est. Cuius vita ab antiquiore Stephano, Hierapolis Episcopo, literis mandata est.

De donarijs quæ ad sanctum Martyrem Sergium misit Chosroes. *Caput XX.*

CHosroes autem iam ad suum regnum restitutus, mittit ad Gregorium crucem multo auro & lapidibus pretiosis exquisitè elaboratam, qua honorem Sergij martyris inclyti illustrari voluit. Hanc crucem primum Theodora cõiunx Iustiniani ei dedicauerat: deinde Chosroes senior cum alijs monimentis, vti à me suprà commemoratum

moratum est,inde abripuerat. Mittit quoque aliam crucem auream,in qua literis Græcis ista curauit inscribéda, Hanc crucem ego Chosroes, Rex Regum, filius Ormisdæ misi. Cũ enim diabolico conatu, & veteratorio infeliciſsimi Baramis & suorum Caballariorum in Romaniam confugere eramus compulsi,& propteraduentum scelerati Zadespram cum exercitu ad Nisibin, quò Caballarios qui à partibus Nisibenſium stabant, subduceret, Caballarios cum duce ad Charchas vsque, qui Zadespram resisterent, eiusque vires frangerent miseramus, ope & præsidio comminuti S.Sergij,martyris honoratisimi & in primis memorabilis,quoniam acceperamus eum res ab se postulatas solere largiri,primo anno regni nostri. Septimo Id.Ianuarij, postulauimus opem ab eo, votumque fecimus, si Caballarij nostri Zadespram, vel interficerent, vel captiuum secum ducerent, nos auream crucem lapillis distinctam ad eius templum missuros, qua venerandum eius nomen illustraretur:atque ad quintum Id.Februarij caput Zadespram ad nos perlatum fuit. Itaque postulationis nostri facti compotes,quo res gesta nemini dubia esset, ad venerãdum sancti Sergij nomen illustrandum hanc crucem à nobis fabricatam,ad templum eius misimus vnà cum cruce, quam Iustinianus Imperator Romanus ad idem templum misit, quamque Chosroes Rex Regum, filius Cabadi proaui nostri,temporibus, quibus Romani & Persæ grauissimè inter se dissiderent, huc aduexit, quam denique nos in nostris thesauris inuenimus, & ad ædem sancti & venerabilis Sergij mittendam curauimus. Has cruces Gregorius cum de sententia Mauricij Imperatoris accepisset,cum magna pompa ad sacrum martyris templum defert, inque eo reponit. Haud ita multò pòst, alia dona ad sanctum illud templum misit Chosroes,inter quæ erat discus ex auro confectus,in qua inscribéda curauit hæc verba.Ego Chosroes Rex Regum,filius Ormisdæ hæc in hoc disco inscribenda curaui, non vt spectentur ab hominibus, neque vt amplitudo tui venerandi nominis ex meis verbis cognoscatur,sed partim propter rerum in eo inscriptarũ veritatem, partim propter multa beneficia,& liberalia,quæ abs te accepi.Nam mecum felicis-

Nota πατρὸς Vide ca. 15.5.lib.

Operculum calicis.

‘ feliciter actum puto, quòd nomen meum in tuis sacris vasis
‘ extet. Cum fortè Beramajs essem, petebam abs te, sancte
‘ Sergi, vt mihi subsidio venires, & Sira coniunx conciperet.
‘ Ac cum Sira Christiana esset, & ego Gentilis, & lex nostra
‘ non permitteret nobis potestatem, mulierem Christianam
‘ in vxorem ducendi, tamen ob meum singulare erga te amo-
‘ rem, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diem
‘ inter cæteras vxores ingenuè diligere non destiti, neque
‘ desisto. Quamobrem visum erat tuam bonitatem, sancte
‘ Sergi, deprecari, vt grauida fieret. Quinetiam votum tibi
‘ nuncupaui, sumque pollicitus, si Sira conciperet, me cru-
‘ cem quam illa gestat ad sanctissimũ templum tuum mis-
‘ surum. Quapropter ipse equidem & Sira hoc apud animos
‘ nostros proponebamus, vt hanc crucem in memoriam no-
‘ minis tui, sancte Sergi, ipsi teneremus, & visum erat pro illa,
‘ pretium eius, quod quatuor millia & quadringentos state-
‘ res miliaresios non excederet, mittere, & sic idem augere, vt
‘ eius summa quinque millia staterum complecteretur. Atq;
‘ ex eo tempore, quo istam postulationem animis nostris
‘ concipere, hæcque cogitare cœperamus ad tempus,
‘ quo Rhoson Chosron venimus, non amplius decem
‘ dies præterierant: ad quod quidem tẽpus tu, sancte Sergi,
‘ non quòd ipse, dignus essem, sed propter tuam ipsius
‘ bonitatem mihi noctu secundum quietem visus es, &
‘ iam tertiò dixisti Siram concepturam. Atque ego in
‘ eadem visione tertiò aperte tibi quæ erant consentanea
‘ respondi. Ac quoniam tu rerum abs te postulatarum lar-
‘ gitor es, ex eo die Sira morbum, quo mulieres laborare
‘ solent, non sensit. Ego autem etsi hac de re animo hæsita- *Mẽstrua.*
‘ bam, vtrum verbis tuis fidem haberem an non, cum
‘ sis postulationum largitor, postea tamen ex eo quòd
‘ morbus muliebris Siram non attigit, tum vim exploratam
‘ habui visionis, tum tuorum verborum veritatem.
‘ Quocirca crucem hanc illico, & eius prætium vnà ad
‘ tuam sanctissimam ædem misi: dedique mandatum,
‘ vt ex eius pretio discus vnus, & vnus calix fie-
‘ rent, qui diuinis mysterijs celebrandis inserui-
‘ rent. Quinetiam vt crux fieret, & thuribulum fabri-
caretur.

caretur, vtrumque aureũ in vsum sacræ mensæ, & vnicũ vtrinque apertũ conficeretur auro colluſtratum. Quod aũt de ſumma pretij reſtaret, ad neceſſarios vſus tuæ ſacræ ædis reſeruaretur, vt mihi & Siræ tu ſancte Sergi, cum in alijs rebus opitulareris, tum maxime in hac petitione ſubſidio venires, & quod per tuam interceſsionem nobis euenerit, idem ipſum per tuam clementiam & bonitatem mihi & Siræ ex ſententia penitus ſuccedat, quo tum ipſe, tum Sira, tum alij omnes denique in toto orbe terrarum, tua in virtute ſpem ponamus, & in te deinceps credamus. Hæc donaria à Choſroe oblata ea loqui videntur, quæ cum prophetia Balaam conſentiunt: quod plane dei prouidẽtia factum eſt, vt Gentilium linguæ verba ſalutaria proferrent.

videsui. οὔυικον

De Naamane Saraceno. Cap. XXI.

PER id temporis Naamanes gentis Scenetarum tribunus, Gentilis adeo nefarius & ſceleratus, vt propria manu homines dæmonijs ſuis mactaret, ad ſanctum ac ceſsit baptiſmum, ſtatuamq; Veneris auream igne liqueſactam pauperibus erogauit, & omnes, qui ad eum ſpectabãt, ad veram in deum fidem traduxit. Gregorius autem, poſtquam cruces à Choſroe donatæ erant, de ſententia imperatoris, omnia monaſteria in ſolitudine, limetarum dicta, & maxime in quibus peruerſa Seueri dogmata regnabant, perluſtrauit, expoſuitque illis vera eccleſiæ dogmata, & multa caſtella, pagos, monaſteria, & gentes integras ad dei eccleſiam adduxit.

De ſancti Symeonis qui columnam incolebat morte. Caput XXII.

INterea loci cum Symeones ſanctiſsimus tam grauiter ægrotaret, vt nulla eſſet ſpes vitæ reliqua, Gregorius à me de hac re certior factus, maturat, vt Symeoni extremum ſpiritum agenti adeſſet. Verum quod volebat, minime eſt conſecutus. Erat autem iſte Symeones propter eximiam virtutẽ omnium hominum ſuæ ætatis facile præſtantiſsimus: qui in columna vitam ſeueram coluerat, adeo à teneris, vt aiunt, vnguiculis, vti dentes ſuos in ea manſione commutaret. Ad vitam autem in columna degendam tali cauſa inductus fuit. Cum adhuc valde tenella ætate eſſet, & puerorum more per montis iuga ludendo

dendo saltandoque pererraret, forte fortuna incidit in pardum cuius collo cingulo circunjecto, eo velut freno bestiam, quæ iam suam feram naturam exuerat, ad suum monasterium secum ducit. Quod cum magister eius, qui ætatem agebat in columna, videret, percontatur, quid sit. Respondet puer felem esse, quem vulgo catum nominãt. Hinc igitur conjecturam faciens quantopere virtute esset in posterum præstaturus, ad vitam in columna degendam eum induxit. In qua columna, simul & in altera, summo in montis vertice cita, sexaginta octo annos vixit, omnibus gratiæ donis repletus: quippe dæmones expulit, sanauit omnem morbum & omnem languorem, res futuras perinde ac præsentes præuidit. Qui prædixerat Gregorio, illum eius morti minime adfuturum, atque adeo ignoraturum, quid post ipsum mortuum eueniret. Quinetiam cum ipse mecum cogitarem de liberorum amissione, quæreremque quid causæ esset, cur Gentilibus, qui liberis abundarent, idem ipsum neutiquam accideret, Symeones, quamuis hanc cogitationẽ nemini omnino patefeciſſem, scripsit ad me, vt ab eiusmodi cogitationibus, vtpote Deo minime probatis desisterem. Porro autem cum vxor scribæ mei, quoniam lac illi, postquam pepererat, ita obstructum fuit, vt infans in maximum vitæ veniret periculum, Symeones, vbi manum dextram viri eius tetigerat, iussit, vt ad vxoris vbera injceret. Quo facto, extemplo lac velut ex fonte erupit, adeo vt vestem mulieris totam madefaceret. His accedit, q puerum à viatoribus, quibuscum iter fecerat Symeones, intempesta nocte à tergo relictum, Leo dorso imposuit, & ad monasterium Symeonis aduexit. Itaque ministri Symeonis iussu egressi, puerum à Leone apportatum introduxerunt. Multa alia præterea gesit, plane memorabilia: quæ & linguam disertam, & vacuum tempus, & separatam tractationem desyderant: quæ certe crebro hominum ore sunt atque sermonibus decantata. Nam cuiusque nationis homines, non Romani solum, sed etiam Barbari ad eum aduentarunt, rerumque postulatarum compotes facti sunt. Huic Symeoni rami quidam fruticis in monte crescentis & cibi & potionis loco fuere.

De

De Gregorij Theopolitani Episcopi ab hac vita migratione. CAPVT XXIII.

NON longo tempore post, Gregorius podagra correptus, qua maximè torquebatur, cum medicamentum ex Hermodactylo (sic enim vocatur) confectum, quod medicus quidem ei dediſſet ebibiſſet, exijt è vita. Moritur autem tempore, quo Gregorius, qui ſucceſſerat Pelagio, epiſcopatum antiquæ Romæ geſsit, nouæ autem Ioannes, & Alexandriæ Eulogius, vt ſupra dixi, & Anaſtaſius Antiochiæ, qui poſt viginti tres annos ad ſuam ſedem reſtitutus fuiſſet, & Hieroſolymorum Ioannes, qui paulo poſt, obijt mortem, & nemo adhuc ad illius Epiſcopatus gubernacula capeſsenda deſignatus eſt.

Hoc loco hiſtoriæ finem imponere animus eſt, anno ſcilicet duodecimo regni Mauricij Tiberij imperatoris Romani, reſque quæ deinceps ſequuntur, his quibus libitum fuerit, narrandas, monimentiſque literarum prodendas relinquere. Quod ſi quicquam à nobis vel omiſſum negligẽtia, vel minus accurate expoſitum videatur, nemo nobis crimini det, illud ſecum cogitãs, nos hiſtoriam diſperſam diſſipatamque in vnum collegiſſe, quò vtilitati hominũ quorum gratia tantos & tam graues labores ſuſcepimus, inſeruiremus. Aliud præterea opus à nobis elaboratũ eſt, quod relationes, epiſtolas, decreta, orationes, diſputationes, & alias res nonnullas compectitur. Relationes autem, quæ in eo cõtinentur, ſunt maximam partem ex perſona Gregorij epiſcopi Antiochiæ factæ. Pro quibus duos honoris gradus conſecuti ſumus, Quæſturam à Tiberio Conſtantino, & munus tabularum ſeruandarum, in quibus præfectorum noía inſcribebãur, à Mauricio Tiberio, quo regnãte, eas relationes compoſuimus, idque eo ipſo tempore, quo Theodoſium, qui tum ei tum reip. principium felicitatis cuiuſque generis dabat, in lucem edidit.

FINIS.

LAVS DEO.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN